

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

3 3433 08164081 9

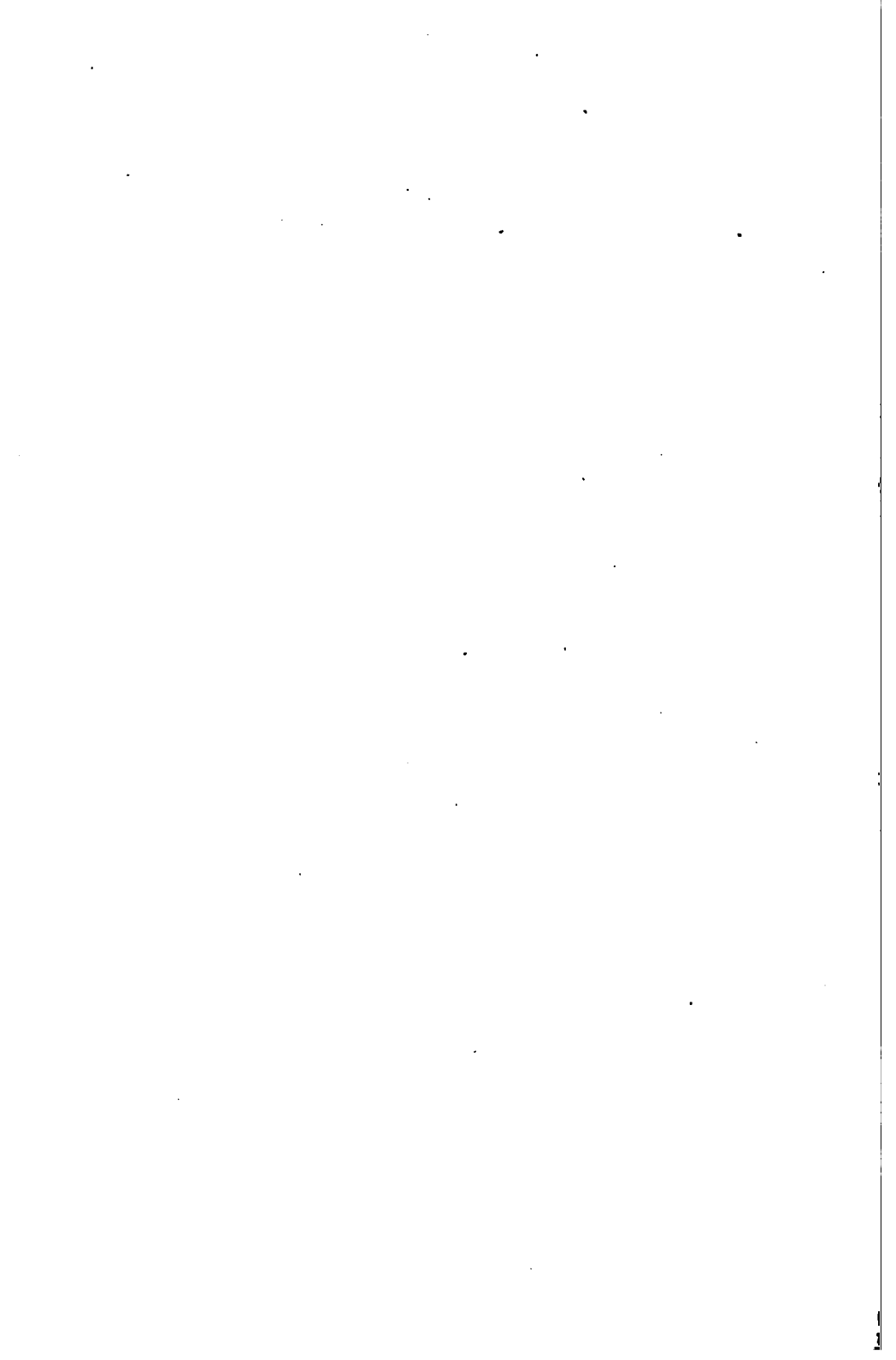

ANNEX

ZEL

Comp. P. 1.5

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE
VINDOBONENSIS

VOL. XXX
S. PONTII MEROPII PAVLINI NOLANI OPERA

PARS II
C A R M I N A
INDICES VOLVMINVM XXVIII ET XXX

EX RECENSIONE
GVILELMI DE HARTEL.

PRAGAE VINDOBONAE LIPSIAE
F. TEMPSKY F. TEMPSKY G. FREYTAG

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE VINDOBONENSIS
MDCCCLXXXIII.

C

SANCTI
PONTII MEROPII PAVLINI
NOLANI
C A R M I N A

INDICES VOLUMINVM XXVIII ET XXX

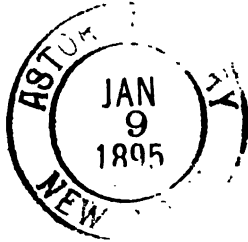
RECENSUIT
ET
COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT

GVILELMVS DE HARTEL

PRAGAE VINDOBONAE LIPSIAE
F. TEMPSKY F. TEMPSKY G. FREYTAG

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESARAE VINDOBONENSIS
MDCCLXXXIII.

- 28791 -

PRAEFATIO.

I.

Corpus carminum Paulini si quando existit, antiquis iam temporibus in duo uolumina diuisum est, quorum unum carmina tantum natalicia in S. Felicis memoriam composita amplexum fere intactum ad nostra tempora peruenit, alterum quod carmina ad Ausonium aliosque continebat mox dispersum est. neque enim ullus codex exstat, qui utraque haec exhibeat, nonnulla paucis uel adeo uno libro hodie seruantur. sunt autem carmina huius editionis 1, 2, 4—9, 10, 11, 17, 22, 24, 25, 31, 32, 33. quo ex numero primum de iis agamus, quae Ausoniani codices receperunt. cum uero Ausonii editores recentissimi Carolus Schenkl et Rudolfus Peiper*) hos libros accuratissime descripserint, nos breues esse possumus.

Inter eos uetustissimus et uirorum doctorum opinione optimus est codex Vossianus 111 membr. f. 40, bin. col. XXXII uersuum scriptura langobardica ineunte saeculo VIII exaratus, cuius de fati Peiper l. c. p. 257 sqq. docte disputauit; uiros doctos, qui antea pretioso libro usi sint, C. Schenkl in praef. p. XXXII enumerat. scripturae specimina imagines arte photographica confectae, quas Monumentorum Hist. Antiq. tom. V, fasc. 2 Schenkl, Teubnerianae editioni Peiper addendas cura-

*) Praeter praefationes harum editionum singularis Peiperi libellus, cui „die handschriftliche Überlieferung des Ausonius“ (Jahrb. f. class. Phil., XI. Suppl., Lipsiae 1880, p. 191 sqq.) inscribitur, inspiciendus est. Emilii Chatelainii opusculum *Notice sur les manuscrits des poésies de S. Paulin de Nole* (Bibl. des écoles françaises d'Athènes et de Rome, 14 fasc., Paris 1880) ad natalicia potissimum carmina pertinet.

uerunt, praebent et reuera magnis difficultatibus lectionem impeditam esse, quod quicumque librum inspexerunt affirmant, ostendunt; si quae ex codice adnotati plena certaue sunt, imprimis Schenkeli diligentiae id deberi scias, qui post Zechmeisterum carmina et Ausoniana et Pauliniana bis contulit; ad confirmandum comparandumque Peiperi adnotatio carminibus addita praesto fuit*). differunt uero testimonia in leuioribus plerumque uelut rebus orthographicis et correcturis, de quibus Schenkl accuratissima codicis scientia imbutus scribit: *Correctus est hic liber manibus duabus, altera antiquiore, altera recentiore. quarum illa non solum singulas litteras uel syllabas immutauit, scriptura antiqua plerumque erasa, sed etiam locos euanidos refinxit ac nonnumquam suis scripturis illatis obleuit ita, ut manus antiquae uestigia omnino obruerentur. — tertia manus leuiores fere scripturas intulit; sic, ubi n per compendium exaratum est, hanc litteram supra adiecit, ueluti cāere, et compendio q̄, si id uim habet pronominis quae, supra uocalem a adscripsit. nec multum Peiper differt praef. XVIII: ipsius librarii manus quaedam correxit; praeterea trium potissimum manus ueterum correctorum conspiciuntur, quorum langobardicis litteris atramento nunc flauescente primus, alter minutioribus atrioribusque litteris est usus; tertius grossioribus atque non satis elegantibus et mundis textum inquinauit atque hic quidem euanidos locos ita saepe refinxit, ut pristinae scripturae uestigia omnino obruerentur. — accedit quarta manus recentior, quae in eo uersata est maxime, ut compendia leuaret litteris supra scribendis. cum correcturae recentioris uel tertiae manus in Paulinianis certe nullo ullius auctoritatis essent loco, has plerumque neglexi, quae prima manus exhibet, omnia enotauit, nisi quod e pro ae, u pro b et similia scribi selectis locis commemorari satis esse putauit.*

*) Contulerunt codicem totum uel partes eius L. Mueller anno 1863, A. Holder 1867, O. Axt 1872, W. Brandes, H. I. Mueller, R. Peiper, C. Schenkl, I. Zechmeister 1875, Aem. Baehrens 1876, M. Mertens 1879, C. Schenkl iterum 1881, Peiper iterum 1884. Holderi et Zechmeisteri collatione Schenkl usus est, H. I. Muellerei Peiper. Cf. Peiper praef. p. XVIII.

Codice Vossiano Paulini carmina post Ausoniana exhibentur haec:

- f. 31^r *Quam pontius paulinus iunior quartis iam litteris non respondisset sic ad eum scriptum est.*)*
Quarta tibi hec (= Auson. E. 24 Sch.) —
- f. 31^v *inc̃pt̃ alia ad eundem cum ille ad aliama|gis responde-
 dere neque se benturum | polliceretur.*
Discutimus paline iugum (= Auson. E. 25, 1—102 Sch.) —
- f. 32^v *Ausonius paulino.*
Agnosne tuam (= Auson. E. 25, 103—132) —
- f. 32^v col. 2 *It̃ ad eundem p̃dt̃ paulinum epistola subinde
 scripta.*
Proxima que ñe (= Auson. E. 23 Sch.) —
- f. 33 *Ausonius paulino* (in *ausonio paulinus* corr. alt. m.).
Continuata me (= Paul. c. 11, 1—48) —
- f. 33 col. 2 *Ausonius paulino* (in *ausonio paulinus* corr.).
Defore me patriis (= Paul. c. 10, 103—331) —
- f. 35 *Ausonio paulinus.*
Quarta redit duris (= Paul. c. 10, 1—18) —
- f. 35 col. 2 *Ausonio paulinus.*
Quid abdicatas (= Paul. c. 16, 19—102) —
- f. 35 B *Incipit oratio sc̃i paulini.*
Omñps genitor (= Paul. c. 4) —
- f. 35 us. 22—36 col. 2 *secuntur epigrammata ausonii de di-
 uersis rebus.*
- f. 36 col. 2 *Incipiunt epistolae sc̃i paulini. d̃no merito su-
 spiciendo gestidio paulinus.*
Iniuria quidem est (= Paul. c. 1) —
- f. 36 col. 2 us. 24 *Item alia adquem super.*
Pauperis ut placeat (= Paul. c. 2) —
- f. 36^v *It̃ epistola sc̃i paulini ad nicetam ep̃sc̃m.*
Iamne abis (= Paul. c. 17) —

*) Tituli plerique maioribus litteris minio picti sunt.

f. 37^a—40^a secuntur carmina quaedam Anthologiae latinae
(= 648—657° R.).

Ad codicis fidem et auctoritatem iuste aestimandam non nihil rectum de totius collectionis, quam continet, consilio ualet iudicium. fuerunt enim qui hanc syllogam ab ipso Ausonio factam uel saltem ad eius uoluntatem concinnatam putarent, ut A. Riese (Anthol. lat. II, praef. p. 18) et Peiper (lib. p. 273, praef. p. VIII sq.), uel ab Hesperio institutam suspicarentur, uelut Brandes (Ann. phil. 1881, p. 65 sqq.). quae contra has sententias faciunt argumenta ut mihi uidetur grauius Schenkl (praef. p. XXXVI sqq.) protulit easque ita emendauit, ut florilegium ex opusculis Ausonianis in scholae alicuius usum concinnatum in Vossiano inesse atque eum, qui hoc florilegium composuisset, optimo codice a quodam cognato uel propinquo Ausonii conscripto usum ac plerumque etiam ordinem, quo singula opuscula in codice illo disposita essent, secutum esse, ita tamen, ut quaedam in hac re immutaret atque aliis carminibus omissis aliis transpositis turbas excitaret, arbitraretur; *nec uideo* inquit p. XXXVIII *quid obstat, quominus in monasterio illo, quod in Barbarae insula* (fuit enim Vossianus olim bibliothecae monasterii S. Benedicti in insula Ile-Barbe siti) *Carolus Magnus condiderat, florilegium, quod complectebatur excerpta ex Ausonio adiectis simul quibusdam Symmachi Paulinique epistulis et carminibus Paulini, Petronii, Claudiani aliorumque confectum esse putemus, quo scholae, quae ibi florebat, discipuli uterentur?*

Ante annum MDII Sannazarius (Actius Sincerus) ex codice Vossiano tunc etiam in insula Barbarae conseruato nonnulla excerpisit; quorum excerptorum apographa plura quae facta sunt non curamus praeter unum, quod in codice Vindobonensi 3261 f. 81 chart. saec. XVI post Endlicherum accurate a Peipero descripto (lib. p. 345 sqq.) exstat, cuius lectiones ad carmina 5 et 10 enotauimus; continet autem f. 7^a sqq. Paulini carmen 5, Ausonii Epistulas 24, 25, 1—102, 23 (Sch.), Paulini ad Ausonium c. 11, 1—48, c. 10, 19—102.

N Collectionis diuersae memoriam seruat codex Paris. 7558 membr. f. 168 s. VIII (= cod. Colbert. 4133, Regius 6411. 5),

quem E. Duemmler in N. Arch. VIII p. 299 sqq. et Chatelain l. c. p. 36. descriperunt, qui praeter tractatus grammaticos, Bedae, Claudii Marii Victoris, Ausonii aliorumque carmina Pauliniana exhibet haec:

- f. 90^r *Incipit oratio sancti paulini.*
Omnipotens genitor rerum (= Paul. c. 4) —
- f. 90^a *Perpetuam spondent uentura in secula uitam.*
Incipit oratio sancti ausoni.
Omnipotens solo mentis mihi cognite cultu
Ignorate malis (= Auson. III, 3, Paul. c. 5) —
- f. 92^a *Mistica quem celebrant modolati carmina dauid*
Et responsuris ferit aera uocibus AMEN.
Incipit ausoni ad paulinum.
Quarta tibi haec motus detexit (Auson. E. 24) —
- f. 94^r *Accipite et latiis uatem reuocate camenis.*
Finit. Item ausoni ad paulinu
Proxima quae nostrae (= Auson. E. 23) —
- f. 95 *Primus in aonidum qui te collegia duxi.*
Ausonio paulinus.
Continuata meae durare (= c. 11, 1—48) —
- f. 96 *Corpore uita meo quam uester pectore uultus.*
Ausonio paulinus.
Defore me patriis tota (= c. 10, 103—331) —
- f. 101^a *Si contra est christo tantum me lingue probari.*
Ad paulinum ausonius.
Agnoscisne tuam ponti dulcissime culpam (= Auson.
 E. 25, 103—132) —
- f. 102 *Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingunt.*
Ausonio paulinus.
Quarta redit duris haec iam messoribus (= c. 10, 1—18) —
- f. 102^a *ut fecere aliis orsa gradumque silent.*
Ausonio paulinus.
Quid abdicatas in meam curam (= c. 10, 19—102) —

- f. 104^a *Gratare si uiuam ut libet.*
Finit. Incipit laus sancti iohanni(s).
Summe pater rerum caelique (= c. 6) —
- f. 111^a *ut uidet utque sunt oculis subiecta uidemus.*
Incipiunt laudes domini cum miraculo quod accedit in
aeduico.
Qui quaeritur sera uirtutis dote iuuari. Qui promissa
dei lento procedere passu (= G. Fabricius, Poet. uet.
 eccl. opera, Basileae 1564 p. 765) —
- f. 114^a *Nec dabis . exequent utinam sua pignora patrem.*
Finit laus domini cum miraculo. Incipit heroo ad quem
supra.
Iam mihi polliceor sacris tua carmina (= Paul. c. 22) —
- f. 118 *Perpetuo sanctum complectar pignore.*
Finit. Incipit bebiani diuerso modo et metro dictis.
O uir beatus cui remissa iniquitas (= Morel in Claudii
 Marii Victorii ed. Paris. 1560 p. 96, Fabricius l. c. 782,
 Collectio Pisaur. tom. VI p. 249, Brandes Stud. Vind. XII
 p. 281 sqq.) —
- f. 121 *in caelos (caelis m. 2) etiam gloria prepis erit.*

codicem partim I. Zechmeister, partim C. Schenkl excuserunt; postremum carmen ex editione G. Brandesii recepi.

Carmina Paulini 10 et 11 cum Ausonianis coniuncta, quae Vossianus (V) et Parisinus (N) praebent, in similem collectionem recepta erant, quam in antiquissimo codice Bobiensi hodie deperdito exstitisse R. Peiper codicum inde descriptorum comparatione cognouit (praef. XXXVI sqq.). tenuem eius memoriam catalogus bibliothecae Bobiensis a G. Beckero ex Muratorii antiquit. Ital. III, 817—824 iterum in *Catalogis bibliothecarum antiquis* p. 64 sqq. editus conseruauit hanc: nr. 610 (de libris Petri presbyteri) *librum Ausonii I in quo mictologia Fulgentii. rhetorica Caroli et Albini et periermeniarum Apulei et alia quaedam.* ex libro Bobiensi Veronam translato apographa confecta sunt:

- 1) Parisinus 8500 membr. f. 105 saec. XIII, qui olim fuit
 n Francisci Petrarcae (cf. L. Delisle, *Cabinet de manuscrits* I,

139), post Vicecomitum bibliothecae Ticinensis erat, unde circa a. 1500 in Gallias translatus est; in quo post Fulgentii Mythologiam, Ausonii Ludum septem sapientum et Periochas exstant haec:

- f. 20^a *Viro illustri ausonio paulinus* (= Paul. c. 10, 1—102).
 f. 21^r *Ausonio paulinus* (= Paul. c. 11).
 et titulo *Ausonio paulinus* omisso Paul. c. 10, 103—331.
 f. 22^a *Epistola decii magni ausonii ad paulinum* (= Auson. E. 23).
 f. 23^r *Alia epla eiusdem ad eundem* (= Auson. E. 25).
 f. 23^a *Finit epla. Incipit alia eiusdem ad eundem* (= Auson. E. 24).

secuntur deinde alia Ausonii et Prudentii.

2) Codex Musei Brit. Harleianus 2613 chart., quo exhibentur *H* (cf. Peiper praef. XXXVIII):

- f. 2^a *Epistola eiusdem metrica ad paulinum | presbyterum nondum episcopum.*
Proxima quae (= Auson. E. 23) —
 f. 3^a *Alia epistola ad eundem paulinum.*
Discutimus pauline (= Auson. E. 25, 1—122) —
 f. 6 *Epistolae sancti paulini ad uirum illustrem | ausonium cum adhuc intra hispanias religioni deditus assiduis ab ipso literis | prouocaretur ut reuersus ad patriam redderet se contuberniis amicorum. domino | illustri ausonio paulinus.*
Quarta redit duris (= Paul. c. 10, 1—18) —
 f. 6^a *Vale domine illustris.*
Epistola paulini praesbyteri ad eundem.
Quid abdicatas (= Paul. c. 10, 19—102) —
 f. 8 *Vale dñe illustris.*
Epistola paulini presbyteri ad eundem.
Continuata meae (= Paul. c. 11) —

f. 9^a *Vale dñe illustris.*

Paulinus ausonio salutem.

Defore me patriis (= Paul. c. 10, 103—166) —.

secuntur Ausonii Ludus et Epistolae.

Harleianum ex codice Parisino (*n*), a quo et ordine et scripturarum sinceritate differt, non descriptum esse, sed utrumque ex communi fonte descendere Peiper iam antea recte intellexerat et collatione Harleiani a H. Mueller-Struebingio curata, quam in praefatione p. XXXVI publici iuris fecit, probatur. denique idem Auantium, cum alteram pararet Ausonii recensionem, quae Venetiis a. 1507 prodiit, carminibus nonnullis *diu in situ iacentibus et locis plaerisque deprauatissimis* aucta — haec uerba neque ad Ticinense neque ad Harleianum apographum quadrare patet —, tertio apographo uel fortasse antiquissimo libro ipso usum esse probabiliter coniecit. Harleiani et Auantii scripturas ex Peiperi praefatione recepi.

Eadem carmina a Paulino Ausonio missa, quae in codicibus Ausonianis *VNHn* exstant, inueniuntur cum aliis Paulini coniuncta in codicibus Parisino (*O*) 2122 et Bruxellensi (*B*) 10703/5.

O Codex Parisinus 2122 s. X, quem iam in praefatione epistularum Paulini (uol. XXVIII p. VI) descripsimus, haec Paulini carmina carmine 22 excepto, quod semper cum epistulis coniunctum fuit, non ex suo archetypo sed aliunde accepta post epistulas adiecit:

Paulini 22, Ausonii E. 24, Paulini 10, 19—102, Ausonii E. 23, Paulini c. 11, Ausonii E. 25 (1—5, 20—37, 123—132), Paulini c. 10 (103—107. 176—277. 108—175. 278—331), 24, 31, 17, 9, 7, 8.

B Codex Bruxellensis 10615—10729 membr. 4° f. 231 bin. col. s. XII, cuius descriptionem P. Thomae et Chatelainio debemus, inter alia multa opuscula et profana et ecclesiastica 16 carmina Paulini continet. codex olim fuit Nicolai Cusani, unde in manus patrum S. I. et saeculo duodeuicesimo in publicam bibliothecam peruenit. carmina incipiunt hoc ordine se excipientia f. 156 (sign. 10703—10705):

- f. 138^r a. *Finit ad Iouium prosa. Incipit ad eundem uersus.*
Iam mihi polliceor (= c. 22) —
- f. 138^a a. *Lege felix Ioui in Christo Iehsu domino nostro.*
Incipiunt uersus Ausonii ad Paulinum.
Quarta tibi hec notos (= Auson. E. 24) —
- f. 138^b b. *Vale felix optatissime. Incipit Paulini ad Ausonium.*
Quid abdicatas (= c. 10, 19—102) — *gratare si uiuam ut libet.*
- f. 139^r a. *Finiunt ad Ausonium. Incipiunt Ausonii ad Paulinum.*
Proxima que nostre (= Auson. E. 23) — *qui te collegia duxi. Vale Felix optatissime. Ausonio Paulinus.*
Continuata mee durare (= c. 11) — *perhenne uiuax et memor.*
Finit. Item incipit Ausonii ad Paulinum. Discutimus Pauline (= Auson. E. 25, 1—132) — *sibi somnia fingunt.*
- f. 139^a a. *Vale Felix optatissime. Ausonio Paulinus.*
Defore me patriis (= c. 10, 103—331) — *tantum mel inque probari.*
- f. 140^r b. *Finit ad Ausonium. Incipit ad citherium supra memoratum. Meropius Paulinus citherio fratri in Christo domino salutem. Hoc metro sunt isti uersus id est iambicus* (in mg.: hexametris et iambi) *Æstrameter.*
Martinianum spiritu (= c. 24) —
- f. 142^r a. *Cum rege uiuatis deo.*
Finit ad Citherium. Incipit de natale domini felicis qui obseruatur die XVIIIII Kalendas februarias. Et hi sunt primi quos in Hispanis adhuc positus fecit.
Inclite confessor (= c. 12) — *defesso corpore uitam.*
Finit I. Incipit II. Item hoc anno sequenti iam presentatus.
Felix hic merito (= c. 13) — *sit anchora uitae.*

Finit II. Item in eundem diem III.

Venit festa dies (= c. 14) —

f. 142^a b. *laudatis aggreget agnis.*

Incipit natalis quartus. Annua uota mihi (= c. 15) —

f. 144^r a. *quas et modo cernimus auxit.*

Incipit natalis quintus. Tempora temporibus (= c. 16) —

f. 145^r b. *non clausit secula uitae. Finit natalis V. Incipit VI natalis.*

Lex mihi iure pio (= c. 18) —

f. 146^a b. *gemina uictoria uoti. Finit natalis VI. Incipit VII Ver auibus (= c. 23) —*

f. 148^r a. *de lumine lumen haberem.*

Finit natalis VII. Incipit natalis VIII.

Ecce dies nobis (= c. 26) —

f. 149^a a. *flamma uel unda refugit. Finit natalis VIII. Incipit de obitu pueri.*

Ante puer patribus (= c. 31) —

f. 151^a b. *pignoris esse patres. Incipit ad eundem nicete episcopi de Dacia qui ad natalem domni felicitis occurrat.*

Nascere que tardo (= c. 27) —

f. 154^a a. *habitor mentibus adsis. Incipit natalis decimus. In ueteri nobis (= c. 28) —*

f. 155^r b. *inmutabitur a se. Incipit de nicete episcopo de Dacia. Hi uersus sunt metro saffico facti. Iam ne abis (= c. 17) —*

f. 156^r b. *sume coronam. Finiunt sex sancti uolumina felicitis deo gratias.*

codicem I. Zechmeister contulit et post eum pluribus locis A. Swoboda examinavit. eo antea Pulmannus in edit. Auson. Antwerp. 1568 et Rosweyd usi sunt.

Codices O et B quae communia habent et Ausonii (Epist. 23, 24 Sch. [= 25 Peip.], 25 Sch. [= 24 Peip.]) et Paulini (10,

11, 22, 24) carmina eidem fonti utriusque opuscula continenti debere et horum ordine et scripturarum consensu apparet. inter se uero ita differunt, ut Parisino Bruxellensis, aliorum librorum lectionibus et interpolationibus inquinatus, tantum cedat uirtute quantum aetate ab illo superatur. multo implicatior quaestio est, quae ratio inter *BO* et *VNHn* uel etiam inter hos ipsos intercedat. maxima enim non tantummodo in scripturis sed etiam in ordine epistularum carminumque communium cernitur discrepantia. quod ut facilius conspiciatur, quae in codicum descriptionibus dispersa commemorauimus, iam in unum colligamus. exhibent igitur A(usonii) et P(aulini) opuscula hoc ordine:

<i>V</i>	<i>N</i>	<i>H</i>	<i>n</i>	<i>BO</i>
A. 24	A. 24	A. 23	P. 10, 1-102	A. 24
A. 25*), 1-102	A. 23	A. 25*), 1-122	P. 11	P. 10, 19-202
A. 25, 103-132	P. 11, 1-48	P. 10, 1-18	P. 10, 103-331	A. 23
A. 23	P. 10, 103-331	P. 10, 19-102	A. 23	P. 11
P. 11, 1-48	A. 25*), 103-132	P. 11	A. 25*)	A. 25*)
P. 10, 103-331	P. 10, 1-18	P. 10, 103-166	A. 24	P. 10**), 103-331
P. 10, 1-18	P. 10, 19-102			
P. 10, 19-102				

Has uero turbas foliis codicum deperditis uel translocatis enatas esse uix quisquam sumat; certum potius et diuersum in hac re eorum consilium, qui nostrorum codicum syllogas confecerunt, conspicitur. *VH* et *N* Ausonii epistulas Paulini carminibus praemittunt, *n* postponit, nisi quod in *N* Ausonii epistula 25 post alterum Paulini carmen (10) forte fortuna, ut Peiper opinatur (l. c. p. 326) inserta est, *B* et *O* singulis Ausonii epistulis singula Paulini carmina subiecerunt, in separandis et digerendis partibus suam quisque rationem secuti. cuius simplicitatem quandam in *VNH* uel *n* agnoscas, qui utriusque carmina in singula quasi corpora coniungunt uel con-

*) Epistulae 25 uersus 31-37 om. *VHn*, uersus 34-62 et 66-122 om. *BO*.

**) Versus huius carminis in *O* hoc ordine se excipiunt: 103-107, 176-272, 108-175, 278-331, editio Coloniensis has partes carminis separatas in unum conclusit, initium uero (1-18) Muratorius primus adiecit.

iuncta receperunt, artificiosius ingenium in *BO* admireris, si quidem qui eorum ordinem creauit, Paulinum Ausonio quasi respondentem inducat; at nescio an hic pristinus antiquioris fontis ordo fuerit aut pristino propior. nam *A. 24* saltem ante *A. 23* et *P. 10*, *P. 11* autem ante *A. 25* scriptum esse probabile est (cf. Peiper l. c. p. 326 sqq.). in tanta diuersitate ordinis harum syllogarum et cum in Ausoniana epistula 25 inter *VNn* et *OB*, qui multos uersus omittunt, in aliis ne duo quidem uerba communia exhibeant, maximas discrepantias adesse uideamus, non mirandum est, quod Peiper duplicem horum carminum, imprimis epistolae 25 recensionem sibi deprehendisse uisus erat (cf. l. c. p. 328), quam sententiam Schenkl, qui scripturam in *OB* lacunis deformatam ac temere interpolatam esse doceret (cf. praef. p. XLII), tanta felicitate impugnauit, ut ille suam coniecturam iam reliquisse putandus sit (cf. praef. XXXV) et cum Schenkelio utrosque codices ex communi fonte uariis uis deflectentes fluxisse arbitretur. neque ipse in his carminibus recensionis antiquioris certa adesse indicia putauerim. sed postea, i. e. eo tempore quo codicem Paulini uel Ausonii integrum quendam in syllogae usum exciperent, reuera eam experta esse uidentur; nam forte fortuna fieri nequibat, ut duarum familiarum testes principes *V* et *OB* et qui medium locum tenent *NHn* in tanto consensu tantopere discederent; et facile concedemus minorem fuisse talium compositorum religionem, qui, quae sibi magis apta haberent, eligerent, diuersis locis ponerent, alia diuiderent uel omitterent. sic uero etiam uerba carminum ipsa, quod aliarum syllogarum exemplis saepius probari uidemus, arbitrariae recensionis magis obnoxia erant, quam quae per describentium manus ex uno libro in alterum transeunt. neque carmina selecta ab excerptoribus omnia aequae tractata esse necesse est. quare uerendum est, ne in errorem inducamur, si quod de uno uel Paulini uel Ausonii carmine ut maxime uerum cognitum fuerit, etiam de reliquis ualere praesumamus. quod si Schenkl codici *V* in Ausonii epistula 25 summam prae ceteris libris auctoritatem uindicauit, in carminibus, quae Paulini collectio suppeditauerit, magnam in eo licentiam grassari uidemus, dum *B* et *O* religiosius ea seruant.

quod de *V* dixi, idem fere de *H* et *n* ualet; medium autem inter *V* et *O* locum codex *N* tenet. quae ne sine causa affirmari putes, carmen 17 accuratius inspiciamus, quod strophis permultis uel omissis uel contractis (5—12, 41—56, 61—68, 89—100, 129—136, 141—192, 205—216, 253—264, 277—284, 290—293, 297—336) ita decurtatum in *V* exstat, ut Paulinum ipsum carmini exiliori suos colores et lumina postea addidisse atque omnibus numeris absolutum, ut in reliquis libris legimus, reddidisse aegre credideris, quamquam qui breuiavit suo munere non inscite functus est. accedit quod *V* libidine singula uerba mutandi non abstinuit. ita initio carminis Paulinus de amico redeunte in Thraciam et tamen remanente, de dimisso eodemque retento suo more duabus strophis ludit:

*Iamne abis et nos properans relinquis,
quos tamen sola regione linquis
semper adnexa sine fine tecum
 mente futuros?*
*iamne discedis reuocante longe
quam colis terra? sed et hic resistis,
sancte Niceta, quoniam et profectum
 corde tenemus.*

quas *V* in unam contraxit:

*Iamne abis et nos properans relinquis,
sancte Niceta? neque nos relinquis
semper adnexa sine fine tecum
 mente futuros,*

quo id etiam assecutus est, ut Nicetas, ad quem carmen directum est, iam altero uersu appellaretur. — pro uersibus 52—68, qui a ceteris libris traduntur:

*sic meo, qua se feret actus ora,
cuncta Nicetae dominus secundet,
donec optato patriam uehatur
 laetus ad urbem.*
*perge, Niceta, bene qua recurris
prosperos Christo comitante cursus,*

*quam tui dudum populi fatigant
nocte dieque
te reposcentes, ut ager leuandis
cum satis imbrem sinit etc.*

hos quattuor V praebet:

*perge, Niceta, bene qua recursus
prosperos Christo comitante ducis,
donec optato patriam ueharis
letus ad urbem.*

eadem licentia, qua in uocabuli iteratione fortasse offendens *recurris—cursus* in *recursus—ducis* male mutauit, alia etiam nouauit, uelut 231, ubi de latronibus Nicetae doctrina correctis sermo est,

*praeda fit sanctis uetus ille praedo,
et gemit uersis homicida damnis,
iure nudatus spoliante Christo
criminis armis*

oxymorum *iure—spoliante Christo* V sustulit reponendo *dum renudatus*.

Supra Schenkeli opinionem commemorauit, qui scholarum in usum Vossiani syllogam institutam fuisse suspicatur. nonne tali consilio breuiandi studium optime explicatur? sed non solum in hoc carmine Vossiani auctoritas suspecta est, sed etiam in aliis, ubi cum *O* comparari potest, huius ei sinceritas officit. nonnulla eius rei exempla ex c. 10 petita apponam, quibus etiam aliorum codicum ratio illustrari possit.

10, 28 *fuit ista quondam, Ausonio concedit Paulinus, tecum
mihi concordia
uocare Musas numina
fandique munus munere indultum dei
petere e nemoribus aut iugis.*

NV exhibent *e* (et V m. 2) *fonte nemoribus*, Hn *fonte nemore*, utriusque contra metrum uersum interpolantes.

us. 56 Christus deus homo factus est

*aeterna iungens homines inter et deum
in utroque se commercia.*

i. e. per se, qui utrumque homo et deus erat, inter homines et deum aeterna commercia iunxit. B et O *in utrumque* exhibent, quod fortasse pro *in utroque* recte dictum est. erroris initium, quod in Vossiani lectione *utrumque* praepositione *in* omissa conspicitur, uitium in HNn *inter utrumque* peperit.

us. 70 *quae (sc. fides) quas uidemur spernere
non ut profanas abicit aut uiles opes,
sed ut magis caras monet
caelo reponi creditas Christo deo.*

HWVn habent *uidemus*, quod sensu caret. *uidemur* quod BNO praebent, aut pro *quas nos uidetis spernere* dictum est aut a genuina scriptura *suademur* una certe litterula propius abest.

us. 128 *si displicet actus
quem gero agente deo, prius est, si fas, reus auctor,
cui placet aut formare meos aut uertere sensus.*

sic optime B et O *si fas*, quo audacia poetae deum accusantis mitigatur, contra male VHN *fiat*, n *ut fiat*.

us. 135 Paulinus nunc se esse diuersum ab illo fatetur, qui eo tempore fuerit quo non peruersus haberetur

stulta deo sapiens et mortis pabula uiuens.

usitatam dictionem *stulta deo sapiens*, quam B et O praebent, H et N in *stulta di sapiens*, V peius etiam in *stulta desipiens* mutauit.

us. 156 *non etenim mihi mens demens neque participantum
uita fugax hominum.*

sic BO optime; lusum uerborum et metrum VHn corruerunt *uaga* pro *demens* scribentes, cui N et V m. 3 *est* addiderunt.

us. 199 *sint multa locorum,*
multa hominum studiis inculta, expertia legum,
quae regio agresti cultu caret? aut quid in istis
inprobitas aliena nocet?

non de improbis hominibus in uniuersum agitur, sed de hominum feritate, quam in regionibus illis, ubi Paulinus moretur, regnare Ausonius putat; aptius igitur *in istis* uidetur, ut BON scribunt, quam *honestis*, quae codicum V et N est lectio.

us. 234 *quid numerem egregias terras et moenibus urbes,*
qua geminum felix Hispania tendit in aequor,
qua Baeti Oceanum Tyrrhenumque auget Hiberno?

in his uerbis uitium *bētis* omnibus libris commune alterum in VNn peperit *hiberus*. cum O et B *hibero* exhibeant, *Baeti* quantitate syllabae prioris seruata scribendum esse apparet.

Haec sufficiant ad decernendum principatum inter codices O et V eorumque familias. de codice Parisino igitur in carminibus recensendis idem quod in epistulis ualet, propter summam integritatem scripturas eius sine causa non esse neglegendas. maiore cautione in codicibus V et N opus est, quorum N medium, ut uidimus, inter O et V tenet locum, dum H et n interpolatione in eis magis grassante in peius uergunt. sed pauca sunt carmina, quae utraque codicum traduntur familia; in pluribus alterius utrius testimoniis res agenda est; in nonnullis alii codices neque ii ullius pretii accedunt, quod haec tabula ostendit:

carmen	1.	2	exhibet	V			
"	4.	5	"	VN			
"		6	"	N			
"	7.	9	"		O π		
"		8	"		O		
"	10.	11	"	VNHn	O	B	
"		17	"	V	O π	BGR	
"		22	"	N	O	B	FLMPUt z
"		24	"		O	B	
"		31	"		O	B	T
"		33	"	N			

Sunt uero codices, qui unum alterumue horum carminum exhibent, hi:

Codex Parisin. 2772 s. X/XI, quem descripsit A. Riesius (Anthol. lat. II praef. 10, C. Schenkl praef. XXXI, R. Peiper praef. XXX), continet praeter primos septem uersus carminis 7 f. 79^r carm. 17 et f. 85^a carm. 9, utrumque manu librarii et posteriore correctum. originis memoriam, quae exstat f. 3^a, Riesius non recte descripsit: *Iste liber est de conuentu paradisi*; nam et hic et duobus aliis locis (f. 12^r et 76^r) legendum est *de conuentu paredi*. Paredum Moniale (= Paray le Monial, Saône et Loire) abbatiam esse Benedictinorum notum est. liber, quem G. Brandes in meum usum accuratissime contulit, nullius pretii est, quippe qui a codice *O* descriptus esse uidetur, neque ueras scripturas suppeditat nisi quae facili coniectura poterant recuperari.

Carmen 17 etiam in codice Petropolitano (olim Sangermanensi) Q XIII 1 s. VIII et in codice Palatino 235 s. VIII exstat, quos, cum natalicia exhibeant, infra accuratius describemus. in hoc carmine eo quidem insignes sunt, quod codicis Parisini *O* recensionem confirmant, sed neuter ea interpolatione immunis est, quae recentiore Bruxellensem *B* infecit et qua in nataliciis carminibus sunt maxime conspicui.

Carmen 22 praeter *BNO* et codices epistularum interpolatos *FLMPU*, de quibus in praefatione uoluminis XXVIII p. VI sqq. diximus, duo codices nouicii *tz* exhibent,

t est codex Vrbinas 1303 s. XIII,

z est Vaticanus 524 s. XV,

neuter ullius auctoritatis.

E numero carminum singularium est etiam 25 a Schotto primum editum, cuius uersus 1—65 codex Brit. Bibl. Reg. 15 B XVIII f. 205 s. VIII fol. 82^a exhibet (cf. *A catalogue of the Manuscripts of the King's Library by D. Casley, London 1734*). uersus F. Weigel descripsit. cum eo arte cognatus est codex Paris. 8094 f. 107 membr. s. X, secundum titulum tergo adfixum *Mesmianus inter Bigotianos*, qui inter Sedulii Prosperique carmina et Boetii tractatum in librum Aristotelis f. 33^r eosdem uersus 1—65 continet: *incipit epitha-*

lamium a scō paulino dictum | in iulianum filium epici memoris et titiam | clarissimam feminam uxorem eius (rubro colore) — f. 34^r aspernata superbo | Explicit ars sedulii dō gratias. codicem non saeculi XI, ut catalogus refert, sed X esse Omonte consentiente F. Weigel affirmat, qui uersus in meum usum contulit; Chatelain eum saeculo XI adscripserat (l. c. p. 39). quo codice Schottus, qui primus totum carmen edidit, usus sit, nescimus.

Carmen quod 30 posui duabus inscriptionibus constat, quae Nolae in Basilica uetere leguntur. alteram *Rosweyd* in notis ad Paulinum p. 161 ad Sirmondi apographum (cf. codicem Parisinum 10809 f. 30) et Sirmond in Epist. ad Sidonium IIII, 18 publicauerunt, inter Paulini carmina primus posuit Muratorius ut XXVIII. prius carmen quattuor uersuum, cuius auctorem Paulinum esse non minus constat, editiones adhuc secluserunt. utrumque apparatu uberrimo instructum in de Rossii *Inscript. christian.* II part. 1 p. 189 exstat, quem in legendis litteris hodie et uetustate et squalore obscuratis antiqua apographa adiunabant, uelut sylloge epigraphica codicis Cluniacensis nunc Parisini (nouvell. acq. ms. lat. 1443) s. VIII, Remondini (*Nolana st. eccl.* I p. 403), anonymus s. XVII (*Delle antique basiliche di s. Felice presso Nola*).

T Carmen 31 praeter *B* et *O*, qui arte cohaerent, codice Vrbini. 533 s. XV (*T*) exhibetur, quem interpolationibus et coniecturis speciosis insignem esse infra p. XXVIII demonstrabimus; tamen hic illic plenior quam *B* et *O* et integrior testis apparet, quem ne iniuria despiciamus uidendum erit.

A Carmen 32, quod ex numero dispersorum est et, si Paulini est, inter prima eius tentamina numerari debet, extremis codicum *A* et *D* foliis receptum aetatem tulit. hi codices alterius generis codicum sunt optimi, de quibus proximo subinde capite agendum erit; *A* integritate nonnihil praestat.

II.

Alterum carminum corpus plenius congestum integriusque nobis conseruatum carmina natalicia in honorem S. Felicis

composita complectitur et praeter codicem Bruxellensem (*B*) supra iam descriptum pluribus libris traditur, qui sunt:

Codex Ambrosianus C. 74 sup. col. bin. f. 141 membr. s. VIII, quem Reifferscheid in *Patrum lat. bibl. Ital.* II p. 67—70 descripsit, quaternionibus XI—XIII *Paulini Petrecordiae* (sic) *Natales XIII* continet. pagina prima haec exhibet: *In hoc uolumine infra continentur: Venantii Honorii Fortunati poemata omnia, Aratoris Subdiaconi poema de actis aptorum, S. Paulini Petrecordie* (corr. in *Nolani*) *Natales XIII editi a Lud. Ant. Muratorio* (*S. Paulini—Muratorio* add. man. recens), *Paulini Petrae concordiae* (sic) *poema de Vita S. Martini, Prosperi poemata, Aquilini Iuueni Poemata Euangelica, Praecepta moralia quae uulgo Catoni tribuuntur, Isidori Hispanensis uersus de titulis Bibliothecae. hunc codicem ex Bibliotheca Bobij a S. Columbano instituta desumptum Illmo. Card. Federico Borromaeo B. Caroli patrueli dum Ambrosianam bibliothecam instrueret et manuscriptos codices undique conquireret, religiosissimi patres ord. Benedicti uicissim ab ipso Illmo. simili munere compensati humanissime traderunt. Anno 1606 Antonio Olgiato Ambrosianae Bibliothecae quam primus omnium tractauit Praefecto.*

Est igitur ille codex maximi pretii unde Muratorius quatuor carmina primus edidit (*Anecdota quae ex Ambrosianae bibliothecae codicibus nunc primum eruit, notis ac disquisitionibus auget Ludouicus Antonius Muratorius. Mediolani 1697—1698*) quemque ita praedicat: *Incidit in manus meas antiquissimum uolumen, in quo Venantii Fortunati, Prosperi, Iuueni, Aratoris aliorumque ueterum christianorum carmina continebantur. Tres et decem S. Paulini natales ibi exaratos inueni, quos cum Dungalii fragmentis collatos germanum protinus tanti scriptoris foetum mihi et orbi literario sum gratulatus. Codex uenerandam sapit uetustatem. Characteres quadrati, ac minutissimi, miraque uenustate rectis lineis inter se distincti seculo, ut arbitrator, nono elaborati fuere.*

Paulini natales f. 77 incipiunt spatio uacuo quod titulos et uersus primos exciperet relicto; nam inscriptio supra notata *Paulini Petrecordiae Natales XIII* recentioris manus est:

- f. 77 *Qui dominum ihesum non uincta uoce professus* (= c. 12, 3) — *defesso corpore uitam* (duarum linearum spatium).
Qui merito redit alma dies qua te sibi summas (= 13, 2) — *fixa sit anchora uitae.*
Venit festa dies (= 14) —
- f. 78 *Annua uota mihi* (= 15) —
- f. 79 *Corpora temporibus subeunt* (= 16) —
- f. 81 *Lex mihi iure pio* (= 18) —
- f. 83^a *Ver auibus uoces* (= 23) —
- f. 85 *Ecce dies nobis* (= 26) —
- f. 87^a *nec cruor haec uiolet quae flamma uel unda refugit.*
Finit septimus. Incipit octauus.
Nascere quae tardo (= 27) —
- f. 91 *culmina et extractis habitator mentibus adsis.*
Explicit octauus. Incipit nonus.
In ueteri nobis (= 28) —
- f. 92^a *Idem et in aeterno non inmutabitur a se.*
Explicit nonus. Incipit decimus.
Sidera si caelo possunt (= 19) —
- f. 96 *In cruce nixa fidem et de cruce nancta coronam.*
Explicit decimus. Incipit undecimus.
Saepe boni domini (= 20) —
- f. 98^a *Non taceant homines quem signis muta loquuntur.*
Explicit undecimus. Incipit duodecimus.
Candida pax grata uice (= 21) —
- f. 102^a *Nominis obtinent felices uiuere felix.*
Explicit liber XX°.
Discussi fateor sectas antonius omnes (= 32 i. e. Poema ultimum apud Murat.) —
- f. 104 *Aeternique dei pietas aeterna manebit.*

Quod ad scripturas attinet, uerba *per pro prae quam sunt sed* et syllabae *am um em im bis bus con* plerumque abbreviatae scribuntur; textum duae manus correxerunt, antiqua saepius, raro altera pallidiore colore conspicua. quattuor postrema carmina, quae Muratorium primum ex hoc codice edidisse diximus,

ille satis negligenter descripsit neque cum omnium operum Paulini editionem Veronae a. 1736 emitteret, reliqua Ambrosiani carmina ea qua par erat diligentia curauit aut omnino contulit, neque Mingarellius qui post Muratorium noua carmina edidit (*Anecdotorum fasciculus siue S. Paulini Nolani, anonymi scriptoris* etc. Romae 1756), eum diligentius excutere uoluit, cum codice Bononiensi s. XV se satis adiuuari putaret. ipse Zechmeisteri collatione et scripturis a Chatelainio ad carmina 19, 20, 21 adnotatis usus sum; complures locos dubios amici, dum Mediolani morantur, inspexerunt.

Cod. Monacensis lat. 6412 (= Fris. 212) membr. f. 116 (= 14 D quatern. + 5 sing. f.) s. X continet eadem quae Ambrosianus carmina.

f. 1^a *Incipit liber primus sc̃i Paulini Nolani ep̃i in laudem beatissimi ac sanctissimi Felicis papae et confessoris xp̃i.*

f. 2^r *Inclyte confessor (= c. 12) — corpore uitam.
Expl̃ praef. Incipit laus anni primi B. F̃.
Felix hoc merito quo nomine (= 13) —*

f. 3^a *anchora uitae.*

*Expl̃ laus anni primi. Incipit anni secundi.
Venit festa dies (= 14) — adgreget agnis.
Explicit secunda. Incipit tertia.
Annua uota mihi (= 15) — auxit.
Explicit tertius. Incipit quartus.
Tempora temporibus (= 16) — saecula uitae.
Explicit IIII. Incipit quintus.
Lex mihi (= 18) — uictoria uoti.
Explicit quintus. Incipit sextus.
Ver auibus (= 23) — lumen haberem.
Ecce dies (= 26) — unda refugit.
Finit septimus. Incipit octauus.
Nascere quae tardo (= 27) — mentibus adsis.
Explicit octauus. Incipit nonus.
In ueteri nobis (= 28) — inmutabitur a se.
Explicit nonus. Incipit decimus.*

Sidera si caelo (= c. 19, us. 1) — *Cybeleia gallis* (= us. 87)
— *qui magis infuso sibi daemone saeuus in se* (us. 180
om. 88—179) — *de cruce nanta coronam* (us. 730).

Explicit decimus. Incipit undecimus.

Saepe boni domini (= c. 20) — *muta loquuntur.*

Explicit undecimus. Incipit duodecimus.

Candida pax (= c. 21, us. 1) — *sponsi caelestis odores*
(= us. 71) — *debere quemquam plaudere* (= us. 124
om. 72—123) — *felices uiuere felix.*

Explicit liber duodecimus.

Discussi fateor sectas antonius omnes (= 32 = carm. ul-
timum ap. Murator.) — *pietas aeterna manebit.*

codex una manu cum magna cura exaratus est, altera hic illic tantum correctus. abbreviationibus fere immunis est. cum singulae paginae minimum 23 uersus complectantur, lacunae carminum 19 et 21 duorum foliorum et unius iacturam ostendunt. codicem contulit I. Zechmeister, qui quantum ille ualeat in quaestione Stud. Vindob. tom. XII inserta recte perspexit.

- E* Codex Bononiensis chart. f. 153 bibliothecae uniuersitatis 2671 (= S. Saluatoris 519) s. XIII. Mingarellius, qui in Anecdotorum fasciculo (Romae 1755) primus codice usus est, eum s. XIII esse affirmat: *codex iste quo usus sum chartaceus est ac saeculo, ut equidem opinor, XIII a Lippo Platesio exaratus, ad primae paginae notam relegans, quam ita legit: iste liber est . . . scriptus a Domino Lippo de Plathesiis uiro deuoto et docto. plenius autem Chatelain uerba obscurata f. 3 extricauit: (ist)e liber est LOCI S(AN)CTI FRANCISCI INTER CENTVM ET PLEBEM, et alterum originis indicium detexit, quod ibidem exstat: Donum a Reu(eren)d(o) D. Archyepresbytero, datum D. Chrys(ostomo) Trombelli, quibus ipsi codicis historiam retexere contigit. ille igitur primum fuit monasterii Franciscanorum inter Centum et Plebem (Pieue) siti, de quo Flaminius Parmensis (*Memorie istoriche delle Chiese e Conuenti dei fratri Minori della prouincia di Bologna, Parmae 1760, tom. II p. 254 sqq.*) egit. inde in manus Baruffaldi*

uenit, qui a. 1675 Ferraræ natus magnam librorum collectionem a patre hereditate relictam auxerat (cf. Mazzuchelli, *Scrittori d'Italia*, tom. II part. 1, p. 483) et ut archipresbyter ecclesiae Centensis pretiosum librum facile comparare potuit. Ioannes Chrysostomus Trombellius autem (1697—1784) in bibliothecam monachorum S. Saluatoris, quibus a. 1760 praefuit, multa comportauit suamque librorum manuscriptorum scientiam opusculo, cui inscribitur: *Arte di conoscere l'età de' codici latini e italiani*, Bononiae 1756, probauit. denique Mingarellius, Trombellii successor, hoc codice ad emendanda natalicia noua, a Muratorio edita XI. XII. XIII, quae multo integrius quam Ambrosianus exhibebat, usus est. idem in folii tertii margine summa nondum abscisa antiquam, ut uidetur, inscriptionem legit: *Beati Meropii Paulini episcopi Nolani de Vita S. Felicis carmen anni primi*. inscriptiones enim et huius carminis et carminum quattuor quae secuntur: *liber primus, et est liber secundus, quod est liber tertius, qui est liber quartus, est quoque liber quintus*, recentioris manus sunt. continentur uero haec:

- f. 3 *Inclite confessor* (= c. 12) —
- f. 3^a *Carmen anni II. incipit* (unc. rubro colore). *Et est liber secundus. Felix hoc merito* (= 13) —
- f. 4^a *carmen anni III. incipit* (rubro colore). *quod est liber tertius. Venit festa dies* (= 14) —
- f. 7 *Incipit carmen anni IIII.* (rubro colore). *qui est liber quartus. Annua uota mihi* (= 15) —
- f. 14 *Incipit carmen anni quinti* (rubro colore). *est quoque liber quintus. tEmpora temporibus* (= 16) —
- f. 19^a *Incipit liber sextus. Lex mihi* (= 18) —
- f. 28^a *Incipit liber septimus. (sept in ras.). Ver auibus* (= 23) —
- f. 35 *Incipit liber VIII. Ecce dies nobis* (= 26) —
- f. 43^a *Incipit liber VIII. Nascere quae* (= 27) —
- f. 55^a *Incipit liber X. In ueteri* (= 28) —
- f. 62 *Incipit liber XI. Sidera si caelo* (= 19) —
- f. 76 *Incipit liber XII. Sepe boni domini* (= 20) —
- f. 84^a *Incipit liber XIII. Candida pax* (= c. 21 us. 1) —

f. 86^a *Incipit liber XIII. Castis agendus gaudiis et hostiis* (= c. 21 us. 105) —

f. 90 *Vno loquente spiritu in affectu trium* (= c. 21, us. 271). *Explicit liber quaterdecimus s(an)cti paulini de s(an)cto felice presbytero et confessore in ci(uita)te nola. natalis postremi* (c. 21) uersus 587 desiderantur, quos cum Ambrosianus solus exhibeat, magnopere dolet Mingarellius, quod Lippus Platesius totum hocce carmen non excraserit: *plura enim alia menda illius ope expungere liceret quae in Muratorii codice reperiuntur.*

f. 90^a maximam partem et totum f. 91 uacua sunt. f. 91^a—163 Prudentii carmina apotheosin, hamartogeniam, psychomachiam continent. codicem I. Zechmeister contulit.

Q Cod. Parisin. 13026 membr. f. 182 bin. col. s. VIII (= cod. Sangermanensis Lebruni temporibus nr. 540, postea nr. 1188 signatus) inter multorum auctorum opuscula quaternionibus X—XII i. e. f. 100^a—120^a nunc carmina septem natalicia exhibet; olim multo plura exhibuisse uidetur.

f. 100^a *Qui dominum christum non* (= c. 12, us. 4) —

f. 101 col. 1 *Qui merito reddit* (= c. 13, us. 2) —

f. 101^a col. 1 *Venit festa dies* (= c. 14) —

f. 103 col. 1 *Annua uota* (= 15) —

f. 107 col. 2 *Corpora temporibus* (= 16) —

f. 110^a col. 2 *Lex mihi iure pio* (= 18) —

f. 115^a col. 2 *Ver auibus uoces* (= 23) —

f. 119^a col. 1 *Ecce dies nobis* (= c. 26, us. 1) —

f. 120^a *Nunc opus adiutore* (= c. 26, us. 111).

reliqui huius carminis uersus desunt. codicem post Lebrunium, qui multas eius scripturas enotauit, I. Zechmeister contulit, Chatelain breuiter descripsit (p. 34).

T Codex Vrbinas lat. 533 membr. f. 81 4° s. XV continet carmina 12. 13. 14. 15. 16. 18. 26. 28. 27; secuntur carmina: *Sancte deus* (= Append. c. 3) quod Angelus Mai (SS. *episcoporum Nicetae et Paulini scripta*, Romae 1827) primus edidit, c. 31, carmen *Verba tui famuli* (= Append. c. 4, ibid. apud Maium). indicem carminum artificiosis circulis circumscriptum maius-

culisque litteris uarii coloris pictum pagina prima exhibet. inscriptiones singulorum carminum modo exstant modo desunt, ut dubitandum non sit, quin carmina *Sancte deus* et *Verba tui famuli* a librario ut Paulini praebeantur; accedit quod prius carmine 31 excipitur; atqui hoc *item uersus eiusdem consolatorii de Celso puero Pneumatii filio defuncto* inscribitur et Paulini est. codex partim a I. Zechmeistero partim a Guil. Weinbergero excussus est.

Codex Petropolitanus membr. f. 22 Q XIII 1, s. VIII (= G Sangermanensis sec. catalogum a. 1677 nr. 481, postea nr. 613 signatus), quem R. Gilbert in N. Arch. V p. 608 descripsit (cf. etiam Chatalainium l. c. p. 41), continet eodem quo Palatinus 235 (R) ordine sex carmina Paulini 15. 16. 18. 28. 27 et 17. f. 1^r manu recentissima: *S. Paulini Poema de S^o Felice Versibus Litteris Saxonice VIII° saeculi*, et eadem manu f. 1^r: *Voyez au sujet de ce mss. Le Traité de Diplomatique tom. VI p. 639 col. 1, no. 613*, et medio fol.: *Ex museo Petri Dubrowsky, quae uerba f. 22^a iterantur, ubi etiam legitur: Ce présent manuscrit contient vingt-deux feuillets numérotés L'abbé de Grandidier.* liber est igitur ex numero codicum Sangermanensium, qui furto delati in manus Petri Dubrowski et postea Petropolim peruenerunt (cf. L. Delisle, *Le cabinet des manuscrits*, tom. II p. 52) et secundum notitiam D. Poirier (613 *Sancti Paulini uersus de sancto Felice Isagoge Porphyrii Priscianus* etc.) alia etiam continuit quae hodie desiderantur. Benedictini saepissime pretiosum codicem citant (cf. *Traité de Dipl.* tom. III p. 126. 127. 130. 132. 202. 340. 342. 349. 354. 361. 365. 369. 378. 379. 388) et tom. III p. 228 ita describunt: *'C'est un petit in-folio qui renferme: 1° Six livres de saint Paulin en vers sur saint Felix martyr. Les vers sont écrits comme de la prose et l'écriture est saxone. 2° Un traité de Praedicamentis attribué ici à saint Augustin, et ailleurs à Boëce, en écriture minuscule ordinaire. 3° Un traité de Praedicabilibus avec l'art de la grammaire, par Priscien. Ces ouvrages paraissent avoir été transcrits au huitième ou neuvième siècle.* tabulae Tractatui additae scripturae exempla praebent, unde Chatelain Sangerma-

nensem et Palatinum fratres gemellos cognouit: *L'écriture, que les Bénédictins appellent: "saxone de France" et que nous nommons simplement mérovingienne, est absolument l'écriture employée dans le Palatinus 235. Le c est très élevé au-dessus de la ligne, au point de se confondre parfois avec l ou s; atque eodem ordine in utroque carmina se excipiunt:*

f. 2^r *Versus sc̃i paulini ep̃i de uita sci felicis libri VI. An-
nua uota mihi (= c. 15) —*

f. 6^r *quas et modo cernimus auxit. Finit. Tempora tempori-
bus (= 16) —*

f. 9^r *clausit saeculum uitae. Finit secundus liber. Lex mihi
iure iure^{pio} proposita (= c. 18, us. 1—166, 220—468) —*

f. 12^a *laeta sequibatur gemini uictoria uoti.
finit t̃er incipit qũar.
In ueteri noua res (= 28) —*

f. 15^a *non mutabitur a se.
Finit basilicae uolumen. Nascere mihi redderis quae tardo
semper (= 27) —*

f. 20^r *mentibus adsit. Finit. Iamne abis et nos (= 17) —*

f. 22^a *sume coronam. Finiunt sex uolumina sc̃i felicis.*

codicem liberalitate maxima Vindobonam missum bis contuli.
Lebrun multas scripturas ex eo hausit.

R Codex Palatinus 235 membr. f. 67 s. VIII, quem A. Reifferscheid (*Bibl. patr. lat. ital.* I p. 302) et E. Chatelain (l. c. p. 5 sqq.) descripserunt. scripturam eius Merouingicam esse quam dicunt et saeculi non VIII sed VIII indicia prae se ferre Chatelain affirmat. continet ut Petropolitanus (G) carmina natalicia septem.

f. 4 *Incipiunt sex libri felicis sc̃i.
Annuua uota mihi (= c. 15) —*

f. 8 *modo cernimus auxit. (sine subscriptione et inscriptione
sequitur)*

Tempora temporibus (= 16) —

f. 12 *clasis saeculum uitae.*

Lex mihi iure pio proposita (= c. 18, us. 1—166, 220—468) —

f. 16^a *letas et iuebatur gemini uictoria uoti.*

Finit III. Incipit IIII.

In ueteri nobis noua res (= 28) —

f. 20 *non motabitur a se.*

Finit liber IIII. Incipit V.

Nascere mihi semper quae tardo (= 27) —

f. 27 *habitor mentibus adsis.*

Finit Quintus liber. Incipit felicitis Liber.

Iam ne abis et nos (= 17) —

f. 29^a *iustis sume coronam. Finit amen deo gratias.*

carmina Paulini a duobus librariis scripta esse Chatelain animaduertit, f. 1—7 et 17—20 ab uno liberius et largius litteras pingente, f. 17—20 ab altero timidiore manu per lineas repente. f. 1—20 binas columnas habent, reliqua singulas. carmina ipsa ut prosa uersibus non distinctis scribuntur. f. 30—70 litteras minusculas quas dicunt carolingicas s. VIII prae se ferunt. f. 30 originis indicium exstat: *Liber sancte marie uirginis in huisborch.*

Codex Palatinus ut alii octauis saeculi libri mendis omnis generis litteris syllabis uerbis omissis additis transpositis corruptis repletus est, sed tamen simplicitate errandi saepius pristinum uerborum tenorem non tam deleuit quam induxit. laudem eius arta cum codice uetustissimo Sangermanensi (G) cognatione augeri suspiceris; at ne illi quidem aetas integritatem seruauit. codicem Zechmeister et Chatelain excuserunt, quorum testimonia ubi dissidebant, per adulescentes amicos Romae degentes librum inspiciendum curauit.

Praeter hos codices in censum uenit

codex Ambrosianus B 102 sup. membr. f. 70 s. VIII, qui duo Dungali opuscula continet, prius f. 1—60 manu s. XVI inscriptum: *Dungali responsa aduersus peruersas Claudii Taurinensis sententias*, quod P. Massonius Parisiis 1608 edidit

(= Bibl. patr. Lugd. a. 1677 p. 204 d, Migne, Patrol. tom. 105), alterum f. 60—70 eadem manu inscriptum: *Incipiunt pauca excerpta unde supra* (incipit: *Verum quia urbis huius fecimus mentionem, iustum uidetur commemorare etiam illud in ea gestum quod historia dignum duximus. Mulierem quam sanguinis profluvio laborantem* —). prius opusculum a Dungalio uiro Caroli magni temporibus doctissimo compositum et Ludouico pio Lotharioque dedicatum magni pretii est, quod ex Paulini carminibus permulta, nonnulla etiam ex epistulis eius excerpta offert. et Ambrosianum Dungalii ipsius exemplar esse uidetur, quod monasterio Bobiensi, cuius incolae mortuus est, reliquit; in folio enim primo haec de origine codicis uerba exstant: *Codex hic in quo Claudii Taurinensis epi errores circa sacrarum imaginum cultum a Dungalio damnantur prodiit ex bibliotheca Bobii a S. Columbano instituta, fuitque I^{mo} et R^{mo} Card. Federico Borromaeo Ambrosianae bibliothecae fundatori a religiosissimis Patrib. ord. S. Bened. simili munere donatis humanissime traditus anno 1606. Antonio Olgiato Bibliothecae Ambrosianae qua primus omnium tractauit praefecto.*

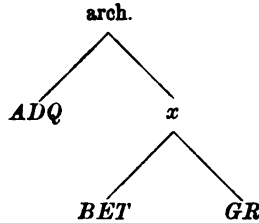
Dungalus Paulini codice nostris libris uetustiore uel certe coaetuo usus est, in quo carmina eodem ordine, quem libri *ADE* praebent, digesta fuisse uidentur. citantur enim, si Massonii editioni fides habenda est, recto numero uersus carminis 12, 1—30 ut natalicii I., 13, 4—17. 24—34 ut natalicii II., 14, 116—126 ut natalicii III., 15, 45—48 ut natalicii IIII., 18, 82—91. 121—129. 154—161. 181—195. 452—468 ut natalicii VI., 23, 206—213. 309—319 ut natalicii VII., 26, 58—63. 106—110. 132—134. 230—234. 269—275. 309—322 ut natalicii VIII., 27, 89. 90. 148—153. 154. 155. 171—177. 404—407. 436—454. 511—518. 542—557. 580. 583. 589—595. 596—606. 616. 617 ut natalicii VIII., 28, 5. 6. 12. 13. 110—137 ut natalicii X, sed nonnullorum carminum numeri turbati sunt uel turbatum codicis ordinem testantur. ita carminis 19 uersus 329—362, 648—654 et 716—730 ut natalicii XI recte afferuntur, sed eiusdem carminis uersus 1—6. 10—19. 45—55. 76—84. 141—143. 152—157. 164—167. 261—265 libro XVIII,

carminis 21 uersus 27—36 recte libro XIII, sed 344—356. 361—364. 628—635 libro XIII, carminis 26 uersus 145—149 (i. e. natal. VIII) libro VIII dantur. contra fragmenta quae huius editionis carmine 29 comprehendimus, ex natalicio hodie deperdito, quod in Dungali codice *liber XV* inscriptus fuit et post natalicia postrema in *A* et *D* solis seruata (i. e. XII et XIII) postremum locum occupauisse uidetur, sumpta sunt. qua de causa numeros illos *XVIII* ex *XI*, *XIII* ex *XIII*, *VIII* ex *VIII* errore corruptos esse probabilius est. uersus epistulae 32, p. 277, 26 *diues—cuique salus* et carminis 27, 511—518. 542—557. 580—583. 589—595 cum primis codicis foliis, qui hodie a uerbis *rationem litterarum significationes proprietatesque* (= Bibl. patr. Lugd. p. 204 d) incipit, perierunt. de epistularum fragmentis in praefatione uol. XXVIII p. XII egi.

Hi codices et integriores et decurtati quamquam in uerbis singulis uel etiam in uersibus totis omittendis addendisue maximas discrepantias prae se ferunt, tamen ex uno omnes archetypo manarunt, quem ab auctore ipso uel ab ecclesia Nolana confectum esse probabile est. quare eum Natalicia carmina in S. Felicis memoriam composita omnia complexum esse putauerim. archetypus ille maiorem iacturam foliis amissis uel ita ut difficiliter legerentur oblitteratis in fine post Dungali tempora fecisse uidetur, qui integriore exemplari usus est, in quo carmen (29), quod in plenioribus libris *ADE* iam desideratur, etiamtum inuenit. neque haec sententia eo infirmatur, quod nostri codices carmina alterius generis, quae ad Felicem non pertinent, ut *A* et *D* carmen 32, *B* 31 et 17, *G* et *R* 17, *T* 31 et duo suppositicia addunt; in fine enim ea adiecerunt aliunde petita. continent autem ut uidimus:

<i>A</i>	} 12. 13. 14. 15. 16. 18. 23. 26. 27. 28. 19. 20. 21.	32.	om.
<i>D</i>			
<i>E</i>			
<i>Q</i>	12. 13. 14. 15. 16. 18. 23. 26.		
<i>A</i>	12. 13. 14. 15. 18. 23. 26. 27. 28. 19.	21. 29 (= Nat. XV?)	
<i>B</i>	12. 13. 14. 15. 16. 18. 23. 26. 27.		31. 17.
<i>T</i>	12. 13. 14. 15. 16. 18. 26. 28. 27.		App. 3. 31. App. 4.
<i>G</i>	} 15. 16. 18. 28. 27.		17.
<i>R</i>			

Quibus uero uinculis inter se conectantur, hac tabula potest illustrari:

codices igitur *ADQ* artissime inter se cohaerent archetypi integritatem fidelius quam reliqui seruantes; neque unus eorum ita prae reliquis excellit ut ubique maiore fide dignus sit, quamquam in *A* coniecturae et interpolationes rarius inreperunt; saepius uero hi tres lacunis et singulorum uocabulorum et totorum uersuum deformantur, quibus alterius familiae libri non laborant. ubi hi uero scripturis a *ADQ* discrepant, raro eis fides habenda est; nam interpolationibus et correcturis omnis generis inquinantur, quamquam non eodem modo graduque omnes. ita codices *G* et *R* fere gemelli non tam fallendi quam explicandi studio metri uinculis solutis uerba addunt omittunt transponunt uariant, ut firmum fundamentum quo pedem sistas nusquam praebeant, quod Chatelainii uidere licet exemplo, qui ubicumque eorum testimoniis solis se confidere posse putauit lapsus est. recensiois indicia diuersae, quae maiore cura et arte confecta est, libri *BET* offerunt; eius auctor partim bonas archetypi scripturas conseruauit partim corruptas uel difficiles tentauit, saepius felici coniectura usus. quod ille ita inchoauit, pro suo quisque ingenio persecutus est et duo recentissimi *E* et *T* totam sui temporis licentiam produunt, et maxime cauendum est, ne fallacibus quibus *T* splendet inuentis decipiamur.

Ad carmina quae in appendicem relegauimus recensenda hi libri usurpati sunt

1. ad carmen primum *ad coniugem*, quod ex Prospero editionibus Rosweyde primus inter Paulini carmina recepit, praesto fuerunt

τ codex Reginensis lat. 230 membr. 4° s. X (cf. Reifferscheid *Bibl. patr. lat. ital.* p. 394)

codex Casinensis lat. 226 s. XI.

σ

Lebrun, qui in quattuor codicibus uersus Prospero adscribi affirmat, duobus codicibus abb. S. Victoris Parisiensis 300 annorum usus est.

2. carmen secundum *de nomine Iesu* Caspar Barthius in codice membr. Cartusiae prope Argentoratum inter nonnulla ueriorum auctorum opuscula inuentum in Aduersariorum commentariorum libr. 34, c. 1 Paulino uindicauit et edidit. codex periisse uidetur; nos certe eum frustra quaesiuimus.

3. carmen tertium et quartum codex Vrbinas 533 s. XV, de quo supra egimus, exhibet, unde A. Mai (*SS. episcoporum Nicetae et Paulini scripta ex Vatic. codicibus edita*, Romae a. 1827, p. 63 sqq.) primus edidit. prius a I. Zechmeistero, alterum a Guil. Weinbergero collatum est. T

Cum I. Zechmeister, dum Paulini editionem parat, per duos annos maximas bibliothecas perscrutatus esset et ipse hoc studium catalogos perlegendo codicesque comportando, ab amicis adulescentulis in Italia Gallia Hispania morantibus strenue adiutus, per plus decem annos continuassem, spem noua carmina uel noua saltem recensiois subsidia inueniendi tandem deposui. nonnumquam in hac opera falsa spe, quam librorum catalogi excitauerant, deceptus sum, quod ne post me uenturis eueniat, curam omittere nolo.

Ita codex Sangallensis 573 s. X nullos Paulini Nolani uersus habet; nam C. Halm, qui eum Paulini Nolani carmina exhibere in *Verzeichniss der älteren Hss. lat. Kirchenwörter in den Bibliotheken der Schweiz* (Acad. Vind. 1865 tom. L, p. 155) affirmabat, codicem ipse non inspexisse uidetur.

Inter libros Asburnhamenses, qui nunc Florentiae asseruantur, ita describitur nr. 1814 (1737 ant.): *Miscellanea Beati Hieronymi . . . Epistolae Paulini, Gregorii etc. cod. membr. in fol. s. X et XI*. inuenitur autem epistula non Paulini Nolani sed Foroiliensis patriarchae f. 20^a *de Augustuleo qui uxorem suam occidit causa adulterii propter unius testimonium. Ammonere te cum lacrimis et multo gemitu — Expl. et dñi adtentius misericordiam cotidie implorare qui cum patre etc.*

Codex Casinensis, quem Paulini uersus exhibuisse et monasterii illius olim fuisse ex Catal. mss. Cass. tom. I p. LXII sci-
mus, frustra et a me et a Chatelainio quaesitus est. neque
alios praeter descriptos libros, quod mireris, Italiae bibliothecae
suppeditauerunt*). Gallia etiam pretiosis antiquitatis monumen-
tis uberrima nobis negauit quos sicubi inuentum iri speraue-
ramus; atque ibi Paulini codices iam medii aevi temporibus
raros fuisse ex catalogis antiquis, quos L. Delisle (*Le cabinet
des manuscrits*, tom. II p. 427—550) publici uiris fecit, constat;
tria tantummodo catalogi Corbeiensis s. XII (l. c. 432) exem-
plaria nominantur: 240 *Paulini epistole ad multos*, 241 *Pauli-
ni uersus de uita sancti Felicis*, 242 *Paulini liber de tran-
situ eiusdem*. frustra Paulini Nolani opera in cod. Paris. 1154
et 1632 quaesiui.

Codex Paris. 1154 membr. f. 145 s. VIII secundum indicem
catalogi codicum mss. bibl. nat. inter hymnos et carmina chri-
stiana f. 110^a—113^a *uersus Paulini de Lazaro* exhibet, quo-
rum primum hemistrophium hoc est:

*Fuit dominus dilectus
Languens a Bethania
Lazarus beatus sacris
olim cum sororibus.*

postremum 48:

*Quarto radio iam solis
Refugatis tenebris
Dux in orbe radiauit
Ex quo iacet mortuus.*

interiecto hymno XIII stropharum denos uersus comprehen-
dentium qui incipit: *Christus rex uita | Lux uia ueritas |*

*) Cf. Chatelainium l. c. p. 3: '*Dans toutes les bibliothèques des villes
d'Italie ou je me suis arrêté, j'ai recherché les manuscrits contenant des
poésies de saint Paulin. Le nombre n'en est pas grand. Je n'ai rien
trouvé à Naples (bibliothèque nationale et bibliothèque des Girolamini),
ni à Venise (bibliothèque Saint Marc), ni à Turin (bibliothèque de l'Uni-
uersité), ni au monastère de la Cava, près Salerne.*' unus tantummodo
codex Vrbinas 533 (T) Chatelainii curam fugit.

Qui cuncta regis | Et gubernas omnia, secuntur f. 116^r uersus Paulini de Herico duce. carmina autem illa non sunt Nolani, sed Paulini Aquileiensis, atque prius exstat impressum in Patrologiae latinae tom. LXXXVIII p. 683, alterum autem a Bern. Pezio in Thesauro anecdotorum nouissimo (Ang. Vind. 1721—1729) ex codice Lemouicensi i. e. hoc ipso Parisino editum legitur. hymnum de Lazaro ad nostrum Paulinum non pertinere iam Chatelain (l. c. p. 40) obseruauerat. neque magis ad Paulinum Nolanum pertinent quae in codice Parisino nou. acq. 1632 (Libri 41) s. X secundum catalogum (cf. L. Delisle, *Catalogue des manuscrits des fonds Libri et Barrois*, Paris 1888) eius esse uidentur: f. 70^a *Paulinus ad Carolum regem: Moneo te—testatur. Item qui supra de rectoribus: Primum est quod—obliuionem. Paulinus Nolane sedis ep̄s ad Carolum imperatorem. Expediit tibi—triumphes*. epistulae sunt Paulini Aquileiensis atque primum a Baluzio in Miscell. p. 362 (Paris 1678) ex uetere codice ms. clarissimi uiri Agmonis a Campoburgo antecessoris Aureliani i. e. ex nostro codice editae sunt (cf. Migne LXXXVIII col. 503 sqq.)

III.

Pauca de editionibus additurus sum, quas iam in praefatione uol. XXVIII enumeraui et descripsi: nam epistulas ibi respexi, non carmina. editio igitur Parisina a. 1516 (cf. praef. l. c. p. XXII) post uersus ad Iouium, quos ut epistularum corollarium codices exhibere uidimus, carmina Ausonii ad Paulinum adnectit.

f. CXCVIII^a *Sequuntur carmina Ausonii ad Pontium Paulinum qui an hic idem sit uisum est in primo quaternione post Crinitum.*

f. CXCIX *Ausonius Pontio Paulino cum ille misisset poemation uersibus plurimis de regibus ex Tranquillo collectis. Condiderat iam solis* (= Auson. E. 19) —

f. CC *Paulino Ausonius: metrum sic suasit* (= Auson. E. 20) — *Ausonius Paulino suo salutem dicit.*

Quanto me affecit beneficio (= Auson. E. 21, 1) —

f. CC^a *Ad Iambum, Paulino suo missum.*

Iambe Parthis et Cydonum spiculis (= Auson. E. 21, 2) —

f. CCI^a *Idem eidem. Multas et frequentes mihi* (= Auson. E. 22, 1) —

f. CCII *Trimeter primus: Dimeter secundus: Iambici.*

Philon meis qui (= Auson. E. 22, 2) —

f. CCIII *Epistola secunda ad Paulinum.*

Proxima quae nostrae (= Auson. E. 23) —

f. CCIII^a *Tertia ad eundem.*

Discutimus Pauline (= Auson. E. 25) —

f. CCVI *Epistola sancti Paulini ad Ausonium: cum adhuc esset in Hispania religioni deditus assiduis literis provocatus ut in patriam rediret. Paulinus Ausonio.*

Quid abdicatas (= Paul. 10, 19—102) —

f. CCVII^a *Ausonius Paulino suo salutem.*

Quarta tibi haec (= Auson. E. 24) —

f. CCIX *Ausonio Paulinus.*

Quarta redit ruris (= Paul. 10, 1—18) — *orsa gradumque secent. Paulinus Ausonio.*

Continuata meae — uiuax et memor (= Paul. 11, 1—48) —

f. CCXI *Ausonio Paulinus.*

Defore me patriis (= Paul. 10, 103—107. 176—277. 108—175. 278) —

f. CCXV *me linque probari. Finit ad Ausonium.*

secuntur deinde carmina 24, 31 et inde a f. CXLV natalicia 12. 13. 14. 15. 16. 18. 23. 26. 27. 28.

f. CCCI *Finit natalis X. et ultimus*

f. CCCI^a *Sequitur canticum quod a nonnullis Paulino a pluribus Ausonio ascribitur: et est precatio matutina ad omnipotentem deum.*

Omnipotens quem mente colo pater unice rerum (= c. 5, om. 8—16*), et post hunc hymnum carmina 17. 8. 7. 9.

Iodocus Badius Ascensius etiam in carminibus recensendis codice *O* usus est et quae ille suppeditaui carmina 10. 11. 24. 31. 17. 8. 7. 9 ordine non curato recepit, cum his Ausonii epistulas aliquot et carmen 5 ex Ausonii, ut uidetur, editione Parisina a. 1513 et decem Natalicia ex libro Bruxellensi (*B*) uel eius apographo asciiuit. nam easdem lacunas quas ille, uelut in carmine 12 uersibus 2 et 3, 6—8, 15—17, 18 iam—*disparat*, 22 et si—27 *mari*, 29 et 30 omissis, easdemque scripturas offert. nullius igitur fere auctoritatis est, nisi quod menda librorum *O* et *B* lenissima nonnullis locis correxit.

Editio Grauii Coloniensis a. 1560 (cf. uol. XXVIII praef. *Col.* p. XXIII) ordinem carminum in Parisina institutum fideliter seruat, nisi quod a uerbis Ausonianae epistulae 25 us. 103 *agnoscisne tuam Ponti dulcissime culpam* inscriptione *Ausonius Paulino* inserta ut codex *V* nouum carmen incipit et Paulini carminis 10 uersus 103—331 male in illa turbatos in ordinem suum redegit. in margine uero codicis *V* uel simillimi lectiones et aliquot coniecturas adscripsit in textu ne corruptissimis quidem uerbis tentatis.

Editio Basileensis a. 1569 Io. Iac. Grynaei (in Monumentis S. Patr. Orthodoxograph. I, 2, p. 76—268; cf. praef. uol. XXVIII p. XXIII) carmina diuerso quidem ab editione Parisina ordine exhibet (24, 31, 12, 13, 14, 16, 18, 23, 26, 27, 28, 17, 5, 7, 8, 9) carminibus nataliciis 12, 13, 14 et 16 in unum comprehensis et epigrammata ex epistula 32 ad Seuerum duodecim excerpta addit, sed textum fere immutatum praebet. falsus est igitur Rosweyd, cui ex manuscripto expressa uideretur. *Gryn.*

Editio Coloniensis a. 1618 (in tom. V Magnae bibliothecae patrum primo a Margarino de la Bigne collectae et tertio ab Andr. Schotto editae) ex Grauii editione expressa uidetur, cuius *Schot.*

*) Hos uersus, qui in editione principe Ausonii Mediolanensi a. 1490 deerrant, Mariangelus Accursius in Diatribis suis in Ausonium (Romae 1524) et inter Paulini editores Rosweyd primi addiderunt.

ordinem usque ad carm. 10, us. 103—331 seruat; deinde secuntur carmina 1, 2, 25 (i. e. Epithalamium, quod nondum editum erat), 3, 27, 31, natalicia decem, 5, 4, 7 et 9. epithalamium ex codice hodie ut uidetur deperdito sumpsit, carmina uero 1, 2 et 4 Vineti editioni Burdigalensi debere uidetur, quamquam ipse antiqui codicis mentionem facit: *Eidem Paulino et haec inscribebat antiquus codex: quae eius scripta a Badio Ascensio Lutetiae formis primum edita non inuenias.*

Rosw. Editio Auerpiensis a. 1622 (cf. praef. uol. XXVIII p. XXVIII) carmina hoc ordine exhibet: 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 (us. 1—102), 11, 10 (us. 103—331), 24, 31, 25, deinde natalicia decem, post quae *Natalis XI fragmenta apud Dungalum* (= carminis 19, 1—6. 10—19. 45—55. 76—84. 329—362. 141—143. 152—157. 164—167. 261—265. 648—654. 716—730), *Natalis XIII fragmenta* (= carm. 21, 27—36), *Natalis XIV* (= carm. 21, 344—356. 361—364. 628—635), *Natalis XV* (= carm. 29), *Natalis incerti fragmentum* (= carm. 19, 300—306), deinde carmen 17, *Ad coniugem suam exhortatio* (= App. carm. 1), fragmentum poematii de regibus ex Suetonio collectis (= carm. 3) secuntur. carmina 1, 2, 4 et 6 ex editione Ausoniana Vineti recepisse uidetur, contra carmen 25 se ex Bibliotheca patrum sumpsisse in Not. p. 843 ipse fatetur neque ut nouum uendere studet, quod uerbis *hoc nunc primum Epithalamium huic editioni inseritur ex Ms. Belgico, ex quo nuper in Bibliotheca Patrum Coloniae prodiit* deceptus Schoenemann putauit. neque magis noua sunt carmen 5 et *exhortatio ad coniugem*, quorum illud editio Ausonii Lugdunensis a. 1603, hoc Prosperi editiones suppeditauerant. Rosweyd in carminibus neque libris neque amicis bonis iam adiutus pauciora quam in epistulis nouauit.

Lebrun Editio Lebruni Parisina a. 1685 (cf. praef. uol. XXVIII p. XXVI) in carminibus nullius potuit ut in epistulis Chiffletii laboribus uti; cum tamen codices plures quam ante ipsum editores adhiberet, fieri non potuit, quin lacunas nonnullas expleret melioresque scripturas reponeret. optimi codices ipsi non praesto fuerunt, ut ex eorum indice tom. II p. 184 composito apparet.

Carmina natalicia decem his editionibus cognita Ludouicus *Mur.*
 Antonius Muratorius tomo priore *Anecdotorum* (Mediolani,
 typis Iosephi Pandulfi Malatestae 1697) tribus nouis XI, XII,
 XIII (= carm. 21, 22, 23) ex codice Ambrosiano (*A*) auxit inde-
 que carmen 32 accepit; his notas et dissertationes XXII de
 singulis fere personis, quibuscum Paulinus coniunctus erat,
 aut rebus gestis eorum subiecit. haec omnia cum Lebrunii
 commentariis coniuncta in editionem a Muratorio curatam, quae
 Veronae typis Dionysii Romanzini 1736 prodiit, transierunt.

Carmina natalicia XI, XII et XIII D. Ioh. Aloysius Min- *Ming.*
 garelli in *Anecdotorum fasciculo* (Romae, sumpt. Venantii
 Monaldini typis Io. Zempel) a. 1756 emendatiora edidit, in
 hac re codice Bononiensi (*E*) usus. praeterea uarias scripturas
 ad priora Paulini carmina ex codice (*A*) cum Veronensi editione
 collata communicauit.

Carmen 32 postquam in codice Monacensi *D* inuentum est,
 Bursian in scriptis academiae Monacensis (1880, I. Phil. phil.-
 hist. Cl. tom. I, 1) multis locis emendatum et explicatum denuo
 edidit.

Quod ad haec carmina adieci nr. 33 a G. Brandesio demum,
 qui post Morelium in Cl. Marii Victoris editione (Parisiis 1560)
 et Fabricium (*Poet. uet. eccles. oper.*, Basileae 1564, p. 782)
 in Stud. Vindob. tom. XII p. 280 sqq. ad unicum codicem *N*
 recognouit, Paulini esse demonstratum est. notas margini
 exemplaris Moreliani, quod bibliothecae Bodleianae est (Auct. *Bodl.*
 S. V. 30), adiectas collega optimus C. Schenkl mecum commu-
 nicauit.

In hac editione eisdem quas in praefatione uol. XXVIII
 p. XXVI exposui adductus causis ordinem carminum a Mura-
 torio institutum retinui, nisi quod uersus a Dungalo ex nata-
 liciis adhuc conseruatis citatos, quos ille ad Rosweydi exemplum
 ut carmina nr. 30—34 seorsum edidit, in seriem carminum
 non recepi; scripturae eorum uariantes suis locis adlatas sunt,
 natalicii uero hodie deperditi fragmenta ut carmen 29 posui.
 Muratorii uero numeri a Lebrunianis inde a carmine 18 disce-
 dunt, post quod ille carmina tria (19, 20, 21) in Ambrosiano

inuenta inseruit. carmina igitur in his tribus editionibus ita se excipiunt:

in hac editione	Muratorii	Lebruni
1—18	1—18	1—18
19—21	19—21	desunt
22—28	22—28	19—25
	30—32	27—29
29	33	30
30	29	26
	34	31
31	35	32
32	poema ultimum	deest
33	deest	deest

In rebus orthographicis rationes, quas in epistularum praefatione p. XXV sq. explicauit, secutus sum; antiquissimorum librorum quales sunt plerique scripturas ubi in textum non recepi, accuratius in adnotatione critica adnotauit, tritissimas tantum litterarum uelut *e ae oe, i et y, ci et ti* mutationes parcius commemorauit.

I. Zechmeisterum qui plerosque codices accuratissime contulit quique post eum hanc operam perfecerunt iam in descriptione singulorum librorum grato animo nominauit. Zechmeister uero non tantum supellectilem criticam ad adornandam nouam editionem impigro labore congegit, sed etiam emendationem inchoauit, cuius specimina praeclara in Stud. Vindob. a. 1879 edere coeperat, cum immatura morte nobis ereptus est. coniecturae et ibi prolatae et in margine editionis Mignianae ad nonnulla carmina adscriptae quae ille praestiturus fuerit, si ipsi studia incepta persequi licuisset, satis probant. in indicibus conficiendis Carolus Weilnböck seminarii Vindobonensis sodalis me adiuuit.

Vindobonae, Kal. Iul. 1894.

Guilelmus de Hartel.

TABVLA CODICVM.

<p><i>A</i> = Ambrosianus C. 74 s. VIII.
cf. praef. p. XXII sq.</p> <p><i>B</i> = Bruxellensis 10615 – 10729
saec. XII. cf. p. XII sq.</p> <p><i>D</i> = Monacensis 6412 saec. X.
cf. p. XXII. XXV sq.</p> <p><i>A</i> = Ambrosianus Dungalii B 102
sup. s. VIII. cf. p. XXXI sq.</p> <p><i>E</i> = Bononiensis 2671 saec. XIII.
cf. p. XXVI sq.</p> <p><i>G</i> = Petropolitanus Q IIII 1 saec.
VIII. cf. p. XXI. XXVIII sq.</p> <p><i>H</i> = Harleianus 2613. cf. p. XI</p> <p><i>N</i> = Parisinus 7558 saec. VIII.
cf. p. VIII sq.</p> <p><i>O</i> = Parisinus 2122 saec. X.
cf. p. XII.</p> <p><i>Q</i> = Parisinus 13026 saec. VIII.
cf. p. XXVIII.</p> <p><i>R</i> = Palatinus 235 saec. VIII.
cf. p. XXI. XXX sq.</p> <p><i>T</i> = Vrbinas 533 saec. XV. cf. p.
XXII. XXVIII sq. XXXV.</p> <p><i>V</i> = Vossianus 111 saec. VIII.
cf. p. V sq.</p> <p><i>W</i> = Vindobonensis 3261 saec. XVI.
cf. p. VIII.</p> | <p><i>n</i> = Parisinus 8500 saec. XIII.
cf. p. X.</p> <p><i>q</i> = Parisinus 8094 saec. X.
cf. p. XXI.</p> <p><i>s</i> = Brit. Bibl. Reg. 15 B XVIII
saec. VIII. cf. p. XXI.</p> <p><i>π</i> = Parisinus 2772 saec. X/XI.
cf. p. XXI.</p> <p><i>σ</i> = Casinensis 226 saec. XI.
cf. p. XXXV.</p> <p><i>τ</i> = Reginensis 230 saec. X.
cf. p. XXXIII.</p> <p>Codices nisi ad carm. 17 non adhibiti
(cf. praef. uolum. XXVIII p. VI sq.):</p> <p><i>F</i> = Laurentianus 23, 20 saec. XV.</p> <p><i>L</i> = Lugdunensis 535 s. XII/XIII.</p> <p><i>M</i> = Monacensis 26303 saec. XIII.</p> <p><i>P</i> = Parisinus 9548 saec. XV.</p> <p><i>U</i> = Vrbinas 45 saec. XV.</p> <p><i>t</i> = Vrbinas 1303 saec. XIII.</p> <p><i>z</i> = Vaticanus 524 saec. XV.</p> <p><i>v</i> = editio princeps Parisina a.
1516. cf. p. XXXVII.</p> <p><i>ω</i> = codices omnes.</p> <p><i>cet.</i> = codices ceteri</p> |
|--|--|

OPERVVM
S. PAVLINI NOLANI

PARS POSTERIOR
C A R M I N A.

I.

DOMINO MERITO SVSPICIENDO GESTIDIO PAVLINVS.

Iniuria quidem est patri familias maritimis deliciis abundanti
terrenum aliquid et agreste praebere; sed ego, ut et causa
5 mihi esset apud unanimitatem tuam aliquid conloquendi et ali-
quod sermoni huic obsequium uiderer adiungere, pauculas de
paucissimis quas pueruli uespere inferunt ficedulas misi. qua-
rum cum erubescerem paucitatem, plura etiam uersiculis uerba
subtexui quasi uero numerum loquacitate facturus. sed quia
10 utraque culpabilia sunt, tu utrisque benigne ac familiariter igno-
scendo facies, ut nec inhumana uideatur paucitas nec odiosa
garrulitas.

Sume igitur pastas dumoso in rure uolucres,
quas latitans filicis sub tegmine callidus auceps,
dum simili mentitur aues fallitque susurro,
agmina uiscatis suspendit credula uirgis.

5 tunc referens tenuem non paruo munere praedam

V. — Incipiunt epistolae sc̄i paulini V 3 habundanti V 5 apud V
aliqui^{od} (m. 3) V 7 ficedulas (corr. m. 3) V 8 quū V 9 uerum *con.*
Barthius 11 facis *Vin.* uideantur V¹

us. 1 dūoso (m. 2) V in rure V; in *mg.* in rure et *man. saec. XVI*
in fume 5 praedam V

digerit aucupium tabulis; et primus opimis
 ordo nitet sensim tenuatus ad ima tabellae.
 ut minus offendat macies, praelata saginae
 gratia praeuentos pingui iuuat alite uisus.

II.

Pauperis ut placeat carum tibi munus amici,
 munera ne reputes quae mittis ditia nobis.
 nam tibi quid dignum referam pro piscibus illis,
 quos tibi uicinum locupleti gurgite litus
 5 suppeditat miros specie formaque diremptos.
 at mihi uix alto uada per saxosa profundo
 rarus in obscura generatur sphondylus alga.
 hinc te participans bis quinque et bis tibi ternas
 transmisi aequoreo redolentes nectare testas,
 10 quas uiscus praedulce replet bicolore medulla.
 oro libens sumas nec uilia dedigneris,
 quae sunt parua modo magno metitus amore.

III.

Europamque Asiamque, duo uel maxima terrae
 membra, quibus Libyam dubie Sallustius addit
 Europae adiunctam, possit cum tertia dici,
 regnatas multis, quos fama obliterat et quos
 5 barbara Romanae non tradunt nomina linguae,
 Illibanum Numidamque Auelim Parthunque Vononem
 et Caranum, Pellaea dedit qui nomina regum,
 quique magos docuit mysteria uana Nechepsos,

I. — 8 praelata *V* 9 praeventos *V* iubat *V*

II. *V.* — Item alia ad quem super *V* 2 quae *V* 5 mira *Vin.*
 direptos *V*, *em. Vin.* 6 alto] acto *Schot.* 7 sfondilus *V*, funditus *Vin.*
 10 praedulce *V* 12 modum *Scaliger*

III. — Hoc fragmentum cum notis ex *Ausonii editionibus Schenkeli* et
Peiperi receptum est 2 lybiam *T(illianus) M(agliabecchianus)* 3 pos-
 set *T* 4 oblieterat *T*, obliterat *M* 6 uononem *M* 8 misteria *TM*
Nechepsus Vin., mechepsi *T*, nethepsi *Vatic. 1611*, nechepsi *cet. edit. Ve-*
net. a. 1472, Nechepsos *Plinius*

et qui regnauit sine nomine moxque Sesostris.

- 10 * * * * *
 audax Icario qui fecit nomina ponto,
 et qui Chalcidicas moderate enauit ad arces.

III.

ORATIO.

- Omnipotens genitor rerum, cui summa potestas,
 exaudi si iusta precor: ne sit mihi tristis
 ulla dies, placidam nox rumpat nulla quietem.
 nec placeant aliena mihi, quin et mea prosint
 5 supplicibus nullusque habeat mihi uota nocendi
 aut habeat nocitura nihil. male uelle facultas
 nulla sit ac bene posse adsit tranquilla potestas.
 mens contenta suo nec turpi dedita lucro
 uincat corporeas casto bene conscia lecto
 10 inlecebras, turpesque iocos obscenaque dicta
 oderit illa nocens et multum grata malignis
 auribus effuso semper rea lingua ueneno.
 non obitu adfigar cuiusquam aut funere crescam.
 inuideam numquam cuiquam nec mentiar umquam.
 15 adsit laeta domus epulisque adludat inemptis
 uerna satur fidusque comes nitidusque minister,
 morigera et coniunx caraque ex coniuge nati.
 moribus haec castis tribuit deus, hi sibi mores
 perpetuam spondent uentura in saecula uitam.

III. — 9 moxque sesostris *T*, mox sesoostris *cet.* 11 ycario *M* 12 cal-
 cidicas *TM* arces *uetus lectio auctore Accursio*, arthos *M*, arctos *cet.*

III. *NV.* — Incipit oratio *s̄ci Paulini NV* 2 mici *V semper*
 4 ^{pro} sint *V* 5 habet (* *m. 2*) *V* 6 aueat *fort.* nihil *N*, mihi *V edd.*
 7 hac *V¹*, at *Gravius*; *cf. V 65* 8 cōtemta *V* dedita *V¹*, de^dta *N*
 9 uincat *V¹* corp^oraeas *N* 10 turpis *N* 12 offuso *Heinsius* 13 obi-
 tum *N¹* 15 da sit *Heinsius* leta *V* epulisque *Vin.*, epulis *N*, aepu-
 lis *V* 17 iux ^{con} *N* coniunge *V¹* 18 tribuat *edd.* his ibi *NV*, hi
 tibi *edd.*

V.

ORATIO.

Omnipotens, solo mentis mihi cognite cultu,
 ignorate malis et nulli ignote piorum,
 principio extremoque carens, antiquior aevo
 quod fuit aut ueniet, cuius formamque modumque
 5 nec mens complecti poterit nec lingua profari,
 cernere quem solus coramque audire iubentem
 fas habet et patriam propter considerare dextram
 ipse opifex rerum, rebus causa ipse creandis,
 ipse dei uerbum, uerbum deus, anticipator
 10 mundi quem facturus erat, generatus in illo
 tempore quo tempus nondum fuit, editus ante
 quam iubar et rutilus caelum inlustraret Eous,
 quo sine nil actum, per quem facta omnia, cuius
 in caelo solium, cui subdita terra sedenti
 15 et mare et obscurae chaos insuperabile noctis,
 inrequies, cuncta ipse mouens, uegetator inertum,
 non genito genitore deus, qui fraude superbi
 offensus populi gentes in regna uocauit,
 stirpis adoptiuæ meliore propage colendus,
 20 cernere quem licuit proauis, quo numine uiso
 et patrem uidisse datum, contagia nostra
 qui tulit et diri passus ludibria leti
 esse iter aeternae docuit remeabile uitae,

9] (Ioh. 1, 1). 13] (Ioh. 1, 3). 14] (Matth. 5, 34). 18] (Rom. 9, 9).
 19] (Rom. 11, 17). 20] (Ioh. 14, 9).

V. *NVW* et *Ausonii* (*Ephem. IIII 3*) *codd.* — Incipit oratio s̄ci ausoni
NV, oratio paulini episcopi *W* 1 solo mentis mihi cognite cultu (culto *N*)
NVW, quem mente colo pater unice rerum *v* 8—16 *om. v* 9 uerbum
om. NVW 11 tempore *V*^a *in ras.* 12 inlustraret *NVW*, illustrauit *v*
 13 se (ⁱⁿ *m. 2*) *V* nil actum (nilac *in ras. m. 2*) *V* 14 sedenti *È N*
 15 obscure *N* cahos *V* *post* noctis *eras.* inrequies *N* 16 cunctis *N*
 17 non genitor *ex v* 18 regno *N* 19 styrrpis *N* adobtiuę (*b in ras.*
m. 2) *V* 20 nomine *N* 21 datur *ex datum V m. 2* 22 dira *N* pa-
 suus *N*¹ ludibri laeti *N* 23 i*ter (*u eras.*) *V*, et *N* uita *N*

- nec solam remeare animam, sed corpore toto
 25 caelestes intrare plagas et inane sepulchri
 arcanum uacuis adoportum linquere terris.
 nate patris summi nostroque salutifer aëuo,
 uirtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
 nil ex inuidia retinens plenusque datorum,
 30 pande uiam precibus patriasque haec perfer ad aures.
 da, pater, inuictam contra omnia crimina mentem
 uipereumque nefas nocituri auerte ueneni.
 sit satis antiquam serpens quod perdidit Euam
 deceptumque adiunxit Adam; nos sera nepotum
 35 semina, ueridicis aetas praedicta prophetis,
 uitemus laqueos, quos letifer implicat anguis.
 pande uiam, quae me post uncula corporis aegri
 in sublime ferat, puri qua lactea caeli
 semita uentosae superat uaga nubila lunae,
 40 qua proceres abiere pii quaque integer olim
 raptus quadriungo penetrat super aëra curru
 Elias et solido cum corpore praeuus Enoch.
 da, pater, aeterni speratam luminis auram,
 si lapides non iuro deos unumque uerendi
 45 suspiciens altare sacri libamina uitae
 intemerata fero, si te dominique dei que
 unigenae cognosco patrem mixtumque duobus

in m. 24—29 ultimis scripturam euanidam refecit V m. 2 24 solum *N*
 25 intrareplagas (rep in ras. m. 2) *V* sepulchri *V* 29 nihil *N* 30 haec
 om. *N* 30 at *V*¹ 32 uipereum (que om.) *N* auertere ueni *N*
 33 antiquus *Bolt.* perdidit *VW*, prodidit *Nv* aeuam *V*, aeuam *W*
 34 adiunxit *V* nos separare potit *N* 35 ueridicis *N* aetas *Wv*,
 actas *N*, olim *V* profetis *V* 36 letifer *V*, lethifer *W*, leo fer *N*
 implicat *N* 37 quae *V*, que *N*, qua *codd. Auson.* 38 ferat *VW*, fera
N, ferat *codd. Auson.*, feram *v et codd. Auson.* 39 semita *N* uentose
 superat (sæsup in ras. m. 2) *V* nubila] uentos lumina *N*, lumina *Lugdun.*
Scal. 40 quam *V* proceris *N*, proceres (res in ras. m. 2) *V* abiere
VW, abiero *N* 41 aerae curru *N*, aethera curru *v* 42 Helias *V²Wv*,
 telias *N*, Helia *L. Mueller* enoc *N* 43 spiratam *VW* aeternis paera-
 tam *N* numinis *T(ilianus)* 44 inro *N* 45 sacrae *codd. Auson.*
 47 unigenae *W*, unigene *N*, unigeni *v* missumque *Graeuus*

qui super aequoreas uolitabat spiritus undas.

da, genitor, ueniam cruciataque pectora purga,
 50 si te non pecudum fibris, non sanguine fuso
 quaero nec arcanis numen coniecto sub extis,
 si scelere abstineo errori obnoxius et si
 opto magis quam fido bonus purusque probari.
 confessam dignare animam, si membra caduca
 55 execror et tacitum si paenitet altaque sensus
 formido excruciat tormentaue sera gehennae
 anticipat patiturque suos mens saucia manes.

da, pater, haec nostro fieri rata uota precatu:
 nil metuam cupiamque nihil; satis hoc rear esse
 60 quod satis est. nil turpe uelim nec causa pudoris
 sim mihi. non faciam cuiquam quae tempore eodem
 nolim facta mihi. nec uero crimine laedar
 nec maculer dubio; paulum distare uidetur
 suspectus uereque reus. male posse facultas
 65 nulla sit et bene posse adsit tranquilla potestas.
 sim tenui uictu atque habitu, sim carus amicis
 et semper genitor sine uulnere nominis huius.
 non animo doleam, non corpore; cuncta quietis
 fungantur membra officiis, nec saucius ullis
 70 partibus amissum quicquam desideret usus.
 pace fruar, securus agam, miracula terrae

48] (Gen. 11, 2).

49 cruciatque *N* 50 pecodum *V* frebris *N* 51 arcanis *NV*¹, archanis
*V*²*W*, carnis *v* omen *coni. Heinsius* exitis *N* 52 scilcere *N* (i in e *corr.*
m. 1) abtineo *N* errorique *Accursius*, errori ipse *v* et si *V* in *ras. m. 2*
 53 obto *N* quan *N* probprobari *V*¹ 55 exseror (^c *m. 2*) *N* tatitum *N*
 56 serae geennae (^a *m. 2*) *V*, serehennae *N* 57 anticipat *N*, anticipant *VW*
 saucia] anxia *Heinsius*, conscia *Turnebus* 58 hoc uel huic *codd. nonn.*
Auson. 59 rear *VW*, rera *N* 61 sim *VW*, sit *N* non *VW*, nec *Nv*
 cuiquamque *N* 64 mala *VW Col.* 65 nulla (u in *ras.*) *N* et] at *Gra-*
uius bona *Col.* 66 adque *V* amicis *VW*, amicus *N* 67 nominis huius
 (s h in *ras. m. 2*) *V* 68 cunta *ex* cuncta *V* suetis *Heinsius* 69 sua-
 cius *N* 70 amissum (^d *m. 2*) *V* quicquia *N* 71 fruar] fraias *N*

nulla putem. suprema diei cum uenerit hora,
 nec timeat mortem bene conscia uita nec optet.
 purus ab occultis cum te indulgente uidebor,
 75 omnia despiciam, fuerit cum sola uoluptas
 iudicium sperare tuum; quod dum sua differt
 tempora cunctaturque dies, procul exige saeuum
 insidiatorem blandis erroribus anguem.
 haec pia, sed maesto trepidantia uota reatu,
 80 nate, apud aeternum placabilis adsere patrem,
 saluator, deus ac dominus, mens, gloria, uerbum,
 filius, ex uero uerus, de lumine lumen,
 aeterno cum patre manens, in saecula regnans,
 consona quem celebrant modulati carmina Dauid,
 85 et responsuris ferit aëra uocibus Amen.

VI.

LAUS SANCTI IOHANNIS.

Summe pater rerum caelique aeterna potestas,
 cum quo nostra salus, sanctorum gloria, Christe,
 spiritus et patri pariter natoque cohaerens,
 qui mentes linguasque regis uiresque ministras,
 5 promeruit quas sola fides, cui plena potestas
 brutis ingenium uocemque infundere mutis,
 praesta euangelico ductum de fonte Iohannem
 in nostra arenti decurrere carmina riuo.
 ille quidem tantus, quantum potuit dare mundo
 10 qui nasci talem noua per miracula iussit;

72 diei *NVW*, mihi *v*, dii *codd. Auson.* cū in qū *V m. 2* 73 ob+tet *V*
 74 cū in qū *V m. 2* 75 despiciam *NV¹* uoluntas *V* 77 cunctaturque *V*
 79 sed] nec *duo codd. Auson.* reatu (tu in *ras. m. 2*) *V* 80 nate
NVW, christe *v* apud *V* apud aeternum *N* asse *N* 81 mēs *VWv*,
 meus *N* 82 ex uerbo *N*, et uero *v* uerus *NVW*, uerum *v* 84 con-
 sona *VW*, mistica *N* celebrat *v* modulati *N*, modulato *v* carmine
Wv dauid *NVW*, p̄bes *v*

VI. *N.* — Incipit laus s̄c̄ iohanni (* *m. 2*) *N* 4 uirisque *N¹* 5 pote-
 stras *N*

- sed licitum magnis tenues inpendere curas,
nec dedignantur uilem caelestia laudem.
pars etiam meriti meritum celebrare piorum;
nec noua nunc aut nostra canam; dixere prophetae
- 15 cuncta prius sanctique uiri sermone soluto
promissum exortum, uitam mortemque sacrarunt,
si mors illa fuit, meruit quae sanguine caelum.
nos tantum modulis eoluere dicta canoris
uouimus et uersu mentes laxare legentum.
- 20 sic (nam magna licet paruis, antiqua nouellis,
perfecta indoctis conferre, aeterna caducis)
inspirante deo quicquid dixere priores
aptauit citharis nomen uenerabile Dauid,
consona caelesti pangens modulamina plectro.
- 25 nos quoque fas meminisse dei et quamquam obruta multis
pectora criminibus caelestem admittere sensum.
Zacharias Syria quondam de gente sacerdos
credita sollemni curabat templa paratu.
uita uiri pietate fide grauitate pudore
- 30 obsequio condigna dei, coniunx huic alma
Elisabeth prisca sanctorum stirpe uirorum
progenita et tanto uirtutibus aequa marito.
sed, quod in obprobrio matrum posuere priores,
prole carens sterilem ducebat maesta senectam
- 35 spemque omnem sobolis transacta excluserat aetas.
forte sacrum sollemne deo plebs cuncta ferebat,
et pius antistes sacros adoleuerat ignes,
intima diuinis decorans altaria flammis;
ecce sacram propter caelestis nuntius aram

12 dignantur *N*¹ 13 caelebrare *N*¹ priorum *N* 15 saloto *N*¹
18 modulcis *N*¹ 20 nam *N s. l. m. 2* patris *N* 23 cytharis *N*
25 et *N, om. Lugdun. Rosw.* obruta *N, obsita Rosw.* multis *add. N*
m. 2 26 admittera *N*¹ 27 zaaharias *N* 30 condigno *N*¹ coniux
Rosw. 32 merito *N*¹ 34 mesta (^{oo} *m. 2*) *N* 36 forte sacrum solle
in ras. N sollempnne (*corr. m. 2*) *N* 37 pius *Lugd. Rosw., prius N*
antestis *N*¹

- 40 adstitit ac ueste insignis, uenerabilis ore
 se caelo missum uultuque habituque probauit,
 tum sancta in tales laxauit pectora uoces:
 accipe, caelesti domino dilecte sacerdos,
 aeterni mandata dei, cui cura piorum
- 45 perpetua est, iugis qui puro in pectore custos
 emeritum sanctis inpendere sciuit amorem.
 ac primum genus hic extincto semine non uult
 interiisse tuum fecundaque uiscera fecit
 coningis, effeto quae iam cessabat in aeno.
- 50 cur tamen addubitas, mortali tu quoque sensu,
 omnia posse deum? sed credes, ille probabit.
 nascetur dignus tanto sponsore beatus
 perpetuusque puer, qui primo protinus aeno
 te maior sacras inuicto in pectore uires
- 55 auctoris dono plus quam genitoris habebit.
 nec sane, nato quae prima uocabula ponas,
 arbitrii iurisque tui est; deus ipse profecto
 qui nasci iubet hunc idem iubet esse Iohannem.
 nominis hic titulus, meritorum immensa propago,
- 60 quae necdum genito potuit praenoscerere solus
 qui dabit et tanto tribuet tibi gaudia nato.
 nec uero tribuet tantum tibi, gloria parua est
 intra unam conclusa domum; sed quantus ab ortu
 tenditur in serae finita crepuscula lucis,
- 65 totus prole tua tecum laetabitur orbis.
 quid mirum? cuncta uitiorum faece carebit,
 caelestem ducens sine labe et crimine uitam,
 uesano seruans abstemia pectora uino
 omniaque euitans malesuadi pocula suci,
- 70 cumque hominum generi uel post errata salutem

41 abituque probabit *N*¹ 42 laxabit *N*¹ pectorae *N*¹ 46 sciuit
 ex saeuit *N m. 2* 47 extinto *N* 48 interisse *N* fecundaque (^{oo} *m. 2*) *N*
 49 effeto (^{oo} *corr. m. 2*) *N* cessabait *N*¹ 54 malor *N* 59 rominis *N*¹
 60 necdum *Rosw.*, ñ *N* 61 tanto~~o~~ *N* 64 serae *Rosw.*, sera *N* 66 fece *N*
 68 uaesano *N* 69 omnia que et uitans *N* suci (^c *m. 2*) *N*

- spondeat, ab sancta quisquis renouabitur unda,
 ipse in se nihilum quo purificetur habebit.
 ac ne plura tibi uariis ambagibus edam,
 Eliae meritum doctus nescire sacerdos
- 75 non potes, exosae qui mortis lege remissa
 aeternam degit proprio cum corpore uitam,
 igneus excelsum quem uexit ad aethera currus
 flammantum rapido nisu glomeratus equorum;
 hunc tuus aequabit meritorum stemmate natus
- 80 tantundem et laudis simul et uirtutis habebit.
 ergo ad condignas tanto pro munere grates
 ne dubiam suspende fidem, ne mota fauentis
 ira dei meritam statuatur post praemia poenam.
- haec ait et tenues elabitur ales in auras
- 85 fragrantemque sacro procul aëra fundit odore.
 dirigit trepida confusus mente sacerdos,
 ac dum promissum cunctantia corda uolunt,
 dum se diffidit tantum meruisse fauorem,
 ut summi sit cura dei, dimissus ut alto
- 90 nuntius e caelo famulo tam clara referret
 a domino mandata suo ludique ueretur,
 somniaque illa putat, mores dum parcius aequo
 aestimat ipse suos nec se meruisse fatetur,
 infidum facit ipsa fides; dum credere dignum
- 95 se non uult, poenas incredulitate meretur.
 protinus adstricta est dubitanti lingua palato,
 et motus oblita sui molitaeque uocis
 articulare sonum pigro torpore cohaesit,
 dumque cupit narrare suae miracula plebi,
- 100 conatus frustra defixo obmutuit ore.
 maestus abit uersatque inclusa mente dolorem
 et ueniam erratis arcano in corde precatur.

73 edam *ex aedem N m. 2* 74 heliē *N* 78 flammantum *Rosw.* ra-
 pido *Lugd.*, rapi *N* glomeratos *N¹* 82 neu dubiam *N* 84 aures *N¹*
 85 fragrantemque *N¹* 87 corde *N¹* uoluntat *N* 90 nuntius (*m. 2*) *N*
 95 paenas *N¹* 101 maestus (*m. 2*) *N* 102 praecatur *N¹*

- quanta dei pietas quamque exorabile numen!
 paenituisse sat est. rata qui dat temporis ordo
 105 uoluitur, et grauida (mirum) distenditur aluo
 Elisabeth, sanctumque gerunt pia uiscera pondus,
 et uenit effeto munus iuuenile sub aeuo.
 inde aliud sanctus Gabriel, qui nuntius idem
 Zachariae fuerat, multo maiora uolutans
 110 ad Mariam molitur iter, quae sponsa marito,
 sed mage lecta deo, mundi paritura salutem
 uirgo inlibatum seruabat casta pudorem.
 cui postquam insignis caelesti forma decore
 constitit ante oculos, uultus demissa pudicos
 115 tinxit suffuso rutilantes sanguine malas.
 ille ait: o toto quem solis circulus ambit,
 quaeque fuere prius, quae sunt, quae deinde sequentur,
 uirginibus cunctis felicior orbe puella,
 magno lecta deo, mater dicaris ut eius,
 120 cuius et ille pater! felix age concipe pondus,
 inpolluta uiro coituque immunis ab omni,
 uerbo feta dei; corpus tua uiscera praesent
 illi, qui caelum terras mare sidera fecit,
 qui semper fuit et nunc est et tempore in omni
 125 semper erit mundi dominus lucisque creator.
 et lux ipse poli per te mortalia membra
 induet atque oculos hominum coetusque subibit.
 inperturbatos tantarum in praemia laudum
 tolle animos, dabit ille tibi uiresque fidemque,
 130 qui uoluit (nam cuncta regit nutuque gubernat)
 filius esse tuus, domini cum filius esset.
 dixerat, et uisus pariter terrasque reliquit
 adsuetumque sibi facili petit aethera nisu.

103 exorabilis *N*¹ 104 qui *Lugd.*, quae *N* 107 effeto (^{oo} *m. 2*) *N*
iuuenale *N*¹ 109 multa *N* 110 iterq; *N*¹ 111 malge *N* 112 po-
dorem *N*¹ 113 decora *N*¹ 114 dimissa *N*¹ 115 tinxit *N* suf-
fossa *N*¹ 120 cuius (in *in ras.*) *N* 122 uerba *N*¹ feta (^{oo} *m. 2*) *N*
 123 caelu *N*¹ 129 tabit *N*¹ 132 reliquid *N*¹

- inplentur praecepta dei creditque puella
 135 protinus atque auget meritum uitamque priorem
 prompta fides. tacitis elementa latentia causis
 diuinum informant corpus sacrandaque crescit
 sarcina, caelestem dominum pia confouet aluus.
 interea grauidam soboles quamquam edita necdum
 140 instigat Mariam sanctam, ut progressa reuisat
 Elisabeth, longo quae iam uenerabilis aeuo
 dilectum domino puerum paritura gerebat.
 auscultat nato genitrix, uis tanta fidei,
 et quo iussa uenit; mouit materna Iohannes
 145 uiscera et inpleuit diuino pectora sensu.
 iam uates necdum genitus conclusus in aluo
 iamque propheta prius gesta et uentura uidebat.
 illa ubi concepto fulgentem lumine longe
 conspexit Mariam, celeri procul incita gressu
 150 obuia progreditur uenerataque brachia tendens
 salue, o mater, ait, domini, salue, pia uirgo,
 immunis thalami coitusque ignara uirilis,
 sed paritura deum; tanti fuit esse pudicam,
 intactae ut ferres titulos et praemia nuptae.
 155 cur mihi non meritaec nec tanto munere dignae
 officii defertur honos? cur gloria caeli
 in nostros delata Lares et uilia tecta
 obscuris tantum lumen penetralibus infert?
 sed mitis placidusque suis cultoribus adsit,
 160 praestet et hunc genitus quem praestitit ante fauorem.
 dixit et amplexus ulnis circumdata iunxit
 iamque deum uenerata pio dedit oscula uentri.

139 subolis *N*¹ 140 reuisit *N*¹ 141 helisabeth *N* quae iam *ex*
 quendam *N m. 2* 142 peritura *N*¹ 143 genitrix (¹ *m. 2*) *N* 147 pro-
 pheta *ex profida N m. 2* pius *N* 149 maria^{it} mariam *N* 150 brachia *N*¹
 151 salua *N*¹ o *om. N* 152 coetusque (^{it} *m. 2*) *N* 154 intactae
N ante corr. m. 1 ferris *N*¹ 155 tantū *N*¹ 156 honus *N*¹ 158 pe-
 netrabilibus *N* 160 praestet et hunc *Gronouius*, prestitet hunc (^{it}
m. 2) *N* 161 et *N s. l. m. 2* circumdata *N* 162 dedet *N*¹

- dic age nunc, Iudaea nocens et sanguine regis
 conmaculata tui, uerbis si nulla priorum
 165 est adhibenda fides, sacros si fallere uates
 creditis et Moysen ipsum, si fallere Dauid
 inopia peruersae putat inclementia gentis,
 credite non genitis; materna clausus in aluo
 quid uideat, sancto matris docet ore Iohannes.
 170 quis, precor, hunc docuit quem casto uiscere uirgo
 contineat, quantus maneat noua saecula partus?
 sed sanctis abstrusa patent nec uisa profanis.
 uerum egressa modum latos petit orbita campos
 atque oblita mei procurrere longius audet.
 175 spero, erit ut possim firmato robore quondam
 hoc quoque per spatium fortes agitare quadrigas.
 nunc coeptum repetamus iter; mortalia dicat
 pagina mortalis, dominum diuina loquantur.
 iamque adeo exacto, quantum natura iubebat,
 180 tempore matura puer inclitus editur aluo,
 et promissa dei magna non credita poena
 inplet certa fides et natus conprobat infans.
 conueniunt contingentes de more propinqui,
 ut puero ueterum de nomine ducta parentum
 185 aptent conlatis quaesita uocabula causis;
 sed negat arbitrium cognatis esse relictum
 caelestis iussi per natum conscia mater.
 ergo placet dudum praeclusa uoce silentem
 consuluisse patrem; promendi sola facultas
 190 indicii quod lingua nequit, si littera signat.
 consulitur, sumit tabulas scribitque Iohannem.
 mirantur cuncti nullumque habuisse priorum

164 cūm maculatai (corr. m. 2) N 165 adhibenda N¹ 166 ipsum
 N s. l. m. 2 167 peruese N¹ inclementia gentes N¹ 168 geni-
 tus N¹ 173 latos ex latis aut latus N m. 2 174 procure N¹
 176 fortis (* m. 2) N agitur equadrigas N 177 nunc Gronouius,
 huc N 180 temporet N¹ maturet N¹ 183 contingentis N 184 ue-
 terum Lugd., ueterem N 188 praeclusa N 190 signae (* m. 2) N

- praescriptum nomen recolunt de stirpe parentum.
 quantum sera fides ualuit! quia dextra notauit
 195 quod mens crediderat, peccati poena remissa est.
 soluuntur uinctae laxata repagula linguae
 respondet iam uoce senex proditque propinquis
 tecta diu mandata dei spondetque futura,
 dum transacta probat. talem fore quis dubitaret,
 200 quem domini iussis naturae lege remissa
 insolito exortu nasci potuisse uideret?
 exemplum cunctis celebrandum incredulitatis
 ante oculos cunctis posuit uel poena parentis
 uel uenia, atque animis instat simul hinc metus, hinc spes.
 205 labitur interea cunarum tempus; in ipsis
 extat diuini species manifesta uigoris.
 blanditiae risusque silent incertaque cessant
 murmura; serietas lasciui praeuia sensus
 iam tenera informat uenturis moribus ora.
 210 inde ubi prima puer stabili uestigia nisu
 fixerat et certam signarant uerba loquelam,
 mos erat aut sancti dicta auscultare parentis
 aut antiquorum praeclara ediscere facta
 uel quas ipse deus leges interprete Moyse
 215 condiderat, sacri quas seruat pagina saxi.
 haec et quae teneram firmarent cetera mentem
 tractabat recolens; neque enim ignorasse priora
 credendus, dederat dominus cui nosse futura.
 at postquam robur membris accessit ab aeuo
 220 (nam mens plena deo tardos praeuenerat annos),
 illa sibi iam tum statuit discenda, docere
 quae nequeunt homines, simul effugienda ciborum
 et potus sanctae contagia noxia uitae.

197 respondit *N*¹ 202 celebranda (^a *m. 2*) *N* 207 blanditia eris
 usque *N*¹ incaertaque *N*¹ 208 seria etas *N* 211 Eixerat *N*¹
 cera signarat *N* 212 auscultate *N*¹ 213 preclare discere *N*¹
 214 moise *N* 216 tenerum *N* 217 tractaba *N* proora *N*¹ 219 ro-
 bor *N*¹ 220 uersum uncinauit *N m. 2*

- tecta igitur sancti quamquam immaculata parentis
 225 deserit ac turbas hominum coetusque nocentes
 effugit ac solas loca tendit ad inuia terras,
 in quis se tantum mens inpolluta uideret
 liberaque a curis sacra ad praecepta uacaret.
 uestis erat curui saetis conserta cameli,
 230 contra luxuriam molles duraret ut artus
 arceretque graues conpuncto corpore somnos.
 hunc uilis rigidos ad lumbos zona ligabat.
 praebant uictum facilem siluestria mella
 pomaque et incultis enatae cautibus herbae
 235 arentemque sitim decurrens unda leuabat.
 quis locus hic uitii? aditum quem praua cupido
 inuenit haec inter sacrae ad penetralia mentis?
 quo peccet qui nil cupiat? quo tendat iniqui
 in latebras sensus quisquis non indiget ullo?
 240 sic primi uixere homines, mundoque recenti
 hos auctor dederat uentura in saecula mores,
 inseruit donec sese malésuada uoluptas
 ac secum luxus et amorem inuexit habendi.
 hinc odia, hinc lites, hinc fraus, hinc liuor et irae,
 245 caedes arma cruor conflictus proelia mortes,
 hinc offensa dei, quam tartara saeua piabunt.
 uerum ego cur nimium communes arguo culpas,
 inmemor ipse mei, quem non commissa grauare,
 sed ueniam sperare decet? mirabimur immo
 250 rectius inuictum nullique imitabile prisca
 exemplum saeculi transgressum humana labore
 semideumque uirum, qui labe immunis ab omni,

225 nocentis <i>N</i>	226 terrais <i>N</i>	227 quis (^{ei} <i>m. 2</i>) <i>N</i>	229 con-
serta <i>Lugd.</i> , sarta <i>N</i>	230 molles is (<i>t?</i> <i>eras.</i> , <i>* m. 2</i>) <i>N</i>		231 sum-
nis <i>N</i>	232 hanc <i>N</i> ¹	237 sacrae ad <i>N</i> , sacra ad <i>Lugd.</i>	
238 cupiet <i>N</i> ¹	239 in latebras <i>Lugd.</i> , in lacebras <i>N</i> , inlecebras <i>fort.</i>		
242 malas uada <i>N</i> ¹	243 inuexit (<i>x in ras.</i>) <i>N</i>	244 litis <i>N</i> ¹	245 cae-
dis <i>N</i> ¹	246 cartara <i>N</i>	247 communis <i>N</i> ¹	245 cae-
249 mirabitur <i>Rosw</i>	250 nulliq; <i>N</i>		245 cae-
			dis <i>N</i> ¹
			249 mirabitur <i>Rosw</i>

- cum sua tam saeuis cruciarit corpora poenis,
 praescrpsit quid nos uel post peccata deceret.
- 255 at postquam inuictam firmans per talia mentem
 exegit largum tempus statuitque reperta
 quae fuerant quaerenda, sibi uox edita caelo est:
 iam satis inpensum spatii, dilecte propheta,
 quo tibi prodesses; tempus tibi quae data sentis
- 260 ut prosint aliis et quae iam perdita seruent.
 perge igitur sanctas puri Iordanis ad undas.
 hic quicumque hominum uitae commissa prioris
 paenitet et tandem sensu meliora uolutat,
 ablue confessum; quisquis tibi mente fideli
- 265 crediderit delere pio commissa lauacro,
 ille renatus erit, talis modo uita sequatur
 quae probet ablutos uitam damnasse priorem.
 paruit auditis famulanti mente Iohannes
 protinus et ripas iussi descendit ad amnis.
- 270 praedicat hic praecepta dei sermone uerendo
 infunditque nouam credentum in corda salutem.
 diluit infusis credentum crimina limphis
 absoluitque metus hominum poenasque remittit
 atque ignem restinguit aquis, obliuia suadet
- 275 errorum praestatque nouae noua corpora uitae.
 o pater, o hominum rerumque aeterne creator,
 quot gradibus parcit pietas tua! qui pater umquam
 sustinet erranti totiens ignoscere nato?
 das genti sensum, quo uel bona uel mala noscant.
- 280 non satis, innectis seruandae uincula legis
 proponisque malis poenas et praemia iustis.
 haec quoque quis spreuit, redeat quandoque libebit;

254 doceret *N*¹ 256 exigit *N*¹ 259 prodisses *N* tibi *Lugd.*,
om. N 260 seruant *N* 264 sibi *N*¹ 265 delere pio *ex dele rapio*
N m. 2 268 famulari *N* iohannis *N*¹ 269 descendi *N*¹ 272 cre-
 dentum *Lugd.*, credentia *N* lymfis *N*¹ 275 prestat quae non enoua
N (corr. m. 2) 277 quod *N*¹ 279 da *Rosw.* gentis *N*¹ 281 pro-
 prnisque *N*

- in promptu uenia est, sanctum patet ecce lauacrum,
 quod renouet uitam ueteresque oblitteret actus
 285 quodque nouos homines faciat. quid quaerimus ultra?
 et tamen ulterior uenia est, uiolauerit ullus
 hoc quoque polluto prolapsus corpore donum.
 quamquam iam nimius longe processerit error,
 desinat et redeat. cum se damnauerit ipse,
 290 absolui meruit; si paenitet, inrita culpa est.
 o uere, quod ais, pondus leue quodque cohaeret
 suaue iugum, totiens homini cum ignoscitur uni;
 et tamen erramus, finis nec criminis ullus
 humano generi. sed crescit laus tua; nam quo
 295 maior culpa rei, parcentis gloria maior.
 grates ergo tibi referat mens omnis et omnis
 lingua canat, quantumque potest humana propago,
 si placuisse nequit, fieri uel grata laboret.
 panditur inmensum, si demus uela, profundum
 300 in laudes, pater alme, tuas; sed conscia tanti
 mens oneris trepidat propriasque haud inscيا uires
 consulit et dignis potius dicenda relinquit.
 reddamur coeptis: opus hoc tibi, sancte Iohannes,
 quo renoues puras abluto corpore mentes.
 305 non haec prima dedit domini sententia, qua te
 admonuit claram mittens per nubila uocem,
 saecula multa prius sancti deus ore locutus
 Isaiiae uatis, ueteris qui maximus aevi:
 mittam, ait, ante tuos oculos, o nate, ministrum,
 310 qui sentosarum purgans concreta uiarum
 gressibus ille tuis celsos subsidere montes,

308] (Es. 40, 3. 4).

284 quod ex quoq; *N m. 2* ueterisque *N*¹ 287 domum *N*¹ 295 pa-
 rentis *N* 296 gratias *N* 297 hamana *N* 298 nequid *N*¹ 299 de-
 mos *N*¹ uela ex ut a *N m. 2* 300 caudes *N*¹ 301 propriatque
 (* *m. 2*) *N* aut *N* 302 reliquid *N*¹ 303 iohannis *N*¹ 304 mentis *N*¹
 306 ammonuit *N* clarum *N*¹ 308 uates *N*¹ 310 purgans *Lugd.*,
 purum *N*

- idem depressas faciet consurgere ualles;
 diriget hic quae praua et leniet aspera, dura
 molliet et totum coget planescere mundum.
- 315 tune, precor, donum summi patris, alme Iohannes,
 cum Christo promisse, uenis teque inputat ille
 qui misit natum? tune, o praedictae prophetis,
 nominis angelici tu participatus honore?
 per te prima dei sese clementia profert;
- 320 prima tibi dandae ueniae permissa potestas.
 te cum multa nouae peterent miracula plebis,
 de te Christus ait: concessum est uisere talem,
 qualem nulla prius uiderunt saecula prophetam.
 dico ego, qui solus quae gesta gerendaque noui:
- 325 inter mortales dederit quos femina partus
 quosque dabit sollemni hominum de more creatos,
 nullus erit possit qui se praeferre Iohanni.
 haec de te ille refert, qui quaelibet intima cordis
 humani et cunctos saeculorum ex ordine tractus
- 330 peruidet, ut quae sunt oculis subiecta uidemus.

VII.

Beatus ille qui procul uitam suam
 ab inpiorum segregarit coetibus
 et in uia peccantium non manserit
 nec in cathedra pestilenti sederit,
 5 sed corde toto fixus in legem dei

322] (Matth. 11, 11).

312 depressus (° m. 2) N 313 dirigit N¹ leniet N¹ 314 et N s. l.
 m. 2 planaescere N¹ 315 iohanne N¹ 316 promissę N¹ 322 con-
 cessum est *Lugd.*, prophetis N, properetis *fort.* 326 quisqui N sol-
 lemni (° m. 2) N 329 saeculorum N tractos N¹ 330 peruidet ut
Lugd., ut uidet ut N

VII. Oπ. — Psalmus primus O, incipit de psalmo primo in *mg. fere*
eras. π 4 cathedra π pestilenti *Rosw.*, pestilentiae Oπv 5 legem v,
 lege Oπ

- praecepta uitae nocte uoluit et die
mentemque castis institutis excolit.
erit ille ut arbor, quae propinqua flumini
humore ripae nutriente pascitur
- 10 suoque fructum plena reddet tempore,
et fronde numquam defluente peruirens
stabit perenni uiuidum lignum coma.
non haec iniquos prosequetur gloria;
sed ut fauillam pulueris uentus rapit,
- 15 sic ira iniquos uerret a uultu dei.
idecirco tali diuidentur ordine
hominum per orbem dissipatorum greges,
ut iudicandi non resurgant inpii,
qui denegarunt debitum cultum deo,
- 20 sed puniendi; namque crimen euident
non indigebit quaestione detegi,
quoniam imminentem praeferent mortis notam
signum salutis non gerentes frontibus.
peccator autem, non et inpius tamen,
- 25 quae magna turba est, non resurget gloriae,
uerum resurget deputanda examini.
nec enim sedere cum piis iudex potest
causas suorum redditurus actuum
uarieque gestis aut probandus aut reus.
- 30 sine lege passim legis ignari cadent,
in lege lapsus lege iudicabitur.
opus per omne curret ignis arbiter;
quod non cremarit flamma sed probauerit,
illud perrenni praemio pensabitur.
- 35 qui concremanda gesserit, damnum feret,
sed ipse saluus euolabit ignibus;
tamen subusti corporis signis miser

8 *us.* 8—51 *om.* π 10 fructum *Rosw.*, fluctu *O*, fructu *v* redde *O*
13 prosequitur *O* 15 sic in ira *O* 20 namque *scripsi*, nam *Ov*, nam
suum *Rosw.* euident *scripsi*, uidens *Ov* 21 questioni *O* 22 eminentem
Schot. in mg. 29 uarieque *Col.*, uariaeque *Ov* 33 cremarit *v*,
cremauit *O*

- uitam tenebit, non tenebit gloriam.
 quia carne uictus, mente non uersus tamen,
 40 etsi negarit debitam legi fidem,
 per multa saepe deuolutus crimina,
 tamen fidei nomen aeternum gerens,
 numquam salutis exulabit finibus.
 idcirco cuncti nunc in isto saeculo,
 45 dum currit aetas et dies aevi patet,
 rectas agamus semitas firmo pede
 nec deferamur lubrico latae uiae;
 praestat per artum dimicantes tramitem
 laboriosis introire nisibus.
 50 uias bonorum laetus agnoscit deus,
 at inpiorum prouinum iter delebitur.

VIII.

- Cur gentes fremuere et inania cur meditati
 sunt populi? adstiterunt proceres cum regibus acti
 aduersum dominum et Christum uesana frementes:
 uinacula rumpamus, iuga discutiamus eorum.
 5 qui manet aeterno totis moderamine caelis,
 inridebit eos iustaque loquetur in ira
 terribilique minax uerbo turbabit iniquos:
 ast ego rex ab eo parili ditione creatus,
 praeceptum domini super alnum praedico Sion.
 10 ipse ad me dominus, meus, inquit, filius es tu,
 teque hodie genui. pete; sis mihi gentibus heres,
 et tua fundatur totis possessio terris.
 ferrea uirga tibi est, ualido quia iure tumentes
 orbe regis toto populos, ceu uasa recocto
 15 ficta luto frangens corda, ut meliora reformes.

42 nomen *v*, non *O* 48 dimicantes *Rosw.*, dimicantis *Ov* 50 letus
v, loetas *O* 51 ad *O*

VIII. *O*. — Psal. secundus *O* 3 frementes *Ov*, furentes *uel* ferentes
Sacch. 9 alnam *Sacch.* peto *Rosw.* 14 recocta *v* 15 lugo *O*

et nunc ecce, omnes, stratis aduertite, reges,
 mentibus et quicumque hominum famulantia corda
 iudicio regitis rerumque tenetis habenas,
 deseruite deo trepidi mixtoque fideles
 20 exultate metu; fiat discordia concors
 dissimiles socians affectus pectore in uno,
 ne timor adfligat mentes uel gaudia soluant,
 si careant laeto pauidi formidine leti.
 dicite iustitiam rectosque capessite mores
 25 et iusto trepidate deo, gaudete benigno,
 ne quando meritum deus irascatur in orbem
 uosque uia iusta iuste pereatis abacti.
 amodo iam resilire uia properetis iniqua;
 ecce breui cum magna potentis inarserit ira,
 30 uentilet ut totum diuino examine mundum
 segreget et paleas igni, frumenta saluti,
 tunc omnes, quibus est in eo spes fida, beati.

VIII.

Sedimus ignotos dirae Babylonis ad amnes
 captiui, Indaea manus, miserabile flentes,
 cum patrium memori traheremus pectore Sion
 et meritum iusta suspiraremus ab ira
 5 exilium, lentis qua consita ripa salictis
 hospitibus populis umbras praebebat amicas.
 illic Assyriae mediis in moenibus urbis
 obliti laetas per maesta silentia uoces
 de salicum ramis suspendimus organa nostra.
 10 namque dabat nobis durum grauis ira dolorem,

22 adfligant *O* 24 capessite *v*, capessito *O* 28 amodo *v*, modo *O*
 30 ut *v*, u *O* diuino *v*, diuine *O*

VIII. *Oπ* — Incipit de psalmis quibusdam uersus eiusdem. *Psal.* centesimus XXXVI *O*, incipiunt uersus de psalmo CXXXVI id est de fluminibus babilonis π 1 babilonis π 3 patriam *Sacch.* 4 iustas *O* 5 consista *O* salictis *v*, salectis *Oπ* 6 praemebat π 7 assyrie *O* urbes *Ov* 8 oblite π mesta *O* 9 salicū rami π

- quod solita in sancto depromi cantica templo
 haec ad delicias sibi nos cantare iubebat
 inpius ille domo qui nos abduxerat hostis.
 ergone diuinas laudes et carmina castis
 15 apta choris inter sacra barbara foedaque busta
 inter et accensas funestis ignibus aras
 heu! male de nostro laetis maerore canemus
 deque pio ritu luxum faciemus iniquum,
 mystica ad hostilem modulantes cantica ludum?
 20 quo miseri nunc ore sacros cantabimus hymnos?
 quoue loco Babylon poscit sibi cantica Sion?
 sed domini carmen tellus aliena mereri
 non capit, indignas sacra uox auertitur aures.
 si tamen ut captis dominus uiolentior instas,
 25 et si tantus amor Sion pia noscere uobis
 cantica, si pergis me cogere non tua fari
 et diuina tibi quae nam sint cantica Sion,
 accipe quid captae deus ultor spondeat urbi,
 ne longum speres isto gaudere triumpho,
 30 inpie, quo sacrum prodi tibi praecipis hymnum;
 ecce quis est hymnus domini, quae cantica Sion:
 si fuero oblitus mea moenia, te, mea cura,
 urbs Hierusalem, fiat mea non memor umquam
 dextra mei, mea lingua meis et adhaereat arens
 35 faucibus, aeterno nisi te conplectar amore
 et nisi principio promissi in saecula regni
 laetitiaeque meae primo reminiscar in anno,
 te cunctis, Hierusalem, praeponere terris.
 esto memor tum prolis Edom, ut uersa uice nostrum
 40 adspiciat confusa diem, quo plebs tua claram
 moenibus aeternis Hierusalem habitabit,
 cui nunc gens oblita tui crudele minatur

13 hostis v, hostes Oπ	15 coris π	17 merore ^{no} ^u comes π	18 de
quo O	inicum O	19 misticca π ¹	20 hymnus O
24 instans π	26 fari (a <i>in ras.</i>) π	us. 28-31 om. O ¹ , <i>add. in mg. O²</i>	
31 qui π	qui canta π	32 fuere π	34 adereat π
nustrum π	40 que π	39 edum π	

- excidium, dicens: inuisam funditus urbem
diruite et uacuate manu, uestigia donec
45 nulla relinquuntur muris ad inane redactis.
infelix miserae Babylonis filia, felix
qui tibi pro nobis in nos tua gesta rependet.
nec minus ille beatus erit, qui parua tenebit
et simul elidet solidae tua pignora petrae.
50 si cupis extincta Babylonis stirpe beari,
in te ipso primis gliscentia crimina flammis
frange fide. iam propter adest petra Christus; in ipso
uipeream sobolem ualidis elide lacertis.
nam Babylon nomen confusio, filia cuius
55 est caro, peccatis mater, quae turba saluti
noxia corporeis ducit mala semina fibris.
haec uincenda tibi, si uis euincere mortem;
namque tuis tales inclusos ossibus hostes,
si permittantur crescendo adsumere uires,
60 difficili uinces luctamine; praecipe paruos,
dum rudis ex utero cordis per pectora capta
reptat adhuc teneris uitiorum infantia membris.
quae nisi praecaueas, aucta uirtute necabit
concordem uitiiis animam terrena propago.
65 ne parcas igitur talem mactare cateruam.
non tibi crimen erit nocituram perdere gentem
ultricemque malo perfundere sanguine petram;
gaudet enim iustus, si concidat in pia proles;
nam magis atque magis pius ista caede piatur,
70 si perimat peccata suis dominantia membris
et fracta in Christo uitiorum plebe triumphet.

43 insam ^u π 46 misere babilonis π felix *in ras.* π 47 rependit π
49 allidet *Schot. in mg.* solida etua π patrae π 50 extinctae O
51 primi gliscentia π grimina π¹ 52 iam *v, om.* Oπ 53 subolem π
54 nan babilon π 55 materque O 56 febrī π 58 tuis tale π *v*, ui-
tales O 60 praeripe *Lebrun* 61 rudis *v*, rudes Oπ exutere π
62 repta π infantia membris π 63 acta π 64 uiciis anima terre-
nam π 66 non *in nan corr. m. rec.* π crimenen nerit nocitura perdae
regentem π 67 pfundere π 68 proles *v*, prolis Oπ 70 mēnbris π

X.

AVSONIO PAVLINVS.

Quarta redit duris haec iam messoribus aestas
 et totiens cano bruma gelu riguit,
 ex quo nulla tuo mihi littera uenit ab ore,
 nulla tua uidi scripta notata manu,
 5 ante salutifero felix quam charta libello
 dona negata diu multiplicata daret.
 trina etenim uario florebat epistola textu,
 sed numerosa triplex pagina carmen erat.
 dulcia multimodis quaedam sub amara querellis
 10 anxia censurae miscuerat pietas.
 sed mihi mite patris plus quam censoris acerbum
 sedit et e blandis aspera penso animo.
 ista suo regerenda loco tamen et grauiore
 uindictis heroi sunt agitanda sono.
 15 interea leuior paucis praecurret iambus
 discreto referens mutua uerba pede.
 nunc elegi saluere iubent dictaque salute,
 ut fecere aliis orsa gradumque, silent.

X. *BHNOVW*n. — Incipit paulini ad ausonium *BO*, ausonio paulinus *NV*, dñe illustri ausonio paulinus *Hn* 1—18 *om. BOW* 1 reddit *n* me+ssoribus (*n uid. eras.*, * *m. 2*) *V* 2. brūa (^m *m. 2*) *V* et in *mg. m. 3*: bruma 3 hore *n* 4 tuo *V*¹ 5 quā *NV* (*q m. 2 in ras. V*), comuni *n*, cum *Hv* carta *NVn* 6 di (^a *m. 3*) *V* (*in mg. diu*), diū *n* daret] clarum *n* 7 uarios *V*¹ 8 set *HV*, et *fort.* carmen (*r et c corr.*) *V* 9 multamodis *NV*, multa modis *coni. Sacch.* subamara *uulgo* querillis *N* 10 censura *N* m̄iscuerat *V* piaetas *V*¹ 11 michi mitte *n* qua *n* 12 sederit et blandis *H Auant(ianus)* et *v*, sederit et stantis (*flandis teste Peipero*) *n* pensa *H*, pulso *coni. Zechmeister* *us. 13 et 14 om. n* 13 regerenda *H Muratorius*, regenda (^o *m. 3*) *V*, regenda *N*, referenda *v* 14 heroo *v* 15 in *mg. m. 2 exh. V* praecurret *N*, praecurrit *HVNv* 16 discreto *n* 17 legi *n* saluta *V* 18 alias *v* silent] secent *v* *post um. 18 inscr.* Ausonio paulinus (*add. V in mg. m. 2*: metro iamuco. uersus maior senario, minor quaternario) *NV*, uale dñe illustris *H al. m.*, epistola paulini presbyteri ad eundem *H*

- Quid abdicatas in meam curam, pater,
 20 redire Musas praecipis?
 negant Camenis nec patent Apollini
 dicata Christo pectora.
 fuit ista quondam non ope, sed studio pari
 tecum mihi concordia
 25 ciere surdum Delphica Phoebum specu,
 uocare Musas numina
 fandique munus munere indultum dei
 petere e nemoribus aut iugis.
 nunc alia mentem uis agit, maior deus,
 30 aliosque mores postulat,
 sibi repositens ab homine munus suum,
 uiuamus ut uitae patri.
 uacare uanis, otio aut negotio,
 et fabulosis litteris
 35 uetat, suis ut pareamus legibus
 lucemque cernamus suam,
 quam uis sophorum callida arsque rhetorum et
 figmenta uatum nubilant,
 qui corda falsis atque uanis imbuunt
 40 tantumque linguas instruunt,
 nihil ferentes, ut salutem conferant

us. 19—38 *minutis uncialibus al. m. scripti H* 19 quum *n* abdi-
 catās *V*¹ patet *V*¹ 20 redimere *OW*¹ praecipis] precibus *B* 21 ca-
 moenis *HW* parent *H* appolini *n* 23 sta quondam (q ex c, 'et' *m*.
 3) *V* sed] at con. Zechmeister patri in parili corr. *V*, om. *BO*
 24 mici *V* ut semper 25 ciere] uere *O* (oere teste Peipero) delphica *BOV*,
 defica *N* phebum *n*, foebum *O*, febum *B* 26 nomina *BO* 27 fundi-
 que *OV* (sed in *V* u corr. *m*. 3), fundiquē *B* munerem *O* inductum
B, ductum *O* diei *N* 28 e *O*, om. *BWv*, e (et *V*²) fonte *NV*, fonte *Hn*
 nemore *Hn* 29 alia *HVWv*, aliam *ct*. 30 aliosque (s in *lit*. *m*. 3) *V*
 31 subire poscens *W* ab homine] a suo *fort.*, ab nomine con. Peiper
 33 ocio aut negotio *B* 34 literis *W* 36 suam] saum *O*, sum *N* 37 so-
 forum *NVn* calida *n* rethorum *BNVWn* et om. *W* 38 fic-
 menta *B* nubilent *Hn* 39 uanis et falsis *BO* 41 nihil *BHOv*,
 nich' *n*, nil *NVW* ferentes *BOv*, adferentes *ct*.

aut ueritate nos tegant.
 quod enim tenere uel bonum aut uerum queunt
 qui non tenent summae caput,
 45 ueri bonique fomitem et fontem deum,
 quem nemo nisi in Christo uidet?
 hic ueritatis lumen est, uitae uia,
 uis mens manus uirtus patris,
 sol aequitatis, fons bonorum, flos dei,
 50 natus deo, mundi sator,
 mortalitatis uita nostrae et mors necis,
 magister hic uirtutum;
 deusque nobis atque pro nobis homo
 nos induendo se exuit,
 55 aeterna iungens homines inter et deum
 in utroque se commercia.
 hic ergo nostris ut suum praecordiis
 uibrauerit caelo iubar,
 absterget aegrum corporis pigri situm
 60 habitumque mentis innouat;
 exhaurit omne quod iuuabat antea
 castae uoluptatis uice

42 aut *BO*, quod *cet.* ueritate *scripsi*, ueritatem ω nos tegant
scripsi, non tegant *BO*, detegat *cet.* *v* 43 quid *BHn v* aurum *O*
 queunt *BONV* (eunt in *ras.m.* 2 *V*, quaeant *V*¹ teste *Peipero*), queant *Hn v*
 44 tenet *HV*¹ summe *BO*, sume *H*, summum *v* capud *BV*¹ 45 for-
 mitem *N* et fontem *om.* *BO* 46 quem *om.* *W* nisi *O* quem
 non nisi in Ch. uident *coni.* *Zechmeister* 48 et uirtus *W*, uite ut ui-
 detur *n* 49 sola *N* honorum *H* 50 mat⁹ *n* satio *n* (satis teste
Peipero) 51 uitam *n*, uitae *HN* metis *n* 52 uirtutum *NOV*, uir-
 tutuum *W*, uirtutum *cet.* 53 dñ quae *O* nouis *V*¹ 54 induendo se
 exuit *Auant v*, induendo induit *Hn*, induendus (induendos *N*) induit *cet.*,
 exuendus induit *edd.* 55 iungent *N*¹ inter homines *v* 56 in utroque
 (i. e. qui utrumque, homo et deus, erat) *scripsi*, in utrumque *BO*, utrum-
 que *VW*, inter (~~i~~nter *N*) utrumque *HNn* commercia (er *corr.*) *V*,
 comercia *H* 57 p̄cordis *n* 58 uibrauit e *coni.* *Zechmeister* 59 abster-
 git *Murat.* pigris *V*¹, pigrii *n* 60 abitumque *N* 61 exaurit *V*¹
 iubaat *V*¹ 62 uoluntatis *V*¹ *W* uicē (c. m. 2 in *ras.*) *V*, uitae
*H*¹ *Nn*

- totusque nostra iure domini uindicat
 et corda et ora et tempora;
 65 se cogitari intellegi credi legi,
 se uult timeri et diligi.
 aestus inanes, quos mouet uitae labor
 praesentis aeni tramite,
 abolet futurae cum deo uitae fides.
 70 quae quas uidemur spernere
 non ut profanas abicit aut uiles opes,
 sed ut magis caras monet
 caelo reponi creditas Christo deo,
 qui plura promisit datis,
 75 contempta praesens uel mage deposita sibi
 multo ut rependat fenore.
 sine fraude custos aucta creditoribus
 bonus aera reddet debitor
 multaque spretam largior pecuniam
 80 restituet usura deus.
 huic uacantem uel studentem et deditum,
 in hoc reponentem omnia
 ne, quaeso, segnem neue peruersum putes
 nec crimineris inpium.

63 totaque *Hn*, totoque *edd.* nostras *n* et iure *O*, sibi iure *Hn*,
 iure sibi *Auant.* dñj *n* uindicabat *B* 64 tempō *O* 65 se] sic *W*
 intelligi *HNVn* crediligi *N* 66 dilligi *H* 68 praesenti *H* 69 abolet]
 horret *ed. Lugd.*, abhorret *Auant.* futurae *n* *Auant.* v, futura *cet.* uite
N, uita *O* 70 quē *N*, qui *H* uidemus *HVWn*, iubemur *Schot. in mg.*,
 suademur *fort.* 71 profamas *n* abicet *V¹*, abiciat *n* uiles] iubes *n*
 72 sed ui magis curas *W* mouet *W*, moneat *n* 73 caelis *H*, coelis *n*
Auant. v reponi] *V* treditas *V¹* 75 contimpta *N*, contemta *Vn*
 praestans *Schot. in mg.* uelo *B* reposita *W* deposita mage *coni.*
Zechmeister, mage adposita *fort.* 76 multa *V* foenore *V*, foenore *ON*
 77 sine *Hn*, sic *BNO*, ne *VW* fraudis *O* custos *H* aut a *NVW*
 78 era *V¹*, sera *Hn* reddit *VWn*v, redit *H* 79 quae multa (*in lit.*
m. 2 V) *VW* (multaquaes pretam *V¹ teste Peipero*) peccuniam *n*
 80 restituit *VW* 81 huic (*hui m. 2*) *V* uacatem *n* 82 reponent *BO*
 83 segene *N* neque *BO* putet *n*, putos *H* 84 necrimineris *O*

- 85 pietas abesse christiano qui potest?
 namque argumentum mutuuum est
 pietatis, esse christianum, et impij,
 non esse Christo subditum.
 hanc cum tenere discimus, possum tibi
 90 non exhibere id est patri,
 cui cuncta sancta iura, cara nomina
 debere me uoluit deus?
 tibi disciplinas dignitatem litteras,
 linguae togae famae decus
 95 proiectus altus institutus debeo,
 patrone praceptor pater.
 sed cur remotus tamdiu degam arguis
 pioque motu irascaris?
 conduit istud aut necesse est aut placet,
 100 ueniale quicquid horum inest.
 ignosce, amans, mi si geram quod expedit;
 gratare, si uiuam ut libet.

Defore me patriis tota trieteride terris
 atque alium legisse uagis erroribus orbem,

85 et 86 *om. B* pīaetas *V*¹ cristiano *O* (*et infra*), christianum *n*
 86 mutuuum] tuum *n* 87 pietas *O* abesse *B* impium *B*, ipsum *n*
 88 xp̄m *n* 89 hic *n* discamus *Hn* posum *V*¹ tibi] ter *n* 90 ex-
 iuere *V*¹, exhibere *n* idem *W*, item *fort.* 91 sancta iure *Hnv*, sancto
 iure *edd.* 93 tei *n* disciplinās *N* 94 et toge et *Hn*, toge et *B*
 fama~~ae~~ *V*, famen *O* 95 altus *BHOn*, auctus *NVW* institus *O* 96 pa-
 tronae *V*¹ praeepto *O* 97 cure *n*, quur *ex* cur *V m. 2* motus *n*
 digam *B*, degam (*g in ras. m. 2*) *V*, dem (*gam m. 2*) *O* 98 motus *B*,
 mota *n* 99 stud *V*¹ 100 uel aliud *Hn* quidquid *V*, quid *H*, quis *n*
 heorum *W* inest *coni. Zechmeister*, est *ω*, erit *v* ueniale et horum
 quicquid est *fort.* 101 amans mi (*uel mihi*) *scripsi*, amans *BO*, amens
NV, amice *W*, amanti *Hnv*, clemens *coni. Zechmeister* 102 grata res *n*
 utilib; *n* — Finiunt ad ausonium [Ausonio paulinus *B*, ausonio paulinus
 (*ex ausonius paulino corr. m. 2*) *V*, finiunt paulini ad ausonium. incipit
 ausoni ad paulinum (*sc. proxima quae etc.*) *O fol. 91^v col. 1 (us. 103 sqq.*
extant in O fol. 92^v incripti ausonio paulinus), uale dñe illustris. pauli-
 nus ausonio salutem *H*, finit *N*, *om. n*; *us. 103 sqq. om. W* 103 patris *V*¹
 tota—terris *om. n* trietheride *NV* 104 adque *V* me egisse *Hn*

- 105 culta prius uestrae oblitum consortia uitae,
 increpitas sanctis mota pietate querellis.
 amplector patrio uenerandos pectore motus
 et mihi gratandas saluis affectibus iras.
 sed reditum inde meum, genitor, te poscere mallet
 110 unde dari posset. reuocandum me tibi credam,
 cum steriles fundas non ad diuina precatus,
 Castalidis supplex auerso numine Musis?
 non his numinibus tibi me patriaeque reducis.
 surda uocas et nulla rogas (leuis hoc feret aura
 115 quod datur in nihilum) sine numine nomina Musas.
 inrita uentosae rapiunt haec uota procellae,
 quae non missa deo uacuis in nubibus haerent
 nec penetrant superi stellantem regis in aulam.
 si tibi cura mei reditus, illum aspice et ora,
 120 qui tonitru summi quatit ignea culmina caeli,
 qui trifido igne micat nec inania murmura miscet
 quique satis caelo soles largitur et imbres,
 qui super omne quod est uel in omni totus ubique
 omnibus infuso rebus regit omnia Christo,
 125 quo mentes tenet atque mouet, quo tempora nostra
 et loca disponit. quod si contraria uotis

105 oblita *O* 106 nota *Col. in mg.* ^{le}pie *n* querillis *N*, querelis *HO n*
 107 inpelector *ut uidetur N¹* patiē *n* post 107 ponunt spernentes—
 seuro *i. e. us. 176—277 BO v* 108 et] hae *v* 109 set *BV¹* re-
 ditus *V¹* poscere nollem *Auant.* 110 posset *BOV v*, possit *cet.*
 111 sterilis *N* praecatus *N* 112 nomine *BNO* musas *V¹* 113 is *n*,
 hīs *O* nominibus *BO* reduces *Rosw.* 114 post 115 transposuit
Rosw. nicilum *B* nomine nomina *BO*, numine nomine *N*, numine
 nomina *HN n* 115 hoc feret] auferet *coni. N Heinsius* 116 insita: *H*
 uentosa eripiunt *O* uota] uerba *H n et Col. in mg.* hoc *B* precelle *V¹*
 117 unguibus *V¹* haberent *n* 118 superis *H* superis cellantem *n*,
 super+stillantem *O*, superstillantem *B*, superexcellentem (perexcell *in ras.*
m. 3) *V* regi *V¹* 120 tronitu *N* querit *n* culmine *N* 121 om. *N*
 inania] ina *O* 123 uel *add. V m. 2, om. cet., et coni. Zechmeister* omni]
 omnia *NV* 124 infusus *V* christus *NV* 125 quo *BHO n v*, qui
NV adque *V ut solet* mobet *V¹* quo *HO n*, qui *BNV* 126 quod
 si] neq̄ ^{quid}*V* (*quid m. 3*)

- constituat nostri, prece deflectendus in illa est
 quae uolumus. quid me accusas? si displicet actus
 quem gero agente deo, prius est, si fas, reus auctor,
 130 cui placet aut formare meos aut uertere sensus.
 nam mea si reputes quae pristina, quae tibi nota,
 sponte fatebor eum modo me non esse sub illo
 tempore qui fuerim, quo non peruersus habebam
 et peruersus eram, falsi caligine cernens,
 135 stulta deo sapiens et mortis pabula uiuens.
 quo magis ignosci mihi fas, quia promptius ex hoc
 agnosci datur a summo genitore nouari
 quod non more meo geritur; non, arbitror, istis
 confessus dicar mutatae in praua notandum
 140 errorem mentis, quoniam sim sponte professus
 me non mente mea uitam mutasse priorem.
 mens noua mi, fateor, mens non mea, non mea quondam,
 sed mea nunc auctore deo, qui si quid in actu
 ingeniose meo sua dignum ad munia uidit,
 145 gratia prima tibi, tibi gloria debita cedit,
 cuius praeceptis partum est quod Christus amaret.
 quare gratandum magis est tibi quam queritandum,
 quod tuus ille, tuis studiis et moribus ortus,
 Paulinus, cui te non infitiare parentem,

127 nostris *HNV* 128 mea causas *N* tactus *n* 129 que *n*, quae
Auant. si fas *BOV*, fiat *HNV*, ut fiat *n* actor *V* 130 aut (a in
ras. m. 3) *V* seruus *n* 131 reputas *n* 132 eum] enim *Col. in mg.*
 eo modo ne *n* 133 quo] qui *V* 134 persus *N* 135 stultiter *V* deo
 sapiens *BO*, di sapiens *HNV*, desipiens *V*, dum sapiens *n* stultus de-
 sapiens *Col. in mg.* papula *B*, paulula *V*¹ 136 om. *Hn* qua *V*¹
 exoc *V*¹ nobari *V*¹ 138 mo^{ro} (*m. 3*) *V* istis *Auant. Rosw.* 139 di-
 cat *n* mutata *n*, mutatae *NOV*, mutatae *V* in *mg.* mutandum *O*, nu-
 tandum *B*, notandus *n* 141 infra lineam add. *V m. 1* me non] nemo *N*
 142 noba *V*¹ mi] me *Hn* mens non mea non mea *BOV*, mens non mea
H(?) Nn, flexit (cepit *v*) mens non mea *ed. Lugd. v* condam *n* 143 qui]
 quid *O* siquit *V* 144 ingeniose *N* muniã *N*¹, numina *n* 145 grã
 p̃ t̃ tibi gloria *n* deuita *V*¹ cedit *N*, credet *n* 148 tuos *n* tuis
 om. *O* 149 cui te] culte *B* inficiare *N*

- 150 nec modo, cum credis peruersum, sic mea uerti
 consilia, ut sim promeritus Christi fore, dum sum
 Ausonii; feret ille tuae sua praemia laudi
 deque tua primum tibi deferet arbore fructum.
 unde precor meliora putes nec maxima perdas
- 155 praemia detestando tuis bona fontibus orta.
 non etenim mihi mens demens neque participantum
 uita fugax hominum, Lyciae qua scribis in antris
 Pegaseum uixisse equitem, licet auia multi
 numine agente colant, clari uelut ante sophorum
- 160 pro studiis musisque suis, ut nunc quoque castis
 qui Christum sumpsere animis agitare frequentant,
 non inopes animi neque de feritate legentes
 desertis habitare locis, sed in ardua uersi
 sidera spectantesque deum uerique profunda
- 165 perspicere intenti, de uanis libera curis
 otia amant strepitumque fori rerumque tumultus
 cunctaque diuinis inimica negotia donis
 et Christi imperiis et amore salutis abhorrent
 speque fideque deum sponsa mercede sequuntur,
- 170 quam referet certus non desperantibus auctor,
 si modo non uincant uacuis praesentia rebus,

150 cum *om.* *N* credes *NV* peruersum *V*¹ mea credi uti *H*
 151 ut] aut *N* promeritus *n* dum suum *V*¹ 152 et in *mg. sup.*
columnam et in contextu add. V m. 2 fert *NV* tuae] me *n* 153 fructum]
 pomum *Hn* 154 putas *n* perdes *B* 155 premia *V*, pristina *B*
 detestanda *Hn* hortat *O* 156 enim (^{at} *m. 2*) *V*, enim *N* demens *BO*,
 uaga est (est *add. m. 3*) *V*, uaga . ã . *N*, uaga *Hn*, uaga sed *Rosw.* parti-
 cipatum *n*, participantem *N*, praecipitantum *coni. Sacch.* 157 fugas *V*
 litiae *Nn*, licie *B*, lice *V* agris *BO* 158 pigaseum *N* equitem (ⁱ *m. 2*)
V, equitatem *n* 159 nomine *H* numinae agenta *N*, non me agente *B*
 uelud *B* soforum *NVn* 160 misissque *n* ut] et *Hn* castris *n*
 161 sumere *V* agitare] hitare *Hn* frequentes *n*, frequentent *H*
 163 set *BV* 164 profundi *n* 165 prospicere *n*, prespicere (*p m. 1*,
p m. 2) *V* liuera *V*¹ 166 ament *N* strepitusque *n* us. 167 *sqq.*
om. H negatio *N* 168 aborre *V*¹ 169 seque *BO* deum] dum *n*
 secutur *V*¹, sequuntur *N*, sequuntur *B* 170 disperantibus *NV*

- quaeque uidet spernat, quae non uidet ut mereatur
 secreta ignitus penetrans caelestia sensus.
 namque caduca patent nostris, aeterna negantur
 175 uisibus, et nunc spe sequimur quod mente uidemus,
 spernentes uarias, rerum spectacula, formas
 et male corporeos bona sollicitantia uisus.
 attamen haec sedisse illis sententia uisa est,
 tota quibus iam lux patuit uerique bonique,
 180 uenturi aeternum saeculi et praesentis inane.
 at mihi, non eadem cui gloria, cur eadem sit
 fama? fides uoti par est, sed amoena colenti
 nunc etiam et blanda posito locupletis in acta
 litoris unde haec iam tam festinata locorum
 185 inuidia est? utinam iustus me carpere liuor
 incipiat, Christi sub nomine probra placebunt.
 non patitur tenerum mens numine firma pudorem,
 et laus hic contempta redit mihi iudice Christo.
 ne me igitur, uenerande parens, his ut male uersum
 190 increpites studiis neque me uel coniuge carpas
 uel mentis uitio; non anxia Bellerophontis
 mens est nec Tanaquil mihi, sed Lucretia coniunx.
 nec mihi nunc patrii uisa est obliuio caeli,

173 *om. n* secreta *O* ignitus (ⁿ *m. 2*) *V* 174 naegantur *N* 175 se-
 quitur *N* quo *V* monte ui demus *N* *us.* 176—277 *post* 107 *exh. Ov*
 178 adtamen *V*¹ sedisse illis *Bv*, illis edisse (aedisse *V*¹ *teste Schenkelio*,
 aedise *V*¹ *teste Zechmeistero*, edi *ex* aedi *V m. 2 teste Peipero*) *OV*, illis
 edi *N*, illis (*spat. 6 fere litt. om. sedisse*) *n*, illis saeculis *Col. in mg.*, illis
 saeculi *coni. Zechmeister* ^{ten} sentia *N* 180 saeculi *O* inanū *O*, inae
 (ⁿ *m. 2*) *V* 181 gloria cur] goria cure *N*, gloriatur *O*, gloria *v* cur *ex*
 non *corr. B m. 2* adempsit *N* 182 uoti *B s. l. m. 2*, ueri *ed. Lugd.*
 pars est set *B* 183 Nnunc *N* 184 lotoris *V*¹, littoris *O* undis *O*
 iam] itam *N* 185 me] sine *B* libor *V*¹ 186 proba *N* 187 teno-
 rem *N* nomiñ *O*, nomine *B*, niuem (inueni *teste Peipero*) *n* dudorē *N*¹
 188 hinc *Heinsius* rediit *n* 189 *om. N* ne me] deñ *O* ueneranda *B*
 190 increpitet *V*¹ parcas *O* 191 bellerofontis *BNO*, bellerofōtis *V*,
 bellerofontis *n* 192 lucretia *B*, cretia *N* coniux *N*¹ *O* 193 *in inf.*
mg. exh. V patrię *V*, patri *O* uisa est *Vc*, est uisa *O*, est uisa* *B*,
 est ut uis *Nn*, est ut uisa *coni. Peiper*, est tibi uisa *fort.*

- qui summum suspecto patrem, quem qui colit unum
 195 hic uere memor est caeli. crede ergo, pater, nos
 nec caeli inmemores nec uiuere mentis egentes
 humanisque agitare locis; studia ipsa piorum
 testantur mores hominum; nec enim inopia summum
 gens poterit nouisse deum. sint multa locorum,
 200 multa hominum studiis inculta, expertia legum,
 quae regio agresti ritu caret? aut quid in istis
 improbitas aliena nocet? quid tu mihi uastos
 Vasconiae saltus et ninguida Pyrenaei
 obicis hospitia, in primo quasi limine fixus
 205 Hispanae regionis agam nec sit locus usquam
 rure uel urbe mihi, summum qua diues in orbem
 usque patet mersos spectans Hispania soles?
 sed fuerit fortuna iugis habitasse latronum,
 num lare barbarico rigui, mutatus in ipsos,
 210 inter quos habui socia feritate colonos?
 non recipit mens pura malum neque leuibis haerent
 inspersae fibris maculae; sic Vascone saltu
 quisquis agit purus sceleris uitam integer aequus,
 nulla ab inhumano morum contagia ducit
 215 hospite. sed mihi cur sit ab illo nomine crimen,
 qui diuersa colo, ut colui, loca iuncta superbis

194 patrem] deum *Col. in mg.* 195 ueri (i *in ras.*) *V* caeli *om. n*
 credit *V*¹ paterni *Heinsius* 196 celum memores *n* 198 mortes *BO*
 sumum *n* 200 hominū *V* experientia *n* 201 aggesti *B*, agrestis *n*,
 agoesti *N*¹ ruta *N* quod *V*¹, qui *n* in istis *BO nv*, honestis *NV*
 202 quid *B*, quod *ω*, quo *Heinsius* 203 uasconum *BO* pyrinaei *O*,
 pirinei *BV*¹, pirineorum *V*³, pirenei *N*, pyrenaei *n* 204 oblitis ospitia *n*
 lumina *BN* (lumine *N teste Peipero*) 205 hispanie *n*, hispaniae *ex spanae*
V m. 3, hispanae *N* sic *N* umquam *n* 206 dices *V*¹ urbem *BO*
V merso *N* 208 set *B* 209 nu *NVn*, nunc *BO*, non *v* clare *O*
 origini *N*, regum *BO* mutatur *n* in *O s. l.* 210 colonus *N*
 211 recipit *N*¹ leuibis *V*¹ heret *V*¹ 212 febris *BN* ma-
 cula *V*¹ sic *BO*, si *NVn* 213 uita *B* integer aequus *coni. Zech-*
meister, integer eq *B*, integer equo *ONV*, inter iniquos *v*, inter *n*, integer a
 quo *Col. in mg.*, integer aequae *coni. Peiper* 214 humano *O* 215 set *B*
 fit *coni. Zechmeister* 216 quid uersa *B* colo (lo *ex lui*) *V*

- urbibus et laetis hominum celeberrima cultis?
 ac si Vasconicis mihi uita fuisset in oris,
 cur non more meo potius formata ferinos
 220 poneret in nostros migrans gens barbara ritus?
 nam quod in euersis habitacula ponis Hibera
 urbibus et deserta tuo legis oppida uersu
 montanamque mihi Calagurrim et Birbilim acutis
 pendentem scopulis collemque iacentis Hilerdae
 225 exprobras, uelut his habitem laris exul et urbis
 extra hominum tecta atque uias: an credis Hiberæ
 has telluris opes, Hispani nescius orbis,
 quo grauis ille poli sub pondere constitit Atlans,
 ultima nunc eius mons portio metaque terrae,
 230 discludit bimarem celso qui uertice Calpen?
 Birbilis huic tantum, Calagurris, Hilerda notantur,
 Caesarea est Augusta cui, cui Barcino amoena
 et capite insigni despectans Tarraco pontum.
 quid numerem egregias terris et moenibus urbes,

218 ac] at *V in ras.*, t ex c m. 3 uasonicis n horis B 219 quæ
 ex cur *V m. 2* more] minore n 221 non O quid fort. in]
 me O auersis con. *Heinsius et Lebrun*, uersis O ponis (nis in *ras.*
 m. 2) *V* hibera *BNOV* (sed *V in ras.*), hiberis n 222 diserta N
 legis] iacis n uersus n 223 montanaque B calagorrem (re in ri
 corr. *V*) *NV¹*, calagurrim *OV²n* birbilim *BOV*, byrbilim ex byrririm (?)
 N, birlim n, Bylbilim v 224 pendente in N, pondentem O scopolis
NV¹ iacentes N, iacenti O ilerdae B, si ledæ O 225 uelud B
 orbis *BOv* 227 has *V in ras. m. 2* ex as tellure n opes ex hospes
 V, sopes n 228 grabis V, grauius n constituta n atlans *BO*,
 aclans N, halans *V¹* (teste *Schenkelio*), ahtlano *V¹* (teste *Peipero*), ahtlans
V², om. n 229 mentaque O 230 discludit *V* (u in *ras. m. 2*) bi-
 barem N qui celso n calpem *NVn* 231 byrbilis N, birbilis
BOVn (lis in *ras. m. 2* *V*) 231 huic *V in ras. m. 3*, hic n, uic N
 calagorris *Nn*, calagoris *V¹*, calagurris *OV²* ilerda notantur O, ilerdao
 tant³ B, hilerda notatus *nv* 232 cui cui *V* (teste *Schenkelio*) et v, cui
 cet. barchino *Bv*, barthino O, barcinus *NV*, barcinnusa n amães^u V,
 moena n 233 dispectans *NV¹* (i in e corr. *V²*) tartaco B, taraca n
 234 numerū O egregias B m. 2, aegregias O, egiem n tectis et
 Sebis, turrītis *Heinsius*

- 235 qua geminum felix Hispania tendit in aequor,
 qua Baeti Oceanum Tyrrhenumque auget Hiberno
 lataque distantis pelagi diuortia conplet,
 orbe suo finem ponens in limite mundi?
 an(ne) tibi, o domine illustris, si scribere sit mens,
 240 qua regione habitas, placeat rōticere nitentem
 Burdigalam et piceos malis describere Boios?
 cumque Maroialicis tua prodigis otia thermis
 inter et umbrosos donas tibi uiuere lucos,
 laeta locis et mira colens habitacula tectis:
 245 nigrantesne casas et texta mapalia culmo
 dignaque pellitis habitas deserta Bigerris?
 quique superba potens contempnis moenia Romae
 consul, harenosos non dedignare Vasatas?
 uel quia Pictonicis tibi fertile rus uiret aruis,
 250 Raurannum Ausonia heu deuenisse curules
 conquerar et trabeam ueteri sordescere fano,
 quae tamen augusta Latiaris in urbe Quirini
 caesareas inter parili titulo palmatas

235 qua *Accursius v*, quas ω germinum *O* spania *V*¹ aecor *N*
 236 quia *n* *Beti Lebrun*, uetis *V*¹, betis *cet.* tyrrenumque *BNO**n*, tirre-
 numque *V* atget *V* hiberno *BO*, iberus *V*¹, hiberus *NV*²*n* 237 late-
 que *B* distantis *O* diuortia *n* 239 anne *Heinsius*, an ω o] mi *n v*, o
 (^{om} *m. 2*) *V* si *V v*, *om. BO**n*, sic *N* mōns *n* 240 quia *n* pateat *V*
 nitentem *O*, nitentem *B* 241 burdigalem *V* e (^t *m. 2*) *V* mallis
BNOV, malum *n* describere *NV**n* baios *N* 242 maroia lacis *O*,
 marota lucis *B*, maroialicis *V*, maiora litis *n*, marogalicis *N*, marosaacis *v*
 prodigis] proteris *n* otiaethermis (*alt. t corr.*) *V* 243 et *om. N*
 donasti (tibi *om.*) *O* lutos *n* 244 loeta *O* 245 nigrantes necasas *V*¹
 tecta *v* textā apalia *V*¹ 246 habita *V* nigerris *V* 247 potens
BO, tuae *n v*, altae *NV* contempnis *B*, contendis *N* 248 arenosus
B, harenosus *N*, arenosas (^t *m. 2*) *V*, has harenosas *O* non] num *Rosw.*
 249 pictonis *V* ras *B* ueret *BO*, uieret *N* 250 rara unum
*NV**n*, rara annū *BO*, Raurannum *Rosw.*, Romanum *v* ausonia *BO*,
 ausonias *cet.* heu *NV v*, eu *n*, seu *B*, se *O*, huc *v* deuenisse ω ,
 deuenisse *v* curules] secures *Vossii cod.* 251 sordescere *BN* fano ω ,
 phano *v*, panno *coni. Heinsius* 252 agusta *N* latialis *n* 253 pari *BO*

- fulget inadtrito longum uenerabilis auro,
 255 florentem retinens meriti uiuacis honorem?
 aut cum Lucani retineris culmine fundi,
 aemula Romuleis habitans fastigia tectis,
 materiam praebente loco, qui proxima signat,
 in Condatino diceris degere uico?
- 260 multa iocis pateant; liceat quoque ludere fictis.
 sed lingua mulcente grauem interlidere dentem,
 ludere blanditiis urentibus et male dulces
 fermentare iocos satirae mordacis aceto
 saepe poetarum, numquam decet esse parentum.
- 265 namque fides pietasque petunt, ut quod mala nectens
 insinuat castis fama auribus hoc bona uoti
 mens patris adfigi fixumque haerescere cordi
 non sinat. et uulgus scaeuo rumore malignum
 ante habitos mores, non semper flectere uitam
- 270 crimen habet; namque est laudi bene uertere. cum me
 inmutatum audis, studium officiumque require.
 si prauo rectum, si religiosa profanis,
 luxurie parcum, turpi mutatus honestum,
 segnis iners obscurus ago, miserere sodalis
- 275 in mala peruersi; blandum licet ira parentem

254 in adtrito (atrigo *N*, attrito *Bn*) ω , natiuo *Vin.* Iōge *n Vin.*
 255 forentem *N* 257 emulor *B* omuleis *B*, romuleis *V*¹ dectis *N*
 258 materia *n* praeiubente *V*¹ 259 condantino *B*, colatino $\frac{1}{2}$ (¹ *m. 2*)
V, colatino *N* diceris diceris degere uico (iceris de ante gere in ras.
m. 2) *V* degerre *N* 260 iocis] satis *n* quaeque *O* 261 set *B*
 262 ludere] laudem *n* 263 satyrae *O* *V* acaeto *V*¹ 264 parentem
BOn 265 male *Bn* noctēs *n* 266 famā *N* \bar{n} *B* boti *V*¹,
 moti *coni.* Zechmeister, noti *Vin.*; uoti — patrii *coni.* Heinsius 268 et ω ,
 ut *v* seuo *B*, seuorum *n* rūore (^m *m. 2*) *V* malignum *N*¹ 269 uitae
coni. Lebrun, uita *coni.* Zechmeister 270 uetere quū (^r *m. 3*) *V*
 272 sic *O* relligiosa *n* 273 luxuriae *V*, luxorie *O*, luxuria *N* par-
 tum *B*, pēūt *n* turbi *n* mutatur *Auant.* *Col.* honesto *V*, honestam
N (honestate teste Peipero) 274 in *mg. m. 2* *ech. V* saegnis *O* in
 eis *n* misere *B* 275 in mala peruersi] inmersa sodali *N* blandium
 liceti parentem *O* iram *n*

excitet, ut lapsum rectis instauret amicum
 moribus et monitu reparet meliora seuero.
 at si forte itidem quod legi et quod sequor audis,
 corda pio uouisse deo, uenerabile Christi
 280 imperium docili pro credulitate sequentem
 persuasumque dei monitis aeterna parari
 praemia mortali damnis praesentibus empta,
 non reor id sancto sic displicuisse parenti,
 mentis ut errorem credat sic uiuere Christo,
 285 ut Christus sanxit. iuuat hoc nec paenitet huius
 erroris. stultus diuersa sequentibus esse
 nil moror, aeterno mea dum sententia regi
 sit sapiens. breue, quicquid homo est, (est) corporis aegri,
 temporis occidui et sine Christo puluis et umbra;
 290 quod probat aut damnat, tanti est quanti arbiter ipse.
 ipse obit, atque illi suus est comitabilis error,
 cumque suo moriens sententia iudice transit.
 at nisi, dum tempus praesens datur, anxia nobis
 cura sit ad domini praeceptum uiuere Christi,
 295 sera erit exutis homini querimonia membris,
 dum leuia humanae metuit conuicia linguae,
 non timuisse graues diuini iudicis iras,
 quem patris aeterni solio dextraque sedentem,

276 excitet ut] et *B* instauret *N* 277 reparare *BO* post
 277 *exh. us.* 108 *sqq. Ov* 278 ad *BNV*, aut *Ov* ididem *O*
 279 corde *v* pie *coni. Heinsius*, pium *fort. sed cf. epist. 52, c. 6*
 nouisse *Bn*, uouis (*in uobis corr.*) se *N* 280 loquentes *n* 281 dei]
 tenēs *n*, sedet *ex det V m. 3* monitus *N*¹, montis *O* peuri *n* 282 prae-
 senti *V*¹ 283 id] hoc *n* sano *V* diplicuisse *V*¹ 284 si *BO*
us. 285—331 *om. n* 285 sancxit *N*, sancsit *V*¹ iuuat *B*, iubat *V*
 ne *B*, *om. N* penitet *BO* 286 stultos *BO* esse *V* 287 mora *BO*
 288 rapiens *N*, sapiens (*s ex c corr. m. 2*) *V* quidquid *Vn* est est
scripti, est *BO*, est homo *NO*, est ut *v* 290 qui *V* (*i ex o corr.*
m. 3) pabata ut *N* 291 adque *V* ecomitabilis *O* 292 iudice]
 lucide *B* 293 at *BO*, et *NV* praesens tempus *N* 294 dñ *B*
 295 exutus *O*¹ hominum *BN* quaerimonia *V* membris *V partim*
in ras. m. 2 296 leuiā *O*, leui ad *B* linguae *V in ras. m. 3*
 298 dexteraque *N*

- omnibus inpositum regem et labentibus annis
 300 uenturum, ut cunctas aequato examine gentes
 iudicet et uariis referat sua praemia gestis,
 credo equidem et metuens studio properante laboro,
 si qua datur, ne morte prius quam crimine soluar.
 huius in aduentum trepidis mihi credula fibris
 305 corda tremunt gestitque anima id iam cauta futuri,
 praemetuens ne uincta aëgris pro corpore curis
 ponderibusque grauis rerum, si forte recluso
 increpitet tuba uasta polo, non possit in auras
 regis ad occursum leuibus se tollere pinnis,
 310 inter honora uolans sanctorum milia caelo,
 qui per inane leues neque mundi conpede uinctos
 ardua in astra pedes facili molimine tollent
 et teneris uecti per sidera nubibus ibunt,
 caelestem ut medio uenerentur in aëre regem
 315 claraque adorato coniungant agmina Christo.
 hic metus est, labor iste, dies ne me ultimus atris
 sopitum tenebris sterili deprendat in actu,
 tempora sub uacuis ducentem perdita curis.
 nam quid agam, lentis si dum coniuueo utis,
 320 Christus ab aetheria mihi proditus arce coruscat
 et subitis domini caelo uenientis aperto
 praestriatus radiis obscurae tristitia noctis
 suffugia inlato confusus lumine quaeram?
 quod mihi ne pareret uel diffidentia ueri
 325 uel praesentis amor uitae rerumque uoluptas

299 omnibus V¹ lapentibus N 301 uariis V¹ gentis N
 302 metuo BOv 303 ne] me B qua N 304 crepidis N febris N
 id om. BO, haec v 307 cluso O 308 posset O aures B 309^{oo} cur-
 sum N se tollerae V, attollere O pinnis NOV¹, pennis cet. 311 leuis
 NV¹ uinctus B 312 facile V¹ modimine N¹ tollet V¹ 314 aere V
 316 satris O¹, acris NV 317 stereli BV¹ deprehendat V, deprendit
 BO¹ 319 letis V coniuueo v, conhibeo (sed in mg. cōsētio m. 2) V
 320 arte O choruscat B 321 subditis O 322 praestriatus O, per-
 strictus (er in ras. m. 2) V obscure N, obscura et O tristitia N
 323 suffugia N, subfugia O 325 rerumue B

- curarumque labor, placuit praeuertere casus
 proposito et curas finire superstitute uita
 communique deo uentura in saecula fretum
 expectare trucem securo pectore mortem.
 330 si placet hoc, gratare tui spe diuite amici;
 si contra est, Christo tantum me linque probari.

XI.

AUSONIO PAULINVS.

- Continuata meae durare silentia linguae
 te numquam tacito memoras placitamque latebris
 desidiam exprobras neglectaeque insuper addis
 crimen amicitiae formidatamque iugalem
 5 obicis et durum iacis in mea uiscera uersum.
 parce, precor, lacerare tuum nec amara paternis
 admiscere uelis ceu melli absinthia uerbis.
 cura mihi semper fuit et manet officiis te
 omnibus excolere, adfectu obseruare fideli.
 10 non umquam tenui saltem tua gratia naeuo
 conmaculata mihi est; ipso te laedere uultu
 semper et incauta timui uiolare figura.
 cumque tua accessi uenerans, mea cautius ora

326 curarumque *v* 328 communique *BOv*, cōnesque *NV*, commissis-
 que *Rosv.*, communemque adeo *coni. Peiper* fretum *scripsi*, ribus *N*,
 rebus *cet.* 330 place *B* tui sp̄ diuit̄ amic̄ (corr. *m. 3*) *V* 331 chris-
 tum *BO um.* 331 *secuntur us. 1—102 in V.* — Finit ad ausonium *BO.*

XI. *BNOVWn.* — ausonio (*o ex us m. 2*) paulinus (*us ex o m. 2*)
V, ausonio suo paulinus *W*, ausonio paulinus *NO, om. Bn* 1 mea *n*
 2 memores *N¹* placitumque *OW* 3 *om. W* exprobas *B*, ex-
 probra *N* neglectaeque *B*, neglectaeque *V¹* 4 amicitiae (*ci corr.*) *V*,
 amici *B* iugalem *N* 5 obicis̄ *V* iacet *V¹* (*iaces auctore Peipero*),
 iacit *V²*, iaces *N* 6 precor] da *add. B* tunū *O¹* 7 melli *V*
(teste Peipero) W Vin., melle *cet* absintia *V¹*, absintia *N* 8 offici|cis
 te *n* 9 excolere *N* obserbare *V¹* 10 nom̄ *n* numquam *On*
 tenuis *B*, tenuit *n* saltim *NOV²n* neuo *BOⁿ*, ineuo *N* 11 cum-
 maculata *N* 13 *om. n*

- conposui et laeto formam lumine frontem,
 15 ne qua uel a tacito contractam pectore nubem
 duceret in sanctum suspicio falsa parentem.
 hoc mea te domus exemplo coluitque colitque,
 inque tuum tantus nobis consensus amorem,
 quantus et in Christum conexa mente colendum.
 20 quis tua, quaeso, tuis obduxit pectora liuor?
 quo rumore pium facilis sibi fama per aures
 inrupit pepulitque animum contraque uetustam
 experta pietate fidem noua uulnera mouit,
 laederet ut natis placidum malesuada parentem?
 25 sed mihi non fictae pietas conscia simplicitatis,
 nec patris inculti pietas rea respuit omne
 inmeritum et falso perstringi crimine non fert,
 immunis uero; grauius uiolatur iniquo
 uulnere tam tenera offensae quam libera culpa.
 30 discussisse iugum quereris me, quo tibi doctis
 iunctus eram studiis. hoc nec gestasse quidem me
 adsero; namque pares subeunt iuga, nemo ualentes

14 leto *B*, leta *n* formabi *V* 15 ne qua] neque *O* uel a tacito
On, uel tacito *VW*, uelacito *B*, uelatito *N* pectora *O* 16 ducere *n*
 suspitio *Nn* 17 exempla *n* coletque *n* 18 tuo *Ov* tantus nobis
O, tantum nobis *NVn*, nobis tantus *B* amorē *V¹W* (*sed re m. 2 V*),
 amore est *v*, amor est *cet*. 19 Christum *NVWv*, christo *BO*, *Col. in.*
mg., exemplum *n* colendo *Col. in. mg.* 20 quaesotus *O*, quaesotius *N*
 liuor (u *in ras. m. 2*) *V*, liqor (q *postea eraso*) teste *Peipero V* 21 quo-
 rumre (rum^a *m. 2*) *V* (rumre *V teste Peipero*), quorum exore *W*, quorum
 ore *n* pias (teste *Peipero*) *nv* 22 inripuit *B* uetustam *V*, ue-
 tusta *W* 23 expertam *W*, experte *n* poe^{ia} noba *V¹* mobit *V¹*
 24 om. *W* natis] magis *NV* malesnad *O* parentum *n* 25 set
BV conficte *B*, non fure *n* simplicitas *V¹* 26 inculci *N* rea
B s. l. m. 2, rae *N* respicit *W* 27 prestringi *N* 28 uero] merito
n Vin. grabius *V¹*, grauior *N* uiolatur *N* 29 uulnera *O* tenero
B, tanera *n*, tetro *VW*, *sed V in ras. m. 3* ffense *V*, offensa *B* culpa *n*
 30 tugum *V¹* me quod *B*, meqo (in *ex m m. 2*) *V* 31 studiistudis
 (tudis *exp.*) *V* huc *n* nec *n*, ne *BVW*, ae *N¹* (ne *ex ge teste Peipero*)
 32 adsero] ad se *B* partes *n*

- copulat infirmis, neque sunt concordia frena,
 si sit compulsis mensura iugalibus inpar.
- 35 si uitulum tauro uel equum committis onagro,
 si confers fulicas cygnis et aedona picae,
 castaneis corylos, aequas uiburna cupressis,
 me conpone tibi; uix Tullius et Maro tecum
 sustineant aequale iugum. si iungar amore,
- 40 hoc tantum tibi me iactare audebo iugalem,
 quo modicum sociis magno contendit habenis
 dulcis amicitia aeterno mihi foedere tecum
 et paribus semper redamandi legibus aequa.
 hoc nostra ceruice iugum non scaeua resoluit
- 45 fabula, non terris absentia longa diremit
 nec perimet. toto licet abstrahar orbe uel aeuo,
 numquam animo diuisus agam; prius ipsa recedet
 corpore uita meo quam uester pectore uultus.
- ego te per omne quod datum mortalibus
- 50 et destinatum saeculum est,
 claudente donec continebor corpore,
 discernar orbe quolibet,

33 copulat *B*², culpa in *B*¹, culpat in *O* frene *V*¹ 35 equum *B*
 36 fuligas *B* cicnis *NV*¹, cignis *BV*², cygnis *On* aedona pice *B*,
 cydon apice *O*, edonia parre *n*, aedona parrae *Nv*, lollia farre *W*, lolia
 farre (lolia *f in ras. m. 2*) *V sed in mg. eras.* §parre§ 37 corulos *V*
 uiurna *V*¹, uiburna *O*, uiurna *N* compressis *N um. 38 post 39 exh. n*
 a me *n* tullius *ex illius B*² tectum *O*, tetum *n* 39 sustineat
BNO, substineant *n* iungor *NVW* 40 audebam *n* 41 quod *B*
 modicus *Heinsius* socius *O* abenis *O*, abhēis *n*, auenis *W post um. 42*
iterum exh. vm. 41 cum uera scriptura audebo *n* 43 patribus *n* re-
 damnandi *O*, redanuiandi *B*, et amandis *n*, et amandi *Auantius* aequo *V*¹
 44 cerbice *V*¹, e ceruice *Auantius* non *om. O* scēba *V (in mg.*
m. 2: .i. sinistra uel contraria), saeua *Auantius* resoluet *NV*² *W*,
 resolbet *V*¹ 45 subsentia *n* longa] nostra *NVW* dirimit *BNO*
 46 dirimet *Heinsius* abstruar *V*¹ *W*, abstraar *V*² urbe *n* 47 Non
 animo *n* ipsam *n* recedit *BO* 48 ūr *ex uidetur n m. 2* uultu *B*
us. 49—68 om. NVW 52 ab orbe *BO* qualibet *n*, quamlibet
Heinsius

- nec ab orbe longe nec remotum lumine
tenebo fibris insitum,
55 uidebo corde, mente complectar pia
ubique praesentem mihi.
et cum solutus corporali carcere
terraque prouolauero,
quo me locarit axe communis pater,
60 illic quoque animo te geram.
neque finis idem qui meo me corpore
et amore laxabit tuo.
mens quippe, lapsis quae superstes artubus
de stirpe durat caeliti,
65 sensus necesse est simul et affectus suos
retineat ut uitam suam;
et ut mori sic obliuisci non capit,
perenne uiuax et memor.

XII.

- Inclite confessor, meritis et nomine Felix,
mens pietate potens, summi mens accola caeli
nec minus in totis experta potentia terris,
qui dominum Christum non uincta uoce professus
5 contemnendo truces meruisti euadere poenas,

53 longum *Bv*, longo *n* nec ore longe *uel* nec orbe l. n. r. limine
coni. Sacch. 54 febris *n* *us. 56 et 57 om. n* 58 terraque cum *n*
prolauero *O* 59 locari *O* 60 animo te *coni. Zechmeister*, te animo (amo
B) BO nv 62 laxauit *BO* tui *v* 63 artibus *n* 64 styrpe *O*,
stirpae *B* dura *BO* 66 retineat *coni. Chatelain*, teneat *BOv*, teneat
aeque (aeque *add. B*) Bn*, sic teneat *coni. Zechmeister* 67 mori] mares *n*
68 perhenne *B*, perhempne *n* uiuat *n*. — Finit *B*, uale domum illustris *n*

XII. *ABDEQT; A ex. us. 1-30.* — Incipit de natale dñi felicitis qui
obseruatur die XVIII. k̄ febr et hi sunt primi quos in hispanis adhuc
positus fecit *B*, incipit liber primus s̄ci paulini nolani ep̄i in laudem bea-
tissimi ac sanctissimi felicitis papae atque confessoris xp̄i *D*, paulini sanctis-
simi atque beatissimi episcopi nolani in laudem sancti Felicitis Nolani *T*
us. 1-3 om. AQ inclyte *DA us. 2 et 3 om. ABv* 3 totis]
multis *D* 4 christum] ih̄m *AD* non uincta] constanti *BTv*

- deutamque animam tormenta per omnia Christo
 sponte tua iussus laxatis reddere membris
 liquisti uacuos rabidis lictoribus artus,
 uectus in aetherium sine sanguine martyr honorem,
 10 o pater, o domine, indignis licet, adnue seruis,
 ut tandem, hanc fragili trahimus dum corpore uitam,
 sedibus optatis et qua requiescis in aula
 hunc liceat celebrare diem, pia reddere coram
 uota et gaudentes inter gaudere tumultus.
 15 sit iam, quaeso, satis merita impietate tulisse
 hanc poenam, tot iam quod te sine uiximus annis,
 sede tua procul heu! quamuis non mente remoti.
 iam desideris inmenso tempore fessis
 consule, iam uel sero memor miserere tuorum
 20 perque orbem, magni qui nos tanto aequore ponti
 disparat, obtritis quae nos inimica retardant
 pande uias faciles et, si properantibus ad te
 inuidus hostis obest, obiecta repagula pelle
 fortior aduersis et amicos prouehere cursus.
 25 seu placeat telluris iter, comes aggere tuto
 esto tuis; seu magna tui fiducia longo
 suadeat ire mari, da currere mollibus undis,
 ut famulis famulos a puppi suggere uentos,
 ut Campana simul Christo duce litora uecti
 30 ad tua mox alacri rapiamur culmina cursu
 inque tuo placidus nobis sit limine portus.
 illic dulce iugum, leue onus blandumque feremus

us. 6—8 *om. B* 7 laxitas *Q*, laceratis *T* 8 littoribus *T* artis *Q*
 12 acula *Q* 13 licet at *B* redde *Q* coram] nostra *v* us. 15—17
om. Bv 16 quot *AT* sine te *q E* 17 sed tua *ADQ* hea *A*,
 haea *Q*, ea *D* quamuis nomen tenere moti *Q* 18 desideris *Q post*
um. 18 *ech. T*: consule et obtritis: que in nos inimica resultat 19 iam —
 21 disparat *om. Bv* uel *D s. l.* 20 p quo *Q* que *T* tanto *AQ*,
 procul *cet.* 21 obtritos (os in ras.) *D*, et obtritis *Bv* 22 et si —
us. 27 mari *om. Bv* 23 abest *T* 25 agmine *fort.* 26 magno *T*
 27 undas *AD, om. Q* 28 ut *ADQ*, et *cet.* appuppis *B*, a puppis *Q*
 suggere] agere *B* a puppibus aggere *v* us. 29 et 30 *om. Bv* 31 sit
 nobis *B* lumine *BE* 32 honus *E*

seruitium sub te domino; etsi iustus iniquis
 non egeas seruis, tamen et patiere et amabis
 35 qualescumque tibi Christo donante dicatos
 et foribus seruire tuis, tua limina mane
 munditiis curare sines et nocte uicissim
 excubiis seruare piis et munere in isto
 claudere promeritam defesso corpore uitam.

XIII.

Felix, hoc merito quod nomine, nomine et idem
 qui merito, redit alma dies, qua te sibi summas
 adsciuit patriam confessum Christus in aulam,
 tempus adest plenis grates tibi fundere uotis.
 5 o pater, o domine, indignis licet optime seruis,
 tandem exoratum est inter tua limina nobis
 natalem celebrare tuum. tria tempore longo
 lustra cucurrerunt, ex quo sollemnibus istis
 coram uota tibi, coram mea corda dicaui.
 10 ex illo qui me terraque marique labores
 distulerint a sede tua procul orbe remoto,
 nouisti; nam te mihi semper ubique propinquum
 inter dura uiae uitaeque incerta uocauit.
 et maria intraui duce te, quia cura pericli
 15 cessit amore tui, nec te sine; nam tua sensi

33 *add. m. 1 in mg. Q* sub te] subite *Q* dñs *Q* et sic
 uotis iniq; *Q* 35 qualiscumque *AD¹ Q* 37 mundiciis *Q*, mundicies *B*,
 mundicie *v* sinis *B* noſte *Q* 38 excubuis *Q* piis] tuis *T*. —
 Finit I. *B*, *expl* praef. incipit laus anni primi *D*.

XIII. *ABDEQT*; *Δ exh. us. 4—17, 24—34.* — Incipit II. Itē hos anno
 sequenti iam presentatus *B*, Item de eiusdem de natiuitate ipsius *T*, Car-
 men anni II. Incipit *E* 1 *om. AQ* hic *B* quo *D* 2 cui
Gryn. reddit *ADQ* te] et *T* summas *ADQ*, summus *cet. v*
 3 confessum (*m in ras.*) *A*, confessus *Q* xp̄s *Q* 4 tibi] ti *Q* 5 opti-
 me] annue *B* 6 tande *B* intra *Rosw.* 7 natale *BA* tempora
ABDQ longa *Q*, longe *B* 8 solemnibus *E* 9 corde *B* 10 illoq; me
Q, illo quo me *v* 12 te] ne te *B* me tibi—uocasti *v* 15 cesset *T*

- praesidia in domino superans maris aspera Christo;
 semper eo et terris te propter tutus et undis.
 hunc, precor, aeterna pietate et pace serenum
 posce tuis, cuius magno stas nomine, Felix.
- 20 nunc iuuat effusas in gaudia soluere mentes,
 cara dies tandem quoniam hic praesentibus orta est,
 semper et externum nobis celebrata per orbem,
 quae te sacrauit terris et contulit astris.
 ecce uias uario plebs discolor agmine pingit,
 25 urbes innumeras una miramur in urbe.
 o felix Felice tuo tibi praesule Nola,
 inclita ciue sacro, caelesti firma patrono
 postque ipsam titulos Romam sortita secundos,
 quae prius imperio tantum et uictricibus armis,
- 30 nunc et apostolicis terrarum est prima sepulchris!
 sis bonus o felixque tuis dominumque potentem
 exores, liceat placati munere Christi
 post pelagi fluctus mundi quoque fluctibus actis
 in statione tua placido consistere portu.
- 35 hoc bene subductam religaui litore classem,
 in te compositae mihi fixa sit anchora uitae.

XIII.

Venit festa dies caelo, celeberrima terris,
 natalem Felicis agens, qua corpore terris
 occidit et Christo superis est natus in astris,

16 superant *Q*¹ 17 eo] ego *edd.* *us.* 18—30 *om.* *Bv* 19 magno
 stas] agnoscas *T* 20 uiuat excussas in *T* 21 caro *Q* est *om.* *T*
 22 aeternum *Lebrun*, eternum *E* celebratea *Q* 26 felix licet tuo
 tibi *D*, felix licet uoti *AQ* praesole *AQ* 27 caue *T* 28 titulis
 romam dignata secundis *T* 30 sepulchris] secundis *ADQ* 32 pla-
 cato *AT*, placiti *B*. munera *AQ* 33 plagi *T* 34 placito *T* *us.* 35
 et 36 *om.* *Q* bone *B* subducta religa in *T* 36 ancora *T*. —
 Finit II *B*, expt̄ laus anni primi. Incipit anni secundi *D*.

XIII. *ABDEQT*; *A* *exh.* 116—126. — It̄ in eandem diem III · *B*,
 carmen anni III · incipit *E*. 2 *om.* *Q*

- caelestem nactus sine sanguine martyr honorem.
 5 nam confessor obit poenas non sponte lucratus
 acceptante deo fidam pro sanguine mentem,
 qui cordis taciti scrutator ferre paratos
 aequiperat passis, sat habens interna probasse
 supplicium carnis iusta pietate remittit;
 10 martyrium sine caede placet, si prompta ferendi
 mensque fidesque deo caleant; passura uoluntas
 sufficit et summa est meriti testatio uoti.
 ergo dies, tanto quae munere condidit alto
 Felicem caelo, sacris sollemnibus ista est,
 15 quae post solstitium, quo Christus corpore natus
 sole nouo gelidae mutauit tempora brumae
 atque salutiferum praestans mortalibus ortum
 procedente die secum decrescere noctes
 iussit, ab hoc quae lux oritur uicesima nobis,
 20 sidereum meriti signat Felicis honorem.
 denique nil inpar his, qui fudere cruorem,
 testibus et titulo simul et uirtute recepti
 martyris ostendit meritum, cum iure potenti
 daemona exercet deuinctaque corpora soluit.
 25 nam sibi Felicem caecis incumbere poenis
 pestiferi proceres tristi clamore fatentur
 occultasque cruces gemitu testantur aperto,
 uelatumque oculis mortalibus, at manifestum
 auribus et multo praesentem numine produnt,

4 nactus *D*, nactus *BET* 5 paenam *ET* lucratus *AD* 6 accep-
 tante *B* 7 tacitis *B* scrutatur *Q* 8 aequiparat *Q* passis *Q*
 interra *B* 9 supplicium *B* remittat *Q* 10 si—us. 11 caleant
om. Bv ferendi *Q* 11 mens *AD* do— *Q* caleat *T* 12 merita *T*
 13 munera *E* edit *Q*, retulit *B*, contulit *T*, rettulit *v* 15 quae *scripsi*,
 qua *E*, quam *cet.*, nam *Rosv.* solsticium *B* 16 solo *Q* 17 hortum *Q*
 18 secunde crescere *B* 19 ab] ad *B* uicissima *AQ* 21 denique *Q*
 nihil *B* iis *T*, in his *B* fundere *BQ* 22 titulo] merito *T* re-
 cepta *v* 24 deuinctaque *B* corporea *Q* 25 caecis] cunctis *T* in-
 cumbe *Q* 26 proceris *Q* tristi *BET*, xpi *ADQv* 28 ad *T*
 29 multo] uultu *T* nomine *T*, numi *Q*

- 30 cum captiua intra deprensi corpora Christum
in sancto fulgere suo clamantque probantque,
membrorum incussu tremuli capitumque rotatu
tormentisque suis. sed non sua corpora torquent,
clamantes proprios aliena per ora dolores
- 35 orantum ueniam; latet ultor, poena uidetur.
tum si quos grauiore malo uiolentior hostis
uinxerit, ista dies diuino numine soluit.
cernere nunc passim est sacra purgata medella
pectora liminibus sterni, iam mente refectos,
- 40 gratantes iam uoce sua; concurrunt hiantum
turba tremens hominum, mixtae inter gaudia cunctis
prosiliunt lacrimae, praesens deus omnibus illic
creditur; immensi Felix est gloria Christi.
alma dies magnis celebratur coetibus, omnes
- 45 uota dicant sacris rata postibus; omnia gaudent
terrarum et caeli, ridere uidetur apertis
aethra polis, uernum spirare silentibus aurae
flatibus et laetum plaga cingere lactea caelum.
nec modus est populis coeuntibus agmine denso
- 50 nec requies, properant in lucem a nocte diemque
expectare piget, uotis audis mora noctis
rumpitur et noctem flammis funalia uincunt,
stipatam multis unam iuuat urbibus urbem
cernere totque uno compulsa examina uoto.
- 55 Lucani coeunt populi, coit Apula pubes

30 dephensi *ADQ*, detenti *T* 31 clamant qui *Q* 32 membrorum *B*
incusa *AQ*, incussa *D* tremu *Q* capitumque *Q*, captumque *B*
33 tormentis qui *Q* torquent *Q* 35 orant tum *con.* *Zechmeister*
37 uixerint *Q*, uixerit *B* numine] munere *BTv* soluti *T* 38 tunc
Bv passum *B* sacris *E* purgante *E*, inspurgante *T* me-
dela *ET* 39 sterniam *AQ* 40 hiantem *Q* 41 miste *T* gaudea *Q*
44 magis *Q* omnia *B* 45 uota—omnia *om. B* dicant *Q* 46 ui-
dentur *T* 47 ethera *B*, aetra *Q* 48 ingere *Q* 49 pupulus *Q*¹
acmine *B* 50 ac noctem *Q* 53 urbibi *Q* 54 totque] atque *T*
copulosa (os *corr.*) *T* exanima *Q*, examine *E* 55 appula *Ev*
pupes *B*

et Calabri et cuncti quos adluit aestus uterque,
 qui laeva et dextra Latium circumsonat unda;
 et bis ter denas Campania laeta per urbes
 ceu propriis gaudet festis, quos moenibus amplis
 60 diues habet Capua et quos pulchra Neapolis aut quos
 Gaurus alit, laeta exercent qui Massica quique
 Ufentem Sarnumque bibunt, qui sicca Tanagri
 quique colunt rigui felicia culta Galaesi,
 quos Atina potens, quos mater Aricia mittit.
 65 ipsaque caelestum sacris procerum monumentis
 Roma Petro Pauloque potens rarescere gaudet
 huius honore diei portaeque ex ore Capenae
 milia profundens ad amicae moenia Nolae
 dimittit duodena decem per milia denso
 70 agmine; confertis longe latet Appia turbis.
 nec minus ex alia populis regione profectis
 aspera montosae carpuntur strata Latinae,
 quos Praeneste altum, quos fertile pascit Aquinum,
 quosque suburbanis uetus Ardea mittit ab oris,
 75 quique urbem liquere Cales geminamque Teanum,
 quam grauis Auruncus uel quam colit Apulus asper;
 huc et oliuifera concurrat turba Venafro,
 oppida Samnites duri montana relinquunt.
 uicit iter durum pietas, amor omnia Christi
 80 uincit et alma fides animisque locisque rigentes
 suadet acerba pati, simul aspera ponere corda.

56 calabris Q abluit E, adluita Q est utique Q 57 qua E³
 leua AEQT e (* m. 2) A lacium B circumstrepit instant T
 58 bis ter denas] qua bis ternas Bv cāpinia Q 59 quos om. ADQ
 60 pulchra B aut] ã A, et E 62 saturnumque T 63 quiaque A, quiaq Q
 colunt Q galaesi AD, galesi cet. 64 antina E materarcia Q
 misit T 65 sacrum Q monumentes A¹DQ 66 paulo qui Q 67 die E
 69 per] post T 71 ne B 72 montuose B 73 equinum T 74 quos-
 que] quos ADQ horis B 75 quisque Q celes B geminumque v,
 gemina qui Q theanum BT 76 aruncus B, auruncis AQ appulus Ev
 77 oliuafera B, oliuiferat Q, olifero v concurratur AQ terra T, ba AQ
 uenefro AD, funefro Q 78 sannites T mutana Q relinquunt B 79 uincit
 D²T 80 rigentis ADQ 81 acerua B mollit simul aspera corda T

- una dies cunctos uocat, una et Nola receptat,
 toto plena sui spatio spatiosaque cunctis,
 credas innumeris ut moenia dilatari
 85 hospitibus. sic, Nola, adsurgis imagine Romae,
 [tu quoque post urbem titulos sortita secundos;
 nam prius imperio tantum et uictoricibus armis,
 nunc et apostolicis terrarum est prima sepulchris].
 tu quoque perpetuas duplici sub honore coronas,
 90 ante sacerdotis, post martyris omne per aeuum
 Felicis complexa tui, gemino bene caelum
 contingis merito diuini mater amici.
 te prius alma pio celebrans altaria cultu
 presbyter instituit placido et moderamine rexit.
 95 nunc quoque perpetuo decorat te nomine Felix.
 namque tuo meritum in gremio sacratus honorem
 ducit odorifero pia conditus ossa sepulchro.
 aurea nunc niueis ornantur limina uelis,
 clara coronantur densis altaria lichnis,
 100 lumina ceratis adolentur odora papyris,
 nocte dieque micant. sic nox splendore diei
 fulget et ipsa dies caelesti inlustris honore
 plus nitet innumeris lucem geminata lucernis.
 nos quoque felices, quibus istum cernere coram
 105 et celebrare diem datur et spectare patroni
 praemia praestantique suis tam grandia Christo
 gratari et laetos inter gaudere tumultus.
 fert deo, pueri, laudem, pia soluite nota

82 et una et Q 83 totaque v suis Bv spacio ET, om. cet. v pa-
 ciosaque T; limina add. B m. 3 et v 84 innumeris Q 85 assurgis ET,
 assurgit v us. 86—88 (= *carm. XIII, 28—30*) om. ADEQ 88 est] es B
 89 duplicis Q 90 per eum Q 91 feces Q geminos T celos T
 93 pius B, om. AQ alma] parens add. s. l. in ras. D¹ 94 presbyter BD,
 presbit Q rexit om. Q 95 nunc es, hinc v quoque] que T te om. Q
 nomi Q 96 inque tuo merito gremio sacratus honore T 97 sepulchro B
 98 niues hornantur Q 99 lignis B 100 limina ABD, lymina Q ad-
 orentur ADQ paphyris AQ 101 splendorque B 103 nitet] micat Bv
 104 iste Q 105 datur expectare T, datur et expectare B, datur spectari Q
 108 pie ADQ

- et pariter castis date carmina festa choreis,
 110 spargite flore solum, praetexite limina sertis.
 purpureum uer spiret hiems, sit florens annus
 ante diem, sancto cedat natura diei.
 martyris ad tumulum debes, et terra, coronas.
 ast illum superi sacra gloria liminis ambit
 115 florentem gemina belli pacisque corona.
 hunc, precor, aeterna nobis cum pace serenum
 posce diem, hoc iterum liceat gaudere reuerso
 annuaque hic et uota tuis et carmina festis
 reddere placati tranquillo numine Christi.
 120 hic amor, hic labor est nobis; haec uota tuorum
 suscipe commendaque deo, ut cum sedula cura
 seruitium nostrum longo tibi penderit aeuo,
 tunc demum placitos pietate laboris alumnos
 absoluas mittente manu, positasque tuorum
 125 ante tuos uultus animas uectare paterno
 ne renuas gremio domini fulgentis ad ora,
 quem bonitate pium sed maiestate tremendum
 exora, ut precibus lenis meritisque redonet
 debita nostra tuis. cum tu quoque, magna piorum
 130 portio, regnantem, Felix, comitaberis agnum,
 posce ouium grege nos statui, ut sententia summi
 iudicis hoc quoque nos iterum tibi munere donet,
 ne male gratatis laeuos adiudicet haedis
 et potius dextre positos in parte piorum
 135 munifico pecori laudatisque adgreget agnis.

110 lumina *B* 111 purpureum *Q* hiemps *ABD* sit] it *Q*
 112 sanctum *T* 114 luminis *BTv* 115 pacis qui *Q* 116 nobicum
Q, nobiscum *v* 117 postte diem *Q* ruerso *T*, reumso *Q* 118 hic
om. B 119 placiti *D* tranquillo *Q* nomine *BQ*, munere *T* 123 tum *T*
 placidos *BEv* pietatis *Q* alumnos *B* 124 absoluat *Rosw.* 125 ante
 uos uultu *Q* animos *B*, amas *Q* 126 renuas *D* 128 plenis *Bv*
 130 comitaueris *B* 131 poste *Q* greges *T*, in grege *fort.* 133 gratatis
D, gradatis *Q*¹ leuos *BET* edis *EQ* 134 et] sed *Tv* dextre *BET*,
 dextrae *ADQv*, dextra *Rosw.* posios *T*, positas *ex* positus *Q*¹ dextra ex-
 positos *coni. Chatelain* piorum *E*, priorum *ADQ*, salutis *BTv* 135 lau-
 datis (*om. que*) *B*. — Explicit secunda. incipit tertia *D*.

XV.

Annua uota mihi remeant, simul annua linguae
 debita, natalis tuus, o clarissime Christo
 Felix, natali proprio mihi carior, in quo
 quamlibet innumeris sint gaudia publica turbis,
 5 est aliquid speciale tuis, quod nos tibi Christus
 esse dedit, uiles caro largitus amico,
 non quia tu dignus famulis tam uilibus esses,
 aeternis dignante deo comes ire triumphis,
 sed quia nos inopes aequi indignosque salutis
 10 sic uoluit ditare pater bonus, ut male dites
 criminibus uersa in melius uice diuitiarum
 pro cunctis opibus cunctisque affectibus et pro
 nobilibus titulis et honoribus omnia uanis
 Felicem caperemus opes patriamque domumque.
 15 tu pater et patria et domus et substantia nobis,
 in gremium translata tuum cunabula nostra,
 et tuus est nobis nido sinus, hoc bene foti
 crescimus inque aliam mutantes corpora formam
 terrena exuimur stirpe et subeuntibus alis

XV. ABDEGQRT; *Δ exh.* 45—48, *Beda de re metr. ed. Keil tom. VII*
exh. um. 299. — Incipit natalis quartus *B*, incipit carmen anni IIII · *E*,
 uersus s̄c̄i paulini ep̄i de uita s̄c̄i felicitis libri VI · *G*, incipiunt sex libri
 felicitis sancti *R* 1 remiant *G*, redeunt *T* anna *G* 2 clarissime *G*,
 clarissime *E*, km̄e *T* christo *om.* *T* 3 felix it *Q* clarior *ADQ* 4 in-
 numeraris *Q* fiunt *T* puplica *ABGR* 5 aliquod *T* nos tibi] nost̄ *Q*
 xp̄s tibi *GR*² 6 esse *om.* *R* claro *coni.* Zechmeister amicus *Q*, ami-
 cos *E* 7 tū *R* dignus] indignus *coni.* Zechmeister famulus *Q*¹ 8 di-
 gnate *E*, dignitate *D* comites *B*, te comitem *GR* (*sed te exp. in R*)
 9 set *B* aequi *ADQ*, iustique *R*¹, iustitiae *G*, iusti *cet.* indignos-
 que (uo *in ras.*) *E*, indignosque *cet.* 10 si *Q*, te *T* ditāre (~ *eras.*) *G*
 11 creminibus *GR*¹ melius] milibus *D* 12 prae *R* cunctisque] uni-
 uersisque *GR* affectibus *R* pro *om.* *GR* 13 nobilibi *Q*, et nubilibus
G, nubilibus *R* honeribus *R* omnibus *GR* 14 cuperemus *T* opejs
Q, opes *ex opm corr. G* domumque] et domum *GR*¹ 15 patriae *ADQ*
 et *om.* *ADQT* 16 tuum translata *G*, translatum *Q* conabula *GR*
 nram *Q* 17 tuus] tutis *T* 18 motantes *BR* 19 subeuntibus *T*

- 20 uertimur in uolucres diuini semine uerbi.
 te releuante iugum Christi leue noscimus, in te
 blandus et indignis et dulcis Christus amaris.
 ista dies ergo et nobis sollempnis habenda,
 quæ tibi natalis, quia te mala nostra abolente
 25 occidimus mundo, nascamur ut in bona Christo.
 surge igitur, cithara, et totis intendere fibris,
 excita uis animæ; tacito mea uiscera cantu,
 non tacita cordis testudine dentibus ictis
 pulset amor, linguæ plectro lyra personet oris.
 30 non ego Castalidas, natum phantasmata, Musas
 nec surdum Aonia Phoebum de rupe ciebo;
 carminis incentor Christus mihi, munere Christi
 audeo peccator sanctum et caelestia fari.
 nec tibi difficile, omnipotens, mea soluere doctis
 35 ora modis, qui muta loqui, fluere arida, solui
 dura iubes. tu namque asinam reboare loquendo
 perfectamque tibi lactantes condere laudem
 fecisti et solidam soluisti in flumina rupem
 et terram sine aqua subitis manare fluentis
 40 iussisti, deserta rigans in spem populorum,
 in quorum arentes animas pia gratia fluxit,

36] (Num. 22, 28). 37] (Ps. 8, 3).

20 in *om.* Q 21 releuant Q, reuelante *ex* reueantur *corr.* G, releuante
ex reuelante R m. 2 leue B s. l. m. 3 nos scimus D 22 blandis B,
 blanda GR christus *om.* GR 23 ista] ita D et *om.* GR sollempnis
 nobis GR sollempnis DET 24 natalis est GR nostrâ Q 25 occidimur
 D²E, occidamus Q, occulimus T munde T ut nascamur GR 26 ex-
 surge GR cythara ERT ut solent intendere Q 27 cantu] tactu T
 28 ictis] istis T 29 linguæ] lire E lira BGR, cor v personat R
 Plectro lingua lyre: plectro lyra personet horis T 30 ergo GR fantas-
 mata ω mussas R 31 sordum GR aonie B, auoniae G, iuoniae R,
 iconia T foebum ADQR, phebum E, febum BG cyebo G¹R 32 in-
 cestor D¹ x̄ps in s̄ps *corr.* G 33 peccator Q sancta BGR 34 de-
 ficile (il *ex* el? *corr.* G) GR, difficilem Q 35 multa BR¹ soluii R
 36 assinam BR¹ roboare ER¹, reaboaræ Q, recare B 37 latentes
 Q, lactentes Tv 38 et] ac R soluisti] uertisti B m. 2 rumpe Q,
 rubem R 39 manere G¹R¹ 40 iusisti G¹R

- quos Christus uiuo manans petra fonte refecit.
unde ego, pars hominum minima, isto munere fretus
roris, Christe, tui uiuos precor aridus haustus.
- 45 da uerbum de fonte tuo, tua non queo fari
te sine; namque tui laus martyris et tua laus est,
qui facis omnipotens homines diuina ualere
fortiaque infirmis superas de carne triumphans,
aërios proceres uincens in corpore nostro.
- 50 quare ades, ut duce te repetens ab origine pergam
Felicem narrare tuum, cui nobile ductum
ex Oriente genus; nec enim magis altera tellus
Felicis patriam decuit quam quae patriarchas
quaqueque pios tulerat, Christi sacra uasa, prophetas,
- 55 unde et apostolicis fundens sua flumina linguis
totum euangelii sonus emanauit in orbem.
debitus inde deo Felix, genitore profecto
Italiam necdum genitus, tamen in patre uenit,
cuius ut affectu nostris oreretur in oris
- 60 nec cuiquam natum nisi nobis se meminisset.
sic pater Abraham domini praecepta secutus
mutauit patrias externo cespite terras
deposuitque sacrum Chanaeais semen in aruis;

42 manens *G* fonte *Q* refecit *GR*¹ 43 ergo *G*¹*R* pars (*p ex p*
corr.) *G* 44 praecor *R*¹ ut solet aridus austus *Q* 46 laud¹ *Q* martiris
GR 48 superans *BAEGR* triumphas *BAD*¹*EGR*, triumphis *D*²*T*
49 *om.* *ADEQ* aereos *BR*, ethereos *T*, Assyrios *v* 50 ducet et *Q* re-
petens *om.* *T* 51 nubile *GR*¹ dictum *QR*¹ 52 oriente] origine *R*
53 felices *Q*¹ dedecuit *R*¹ quem que *B*, quam illaq: *GR* sed illa in *R*
exp. m. 1 54 queq; *EQ*, q:q: *G* tuos *T* tulerat *R*¹, tollerat *G*¹ xps *Q*
uasa *R*¹ profetas *GR* 55 uno *AQ*, una ex uno *D*², imo *E* et *om.* *R*
suas *Q*, *om.* *T* fulmina *v* 56 euangeli *GR*¹ eminauit *Q*, emauit *G*
57 praefecto *G* 58 *IN*italiam *G*, inetaliam *R* 59 ciues *AQ*, nobis
cuius *G* at *Q* affectus *D* oriretur *DET*, oretur *G* 60 ne cuiquam
GQRT natus *D*² se miminisset *G*, remansisset *ADQ* 61 sic patriarcha *T*
abram *Q*, habraham *A* consecutus *R* 62 motauit *R*¹ cispite *GR*¹,
excepta *B* us. 63 et 64 *om.* *v* posuitque *T* chanaeais *BD*, cananeis
EQT, chanaeais *GR* semen] semper *T*

- unde peregrinas abeunte propagine terras
 65 mystica Felicem nobis transmisit origo,
 quem perfecta fides illa radice profectum
 prodidit, ut nobis esset pia uena fidei.
 Felix nunc etiam posita cum carne quiescit,
 spiritus in Christo uiuens, operantibus altae
 70 uirtutis meritis Abrahae semine mutat
 duritiam lapidum, quos suscitatur in bona uitae.
 hac igitur genitore Syro generatus in urbe .
 dilectam coluit patriae sub imagine Nolam
 sede beata placita multoque relictus in auro
 75 diues opum uiguit quamuis non unicus heres.
 Hermia cum fratre sui cognomine patris
 terrenas diuisit opes, caelestia solus
 obtinuit Felix; geminos sententia discors
 diuisit fratres: Hermiam mundus abegit,
 80 Felicem Christus sibi sustulit; ille caduca
 maluit, hic solida; praesentibus ille cohaesit,
 iste solum caelo uertit, patrimonia regnis;
 ille heres tantum proprii patris, iste coheres
 Christi. sed quis tam uariam miretur ab uno
 85 sanguine progeniem, ueterum inter sancta parentum
 pignora qui relegat, populorum stirpe duorum

64 inde *T* abeunte *ADQ*, obeunte *ET*, subeunte *BGR* propa-
 ginem *Q* 65 mystica *BGQRT*, mystica *E* transmissit *R*, transmis *Q*
 orego *G* 66 perfectus *Q* perfectum *GR¹T* 68 posita *R* 69 spiritu *R¹*
 uiuens in *xpo GR¹* 70 abraha *BEQT*, abrahæ *GR*, abrahe qui *T* se-
 mine *om. GR*, *add. G in mg. alia m.* motat *R¹* 71 duritiem *T*;
 simine *add. GR (sed G exp. m. alia)* in *om. Q* 72 hic *R* genitore *G*
 siro *BGR* natus in nutritus *corr. R m. 2*, genaratur; *Q* orbe *G¹*
 73 dilectam *R¹* nulam *R¹* 74 sedem beatam *GR* placito *GR*
 multaque *T* reliquit *E* 75 inopum *Q* ueguit *R¹* quamquam
BGR 76 cognomento *GR* 77 opus *Q* 78 gemina *R* 79 abegit] *Q*
 elegit *BGR* 80 sibi christus *ADQ*, *xpe* sibi *T* sustulit *R* cau-
 duca *R* 81 maluit *BGR* cohesit *G*, cohesit *R* 82 patrimonias *R*
 regni *BGR*, regis *Q* 83 proprii *R* coheredes *R* 84 qui istam *B* mire-
 tur uariam *G* unu *G inter scrib. corr.* 85 propagine uerum *R* pa-
 rantū *G* 86 pignora *T* religat *G* stirpe duorum *om. Q*

- fecundam pugnas uteri doluisse Rebeccam
 conquestamque deo grauidi luctamina uentris?
 cum iam tunc fremeret sanctae intra uiscera matris
 90 quae nunc intra uterum mundi discordia saeuit,
 hispida Iudaeis hirti sectantibus Esau
 perfidiae, addictis populo seruire minori,
 at nobis leuem per lenia pacis Iacob,
 qua uia lucis agit, meliore sequentibus ortu.
 95 ergo pari dispar fratrum de sanguine sanguis
 Hermias uelut asper Edom terrena secutus
 squaluit in uacua captiuus imagine mundi
 duraque Idumaei praelegit iura parentis,
 in gladio uiuens proprio uanaeque laborem
 100 militiae sterilem tolerans, qua Caesaris armis
 succubuit, priuatus agens ad munia Christi.
 at meus aeterni satus arma capessere regis
 in patris Israel migravit nomina Felix
 seseque a puero pia mens caelestibus edens
 105 instituit seruire deo; nec gratia pauper
 adfuit, et quantum sitiebat corde capaci
 lucis hians animus, tam largiter influa traxit

87 fecundam *R* uter *B* rebetcam *Q*, rebicam *R* 88 conquesta-
 que *Q* grauida *G* 89 tum *T* fremeret *B* inter *BRT* *um.* 90
ante 89 *pon.* *GR* inter *G* 91 hispidas *BGR*; *ad* hispida *adscr.* *in*
mg. D: hispidaridacis hirsuti *GR*, hertis *Q* et cantibus *Q* essau *R*
 hirtis sectantibus, Esau *v* 92 perfidie *B*, perfidias *G*, perfidas *R*, per-
 fida *ADQ*, perfidia *ETv* addictas *B*, adductis *R* 93 laeuem *BT*
 lenia] laeuia *v* 94 quia *G* uiam *GR* hortu *Q* 95 pari] patri *B*.
 patrum *GR* sanguis *GR*, sanguinis *Q* 96 hermiam *T* uelud *BR*
 uelugas per *E* edum *Q*, aedum *R* sequutus *B*, scutus *Q* 97 scaluit
G, squaluit *R* captiuus *GR* magine *Q* 98 idomei *G¹R*, idimaei *Q*
 praelegit *R* rura *v* potentis *GR* 100 stirilem *G* tollerans *BG¹R*
 qua *GR*, quia *ADQ*, que *BET*, qui *v* cessaris *GR* 101 succubuit *B*
 priuatus *G* aegens *T* menia *B*, monia *Q*, moenia *GR* 102 satus]
 partus *GR* capissere *ADGQR* 103 israhel *DT* migravit israhel *R*
 104 sesequi *Q* aedens *R* 105 paper *R¹* 106 sinebat *T* sagaci *B*
 107 lucis *Q¹* hians huius animus *G* largitur *Q* influxit radiis
 (radius *R*) *GR* traxit *om.* *GR*

- dona dei. primis lector seruiuit in annis.
 inde gradum cepit, cui munus uoce fideli
 110 adiurare malos et sacris pellere uerbis.
 quod quia perspicua meriti uirtute gerebat,
 iure sacerdotis ueneranda insignia nactus,
 mente loco digna meritum decorauit honorem.
 sed ne sola sacrum caput infula comeret illi,
 115 extitit et potior geminandae causa coronae,
 dira profanorum rabies exorta furorum,
 cum pia sacrilego quateretur ecclesia bello
 praecipueque illos populo deposceret omni
 impietas, quorum pietas insignior esset.
 120 tunc senior sanctis Nolanam legibus urbem
 Maximus et placido formabat episcopus ore,
 presbytero Felice potens, quem mente paterna
 complexus ueluti natum sedisque uouebat
 heredem; subita sed tempestate fugatus
 125 non cedente fide petiit deserta locorum.
 tunc magis atque magis quaesito antistite Felix
 claruit obpositus gladiis solusque fidei
 inuidia effectus, nec spectabatur honore;

108 dono *GR*, dō *D* seruit *G* armis *T* 109 coepit *DG¹R* cui] *Q*
 oui *T* minus uoci *Q* 100 pellare *Q*, uellere *v* 111 perspicua *B*
 uirte *T* gerebat *v* 112 iure] inde *T* nactus *BD¹ET* 113 mente]
 iure *T* locum *AQ* dignum meriti seruanit *T* 114 set *B*, et *T*
 solum *R*, solam *Q* capud *GR* infula *AGQR* uiro sacrum caput
 infula uelet *v* 115 extet *R* corne *Q* 116 dura *T* rabias *Q* ex-
 torta *A*, ex *Q* 117 cupiam *Q* sacrilego *Q*, sacrileg^{is} *R* quatitur *R*
 ecclesia *DT*, ecclesia *GR*, ecclesia *B* bella *B* 118 p̄populo *GR*, pp̄lo *B*
 posceret *B* omnis *BGR*, om. *Q* 119 impietatis *G¹* 120 tum *ADE*
 sc̄s *G* nolam *BR*; sub *add. B*, qui *add. G m. rec.* 121 et *T*, e *cet.*
 firmaba *Q*, firmabat *GRT* episcopos *AD¹* 122 Presbitero *D*, Bp̄o *B*,
 praesbitero *AQ*, prespitero *G*, prispiterio *R* felici *R* 123 complex *G*
 natus *Q* sedis *R* uouebat *ADEQT*, fouebat *BGR* 124 sed] sub
BGR 125 cedente *G¹* petit *BGR* 126 atque] ac *GR* antestite
AGQR 127 obpositus *GR* gladis *GR*, rabidis *T* us. 128 et 129
 om. *Q* affectus *Col.* expectabatur *B*, ministra tabatur *G*, ministrabat
R, monstrabatur *coni. Chatelain*

- maior honore fides, quia tantum causa fidei.
 130 tunc petitur, sua cum draco liuidus excitat arma,
 proruere id cupiens quo surgimus et cadit ipse.
 ergo truces poenas fugiente antistite solus
 uel primus de plebe quasi de corpore uertex
 competitur Felix. hunc omnes uincere certant
 135 et quasi praecelsam obsessis in moenibus arcem
 facta mole petunt, cuius munimine uicto
 cetera iam facili cadat urbs prostrata ruina.
 o digna infidis dementia! creditur uno
 extinguenta fides, totus quam credit orbis.
 140 heu, misera impietas, infernis caeca tenebris
 quo ruis? in quem tela moues? an credis in uno
 mortali constare deum? et, si corpora soluas,
 uim simul et mentem diuinam posse aboleri?
 quae mundi per membra meat, qua nasceris ipse
 145 indignusque aleris, cuius de numine pendet
 uincere uel uinci, cuius uirtute uel unus
 fortior innumeris, pietate armatus inermi
 armatos ferro, sed inermes pectora Christo
 prosternit superante fide, quae conscia ueri
 150 caelestis uitam praesenti morte futuram
 comparat et uicto uictricem corpore mentem

129 tantum quia *v* 130 tum *T* peciit *B*, petit *GR* cum sua
GR liquidus *ADQ* excidit *am* arma *Q* 131 qua *B* cadat *R*
 132 antestite *GR*, antistite *Q* 133 uertix *AQR* 134 uincere] uiscera *Q*
 135 quasi *G* ꝑcelsa *Q* in *om. B* menib^s *G* arcem] partem *GR*
 136 mola *Q* uincto *D* 137 caetera *A*, ceter *Q* prostrata cadat pars
GB constructa *B*, constrata *v* 138 infides *Q* 139 extinguenta *G*,
 extincta *R* 140 inferni *BGR* caca (* *m. 2*) *A*, cecata *GR* 141 mo-
 nes *G*¹ credes *ADQ* 142 mortale *G*¹ constari *B*, constrare *R*
 dñm *GR* 143 uis *GR* et simul *R* 144 membra *B* eat *R* 145 no-
 mine *AQ*, munere *T* 146 uenci *R* 147 armatus *T*, armatur *E* in-
 ermis *BT*, inermis *GR* 148 armatis *T* inermes *GR*, inermis *T*
 pectore *BGB* 149 prosternit *G*, prosternat *BR*, prosternet *cel.* 150 ꝑsen-
 tam ꝑsenti *Q* 151 mente *Q*

- laeta deo referens gaudentibus inuehit astris.
 quid iuuat ergo pium tanta quod mole furoris
 Felicem, uesane, petis? manet intus operto
 155 mens inuicta deo; nec iam tibi sola resistit
 terreni natura hominis; deus ipse repugnat
 quem petis, atque tuis, serpens antique, uenenis
 ipse offert se per famulorum corpora Christus
 teque tuis nectens laqueis in caede suorum
 160 sternit, per mortis speciem de morte triumphans.
 sed fera corda suos stimulis furialibus error
 sanguinea flagrare siti sanctumque cruorem
 urgebat ueluti sceleris deposcere palmam.
 ergo ubi sacrilegos excepit Nola furores
 165 intentosque piis expauit ciuibus enses,
 quaeritur excussa Felix uenerandus in urbe.
 nec refugit celso iam spirans sidera flatu
 et tacitis acuens stimulis in proelia mentem,
 inpauidus trepidum seruabat pastor ouile,
 170 exemplo domini promptus dare pro grege uitam.
 ergo alacer saeuos perstat quasi murus in hostes
 et canis florente fide reuirescit in annis,
 totus in astra animo, Christi memor, inmemor aevi,

152 referens *G*, referens *R* gaudentibus *R* inuenit *Q*, *om.* *R*
 astris inuehit *G* inuehit referens gaudentibus *B* 153 qui diuat *G*
 furo *add. sic in mg. G m. 1* 154 uassane *G*, uassanae *R* operta *G*
 155 inuictatō *T* restitit *R*, restitit *G* 156 terrena *GR* natura *Q*
 ipsa *Q*, in se *R* repugnat] pug *Q* 157 adq. *G* tui *A* uenenis *R*, *om.* *Q*
 158 se per] semper *Q*, se pro *T* corpore *T*; suorum *add. GR* 159 ser-
 uorum suorum *GR* 160 de morte *om.* *R* 161 coda *Q* suis *BGQR*
 furialibus *R*, feralibus *T* eror *Q* 162 sanguine *R* flagare *A*, flagrans
GR sitis *B*, *om.* *GR* sanctique *Q* 163 deposceret *G* 164 excipit *G*,
 exceopit *R* 165 intentusque *v*, intentos *R* pios *G* ensis *Tv* 166 que-
 ritur *ABEQ* excusa *A*, excursa *T* uelux *R* 167 refuga *Q* celo *B*
 ipse spirans *G*, sprans *Q* sidera *R* flatu iam sidera spirans *B*
 168 acuent *G*¹ stimuli *Q* 169 oliue *Q* 170 dñs *Q* prumtus *R*,
 promptus promptus *Q* 171 seuos praestat *B*, perstabat seos *G*, perstabat
 seus *R* murum *Q* 172 reuiscit *Q*, reuirescebat *GR* 173 in astra]
 erat in astra *G*, in astra erat *R*, intra *ADQ* eui *GR*, aui *Q*

- corde deum gestans et plenus pectora Christo.
- 175 nec iam se capit ipse, sacer maiorque uideri
sidereumque oculis et honorem fulgere uultu.
ilicet arripitur gaudens saeuisque furentum
protrahitur manibus, sed, qui mos hostis iniqui,
cui potior labor est animas quam corpora nostra
- 180 perdere, dilatam gladio terroribus ante
temptat et in mortem surgit gradibus poenarum.
primus supplicii de carcere textitur ordo.
ferrea iunguntur tenebrosis uincula claustris;
stat manibus colloque chalybs neruoque rigescunt
- 185 diducente pedes; sternuntur fragmina testae,
arceat ut somnum poenalis acumine lectus.
nec requie tamen est uacuus nec luminis expers
confessor, cui iam sociatus in omnia Christus
conpatitur, uirides grauior cui poena coronas
- 190 multiplicat, spatiantem polum qui mente peragrat.
seque ipsum, uincto quamuis in corpore, liber
spiritus anteuolat summi in penetralia Christi
praemeditante anima certis sua praemia uotis.
ergo beata sacris Felicem passio poenis

174 pectore *BGR* 175 se iam *T* maior quid *Q* 176 sidereum qui
Q, sidereum *G*, sed ereum *R* honorem *AE*, hominum *G*, honorum *cet*.
fulgere *om*. *Q* uultu ~ *Q* 177 Et licet *v*, Elicet et *B* arripitur *R*
furentem *B* 178 protrahitur *GR*, protraitur *A*, pertrahitur *v* set *B*
^{ho} estis *G* antiqui *G* 179 animos *v* 180 delatum *BGR* 181 urgit *GR*
in mortes urget *coni*. *Chatelain* gradibusque *ABGQR* paenarum
A²G, penarum *A¹* in mortem poenarum gressibus exit *v* 182 sub-
plici *G*, supplicii *R*, suplicii et *B*, supplicii *cet*. ordo textitur *GR*, su-
mitur ordo *E* 183 tenebris *G* 184 instat *GR* colloqui *Q*, ferro-
que *T* calybs *ADE*, calibs *Q*, chalibs *T*, calips *B*, chalebs *G*, caleps *R*
rigentes *T* 185 deducente *BD²EGT*, deducante *R* fragmina *B*, fra-
mina *T*, fragmenta *GR* 186 arceat *Q* sumnum *R* paenalis *G*,
penalis *AE* lectur *Q* 187 est] nec statu *add*. *GR* numinis *BGR*
expars *Q* 188 cuam *Q* 189 paena scoronas *G* 190 spatiente *Q*
qui polum *R* 191 se *R* uincto *G*, uictum *T* quam ^{ua} *R* libus *Q*
192 petralia *Q*, penetrabilia *G¹R²*, petra *R¹* 193 p me ditante *Q* anima
omnia *R*, omnia anima *G* ceteris *T* 194 paenis *G* *semper*

195 urgebat grauibus uinclis et carcere caeco,
 quantasque ex homine induerat caro subdita poenas,
 tantas a Christo recipit patientia palmas.

Maximus interea solis in montibus aeger,
 contentus fugisse manus feraliaque ora

200 carnificum, diuersa at non leuiore ferebat
 martirium cruce, quam si ferro colla dedisset
 membraque tormentis aut ignibus; acrior illum
 cura sui gregis urit et afficit; uritur igne
 frigoris et gelido caeli de rore rigescit,

205 panis inops tectique simul, noctemque diemque
 peruigil, intenta iungit prece tempus utrumque,
 dumosa prostratus humo conpungitur artus
 sentibus et mentem curis, intusque forisque
 dimicat et ruris spinas in corpore perfert,

210 tristitiae patitur spinas in pectore maesto.
 duris dura tegens cruciatu mentis acerbo
 membrorum tormenta leuat, sensumque doloris
 corporei excludit mentis dolor. attamen aegra
 materies terrae, licet inconcussa maneret

215 uis animae spernente fide labentia carnis,

195 urgebat *Q*, urgebat et *GR* uinclis *GR*², undis *Q*, uindis *A*
 carcere *R* 196 quantas *R*, quantaque *AD* indurat *Q* penis *T*
 197 recepit *AQ* patientiae *GR*, paciencie *B* palmās *B* 199 feralia *B*
 200 carnificum *R* at *om.* *R* leuiora *BT*, latiore *E* 201 cruce[m]
 quasi *T* ferro si *B* colla dedisset *om.* *Q* 202 turmentis *G* aut
 ginibus *Q* 203 gres *Q* et adficit exoritur *G*, et adfecit et uritur *R*,
 et adfigitur *ADQ* igni *GR* 204 furigoris *G* gilido *GR* regescit
R, riquescit *E* 205 inobs *GR* simul] simus *T* noctem *R* 206 per-
 uigili *BR*, peruigem *G* intacta *AEQ*, tenta *G*, intacta *cons.* *Chatelain*
 praece *GR* fere semper utrique ut uidetur *A* 207 dumosa *G*, do-
 mussa *R*, dumoso *B* prostratus *ω*, dum stratus *v* arotus *GR* 209 de-
 micat *R* corpore — 210 spinas in *om.* *Q* 210 tristitiem *A*, tristi-
 fices (fices *m. 2 in ras.*) *D*, tristitiae et fort. 211 aceruo *BR* 212 tur-
 menta *R* 213 corporei *ET*, corporeis *B*, corporis *GR*, corpore *ADQ*
 mentis *ADQ*, cordis *cet.* 214 matheries *Q*, matiries *R* inconcusa *A*
 manet *G* 215 superante *G* libentia *D*; subplicia *add.* *GR*

- uicta hieme atque fame duroque adtrita cubili
 deficiente suam linquebat corpore mentem,
 altius et uacuis fessi senis hausta medullis
 frigora pellebant glaciato sanguine uitam.
- 220 mota patris summi pietas antistite tanto
 non tulit obscuro consumi funere corpus.
 quamquam et ut Elian istum quoque pascere posset,
 esciferas uolucres ieiuna per auia mittens,
 posset et ut Mosen secreto operire sepulchro;
- 225 sed soli hoc dederat deus uni munus amico
 arcana tellure tegi, quia iure decebat
 tantus honos illud corpus, quod comminus ore
 fulserat et sermone dei, ut mortalia functus
 iura deo tantum frueretur teste sepulchri.
- 230 ergo sacerdotem confessoremque sereno
 lumine respiciens tacitis tabescere siluis
 non tulit ulterius mitis pater, et quia digno
 condignum comitem meritis sociare parabat,
 Felicem numero de carceris eligit omni,
- 235 cuius id adponat meritis opus, ut senis almi
 membra leuet reuocetque animam reuehatque refotum

216 hime *G*, hema *R* atrita *A* cubuli *R* 217 *om. E* dif-
 ciente *G*, deficientes *AQ* linguebat *Q* corpora *Q* 218 et] e *BGRv*
 hausta] acta *T* medullis *Q* 219 frigura *G* sanguine *Q* 220 mota.
G, motat' *R* antestite *AGQR* 221 tullit *GR* obscura *B* cū sumi *Q*
 222 et ut] ut *ADEQv* heliam *BEGRTv*, helian (^{et m. 2}) *D* istum
 quoque *ADEG³QR*, sic istum *BTv*, sic iustum *G¹* 223 per auia
 mittens ieiuno *GR* 224 moysen *BERT* sepulcro *BR* 226 *om. GR*
 archana *BDET* cure *Q* 227 tantum *GR* honus illud *A*, bonus
 illud *Q*, munus ut illud *GR* corpus] niuus *add. R* 228 ut *om. GR*
 functum *GT*, iura functum *R* 229 iura *om. R* tañ *B*, tanti *v*,
 taciti *coni. Sacch.* testa *v* sepulchri *R* 231 conspiciens *G*, re-
 spiciens *R¹* taciti *Q* 232 ulterius non tulit (tullit *R*) *GR* alterius *T*
 quia] quae *Q* digno *G s. l.* 233 comitem condignum itineris *GR*
 meriti *ADQT* 234 felicem parabat *R* elegit *BDGR* 235 id *om. R*
 adponit *B* opus ut] et *ADQ* 236 reuocet qui *Q* reueatq. *QT*,
 reuechatque *R* refotum] spectatis *add. GR*

- adtonitisque ouibus cari solacia reddat
 pastoris. uenit ergo micans iam nocte silenti
 angelus et tota uinctorum in plebe reorum
 240 Felicem solum, pietas cui sancta reatum
 fecerat, adloquitur; fugit atri carceris horror.
 uoce simul sacri Felix et luce ministri
 excussus tremit et uerbum trahit aure fideli.
 ac primum, ueluti ludentis imagine somni
 245 accipiat mandata dei, stupet anxius et se
 causatur non posse sequi prohibente catena
 insuper et claustro simul et custode teneri
 carceris obsessi. sed uox diuina morantem
 increpitans iubet excussis adsurgere uinclis.
 250 et subito ut molles manibus fluxere catenae,
 sponte ingo ceruix ferrato exuta leuatur
 prosiliuntque pedes laxato caudice nerui.
 mira fides! saluis reserato carcere claustris
 sopito custode fores interritus exit,
 255 perque ipsos uia fit, per quos uia clauditur; ibat
 angelus et tacitae per amica silentia noctis
 lux et iter Felicis erat. nonne unus in omni
 Christus adest sancto? sicut uiget omnibus idem
 spiritus in Christo genitis, sic ipsa piorum
 260 gratia concordat. ueterem remeare recenti

239] (I Petr. 2, 19. 3, 14).

237 adtonitisqui *Q* solatia *ET* 238 iam] in *T* 239 uictorum *R*
 reorum *G* 241 fuit *B* acri *Q* 242 felex *R* 243 excussit *AQ*
 tremet *R* trahit *R*, trahitur *T* aura fidelis *Q* 244 uelut *ADQv*
 eludentis *v* sumni *G*, sumni *R* 245 accipit *GR* mandata *Q* anxius
GR et se] esse *B*, et *GR* 246 causatus *E*, causatur se *GR* 247 clau-
 stra *B* 248 uox *om. R*, nox *Q* 249 increpans *R* uinculis *G* 250 noles
Q, nolles *A* 251 ferroque *GR* 252 pedis *T* 254 subito custodes
BGR foresque *BR*, forasque *G* exiuit *R*, exiit *G* 255 iabat *G*
 256 noctis silentia *GR* 257 felici *R* erat] iter *AD*, it *Q* nonne uns *G*
 omnes *BGR* 258 scs *B*, sanctos *GR* sanctos christus adest *G* 260 con-
 dat *Q* uetm *B* remiare *GR*. renti *Q*

- historia uideo speciem, qua iussus abire
 bissono sublimis in agmine discipulorum
 Petrus sponte sua uinclis labentibus eque
 carcere processit clauso, qua praeuius illum
 265 angelus Herodi praedam furatus agebat.
 sic meus educente deo geminata per atra
 carceris et noctis reliquis obscura sed uni
 inlustrata sibi Felix inpune per ipsos
 custodes constante premens uestigia passu
 270 callibus ignotis directus iussa petebat.
 et postquam emensus secretos auia saltus
 rura locum fessi senis inuenit, aegra trahentem
 iam tenui cernit maestus suspiria flatu.
 et primo ut cari cognouit membra parentis,
 275 fusus in amplexum dat uultibus oscula notis
 et temptat gelidis reuocare fouendo calorem
 artubus et crebris adflatibus oris anheli
 reddere uiuentes tepefacto corpore sensus.
 sed neque clamatu est neque pulsu mobile corpus
 280 iam simile exanimo, modicus tamen ultima uitae
 flatus et internae prodit trepidatio fibrae.

263] (Act. 12, 7. 10).

261 historiam *T* specie *T* quam *G*, quia *B*, aut *R* uisus *R*
 abire *BT* et in *mg.* *G*, adirii *R*, adiri *cet.* 262 bissonus *R*¹, bissonos *ADQ*
 sublimi in (in *om.* *Q*) imagine *ADQ*, princeps super agmine *v* 263 uin-
 culis *GR* latentibus *DQ* aequae *ADGQ*, aequae *R* 264 praecessit *R*
 cluso *R* quo *BGR* 265 erodi *R* furatus] futurum *GR* regebat *R*
 266 edocente *R* dñs *G*, die *T* gemina *B* 267 cerceris *R* et] ac
BR 268 felix *R* 269 constanti *R*, cunctante *E* 270 callidiss *ez*
 callidus *R* iusa *G*¹*R*, iussu *D* 271 mensus *T* secretus *AQR* auis
Q, auiaque *GR* altus *Q* 272 iura *AD*¹*Q*, pura *v* fessis *AQ* seni *R*
 thraentē *AQ*, trachentem *R*, trachantem *B* 273 nam *AQ* uestigia *T*
 flatus *AQ* 274 cognuit *R* 275 fusus *GR*, fluxus *Q*, fustum *T* am-
 plexus *T*, camplexum *G* da *Q* uultibi *B* nostis *R*¹ 276 gilidis *R*
 fouendo *G*, fouenda *Q* 277 artibus *Q*, arctibus *GR* anHELLi *AQ*, ang-
 chelli *G*, ancelli *R* 278 typefacto *R* 279 clamatū *B* est *om.* *G*
 neque pulsu est *T* pulsū *B* mobile *G* 280 exanime *Q* ultimae *GR*
 281 tripidatio *GR*, repidatio *Q* phibrae *G*, febre *Q*

- anxius intuitu tali pia pectora Felix,
 distrahit exsanguis artus et lurida cernens
 ora fame nec habens quicquam, quo rebus egenis
 285 ferret opem, non igne procul neque comminus esca,
 ut dape tabentem recrearet et igne rigentem.
 quaerenti et multa Christum prece conuenienti,
 quam ope quaue uia iussum complere ualeret
 seruitium, subitam omnipotens de sentibus uam
 290 edidit et capiti iussit pendere propinquam,
 ut facile adtigno posset decerpere ramo
 natum sponte cibum. diuinitus ergo refectus
 mente pia oblato laetatur munere Felix
 demessumque manu morientis ad ora racemum
 295 admouet, et quoniam strictis iam dentibus ille
 et sentire negat dulces et sumere uictus,
 exprimit umentes acinos sucumque liquentem
 instillat, digito diducens arida labra,
 donec et adspirante deo conatibus aegris
 300 et luctante manu rigidos paulisper hiatus
 laxauit tenuemque aditum dedit oris aperti,
 quo rorem exiguum resoluta infunderet uua.
 hinc animae sensus, calor ossibus atque oculis lux

282 anxius *GR* felex *R* 283 distrahit *R* exsanguis *G* arctus
G, aructus *R*, scortos *B* 284 egenis *R* 285 feret *Q* ignē *BGR*
 escā *BGR* 286 dape habentē *AQ* et *om. R* igni *GR*, ignem *T* regen-
 tem *R* 287 querenti *BEGQR* praee *G*, ꝑ *Q* conuenti *R*¹ 288 opeue
 qua uia *B* iussum *GR* 289 uitibus *v* uubam *R* 290 edidid *B*
 iusit *G* pendere *om. R* 291 atigno *B* decarpere *GR*, deterpare *Q*
 292 ergo] munere *add. R* reflectus *G* 293 pio *B*, floꝛipia *G* monere
G, *om. R* 294 demessumque *D*, demensumque *AB*, dimensumque *G*,
 demens eque *Q*, demissumque *ET*, demersumque *R*, decerptumque *v* ma-
 nū orientis *AQ* racinū *G*, racinum *R* 295 amouet *B*, ammouet *R*
 iam strictis *GR* 296 et *om. R* uictus] gustus *G* 297 expraesum *G*,
 exprimitum *R* humentes *BET*, *om. GR* acinū *G*, accinum *R*,
 acemo *B* 298 instilat *Q*, instilliat *R* deducens *BGR* 299 et *om. BGR*
 300 et *om. DQ* eluctante manu *DE*, eluctantem anu *Q* rigidus *Q*,
 rigidus *R* 301 leuemque *T* asperti *AQ* 302 resoluta *G*, resolutā *A*
 uuā *AQ* 303 hanc *Q* calorque *GR*

- uitaque tota redit, quaeque haeserat obsita siccis
 305 faucibus exercet solitas iam lingua loquellas,
 postquam uocis iter patefecit lubricus umor.
 ergo reuiuiscens notissima comminus ora,
 Felicis uidet ora sui amplexusque uicissim
 conqueritur tardum: nam te promiserat, inquit,
 310 adfore iamdudum dominus mihi, pars mea Felix;
 praecipuum, Felix, pignus mihi, quae rogo tantae
 aut ubi te tenuere morae? si corpore cessi
 ad tempus fragili, solido tamen esse fidelis
 pectore durauit. docet et locus et status ipse,
 315 in quo me cernis uitae istius ima trahentem,
 non mortis fugisse metu Christoque meam me
 praeposuisse animam; fugi non lucis amore,
 sed fragile hoc metuens infirmi corporis; atquin
 tecta petens alia uixissem tutus in urbe,
 320 si mihi uile fides et carum haec uita fuisset.
 ignotos montes desertaque nuda petiui,
 in gremio domini dulcis mea colla reponens,
 ipso ut deficerem teste aut ut pascerer ipso.
 nec frustra, ecce uides, fuit haec fiducia nobis;
 325 adfuit omnipotens et te mihi mittere legit,
 per quem dona mihi sua redderet; utere, fili,

304 haeserat *GR* 305 iam *B s. l. m. 3, om. R* loquellas *BET*
 306 uocis] lucis *G*, lucis|lucis *R* humor *BEGRT* 307 ergo *om. GR*
 reuiuiscens *DT*, reuiscens *G* ura *Q*, hora *G* 308 uidet] sui (suis *G*)
 agnoscit ad *GR* amplexusumq; *G*, amplexum *R*, amplexus qui *Q*
 309 grandum *R* namque *GR* promiserat *Q* inquit *BGQR*
 310 mi *Q* 311 praecipue *R* pignus felix *B* 312 at *B*, ad *Q* te *om.*
QR tinuere *G* sic *AQ* 314 pectora dura cui *Q* stat *Q* ipse *B*
s. l. m. 3, om. GR 315 in] ipse in *sed* ipse *exp. B m. 3* quo] ipse
add. R 316 me *om. R*, ne *Q* 317 praeposuisse *GR*, proposuisse *BT*
 non] si *Q* 318 infirmi corporis metuens *G*¹ corpore *T* adquin *D*,
 atqui *v* 319 orbe *D* 320 uilis *R* cara *GR* haec *om. T* 321 de-
 serta nudaque *GR* petui *R* 322 dñi in *G* lucis *ADQ* med *R*
 reponens *G*, reportans *B* 323 ut] ut aut *GR* difecerim *G* testae *R*
 aut ut] aut *BGR*, aut duce *T* 324 haec fuit *G* 325 aut fuit *Q*
 mihi te *B* mitte *Q* religit *Q*, elegit *BEG*, egi] relegit *R* 326 do-
 mina *G* sua mihi *BGR* reddere *B* uteri *A* filii *GR*

praeceptis pietatis opus mandantibus et me
suscipiens humeris commune ad ouile reporta.

inpiger optato gauisus munere Felix

- 330 carum onus ut Christi pondus leue sumit et adfert
tam uolucer cursu, tamquam magis ipse feratur
nec ferat, et uere Christus fert ipse ferentem
et pedibus pietate citis deus addidit alas.
nocte eadem pariter tot munera percipit unus
- 335 et simul exequitur Felix; sua rumpere iussus
uincla sacerdotem reficit reuehitque refectum
deponitque sui tutum sub culmine tecti,
unica quod seruabat anus; tam celsus et isto
Maximus extabat merito confessor, ut illi
- 340 orba domus summa et census anus una maneret.
pulsatis foribus Felix hanc excitat; illa
ad primos stupefacta sonos, uix nota renoscit
adloquia et dominum tectis adsumit apertis,
uoce graduque tremens quatiente timore senectam.
- 345 cui Felix: cape depositum hoc quod conscia mecum
sidera noctis et angelicae sub principe Christo
me tradente manus tradunt tibi; sume fideli
hanc domini gemmam gremio, quam tempore summo

327 praeceptis *R* opus pietatis *R* 328 umeris *A* comune *Q*, com-
mone *GR* reportat *Q* 329 om. *T* oblato *G*, abtato *R* 330 honus
GR pundus *R* sumpsit et *R*, submittet *Q* adfert eum *GR*, aufert
con. Sacch. 331 tum *B* uolucer *ADEQ*, uoluceri *BTv*, ueloci *GR*
cursus *D*¹ tamque *Q* ipsa *B*, ip^o *G*, ille *T*, om. *R* referatur *Q*
333 et] it *v* halas *R* 334 monera *G* percipi *Q*, precipit et *R*
335 et om. *R* iusus rumpere *GR* iussu *ADQ* rupere *B* 336 rumpere
uincla *G* sacerdotem] euadens sacerdotemque *GR* refecit *AGQ*
337 disponit *R* 338 quod unca *G* et isto] existo *G*, isto *R* 340 orba
scripsi, de turba *GR*, turba *cet.* una anus *G* manaret *T* 341 hanc
felix *G* suscitatur *BGR* at illa *G* 342 stupefacta *ADQ*, pauefacta
cet. v sonus *G*¹ *R* 343 testis *Q* 345 Felix] inquit *add. GR* capi *R*
depositum *GR* hoc om. *E* 347 me *exp. G*, om. *R* tradunt *R*,
trahunt *G*¹, traddunt *E* 348 dñm *Q* geminam *B*, gemma in *R*
summo] summoto *R*, submoto *G*

- incolumem nobis domino sub iudice reddas,
 350 quo nunc teste capis. subit istis Maximus orsis
 Felicemque suum reuocans: cape tu quoque, dixit,
 muneris, o mi nate, uicem, quam me tibi iussit
 reddere compositum, qui te mihi iussit adesse
 deposito. tum deinde sacram Felicis amati
 355 inponit capiti dextram, simul omnia Christi
 dona petens, uelut ille patrum uenerabilis Isaac
 rore poli natum et terrae benedixit opimo;
 Felicem Christo sic Maximus ore paterno
 ore et apostolico benedicens et locupletans,
 360 inmarcescibilis redimiuit honore coronae
 perpetuisque opibus, quas et modo cernimus, auxit.

XVI.

Tempora temporibus subeunt, abit et uenit aetas;
 cuncta dies trudendo diem fugit et rotat orbem;
 omnia praetereunt, sanctorum gloria durat
 in Christo, qui cuncta nouat, dum permanet ipse.

356] (Gen. 27, 28).

349 incolomem *BDR* 350 subit] sub *GQR* ^h oris *G*, horis *BR*
 351 capi *R* tū *BR*, tū (*id est tu*) *G* 352 muneris (numerus *Q*) o mihi nate
ADEQ, o huius mihi nate qui *B* natae *G* iussit *GR* 353 compositum
 qui *GR*, cōpositū: *Q* iussit *GR* 354 deposito *R*, depositum *T* amanti
GR 355 dexteram et *G* 356 dona christi *R* uelud *BGR* illo *AQ*
 isaac *ADEQ*, isaa *G*, isaah *T* 358 xpi (i in *ras. m. 2 D*) *DT* 359 loco-
 pletans *GR* 360 inmarcescibiles *BD*, inmarcescibilis *AGQR*, immar-
 cessibili *E* 361 opipus *B*, operibus *Q*, opibus *om. in uersu G, add. in mg.*
 modo] mo *Q* auxit—; etas *Q*. — explicit tertius. Incipit quartus *D*,
 finit *G*.

XVI. *ABDEGQRT*. *Beda de re metr. ed. Keil tom. VII exh. us. 64,*
125, 181. — Incipit natalis quintus *B*, incipit carmen anni quinti *E*, item
 unde supra *T* 1 corpora *AQ* abiit *GR* aestas *BDv* 2 fugit
 diem *R*, fugatque diem *B*, fugit diem *G* 3 praetereunt omnia *R* 4 ipse
BR, ip|ise *G*, ip|se *D*

- 5 tandem igitur, reuoluta dies, mihi nascere, toto
 exoptata dies anno, quae dulcia festa
 et mea uota nouas, quae me sollemnia poscis
 munera natalem referens, quo milia gaudent
 innumeri populi, quo me specialia tangunt
 10 gaudia, quo famulae rata debeo munera linguae
 Felici libare meo, cui mente dicata
 in domino Christo sum deditus; hunc etiam oris
 obsequio celebrare per annua carmina sanctum
 fas mihi. dicam igitur merita et causas meritorum,
 15 e quibus obtinuit caelestum praemia laudum
 aeternosque dies et magni nomen honoris.
 iam prior hoc primos uobis liber edidit actus
 martyris, unde domum uel qui genus et quibus altus
 in studiis, quo deinde gradu*per sancta uocatus
 20 munia maluerit Christo seruire perenni
 quam patrias errare uias per deuia mundi;
 nam pater emeritis sub Caesare uixerat armis.
 diximus et taetro toleratas carcere poenas,
 quas confessor obit, mortem quoque ferre paratus,
 25 ni deus anticipans gladios soluisset iniquis

5 nascere mihi *G*, minascere *Q* 6 et exoptata *R*, et optata *T* dulcilia *Q* 7 me] mea *GR* sollempnia *G*, sollemnia *AQT*, solempnia *R* 8 referens *GR* 9 populo *G*¹ 10 rata] sat *B*, om. *GR* munere *Q* sacra munera *G*, munera sacra *R* 11 librare *E*, libera *Q*, libata *v* dedicata *G*¹*R* 12 ihū xpō *R* hunc et amoris *v* 13 obsequia *B* celebrare *R* ut solet gaudia *T* 14 mihi est *G*, est mihi *R* igitur dicam *B* 15 obtinuit *R* caelestium *GR* 16 nomen om. *R* honores *R*¹ 17 priores *GR* hic (i in ras.) *D*, hos *R* primus *BGQR*, primum *T* nobis *GR*, a nobis *T* 18 martiris *GR* domum *ADEQ*, domus *BGRT*, domo *v* uel] et *G* quod *B*, quid *GR* altis *Q* 19 studiis *GR* 20 mania *B*, munera *R* malluerit *R* perhenni *B*, peremni *T* 21 reseruare *G*, seruare *R* diuia *R* 22 meritis *R* cessare *GR* 23 ut ita diximus *R*, diximus ut ita *G* taetro] retro *T*, om. *R* tollerat has *G*, protulerat has *R* carceris *B* 24 confesor *R* abit *B*, subit *G*, subiit *R*, adit (ad in ras. m. 2) *D* ferre om. *T* paratur *DQ* 25 antecipans *G* ^{soi} uisset *G*, soluisse *T* et iniquis *GR*

- emissum uinclis aliosque uocasset ad actus,
 ut prius ad sacram remearet episcopus aulam
 Maximus, in solis qui saltibus ultima uitae
 aeger anhelabat grassante fugatus ab hoste,
 30 quem iussus proprio subuexit corpore Felix
 pauperis et tecti delatum in sede locauit;
 pensatisque sibi sancto senis ore beati
 officii benedictus abit paucisque diebus
 delituit proprii tacitus sub culmine tecti,
 35 non tacita dominum caelestem mente fatigans,
 quem prece directa penetrans super astra propinquo
 pulsabat merito, pacem procedere poscens.
 interea fluxere dies, pax uisa reuerti.
 deseruit latebram Felix tandemque sereno
 40 confisus caelo laetis se reddere laetum
 fratribus et placidae committere coeperat urbi.
 gratabantur oues Christi pastore recepto.
 ille gregem pauidum de tempestate recenti
 mulcebat monitis caelestibus et duce uerbo
 45 anxia corda regens firmabat amore fidei,
 contemnenda docens et amara et dulcia mundo;
 nec concedendum terroribus obuiaeque ipsis
 ignibus aut gladiis promptos inferre monebat
 pectora; et ipse suis addebat pondera uerbis,

26 emissum *GR* uinclis *GR* altosque *G*, altos quoque *R* actos *B*
 27 pius *BGR* ad *om.* *R* remiaret *R*, remeasset *B* 28 soli *D* qui]
 sui *AQ*, suis *D* altibus *D* ultimã *AQ* 29 anhelebat *Q*, anaellabat
R, anchellabat *G* grassante *GR*, gransante *Q*, crassante *T* fugatur *Q*
 30 ifelix *G* 31 et *G* s. l. inside locauit *Q* 32 sibi *om.* *Q* sanctio *Q*
 seniore *ET* beatis *T* 33 officis *GR* abiit *GR* 34 latuit *G*, di-
 latauit *R* proprii *GR* 35 deum caelestem ente *Q* 36 praece drectea
Q, praecaedi (praecedi *R*) recta *GR* penetrans *G* sub astra *Q* 37 prae-
 cedere *R* 38 uissa *R* reuertenti *R* 39 diseruit *R* 40 seq *G* laetum]
 celum *T* 41 caeperat *G* 42 recepto pastore *R* 44 munitis *Q* 45 anc-
 xia *R* firmat *G*¹ 46 contempnenda *G* mundi *BGRTv* 47 eiden-
 dum *G*, concidendum *R* obiaque *G*, obiaque *R*, obuia *ADQ* 48 aut]
 et *Col.* gladis *GR* imferre *G* munebat *R* 49 pondera *R* umbis *Q*

- 50 confessor passus quae perpetienda docebat,
 omnibus eloquio simul exemploque magister.
 non tulit haec malus ille diu; sed inhorruit atris
 crinibus et rabidis inflauit colla uenenis
 inmisitque suum scelerata in pectora uirus,
 55 ureret ut nigras Felicis gratia mentes.
 inseruit stimulos, et mentibus arsit iniquis
 uipereae furor inuidiae; petit improba primum
 ira domum; cunctis amor inpius in scelus ardet.
 Felicem sitit impietas; sed ab aedibus absens
 60 forte suis media steterat securus in urbe,
 fraternis de more suo uallatus amicis
 et pia uerba serens populi credentis in aures.
 ecce et eum strictis quaerentes ensibus adsunt,
 cum subito aut illis corda hostibus aut huic ora
 65 uertuntur; notum non agnouere furentes
 Felicemque rogant. Felix ubi cernitur, et non
 cernitur; ipse nec ipse uir est; cum sit prope, longe est.
 ignotus notusque suis fit ciuibus idem,
 discernente fide uultum credentibus ipse,
 70 hostibus alter erat. persensit et ipse fauentis
 consilium Christi ridensque rogantibus inquit:
 nescio Felicem quem quaeritis. ilicet illi

50 confessor] *add. GR*: tuo nonne hoc subuexisti proprio corpore
 eaque *R*, eaq. *G* perpetenda *R* 51 simul exemplo qui *Q*, simulque
 exemplo *R* magister erat *GR* 52 tulit *R* inorruit *Q* 53 crimini-
 bus *B*, creminibus *GR* rapidis *BRv* infabit *B* 54 inmisitque *R*,
 imisitq; *Q* celerata *A*, caelerata *Q* 55 ureret *G*, uteret *Q* felices *Q*
 56 istimulos *Q* mensibus *G*¹ mersit *Q* iniquis *om. R* 57 uipereus
*BGR*³, uipereos *R*¹ inuidia *B* petit *om. R* primam *Gv* 58 ira] peti-
 tura *R* demonum domum *GR*¹ celus *Q* ardor *G*¹ 59 et felicem *R*
 sibi sitit *AQ* 61 uellatus *R* 62 credentes *Q* 63 et *AEQT*, *om. D*,
 ad *cet.* hunc *D in ras. m. 2* stratis *Q* 64 et cum *R* aut huic]
 an huic *B* 65 uerteuntur *G* agnove *R* 66 rogant et *R* 67 ipse
om. A uir est] et uiris *G*, et uiris unus *R* sit *om. D* 68 sit *Q*
 cibibus *G*¹, quibus *R* 70 erat] estat *T* praesensit *v* uauentis *G*¹
 71 consilium] Anulium *B* christi consilium *R* inquit *B* 72 queritis
 illic *G* elicet *B*, ilicet (*1 eras.*) *D*, illico et *G* illi] ipsi *G*

- praetereunt ipsum; discedit at ille platea
 inludente canes domino frustratus hiantes.
 75 nec longum emensis spatium et scitantibus omnes,
 qua Felix regione foret, quidam increpat et dat
 indicium, ignarus causae credensque furore
 dementes, qui non uidissent comminus ipsum,
 ad quem contiguus fecissent uerba loquellis.
 80 percussi nouitate doli grauiusque furentes
 mox redeunt perque ipsa uiri uestigia currunt.
 iamque propinquabant, sed praecurrente tumultu
 urbis et adtoniti clamoribus undique uulgi
 admonitus Felix instantia uulnera flexu
 85 declinat medioque procul se deuius aufert
 e spatio nactusque locum, qui forte paudenti
 panditur effugium, celebri seductus ab urbe
 sic quoque non longinquus erat sectoribus atris,
 qui prope conspicuo subductus ab ore sequentum
 90 infestos utcumque timens uitauerat enses;
 et capiendus erat, quia nullius obice claustris
 ille repellendis locus obsistebat iniquis.
 nam foribus nullis in publica rostra patebat
 semirutus paries male fidus fragmine muri.

73 praeteriunt *G*, praeterunt *R* descendit *B*, discedit *GR* illa *R*,
 ipsa *B* platea *A*, a platea *GR* 74 deo *GR* frustratus *G* hien-
 tes *R* 75 emensi *BDGQR* sciscitantibus *GRT*, scientibus *Q* om̄s
ADEQT, om̄e *B*, omnibus *GR*, illis *v* 77 credens *R* forere *T*
 78 dementesq: *Q* uidessent *R* 79 at *BQT* ōtinguis *Q*, attiguis *G*,
 atiguis *R* fiessent *R* loquellis *BET* 80 percussi *R* 81 perquae *A*
 ipsi *R* uestigia uiri *G*¹ 82 propinquabant *R* procurrente *T*, pro-
 pinquante *ADQ* 83 atoniti *G* 84 ammonitus *DG*, iam monitus *B*,
 attonitus *ET* felix ammonitus *G* instantia *Q* 85 deuius *GR*
 86 e *ET*, *om. cet.* nactusque *AD*¹, nactusque *cet.* qui] *q*; *Q* nam-
 que locum nactus spatio qui forte patenti *u* 87 celeſtris *D* eductus
DGR 88 si *Q* lonquinqus *R*, lonquinqus *G* sic quoque longinquus
 errat *v* sectoribus *GR* 89 prope *om. R* subductus conspicuo urbe
 ab ore sequentium *R* 90 infestus *D*¹ ensis *T* 91 nullus *G* clatri *T*
 93 iam *GR* publica *ABGR* rustra *R*, roſrostra *G*, rosta *Q*, strata
Schot. in mg. patiebat *R* 94 simirutus *R* fracmine *B*

- 95 sed diuina manus sese sanctum inter et hostes
 obposuit miroque locum munimine saepsit,
 non strue saxorum, neque ferratis data ualuis
 claustra, per humanas quibus atria claudimus artes,
 rudere sed subito concreuit sordidus agger,
 100 iussaue nutantes intendit aranea telas
 et sinibus tremulis intutum struxit apertum
 desertaeque dedit faciem sordere ruinae.
 quae simul occurrit minitantibus, obstipuerunt
 defixoque gradu sibimet dixere uicissim:
 105 nonne furor temptare aditus aut credere quemquam
 hac intrasse hominem, minimi qua signa dedissent
 uermiculi? modicae rumpunt haec retia muscae,
 nos penetrasse uirum per clausa putamus inepti
 et tenerum tanto non ruptum corpore textum?
 110 ille magis nostris manibus modo debitus index,
 qui nos in deserta doloso callidus astu
 induxit uersumque alio mentitus in isto
 Felicem latitare situ, quo nostra maligno
 uerteret arma dolo, capiti fugientis amicus.
 115 ergo recedamus, nam stare diutius istie

95 et inter hostem *R* 96 miroque *G*, miro *R* munimisine *Q*
 97 struae *R* dat *GR* 98 claudimus *G* 99 creuit *G* sordibus *AEGR*
 100 iussaue *G*, iussaui *Q* nudantes *T* arenea *RT* 101 trihmulis *G*
 intutum *DEGT*, intuitum *AQR*, in totum *Bv* 102 desertaeque *DG*,
 deserteque *ER*, desertaue *AQ* sordidae *G*, surdidae *R* uiniae *R*,
 uinetae *G* 103 obstupuerunt *BE*, obstuperunt *G*, obstupere *T* 104 fixo-
 que *GR* simimet *G*, simul et *v* uicisim *G*, uicissem *R* 105 tem-
 perare *B* aut] an *E* quemque *Q* 106 huc *GR* intrase *AQ* ho-
 minum *R* quo *B*, quoq: *G*, cui *R* 107 uerunculi *B* modica *B*,
 modice *G* rompunt *R* musae *G*, mutae *R* 108 per claustra *BT*,
 praeclusa *v* petamus *ADEQ* 110 debētus (sic) *G* 111 deserto *D*
 dolosā *G* calidus astu *Q*, haustu (hausto *R*) callidus *GR* 112 indux *Q*
 113 latere *R* maligno nostra *R* 114 Vteret *B* dolo] loco *T* capti *Q*
 amictus *G* 115 recidamus *R* staret *B* deutius *GR*, diustius *T*

- risus erit uulgi demensque notabitur error
 scrutatum hac hominis latebras contendere gressum,
 qua uel mole putri uel araneolis obductis
 monstrat inaccessos humus incalcata recessus.
- 120 nec mora, discedunt propere in diuersa frementes;
 sed deus, ut scriptura canit, uesana minantes
 inridebat eos caelesti Christus ab arce
 Felicemque suum sacris uelauerat alis.
 qui domini tutus gremio candentia tela
- 125 discutiebat ouans galea scutoque fidei
 et gladium uerbi confessor in ore gerebat.
 armatus pietate manus et pectora plenus
 casta deo insignis meriti thorace tegebat.
 o multis diuina modis sapientia diues,
- 130 semper ab infirmis confundens fortia mundi!
 uix populos altis defendunt moenia muris,
 et fretos ualido munimine saepius hostis
 obrimit euersaeque obponunt mortibus urbes.
 nunc et ab armatis protexit aranea sanctum
- 135 defensante deo; teneris stetit hostis abactus
 cassibus; aërio cessit uis ferrea filo.
 uana salus hominum, uirtus mea non mihi uirtus,

121] (Ps. 2, 1. 4).

116 r-i-sus *G* demensqui *Q* 117 scrutari *BGR* ac *AD*³*Q*, hic
BR, hōic *G* latebra *ET* et contendere *GR* gressus *T* 118 quo
BGR araneolisque *B*, araniae *R*, aranae *G* reductis *B*, filis obductis
G, obductis pylis *R* 119 monstratim *Q* inacensos *R*, accessos *Q*, in-
 cessos *D* non calcata *R* recessi *Q* 120 discendunt *GR* in] diu in
GR 121 dñs *G* uesania *G*, uesania *AQ* 123 uallauerat *T* aliis *R*
 124 tutos (tutus in *G*) gremio *GR*, gremio tutus *B* 125 galia *G*
 126 more *BG*¹ 128 ferebat *T* 130 infirmis *G* 132 fretus *B* muni-
 me *R* septos *GR* hostes *AD* 133 euerseque *BET*, **uersaeque *D*,
 aduersisque *v* obponunt *ADQ*, exponunt *BE*, exponuntur *GR*, obsunt *T*
 mortibus *ADEQ*, mortalibus *T*, montibus *BGR* urbis *ADQ* 134 ab
om. *Q* 135 stetis *Q*, astitit *B*, adstetit *G*, adstetit *R* hostibus abat⁹ *Q*
 136 casibus *T* aereo *BEGR*, et lidio *T* ius *T* fylo *R* 137 non]
 non est *GR*

- 95 sed diuina manus sese sanctum inter et hostes
 obposuit miroque locum munimine saepsit,
 non strue saxorum, neque ferratis data ualuis
 claustra, per humanas quibus atria claudimus artes,
 rudere sed subito concreuit sordidus agger,
 100 iussaque nutantes intendit aranea telas
 et sinibus tremulis intutum struxit apertum
 desertaque dedit faciem sordere ruinae.
 quae simul occurrit minitantibus, obstipuerunt
 defixoque gradu sibimet dixere uicissim:
 105 nonne furor temptare aditus aut credere quemquam
 hac intrasse hominem, minimi qua signa dedissent
 uermiculi? modicae rumpunt haec retia muscae,
 nos penetrasse uirum per clausa putamus inepti
 et tenerum tanto non ruptum corpore textum?
 110 ille magis nostris manibus modo debitus index,
 qui nos in deserta doloso callidus astu
 induxit uersumque alio mentitus in isto
 Felicem latitare situ, quo nostra maligno
 uerteret arma dolo, capiti fugientis amicus.
 115 ergo recedamus, nam stare diutius istic

95 et inter hostem *R* 96 miroque *G*, miro *R* munimine *Q*
 97 struae *R* dat *GR* 98 claudimus *G* 99 creuit *G* sordibus *AEGR*
 100 iussaque *G*, iussaqui *Q* nudantes *T* arenea *RT* 101 tremulis *G*
 intutum *DEGT*, intutum *AQR*, in totum *Bv* 102 desertaque *DG*,
 desertaque *ER*, desertaque *AQ* sordidae *G*, surdidae *R* uiniae *R*,
 uinetae *G* 103 obstipuerunt *BE*, obstuperunt *G*, obstupere *T* 104 fixo-
 que *GR* sibimet *G*, simul et *v* uicissim *G*, uicissem *R* 105 tem-
 perare *B* aut] an *E* quemque *Q* 106 huc *GR* intrase *AQ* ho-
 minum *R* quo *B*, quoque *G*, cui *R* 107 uermiculi *B* modica *B*,
 modice *G* rumpunt *R* musae *G*, mutae *R* 108 per claustra *BT*,
 praeclusa *v* petamus *ADEQ* 110 debitus (sic) *G* 111 deserta *D*
 dolosa *G* callidus astu *Q*, haustu (hausto) *R* callidus *GR* 112 indux *Q*
 113 latere *R* maligno nostra *R* 114 uerteret *B* dolo] loco *T* capti *Q*
 amictus *G* 115 recidamus *R* staret *B* deutiis *GR*, diutiis *T*

- risus erit ulgi demensque notabitur error
 scrutatum hac hominis latebras contendere gressum,
 qua uel mole putri uel araneolis obductis
 monstat inaccessos humus incalcata recessus.
 120 nec mora, discedunt propere in diuersa frementes;
 sed deus, ut scriptura canit, uesana minantes
 inridebat eos caelesti Christus ab arce
 Felicemque suum sacris uelauerat alis.
 qui domini tutus gremio candentia tela
 125 discutiebat ouans galea scutoque fidei
 et gladium uerbi confessor in ore gerebat.
 armatus pietate manus et pectora plenus
 casta deo insignis meriti thorace tegebat.
 o multis diuina modis sapientia diues,
 130 semper ab infirmis confundens fortia mundi!
 uix populos altis defendunt moenia muris,
 et fretos ualido munimine saepius hostis
 obprimit euersaeque obponunt mortibus urbes.
 nunc et ab armatis protexit aranea sanctum
 135 defensante deo; teneris stetit hostis abactus
 cassibus; aërio cessit uis ferrea filo.
 uana salus hominum, uirtus mea non mihi uirtus,

121] (Ps. 2, 1. 4).

116 r-i-sus *G* demensqui *Q* 117 scrutari *BGR* ac *AD*²*Q*, hic
BR, hōic *G* latebra *ET* et contendere *GR* gressus *T* 118 quo
BGR araneolisque *B*, araniae *R*, arainae *G* reductis *B*, filis obductis
G, obductis pylis *R* 119 monstatim *Q* inacensos *R*, accessos *Q*, in-
 cessos *D* non calcata *R* recessi *Q* 120 discendunt *GR* in] diu in
GR 121 dñs *G* uesania *G*, uesania *AQ* 123 uallauerat *T* aliis *R*
 124 tutos (tutus in *G*) gremio *GR*, gremio tutus *B* 125 galia *G*
 126 more *BG*¹ 128 ferebat *T* 130 infirmis *G* 132 fretus *B* muni-
 me *R* septos *GR* hostes *AD* 133 euerseque *BET*, **uersaeque *D*,
 aduersisque *v* obponunt *ADQ*, exponunt *BE*, exponuntur *GR*, obsunt *T*
 mortibus *ADEQ*, mortalibus *T*, montibus *BGR* urbis *ADQ* 134 ab
om. *Q* 135 stetis *Q*, astitit *B*, adstetit *G*, adsistit *R* hostibus abat⁹ *Q*
 136 casibus *T* aëreo *BEGR*, et lidio *T* ius *T* fylo *R* 137 non]
 non est *GR*

- si caream uirtute dei. quo uasta gigantum
robora? quo Pharii reges? ubi magna Hierico?
- 140 omnibus exitii sua gloria, qua tumuerunt,
causa fuit, neque herois uirtutibus ista,
sed magis infirmis diuina potentia fregit.
ille gigans pueri funda pastoris obiuit
ut canis; illam urbem sonitus soluere tubarum;
- 145 litorea iacuit rex ille superbus harena,
diuitias regni pendens in funere nudo.
sic ubi Christus adest nobis, et aranea muro est;
at cui Christus abest, et murus aranea fiet.
- digressis igitur cum facta silentia turbis
- 150 secretoque fugae fidus nox alta tenebras
praebuit, egreditur Felix mutatque latebras,
illa canens domino: media si noctis in umbra
ingrediar, mala non metuam, quoniam tua mecum
dextra; per infernum non expers luminis ibo.
- 155 ergo dei ductu capit in regione remota
conpluuium angusto breuia inter tecta cubili,

152] Ps. 22, 4.

138 carenam *B*, ca+ream *G* uastata *GR* sunt gigantum *R* 139 farii
ADQT, feri *GR*, ferri *B* regis *T*, res *Q* ubi] sub *GR* herico *Q*,
ierico *BT*, hiericho *ADE*, hericho *GR* 140 exitii *DEQ*, exitu *ABT*,
exitio *v*, exutis *G*, exustis *R* gloria sua gloria *R* 141 causa *ADEQT*,
cassa *cet. v* herois *scripsi*, ^{uero} suis *R*, uero suis *cet. v* 143 gigas *T* *v*
pueris *Q* obiit *ABGR* 144 orbem *R* sonitur *Q*, solutus *D*² tu-
barum soluere *GR* 145 litorea *T* iacuit rex ille superbus in litore *GR*
illa *Q* arena *BG*, aranae *R* 146 pensans *ET* 147 adest christus *GR*
arena *Q* murus (est *om.*) *BGR* 148 at] et *B*, ad *AQ* adest *T*
^u *mrs G* 149 degressis *G*, degressus *R* 150 secreto qui *Q* fuge *DGR*
fidus *G*¹ tenebras] latebras *ADE* 51 p̄ibuit *Q* motatque *G*, mutat-
qui *Q* laetebram *R* 152 ille *Q* deo *R* medio *T* noctis *ADQ*, mortis
cet. v in umbra ingrediar] inueniar umbra *R* medias — in umbras
coni. Chatelain 154 dextera *GR* infernum *G* expres *Q* luminis ibo
non expers *GR* 155 die ducto *GR* ^{nota} reducta *G* 156 *add. B m. 2*
in mg. sup. conplum *R*, conpluum *G* breui *GR* in tecta cubuli *R*

- quo uetus arebat tecto cisterna profundo.
 propter in adtignis habitabat femina tignis
 sancta deo mulier, quae confessoris operti
 160 nescia Felicem Christo quasi conscia pauit.
 mira canam, ingenium domini pascentis alumnum
 ignara pascente suum. nunc sedula panes,
 nunc alias de more, sibi quas coxerat escas,
 mentis in excessu diuino facta paratu
 165 inportabat eo, Felix ubi teste latebat
 uelatus domino; sed nec cum tenderet illo,
 nouerat ingressum nec cum discesserat inde,
 introitus erat illa sui memor; utque paratus
 intulerat satagens, propriis licet illa cibando
 170 seruiret manibus sancto, tamen inscia tanti
 muneris hoc de corde suo nouisse nequibat,
 quod non mente sua sed Christi numine agebat,
 proque loco latebrae et structae super ora lacunae
 adpositos ingressa cibos linquebat, eosque
 175 se posuisse domi credens, ita semper abibat,
 ponendae memor et positae mox inmemor escae.
 o mulier benedicta deo, uelut una uolucrum,

157 arcebat *B*, herebat *R*, ^haerebat *G* chisterna *R* profundo *T*
 158 prope *BGR* atignis *GR* 159 operti nescia *G* 161 mirum ar-
 canum *GR* 162 paciente *Q* penas *Q* 163 aescas *A* 164 excessu
ABQ, excussu *D*, excelſu *G* diuina *AQ* factus *R*, factas *G*, facto *AQ*
 165 inportebat sibi eo quod felix teste *R* ubi ~ elatebat *Q* 166 ue-
 latus *G* nec] haec *BG*, om. *R* illuc *G*, illum *T*, haec illuc *R* 167 in-
 gressam *DQ*, ingresum *A* decesserat *T*, discederat *B*, discenderet *R*
 168 inmemor *GR* utique *R* et ut uidetur *G*¹ paratus *DG*¹ *Q*, paratos
cet. v 169 intulerat *G*, intullerat *R* satagens *ADEQ*, uictus *cet. v*
 propriis *GR* lucret *Q* cibanto *B* 170 seruire *AD*¹ *Q* sca *Q*
 171 hec *Q* ~~nequibat~~ *D* nequiebat *GR* 172 nomine *G*, in numine *R*,
 munere *B* 173 proquo *GR* structae *AD*, structe *BEQT*, strictae
GR^o lucunar *D* 174 adpositos *R*, adpropositos *G* ingresa *Q*
 linquebat cibos *G* 175 possuisse *GR* craedens *G* 176 ponendo *Q*¹
 possitae *GR* esca *D*¹, aescae *AG*, aescæ *Q* 177 benedicta deo mulier *T*
 uelud *BGR*

- quae quondam mundo abductum pauere prophetam,
 tu quoque secreto pauisti martyra tecto,
 180 sicut auis domino parens, et nescia sancti
 conscia seruitii, quid gesseris et cui tandem
 seruieris, illo gaudens sub tempore nosces,
 cum deus ipse suo pro confessore coronam
 iustitiae Christus reddet tibi; tunc tua Felix
 185 ipse tibi referet sub iudice prandia Christo,
 quae deus ad dulces sacrati martyris usus
 transtulit, ut quondam coctas messoribus escas
 angelica per inane manu pendente propheta
 misit ieiuno rabida inter monstra prophetae;
 190 non fera iam feritas, saeuos quia praeda leones
 sanctaque frenabant auidos ieiunia rictus.
 sex illum totos perhibent ex ordine menses
 expertem coetus hominum uixisse sub illa
 culminis obscuri simul angustique latebra,
 195 nil opis humanae indignum, solamine Christi
 semper abundantem; qui tempore fertur in illo
 saepe illum sermone suo dignatus adisse,
 saepe sua pauisse manu caeloque dedisse

178 quandam *R* abductam *Q*, obductum *B* profetam *AGR* 179 *om.*
AD secreto *om.* *GR* martirem *GR* 180 dominum pascens *T* et
om. *GR* nescija *G* 181 seruituti *R* quod *AD*² 182 gaudens illo
ET gaudes *Q* 183 coram *G* 184 iusticia *B* tibi redderit *R*, tibi
 reddirit *G* ipse tibi felix *GR* 185 refferet *R*, refferet *G* 186 sacri *R*
 ussus *R* 187 quodam *G*, quandam *R* aescas *AQ*, *om.* *GR* 188 pro-
 feta *AR*, profecta *B* 189 misit escas *G*, misit aescas *R* ieiunio *Q*
 rapida *R* 190 et 191 *bis exh. T* iam feritas saeuos quia praeda leones
ADQ, monstra fides quia (qui *B*) uicerat alma leones *BTv*, monstra quia
 fides uincerat alma leones *GR*, iam feritas hominem circumstetit alium
E et alt. loco T 191 sancta (sancto *GR*) que (quoque *GR*) frenabant (frene-
 bant *D*¹, fremebant *B*, frenabat *GR*) auidos (auibus *Q*) ieiunia (ieiuno
GR) rictus (rictos *Q*) *ABDGQRT*, frenarunt auidos ieiunia sancta leones
E et alt. loco T 192 per totos *GR* peribent *G* perhibent totos *B*
 193 uixise *G* 195 nihil *GR* opus *B* indignum *GRT* 196 habun-
 dantem *BEGR* que *Q* refertur *GR* 197 addisse *G*, addidisse *R*
 198 *om.* *ADGR*

- pocula non pluuiialis aquae, quam nubila passim
 200 omnibus effundunt, sed quem specialiter uni
 gratia Felici defudit ab aethere rorem;
 nam nimiis, ut fit, tunc torrida solibus aestas
 et puteum quoque siccarat, qui parca latenti
 pocula praebuerat. sed ne sitis ureret illum
 205 carnea, qui Christum sitiendo ferebat et istam
 corporis adficti poenam, delata sereno
 inque globum tenuem nubes collecta per artum
 conpluuii dulcem sitientis in ora liquorem
 infudit quasi pressa manu, caeloque uocandum
 210 uelleris aetherii suco lactante refecit.
 quid mirum, si nunc terrena labe solutum
 Christus alat, positum quem in corpore sanctus alebat
 spiritus et cui panis erat uerbum deus ipse,
 caelestum panis, quo uescitur angelus omnis?
 215 tempus ut hoc abiit, pax reddita condidit enses,
 Felicemque deus monuit prodire latebra,
 qui dudum placidas mundi clamoribus aures
 struxerat, humanis ducens obliuia rebus.
 ut nouus in lucem iam desperantibus exit

199 pocula *G* pluuiialis *GR* aquae] atque *B* quam] per *BE*, *q* *Q*,
 que *E* nubila *GR* passi *B* 200 quam *v*, que *T* 201 felice *AQ* de-
 fudit] mittebat *BRv*, mitebat *G* 202 nam *Q* nimis *GRT* turrida *G*
 solis *GR* 203 et *om.* *R* siccaret *R*, siccarerat *G* latent *B* 204 pu-
 cula *G* praepuerat *B*, praerberat *R* ureret *GR* 205 sp̄s ferebat *GR*
 et *G* 206 corpori *Q* paenam *G* de electo *G*, die laeto *R*, celo
 acta *T* serenoque *R* 207 inque *om.* *R* globus *GR* tenuem *BET*,
 tinuis *G*, *om.* *cet.* nubis *R*, nobis *G* collectam *B*, collectae *GR*
 atrum *A* 208 conpluuii *AQ*, conpluuii *DET*, pluuii *GR*, impluuii *Bv*
 ore *E* liquore *Q* 209 infundit *GR*, influxit *v* praessa *GR* manu
om. *AQ* caeloqui *Q* uagantem *B* 210 aetherii *AD*, aetheri *BETv*,
 aetheris *GR*, set herei *Q* refecit *B*¹, refecit *R* 211 nunc] iam *T*
 terraena *G* labore *B*, mole *v* solutam *D*¹ 212 positum *GR* pa-
 scebat *GR* 213 uerum *AD*¹*Q*, uerus *D*²*E* 214 caelestium *BGQR*,
 celestis *T* uestit' *Q* 215 redita *R* creditit *T* 216 munit *R*
 217 qua *v* 218 obstruxit *R*, obtruxit *G* dicens *Q* 219 disperantibus
GR exit *GR*

- 220 et patria tamquam rediuuius in urbe uidetur
 et multi dubitant agnoscere et ante rogantes,
 uerane, te, facies? aiunt, tune ille beatus,
 redderis qui tanto nobis post tempore, Felix?
 qua regione uenis? caelo datus an paradiso
- 225 redditus in terras habitacula nostra reuisis?
 ille fidem firmat coram se corpore adesse,
 seruatum uixisse deo; data gaudia cunctis,
 laudibus et meritis populo celebratur ab omni.
 functus erat longum perfunctus episcopus aeuum
- 230 Maximus, et pecudes ductu pastoris egebant.
 Felicis nomen totum balabat ouile,
 quem confessoris redimibat adorea Christo
 quemque saluiferum spondebat lingua magistrum
 uitaeque doctrinae concors; sed ut hoc quoque palmam
- 235 iustitiae ferret, meritum sublime quieto
 corde premens uelut indignus non audet honore
 crescere testaturque seni mage debita Quinto,
 quod prior ille gradum socii meruisset honoris
 presbyter. haec septem distabat summa diebus.

220 et] ut v rediuuius R, redur^{i u}us G 221 multa Q dubitabant T
 et om. Q 222 uerane nec Q, uerene R, uerane G te facis GR, efacies Q
 tune in tunc D m. 2 ille om. GR 223 heu qui ADQ, aeuⁱ GR, heu
 cet. v tanta GR nobis post] pus nobis T tempora GR 224
 et 225 om. Q an] in GR paradisso R, paradyso A 225 reditus R
 terra GR reuisas B, reuissas GR 227 seruatu T, reseratum R uixise R
 deo] xp̄o R, dei T data ADQ, dat cet. v 228 caelebratur DR, cele-
 brantur Q, celebratus E 229 largum Bv perfectus BGR aeuum ep̄s
 R, aeuum ae^uepiscopos G 230 pecudes] numerus BGRv doctu R egebat
 BG, aegebat R 231 om. E balat R, balat G, uallabat T ouilae GR re-
 dimebat BR adho^{re}a T xp̄i (i ex o m. 2) D 233 queque Q mastrum G
 234 uitaeq G doctrina in mg. D m. 2 consors GR hoc om. AT
 palma E 235 iustia Q 236 praemens R uelud BGR hono^r T, hono-
 rem ADQ 237 testatuque E, testaque B seni magi AD¹ Q, senem
 magis agere GR, sem mage B debitum R¹ quintum BGR 238 quo
 AGR prius BGR soci G, sotie Q 239 p̄p B, presbiter GQ, praes-
 biter ADQ, praespiter R destabat GR, testabat B diebus summa R

- 240 ergo sub hoc etiam Felix antistite uixit
 presbyter et creuit meritis, quia crescere sede
 noluit; ipse illum tamquam minor omnia Quintus
 obseruabat, et os linguam Felicis habebat.
 ille gregem officiiis, Felix sermone regebat.
- 245 multa aliis sanctum Christi uirtutibus auxit
 gratia Felicem, nec pace minora subegit
 proelia, quam ualidis confessor gesserat armis.
 corpoream tristi sub tempestate salutem
 spreuerat, idem et opum simul et contemptor honorum
- 250 secreta sub pace fuit. non ille tenendi
 securus meriti, sed cautior, ut bona uitae
 parta tueretur, postquam discrimina mortis
 uicerat, et scopulos inter tranquilla timebat.
 diximus ut mortem calcarit et ambitionem;
- 255 nunc aliam confessoris cognoscite palmam.
 uicit auaritiam; nam praedia multa domusque
 diuitiis locuples patriis possederat heres.
 confessor proscriptus erat, sed pace reducta
 et sua, si uellet, deprecere iura licebat;
- 260 maluit ille tamen uerbum curare magistri:
 cuncta licent, non cuncta iuuant. licito utile praefert

261] I Cor. 6, 12.

240 ego *T* antestite *GQR* 241 om. *T* presp̃it *B*, presbiter *G*,
 praesbiter *AD*, sprespeter *R* q *Q*, qui v sede] de se *B*, se *G*, om. *R*
 242 ipe *T* illum om. *R* per omnia *GR* quit' *Q* 243 obseruabat *T*,
 seruabat *R* et os et *GR* 244 officiiis *AQ*, officii *D*, officio *cet. v* gere-
 bat *B* 246 pacem in ora *D*, pacē mora *Q*, minora pace *R* 247 q *Q*,
 quamque *R*, quamque *G* 248 tristis *Q*, christi *B* 249 spraeuerat *GR*
 contempor *R* onorem *A* 250 secretaque *G* ille om. *R* tacendi *R*
 251 ut om. *T* 252 parata *GR*, parte *D* discremina *GR* 253 scru-
 pulos *T* tranquilla *R* 254 calcari *B*, calcauerit *G* ambitione *Q*
 255 agnoscite *B* 256 uincit *G* auritiam (* m. 2) *G* domosque *DET*,
 domum *R* 257 diuitis *GR* locoplex *G*, lucuples *R* patris *GR*
 haeres *G* 258 proscriptus *G*, prescriptus *D* 259 licebat iura *GR*
 iure *B* 260 maluit *BG* cauere (u in ras. m. 2) *D* 261 cuncta]
 omnia *GR* licet *G*¹ iuant *G* liceto *R* utile *R*, ut ille *Q*

- et quasi terrenae contagia ducere labis
 horruit amissos in iura reposedere fundos.
 multi obtundebant, prae cunctis nomine prisco
 265 Archelais, tam sancta fide quam nomine clara,
 diues opum uidua et sanctum pietate fideli
 Felicem uenerans atque illi cara uicissim.
 haec illum iuxta meritum uenerata colebat,
 utque ferunt, iunctum sibimet pro iure sodali
 270 usurpans animum, crebris pia corda querellis
 saepe fatigabat, cur debita promptaque reddi
 iura recusaret, quae dispensare recepta
 mercedis magnae cum fenore posset egenis.
 plurima de propriis quoque rebus munera saepe
 275 obtulit. ille pio contentus ad omnia sensu
 femineam placido ridebat pectore curam,
 caelestum sibimet sat conscius ipse bonorum,
 quae pro terrenis sibi compensata tenebat.
 unde potens caris instantibus haec referebat:
 280 cogitis ut repetam terrena, perennia perdam?
 praestat, opes saluo desint quam uita opulento;
 diues egebo deo, nam Christum pauper habebo.
 diuitiis inopem ditabit gratia Christi.

263 orruit *G* ammissos *B*, amisos *G* iura] uia *B* 264 obtundebat
AQ, obtendebant *BGR* numine *A* prisco] claro *DEQ* 265 archelais
DT, archelaus *Q*, archilaus *AGR*, archelai *E*; ancilla dī *add. R*, nom
 prisco . . , Ancilla dī *add. G* fidae *R* nomine *ADEQ*, stemate *B*, steg-
 mate *T*, stigmatē *GR* claro *A* 267 uenarans *Q* adque *R* illi *om. R*
 268 illi *R* iuxta *R* 269 utique *G* feclrunt *G* uinctum *D* sibi
 et *GR*, sōbi *Q* solali *R*, sodalem *A*, sole *Q* 270 quaerilis *R* 271 fat-
 gabat *Q* prumptaque *GR*, prompt' *AQ* 272 recusaret *R* dispensata
B, pensare *R* 273 mercedis *GR* faenore *ADQ* possit *GR* aegenis
G, aegenis *R* 274 propriis *GR* 275 omnia] omam *Q* censu *Schot.*
in mg. 276 femeneam *G* placito *R* in pectore *R* 277 celestam
Q, caelestium *BGR* sibi erat nam conscius *T* 278 propt̄ renis *Q*
 279 petans *AQ* insontibus *GR* reffererat *G* 280 cognitis *R*¹ me
 ut *G* perhennia *BT*, perjennia *G*, praemia perennia *R* 281 desit *E*
 opulenta *BT*, polento *Q* 282 aegebo *GR* deo nam] donā *A* abeo *GR*
 283 diuitis *GR* ditauit *BT*

- hunc retinens animum modici tria iugera ruris
 285 nec proprio sub iure tenens conducta colonus
 ipse manu coluit famulo sine pauperis horti
 possessor; sed et has de cespite diues egeno
 in dominum confudit opes, cum paupere semper
 collectum diuisit holus, cum paupere mensam.
 290 una dies illi curam consumpsit habendi,
 unica uestis eum, saepe et uix unica textit.
 si geminas habuit, nudum meliore refouit.
 saepe nouo miseros uertit uelamine pannos,
 Felicisque habitu pauper mutatus ab atro
 295 enituit; contra mendici tegmine Felix
 sorduit, exornans inculto corpore mentem.
 hac uiuens pietate deo maturus et aeu
 et meriti plenis clausit sua saecula diebus
 mutauitque piae, non clausit saecula uitae.

XVII.

Iamne abis et nos properans relinquis,
 quos tamen sola regione linquis

284 modici tria] tria macri (macri *B add. m. 2*) *Bv* 285 colonūs *A*,
 colonus *T* 286 ipsae *Q* manu *om. Q* colluit *G* orti *BEGT*
 287 possessor *G*, posses *Q* sed et has] sed eas *BGR* cispitē *GR*
 egeno *R*, egino *G*, *om. AQ* 288 dñm *GR* pauperes est per *Q* 289 di-
 uisit (diuissit *R*) holus collectum *GR* hollus *AQ* paupere *Q* mensa
Tv 291 una *ADQ* uix] lux *Q* una *R* 292 fouit *QR*, uouit *G*,
 refudit *B* 293 noui *T*, nouos *B* misseros *R* uestit *QT* uelamina *T*
 panni *T*, passus *D* 294 motatus *R*, mutus *AQ* 295 econtra *GR*
 mendaci *T* tegmine *B* Felix *om. R* 297 eui *AEG* 298 plenus *E*
 sua *om. Q* saecula *GQ¹*, sacula *R* 299 motauitque *G*, motauit *R*
 pie *GR* clausit *R* saeculum *G*, saeculum *R*, pecula *B*. — finit natalis
 · *V* · *B*, explicit · *III* · Incipit quintus (i. e. *carm. XVIII*) *D*, finit se-
 cundus liber *G*.

XVII. *BGORVπ*. *Beda de re metr. ed. Keil tom. VII exh. us. 1—4*,
 45—56, *Grabanus Maurus de uniuerso XVI 2 exh. uss. 16, 17, 250—252*.
 — Incipit de nicete ep̄o de dacia. hi uersus sunt metro saffico facti *B*, de
 reditu Nicetae ep̄isopi qui ad natalem sancti felicis occurrit *O*, item epi-

semper adnexa sine fine tecum
 mente futuros?
 5 iamne discedis reuocante longe
 quam colis terra? sed et hic resistis,
 sancte Niceta, quoniam et profectum
 corde tenemus.
 i memor nostri remaneque uadens
 10 spiritu praesens, animis uicissim
 insitus nostris, trahe ferque tecum
 quos geris in te.
 o nimis terra et populi beati,
 quos modo a nobis remeans adibis,
 15 quos tuo accedens pede uisitabit
 Christus et ore.
 ibis Arctos procul usque Dacos,
 ibis Epiro gemina uidendus,
 et per Aegeos penetrabis aestus
 20 Thessalonicen.
 Apulis sed nunc uia prima terris
 te uehet longo spatiosa plano,

stola s̄ci paulini ad nicetam eps̄cm V, incipit de niceta ep̄m de dacia (*in mg.*: hi uersus sunt Metro saffico facta) π 1 iamne bis R¹ abisset n̄q̄ π 2 quos tamen sola regione relinquis GR, s̄cē niceta neque nos relinquis V 3 semper R adnixa GORπ, adnixa B tecum mente] et tumente BR 4 futurus R, futrus G 5—12 om. V discendis GR reuocate R, reuocat G longe] amor longe GR 6 qua Oπ sed et] est set B, est et GR 7 neceta GR et om. B 8 te tenemus R 9 i om. GOR inmemor O 10 sp̄u psens *add. G m. alia in mg.* 11 insitis R trachae R perque BR 12 in te geris B 13 o nimis V¹ teste Zechmeister et v, omnis cet. terrae O, te terra R, et (et in *ras. m. 2*) terra V beati populi GR 14 remians GR 15 accidens R uitauit B 16 ☞ore (h eras.) V 17 ibis] armatus *add. s. l. G* arctos V *Hrab.*, arctuos BOπ, arctos GR esque B, osque GRO¹π 18 adibis GR Epyro O, efro G, epsre R uidendus] ab urbe *add. GR* 19 egeos RVπ, geos G penetrauis V¹ hestus R, om. G 20 tessalonicen V, tesalonicen Rπ, thessalonica B, tesalonecae nec G 21 Apulis sed OVπ, neapolis B, apolis neceta sed R, apolis hestus sed G 22 te uehat B, teue et π blanco GR

- qua Canusino medicata fragrant
uellera fuco.
- 25 ast ubi paulum uia proferetur,
det, precor, mites tibi Christus aestus
et leuis spiret sine nube siccis
aura Calabris.
- sicut antiqui manibus prophetae
- 30 per sacramentum crucis unda misso
dulcuit ligno posuitque tristes
merra liquores,
sic tibi caelum modo temperetur,
et leui sudo tenuatus aer
- 35 flatibus puris placide salubres
spiret in auras,
qui solet flatu grauis e palustri
anguium tetros referens odores
soluere in morbos tumefacta crasso
- 40 corpora uento,
quem potens rerum dominus fugari
siue mutari iubeat suoque
nunc sacerdoti bona sanitatis
flabra ministret.

31] (Ex. 15, 25).

23 canosinu *BGR*, uenusino (*sed in mg.* ^c tanusino) *V* mmedicata π
24 uellera *R* suco *GR* 25 uia paulum π paululum *R*, paulum *G*
proferitur *GR* 26 de *BGRV* mitescat *G*, nitescat *R* estus *G*,
hestus *R* 27 leues π^1 , leue (*in mg. m. rec.* leuis) *V* spiret *V* 28 ca-
lebris *G*, cultabris π 29 antiquis *BO\pi* profetae *GRV\pi* 30 undas
miso *GR* 31 dulciuit *B* depossuitque *GR* 32 merra *G*, mirra *BV\pi*,
myrra *O*, mira *R* licores *V* 33 modo caelum *O^1\pi* 34 et] ut *GR*
leue *BOV*, leua π sudo *G*, sudet *BO\pi*, sudans (*sed in mg.*: sudet) *V*
aer *V* 36 spiret *ex* spirat *Q* aures *R* 37 grabis *V*, graues *O\pi*
e] exque *V*, se *GR* pallustri *R*, paulustri *G*, lustris *V* 38 angium *G*,
anguum *R* refens *R* 39 moribus *R* crasso *G s. l.*, cruso *R* 40 cor-
pore *B* uento *R*, uentre *V* 41—54 *om. V* dominus rerum *B*
43 sanitis π^1

- 45 sicut Aegypto pereunte quondam
 noctis et densae tenebris operta,
 qua dei uiui sacra gens agebat,
 lux erat orbi,
 quae modo in toto species probatur
 50 orbe, cum sanctae pia pars fidei
 fulgeat Christo, reliquos tenebris
 obruat error:
 sic meo, qua se feret actus ora,
 cuncta Nicetae dominus secundet,
 55 donec optato patriam uehatur
 laetus ad urbem.
 perge, Niceta, bene qua recurris
 prosperos Christo comitante cursus,
 quem tui dudum populi fatigant
 60 nocte dieque
 te reposcentes, ut ager leuandis
 cum satis imbrem sitit utque molles
 cum suas matres uituli represso
 lacte requirunt.
 65 unde nos iustis precibus tuorum,
 qui suum recte repetunt parentem,
 cogimur uicto, licet inrepleti,
 cedere uoto.
 et quia spes iam rapitur tenendi,

45 aegipto *G*, aegito *R* perente *R* quondam *R* 46 noctis π
 operata *R* 47 quam *O*¹ $\text{d}\bar{\text{i}}\bar{\text{m}}$ *G* 49 quomodo π speciem *O*¹ π
 50 pras π ¹ sidei *R* 51 fulgeat $\text{x}\bar{\rho}\bar{\sigma}$ (eat *x* in *ras. m.* 2) π 52 ob-
 sura *R* 53 quas efferet *B* 54 necetae *G*, necetate *R* 55 obtato *BG*,
 obtoto *R*, optatam *coni. Zechmeister* patream *G* uiatur π ¹, ueharis *V*
 56 letus *V* π uerbem *R* 57 niceta *V*, neceta *GR* qua] qu *R* re-
 curris] recursus *V* 58 presbeteros *R* cursus] ducis *V* *post. um.*
 58 *sequuntur* 55, 56 et 69 *seqq.* (59—68 *om.*) in *V* 61 respondentes *GR*,
 re pos nocte dieque centes π lauandis *R* 62 ymbrem *O* moles *B*
 63 repraesio *G*, leuandis π 65 iustis in iuncti *corr.* *O*, iustis (iu *m.* 2
corr.) π , iuncti *G*, iuncti *R* tuorum praecibus *GR* 67 uicti *fort.* et
 repleti *BO*¹ π 68 credere *B* 69 iam *om.* *G*¹*R*

- 70 urget affectus placitis fauere;
iam uias illas licet oderimus
 quae rapiunt te,
odimus quamuis, sed easdem amamus.
odimus quod te retrahunt, amamus
- 75 quod tuum nobis procul adtulerunt
 cernere uultum.
quas peradstricti superante amore
nunc tibi sterni faciles precamur
praeuio terris pelagoque summi
- 80 nomine Christi.
qui tibi factis iter omne campis
arduos montes reprimat cauasque
inpleat ualles, salebras adaequet,
 iungat hiatus.
- 85 te per Hydruntum Lupiasque uectum
innubae fratrum simul et sororum
ambient uno dominum canentes
 ore cateruae.
quis mihi pennas daret ut columbae,
- 90 ut choris illis citus interessem,
qui deum Christum duce te canentes
 sidera pulsant?

89] (Ps. 54, 7).

70 urget. *V* placidis *B*, plagtis *G* 71 odirimus *G*, execremur *Gryn*.
73 sed eas demamus π^2 , tamen has amamus *v* 74 rethahunt *R*, re-
trahant *V* 75 procul nobis *GR* adtolerent *G* 76 cernere *om. R* 77 per
adstricti *GORV*, per adriti π , per adstrictis *B*. prius stringi *v*, feras strin-
gis *coni. Chatelain* 78 tibi *om. G* facilis *R* praecamur *V* 79 prae-
uio *V* pilagoque *GR* suimmi *G* 81 fati *G¹R*, faxit *fort.* omne
iter *GR* 82 deprimat *V* reprimat (repraemat *R*) montes *GR* cauasque
(ca *in ras. m. 2*) π , cauasque *R* 83 salabras *BR* adaequet *V* 84 hia-
tos *G*, iatus *V* 85 hydrontam *O\pi*, hidrutum *R*, ydrontum *B*, irutum *G*,
idr~~r~~ontum (ru *eras. V*) lippiasque *G*, lepiasque *BOV\pi*, lipasque *R*
uictum *R* 86 innube *GRV\pi* 87 ambient *BGR* dñi *G*, dñi *R* 89—
100 *om. V* pinnas *G* 90 interessem *G* 91 qui* *G*, quid *R* kannen-
tes *G* 92 pulsant (pul *in ras.*) π , pulsa~~nt~~ *G*

- sed licet pigro teneamur aegri
 corporis nexu, tamen euolamus
 95 mentibus post te dominoque tecum
 dicimus hymnos.
 nam tuis intus simul implicati
 sensibus, uel cum canis ac precaris,
 cum tua de te prece cumque uoce
 100 promimur et nos.
 inde iam terris subeunte ponto
 stratus Hadriae sinus obsequetur,
 unda procumbet zephyroque leni
 uela tumescent.
 105 ibis inlabens pelago iacenti
 et rate armata titulo salutis
 uictor antenna crucis ibis, undis
 tutus et austris.
 nauitae laeti solitum celeuma
 110 concinent uersis modulis in hymnos
 et piis ducent comites in aequor
 uocibus auras.
 praecinet cunctis tuba ceu resultans
 lingua Nicetae modulata Christum,

94 nixu *R*, nexut π euoluamus *GR* 95 mente *GR* poste π
 96 ymnos *BR*, imnos *G* 97 intus *R* ^{tecum} simul *O* 98 cum *om. R*
 ac] uel *GR* praecaris *G*, praearis *R*, caprearis π 99 de te *om. R*
 100 prommitur *R* 101 punto *R* 102 stratus hadriae (adriae *V*) *OV* π ,
 stratus adrie *B*, strato atriae *R*, strato a^dtriae *G*, Adriae stratus *v* sinu
GR obsequitur π , *om. GR* 103 zefiroque leni *V*, zephphero lenique *G*,
 zephyroque plena *B*, pefero uentu lenique *R* 104 uella *G* tumescant
B, tumencent π 105 inla^sens *G* pilago *GR* tacenti *V* 106 et]
 etempus *O*, tempus π amata *Lebrun* titulos π 107 antempna *GR*
 undus π^1 bis *V* 108 austrus π 109 nautae *GR* laeti] ipsi
add. GR celeumma *GR*, celeusma *v* 110 canent *GR* modulis *GR*
 in *om. G*, et *V* immnos *G*, hiñis *V*, hymn, *O*, sumnos *R* 111 ducunt
O π coenites π in] per *GR* equor *R* π , iquor *G* 113 precinet *V* π
 cheu *G*, ceur π essultans π 114 lincua *V*, liangua π^1 necetae *G*,
 neetae *R*, nicetae *V* $\text{xp}\delta$ *V*

- 115 psallet aeternus citharista toto
 aequore Dauid.
 audient Amen tremefacta cete
 et sacerdotem domino canentem
 laeta lasciuo procul admeabunt
 120 monstra natatu.
 undique adludent patulo uirentes
 ore delphines, sine uoce quamquam
 aemula humanis tamen eloquentur
 gaudia linguis.
 125 nam deo quid non sapit atque uiuit,
 cuius et uerbo sata cuncta rerum?
 hinc dei laudem maris ima noscunt
 mutaue clamant.
 testis est nobis ueteris prophetae
 130 belua ad nutum domini profundo
 excita, ut mersum caperet deinque
 redderet haustum.
 sed modo ad nostrum ferus ipse uatem
 auribus tantum pia deuorabit

129] (Ion. 2, 1).

115 psallet *R*, psallit *Oπ* aeternis *ORv*, alternis *Rosw*. citharista
OR 117 aude tamen *π*, audiens tamen *V* tremefacti *GR* coete *V*,
 cetę *π*, caeti *G*, coeti *R*, cetę *O* 118 et] te *V*, neceta *G*, niceta *R*
 sacerdote *GR* canente *GR* 119 leta *Vπ* admeabunt *GR*, admeha-
 bunt *V* 120 natata *π* 121 adludent *R* uirentes *scripsi*, uerrentes
π, uerrentes *cet. v* 122 delfines *BRV*, delfenes *G* quamquam] quam
GR 123 emula *GRπ* eloquentur *Oπ* 124 gaudia *π* 125 dñō *R*
 adq. *G* 126 et *OVπ*, e *BGR* rerum *BOπ*, crescunt *V*, rerum con-
 sistunt *GR* 127 hic *V* dñi *R'* hima *V* 129—136 *om. V*
 testes *R* profetae *Oπ*, profhaetae *G* 130 bilua *GR¹*, ^{belua} babylon *O*,
 babilon *π* notum *GO¹π* profunda *R* 131 excitata *GR* capiret
G, cuperet *R* denique *B s. l. m. 3*, deneque *G*, dicnique *R* 133 modo]
 cetu *add. R* nr̄m *π* uatum *O* 134 tatum *π*, tamen *B* deuo-
 rauit *Oπ*

- 135 cantica; inpastam saturabit aluum
 carmine pastus.
 qua libet pergas iter, et per undas
 perque tellurem licet et per hostes,
 ibis armatus galea salutis,
 140 uertice Christo.
 aduolet missus Raphael; ut olim
 Tobiae Medis, ita prosequendo
 ipse Nicetae comes usque Dacos
 angelus adsit.
 145 ducat hunc aequae famulum suum dux
 ille, qui quondam profugum superbi
 fratris a uultu deus in salutem
 duxit Iacob.
 namque Niceta fugitiuus aequae est;
 150 quod semel fecit patriarcha, semper
 hic facit, mundo fugiens ad alti
 moenia caeli;
 et gradus illos, quibus ille uidit
 angelos uersa uice commeantes,
 155 iste contendit superante nubes
 scandere uita,

141] (Tob. 5, 5). 146] (Gen. 28, 13). 154] (Gen. 28, 12).

135 carmina *BGR* inpastum *BGR*, inpast^a *O*, inpast^a π saturabit
R, saturauit *O*, satur π aluo^o *O*, uitalno π 136 patus *R*, pastor
*BO*¹ π 137 quas *GR* liuet *V*¹ iter] licet *V*, inter *BG*¹ π 138 tel-
 lorem *G* hostis *R*, ostos π , aequor *V* 139 aronatus π 140 uer-
 tique *R* 141—192 *desunt in V* misus *GR* raphael *B*, rafahel
GOR π 142 Medis *om. GR* (*sed G in mg.*: *m̄dis*), moedis *O* π 143 nae-
 cetae *G*, necetae *R*, nicete est *B*, nicetem *O*, nicetem π comis π
 dacus *B* 145 eque *GR* 146 quondam *R* profugam *R*, famulum π ,
^{profugum} famulum *O* superbi *BGO*²*R*, separauit *O*¹ π , minacis *v* 148 iacobum
BGR 149 neceta *QR* fugitiuus *G* 150 faecit *G* 151 mondo *G*
 ad *om. GR*, ab *O**v* 152 monia *R* 153 uidit ille *BGR* 154 angelus *R*
 commenantes *R* 155 contentus *O* π

- per crucis scalas properans in astra,
 qua deus nitens ad humum coruscis
 e thronis spectat uarios labores
 160 bellaque mentis.
 tuque, Niceta, bene nominatus
 corporis uictor, uelut ille dictus
 Israel, summum quia uidit alto
 corde satorem,
 165 unde Nicetes meus adprobatur
 Israelites sine fraude uerus,
 qui deum cernit solidae fidei
 lumine Christum.
 hic deus noster, uia nostra semper,
 170 sit comes nobis, sit et antecessor,
 semitis lumen pedibusque nostris
 sermo lucerna,
 qua per obscuri uada caeca saeculi
 luminis ueri face dirigamur,
 175 donec optatos liceat salutis
 tangere portus,
 quos modo undosum petimus per aequor,
 dum uagae mentis fluitamus aestu,

163] (Gen. 32, 28). 172] (Ps. 118, 105).

157 scalas crucis *B* schalas *Oπ* astro *π* 158 nitens ad humum
 coruscis *Oπv*, nitentis ad alta celi *B*, nitentis ad summum thoracis (tho-
 racēs *G*) *GR* 159 et thronis *π*, et throni *G*, et troni *B*, et thori *R*
 expectat *π* 161 tu *GR* neceta *G*, necta *R* nomenatus *R* 162 cor-
 poris *R* uelud *BG* illud *R* benedictus *G* 163 israhel *BGOR*,
 strahel *π* alta *π* 165 nicetis *BORπ*, necetis *G* 166 israhelitis *BO*,
 israhelsite *R*, strahelitis *π*, iste *G* fraude] israhel *add. G* uerum
GR 167 quia *GR* solide *B*, solido *GR*, solidae *O* fideli *B*, fidei *O*
 lumine fidei *GR* 169 uita *BGR* 170 comis *π* artecessos *π*
 171 lumenque pedibus *GR* nostris *B s. l. m. 3* 173 obsucri *R* ceca
GR saeculi *R*, recoli *G*, sedi *π*, mundi *v* 175 obtatos *BGπ*, ob-
 tatus *R* 176 portos *GO¹π* 177 ondosum *R* pequor *π* 178 uage
GRπ fluctuamus *GR* estu *GR*, hestu *R*

- terreo tamquam fragili carina
 180 corpore uecti.
 sed gubernaculo crucis hanc regente
 nunc ratem in nobis pia uela cordis
 pandimus Christo referente laetos
 flamine dextro.
 185 ergo dux idem modo prosequatur
 te uia, qua nunc properas reuertens
 ire, Niceta, patrioque reddat
 limine tutum.
 sed freto emenso superest uiarum
 190 rursus in terra labor, ut ueharis
 usque felices quibus es sacerdos
 praestitus oras.
 tu Philippeos Macetum per agros,
 per Tomitanam gradieris urbem,
 195 ibis et Scupos patriae propinquos
 Dardanus hospes.
 o quibus iam tunc resonabit illa
 gaudiis tellus, ubi tu rigentes
 edoces Christo fera colla miti
 200 subdere gentes!
 quaque Riphaeis Boreas in oris

179 terraeo $O^1\pi$, terimur *B*, terremur *R*, terræmur *G* carina fragili
GR 181 gubernaculo $G\pi$, guberaculo *R* 183 pandimus *GR* ferente π
 ipso laetos (*corr. m. 2*) *O*, ipso letos π , littus *v*, fretis peletos *B*, freti spe li-
 tus *R*, freti speⁱ spe litus *G* 184 dextero *R* 185 prosaequtur *R* 186 nunc
om. B 187 ire *om. R* neceta *GR* patrio *GR* reddi *GR* 188 li-
 mine BO^2 , lumine $O^1\pi$, limiti *G*, limeti *R* tutus *GR* 189 freta O^1 ,
 ferte π menso π 190 rursus π in terra rursus *GR* interea *B*
 ut *om. GR* 191 es quibus *B* sacerdos es G^1R 192 praestitutus *R\pi*
 193 philipeos π , filipeos *V*, pilipeos *G*, pilippeum *R* Macedum *v* 194 to-
 minatam *V*, tomitam nam *B*, tomi namque *GR* gradieres *G* urbem π
 195 scopos *BV*, scopus *R* 196 dardanis *B*, dardaniis *GR* ospes *G*
 197 resonauit V^1 198 gaudis *G*, gudis *R* regentes *R* 199 *in mg.*
add. B^2 edocis π fera] srea *R* colla] corda *BGR* 201 quasque
B, quoque *GR* riphaeis *v*, ripheis ω boria *GR* horis *R*

- adligat densis fluuios pruinis,
hic gelu mentes rigidas superno
igne resoluus.
- 205 nam simul terris animisque duri
et sua Bessi niue duriores
nunc oues facti duce te gregantur
pacis in aulam.
quasque ceruices dare seruituti
- 210 semper a bello indomiti negarunt,
nunc iugo ueri domini subactas
sternere gaudent.
nunc magis diues pretio laboris
Bessus exultat; quod humi manuque
- 215 ante quaerebat, modo mente caelo
conligit aurum.
o uices rerum! bene uersa forma!
inuii montes prius et cruenti
nunc tegunt uersos monachis latrones
- 220 pacis alumnos.
sanguinis quondam, modo terra uitae est,
uertitur caelo pia uis latronum,
et fauet Christus supera occupanti
regna rapinae.
- 225 mos ubi quondam fuerat ferarum,
nunc ibi ritus uiget angelorum,

202 aligat *R* fluuius *V*, fluuios *G*¹*R*, fluuiis *B*, fluuitis π prouius *R*
203 gilū *GR* mentis *QRV*¹ rigidos *BG*, regidos *R* superbo *R*
204 in igne *G*, in igni *R* 205—216 *om. V* 206 bessu *GR* 209 ser-
uitute *R* 210 indominti π ¹ negauerunt *G* 212 sterne π 214 exul-
tet et *G* quod] que *B* manuque *R* 216 collegit *R* 217 o bices *V*,
cui aes *GR* o bene *GR* uarsa (*in mg. fursa*) *V* 218 in . uu . *B*,
iniqui *GR* cruenti] crudeles *B*, crudiles *GR* 219 tegunt] aequant *V*
monachis π , monachi *O*, monaci (² *m. 2*) *V*, monachos *BGR* latrones π ,
latronibus *G*, tatronibus *R* 220 pascis alumpnos *R* 221 terrae *G*¹ uita *R*
222 caelo *om. GR* 223 fauit *GR* supra *R*, superna *G*, super *OV* π
occupantes *V* 224 rapinis *V* 225 mons *V* ubique *G* condam *V*
quandam *R* foerat *R* 226 nunc bi *V*, ibi nunc *GR* manet (*in mg.*
m. s. XVI uiget) *V*

- et latet iustus quibus ipse latro
uixit in antris.
praeda fit sanctis uetus ille praedo,
230 et gemit uersis homicida damnis,
iure nudatus spoliante Christo
criminis armis.
interit casu satanae uicissim
inuidus Cain, rediuuus Abel
235 pascit effusi pretio redemptos
sanguinis agnos.
euge, Niceta, bone serue Christi,
qui tibi donat lapides in astra
uertere et uiuis sacra templa saxis
240 aedificare.
auios saltus, iuga uasta lustras,
dum uiam quaeris, sterilemque siluam
mentis incultae superans in agros
uertis opimos.
245 te patrem dicit plaga tota Borrae,
ad tuos fatus Scythia mitigatur
et sui discors fera te magistro
pectora ponit.
et Getae currunt et uterque Dacus,

234] (Gen. 4).

227 iustus] intuus *R*, intus *G* sed in *mg.*: iustus 229 praeda fit]
praesit *GR* 230 et *om.* *R* uersit π homicida uersis *G*, homicidia
uersis *R* dominis *R* 231 dum renudatus *V*, iure (in iure uel uere
R) nudatus *cet.* *v* 232 creminis *GR* 233 casus *B*, cassu *R*, cassâ *G*,
casa π , suasu *fort.* 234 inuidas *R* rediuuus habel *GR* 235 pascit *R*
redemptos (o *ex u* in *ras.*) *V* 236 agnus *B* π , agnis *R* 237 neceta *G*
238 donet *BG* lapedes in astra *R* 240 aediucicare *G* 241 uasta
inlustras *G* 242 queris stirelemque saluam *G* 243 subarans *coni.* *Zech-*
meister 245 tota plaga *GR* Borrae *Lebrun*, boreae *V*, boreae *O* π ,
boriae *GR* boree plaga tota *B* 246 scithia *B*, scitha *GR*, schita *V*
247 discors π ferae magstro *R* magistros π ¹ 248 pectora ponit
pectora ponit π ¹ 249 gethe *B*, gettae *G*, gete *V* π daccus *V*¹, ducus
R, dattus *V*², dacus *V*² ut *cet.*

- 250 qui colit terrae medio uel ille
 diuitis multo boue pileatus
 accola ripae.
 de lupis hoc est uitulos creare
 et boui iunctum palea leonem
 255 pascere et tutis caua uiperarum
 pandere paruus.
 namque mansueto pecori coire
 bestias pulsa feritate suades,
 qui feras mentes hominum polito
 260 inbuis ore.
 orbis in muta regione per te
 barbari discunt resonare Christum
 corde Romano placidamque casti
 uiuere pacem.
 265 sic tuo mitis lupo est ouili,
 pascitur concors uitulus leoni,
 paruus extracto trucibus cauernis
 aspide ludit.
 callidos auri legulos in aurum
 270 uertis inque ipsis imitaris ipsos,
 e quibus uiuum fodiente uerbo
 eruis aurum:

253] (Es. 11, 7, 8).

250 media *V* 251 diuites *G* pileatus *Hrab.*, pelleatus *BOπ*,
 pilletus *G*, pillatus *R*, palleatus *V* 252 acula *R* riphe *B* 253—
 264 *om. V* uitolos *GR* 255 pascere π caua] causa *BR*¹ uepe-
 rarum *G* 256 paruus *GR* 257 nam *R* choire *G*, choiere *R*
 258 suadis π 259 fera] uesa *R* pilito *R* 260 induis *GR*
 261 multa *BGR* 262 barbaris π 263 placidam *G*¹*R* 264 que-
 rere *BG*, querrere *R* 265 miti *V* est *om. R*, ab *G s. l.* ouile *B*
 266 consors (*in mg. m. s. XVI* concors) *V* 267 extracta *BGR*
 268 haspide *O*, aspida *GR* 269 regulus *B*, regulos *GR* 270 in
 que ipsis *V*, et bersos *O*, et bessos *cet.*, et uersos *v* imitaris *R*, imitare
Oπ ipsos *V*, ipsis *B*, in ipsis *GORπ*, ipse *v* 271 uiuum *GR*
 272 aurum eruis *R*

- has opes condens domino perenni,
 his sacrum lucris cumulans talentum,
 275 audies: intra domini perennis
 gaudia laetus.
 his, precor, cum te domus alma sancto
 ceperit fratrum numerosa coetu
 in choris, et nos pietate cari
 280 pectoris adde.
 nam deo grates, quod amore tanto
 nos tibi adstrinxit per operata uincla,
 uis ut internam ualeat catenam
 rumpere nulla.
 285 unde complexi sine fine carum
 pectus haeremus laqueo fideli,
 quaque contendas comites erimus
 mente sequaci.
 caritas Christi bene fusa caelo
 290 cordibus nostris ita nectit intus,
 ut nec abiuncto procul auferamur
 orbe remoti.
 nulla nos aetas tibi, <nulla> labes
 orbis aut alter neque mors reuellet;

274] Matth. 25, 21.

273 ~~o~~pes V, oipes π condēs dñō Oπ, condīs dñō V, domino condīs
 BGR perhenni B 274 lucris scōrum G, lucris sanum R cu-
 mulans v, cumulas ω 275 audi^{ca} (ca m. 2) V perhennis B *semper*
 276 gaudia R 277—284 om. V te] de dñō G sancti π 278 coeperit
 GOR fñm B caetu Gπ, cetu B 279 coris π 280 addae R, abde v
 281 quia morte tanta B 282 adstrinxit BG, adstrigit R per operam
 claus R, propter tam claus G 283 uis om. GR interna BR ueleat R
 284 inrumpere GR 286 heremus Vπ, eremus B, erimus GR 287 quo-
 que Rosw. aderimus G 288 mentes et quaq; G, mentes quaq; R, aetheris
 arce *eras.*, in mg. mente sequaci (m. s. XVI) V 289 fussa G, fus π
 290—293 om. OVπv ita nostris B nectēt G intuus R 291 ab-
 iuncto R adferamur R 293 nulla labes *scripsi*, lapes R, labis BG,
 labis unquam *Lebrun* 294 orbis] uellet B ne π reullet R

- 295 corporis uita moriente uita
 uiuēt amoris.
 dum graues istos habitamus artus,
 mente te semper memori colemus;
 tu, petes, simus simul in perenni
 300 tempore tecum.
 namque te celsum meritis in altum
 culmen inponet pretiosa uirtus
 inque uiuentum super urbe magnis
 turribus addet.
 305 nos locis quantum meritis dirempti
 eminus celsis humiles patronis
 te procul sacris socium cateruis
 suspiciemus.
 quis die nobis dabit hoc in illa,
 310 ut tui stemus lateris sub umbra
 et tuae nobis requietis aura
 temperet ignem?
 tunc, precor, nostri nimium memento
 et patris sancti gremio recumbens
 315 roscido nobis digito furentem
 discute flammam.
 nunc abi felix, tamen et recedens
 semper huc ad nos animo recurre;
 esto nobiscum, licet ad paternam
 320 ueneris urbem.

310] (Luc. 16, 24).

296 uiuēt *GR* 297—336 *om.* *V* grauis *Oπ* arctus *GR* 298 te
om. *GR* memores *BGR* colamus *B*, colimus *Gπ*, colimus te *R*
 299 petes *v*, pete *BOπ*, pete ut *GR* simus simul *Oπ*, forte ut simus
B, simus *GR* 301 nam *GR* 302 inponit *GR* 303 inque] atque *fort.*
 uiuentium *B* urbem *GR* 305 direpti *B*, diripti *R* 306 patronum
BGR 308 suscipiemus *R* 309 hec *B* 310 et *π* umbra *R*
 311 requietes *R* 313 nimium *om.* *R*, omnium *G s. l.* memento *R*
 315 ruscido *G*, rusido *R* 317 flex *G*, flex *π* redens *R*, redens *G*
 318 animo ad nos *B* succurre *GR* 319 ad *BGR*, et *Oπ* patriam *R*

- non enim unius populi magistrum,
 sed nec unius dedit esse ciuem
 te deus terrae; patria ecce nostra
 te sibi sumit.
- 325 nunc tuos aequa pietate utrisque
 diuide affectus et amore nobis,
 ciuibus uultu, gemina morare
 cuius in ora.
- forsan et maior patria haec habenda,
 330 non manufactis ubi contineris
 pectorum tectis hominesque uiuam
 incolis urbem.
- sicut antistes, ita dignus almi
 hospes es Christi, quia Christianis
- 335 mentibus consors habitas erile
 accola templum.
- iam uale nobis et in omne nostri
 diligens aeuum bonus usque finem
 duc bonum cursum positamque iustis
- 340 sume coronam.

XVIII.

Lex mihi iure pió posita hunc celebrare quotannis
 eloquio famulante diem, sollemne reposcit

322 nec *om. GR* dedis π 23 te *om. R* patra *R* haecce π
 325 tuus *R* hequa π pietat *R* utrisque *om. GR* 327 ciui (u ex b) *G*
 328 cici' *BO* in urbe *R* 329 forsán *Ov*, forsitan *cet.* 330 manus
 factis π uibi *R* continueris *O* 331 omnes π uiam *R*, quiam π
 332 incoris π , incilis *R* 333 antestes *G* almis *R* 334 es et *GR*
 qui *GR* π cristianis π 335 concors *B* aerile *GR*, herile *B* 336 ac-
 cula *GR* 338 diligens aeuum *R* usque in *BG¹R* 339 bonorum π . —
 Finit *V²*, finiunt sex $\text{sc}\bar{i}$ uolumina felicis dogrās *B*, finiunt sex uolumina
 $\text{sc}\bar{i}$ felicis *G*, finit amen deo gratias *R*, finit uersus de niceta $\text{ep}\bar{o}$ π .

XVIII. *ABDEGQRT*; *A exh.* 82—92, 122—130, 155—162, 182—196,
 453—469; *Beda de re metr. ed. Keil VII exh.* 35, 281, 385. — Incipit
 ·VI· natalis *B*, incipit liber sextus *E*, item VI cuius supra et de qui-
 busdam miraculis eius *T* 1 iure iure^{pio} *G* proposita *GR* hanc *T*
 quodannis *D* 2 solemne *ADEQT*, solemne *G* resposcit *R*, reposcis *Q*

- munus ab ore meo, Felicem dicere uersu,
 laetitiamque meam modulari carmine uoto
 5 et magnum cari meritum cantare patroni,
 quod per iter durum, qua fert uia peruia paucis,
 alta per arta petens superas penetrauit ad arces.
 concordate meis, precor, et conplaudite, fratres,
 carminibus castoque animos effundite luxu.
- 10 gaudia sancta decent et carmina casta fideles;
 nam cui fas hominum, cui Christus amorque timorque est,
 non gaudere hodie et uacuum procedere noti,
 qua quis possit ope ingenii linguaeque reique,
 caelicolas Christo quando adgaudere ministros
- 15 ipsa etiam festo produnt elementa colore?
 cernite laetitiam mundi in splendore diei
 elucere sacris insignibus; omnia laetus
 candor habet, siccus cineris a nubibus imber
 ponitur et niueo tellus uelatur amictu,
- 20 quae niue tecta, solum niue siluas culmina colles
 compta senis sancti canos testatur honores;
 angelicaque docent et luce et pace potiri
 Felicem placida clarum in regione piorum,

3 ab ore meo uersu felicem manus dicere *G*, ab ore meo munus dicere felicem *R*, ore meo munus felicem dicere *B* 4 modulari *R* 6 quo *BEGT*, qui fort. per iter] prae id *R* qua *ADQ*, quo *cet.* fertiua *Q* pacis *R* 7 arcta *BEGR* supernas *G* ad *om.* *GR* 8 uos praecor *G*, praecor uos *R* 9 castosque *R* 10 dicent *GR* fidelis *D¹G²Q* 11 cui *R s. l.* hominum *R* cuique *ADQ* christus] \tilde{s} *GR* amor *GR* est *om.* *Bv* 12 gaudire *R* uacuum *G* praecedere *A*, preprecedere *Q* uoto *D²* 13 ante 11 ponit *v* ingeni *GR* linguaeque *Q* 14 et gaudere *G*, et gaudire *R* 15 ipso *GR*, ipse *D¹* festo festo *G* elementa *BR* colere *R* 16 cernite *R* splendore *R* 17 insignis *R* 18 cineris *AQ*, cineris in ceteris *corr.* *D m. 2*, teneris *cet.* imber *QR* 20 qua niue *T*, quia aequae niue *GR* niue] uel *GR* siluas *ABDEQT*, silua *GR*, siluae et *v* culmine *Q* aequae tecta solum niue siluae *coni.* *Chatelain* 21 compta *ABDEQ*, cuncta *cet.* *v* senes *T* canus *Q* testantur *D²T* testantur canos *GR* 22 angelica *R* et luce et lece et pate *Q* potiri *G* 23 in regione uiuorum placida clarum *GR* clarum] celsum *T*

lactea qua tacito labuntur uellera caelo.

- 25 Christe deus Felicis, ades, da nunc mihi uerbum,
sermo deus, da perspicuam, sapientia, mentem.
non opis humanae facundia dicere laudes
posse tuas; tua namque tui sunt gloria sancti.
cedo, alii pretiosa ferant donaria meque
30 officii sumptu superent, qui pulchra tegendis
uela ferant foribus, seu puro splendida lino
sive coloratis textum fucata figuris.
hi leues titulos lento poliant argento
sanctaque praefixis obducant limina lamnis.
35 ast alii pictis accendant lumina ceris
multiforesque cauis lychnos laquearibus aptent,
ut uibrent tremulas funalia pendula flammas.
martyris hi tumulum studeant perfundere nardo,
ut medicata pio referant unguenta sepulchro.
40 cedo equidem et uacuo multis potioribus auro,
quis grauis aere sinus releuatur egente repleto,
qui locuplete manu promptaria ditia laxant

24 lactea|aque *G* qua *scripsi*, quae *ω* uelleraque *R* 25 christus
R, *xps* *G* mihi uerbum nunc *GR* 26 perspicuum *Q*, prospiciam *T*
spientia *R* 27 opus *G*¹*T* facunde *v*, fecundia *Q* 28 possituas *Q*
sunt gloria *ABDEQT*, gaudia sunt *GR*, sunt gaudia *v* sanc *Q* 29 caedo
GR, cedo *Q* ali *R* 30 officii *DQR*, officiis *T* sumptu *sumptu* *G*,
sumptus *ADEQT* superant *B* qui] hi *ET* pulchra *B* 31 foribus
adferant *G* pura *B* 32 seu *BGR* textum *T*, pertextum *R*, per-
textuum *G* fumata *ex* funcata *R* 33 hii *GR* leues] positos *in mg.*
D m. 2 polleant *R*, edificant *G* 34 perfixis *G* obducunt lumina *R*
lamminis *GR*, lamnis *E*, bratheis *B* 35 at *B* patis *Q* limina *D*¹*GQ*
cereis *BR et Beda*, aereis *G* 36 multiformisque *DQ*, multiformes *R* cauis *G*
lychnos *AQ*, lichinos *BGR* laquiaribus abtentent *G* 37 et birent tri-
mulas (crimulas *R*) *GR* pindula *R*, pinpula *G*, pedula *Q* 38 mar-
teris *G* hii *AR*, hy *Q*, in *B* studeant *om.* *R* 39 ut *ABDEQ*,
et *cet.* medicato *D*, medica *Q* referant *GR* unguenta *DG*, un-
gento *B* 40 caedo *R*, coede *Q* quidem *B*, quide *Q*, aequidem *R*
uacus (s *in ras. m. 2*) *D*, uano *GR*, flauo *T* 41 graues *GR* aere]
feret *G*, ferret *R*, heres *T* mus *T* releuetur *G*, leuetur *R* aegente
GR 42 cui *R* promptuaria *BD*¹*T*, prumptuaria *GR* dicent *Q*
lax^{at} (*m. 2*) *D*, laxent *BGR*

- et uariis animam sponsantes dotibus adstant,
 mente pares, ope diuersi; nec segnus illi
 45 fercula opima cibus, ceras aulaea lucernas,
 larga quidem sed muta dicant: ego munere linguae,
 nullus opum, famulor de me mea debita soluens
 meque ipsum pro me, uilis licet hostia, pendo.
 nec metuum sperni, quoniam non uilia Christo
 50 pauperis obsequii libamina, qui duo laetus
 aera, piae censum uiduae, laudata recepit.
 tunc quoque multa deo locupletes dona ferebant,
 implentes magnis aeraria sancta talentis;
 sed Christus spectator erat, qui corda ferentum
 55 inspiciens uiduae palmam dedit; illa diurni
 rem uictus, geminos, quod ei substantia, nummos
 miserat in sacram nil anxia corporis arcam.
 propterea ex ipso uenturi iudicis ore
 ante diem meruit facti praecerpere laudem
 60 praeferrique illis, quorum stipe uicerat aurum,
 munere pauper anus, sed prodiga corde fideli.
 ergo, boni fratres, quibus hic dignatio et istic
 concessa est, placidis aduertite mentibus aures,

43 uaris *GR* anima *B*, animarum *R* doctibus *Q* 44 signius *R*
 illi *om.* *R* 45 fecula *Q* cereas *GR*, ceruis *v* aulaea *AE*, aulea *BDQT*,
 aulas *GR* lucernis *BET*, ferisque *v* 46 sed] se *Q*, et *GR* multa di-
 cant *EQ*, multa ducant *BGR*, muta dicant *ADv*, muta ferunt *T* munera *R*
 47 nullus *ADEQ*, nullus *G*, nullius *R*, pauper *D s. l. m. 2*, Nudus *B*,
 nudus *Tv* famulo *D¹*, famulus *E* me *s. l. m. 2 G*, *om.* *Q* 48 ne-
 que *R* uelis *DQ* licet uilis *G¹* 49 ne *B*, neque *R* 50 obsequi
GQR libamina *G* laetus] totum *E* 51 aerea *BR* laudata *Q* reci-
 pit *GR* 52 locupletis *R* 53 erraria *R*, aera (*sed in mg. m. 2* arberia) *D*
 54 spectatur *G¹*, inspector *R* 55 inspiciens est *R* 56 substantia] su-
 peret *add. R*, super aret *add. G* nūm' *AQ*, numbos *GR* 57 misserat *AQR*
 nihil *R* anxia *GR* 58 ores *Q* 59 et 60 *om. Q* diem] iudici *add. R*
 factis decerpere (*decarpere R*) *GR* praecerpere *in* percipere *corr. D m. 2*
 60 praeferrique *R* fecerat *B* 61 munera *BDE*, monereque *G*, munere-
 que *R* prodigia *R* corda *AQ* 62 hic *T*, huc *cet.*, haec *v* istic *ω*,
 iste *v* 63 concessa est *scripsi*, concessus *AD¹Q*, concessa *D²*, concessum
T, consensus *Gv*, consensus et *R*, consessus *E* placidas *GR* adferre *G*

- nec qui, sed de quo loquar, exaudite libenter.
- 65 despicienda quidem, tamen et miranda profabor,
 despicienda meo ingenio, miranda beati
 Felicis merito, quod dicere non sine Christi
 laude licet, quia quicquid in hoc miramur ab illo est,
 unde piis uirtus et per quem uita sepultis.
- 70 praeteritis cecini patriam genus acta libellis
 et tota sanctum repetens ab origine dixi
 Felicem, donec perfectae tempora uitae
 clauderet et posito desertis corpore terris
 tenderet aeterni merita ad consortia regni.
- 75 sed quia non idem tumuli qui membra piorum
 et merita occultant, animarum uita superstes
 corporibus functis quaesitos corpore fructus
 et post corporeos obitus non mortua sentit
 laeta bonos, cruciata malos, quos rursus in ipsum
- 80 tempore uenturo corpus reuocata remixto
 corpore communi metet indiscreta receptu.
 longa igitur mihi materies; quantumque erit aevi,
 tantum erit et uerbi super hoc, cui dicere gesta
 Felicis pateat, si copia tanta sit oris,

64 nec quid *T*, nec quis sum *GR* loquor *R* libentes *T*, benter *Q*
 65 despicienda *GQR* et miranda] admiranda *T* probabor *G¹R*, fate-
 bor *B* 66 miran *Q* beata *G* 67 discere *T* laude christi *G¹R*
 68 quitquit *R*, quicquit *G* miramur in hoc *GR* est *om. B* 69 unde
 et *GR* sepultos *B* 70 cecini *B s. l. m. 3*, cecini *R* et genus actaque
GR 71 dixi *v*, duxi *T*, duxi *cet.* et tota — duxi *post uerbum* clau-
 deret *us.* 73 *pon. G¹R* 73 et *om. Q* possito *R* 75 iidem *E* qui]
 quia *A*, *q Q*, sunt qui *G* 76 occultant *GQR* 77 cunctis *E* quaes-
 sitos *R* 78 corpore eos *Q* obitos *G* morta *GR* 79 bonos] bonis *T^v*
 cruciatque *T^v* que *T* laeta bonis cruciatque malos quod *v* rursus *GR*
 in ipsum *om. GR* 80 tempore in id (id *om. G*) ipsum *GR* remixto *Rosw.*
 81 corpori *DQ*, corpori^z (s *eras.*) *A* communi *GR* metat *Q*, metet
 (mitet *R*) et *GR* recepto *ADEQ* 82 longua *R* matiries *G*, martiries *R*,
 materia *A*, materia est *T* 83 quantum querit *Q*, tamen erit *B* et *om. ADQ*
 uerbis *ET*, uerbis uerbis *Q* cui *scripsi*, hoc qui *AD¹Q*, hoc quo *D²ET*,
 hoc quod *BAGRv*, o si *Rosw.* pateat (patent *R*) dicere gesta felicis *GR*
 84 Felicis liceat totumque efferre per orbem nomina sic meriti si copia *v*

- 85 quanta operum meritiq̄ue manet. nam tempore ab illo,
 quo primum ista dies Felicem fine beato
 condidit et carnem terris, animam dedit astris,
 ex illo prope cuncta dies operante uidetur
 confessore dei, probat et sine corpore uiuum
 90 Christus, ut ostendat maiorem in morte piorum
 uirtutem quam uim in uita superesse malorum.
 ecce uides tumulum sacra martyris ossa tegentem
 et tacitum obtento seruari marmore corpus;
 nemo oculis hominum qua corpore cernimus extat,
 95 membra latent positi, placida caro morte quiescit,
 in spem non uacuum rediuiuae condita uitae.
 unde igitur tantus circumstat limina terror?
 quis tantos agit huc populos? quanam manus urget
 daemona inuitosque rapit frustra re belli
 100 uoce reclamantes conpellit adusque sepulchrum
 martyris et sancto quasi fixos limite sistit?
 respicio hanc aliquando diem, quam maesta relicto
 orbe fuit, quam laeta polo, cum Christus amicam
 adsumens animam casto deus hausit ab ore.
 105 addidit ornatum caelis nec pignore terras

85 operis *G* meriti qui *Q* 86 ita *R* fine] sine *BR* beatum *T*
 87 astris dedit *G*¹*R* 88 cuncta *Q* dies *om.* *R* confessore uidetur *G*¹
 89 sine] ne *Q* uiuum *G* 90 ostendit *Q* priorum *R* 91 quia *B* uim
om. *AET* in uita quam uim *GR* 92 sacr̄i *G* marteris *G* tegentem
 ossa *G*¹ 93 obseruari tanto (tanta *R*) *GR* 94 *om.* v nemo] longe *D in*
ras. m. 2 qua] quibus *GR*, quis *T* corpora cernimus hestat *T* 95 pos-
 siti *GR* placita *T* coro *R* 96 in specie *T* non uacuum] nouenda *G*,
 noue anda *R* 97 tantas *Q* lumina *R*¹ 98 tantis *Q* ait *Q* huc]
 adhuc *R* populus *D*¹ quanam n, a: nus *R*, que nanus *T* 99 demones
BR, demona *G* 100 uocare *Q* clamantes *GQR* usquead *R*, usquead *G*
 sepulchrum *B* 101 marteris *G* sacro *T* fixus *ABD*¹*Q*, adfixus *R*, ad-
 fixos *G* limite *ADEQ*, limine *cet.* 102 diem aliquando *GR* que *T*
 mesta *EGQT* 103 que *T* laeto *D*¹ populo *R* 104 casta deo *A*,
 cauto deo *Q* ausit *GR* ausit ab ore deus *R* 105 addedit *G*, addit *R*
 ornatam *R* nec celis *B*

- orbavit; superi Felicis mente fruuntur,
corpore nos; animaeque potentis spiritus illic
uiuít et hic meritum. sed totum funeris almi
praesentare iuuat quem Nola inpendit honorem.
- 110 namque sacerdotem sacris annisque parentem
perdiderat, sed eum caelis habitura patronum
urbs deuota pium; spe solabatur amorem.
totis ergo quibus stipatur conflua turbis
currit in obsequium populos effusa fideles.
- 115 tunc dolor et pietas coeunt in pectora cunctis;
admixta pietate fides gaudetque doletque.
et licet accitum Christo super aethera tolli
Felicem credat, tanto tamen ipsa relinqui
praeceptore dolet; quodque unum in funere sancto
- 120 inter et exequias restat solamen amoris,
postquam depositum tumulandi in sede feretrum,
certatim populus pietatis circumfusus
undique denseto coetu sita membra coronat,
religiosa pie pugna exercetur amantum.
- 125 quisque alium praestans propior consistere certat

106 superi ni *G* fruuntur *G* 107 illis *T* 108 huc *G* fueris *T*
109 iuat *G*, uiuat *T*, iuuat *Q* 110 nam *GR* sacrisque *GR* annis
qui *Q*, annis *GR* parem *R* 111 cū *BT* urbs patronum *GR* 112 spes
BE, ipsa spe *GR*, pe *Q* sed spe solatur *v* merorem *R*, merrorem *G*
113 confluit *GR*, cōfluat *Q* turbis *om.* *GR* 114 per populos *GR*
effussa *GR* 115 coeunt *R* pectore *v* 116 amixta *Q*, permixta *T*
sides *R*, fidei *G* doletetque *R* 117 accitum *BEv*, tacitum *ADQ*,
acceptum *GRT* aethra *G*, hero *Q* tulli *R* 118 reliqui *GR* 120 inter]
ī xp̄m̄ inter *G*, xp̄m̄ inter *R* et *om.* *R* exsequia *AQ* 121 depossitum
est *GR* sed in *G* est *s. l.* in sede tumulandi *GR* 122 circumfusus
populus pietatis *B*, populus pietate circumfusus *GR* circumfusus]
omnis *add. D m. 2* populus pius undique circumfusus densato coetu
sancti sita *coni. Chatelain* 123 denseto *ADAQ*, densito *B*, densato (*a*
in *ras. E*) *cet. v* coetto *Q* membra *Q* 124 relegiosa *GR* pia *G¹R*,
om. Q exercitatur *G*, exercitus *R* amantium *R* 125 alius *Q*, alio
BGR praestans *scripsi*, praestare et *ABDAEGQR*, premere et *Tv*
proprior *Q*, propius *ΔET*

- reliquiis corpusque manu contingere gaudet.
 nec satis est uidisse semel, iuuat usque morari
 luminaque expositis et qua datur oscula membris
 figere; dat meritam Christo plebs consona laudem
 130 moliturque sacrum solii Felicis honorem.
 qua muris regio et tectis longinqua uacabat,
 fusus ibi laeto ridebat caespite campus
 uberius florente loco, quasi praescia iam tunc
 semper honorandi mundo uenerante sepulchri
 135 gaudebat sacro benedici corpore seque
 ueris amoena habitu, quo dignior esset humando
 martyre, graminibus tellus sternebat odoris.
 ast illum placido scandentem celsa uolatu
 et casto adsumptum de corpore laeta piorum
 140 turba per aetherias susceperat obuia nubes;
 angelicique chori, septemplicis agmina caeli,
 totis, qua caelum patet, occurrentia portis
 regis in aspectum summique parentis ad ora

126 reliquis *GR*, reliquiisque *A¹D¹Q*, reliquiasque *D³* contingere cor-
 pusque gaudet manu *GR* 127 uidēs *G*, adiasse *T* usque] que *A*,
 qui *Q* 128 luminaeque *G*, liminaque *ex* luminaque *D m. 2* expositis
GR aequae *GR* dantur *GR* oscolabri *Q* 129 figere *D* dat] ad *Q*
 meritas *T* plebs *B*, mens *E* 130 moliturque *R* solius *GR*, *om.*
ADQ honorem felicis *R* 131 qua] ubi *GR* longinqua *GQR* uo-
 cabat *B*, cabat *Q* 132 fustus *GR* redebat *GR* caespite *BE*, cepite *T*,
 cispite *G*, chispite *R* 133 uberiusque *ADQ*, liberius *Bv* praescio *GR*
 tum *T* 134 honorantēdo *Q*, honorando *D*, humandi *GR*, humando *A*
 mundo *om.* *ADQ* uenerando *BD³*, uirente *GR* sepulchri *D¹EQT*,
 sepulchro *AD³*, sepulchri *B*, sepulchro *G*, sepulchro *R* 135 benidici *R*
 corpori *ADQ* 136 amoeni *D³*, ameno *BR*, amīno *G* quo] quodi *R*
 dignior eet *Q* humano *B*, humato *v* 137 martēre *G*, martyri *Q*
 odores *BG¹* 138 ilum *Q* placito *R* candentem *B*, scandentem *B*
 caelās *G* 139 ad *G* pectore *AQ* priorum *D* 140 per] pr *R et ut*
uidetur *G¹* aethereas *BE* susciperat *GR* 141 angelici *B*, angelica-
 que *R*, angelicique *G*, angeliceque *Q* 142 qua] quibus *R*, que qui-
 bus *G*, que *Q*, quis *T* 143 in regis *GR* ad ora] adore *R*, odora *B*,
 adoraē *G*

sidereo uolucrum laeti uexere triumpho.

145 tum niuea sacrum caput ornauere corona
sed tamen et roseam pater addidit iudice Christo
purpureoque habitu niueos duplicauit amictus,
quod meritis utrumque decus. nam lucida sumpsit
serta quasi placido translatus in aethera leto,

150 sed meruit pariter quasi caesi martyris ostrum
qui confessor obit. tenet ergo et praemia passi,
quod prompta uirtute fuit, nec pacis honore
ornatuque caret, quia non congressus obiuit.

facta igitur rata iusta, pium texere sepulchro

155 funus; at in sanctis diuinitus insita membris
gratia non potuit cum carne morisque tegique,
ilico sed positus ex ossibus emicuit lux,
quae medicis opibus meriti dare signa potentis
haecenus ex illo non umquam tempore parcit.

160 et toto quo mundus erit fulgebit in aeuo
lux eadem, sancti cineris per saecula custos.
martyris haec functi uitam probat, et bona Christi
ad tumulum Felicis agens diffundit in omnes
Felicis late terras mirabile nomen,

144 sedereo *R*, sidera *Q* uolucrum *Q*¹ laeti *om. R* exere *R*, du-
xere *T* 145 niuea *GR* capud *BG* 146 *om. GR* roseo *B* addit
ADEQT indice *GRv* 147 purpureo *G*, purpureo *R* habituque *GR*
niueo *Q* duplicacauit *A* 148 qui *B*, pro *T* iam *GR* lucidam *BGR*

149 sertam *GR* ac si *B* placida *B* st hera *Q* laeto *Q*, loeto *A*,
laetus *BGR* 150 quasi *G s. l.* cessi *GR* marteris *G* 151 obiit *G*
praemia et (et *eras.*) *B* 152 quam *B* prumpta *GR*, prom *Q* 153 qui *R*
congressus *G* obit *R* 154 busta *BGR* 155 ad *B*, aut *Q* diuinitus *A*¹
instita *R* 157 sed *om. B* emicuit *ABDAEGQR*, emicat hec *T*, ecce
micat *v* emicuit lux ex possitis ossibus *GR* 158 que *A*, quem *Q*
medici ossibus emeriti dat *B*, medicis ossibus meriti daret *GR* 159 ac-
tenus *B*, actinus *GR* non nūquā *BGR* tepore *Q* paret *B*, ap-
paret *GR* 160 in *om. R* 161 custos marteris per secula *G* saecula *R*
custus *Q* 162 uita *ADQ* et bona Christi *om. Q* xpī et *G* 163 de-
fundit *GR* 164 felices *R*, felicem *T*^{ter} latebras *G* uenerabile *E*
lumen *R*

- 165 dignatam et tanto prae cunctis urbibus unam
 hospite nobilitat Nolam, quam gratia Christi
 Felicis meritis ita dilatauit, ut aucta
 ciuibus ecce nouis et moenibus hic etiam urbs sit,
 pauper ubi primum tumulus, quem tempore saeuo,
 170 religio quo crimen erat minitante profano,
 struxerat anguste gladios trepida inter et ignes
 plebs domini, ut seris antiqua minoribus aetas
 tradidit. ingentem paruo sub culmine lucem
 clauserat et tanti tantum sacer angulus olim
 175 depositi possessor erat, qui lucis opertae
 conscius ut quidam fons aedibus extitit amplis
 et manet in mediis quasi gemma intersita tectis,
 basilicas per quinque sacri spatiosa sepulchri
 atria diffundens, quarum fastigia longe
 180 adspectata instar magnae dant uisibus urbis.
 quae tamen, ampla licet, uincuntur culmina turbis,
 quod crescente fide superundat gratia Christi,
 quae populis medico Felicem munere praestat
 uiuere. qui perstans etiam post corporis aeuum
 185 praesidet ipse suis sacer ossibus; ossaque sancti
 corporis e tumulo, non obsita puluere mortis,
 arcano aeternae sed praedita semine uitae,

165 dignatam et tanto *ADE*, dignata metanto *Q*, dignatam tanto *v*,
 digna tamen tanto *BT*, digna est tamen tanto *GR* cunctis *R* una *GR*
 166 ospite *GR* nobilitat *R* nola *GR* que *Q* 168—218 *om. GR*
 hic *add. in mg. B m. 3*, haec *edd.* 170 minante *ADQ* 171 stuxerat *D*
 anguste (^a *m. 2*) *D* trepidos *ADQ* (*sed in D o ex a m. 2*) 172 pleps *B*
 series *BT* 173 ingententem *Q* 175 dispositi *D*, dispositis *A*, dispos-
 sitis *Q* eritq; *Q* oportae *AQ* 177 gema *Q* 178 bassilicas *AQ*
 quæñq; *Q* sacris *BQ*¹ 179 ad tria *Q* 180 aspectata *BET*, adspectatur
AQ, adspec~~ctat~~^t (*corr. m. 2*) *D* instar *om. ADQ* uissibus *AQ*; certis
sup. uisibus *D m. 2*, uersibus *T* urbes *B*, urbs *Q* 181 *om. B*, post
 182 *exh. T* ambla *T* 182 superunda *Q* 183 qui *B* prestans *T*
 184 uiuereq; *Q* perstans *Rosw.*, praestans *ABDAEQTv* et clam *B*
 185 ossa *Q* 186 e *ADAEQ*, ex *T*, *om. B*, in *v* opsita *ADQ* 187 ar-
 chano *BET*, arcano (^a *m. 2*) *A* semina *AQ*

- uiuificum spirant animae uictricis odorem,
 quo medicina potens datur exorantibus aegris.
- 190 quanta resurgentes uirtus et gloria cinget
 coniectare licet, cum gratia tanta sepultos
 ambiat, et quanto rediuuua decore micabunt
 corpora, in obscuris cum sit lux tanta fauillis!
 quid nobis minimis horum praestare coronae
- 195 sufficient, quorum et cineres dant comoda uiuis?
 cernere saepe iuuat uariis spectacula formis
 mira salutantum et sibi quaeque adcommoda uotis
 poscentum; uideas etiam de rure colonos
 non solum gremio sua pignora ferre paterno,
- 200 sed pecora aegra manu saepe introducere secum
 et sancto quasi conspicuo mandare licenter,
 moxque datam sua confisos ad uota medellam
 experto gaudere deo et iam credere sana
 et uere plerumque breui sanata sub ipso
- 205 limine laeta suis iumenta reducere tectis.
 sed quia prolixum et uacuum percurrere cuncta,
 quanta gerit Felix miracula numine Christi,
 unum de multis opus admirabile promam
 innumeris paribus, sed ab uno pende relicta,
- 210 quae uirtus eadem gessit distantia causis.
 pandite corda, precor, breuis est iniuria uobis,
 dum paucis magnum exigisque opus eloquor orsis.
 et memores uiduae primo sermone relatae,
 quam deus e pretio mentis, non munere cernens,

188 adorem *Q* 189 ex orabus *Q* 190 resurgentis *BAE* cingit *T*
 191 coniectare *Q* gratia] gloria *AET* 193 lux tanta] iuxta *Q* 194 mi-
 nimis] miseris *AT* 195 sufficiunt *Q* et *om. T* 197 queque *E*, quo-
 que *ABDQ* adcomoda *B* uotis] *m T* 198 uideas *om. T* de rure
 colonos] desperata ad culminis huius *T* colonis *B* 199 pignore *D*¹
 patronum *T* 201 conspicuum *T* licet *Q* 202 mox qui *Q* confisos
ADQ uita *B* 208 do *Q* eciam *B* crescere *T* 205 limina *B*
 207 nomine *BTv* 208 ammirabile *D* 209 pendere fas est *T* 212 ma-
 gnum exiguus paucis *T* exigisque *v*, exiguis *BE*, exiguus *ADQT* elo-
 quior *B*, eloquar *T* 213 memore *A*¹ uidua *Q* 214 e] et *D*, ex *ET*
 quē dē emptio m̄tis non munerens *Q*

- 215 antetulit multum mittentibus, omnia dantem,
 me quoque ferte leui dicentem magna relatu.
 et mea namque illis sunt aemula uerba minutis,
 quis pretium pietas et uilibus aurea fecit.
 quidam homo re tenuis, plebeius origine, cultu
 220 rusticus, e geminis angustam bubus alebat
 pauperiem mercede iugi, nunc subdere plaustris
 suetus eos oneri pacta regione uehendo,
 nunc operae pretium sub aratra aliena locatis
 paupertatis habens reditum; spes anxia resque
 225 tota inopi par illud erat. non carior illi
 progenies aut ipse sibi; sed pignora et ipsos
 ducebat; neque cura minor saturare iuencos
 quam dulces natos educere, parcior immo
 natis quam pecori caro; non gramine uili
 230 illos aut sterili palea, sed tegmine aprico
 algidus et de farre sibi natisque negato
 esuriens pascebat, egens sibi, diues in illis,
 quorum fecundus labor exsaturabat egentem.
 hos igitur, tam cara suae solamina uitae,
 235 nocte miser quadam somno grauiore sepultus,
 amisit taciti furto praedonis abactus;

216 ferte *om.* *Q* 217 minotis *AD*¹, minortis *Q* 218 quis *BDQ*
 p̄dū *B*, praedum *v* et uilibus *DEQT*, ex uilibus *T*, seruilibus *Bv*, per-
 uilibus *Rosw.*, exilibus *fort.* 219 plebeus *GR* oregine *G* cultuque
GR 220 e] et *T* bobus *EGR* 221 mercede *GR* seubde *R*, sidere *Q*
 plustris *Q* 222 sueta *B*, suetos *G* eos] nunc *add.* *BGR* honeri
EGRT, oneris *A*, honeris *Q* aratria *G* p̄liena *G* locatus *B*, loca-
 tos *R*, loquatos *G* 224 anxia *GR* 225 illut *R* nunc *B* 226 et
 pignora *GR* illos *R* 227 ducebat] sed *add.* *GR* minor] fuit *add.* *GR*
 euencos *R*, iuuenas *Q* 228 edocare *GR* parcior] fuit *add.* *GR* 229 pec-
 cori *G*, petcori *R* iuli *T* 230 stereli *GQR* paleas *T* sed] sub
coni. Sacch. tecmine *B* 231 algidos *GR*, alrigidus *T* et] at *coni. Sacch.*
 fare *R* natisque] pascebat *add.* *GR* negata *GR* 232 esurientes *G*,
 essurientes *R* pascebat *om.* *GR* in *om.* *GR*, et *T* 233 faecundus *G*
 aegentem *G*, agentem *R* 234 suae] sibi *G*, suaesibi *R* 235 quaedam *G*
 sumno *G* sepult⁹ *D*, sepult *Q*, sopitus *BR*, subpitus *G* 236 furto *R*
 praedones *D*, praetonis *R* abactus *G*¹, adactus (s *corr.* *D*) *ADQ*

- exurgensque die reduci de more iugandos
 infelix primo in uacuis praesepibus intus
 moxque foris frustra notis quaesivit in agris;
 240 ilico sed fessus cassis erroribus ultro
 atque citro, postquam nullis uestigia signis
 certa uidet, spebus frustrata indage peremptis,
 humanam desperat opem et pietate repletus
 adspirante deo depressam in pectore fracto
 245 erigit in caelum mentem; et mox corde relecto
 praesumente fide spem noti conpotis haurit
 sanctaque Felicis rapido petit atria cursu
 ingressusque sacram magnis cum fletibus aulam
 sternitur ante fores et postibus oscula figit
 250 et lacrimis rigat omne solum, pro limine sancto
 fusus humi, et raptos nocturna fraude iuencos
 a Felice pio uelut a custode reposcit
 increpitans miscetque precantia uerba querellis:
 sancte deo Felix, inopum substantia, semper
 255 pro miseris felix et semper diues egenis,
 te requiem fessis deus adflictisque leuamen,
 te posuit maestis ad saucia corda medellam;
 propterea tamquam gremio confisa paterno
 in te paupertas caput adclinata recumbit.

237 die] dei *AQ* more] munere *ADQ* iugand^o *AQ*, iugundus *R*,
 iungendus *G* 238 primum *T* 239 noctis *AQ*, uacuis *T* quesibit *G*
 aruis *T* 240 elico *R* sede fessus *Q* casis *G* ultra *T* 241 adq. *G*
 citra] cura *T* uestigi *R* 242 uidit *GR* pebus *Q* indege *Q* 243 dis-
 perat *GR* replet *Q* 244 depraesam *GR* corpore *GRT* frato *R*
 245 om. *T* erigit *GR* 246 conpotem *GR* hausit *Q*, adit *GR*
 247 atria petit *R* atria rapido petit *G* 248 ingresusque *G* cōq-
 flectibus *G* 249 sternitor *R* fingit *GR* 250 sancti *T* 251 fusus *G*
 raptos *R*, raptio *B*, raptus *G*¹ iuencus *AR*, iuuent' *Q* 252 uelut
BGR reposcet *GR* 253 procacia *T* 254 dei *T* et semper *GR*
 255 pro — semper om. *R* felix om. *G* 256 tereque~ *Q* fesis *G*
 deus om. *GR* 257 te om. *G*, deus *R* and *Q* suaucia *R* 258 pro-
 terea gremio tamquam *DQ* fiso *B* 259 ite *Q* paupertas *DEQT*,
 pauperies *cet.* capud *BGR*, cap' *Q* inclinata *BT*, inclinans *GR*

- 260 Felix sancte meos semper miserate labores,
 nunc oblite mei, cur me rogo uel cute nudum
 deseris? amisi caros, tua dona, iuuenços,
 saepe tibi supplex quos commendare solebam,
 quos tua perpetuo seruabat cura fauore
- 265 pascebatque mihi. tua nam custodia saluos
 dextraque sufficiens illos praestabat opimos,
 quos misero mihi nox haec abstulit. heu quid agam nunc?
 quo deceptus eam? quem criminer? an tibi de te
 conquerar inmemoremque mei accusabo patronum,
- 270 qui mihi sopito tam densum inreperere somnum,
 ne mea sentirem perfringere claustra latrones,
 passus es et nullo fregisti dura pauore
 pectora nec lucem tenebris furtoque dedisti?
 aut ullis profugos curasti prodere signis?
- 275 qua modo discurram? quo deferar? omnia caecis
 structa mihi latebris; nunc et mea tecta uidentur
 clausa mihi, abductis ubi desolatus alumnis
 nil habeo, quod habere uelim, quod dulce uidenti,
 dulce laboranti non inrita gratia praestet,
- 280 oblectans inopem sensu fructuque peculi.
 hos ubi nunc quaeram miserandus ego? aut ubi quando

260 te miserante *GR* 261 oblitus *GR*, oblitus *Q* cute *scripsi*, cui
 ω, cur v nudum me *GR* 262 desereris *GR* ammissi *B*, amissi *R*
 263 quos] cos *Q* comendare *B*, cummendare *R* 264 perpetuos *B*,
 perpetua *AD*¹*G*¹*QR* seruauat *G* 265 pascebat mihi eos *T* nam-
 que *G*¹ saluosque *G*¹ 266 dextraque *G* praestaba *Q* 267 mox *D*
 268 quod *Q* eamq; *A*, eaq; *Q* creminer *G*, creminar *R*, criminer
 (° m. 2) *D* tibi an ubi te *GR*, aut ubi de te *E* 269 conquērar *A*,
 conquirar *GR* inmemorem *DQ*, inmeroremque *R* mei *om.* *GR* 270 su-
 pito *G*, subopito *R* tantum *T* inripere *GR*, inreperere *D*, subreperere *T*
 sumnum *R* 271 perfrangere *GR* clausa *Q* 272 es *om.* *ADQ* fri-
 gisti *GR* 274 nullis *DGR* profugus *B*, prodigos *GR* curas *Q*
 prodine *R* 275 qua *ADEQT*, quo *BGRv* curram *AD*¹*Q* defferar *R*,
 differar *ADEQ* 276 a tenebris *R* 277 claustra *T*, quae clausa *R*
 desolutus *GR* 278 nihil *GR* uellim *GR* dulce *R* 280 censu *R* et
Rosw. peculii *T* 281 ciueram *R* miserandus ego *T*, miserandis *AD*,
 miserandi *Q*, miserandos *E*, miserandus *cet.* aut *om.* *B* ubi quando
 ω, quando uel usquam v

- inueniam tales aut unde parabo, repertos
qui solos habui contentae rusticus illos
paupertatis opes? ipsos igitur mihi redde,
285 nolo alios. nec eos ulla regione requiram,
hic mihi debentur; haec illos limina reddent,
in quibus ipsum te subplex adstringo tibi que
haereo. cur quaeram aut ubi quos ignoro latrones?
debitor hic meus est; ipsum pro fure tenebo
290 custodem. tu, sancte, reus mihi, conscius illis.
te teneo; tu scis ubi sint, qui lumine Christi
cuncta et operta uides longaque absentia cernis
et capis includente deo, quo cuncta tenentur.
atque ideo occulti fures quacumque latebra
295 non tibi celantur nec de te euadere possunt,
quos licet et manus una tenet. deus unus ubique,
Christi blanda piis, sed iniquis dextera uindex.
redde igitur mihi, redde boues et corripe furem.
sed non quaero reos; abeant, non nescio mores,
300 sancte, tuos; nescis male facta rependere, malis
emendare malos uenia quam perdere poena.
conueniat nobis igitur: sic diuide mecum
quae tua, quae mea sunt; indemnitas stet mea per te
utilitas iuxtaque tuas clementia partes

282 inueniant *R* rerepertos *Q* 283 quo *R* solas *BD¹R*, solus *G*,
sola *T* contenuitae *R*, continuatae *G* rusticos *A¹G¹* 284 pauper-
tatis] illo (illos *DQ*) paupertatis *ADQ* ipso *Q* 287 ipsum *om. GRT*, his
nunc *T* adstringe *D*, astrigo *T* 289 meus] intus *E* est *om. ADEQ*,
es, te *fort.* tinebo *G*, retinebo *R* 290 mihi es *G*, mihi et *R* 291 te
tineo *GR*, tet meo *R*, teneo (¹⁰ *m. 2*) *A*, teneo *Q* tu] nec tu *B* sunt
GR limine *Q* 292 aperta *GR*, opta *Q* 293 indulgente *fort.* te-
guntur *T* 295 caelantur *GR* de *om. GR* possint *GR* 296 licet
et *scripsi*, nectit *T*, et *ADQ*, etiam *BG*, et iam *Rv*, et te *E* una]
tua *GR* 297 christi *Tv*, christus *cet.* inimicis *GR* 298 conripe *G*,
curripe *R* furē *ADQ*, fures *cet. v* 299 habeant *ADER*, habiant *G*
300 sancte mores tuos (tuas *R*) *GR* mala facta *BE*, facta mala *GR*
malis *ADQ*, mauis *cet. v* 301 ueniaq: pdere *Q* mala poena *G* 302 uo-
bis *om. GR* diudē ameōū *Q* 303 indempnis *R* stet] sit *T* per
te] parte *BGR* 304 iuxtaque *ABDEQT*, iuxtaque *GR*, iuxtaque *v*

- 305 uindicet aequatoque tuum libramine constet
iudicium; tibi solue reos, mihi redde iuuenos.
ecce tenes pactum, famuli iam nulla morandi
causa tibi; adcelera tantis me soluere curis.
nam mihi certa manet sententia cedere nusquam,
310 donec subuenias, nec ab isto poste refigi;
ni properas, isto deponam in limine uitam,
nec iam repperies cui reddas sero reductos.
talia uoce quidem querula sed mente fideli
plorantem totoque die sine fine precantem
315 audiuit laetus non blando subplice martyr
et sua cum domino ludens conuitia risit;
poscentisque fide, non libertate dolentis
motus opem properat; paucis mora ducitur horis.
interea labente die iam uespere ducto
320 nec precibus dabat ille modum nec fletibus; una
uox erat adfixi foribus: non eruar istinc;
hic moriar, uitae nisi causam protinus istic
accipiam. tandem tamen, ut iam plurima tutum
nox secretum adytis fieri cogebat, et ille
325 temporis oblitus, damni memor, ostia pronò

305 uindicet atque tuum iusto *T* libramine tuum *G¹R* 306 sol-
uereos *G*, soluere hos *AQ*, soluere et hos *E* iuuenos *R* 307 eae *Q*
tenens *AQ* pactum *Q* 308 meas *E* 309 certe *Q* manet *G*
numquam *GR* 310 *om. GR* subuenis *T* ista *D²* refigor *D²*,
reuelli *T* 311 properes *BGR* in *om. GR* limite *B* 312 nam iam
non *GR* cõperies *v* cui *eras. D* reddas cui *E* sero reductos *BGR*,
errore reduct *Q*, errore ductos (*re m. 2*) *A*, errore reductos *DET*, sero iu-
uencos *v* 313 querella *R*, querelas *G* 314 plurantem *R* totaque *GR*
dies *Q* 315 laetos *D¹* blandum *G*, plandum *R* subplicem *GQR*
martir *GR* 316 laudens *Q*, laudans *B*, fidens *GR* (sidens *GR auctore*
Chatelain), plaudens *fort.* conuicia *A¹D²R*, conuincia *D¹*, conuentia *Q*,
conficia *G* 317 libertatis *R* 318 opem] ferre *add. GR* 319 ducto
uespere *G¹R* 320 dat *GR* 321 istic *GR* 322 morior *R* causas *T*,
casu *BR*, cassu *G* istos *GR* 323 accipiam auditus tandem et iam *T*
totum *E*, tantum *GR* 324 uox *GR* aditis *ABDQ*, aditus *T*, ab istis
GR agebat *AQ* 325 tetemporis *R* hostia *GT* pronò *om. Q*

ore premens, toto prohibebat corpore claustra.
sed multis frustra pulsantum uocibus aures
adgreditur uiolenta manus tandemque reuellit
turba reluctantem et sancta procul exigit aula.

- 330 pulsus ab aedituis flet amarius et sua lugens
tecta petit, resonant plangore silentia noctis
questibus et magnis late loca sola resultant,
donec et inuitus peruenit. et atra silentis
ingrediens tuguri penetrabilia rursus ab ipso
335 culminis introitu taciti, ut praesepia uidit
nuda bouum et nullos dare tintinnabula pulsus,
excussa ut ceruice bouum crepitare solebant
mollius aut lentis caua linguis aera ferire,
armentum reduces dum gutture ruminat escas:
340 his grauius tamquam rescisso uulnere plactum
integrat, et quamquam neget aegro cura quietem,
et uigili tamen haec dat solamenta dolori,
ut bubus stabulata suis loca corpore fuso
pressa superiaceat; nec duro fracta cubili
345 membra dolent, iuuat ipsa iniuria; nec situs horret

326 praemens *GR*, promens *D* cohibebat *D*², praemebat *GR* pec-
tore *T* claustra *Q* 327 multi *Q* pulsantum *AQ*, pulsantem *GR*,
pulsatum *cet. v* uicibus *B* 328 uiolenta *GR* repellit *GR* 329 luc-
tantem *AG* exiit *GR* 330 aedibus *GR* [marius *D* sua] su *Q*
nolens *T* 331 teca *R* repetit *GR* plangore *R* silentia *R* 332 que-
stibus *E* et magnis questibus *GR* sola *om. ADQ* resultant *R*
333 et *om. GR*, eo *fort.* inuitus *R*, uitus *Q* et atra] atria *G*, auiua
R, ad atra *A* 334 tegori *GR* inpenetrabilia *G*, inpenetrabilia *R* 335 ci-
minis *R*, liminis *coni. Chatelain* 336 bouum *R* darent *GR* tinti-
nabula *BR*, tintinnabula *G*, in nabula *Q* pulsos *G* 337 excusa *B*, ex-
cusçæ *G* aut *Q* 338 mullius *R*, mollibus *T* lentis *R* ora *ET*
339 armentis *D*², armento *T* reduces *G* gutture *G*, gutture *B* ru-
minat herbas *GRT*, ruminat es stant (stant *add. m. 2*) *D*, rû inantes *AQ*
340 hic *R* huc *G*, is *fort.* rescisso *GR*, resciso *A*, resciso *Q*, rescisso *T*
341 quamquam *A* aegro] ergo *G*¹ *R* cusa *B* 342 perugili *GR*
tatemen *R* haec *om. GR* solamina *R*, solamina *G* 343 bobus
BEGRT stapulata *B* fusso *GR* 344 praesa *G* superiacebat *GR*
dura *B*, duræ *Q* 345 membra *B* iuat *G*

- sordentis stabuli, quia notum reddit odorem
dilecti pecoris, nec fetor fetet amanti.
si qua illi extremo tulerant uestigia gressu
aspicit et palpante manu calcata retractans
350 ingemit et refricat totis iam frigida membris
signa pedum; mentemque suam, licet eminus absit
corpore, sacratam Felicis mittit ad aulam,
Felicem fletu, Felicem nomine clamans,
nec desperat opem nec parcit fundere uota.
355 nox medium iam uecta polum perfuderat orbem
pace soporifera, reticebant omnia terris;
solum illum sua peruigilem spes curaue habebat.
ecce repente suis strepitum pro postibus audit
et pulsas resonare fores, quo territus amens
360 exclamat, rursum sibi fures adfore credens:
quid uacua incassum crudeles ostia uultis
frangere? iam nullus mihi bos; quid quaeritis ultra?
praeuenere alii, mea tantum uita superstes,
quae sociis uestris ut praedae cassa remansit.
365 dixerat haec metuens; sed nullo fine manebat
liminibus sonitus. quo crebrescente nec ulla

346 surdentis *R* reddet *GR* hodorem *A*¹, *om.* *GR* 347 dilecti
(dilicti *R*) pecoris hodorem *GR* fetor fetit *BGR*, faetor (fateor *A*) faetet
ADEQ 348 extrimo *R* tollerant *GR* gressu *G* 349—376 *om.* *Q*
respicit *GR* palpitante *GR*, palmante *T* manu et *AD* calcata re-
tractans manu et palpitante manu *R* 350 respirat *BGR* membris fri-
gidus *GR* 351 pedumque *B* 252 sacram *GR* 353 clamitans *GR*
354 disperat *GR* uotã *A* 355 media nox *G*, nox media *R* iam uecta
polum (poli~~is~~ *D*) *ADET*, uecta iam polo *GR*, transuecta polum *Bv* medio
iam uecta polo *coni.* *Chatelain* perfudera *T*, perfunderat *R*, perfun-
derat *G*, perdiderat *AD* 356 pacem *R* et iacebant *GR* terris *AD*,
sumno *R*, sumino *G*, somno *cet.* 357 sola *GR* habebant *T*, habeat *R*
358 ecce suis strepitum subitum *T* stripitum *R* pro] de *GR* adit *R*
359 amen *R* 360 rusum *A* 361 *om.* *AD* uacua] uana *E* crudiles
GR hostia *BEGRT* 363 uos praeuenire *GR* 364 sociis *om.* *GR*
uestris escis *GR* ut *om.* *GR* praedae *ADET*, praeda *cet.* iam
cassa (cascsa *G*) *GR* 365 metues *T* sed] et *GR* sed in *G* s. l.
366 crebriscente (en *ex* aen *G*) *GR*, crebescente *T*

- respondente sibi pulsantum uoce propinquat
suspensus cunctante gradu et dat postibus aurem
sollicitam et rimis aciem per hiantia claustra,
370 qua tenebris albus caeli color interlucet,
inserit exploratque diu, nec adhuc sibi credit
quid uideat; nec enim sublustri lumine noctis
pura fides oculis, dubio tamen ipsa per umbras
corpora pulsantum trepidos auferre pauores
375 spemque boni coepere nouis promittere formis.
non homines pulsare uidet; sed quod uidet esse
uerum, non audet sibi credere. magna profabor,
quamquam parua deo miracula, cui sapit omne
rerum animal sensu, quo iusserit ipse creator
380 omnigenum pecus. ecce gerens duce numine mentem
par insigne bouum non nota per aua nocte
uenerat ad notas nullis rectoribus aedes,
sponte quasi, non sponte tamen, quia numinis actu
ereptos potiore manu praedonibus illos
385 egerat occultis Felix moderatus habenis.
et postquam adtigerant adsueti culmea tecti
culmina gaudentes reditu expertasque timentes
sat memori terrore manus, quasi pone timerent

367 pulsatum *BT*, pulsantium *G* 368 dat *om. GR* pestibus *G* aures *B*
369 sollicita *B* et rimis aciem *ADET*, extremis (extrimis *GR*) faciem
BGR, et rimis acies *v* 370 per quae *GR* uidetenebris *G* abus *R*
inlucet *GR* 371 negat huc *D*, negat huc *A* 372 sublustris *D*²,
subiulstri *G* 373 fides esto *G* oculis *BR* dubia *GR* 374 tripi-
dos *GR* auferre *G*, auferere *R* 375 *om. GR* boui *B* noui *B*
376 set quod uidet esse *B s. l. m. 2* 377 probator *G* 378 quanquam *R*
379 iuserit *GR* creatur *R* 380 omnigenum *G*, omnigenum *AQ* pec-
cus *R* nemine *BGR* mente *DQ* 381 *om. ADQ* per *R*, l per *G*
insigni *G*¹ *R*² non] nec *T* tota *T* 383 tamen mente *GR*, *om. ADQ*
numini *D*² actum *B*, acta *A(D*¹?)*,* sancto *D*² 384 eraptos *G* 385 ocul-
tis *R* moderator *T* 386 adtegerat *Q*, adtigerunt *Bv* assuti *T* cul-
mea *v*, culmina *BD*² *EGR*, culmine *AD*¹ *Q*, fumida *T* tecto *Q* 387 cul-
mina *om. AGR* timentes (*sic*) *Q*, trementes *B* 388 stant *in ras. D*² *v*
memores terroris *GR* pone *ADEQT*, sponte *cet. v*

- instantem sibi raptorem, quater ostia iunctis
 390 frontibus et tamquam manibus sic cornibus uti,
 ut dominum excirent sonitu. sed territus ille
 rursus ut hostili circum sua claustra tumultu
 tuta etiam timuit; rursus sapientia bruto
 adspirat pecori causam sentire morantis
 395 atque intellectum domini reserare timentis.
 edere mugitum, de quo formidine pulsa
 panderet exclusis aditum securus alumnis.
 ille inopina uidens diuini insignia doni
 haeret adhuc, trepidumque etiam sua gaudia turbant.
 400 credere non audet, metuit non credere; cernit
 comminus et caligare putat; dum respicit ad se,
 diffidit tantum sese potuisse mereri;
 sed contra reputans a quo sperauerit, audet
 credere, cognoscens Felicis gesta patroni.
 405 iamque rubescebant rumpente crepuscula mane
 noctis et extremae fuga rarescentibus astris
 luce subobscura uel sublucentibus umbris
 coeperat ambiguos rerum reserare colores.
 tunc demum nota specie sibi bubus apertis,
 410 ut primum coepere oculis clarescere setae,

389 raptorem *R* quater *R*, quatore *A* hostia *EGRT* 390 si *RT*
 391 ut *om.* *G* excitarent *GR* sonitus exterritus *T* 392 claustra *Q*
 393 bruto *om.* *R* 395 atque] et *GR* intellectu *D* 396 aedere *GR*
 fulsa *Q* 397 exclusit *B*, excludit *R*, excelsis *ADQ* alumnus *B*, alu-
 minis *R* 398 inopina *G* 399 hereat *D*, esitaret *G*, haberet *R* ^{ad} huc *D*
 tripidumque *GR*, repidumque *Q* etiam *om.* *GR* gaudea *Q* 400 audet]
 credet *ADQ* 401 comminus *G*, cominus *BET*, cumminus *A*, coram *v*
 ad se] adsedet *Q*, an sit *T* 402 deffidit *G*, defficit *R*, diffidi *Q* se
GR 403 sperauerat *AD*, sprauerit *R*, sparauerat *Q* 404 agnoscens
GR 405 rubiscebant *GR*, erubescabant *T* 406 et *om.* *GQR* extrema
R, extrema *G* fugat *R*, fugata *G* rariscentibus *R*, resescentibus *D*
 umbris *T* 407 luceſ *G*, lice *Q* subobscura *A* sublucescentibus *GR*
 humbris *GR*, astris *T* 408 coeperat *Q* reseruare *B*, seruare *v*
 409 tum *T* uota *RT*, nata *D* species *B* bobus *BEGRT* 410 cae-
 pere *G* settae *G*¹*R*, saetae *G*¹

- certior exultat remouens et pessula claustris
 ostia laxato stridentia cardine soluit.
 dum facit hoc, iuncti simul inrupere iuueni
 et reserantis adhuc molimina praeuenerunt.
 415 dimoto faciles cesserunt obice postes,
 oblatumque sibi mox ipso in limine regem
 cognoscunt hilares laetum lambuntque uicissim
 mulcentem labrisque manus palpantis inudant
 atque habitum totum spumosa per oscula foedant,
 420 dum complectentis domini iuga cara benignum
 molliter obnixa blanda uice pectus adulant.
 illum dilecti pecoris nec cornua laedunt
 et conlata quasi molles ad pectora frontes
 admouet, et manibus non aspera lingua uidetur,
 425 quae lambens etiam siluestria pabula radit.
 sed tamen haec inter non uano corde fidelis
 rusticus officii meminit, neque curat anhelos
 ante boues stabulis inducere postque laborem
 atque famem recreare cibo, quam ducere secum
 430 illuc, unde suos meruit. uenit ergo reductos
 ducens nec tacitis celat sua gaudia uotis
 et referens densas trahit ad sua uerba cateruas
 ingrediturque sacras cunctis mirantibus aedes.

411 exultet *R*, exultare *T* remouens *G*, mouens *T* pissula *R*, pisula
G, pessulae *Q* laustris *Q* 412 hostia *EGR* stridenti *B* cordine *R*
 413 inripere *GR*, inrepere *Q* 414 reserantis *Q* athuc *D* mulimina
*G*¹*R* praeuenerunt *G*¹*R* 415 demoto *GR*, domito *Q* faceles *R*
 cessere *T* obice *R*, abice *Q* 416 oblatumque *B* mox sibi *GR* in
om. GR lumine *Q* 417 cognoscont *R* uicissim *G* 418 labrisqui *Q*
 inudant *A*, inumant *G*, inhumanant *R*, inundant *cet. v* 419 tantum *R* fe-
 dant *GR* 420 complectentes *BE* iuga cara] sibi colla *T* benignum *R*
 421 adolant *BGR*, adorant *v* 422 *om. AQ* dilecti *R* corona *R*
 423 frondes *D*² 424 admouet *GR* non aspera] nam spera *T* 425 la-
 bens *B* siluestria *R* papula *BD* 426 sed] nec *T* 427 officii *G*¹*R*
 anhellos *D*, ancellos *G*, anchellus *R* 428 preq: labore *Q* 429 recreare
 cybo *R* quam] que *Q* 430 illic *B* ductos *GR* 431 ne *BQ*
 caelat *AQ* 432 refferens *GR* trait *R*, tradidit *G* uerba] uota *E*,
 umbra *T*¹

- quos miser hesterno amissos deflerat, eosdem
 435 praesentes hodie ducit sanctique triumphum
 martyris ostentat populis; ducuntur et ipsi
 per medios coetus, modo furum praeda, iuueni,
 et modo Felicis spolium; dat euntibus ingens
 turba locum et muto celebratur gloria Christi
 440 in pecore. ille autem, qui tanti muneris alto
 causa fuit domino, mediis in milibus extans
 flensque iterum sed laetitia modo debita sancto
 uota refert, non aere graui nec munere surdo,
 munere sed uiuo linguae mentisque profusus,
 445 uoce pia largum testatur pauper amorem
 debitor et Christo satis isto pignore soluit,
 immaculata suae cui sufficit hostia laudis:
 captiuos en, sancte, tuos tibi plebe sub omni
 uictor ago et uictos iterum tibi mando tuendos;
 450 conserua reduces dignatus reddere raptos.
 sed tamen in me nunc ipsum, bone, respice, martyr;
 namque uides quod agas tibi adhuc superesse, sed in me,
 qui prope caecatis oculis tua comminus adsto
 limina; nam multo mersi mea lumina fletu,
 455 non solum damno sed et inter gaudia plorans.

434 quo *T* aesterno *GT* amissos *B*, amisos *GR* defleuerat
G³R, defleberat *G¹*, deflerent *Q*, deflebat *D²* 436 marteris *G* ostendit
GR populus *Q* 437 cetus *B*, caetos *G* modum *AQ* 439 motu
R, mutuo *T* 440 autem *om. GR* tanto *B* moneris *G* almo *T*
 441 deo *GR* medis *GR* in *om. B* melibus *G*, liminibus *Bv* existans
G, exstans *R*, stans *v* 442 sed *om. GR* laetitiam *Q* 443 referre
B, reffert *GR* aeræ *Q* neque *T* 444 uiuo] diuino *T* lingua *Q*
 per usus *T* 445 pauperem *G* amorem *ADEQ*, honorem *cet. v* 446 debitum
G, debitm *R* 448 captiuos enscem tuos *T* 449 uictos *scripsi*,
 uictor *ADQ*, supplex *cet.* tuendo *R* 450 dignatus *Q* 451 in] id *R*
 † *G*, et *T* me *om. GR* ipsum nunc *GR* bene *GR* martir *GR*
 452 quid *B*, quos *ADQ* athuc *D* sēp esse *T* 453 prope] pro
BGRT cecatis *EGR*, caecitatis *AD¹*, citatis *Q*, plagatis *T* cominus
BA¹ET 454 lemina *Q* limine *A¹* 455 damnos *Q*, damnum *T* et
om. GQR

dempsisti causam lacrimarum, tolle modo orta
 uulnera de lacrimis; miseratus, sancte, meorum
 damna boum, miserare itidem modo damna oculorum.
 donasti reduces pecudes mihi, rursus et illis
 460 redde meos oculos. nam quid iuuat esse reductos,
 si languente acie praesens praesentibus absim?
 talia praesentes populi risere querentem.
 sed procul admotae secreti martyris aures
 susceperere pias ab inepto subplice uoces,
 465 moxque reflecta sacram senserunt lumina dextram.
 inde domum gaudens oculis bubusque receptis
 conlaudante deum populo remeabat, et illum
 laeta sequebatur gemini uictoria uoti.

XVIII.

Sidera si caelo possunt, si gramina terris
 defore, mella fauis, aqua fontibus, uberibus lac,
 sic poterunt linguis laudes cessare piorum,
 in quibus et uitae uirtus et gloria mortis
 5 ipse deus, pro quo uitam uoluere pacisci
 et moriendo piam sancire fidem populorum
 mercarique sacrum pretioso sanguine regnum,
 sanguine quo totum spargentes martyres orbem

456 depressisti *T* horta *R* 457 meseratus *G* 458 dampna *GR*
 bouum *R* miserere *GR* iterum *GR* 459 pecudes] illos *GR* mihi
 et *G* 460 quit *A* iuuat *G* 461 languente accipe *R* ansim *Q*
 462 praesentis *A*, presentis *B* nisere *R* quaerentem *AD*, quirentem *Q*
 463 marteris *G*, martyres *A*, martires *Q* 464 suscipere *GR* suplice
BR 465 mox qui *Q* reflecta *R*, reflecta *ADQ* sensere *T* dex-
 teram *G* 466 unde ad *GR* gaudiens *G* bobusque *BEGT*, bouusque
R, bubus qui *Q* 467 dominum *R* remiabat *G*, remiebat *R*, remeauit *T*
 468 letas et iuebantur *R* (*sed* letas et luebatur *R auct. Chatelain*) finit
 natalis · VI · *B*, finit teñ incipit quañ *GR*, explicat quintus. Incipit sextus *D*.

XVIII. *ADE*; *A* *exh.* 1—6, 10—19, 45—55, 76—84, 141—143, 152—
 157, 164—167, 261—265, 300—306, 329—362, 648—654, 716—730. —
 1 possunt si *ADE*, si possunt *A* 4 et uitae *A*, et uita et *ADE* 5 ipse
A, sp̄s *ADE* pacifici *D* 7 mercarique *E*

- gentibus innumeris semen caeleste fuerunt.
 10 horum de numero procerum confessor in ista
 urbe datus Felix longe lateque per orbem
 nominis emicuit titulo. sed Nola sepulti
 facta domus tamquam proprio sibi sidere plaudit.
 omnis enim quacumque iacet mandatus in ora
 15 martyr stella loci simul et medicina colentum est.
 namque tenebrosum ueteri caligine mundum
 languentesque animas miseratus in orbe creator
 sic sacra disposuit terris monumenta piorum,
 sparsit ut astrorum nocturno lumina caelo.
 20 et licet una fides, par gratia et aemula uirtus
 martyribus cunctis maneat, tamen omnibus isdem
 dissimiles operum formas extare uidemus.
 atque alibi tacitis meritum sublime sepulchris
 excolumus memores, alibi clamantia signa,
 25 conspicuas miramur opes. ubi, credo, mali plus
 durior impietas retinet, maiorem ibi morbus
 poscit opem grauior, uel adhuc ubi caecior altam
 perfidiae noctem trahit error et aegra laborat
 in populo titubante fides, ibi lumina prorsus
 30 accendi maiora decet mundique tenebras
 inlustrante deo perimi mentesque retusis
 adtonitas oculis trepidasque intendere ad ipsos
 diuini ueri radios, caligine taetra
 soluere collyrioque medentis inungere Christi.
 35 quod per apostolicas curandis sensibus artes
 cote pia teritur, quia lene iugum et leue Christi
 est onus ad Christum puro iam lumine uersis
 atque euangelico suffusis pectora suco,

9 fueſ A, fuere *Mur.* 10 de A, pro ADE 13 sydere E ut solet,
 sidera A 14 iacet AD, manet AE 15 locis imul A 18 si D sacra]
 sua A monimenta A, munimenta A 19 nocturno A, nocturna ADE
 21 hisdem A 23 tacitum E sepulchrum D 26 retine A¹ maiorem
 ibi ex maiorem A m. 2 27 athuc D altum AD 31 perimentes (que
 om.) AD 32 attonitas DE 33 diuini A 34 collirioque D medentes
 AD iniungere D 37 honus E 38 succo DE

- quo bene purgantur nebulae, quibus interiorem
 40 obducunt aciem mundi fallentis amores,
 qui magnum per inane uagos sine remige sensus
 circumagunt hebetantque graui caligine captos
 mollibus inlecebris, ut frangant robora uitae
 sectenturque cauas per gaudia lubrica pompas.
 45 hos igitur nobis cupiens auertere morbos
 omnimedens dominus, sanctos mortalibus aegris
 per uarias gentes medicos pietate salubri
 edidit; utque suam diuina potentia curam
 clarius exereret, potioribus intulit illos
 50 urbibus, et quosdam licet oppida parua retentent
 martyras, at proceres deus ipsos moenibus amplis
 intulit et paucas functos diuisit in oras,
 quos tamen ante obitum toto dedit orbe magistros.
 inde Petrum et Paulum Romana fixit in urbe,
 55 principibus quoniam medicis caput orbis egebat
 multis insanum uitis caecumque tenebris.
 sed potiore deo nostram reparare salutem
 quam Satana captos etiam nunc fraude tenere
 rarescunt tenebrae mundi, et iam paene per omnes
 60 praeualuit pietas et mortem uita subegit.
 crebrescente fide uictus dilabatur error,
 et prope iam nullis sceleri mortique relictis
 tota pio Christi censetur nomine Roma,
 inridens figmenta Numae uel fata Sibyllae.
 65 cumque sacris pia turba refert pastoribus Amen
 per numerosa dei regnantis ouilia laetum.
 laudibus aeterni domini ferit aethera clamor
 sanctus et incusso Capitolia culmine nutant.

40 fallentes *D* 41 magos *D* sine] si *AD* 44 setenturque *A*¹
 cauas *ADA*, uagos *E* 48 utque *AE*, atque (a *in ras. m. 2 D*) *AD* 49 ex-
 aere~~ret~~ *D* 50 opida *A* parua *A* 51 martyras *AE*, martyres *AD*
 at *AE*, ad *AD* ipsos deus *AD* 53 tota *A* 56 uitis *A*¹ 58 satana
AD, sathanae *E* teneri *E* 61 crebrescent *AD* delabatur *E* 62 sce-
 leri que *AD* 64 sybillae *ADE* 65 refert *E*, fert *AD*, ferat *Mur.*
 66 laetus *D*² 68 fulmine *coni. Mur.*

- in uacuis simulacra tremunt squalentia templis
 70 uocibus ieta piis impulsaque nomine Christi.
 diffugiunt trepidi desertas daemones aedes.
 liuidus incassum serpens fremit ore cruento
 lugens humanam ieiuna fauce salutem
 seque simul pecudum iam sanguine defraudatum;
 75 praedo gemens frustra siccas circumuolat aras.
 sic deus et reliquis tribuens pia munera terris
 sparsit ubique loci magnas sua membra per urbes.
 sic dedit Andream Patris Ephesoque Iohannem,
 ut simul Europam atque Asiam curaret in illis
 80 discuteretque graues per lumina tanta tenebras.
 Parthia Matthaëum conplectitur, India Thomam,
 Lebbaëum Libyes, Phryges acceperere Philippum,
 Creta Titum sumpsit, medicum Boetia Lucam.
 Marcus, Alexandria, tibi datus, ut boue pulso
 85 cum Ioue nec pecudes Aegyptus in Apide demens
 in Ioue nec ciuem coleret male Creta sepultum,
 nec Phryges exsectis agerent Cybeleia Gallis
 inpuram foedo solantes uulnere matrem,
 et tandem castis fronderet montibus Ida
 90 intactas referens securo uertice pinus,
 uana nec ulterius mutos iam Graecia Delphos
 consuleret spernensque suum calcaret Olympum
 altius in Sion gradiens, ubi collis alumni
 lene iugum celso fastigat uertice Christus.
 95 fugit et ex Epheso trudente Diana Iohanne
 germanum comitata suum, quem nomine Christi
 inperitans Paulus pulso Pythone fugauit.

69 simulachra *E ut solet* 70 ista *D* 71 daemonis *AD* 74 iam
E, quem *AD*, quoque *fort.* 78 patras *D*² 79 at *A*^{quo} 81 mattheum
A, matheum *ADE* thoman *A* 82 lebbeum *ADE* lybies *ADE*
 fryges *D*, friges *AE* philippum *A* 83 sibi sumpsit et *A* medicum
om. A boethia *AD*, otia *A* lucan *AD* 84 alexandrea *E* 85 pec-
 cudes *D* 87 fryges *A*, friges *DE* et sectis *AD* cybelaeia *A*, cibe-
 leia *E* 88—179 *om. D* 91 multos *A* 97 imperitas *A* phytone *A*,
 phitone *E*

- fugit et Aegypto Satanas, ubi mille figuras,
 nomina mille sibi uariis adcommoda monstris
 100 sumpserat, ut Serapi sanctum formaret Ioseph,
 nomine ferali abscondens uenerabile nomen,
 cum tamen ipsa fidem simulacri forma doceret,
 qua modius capiti superest, quia frugibus olim
 ante famem domino sic inspirante coactis
 105 innumeras gentes Aegypti ex ubere pauit
 et steriles annos annis saturauit opimis.
 sed ne ultra sanctus coleretur honore profano,
 mens arcana dei deuotae pectora plebis
 inmissis acuit stimulis cultumque nefandi
 110 daemonis euerso fractoque Serapide clausit.
 non Pelusiaceis uaga saltibus Isis Osirim
 quaerit aruspibus caluis, qui pectore tunso
 deplorant aliena suo lamenta dolore,
 moxque itidem insani sopito gaudia planctu
 115 uana gerunt eadem mentiti fraude repertum,
 qua non amissum sibi quaesiuerunt uagantes.
 heu quo stultitiae merguntur gurgite mentes
 luce dei uacuae! nam quid, rogo, caecius illis,
 qui non amissum quaerunt nusquamque manentem
 120 inueniunt, planguntque alii quod non dolet ipsis?
 elige quid facias, miser error. quid colis aut quid
 plangis? non coeunt quae iungis; luctus honorem
 non sequitur, lamenta colis lugendaque credis
 quae diuina putas. si di sunt, nec miseri sunt;
 125 aut si sunt miseri, di non sunt atque homines sunt
 et miseri. miserare igitur mortalia passos

102] (Phil. 3, 1).

98 et scripsi, et exa *A*, ab *E* sathanas *E* sub mille figuris *Mur*.
 99 ad commoda *A* 100 Serapis *Mur*. 101 abscondens *A* 102 fide *A*
 108 fructibus *E* 108 archana *E* 109 nephandi *E* 110 auerso *Mur*.
 111 pelusiacei *A* 112 haruspibus *A* 114 planctu *A*, luctu *E*
 115 eadem] tandem *fort*. 120 planguntque *A* 124 di sunt *A*, dii sunt
E, dicis *Mur*. 125 *om. E* di *A* 126 miserere *Mur*.

- aut laetos uenerare deos; nam caecus aperte est
 hic furor aut miseros colere aut lugere beatos.
 ergo dea est Isis? mulier dea? si dea, corpus
 130 non habet, et sexus sine corpore uel sine sexu
 partus abest. unde ergo illi quem quaerit Osirim?
 atque ubi quaerat eum nescit dea? sed dea numquam
 esse potest mater nec femina. nam deus unus,
 uirtus trina, deus pater unus et unus in ipso
 135 filius, ex ipso simul unus cum patre uerbi
 spiritus; haec tria sunt deus unus nomina semper.
 sola dei natura deus, quod filius et quod
 spiritus et pater est; sed filius ex patre natus,
 spiritus ex patre procedens. nihil hic habet ulla
 140 commune aut simile in rebus natura creatis.

at Carthago potens Cypriano martyre floret,
 cuius et ore simul profusi et sanguine fontes
 fecundauerunt Libyae sitiensis harenas.
 nec procul inde Vticam conlatis candida massa

- 145 martyribus magno uenerandae caedis aceruo
 extulit; unus enim benedicti caespitis agger
 corpora multa tegens alte caput extulit aruis
 et meritis altos testatur monte sepulchri.
 inde deo dudum iam fertilis Africa Christo
 150 multiplicat largas tanto de semine fruges
 et parit egregios uerboque fideque magistros.
 nec minor occiduis effulsit gratia terris.
 Ambrosius Latio, Vincentius extat Hiberis.
 Gallia Martinum, Delphinum Aquitania sumpsit.
 155 multaque praeterea per easdem largiter oras

127 laetos *A*, laetus *E* 128 furor *A* 130 sexum *coni. Mur.* uel
E, aut *A* 131 partus abest *E*, pars habet *¶ A*, corpus uel partum habet
coni. Mur. quaeritis *A*, quaerat *Mur.* quod cum quaerit Osirim Aut
 ubi *coni. Mur.* 132 eum] cum *Mur.* 134 et pater *A* 136 tria *E*,
 trina *A* trino deus unus nomine *coni. Mur.* 137 quod sp̄s *A* 139 habet
 hic *A* illa *Mur.* 141 at *A*, ast *E*, atque *A*, et *Mur.* floret *AE*,
 gaudet *A* 143 lybiae *A/E* arenas *A* 145 acerbo *A* 146 unum *A*
 caespitis *E* 148 alto *E* 154 delphinum *A* aquitania *AA*

- semina sanctorum positis diffusa sepulchris
 inlustrant totum superis uirtutibus orbem
 et toto antiquum detrudunt orbe draconem,
 qui genus humanum per nomina mille deorum,
 160 quae tamen ex obitis mortalibus et sibi sumpsit
 ipse suisque dedit coluber, quatit arte nocendi,
 princeps in uacuo taetrum gerit aëre regnum
 daemonibusque caput nobis inimicus oberrat.
 sic itaque et nostra haec Christi miserantis amore
 165 Felicis meruit muniri Nola sepulchro
 purgarique simul, quia caecis mixta ruinis
 orbis et ipsa etiam moriens in nocte iacebat
 saxicolis polluta diu cultoribus, in qua
 prostibulum Veneris simul et dementia Bacchi
 170 numina erant miseris, foedoque nefaria ritu
 sacra celebrabat sociata libido furori.
 et quis erat uitae locus hic, ubi nec pudor usquam
 nec metus ullus erat? quis enim peccare timeret
 hic, ubi sanguineus furor atque incesta libido
 175 religionis erant? et erat pro numine crimen
 his, qui crediderant esse ullum in crimine numen,
 atque erat in toto quasi sanctior agmine cultor,
 qui Veneris sacris pollutius incaluisset,
 plenus ut ille deo reliquisque beatior esset,
 180 qui magis infuso sibi daemone saeuus in se
 desipiens propriisque litans furialia sacra
 uulneribus sanam meruisset perdere mentem.
 o caecis mens digna animis et numina digna!
 auersis seruire deo Venus et nemus illis

post us. 159 lacunam esse suspicatur Mingarelli 161 quatit *scripsi*, qui-
 bus *AE* 162 tetrum *A²E*, et taetrum *fort.* lignum *A* 167 etiam *coni.*
Chatelain, iam *E*, *om. AA*, simul *Mur.* 169 bachi *E* 170 numerant *A*
 175 religionis *A* erat *E* 176 *hic om. et post us. 212 inserit A*
 178 sacri *A* 179 ut *scripsi*, at *BE*, et *Mur.* esset *Mur.*, esse *AE*
 181 propriis *Mur.* litens *D* furialia *AD Mur.* sacrae *Mur.* 183 nu-
 mina *E*, numine *AD* 184 auersis *E²*, aduersis *ADE¹* numine, digna
 Aduersis seruire deis *Mur.*

- 185 sint deus; ebrietas demens, amor inpius illos
 sanctificent; abscisa colant miserumque pudorem
 erroris foedi matris mysteria dicant.
 digna fides illis, quibus almo in lumine ueri
 legibus et castis et magno nomine Christi
- 190 nulla fides et nullus amor, ideoque nec ullum
 indignae pretium uitae est in sanguine Christi.
 sit deus his uenter uel cetera gaudia carnis,
 quis deus ipse deus non est, quibus in cruce Christi
 gloria nulla subest, quia non dignatur adire
- 195 degeneres animos uirtus crucis. inde beatus
 Felix, ut reliqui diuerso martyres orbe
 Nolanis medicus fuit, estque perennis ope ista,
 nec modo Nolanis sed et omnibus, a quibus idem
 inploratus erit, dabit isto iure salutem,
- 200 si crucis alma fides in pectore supplicis adsit.
 ista fides genus humanum curatque piatque;
 haec ubi defuerit medicina, morabitur illic
 omne mali regnum, nec in illo desinet umquam
 Cypris adulteriis, furiis regnare Lyaeus,
- 205 in quo defuerit Christi pudor et crucis ardor.
 ignis enim diuinus inest, ubi uis crucis intus
 ardescente fide cruciat male conscia corda
 uiuificatque animam uitii in carne peremptis.
 hostibus his obtrita diu corruptaque tantis
- 210 pestibus ingentem poscebat Nola medellam,
 atque ideo pensante deo discrimen opemque
 Felicem accepit medicum, qui uinceret omnem
 quamlibet antiquam miserorum in cordibus atris

192] (Phil. 3, 1).

185 sint *AD*, sit *E* 186 abscissa *E* miserique *Mur.* 192 in his
AD 195 beatus *AD*, beatis *E* 200 sic *AD* assit *E* 204 cypres
AD liens *E* 208 uiuificansque *Mur.* 209 iis *E* 210 posceba~~zz~~t *A*,
 poscebant *D*, pascebat *E* medelam *DE* post us. 213 sequitur in *A*: his
 qui crediderant esse ullum in crimine numen, sed post 175 inserendum
 esse signo indicatur

- perniciem et meriti uirtute potentior altis
 215 uulneribus ductum super ulcera putria callum
 scinderet, ut saniem suffusa labe coactam
 exprimeret sinibus ruptis ac deinde lacunam
 uulneris expleret plana cute ducta cicatrix.
 ergo ubi Nolanis Felix ut stella tenebris
 220 fulsit ab ore dei ueniens uerbumque medendi
 ore gerens, tamquam uenturo sole serenus
 in matutino laetum iubar exserit ortu
 Phosphorus occiduisque nouus prae fulget in astris
 nuntius instantis cessura nocte diei:
 225 sic iam euangelio totum radiante per orbem
 et propiante deo cunctis mox iudice terris
 aduentus uexilla sui praetendit ubique
 perque suos Christus sua signa coruscat amicos.
 ex quibus hac uoluit sibi praelucere sub ora
 230 Felicem, ut nostras isto decerperet umbras
 sidere et antiquos ista quoque pelleret urbe
 daemonas, ut pulsus hominum de corde colonis
 talibus intraret puras deus incola mentes,
 et uice mutata nobis pietate solutis
 235 nostra prius nostros premerent modo uincla leones
 frustra in oues Christi uincta feritate frementes.
 et manet haec nobis etiam nunc gratia, quae nos
 peccatis prece sanctorum exorante resoluit
 atque isdem sanctis ultoribus adligat illos
 240 discruciatque hostes, qui nos uincire solebant.
 hi modo ut inlato deprensi lumine fures
 atque in uincla dati, nunc ignea flagra piorum,

214 perniciem *D* altis *AD*, alti *E* 215 obductum *AD* 216 suffu-
 sus a *E* 217 raptis *AD* 218 explere *AD* 220 fulxit *E* 222 exserit *E*
 223 fosforus *AD* occiduis quae *D* prae fulget in *E*, prae fulgeret *AD*,
 prae fulgurat *Mur.* 224 instantes *AD* 226 propiante *E*, propitiantie
AD 229 hac *E*, haec *AD* 230 decerperet *AD*, depelleret *E* 231 si-
 deret (et *om.*) *D* 232 daemones *Mur.* 235 premeret *A*, praemeret *D*
 236 uincta *AD*, uicta *E* 239 iisdem *E* 241 modo tam lato *Mur.*
 242 dati *om. A*

ut meruere, ferunt, aut iam infernis male trusi
 carceribus trepidant, uicinum instare fatentes
 245 iudicium domini solis sibi triste suisque
 omnibus, in Satanae partem quos scaeua uoluntas
 uerterit et Satanae sociauerit aemula uita,
 istic nequitiae socios homines, ibi poenae.
 ecce dies accepta deo, modo uera salutis
 250 lux micat, omnia iam nobis bene uersa uidemus;
 diffugere doli, cecidit Bel, interit error,
 quique colebantur totis quasi numina templis
 daemones, hi per templa dei torquentur inermes,
 et qui diuinos audebant sumere honores,
 255 hi modo ab humana plectuntur lege subacti.
 namque isti, quos nunc celebri Felicis in aula
 torqueri clamare rapi per capta uidemus
 corpora, corporibus uincti retinentur in ipsis,
 in quae se trusere ipsi, poenamque uolentes
 260 humanam inuenere suam. nunc ergo reorum
 personae exululant poenis, qui numine falso
 di fuerant, et qui mentito numine uiuos
 ante dei cultum sibi nil caeleste uidentes
 dediderant homines, hi nunc, ubi lumine Christi
 265 uera fides patuit, non possunt ferre sepultos.
 sed magis ut pateat quia nunc hi, qui cruciantur
 daemones ante fores aut ante sepulchra piorum,
 idem sint illi, quibus olim serua libabat
 gens hominum et sacros demens libabat honores,
 270 ipsa docet uocum species; nam saepius illa
 uoce gemunt, solitum ut noscas clamore furorem.
 sic plerumque uelut resoluta laxius ore
 dente fremunt, spumant labris horrentque capillis,

243 inferni *E* 245 solis (*s in ras.*) *D*, soli ²*E*, soli *A* 246 parem *A*¹
 scaeua *AD*, saeua *E* 248 sibi *E* 255 lege *AD*, gente *E* 261 paenis *A*
 262 di *ADA*, dii *E* (defuerant *Dung. auctore Ming.*) nomine *Dung.*
auctore Ming. uiuo *coni. Mur.* 268 iidem *E* sunt *Mur.* 269 lita-
 bat *Mur.* 271 clamore *D*, clamare *AE* 272 resoluta *E*, dissoluta *AD*

- utque manu prensante comam excutiuntur in altum
 275 et pede pendentes stant crinibus; interea illic
 sacrorum memores ueterum, quibus exta solebant
 lambere caesarum pecudum aut libamine pasci
 lasciuosque choros hederatis ducere pompis,
 nunc etiam sua testantes sacra illa fuisse,
 280 in quibus insanos dabat ebria turba tumultus,
 euhoe, Bacchi sonum, fractis imitantur anhelis
 uocibus et lento iactant sua colla rotatu.
 sed quia non poterat mortalis (et) unius aetas
 sufficere, ut longo contagia tempore tracta
 285 dilueret paucis quos corpore uiueret annis
 confessor Felix et presbyter, ore magister,
 elogio martyr, merito officioque sacerdos,
 omnipotens dominus finitum corporis aeuum
 Felici potiore uia persistere fecit,
 290 continuans medicos operosi martyris actus,
 uirtutes ut eas idem celebraret humatus,
 quas in carne manens Christi uirtute gerebat,
 atque ita susceptae nec mortuus aforet urbi
 corpore, cum tantum positi sanator adesset
 295 spiritus et desiderii latitaret amantum
 ad tempus cari facies subtracta patroni,
 prompta sed aegrorum semper medicina saluti
 adforet. inde perennis honos et gloria sanctum
 Felicem meritis sine fine uiuentibus ambit;
 300 et licet a ueteri tumulis absconditus aeuo,
 qua mortalis erat, lateat telluris operto,
 uiua tamen uegetante deo membrisque superstes
 gratia diuinum spirantia martyris ossa
 clarificat populis merito uiuente sepulti,

274 prensante *E*, pensante *AD* 275 pendente *A* 278 lascibosque *D*
 279 hunc *A* sua *E*, suae *AD* 281 bacchi *D*, bachi *A*, bache *E* 283 po-
 terat* *E* mortalibus *Mur.* et *addidi*, *om. ADE* "mortalis unius etas *E*
 286 presbiter *D* 293 aforet *AD*, abforet *E* 295 spiritu *A* 297 aegro-
 tum *D* 298 afforet *E* 299 sine fine *AD*, sinper *E* sed per in *ras*.
 301 latuit *A*

- 305 et magni solium breue confessoris adorat
iugiter e uariis conferta frequentia terris.
sed deus ut cunctorum hominum sator, omnibus istam
de sanctis indulsit opem procedere terris,
ut iam de tumulis agerent pia dona beati
- 310 martyres et uiuos possent curare sepulti.
nec satis hoc donum domino fuit, ut sua tantum
nomine siue opibus loca martyres inlustrarent;
ex isdem tumulis etiam monumenta piorum
multiplicans multis tribuit miserator eosdem
- 315 gentibus. et referam uarias ab origine causas,
ex quibus haec orta est uariis benedictio terris.
nam quia non totum pariter diffusa per orbem
prima fides ierat, multis regionibus orbis
martyres afuerant, et ob hoc, puto, munere magno
- 320 id placitum Christo nunc inspirante potentes,
ut Constantino primum sub Caesare factum est,
nunc famulis retegente suis, ut sede priori
martyras accitos transferrent in noua terrae
hospitia; ut sancto non olim antistite factum
- 325 nouimus Ambrosio, qui fultus munere tali,
postquam ignoratos prius et tunc indice Christo
detectos sibimet mutata transtulit aula,
reginam prompta confudit luce furentem.
nam Constantinus proprii cum conderet urbem
- 330 nominis et primus Romano in nomine regum
chresticolam gereret, diuinum mente recepit
consilium, ut quoniam Romanae moenibus urbis
aemula magnificis strueret tunc moenia coeptis,
his quoque Romuleam sequeretur dotibus urbem,

305 et magni — adorat *in mg. infer. A m. ant.* 306 conferta *D*,
congesta *AE*, confesta *A* (*sed ut etiam legi possit confecta*), confecta *Mur.*
310 martyris *A* sepulto *A*¹ 311 domum *A* 312 martyris *AD*
313 iisdem *E*, hisde *D* monimenta *AD* 319 afuerant *AD*, affue-
rant *E* 320 spirante *AD* 322 tunc *Mur.* priorum *E* 323 mar-
tyres *A* 328 luce *AD*, uoce *E* 329 dum *A* auctore *Mur.*, qui de us. 329
—362 *testatur* 331 gereret et *AD*

- 335 ut sua apostolicis muniret moenia laetus
 corporibus. tunc Andream deuexit Achiuis
 Timotheumque Asia; geminis ita turribus extat
 Constantinopolis, magnae caput aemula Romae,
 uerius hoc similis Romanis culmine muris,
 340 quod Petrum Paulumque pari deus ambitione
 compensauit ei, meruit quae sumere Pauli
 discipulum cum fratre Petri. iam quanta per istam
 sanctorum per longa uiam diuortia terrae
 creuerit utilitas ad nostrae munia uitae,
 345 ipsa docent hodieque loca, in quibus illa beati
 rheda capax oneris posita statione resedit
 omnibus in spatiis, quacumque aut mansio sanctis
 corporibus requiesque fuit uectantibus illos
 sacratos cineres, miris clamantia signis.
 350 nam diuina manus medica uirtute per omnes
 est illic operosa uias, qua corpora sancta
 inpressere sacro uestigia uina meatu.
 inde igitur suadente fide data copia fidis
 tunc comitum studiis, quaedam ut sibi pignora uellent
 355 ossibus e sanctis merito decerpere fructu,
 ut quasi mercedem officii pretiumque laboris
 praesidia ad priuata domum sibi quisque referrent.
 ex illo sacri cineres quasi semina uitae
 diuersis sunt sparsa locis, quaque osse minuto
 360 de modica sacri stipe corporis exiguus ros
 decidit in gentes, illic pia gratia fontes
 et fluuios uitae generauit gutta fauillae.
 inde in nos etiam stillauit copia Christi
 diues et in minimis; nam hoc quoque sumpsimus istic,

337 thimotheumque *E* 339 huc *AD* 340 quod (° m. 2) *A* 341 quae
D, q̄ *A*, quia *AE* 345 locat *AD* *post. us.* 349 unum uersum *inter-*
cidisse putat Mur. 350 diuinam *D* 351 illis *E* operata *A* 352 sacra
AD 354 tum *A* ut sibi] si *fort.* 355 e *AE*, et *AD* 357 referret
*D*¹, referre *A* 358 cineris *AD* 359 quacumque *A* 361 decidit, in-
 gentes — fructus *A* 364 hoc] nos *coni. Mur.*, haec *fort.*

- 365 carnis apostolicae sacra pignora puluere paruo,
 quae sanctus nostri dominusque paterque cubilis
 et custos animae nostrae et tutela salutis
 Felix uicina sibi cominus aede recepit,
 quae reliquis eius aetate recentior aulis
- 370 exiguos cineres et magnos seruat honores
 seruaturque magis custodibus ipsa patronis;
 absit enim, ut seruari umquam uideantur egere
 qui seruare solent tamen et curare suorum
 commoda alumnorum patrio dignantur amore
- 375 atque dicatorum sibi tutamenta locorum
 diligere; hoc sanctis studium pietatis inesse
 spiritibus miranda fide documenta dederunt.
 unde recens etiam paucis opus eloquar orsis;
 dignum etenim sancti Felicis munera in ipso
- 380 natali eiusdem gratantibus edere uerbis.
 non peregrina locis neque tempore prisca profabor;
 finibus in nostris et in ista sede patratum
 nuper opus referam, quod forte renoscere uobis
 promptum erit, in medio quoniam res lumine gesta est.
- 385 credo ex hoc numero uestrum prope nullus in isto
 sit nouus auditu, quia per longinqua remotis
 fama uolans ierit. certe adfueritis in ista
 urbe aliqui per idem tempus, quo contigit, ut fur
 inlicitis animo stimulis agitatus auaras
- 390 mitteret in sacra dona manus et ab omnibus unam
 inprobis et demens uenerandae insignibus aulae
 eligeret praedae speciem crucis, inscius illam
 indicio sibi, non spolio fore, quam uelut hamum
 piscis edax hausit capta capiendus ab esca.

365 paruo] patrum *A* 368 cominus *E* ede *A* 373 tantum *coni.*
Zechmeister 374 dignatur *AD* 376 diligere *AD*, dirigere *E* 377 do-
 cumenta *AD* 378 inde *A* 381 locis] loquar *Mur.* tempora *D*
 383 renoscere *E*, noscere *AD*, agnoscere *Mur.* nobis *A*¹ 384 prom-
 tum *A* 387 iuit *Mur.* adfueritis *AD*, affueratis (ra ex ri m. 2) *E*
 392 crucis *E*, cruce *AD*

- 395 quis, rogo, latronem tam grandi spiritus auso
 inpulit armauit caecauit praecipitauit,
 ut nec ad excubias uigilum nec ad ipsa, quod est plus,
 quae cineres reuerenda tegunt altaria sacros
 pulueris et sancti uirtutem halantia fragrant,
 400 corde repercusso fugeret neque numine tantum,
 sed specie simul et pretio praestantia ferret?
 multa etenim suberant alia, ut nouistis, in ipso
 ornamenta loco quae sumeret, ut crucis auro
 parceret; intus enim latitabant mystica uasa
 405 sumendis mandata sacris. sed praeter et aulae
 ipsius in spatio uariis insignia formis
 munera erant de more sita haec, quae cernitis illic
 omni prompta die uel circumfixa per omnes
 ordine dimenso quasi candelabra columnas,
 410 depictas exstante gerunt quae cuspide ceras,
 lumina ut inclusis reddantur odora papyris.
 at medio in spatio fixi laquearibus altis
 pendebant per aëna caui retinacula lychni,
 qui specie arborea lentis quasi uitea uirgis
 415 brachia iactantes summoque cacumine rami
 uitreolos gestant tamquam sua poma caliclos
 et quasi uernantes accenso lumine florent
 densaque multicomis imitantur sidera flammis
 distinguuntque graues numerosa luce tenebras
 420 et tenerum igniculis florentibus aethera pingunt,
 dumque tremunt liquidos crines crebrumque coruscant,
 adsiduis facibus sparsa caligine noctis
 ambiguam faciem miscent lucem inter et umbras

395 grandis *A* 396 praecipitauit *A*¹ 399 pulueres *D*¹ alantia *A*
 flagrant *AD* 401 pretio *om. Mur.* 404 mixtica *E* 408 promptata *A*
 409 dimenso *AD*, diuerso *E* 410 extante *E*, extare *AD* 411 lumi-
 nauit (ut *om.*) *A* 412 a (*t m. 2*) *D* fixa *AD* 413 lychni *E*
 414 uitea (*t m. 2*) *A* 415 brachia *AD* 416 calillos *E* 418 imi-
 tatur *AD*¹ sidera *E* 419 distinguuntque *D* 421 tremunt *D* coru-
 scat *ex* coruscant *D m. 2* 423 et inter et *D*

- et dubium trepidis conspectibus aëra turbant.
 425 ergo iste haec licet in patulo sibi prompta uideret
 tutius et furanda sibi, quoniam minus esset
 criminis et pretii suspensam altaris ab ora
 longius argentoque leuem amandare lucernam,
 sed miser ambitiosus et ipsa in fraude superbus
 430 tamquam uile nefas argentea sumere furto
 spreuit et audacem porrexit in aurea dextram,
 quae simul e uariis scite distincta lapillis
 uiderat, et magnis inflarat pectora notis,
 ut pariter gemmis gauderet diues et auro.
 435 sed tantum sceleris magni cumulatus iniquo
 pondere peccato mansit grauis et leuis aere;
 sacrilegum sua poena manet, sua praeda latronem
 deseruit. spolio furti, non crimine nudus
 uiuit inops fructu, sed uulnere fraudis abundans.
 440 quamquam illum non hoc magno sine numine Christi
 consilioque putem permissum crimen adisse,
 ut, quia uel quicquam de sacris tollere rebus
 mente recepisset, sineretur ad illa uenire,
 in quibus admissi impietas insignior esset.
 445 ante dies paucos idem confugerat illuc
 militiam simulans fugere et susceptus amice
 hospes ab aedituis sacram curantibus aulam.
 toto paene latens ubi mense cubilia somnos
 tempora custodum simul explorauerat et cum
 450 cepisset placitas meditati criminis horas,
 nocte nefas tacita arripuit nulloque labore
 nec strepitu foribus clausis inclusus ut unus
 seruantum, quibus hospes erat, primos ubi somnos
 non uigiles uigiles coepere silentibus umbris

425 iste haec *scripsi*, isthaec *E*, istae *D*, iste *A*, iste ergo *Mur.*
 427 ob (o in *ras. n. 2*) *D* 428 amandare *coni. Ming.*, mandare *D*¹,
 emendare *AD*², emandare *E* 430 nephas *E et infra.* 432 e *E*, et,
AD 435 cumulatus *AD*, cumulatur *E* 438 forti *AD* 441 adisse *E*,
 adesse *AD* 448 pene *E* ubi *A*, ibi *DE* 450 coepisset *AD* pla-
 citas *Mur.*, placitus *AD*, placidas *E* 454 caepere *AD*

- 455 carpere et oppressis obliuia ducere curis,
 ille locum sumens sceleri, qua nouerat usu
 adpositam lychnis per noctem ex more parandis
 machinulam gradibus scalas praebere paratis
 et male securo sibi iam custode relictam,
 460 qua crucis instar erat, quod et est modo, perpete uirga
 directum geminos transuerso limite gestans
 cantharulos, unum de calce catenula pendens
 sustinet. in tribus his scyphulis inserta relucent
 lumina, cum fert festa dies; tunc uero sine usu
 465 luminis ad speciem tantum suspensa manebat.
 sed paulo crucis ante decus de limite eodem
 continuum scyphus est argenteus aptus ad usum.
 hunc inportuno sibi lumine praedo micantem
 protinus extinguit; namque id quoque nouerat idem
 470 saepe solere mori, cum stuppa perarida longam
 conderet in noctem consumpto lumen oliuo,
 nec miraturum uigilem, si forte tenebras
 cerneret obducto subducere culmina lychno,
 more putaturus noctem, non crimine factam.
 475 non igitur quasi fur, quod erat latro, sed quasi custos
 aufert illicitam securus praedo rapinam,
 nec fugit inpavidusque manet. tegit una latentem
 cellula de multis, quae per latera undique magnis
 adpositae tectis praebent secreta sepultis
 480 hospitia. harum una fur abditur; atque ubi mane
 claustra patere uidet, reserata prosilit aula
 et latebram linquens portat scelus; ire parabat

456 sumpsit *mauult Ming.* quam *Mur.* 457 adpositam *Mur.*, adposita *AD*, expositam *E* lychnis *E* 458 machinulum *A*¹ paratam *Mur.* 459 iam *AD*, tunc *E* 460 qua *AD*, quae *E* perpete *D* 462 cantharulos *E*, cartarulos *AD* cathenula *E* 463 scyphulis *AD* Sustinet in tribus. His scyphulis *Mur.* incerta *A* lucent *A*¹ 465 manebant *E* 466 limite *scripsi*, limine *AD*, lumine *E* 467 scyphus *A*, scyphi *D* 470 longum *AD* 471 conderat *E* lumine *A*¹ 473 culmina *E*, culmine *AD* lychno *E et infra* 475 custos *D* 479 adposita *A* securo *Mur.* 480 abditur *AD*, abditus *E* 481 claustra² (ubi *eras.*) *A*

- Romuleam, ut post iam captus narrabat, ad urbem,
 illic infandae acturus commercia fraudis.
- 485 interea ignaris nostris nox illa diesque
 totus obit; sero solitum iam uespere munus
 curantes posuere gradus; ut scandere coepit
 facturus lychnum, nihil inuenit; orba manebat
 uirga crucis solitae pulchro spoliata monili.
- 490 pallescunt miseri neque damnum criminis audent
 prodere, noscentes etiam sibi iure reatum
 competere. abscedunt trepidi fugiuntque latronem
 sectantes profugum. nusquam uestigia lapsi
 ulla legunt. omnes adeunt diuersa uiarum
- 495 scrutanturque sites diuerso litore portus.
 effluxere dies frustra quaerentibus octo
 siue decem et cunctis uacua iam indage reuersis;
 unus quaerentum puer inritus ipse laboris
 in cassum fusi longa regione redibat,
- 500 et prope iam Nolam ueniens subsistit in ipso
 aggere et ingenti gemitu fletuque profuso
 Felicem clamans praesumit corde fideli
 non remeare domum nisi cum cruce; moxque peractum
 promptus iter relegit. fit et illicet obuius illi
- 505 quidam homo, qui furem non furem sed quasi ciuem
 norat. eum noster primus rogat unde uiator
 adforet; ille refert. rursus de fure rogatur,
 si uidisset eum; respondit at ille propinquis
 inde locis agere, et regio illa <indicta> prope ipsos,
- 510 dum loquerentur, erat monti coniuncta Veseuo,
 quintus ab urbe lapis Nola. sed uesperis ortus
 consilium differt. placet ut lux crastina rursus

486 obit *AD*, abit *E* 488 orba *E*, orbe *AD* 489 solito pulchrae
 fort. 490 pallescunt *AD*, paescunt *E* 491 iure *E*, om. *D* et spatio
 uacuo *A*, posse *Mur.* 495 scrutantur quaesitos *D* littore *E* 497 re-
 cursis *Mur.* 499 fusus *E* 504 fit et *E*, fiet *AD*, fitque *Mur.* illicet *E*
 506 norat eum. noster *Mur.* rogat] eum *add. AD* 507 rogatus *Mur.*
 508 ad *D* 509 illa indicta *scripsi*, om. *A*, illa *D*, tunc illa *E* ipsos
AD illos *E* 510 besaeuo *AD* 511 ortos *AD*

- iungat utrumque sibi. fit mane, reuertitur index;
 perducit nostros, capitur fur, praeda refertur.
- 515 forte sacrata dies inluxerat illa beati
 natalem Prisci referens, quem et Nola celebrat
 quamuis ille alia Nucerinus episcopus urbe
 sederit. ecce ipsam sancti Felicis in aulam,
 quam tunc sollemni populus stipauit honore,
 520 post sacra iam soluente pios antistite coetus
 tempore prouiso diuinitus egredientis
 plebis in occursum subito introducitur ille
 furaces post terga manus nodata reuinctus.
 laetitia populus, formidine praedo repletur,
 525 utque nouum ad monstrum tota concurritur urbe.
 turba furens odiis popularibus ibat in illum,
 laetitia incertos miscebat et ira tumultus.
 pertimui, fateor, ne forte diabolus illa
 qua solet inuidia uiolaret sanguine pompam
 530 et peiore prius curaret uulnere uulnus.
 eripitur populo cellaque includitur ipsa,
 quod sic forte reo capto tunc accidit, in qua
 delituit rapta cruce; qua post ipse reperta
 clauditur, ut uiuat. tunc ergo ut mente recepta
 535 ipse suum facinus reus atque obstacula coepit
 mirandis narrare modis, fassusque per illos
 octo decemue dies, quibus ire parauerat urbem
 Romuleam, implicitis ita se pedibus retroactum,
 semper ut ire parans, semper retrahente rediret
 540 nescio quo rursusque illam remearet ad oram
 Veseui, qua iussus erat quasi carcere claudi
 angelica nectente manu; tamen ille putabat
 arbitrii miser esse sui, quod corpore liber

514 nostrum *fort.* 515 illuxerat *E* 516 quem et *ex met A m. 2,*
 quem *Mur.* 519 sollemni *E* stipauit *AD,* stipabat *E* 523 posterga *D*
 525 orbe *D* 527 incertos *AD,* maestos *E* 528 diabolus *A* 530 prius]
 malum *add. AD* 533 ipsa *D* 534 ut *AD, om. E* 541 be-
 saeui *AD*

- esse uidebatur, quem non extante catena
 545 fortior arcanis retinebat dextera uinclis.
 ultor eum digno Felix errore ligabat
 et tali amentem uertigine circum agitabat,
 semper ut abscedens nusquam discederet et cum
 prosiliente gradu coepisset abire, rediret.
 550 mira fides! ibat stando, remanebat eundo,
 nescius hoc ipso, pro quo fugitare parabat,
 ne fugeret fieri et secum sua uincla manere
 inruptamque sibi proprium scelus esse catenam.
 namque sinu clausae mandauerat insita praedae
 555 pondera, et hinc audius quasi captus mente latebram
 quaerens, luce tamen campis errabat apertis
 seque latere putans extabat in aequore claro.
 conscia sic mentem inpietas caecauerat, ut nec
 effugeret fugiens nec celaretur aberrans.
 560 sensibus aduersis metus hinc, stupor inde nocentem
 miscuerant animam; uitabat strata uiarum,
 secretos metuebat iners accedere saltus,
 ipsa etiam in siluis sibi forte silentia tantum
 clamatura nefas metuens aut tristitia formis
 565 occursura putans ultricum monstra ferarum.
 inde miser celebri seductus ab aggere iuxta
 deuius in quodam spatiabatur sibi rure
 securum ignaris simulans, sed corde timorem
 ut facinus sub ueste premens; nam uestis in altum
 570 succinctae sinibus clausum mandauerat aurum.
 nam neque uel tacitae furtum committere terrae

544 cathena *E et infra* 545 arcanis *ADE* 547 talia mentem *AD*
 circumagitabat *scripsi*, circumagebat *ADE* 548 discederet *E*, descen-
 deret *D*, descendere *A* et cum] tectum *A* 553 insuptamque *E*
 554 sinu *E*, sinum *AD* mandauere *AD* 555 audius (us ex is) *E*,
 auidam *AD* 557 aequore] aethere uel aere *coni. Mur.* 560 sentibus
Mur. 561 miscuerant *E*, miscuerat *AD* 566 celebri seductus *A*, ce-
 lebris eductus *D*, celebri seiunctus *E* 567 in id quod *E* 568 sed
AD, sub *E* 569 ut] et *coni. Zechmeister* reste *E* (auctore *Ming.*)
 nam] quia *add. AD*

- ausus erat specubusue cauis de more latronum,
indicium metuens, credendae fraudis auarus.
inde suae tantum tunicae sua furta nefandus
575 crediderat, qua restrictum nodarat amictum
suspendens fluidam nudato poplite uestem.
hanc sibi praedo penum sceleris tunc semet in ipso
struxerat, et digne tali est formidine uinctus,
crederet ut nullis miseri consortia furti,
580. ut sceleris tantū contagia solus haberet
et sinus illius fieret custodia furti,
cuius sacrilegam fuerat manus ausa rapinam,
ipse suum sibi ferret onus solumque grauaret
pollueretque suae letalis sarcina praedae,
585 ut nihil ex illo uacuum impietate maneret,
qui spoliū sceleris sacris ex aedibus actum
includens habitu cincto constringeret ipsum
atque suis signum praetenderet ipse catenis.
namque breui captus mutauit cingula uinclis,
590 utque aurum sinibus discincta ueste solutis
decidit, ex ipsa fuerat qua cinctus habena
uinctus eas quas in sacra dona tetenderat audax
praedo manus, proprii captus nodamine lori,
retulit et praedae uacuas et reste repletas.
595 uerum si penitus totam spectare uelimus
ordinis exacti seriem magis ac magis omni
in specie, uel qua latuit scelus atque reclusum
claruit, admiranda dei cernemus operta
Felicem gessisse manu. iam plurima retro
600 diximus, ut fugiens non fugerit utque redactis
passibus emensos sua per uestigia cursus

575 quare strictum *D Mur.* nodarat *A* (* *m.* 2), nudarat *Mur.*
576 fluidam *A* 577 paenum *D*, poenum *A* hanc praedo poenam
coni. *Mur.* 586 acto *AD* 587 cinctu *AD* constringeret *AD*, sub-
stringeret *E* 591 auena *D* 594 retulit *E* reste *E*, recte *AD*, rete
Mur. 595 paenitus *AD* totum *D* 597 scelus *E*, om. *AD* atque
E, aequae *AD* latuit quauae arte reclusus *Mur.* 598 ammiranda *D*

in cassum totiens uolente relegerit orso
longinquis exclusus et ad uicina recussus.

- nunc aliud Felicis opus, quod dextera Christi
605 edidit, ut meritum cari monstraret alumni,
commemorabo, pari specimen mirabile signo,
quod reus ipse tremens confesso prodidit auso.
ante tamen, quia res ita postulat, ipsius instar
enarrabo crucis, qualem et pictura biformem
610 fingere consuevit, baculo uel stante bicornem
uel per quinque tribus dispensam cornua uirgis.
forma crucis gemina specie conponitur: et nunc
antemnae speciem naualis imagine mali
siue notam Graecis solitam signare trecentos
615 explicat existens, cum stípíte figitur uno,
quaque cacumen habet, transuerso uecte iugatur;
nunc eadem crux dissimili compacta paratu
eloquitur dominum tamquam monogrammate Christum.
nam nota, qua bis quinque notat numerante Latino
620 calculus, haec Graecis chi scribitur, et mediat rho,
cuius apex et sigma tenet, quod rursus ad ipsam
curuatum uirgam facit ω uelut orbe peracto.
nam rigor obstipus facit, quod in Hellade iota est.
tau inde breui stilus ipse retro a(que) cacumine ductus
625 efficit, atque ita sex, quibus omni nomine nomen
celsius exprimitur, coeunt elementa sub uno
indice, et una tribus formatur littera uirgis.

603 exclusus *D* recursus *D* *Mur.* 606 comemorabo *E* 607 auso
AD, ausu *E* 608 ita *DE*, ista *A*, haec *Mur.* 610 fingere *E*, cin-
gere *AD*, pingere *Mur.* 611 dispensam *AD*, dispansam *E* 613 an-
temnae *AD*, antēne *E* 615 existens *D* 620 mediat *scripsi*, mediam
ADE, medium (uel media) est *coni. Mur.* ro *AD* 621 sigma *coni.*
Mur., signa *ADE* 622 ω *AD*, \circ *E* 623 obstipuus *E* ellade *ADE*
624 taut *E* inde *scripsi*, indem *AD*, idem *E* breui stilus ipse *scripsi*,
stilus ipse breui *AD*, stilus ipse *E* aque cacumine *scripsi*, a cacu-
mine *AD*, acumine *E* tau idem stilus, ipse breui retro acumine *coni.*
Mur., tau stylus ipse breui retrorsum acumine *coni. Ming.* 626 co-
heunt *D* 627 formatur *AD*, firmatur *E* litera *D*

- sex itaque una notas simul exprimit, ut tribus una
 significet uirgis dominum simul esse ter unum,
 630 et deus in Christo est, quem sumpto corpore nasci
 pro nobis uoluit trinae concordia mentis.
 idque sacramenti est, geminae quod in utraque uirgae
 ut diducta pari fastigia fine supinant,
 infra autem distante situ parili pede constant
 635 adfixaeque sibi media conpage cohaerent
 et paribus spectant discreta cacumina summis.
 has inter medio coeuntibus insita puncto
 uirga quasi sceptrum regale superbius extat,
 significans regnare deum super omnia Christum,
 640 qui cruce dispensa per quattuor extima ligni
 quattuor attingit dimensum partibus orbem,
 ut trahat ad uitam populos ex omnibus oris.
 et quia morte crucis cunctis deus omnia Christus
 extat in exortum uitae finemque malorum,
 645 alpha crucem circumstat et ϕ , tribus utraque uirgis
 littera diuersam trina ratione figuram
 perficiens, quia perfectum est mens una, triplex uis.
 alpha itidem mihi Christus et ϕ , qui summa supremis
 finibus excelsi pariter complexus et imi
 650 uictor et inferna et pariter caelestia cepit
 effratisque abysis caelos penetrauit apertos,
 uictoricem referens superata morte salutem.
 utque illum patriae iunxit uictoria dextrae,
 corporeum statuit caelesti in sede tropeum
 655 uexillumque crucis super omnia sidera fixit.

628 exprimitur (*om.* ut) *A* et—significat *Mur.* 633 diducta *AD*,
 deducta *E* fastigia *E*, fastidia *AD* 634 distante *AD* 636 summi
AD 637 has *AE*, his *D* inter medio *D*, intermedio *AE* 638 quasi
AD, uelut *E* 640 dispensa *D*, dispensa *AE* quattuor *E* extima
 Signi *coni. Mur.* 641 quattuor *E* attingit *E* 645 alfa *AD* 646 tri-
 na *AD*, terna *E* 647 perfectu^o *D* unam *D* 648 alfa *ADA* suprae-
 mis *A* 650 cepit *A* 651 effratisque *A* abyssis *ADA* 652 supe-
 rate *A* 653 ut quae *AD* 654 tropeum *D*, trophaeum *E* *us.* 654 et
 655 *inverso ordine A*

- illa igitur species, quam fur agitatus auaris
 in cassum furiis pendente refixerat unco
 pollutaque manu sancta amandauerat aula,
 hoc opere est perfecta, modis ut consita miris
 660 aeternae crucis effigiem designet utramque,
 ut modo, si libeat spectari comminus ipsam,
 prompta fides oculis; nam reddita fulget in ipso
 quo fuerat prius apta loco et uelamine clausi
 altaris faciem signo pietatis adornat.
 665 ergo eadem species formam crucis exerit illam,
 quae trutinam aequato libratam stamine signat
 subrectoque iugum concors temone figurat,
 siue superciliis a fronte iugantia uultum
 lumina transuersis imitatur cornibus arbor
 670 ardua, qua dominus mundo trepidante pependit
 innocuum fundens pro peccatore cruorem.
 huic autem, solido quam pondere regula duplex
 iungit, in extrema producti calce metalli
 parua corona subest uariis circumdata gemmis.
 675 hac quoque crux domini tamquam diademate cincta
 emicat aeterna uitalis imagine ligni.
 hanc fur ille sui toto de corpore furti
 intactam ferro, quo cetera fregerat, unam
 liquit, et ut capto tunc distinctoque refusis
 680 uestibus elapsae ceciderunt fragmina praedae,
 uisa rei species tunc inuentoribus ipsis
 ancipiti motu confudit pectora. gaudent
 inuentis, sed fracta dolent; cum quaerere causam
 incipiunt, cautum simul audacemque latronem
 685 mirantes, caecum fractis cautumque relictis,
 tunc ille adtonitis crimen numenque fatetur;

657 casum *A* furiis *ex* uariis *A* 658 amandauerat *A* 661 spectati
AD comminus *E* 663 clausa *coni. Mur.* 665 eadem *E*¹ exerit *AD*
 666 aequato *E*, aequatae *AD* 667 subrectoque *coni. Mur.*, subrepto-
 que *ADE* concors *A*¹ 672 duplex *E* 675 hac *D*, haec *AE* tincta
AD 677 hanc *E*, hunc *AD* 679 distinctoque *E*¹ 680 et lapsae *D*
 caeciderunt *A* 683 cum *AD*, tum *E* 686 attonitis *DE*

- mente etenim totum conciderat, hoc tamen unum
 numine seruarat, quo crux inclusa uetabat
 quamlibet audacem segni uirtute latronem.
- 690 ipse fatebatur mentis scelus atque crucis uim
 contestans, quotiensque manus armasset in illam
 in cruce consertam socia conpage coronam,
 ceu fractas totiens ictu cecidisse recusso
 brachiaque aegra sibi neruis stupuisse solutis.
- 695 hic libet in miserum paucis insurgere furem:
 infelix, quae tanta tuam dementia mentem
 uerterat, ut tanto reprehensus lumine ueri
 non festinares omnem praeuertere cursu
 indagem reuolans, ut furtum sponte referres?
- 700 tantane uis animum tenebris oppressit auarum,
 auderes illam ut gremio tibi condere partem,
 quam totiens arcente deo uiolare timebas?
 dic mihi, qua pauor ille tuus fugiebat et unde
 rursus, ut intrepidum praeceps audacia sensum
- 705 tam male durabat, pauidus contemptor et idem
 eiusdem sceleris speciem diuersus abibas
 perfidiaeque fidem diuiso pectore miscens?
 uirtutem crucis et signum inuiolabile Christi
 credebas metuendo idem contingere ferro
- 710 et quod noscebas metuens portando negabas?
 sed tamen impietas tua nec tibi profuit, et nos,
 stultitiam confesse tuam diuinaque signa,
 fecisti magno crucis exultare triumpho.
 ergo relinquamus captum iam incessere furem,
- 715 cui satis ad poenam est spoliatae fraudis egestas.
 nunc ad te, ueneranda dei crux, uerto loquellas

687 totum *E*, om. *AD*, placida *coni. Mur.* conciderat *scripsi*, consi-
 derat *ADE*, con siderat *coni. Mur.* 689 signi *D* 691 in *Mur.*, om.
AD, ut *E* 692 socia *E*, sociam *AD* 693 fractas *Mur.*, fracta *ADE*
 icta *AD* 694 brachiaque *A* 700 auaris *Mur.* 701 contendere *A*
 706 speciem *AD*, specie *E* 709 idem *scripsi*, fidem *AD*, crucem *E*
 confringere *Mur.* 711 profuit *om. Mur.* 714 captus *A* incessere *D*
Mur., cessere *AE* 715 egestans *A*

gratantesque tua concludam laude profatus:
 o crux magna dei pietas, crux gloria caeli,
 crux aeterna salus hominum, crux terror iniquis
 720 et uirtus iustis lumenque fidelibus. o crux,
 quae terris in carne deum seruire saluti
 inque deo caelis hominem regnare dedisti;
 per te lux patuit ueri, nox inopia fugit.
 tu destruxisti credentibus eruta fana
 725 gentibus, humanae concors tu fibula pacis
 concilians hominem medii per foedera Christi.
 facta hominis gradus es, quo possit in aethera ferri.
 esto columna piis tu semper et anchora nobis,
 ut bene nostra domus maneat, bene classis agatur
 730 in cruce nixa, fide et de cruce nacta coronam.

XX.

Saepe boni domini caris famulantur alumnis
 mente pia, patrio subiecta tuentur amore
 mancipia hisque fauent cura propiore fouendis,
 quos magis indignos opis et uirtute carentes
 5 affectu rimante uident. et si quis eorum,
 moris ut humani sollempnis postulat usus,
 uotum aliquod celebrare uelit neque possit egenis
 id patrare opibus, studio curatur erili
 seruus inops, cui diues opum, qua pauper egebat,
 10 contulerit dominus cumulandae impendia mensae.
 haec mihi condicio est data sub Felice patrono;
 nulla mihi ex me sint, ut sint mihi cuncta per illum;

719 hominum *AE*, hominis *AD* 721 terris *AE*, cernis *AD* 724 fana et
AD 726 medii *D*, medi *A*, medium *AE* 727 possim *A* 729 maneat
AE, mane ut *AD* clausis *A* 730 nixa *AD*, fixa *AE* fide *scripsi*,
 fidem *ADAE* et *AD*, uel *AE* nacta *AE*. — explicit decimus *AD*

XX. *ADE*. — Incipit undecimus *AD*, incipit liber XII. *E* 2 pia]
 et *add. E* 5 et *E*, *om. AD* 6 sollempnis *E* postulat *A* 7 posit *A*
 8 herili *E* 9 qua *scripsi*, quo *ADE*, quis *Mur.* 11 conditio *E*
 12 sint ut (ut *in ras.*) *E*, sunt ut *coni. Zechmeister*

- namque ad natalem nunc ipsius, ut quidem et ante
 praeteritis quibus ista dies mihi floruit annis,
 15 non erat unde epulum uotis sollemne pararem,
 instabatque dies, nec adhuc mihi prompta facultas
 ex aliquo suberat; subito ecce patronus abundans
 unde dapem largam struerem geminos dedit una
 cum iunice sues, quorum de carne cibatis
 20 pauperibus nos materiam ex animalibus isdem
 sumpsimus, egregiis quoniam miracula signis
 per pecudes ipsas nuper deus edidit, alta
 destimulans ratione homines adtendere Christo
 nec desiderium carnis praeferre fidei;
 25 namque ad auaritiae nostrae lacrimabile probrum
 per pecora humanae rationis egentia summum
 signa dedisse deum, series recitanda docebit.
 non adficta canam, licet arte poematis utar.
 historica narrabo fide sine fraude poetae;
 30 absit enim famulo Christi mentita profari.
 gentibus hae placeant ut falsa colentibus artes;
 at nobis ars una fides et musica Christus,
 qui docuit miram sibimet concurrere pacem
 disparis harmoniae quondam, quam corpus in unum
 35 contulit adsumens hominem, qui miscuit alium
 infusa uirtute deum, ut duo conderet in se
 distantesque procul naturas redderet unum;
 ut deus esset homo, deus est homo factus ab ipso
 qui deus est genitore deo, cui gratia non est,
 40 sed natura, quod est summi patris unicus heres,
 solus habens proprium, quod munere praestat habere
 his, quibus alma fides dederit diuina mereri.
 ille igitur uere nobis est musicus auctor,

15 uotis *E*, uoti *AD* sollemne *E* 18 largam *E*, *om. AD* instrue-
 rem *AD* 19 iunice *AD*, nutrice *E* cibatos *E*¹ 20 hisdem *AD*
 24 desyderium *E* 26 per *E*, *om. AD*, et *Mur.* 31 falso *D* 34 ar-
 moniae *AD* quo tanquam *E* 35 cui *D* 41 solus *E*, solum *AD*,
 solum et *Mur.*

ille Dauid uerus, citharam qui corporis huius
 45 restituit putri dudum conpage iacentem,
 et tacitam ruptis antiquo crimine chordis
 adsumendo suum dominus reparauit in usum,
 consertisque deo mortalibus omnia rerum
 in speciem primae fecit reuirescere formae,
 50 ut noua cuncta forent, cunctis abeunte ueterno.
 hanc renouaturus citharam deus ipse magister,
 ipse sui positam suspendit in arbore ligni
 et cruce peccatum carnis perimente nouauit.
 atque ita mortalem numeris caelestibus aptam
 55 composuit citharam uariis ex gentibus unam,
 omnigenas populos conpingens corpus in unum.
 inde lacessitis fidibus de pectine uerbi
 uox euangelicae testudinis omnia complot
 laude dei; toto Christi chelys aurea mundo
 60 personat innumeris uno modulamine linguis,
 respondentque deo paribus noua carmina neruis.

sed referam ad mea coepta pedem; nam tempus et hora est
 promissas offerre dapes, adponere uobis
 prandia sollicitas caste sumenda per aures.

65 non ueteri repetam quae sum dicturus ab aeuo;
 ante dies paucos istic spectata profabor.
 uenerat huc quidam placitum sibi soluere uotum
 urbis Abellinae de finibus aduena nostris
 sedibus. hic porcum studio curante paratum
 70 dilatatumque diu, ut simul annis atque sagina
 cresceret, huc illinc perduxerat; atque ubi uenit,
 pingue pecus uoti iugulat de more uouentum.
 fama suis magni per egentum accenderat acrem

44 cytharam *D*¹*E* et *infra* 45 putri *E*, patri *AD* compagine *D*
 45 tacentem *fort.* 49 reuirescere *Mur.*, reuiuiscere (es ex is m. 2) *D*,
 reuiuiscere *AE* 59 chelis *E*, caelybs *D*, chelybs *A* 60 uno *E*, lino
AD, pleno *fort.* lingis *A* 65 nec *Mur.* repetam *E*, petam *AD*
 73 magni *uel* magna *coni. Mingar.*, magna *ADE* magnopere gen-
 tum *Mur.*

- ora famem et cuncti magnae spe partis hiantem
 75 tendebant ad opima senes conuiuia faucem.
 interea largitor inops non partibus aequis
 diuidit incisas carnes, medium suis aufert
 sinciput et tantum secti coquit intima uentris
 solaque pauperibus caesi uitalia porci
 80 diuidit ac totum sibi corpus habere relinquit,
 et uotum conplesse putat laetusque redire
 incipit, ausus eas iumento inponere secum
 reliquias, et in his placiti se pignora uoti
 sancta referre domum male credulus, in quibus idem
 85 damnum animae nodumque uiae portabat auarus.
 denique mox nec mille uiam permissus abire
 passibus elucente die simul aggere plano,
 non tenebris pauitante nec offendente salebris,
 lapsus equo et quasi fixus humi se tollere rursus
 90 ad consistendum reparato robore surgens
 non potuit coepitque pedes clamare ligatos
 idque probare iacens plantis quasi conpede iunctis.
 hic aliud mirum casu sociatur in ipso;
 nam dum illum tanta cum debilitate iacentem
 95 maesta propinquorum circumstat turba suorum,
 iumentum, cui sola oneri porcina manebat,
 ascensore sui uacuum et ductore relictum
 sponte sua sese nullo flectente refrenans,
 tamquam offendiculi causam cognosceret ultro
 100 aut aliquem prohibere uiam, qua coeperat ire,
 uidisset, sic fugit, iter cursumque retorsit,
 et properante gradu recurrit ad hospita tecta
 omnibus anteuolans, quos lapsi attenda tenebat
 cura uiri, qua paulatim quasi corpore fracto

74 ore *Mur.* cuncti *E* hiantem *D* corr. m. 2, hiantes *Mur.* 75 fauces *A* us. 77-79 om. *AD* et *Mur.* 80 ac] et *Mur.* 83 pignori *D*
 84 referre (re in ras.) *D* 90 raparato *E* 92 pede coniunctis *A*
 95 mesta *E* 96 honeri *E* 98 frectente *AD* 102 recurrit *A*¹
 tecta *E*, tectu *D*, tecti *A* 104 qua scripsi, quae *ADE*¹, quem *E*²

- 105 nitentem et genibus rigidis prodire negantem
 caecaque uincla pedum pariter meritumque ruinae
 illius et poenae lacrimosa noce fatentem
 luce palam, manibus graue subuectantibus aegri
 corpus, fida cohors sanctas referebat in aulas,
 110 orantem medici Felicis ad ipsa reduci
 limina, mox illic certum reperire medellam.
 illum homines interque manus interque ceteruas
 in sacra uectatum mirantibus atria turbis
 dispositi trino per longa sedilia coetu
 115 obstipuere senes, inopum miserabile uulgi
 et socio canae residentes agmine matres.
 praeterea multi, sua quos deuotio sanctis
 aedibus attulerat diuersis eminus oris,
 uiderunt insigne pium, cum tempore eodem,
 120 immo die, tam mira foret mutatio rerum.
 idem homo, qui paulo ante suo digressus ab isdem
 liminibus gressu, nunc ipse redux alienis
 infertur pedibus, subuecto corpore pendens.
 parte alia stratus nullo seruante sequentum
 125 hospitis ante fores etiam nunc carne suilla
 stabat onustus equus, neque quisquam notior illi
 adstiterat, cui cura foret releuare grauatum
 fasce suo et notis reducem subducere tectis.
 ille tamen uelut humana ratione repletus
 130 quaerentique suos et protinus operienti
 adstiterat similis, certo uestigia seruans
 fixa loco, simul aure micans et naribus efflans
 adueterorum hominum notos quaerebat odores.
 mirum erat hospitibus, quaenam fuga, qui status ille

106 pedum *E*, pedem *AD Mur.* pariter *E*, om. *AD*, amissum *Mur.*
 107 illius et *AD*, et causam *E* 111 certum *coni. Mur.*, certam *ADE*
 repperire *AD* 112 ceteras *D* 115 obstipuere *E* 117 quo *D*
 118 diuersis *E*, diuersus *AD* 121 digressus *E* ^h isdem *A*, hisdem *D*
 123 subrecto *fort.* 126 nec *Mur.* illa *E* 127 asstiterat *D*
 130 operienti *A*, operiente *D* 131 asstiterat *D* 134 stat (^{us} *m. 2*) *A*

- 135 esset equi, notumque animal faciebat amicis
 ambiguum noua forma rei, neque quisquam erat index
 accidui, cunctis illum stipantibus intus,
 qui fuerat manibus sanctam portatus in aulam
 martyris, aeger ubi sancto pro limine fusus,
 140 corpore proiecto et complexis postibus haerens,
 oscula figebat supplex fletuque lauabat
 seque recognoscens proprii caput esse doloris,
 tales sese dabat accusando querellas:
 o mihi, qui talem merui desumere poenam
 145 hac in sede miser, qua, si miser adueniat quis,
 efficitur felix! sed iustum parque maligno
 me fateor merito exitium cepisse patique,
 ut reus ipsa inter modo limina puniar ardens
 exurente pedes simul et stringente dolore,
 150 in quibus, heu demens! oblati munera uoti
 fraude fidem uiolans conuerti in damna salutis.
 est tamen, est aliquid, fateor, quod dicere possim
 iam mihi mutari grata uice tristia laetis
 atque ipsas animo iam prosperiora tuenti
 155 infractis coepisse malis dulcescere poenas,
 ex quibus haec nunc ipsa mihi bene gratia uenit,
 qua factum est mihi nunc, ut tam cito tangere rursus
 limina Felicis misero ueneranda liceret.
 nam mihi si nullus uel si leuis iste fuisset
 160 casus, ut adreptum possem pertendere cursum,
 tunc magis infelix de prosperitate fuisset,
 mansisset quia culpa nocens neque uulnus adactum
 intus in ossa animae sensissem carne rebeli.
 occultasset enim meriti discrimen iniquo

136 abiguum *A*, ambigui *E* rei] feri *E* index *E*, inde *AD*, ipse *Ming.* 138 sacram *Mur.* 143 querelas *E* 144 o mihi *DE*, omnibus *A*, hic ego *Mur.* 145 hac in sede *E*, hac inde *AD*, factus et inde *Mur.* 148 ipse *Mur.* 152 quo *fort.* 153 tristitia *D* 157 qua *E*, qui *AD*, quod *Mur.* est *E*, *om. AD* 159 uel *E*, aut *AD* 160 protendere *E* 162 mansisset quia *scripsi*, mansissetque *ADE* (*sed in E* que *exp.*), mansisset mihi *Mur.* 164 iniquo *AD*, iniqui *E*

- 165 corporis inlaesi uigor et uinxisset inertem
mens durata reum, nisi lapsum poena ligasset.
ergo potens medice in domini tu nomine Christi
Felix, iam satis hoc tibi sit dominoque potenti,
quod non ira mihi, pietas sed amica saluti
- 170 supplicium peperit, deuinctum ut corpore culpa
solueret. ecce malum seruum refugamque uoracem
iure retraxisti iniectis pro crimine uinclis.
debitor infelix teneor constringor aduror,
propositus cunctis diuini forma timoris.
- 175 mentibus haec omnes trepidis adtendite, quae nunc
me miserum reliquis documento ferre uidetis.
numquid enim hoc errore carent aliqui? sed in uno
exemplum fieri placuit, quo sit mea poena
et praeiudicium quibus emendatio non est.
- 180 sed iam parce tuo misero, precor, optime Felix,
parce libens, succurre fauens; dolor ultimus urget
clamosas iterare preces; festinus adesto,
ne mors praeueniat medicum festina morantem.
sed scio quod domini manus haec, quae uerberat et quae
- 185 parcat in ore tuo; mihi tantum tu modo fesso
iamque fatiscenti propera laxare catenam,
quam tu, sancte, uides, ego sentio; sicut operto
clam tacitus uincolo fugitiui membra ligasti,
sic inuisibili medicina solue reuersum.
- 190 talia clamantem, dum postibus haeret in ipsi
Felicis sancti lambensque per oscula tergit,
adtonitis illum pia turba et cernit et audit
coetibus; ipse iacens etiam nunc erigitur spe

167 domino *Mur.* 169 mira *D* 170 deuinctum *AD*, deuincto *E*, deuinctam *Mur.* corpora *D* culpam *Mur.* 171 seruum fugamque *A*, seruumque fugamque *Mur.* 175 trepidis omnes *Mur.* 176 miserum *A*¹ documento *AD* 179 et *AD*, in *E*, ut *fort.* 184 et quae] aequae *fort.* 185 parcat *E* in ore tuo *ADE*, more suo *Mur.*, parcat. in ore tuo est *coni. Chatelaine* parcat in ore tuo est citus ergo patronus adesto *E* 187 aperto *E* 191 terget *AD*

- increpitatque moras omnes et tarda suorum
 195 obsequia. adferri porcum totasque iubet mox
 pauperibus reddi partes, sibi uiuere tantum
 concedi petit atque inopum saturamine pasci.
 certatim socii cito iussa fidelia curant.
 itur ad hospitium notum, deponitur illic
 200 sarcina iumento, carnes in frustra secantur,
 et diuisa coquit spumantibus ignis aënis.
 cocta inportantur patulis numerosa catinis.
 exsaturata fames inopum gratantia reddit
 uerba deo et ueniam petit ut placata datori.
 205 nec mora, confestim uoti ratione soluta
 debitor ille intus meritaë compage catenae
 soluitur et pedibus domino miserante refectis
 tamquam liber equus uel ruptis cassibus ales
 euolat et cerui salientis imagine currit.
 210 mira fides oculis obtenditur. omnia gaudent
 tam facili pietate dei tantumque ualenti
 Felicis merito, ut coram adsit Christus in illo,
 pro meritis hominum moderans in utroque potenter,
 ut resipiscenti medicus sit et ultor iniquo.
 215 cernite enim, quantae fuit illa iniuria fraudis,
 qua miser ille prius diuiserat inter egentes
 seque suem atque istic, ubi totum reddere uotum
 debuerat, solum caput intestinaque porci
 carpserat et reliquam toto sibi corpore partem
 220 fecerat imprudens atque improbus, et tamen ipsa,
 qua miser extiterat, factus mox fraude beatus
 commutante deo pietatis uerbere culpam.
 talis enim censura dei est, sic temperat alti
 pondera iudicii deus arbiter et pater et rex,

194 increpitat ^{que} *A* 200 frustra *A* 201 aenis *om. A* lymphis spu-
 mantibus ignis *Mur.* 203 exaturata *E* famis *D* 206 compago *E*
 208 casibus *A* 211 facile *D* 212 assit *E* 215 fuit *Mur., om.*
AD, sit *E* 217 istis *E* 219 reliquam *E*, reliquum *AD* 223 est
ex et A m. 2

- 225 omnibus ut placidam moderato examine libret
iustitiam, et leuor mixta bonitate potestas
ante reos moneat stimulo quam fulmine perdat,
ut si profuerit praemissi uerberis ictus,
salua salus homini redeat commissa pigenti.
- 230 at si quis sacri monitus terrore flagelli
noluerit sentire plagam, incuratus abibit
seruatusque neci perfectam sentiet iram.
ille igitur miser ante, dehinc mox ipse beatus
tali sanatus carnemque animamque medella.
- 235 sed quia cognouit causam agnoscensque iacenter
paenituit, meritum curae sibi semet in ipso
repperit inque breui est expertus utrumque, quod omnes
iusta lege manet diuinae pacis et irae
ius et opus, maneat uindex ut iure superbos
- 240 poena reos, pietas seruet miserata fatentes.
ergo relaxatis alacer uestigia uinculis
idem ex incolumi cito debilis et cito liber
ex modo captiuo laeta cum uoce redibat,
insultans uelut ille olim, quem matris ab aluo
- 245 claudentem in uerbo domini Petrus atque Iohannes
iusserunt ualidis in saltum exsurgere plantis.
dignus et hic pauper speciosae limine portae,
quem deus ipse, Petri deus et Felicis, eadem
nunc uerbi uirtute sui sanauit apud nos
- 250 de casu claudum modo, qua sanauerat olim

225 placitam *A*, tacitam *Mur.* 227 reos *E*, reos non *AD* perdat
om. A, ullo *Mur.* 228 praemiis sine uerberis ictu *Mur.* 229 ho-
mini *E*, hominis *AD* pige *A* redeat compage remissa *Mur.* 230 sa-
cri *AD*, sacro *E* 231 iniuratus *A*¹ 234 medela *E* 235 sed] se *coni.*
Mur., et *fort.* iacenter *scripsi*, iacentem *E*, iacentur *AD* 236 penituit *AE*
meritum curae *AD*, merito curam *E* sibi semet in *coni. Zechmeister*,
sibi memet in *E*, sibimet *AD*, sibimet simul *Mur.* in ipso] ipse *Mur.*
237 inque breuem expertus *E* omne *Mur* 238 iuxta *AD*¹ 239 uti
Mur. 242 incolomi *D* 244 insultans *AD*, exultans *E* 245 plau-
dentem *uel* claudum ante *coni. Mur.* 246 exsurgere *D*, exsurge *A*,
assurgere *E* 250 de casu *DE*, su (*ante* su *spatium uac.*) *A*, excessu *Mur.*

ex utero claudum, qua nunc ope laetus abibat;
 quique preces maestas in uulnere fuderat intus,
 ecce foris sano reddebat corpore grates:

quidnam ego Felici possim redhibere patrono?

- 255 quas illi referam tanto pro munere digne
 tam cito de tanto sanatus uulnere grates?
 non pretium statui medico aut fastidia lecti
 tristia sustinui, neque per scalpella uel ignes
 aut male mordaces uario de gramine sucos,
- 260 saeuior et morbis et uulneribus medicina
 in corpus grassata meum est, uelut accidit illis,
 quos humana manus suspecta uisitatur arte
 semper et incerto trepidos solamine palpat.
 en ego per breue nunc spatium perlatus ad ipsum
- 265 Felicis sancti solium et proiectus in ipso
 limine tam gelido quam duro in marmore fractus
 atque dolens iacui, et solus mihi sermo precandi,
 sola fides medicina fuit; nullum adfore uidi
 et sensi medicum. quisnam hic medicus nisi Christus
- 270 ipse uel a Christo Felix de nomine Christi
 et uirtute potens? neutrum illo in tempore sensi,
 et tamen ipse fuit praesens in utroque, uel ut me
 peccantem argueret cito sanaretque dolentem.
 par modus in specie uaria mihi castigantis
- 275 parentisque fuit domini. sanator et ultor
 luminibus latuit, poena atque medella refulsit.
 nunc ego iam pleno perfectis ordine uotis
 ibo domum gaudens medico tutusque patrono
 aeternum Felice mihi; non iam ulla uerebor
- 280 occursura mihi uelut ante pericla uiarum;
 namque periculum aberit, quia causa soluta periculi est.

251 qua] ista *Mur.* 252 moestus *coni. Mur.* in *E, om. AD*, pro
Mur. 255 pro tanto *Mur.* dignet *AD*, dignas *Mur.* 258 sustinui *E*
 259 fucos *E*¹ 264 ergo *D*, ego *A* illum *E* 266 fractus *E*, fractas *AD*
 270 numine *fort.* 276 medela *E* 278 totusque *A* 279 Felice, nec
 amplius ulla uerebor *Mur.* 281 soluta *E, om. AD*, est nulla *Mur.*

- non resoluta fides me uinxerat, et modo soluit
rite soluta fides; tamen alliget, oro, tuus me
semper amor, Felix. istam mihi necte catenam,
285 qua tibi me numquam nec mors nec uita resoluat.
uerum omnes, quicumque meos uidere dolores
inque tuo merito magnis insignibus altam
conspexere manum Christi, cognoscere debent,
quantum illis mea poena boni prouiderit, ut iam
290 praecaueant de terrenis sibi parcere rebus
et, luera dum captant, acquirere damna salutis.
nam si de uili pecudis mihi carne alimentum
pauperibus fraudasse malo fuit, ecquid in illis,
qui male diuitias uano amplectuntur amore
295 defossisque suo pariter cum corde metallis
incubitant atque haec latitare superflua produnt,
quae proprio longe secreta tuentur ab usu?
quid facient? quidnam pro se tibi, Christe, loquentur,
tantorum qui partem inopum inuasere nec ulla
300 apposueri sibi de re superante salutem?
unus abijt missus. nunc mensae grata secundae
fercula ponemus; sed quamuis rursus eandem
diuerso carnem conditam iure feremus.
namque aliud uobis iterum, quod de sue mirum
305 lusit opus Felix, mira nouitate retexam.
tempore res prior est; sed nostris ante libellis
praeterita, in praesens tempus seruata canetur.
nec refert, quod opus quo sit sub tempore gestum,
unus erit quoniam uariis operator in annis,
310 qui diuersa facit sanctorum in laude suorum
omnibus in terris rerum miracula Christus.
agricolae quidam de nostris longius oris
Apula trans urbem Beneuentum rura colentes

282 me — 283 fides om. AD 284 ista A 285 sesoluat A¹ 293 malo
AD, malum E ecquid scripsi, et quid ADE illic D 294 diuitia A
uano D, sua ñ A, multo E 304 nobis E 311 miracula E 313 appula E
ueneuentum AD

- de grege setigero multis a fetibus unum
 315 lactea adhuc tenero pulsantem sumina rostro
 excerpere sibi et curatum tempore multo
 pauperunt in uota suem, et coepere paratum
 ducere sacratam sancti Felicis ad aulam,
 corpore de magno ut multos mactatus egenos
 320 pasceret et saturo gauderet paupere martyr.
 sed gratis aruina porcus superante pedum uim
 non potuit se ferre diu primoque uiarum
 limine succubuit sibimet neque deinde moueri
 uoce manu stimulis potuit. liquere iacentem
 325 hospitibusque suis commendauere relictum
 maerentes domini. mens anxia nutat in anceps;
 nam uoti reuocare uiam pia pectora nolunt;
 rursus Felicis ueneratum limina longe
 ire pudet uacuos deuoti muneris. ergo
 330 ambiguis talis sententia mentibus haesit,
 ut totidem lectos eadem de gente minores
 ad sua uota legant, quot erat prouectus in annos
 ille, sua pressus qui mole manebat iners sus,
 quod deuota fides obstricti debita uoti
 335 maturare parans tali ratione putauit,
 pluribus ut modicis unum pensaret opimum.
 ergo sacrum huc uenere locum uotisque patris
 hospitium rediere suum non comminus istinc.
 nam tum forte domos, quae circa martyris aulam,
 340 inplerat solitis denseta frequentia turbis.
 propterea procul hinc secreto in rure remotam
 contenti subiere casam, qua mane parabant

314 foetibus *E* 318 sancitam *Mur.* 321 graue sagina *Mur.* pedum-
 que *A* uim *E*, om. *AD* 322 referre *D* 325 commandauere *AE*
 328 rursus *Mur.* longo *E* 331 et *Mur.* electos ipsa de fort. gente *E*,
 grege *AD* 332 ad sua *E*, assidua *A*, assidua *D* legunt *Mur.* quod *D*
 prouectus *E*, profectus *AD* 333 ineptus *Mur.* 334 quod *E*, et quod
AD obstricti *D* 337 huc *AD*, hunc *E* 338 cominus *E* 339 aulas *E*
 340 denseta *E*, densata *AD* 341 preterea *E* rure *E*, ruere *AD*
 motam *A*¹

- ad reditum proferre pedem, cum prima ruberet
 parturiens aurora diem. tuguri fore aperta
 345 hospes homo egreditur tecto notumque suem uir
 conspicit ante fores mirando adstare paratu.
 tamquam se missum domino loqueretur adesse
 atque salutanti similis uestigia lambit
 gaudentis domini et gestu subgrunnit alumno
 350 blandus et olfaciens motando dat oscula rostro
 seque quasi uotum debere agnoscat erile,
 ingerit et tardos inuitat gutture cultros.
 quo duce, quaeso, uias ignotis finibus egit
 quosue pedes, tam longe ut posset currere, sumpsit,
 355 qui breuibus spatiis in primo fine uiarum
 defecit fluidae depressus mole saginae?
 certe nulla manus tantum pecus aggere longo
 nec sinus aduexit nec mens sua tam spatiosam
 ignota regione uiam penetrare subegit,
 360 quando homines etiam et mentis ratione uigentes
 perque ignota regi faciles interprete lingua,
 si tamen hi careant duce, quo uia luceat illis,
 caecus in externis regionibus implicat error.
 quisnam igitur direxit iter suis? unde uoluntas,
 365 qua dominos sequeretur, ei uel sensus, ut esset
 conscius ad uotum se longa aetate paratum?
 unde haec cura fuit pecori, quae rara fideles
 excitat, ut, tamquam proprio culpabilis actu
 pigra remansisset, sancto sus icta timore
 370 contractam remanendo sibi ueniendo piare
 curaret culpam et uitium pensaret inertis

344 fore (t. *eras.*) *A*, forte *Mur.* aperti *Mur.* 346 asstare *D*,
 astare *E* 347 missum] a *add. E* 349 subgrunit *A* 351 herile *E*
 354 quodsue *AD* possit *AD* *us.* 355 in *mg. inferiore add. et ut ante*
 356 *inserendum notauit A* *us.* 355 post 356 ponit *E* spaciis *A* 356 de-
 pressum *E teste Mur.* 359 coegit *mauult Mur.* 361 rei *E* 362 quo *E*,
 quod *AD* 363 externis *E*, extremis *AD* 366 paratum *AD*, coactum *E*
 368 ut *om. A* actu *E*, astu *D*, actu uel etiam astu *A* 369 sus icta *D*,
 suscita *A*, subiecta *E*, cincta *Mur.* 370 piaret 371 curare *AD*

- desidia, quamuis sero comitata profectos
 obsequio dominos? patet admirabile monstrum
 caelesti ditione datum tanto suis auso,
 375 solus ut iret iter longum, tantoque fuisse
 ingenio porcum, ignotis ut tramite recto
 dirigeret spatii. quid et hoc quam grande, quod illum
 Transbeneuentanis huc finibus aduenientem,
 publica seu medii se strata per aggeris audax
 380 miserit, occursum nusquam cepere frequentes,
 siue per occultos egit uestigia saltus,
 nulla manus ferro, fera uel fuit obuia morsu.
 quae solum duxit manus aut protexit euntem?
 nempe oculos aliqua celatus nube fefellit
 385 aëre uel raptus uento mage quam pede uenit
 et subita hospitium domini delapsus ab aura
 constitit ignoto pro limine quadrupes hospes.
 dicam aliud prope uicini mirabile signi.
 nam genere abiunctam, pecus armentale, iuuenecam
 390 quidam homines aequae longinqua huc sede profecti
 secretam primo lactantis ab ubere matris
 nutrierant nostris uotino munere pactam
 pauperibus, magna quos istae plebe coactos
 larga ope multorum Felicis gratia pascit.
 395 ergo ubi iam membris uitula exultabat adultis,
 facta per excretum iam corpus idonea noto,
 promouere domo; sed, qui mos esse uidetur
 persoluenda piis longe sua nota ferentum
 martyribus plaustro subiungere, quo ueherentur,

373 ammirabile *D* 374 tanto *om. A* 377 dirigeret *scripsi*, digere-
 ret *AD*, diggereret *E* quid *E*, quod *AD* quam *AD*, tam *E* 378 trans-
 ueneuentanis *AD* 379 publica seu *E*, publicas heu *AD* mediis *D* se
 strata *A*, est rata *D*, constrata *E* atgeris *A* 380 numquam *Mur.* 381 egit
E, igitur *AD* 385 aere *E*, aerea *AD* raptus *AD* 386 subito *Mur.*
 ab aura *DE*, ad ipsum *Mur.*, *om. A* 390 hac *Mur.* 391 lactentis *Mur.*
 393 ista *A* 395 exultauit *Mur.* 399 plaustro *E*, plastrum *AD* sub-
 iungere *AD*, subiunctam *E*

- 400 adgressi hanc uoluere iugo subiungere, quamuis
insuetam, tamen ut mitem iam mente subacta
usibus humanis, quibus illam e congrege coetu
sustulerant domini paruam et tectisque cibisque
miscuerant; hinc ut domita feritate putantes
- 405 sub iuga se facilem docili ceruice daturam,
sollicitant palpante manu et conantur in artum
ducere; at illa sibi solitos adludere tactus
credula consentit primum sequiturque uocantes.
uerum ubi iam propiata iugo conspexit habenas
- 410 ceruicique suae persensit lora parari,
indignata dolis et permutata repente
fit fera, nec ceruice iugum nec uincula collo
suscipit et uictis manibus lorisque recussis
prosilit a coetu retinentum et deuia longe
- 415 rura petit, fugiens dominos adsuetaque tecta.
nec procul ex oculis hominum de more ferino
se rapit et caecis fugitiuam saltibus abdit;
nam fugiens dominos abeuntes eminus adstans
sic fugit, ut non se patiatnr rure relinqui.
- 420 denique ubi iunctum gemino boue tendere plaustrum
conspicit, humanum sapit et quasi conscia uoto
deberi sese, comes incipit esse profectis.
nec longe comes est, tardis comes orbibus ire
spernit, et excursu uelut insultante gementes
- 425 praeteruecta rotas lenti moliminis agmen
respicit anteuolans nec iam timet ad iuga cogi,
inuisoque prius fit amica et praeuia plastro,
donec sacratam uentum Felicis ad aulam.
illic sponte gradum sistit seseque uocanti
- 430 adplicat et tamquam uoti rea gaudet in ipso
stare loco, propriam cui debet uictima caedem.

400 subiungere] submittere *Mur.* 401 iam mente subacta *AD*, iam-
que ante subactam *E* 403 et *AD*, *om. E* 411 dolos *Mur.* 415 rara *A*
418 astans *E* 419 rora *AD* 420 uinctum *Mur.* tendere *E*, *om.*
AD, currere *Mur.* 422 comis *E* 424 insultante *AD*, exultante *E*
428 aulam] est *add. E*

illa rebellis et humanis non subdita uinclis
 ducitur ad placidam nullo luctamine mortem;
 intemerata iugis submittens colla securi,
 435 pauperibus factura cibos de corpore caeso,
 laeta suum fundit dominorum in uota cruorem.
 quorsum istaec? numquid pecudum est, ut apostolus inquit,
 cura deo? sed qui propter nos omnia fecit,
 omnia pro nobis operatur in omnibus auctor
 440 atque per ignaras pecudes operantia nobis
 signa facit, brutas per clara insignia mentes
 sollicitans firmare fidem et confidere uero,
 ut dominum dociles linguis in uerba solutis.
 non taceant homines, quem signis muta loquuntur.

XXI.

Candida pax grata nobis uice temporis annum
 post hiemes actas tranquillo lumine ducit
 signatamque diem sancti Felicis honore
 securis aperit populis. gaudere serenis
 5 mentibus abstersa diri caligine belli
 suadet ouans Felix, quia pacis et ipse patronus
 cum patribus Paulo atque Petro et cum fratribus almis
 martyribus regem regum exorauit amico
 numine Romani producere tempora regni
 10 instantesque Getas ipsis iam faucibus urbis
 pellere et exitium seu uincula uertere in ipsos,
 qui minitabantur Romanis ultima regnis.
 nunc igitur pulsa formidine ut imbribus actis
 respicere expulsas nubes, praesentia rerum

438] (I Cor. 9, 9).

434 sumittens *E* 437 quorum *A* 440 ignoras *A*, ignotas *Mur.* —
 explicat undecimus *AD*.

XXI. *ADE* — incipit duodecimus *AD*, incipit liber XIII · *E* *A* *exh.*
 27—36, 344—356, 861—864, 628—635 1 nobis *E*, *om. AD* 3 diem
om. A signatumque pio *Mur.* 10 gatas *AD* 13 ut] et *Mur.*

- 15 praeteritis conferre iuuat. quam taetra per istos,
 qui fluxere dies, elapso nox erat anno,
 cum furor accensus diuinæ motibus iræ
 inmisso Latiis arderet in urbibus hoste!
 nunc itidem placidi spectate potentia Christi
 20 munera; mactatis pariter cum rege profano
 hostibus Augusti pueri uictoria pacem
 reddidit, atque annis tener idem fortis in armis
 praeualuit uirtute dei et mortalia fregit
 robor a sacrilegum Christo superante tyrannum.
 25 sed quid ego hinc modo plura loquar, quod non speciale
 esse mei Felicis opus res publica monstrat?
 pluribus hæc etenim causa est curata patronis,
 ut Romana salus et publica uita maneret.
 hic Petrus, hic Paulus proceres, hic martyres omnes,
 30 quos simul innumeros magnæ tenet ambitus urbis
 quosque per innumeras diffuso limite gentes
 intra Romuleos ueneratur ecclesia fines,
 sollicitas simul inpenso duxere precatu
 excubias. Felix meus his uelut unus eorum,
 35 in precibus pars magna fuit; sed summa petiti
 muneris ad cunctos, nulli priuata refertur.
 ergo pedem referam; sat enim mihi pauca locuto,
 unde nihil proprium meritis Felicis adesset;
 nec reticere tamen potui, quia portio laudis
 40 hinc quoque Felici suberat, quod summa potestas
 rexque potens regum Christus deus omnibus una
 adnerat sanctis, quibus in grege supplice mixtum
 Felicem parili audiuit pietate benignus.
 parcam igitur propriis adiungere publica donis
 45 munera priuatosque canam Felicis honores,

15 tetra *DE* 18 ardere *A* in urbibus] milibus *E* 19 spectate *A*,
 spectata *DE* 20 munere *Mur.* 22 reddit *D* idem] et *add. Mur.*
 24 tirannum *E* 30 innumeros *A*, innumeras *ADE* 31 limite *ADAE*,
 lumine *Mur.* 32 ecclesia *AD*, aecclia *A* 33 impensu *D* 34 his *ADA*,
 hic *E* 37 locuto *E*, locutum *AD* 40 hinc *E*, hoc *AD*

- quaeque suis proprie gerit hic in sedibus, edam.
 unde igitur faciam texendi carminis orsum?
 quae bona Felicis referam? quae multa per omnes
 passim agit, expediam magis, ane domestica dicam
 50 munera, quorum ego sum specialis debitor illi?
 haec potius repetam, mihi quae conlata meisque
 sat memini; et quia praeteritis magis illa libellis
 dicta mihi, quae partim aliis permixtaque nobis
 praestitit, ex his nunc opibus, quas largiter in nos
 55 contulit, hunc animo texam gratante libellum,
 et contra solitum uario modulamine morem,
 sicut et ipse mihi uarias parit omnibus annis
 materias, mutabo modos serieque sub una,
 non una sub lege dati pede carminis ibo.
 60 nam quasi fecundo sancti Felicis in agro
 emersere noui flores, duo germina Christi,
 Turcius ore pio, florente Suerius aeuo,
 et pariter sanctae matres similesque puellae,
 Alfa qualis erat soror illa Philemonis olim
 65 nobilis, in titulo quam signat epistola Pauli,
 et simul Eunomia aeternis iam pacta uirago
 in caelo thalamis, quam matris ab ubere raptam
 festino placitam sibi Christus amore dicauit
 unguentoque sui perfudit nominis, unde
 70 tincta comas animae et mentis caput uncta pudicum
 spirat eo sacros sponsi caelestis odores;
 haec Melani soror est simul et quasi filia, cuius
 haeret ouans lateri germanum nacta magistrum.
 quae simul astrictae diuinis dotibus ambae
 75 uirtutum uarias ut uiua monilia gemmas

64] (Phil. 1, 2).

46 sues *A*¹ egerit *Mur.* 51 que *AD* 60 quasi *scripsi*, quia *ADE*
 62 turtius *E* florentes *D* suerius *E*, suetrius *A*, uetrius *D*, suerius
Mur. inter 63 et 64 aut 64 et 65 aliquos *uersus desiderari censet Ming.*
 64 Apphia *coni. Ming.* 67 ab *E*, sub *AD* 70 comas animae *AD*,
 comam *E* et mentis capud *AD*, meritis sacris *E* iuncta *A uersus*
 71—123 *om. AD Mur.* 71 eo *Ming.*, io *E*

- mentibus excultis specioso pectore gestant.
 has procerum numerosa cohors et concolor uno
 uellere uirgineae sequitur sacra turba cateruae.
 Eunomiam hinc Melani doctam sub principe uoce
- 80 formantem modulis psalmodum uasa modestis
 auscultat gaudens dilecto Christus in agno,
 quod modulante deo benedictas paruula princeps,
 sanctorum comites, casto regat ore choreas.
 haec igitur mihimet meditati congrua suasit
- 85 gratia multimodis incluso carmine metris
 distinctum uariis imitari floribus hortum,
 sicut Felicis gremium florere repletum
 lumine diuerso quasi rus admiror opimum
 hospitibus multis in eum Christo duce missis
- 90 Felicisque patri denso simul agmine natis
 pignoribus, subito ut totis habitacula cellis
 per fines creuisse suos et sobria castos
 tecta sonare modos tandem sibi uocibus aptis
 gaudeat hospitibus suis et corpore et ore
- 95 ipse sinu pleno dignos miretur alumnos
 et uirtute pares animas in dispare sexu;
 sicut oliuarum fecundo in colle nouellas
 laetatur senior diuino a semine Christi
 plantator cernens inter sua rura colonos.
- 100 floreat ergo nouo mihi carminis area prato
 laudibus et domini, qui conditor oris et artis
 omnimodae est, uario famulans pede musica curret.
 iamque intertextis elegus succedat iambis,
 sit caput herous fundamentumque libello.
- 105 castis agendus gaudiis et hostiis
 dies refulsit laude Felicis sacer.

76 spetioso *E* 77 proceres *fort.* *uss.* 77 et 78 post 83 ponendos
 esse *cens.* Zechmeister 84 mihimet *scripsi,* mihi *E,* mecum *coni.* Zech-
 meister 86 ortum *E* 97 nouellas *coni.* Zechmeister, nouella *E* 102 omni-
 mode *E* 103 elegu *E* 104 libello] *add. E:* Incipit liber XIII.

- quod ,laude' dixi, ,morte' dictum discite,
quia mors piorum iure laus uocabitur,
pretiosa domino quae deo reppenditur.
- 110 unde et propheta dicit in uerbo dei
uitae probatae in exitu laudem dari,
et ante mortem praedicandum neminem
Salomonis ore sermo diuinus docet,
laudanda quamuis quidam in hac uita gerant
- 115 nec possit alibi quam sub isto saeculo
laus praeparari, quae canenda in exitu est.
sed credo, quoniam tota res uitae istius
fluitans et anceps lubrico pendet statu,
breuique nostram uertit aetatem rota
- 120 surgens cadensque per salebrosas uias,
quibus huius aeni cursus explicandus est:
iccirco nos magistra prouidentia
monet ante finem nec sibi nec alteri
debere quemquam plaudere et confidere;
- 125 quamuis honesta rectus incedat uia,
tamen timere semper offensam pedis,
donec peractis usque metam cursibus
palmam petitae comprehendat gloriae.
quare beatos martyras, quos extulit
- 130 perfecta uirtus in coronam caelitem,
iustis honoris debiti praeconiis
celebramus omnes nos eorum posterii
confessione Christiani nominis,
quibus profuso sanguine ob sanctam fidem
- 135 proseminarunt frugis aeternae bonum,
ut, si ambulemus martyrum uestigiis,
paribus parentum perfruamur praemiis.
hinc ergo sanctis siue confessoribus

110] (Tob. 3, 1). 113] (Eccli. 11, 30).

107 discite *scripsi*, dicite *E*, ducite *coni*. *Zechmeister* 120 surgens-
que *E* 125 quamuisque *coni*. *Zechmeister* incidat *A* 129 martyres *A*
132 caelebramus *A* 137 partibus *A*, partis *Mur*.

- seu consecratis passione testibus
 140 dies sacratos, in quibus functi diem
 mortalis aevi morte uitali suum
 de labe mundi transierunt ad deum,
 populi fideles gaudiis sollemnibus
 honore Christi gratulantes excolunt,
 145 ut iste sancti pace Felicis dies,
 quo clausit olim corporis uitam senex,
 confessionis ante functus proelia,
 sed incruento consecratus exitu,
 post bella uictor pacis adsumptus die
 150 uocante Christo liquit exultans humum
 et in supernas transitum fecit domos,
 non defraudatus a corona martyris,
 quia passionis mente uotum gesserat.
 nam saepe agonem miles intrauit potens
 155 uictoque semper hoste confessor redit;
 sed praeparata mente contentus deus
 seruauit illum, non coronam martyris
 negans, sed addens et coronam antistitis,
 ut incruento palmam adeptus proelio
 160 et proeliati possideret praemium
 confessionis purpurante laurea,
 uittaque pacis in sacerdotis stola
 redimitus idem bis coronatus foret
 confessor atque presbyter Felix dei.
 165 hic ergo, uotis quem recolimus annuis,
 non est agonis, sed sepulturae dies,
 quo separata ab inuicem substantia
 animae uolauit ad deum, in terram caro
 reuersa tumulo conquieuit abdita.
 170. et merito sanctis iste natalis dies
 notatur, in quo lege functi carnea

139 siue *Mur.* 143 sollemnibus *E* 145 sanctus *coni. Zechmeister*
 150 exultans *A* 153 qui *fort.* 155 rediit *Mur.* 161 confessione *E*
 162 uitaque *A* 165 annuis *E*, annus *AD* 167 quo separata *E*, quos
 parata *AD* 168 anima *Mur.*

- mortalitatis exuuntur uinculis
 et in superna regna nascuntur deo
 secumque laetam spem resurgendi ferunt.
- 175 ego semper istum sic honoravi diem,
 magis hunc putarem ut esse natalem mihi,
 quam quo fuissem natus in cassum die.
 legendus etenim est ille dignius mihi
 dies, in istud quo creatus saeculum
- 180 peccator utero peccatricis excidi
 conceptus atris ex iniquitatibus,
 ut iam nocentem pareret me mater mea.
 maledictus ergo sit dies, quo sum miser
 ad iniquitates ex iniquis editus.
- 185 benedictus iste sit natalis et mihi,
 quo mihi patronus natus in caelestibus
 Felix ad illam exortus est potentiam,
 qua me ualeret faece purgatum mea
 laxare uinclis et redemptum absolueret
- 190 de luctuosa morte natalis mei.
 eadem recurrit semper haec cunctis dies
 acto per orbem circulis anno suis;
 uerum quotannis innouante gratia
 diuersitatem munerum, quae dat suo
- 195 Christus sodali, donet ut Felix mihi,
 mutatur et non ipsa quae cunctis uenit,
 uarias meorum carminum causas ferens.
 uideamus ergo, quid mihi hoc anno nouum
 attulerit, unde uocibus uernem nouis.
- 200 non ibo longe, nec procul sumam mihi
 praeterita tempore aut locis absentia.
 adsunt, tenentur ipsa dona comminus;
 uidetis omnes munera hoc anno data
 nobis in uno iuncta Felicis sinu,

178 legendus *A* dignius *E*, dignus *AD* 179 istud *Ming.*, istum
ADE 189 laxatum *E* 190 et 191 *inuerso ordine exh. Mur.* 198 quod-
 annis *D* 200 summam *AE*¹ 202 assunt *E* cominus *E*

- 205 mancipia Christi, nobiles terrae prius,
 nunc uero caelo destinatos incolas,
 quos Christus ipse, qui crearat diuites,
 hoc pauperavit saeculo, in regnum ut suum
 terreni honoris arce deiectos uehat:
- 210 Apronianum Turciae gentis decus,
 aetate puerum, sensibus carnis senem,
 ueteri togarum nobilem prosapia
 sed clariorem Christiano nomine,
 qui mixta ueteris et noui ortus gloria
- 215 uetus est senator curiae, Christo nouus.
 huic propinquat socius aequali iugo
 aeuo minore Pinianus, par fide,
 et ipse prisco sanguine inlustris puer,
 in principe urbe consulis primi genus.
- 220 Valerius ille consulari stemmate
 primus Latinis nomen in fastis tenens,
 quem Roma pulsus regibus Bruto addidit,
 Valeri modo huius Christiani consulis
 longe retrorsum generis auctor ultimus.
- 225 o uena felix! ille gentili licet
 errore functus hoc suae stirpis bonum
 non capiat atro mersus inferni lacu,
 sed nos fideli contuentes lumine
 retroacta uel praesentia humani status
- 230 miramur opera conditoris ardui
 et praeparatos a uetustis saeculis
 successionum mysticarum lineis
 pios stupemus inpiorum filios;
 tamen in tenebris inpiarum mentium
- 235 lucis uidemus emicasse semina

207 creauit *Mur.* 210 Apronianum *E* 211 carnis] cordis *fort.*
 214 quo *E* 215 christo *AD*, christi *E* 217 minore *coni. Zechmeister*,
 minor est *E*, minor *AD* pinnianus *E* 219 urbis *ex* urbe *D m.* 2
 primi genitus *E*, primigenus *Mur.* 220 Valeru^z *D* 221 latinus *A*¹
 226 errore *E*, terrore *AD* 232 myxticarum *E* 233 pios *E*, post *AD*

- in tempore ipso noctis antiquae sitis,
 quibus probata quamlibet gentilibus
 mens et uoluntas lege naturae fuit.
 hinc in quibusdam nunc eorum posteris
 240 ueterum subinde uena respondet patrum;
 ut ille quondam Piniani nunc mei
 auctor supremus in libertatem suis
 post regna dura uindicandis ciuibus
 lectus nepotis huius ortum praetulit,
 245 qui mente auita persequens superbiam
 potiore causa seruitutem depulit
 a semet ipso, corporis uictor sui,
 pulsoque regno diaboli e membris suis
 iam spiritali pace peccati iugum
 250 fidelis animae casta libertas terit,
 et in hoc parentis aliquid illius refert
 puer iste Christi consulatum militans,
 quod liberandis consulens munus pium
 redemptionis opere dispensat deo,
 255 prisci parentis aemulator hactenus,
 quod seruitute liberat domesticos,
 ut ille ciues. sed quod ille gesserat
 in urbe et una et paruula primis adhuc
 Romae sub annis, hic modo in multis agit
 260 diuerso in orbe constitutis urbibus,
 passim benignus et suis et exteris.
 nam et liberorum plurimis ceruicibus
 seruile sanctis opibus expellit iugum,
 quos aere uinctos in tenebris carceris
 265 absoluit auro de catena fenoris.
 hos ergo Felix in suo sinu abditos
 mandante Christo condidit tectis suis

241 pinniani *E* 242 superemus *A* 244 lecti *E* nepotis *A*
 251 referi *A* 254 ope *Mur.* dei *coni.* *Zechmeister* 258 una et]
 una *E* paruola *A*, paruola, *sed* in ant paruola *add. in mg. D* athuc *D*
 262 et *AD*, *om. E* libertorum *Mur.* 265 faenoris *AD*

- mecumque sumpsit sempiternos hospites.
 his nunc utrimque laetus adiutoribus
 270 trium sub una uoce notum dedico,
 uno loquente spiritu affectu trium.
- magnificate deum mecum et sapienter honestis,
 unanimes pueri, psallite carminibus.
 ut decachorda sonant pulsis psalteria neruis
 275 et paribus coeunt dissona fila modis,
 sic pia compagis nostrae testudo resultet,
 tamquam uno triplex lingua sonet labio.
 tres etenim numero sumus, idem mentibus unum,
 et plures coeunt in tribus his animae,
 280 quarum caelestis liber indita nomina seruat:
 prima chori Albina est cum pare Therasia;
 iungitur hoc germana iugo, ut sit tertia princeps
 agminis hymnisonis mater Auita choris.
 matribus his duo sunt tribus uno pignora sexu,
 285 flos geminus, Melani germen et Eunomia.
 haec eadem et nobis maribus sunt pignora; nam quos
 discernit sexus, consociat pietas.
 cum patre Paulino pater aequae Turcius iste est,
 sed me aetas, suboles hunc facit esse patrem.
 290 diuerso ex aeuo sociamur nomen in unum,
 et non ambo senes, sed tamen ambo patres.
 ergo cohors haec tota simul, tria nomina matres,
 quattuor in natis, in patribus duo sunt.
 nam puer hinc Melani coniunx in corpore Christi,
 295 cui deus a pinu nomen habere dedit,

268 secumque *fort.* 270 trinum *fort.* 271 spiritu *scripsi*, spiritu
 in *ADE* loquente in spiritu *Zechmeister* *uss.* 272 et *seqq. om. E*
 273 dñm *A* sapienter *coni. Zechmeister*, sapientes *AD* 274 decha-
 corda *A* sonent *Mur.* 275 coeunt *AD*, coeant *Mur.* 278 tris *AD*
 iidem *Mur.* 281 ethaerasia *D* compare (*uel* cum pare) Therasia *coni.*
Mur., compar et haerasia *AD* 284 tribu *AD* 287 consciat *A*
 289 mea *A* soboles *Mur.* 290 nomen sociamur *Mur.* 291 et] ut
fort. patres *coni. Mur.*, pares *AD* 294 hic *coni. Zechmeister*

natus ut aeternae uitae puer arbore ab illa
 susciperet nomen, quae sine fine uiret.
 pinus enim semper floreſcente cacumine perstans,
 semper amans celsis alta comare iugis,
 300 non mutat speciem cum tempore (namque sub aestu
 et niue par sibimet stat uiridante coma)
 fertilis et fructu ualidae nucis intus ad escam
 lac tenerum crispo tegmine mater habet,
 pinguis odoratum desudat taeda liquorem,
 305 ut nec in ipso arbor robore sit sterilis.
 haec igitur typus est aeterni corporis arbor,
 pulchra ferax uiuax ardua odora uirens.
 istius instar erit domino puer iste beatus
 arboris, ut maneat gratia perpes ei.
 310 iamque deo plantatus agit sanctoque profectu
 fructiferum adtollit pinus ut alta caput.
 eminent hic proprio mihi filius in grege primus;
 ast aliud mihi par lumen in Asterio est,
 quem simul unanimes uera pietate parentes
 315 infantem Christo constituere sacrum,
 ut tamquam Samuel primis signatus ab annis
 cresceret in sanctis uotus alente deo.
 prima parens Christi sub nomine murmura soluit,
 et domini nomen prima loquella fuit,
 320 iamque parente deo regnis caelestibus ortus
 sidereo pariter nomine et ore micat.
 hunc puerum et fratrem fecit pia gratia patri;
 nam pariter sancto flumine sunt geniti.
 quos natura gradu diuiserat, hos deus almo
 325 munere germanos in sua regna uehet.
 ergo nouem cuncti socia cum prole parentes

301 pars *D* 303 *chrispo A* 306 est] et *A* 311 attollit *D* 312 emi-
 net *Mur.*, enim et *AD* 313 par *Mur.*, per *D*, p *A* 318 parens *coni.*
Zechmeister, parente *AD* 319 et *om. in spat. uac. A* domni *A* lo-
 quilla *A* 324 hoc *A*

- pectore concordi simus ut una chelys;
 omnes ex nobis cytharam faciamus in unum
 carmen diuersis compositam fidibus.
- 330 Aemilius ueniat decimus. tunc denique pleno
 concinet in nobis mystica lex numero.
 hoc etenim numero capitum in testudine pacis
 uiua salutiferum chorda loquetur opus.
 huic cytharae plectrum Felix erit. hoc decachordam
- 335 Christus ouans cytharam pectine percutiet.
 quae cythara in nobis Christo modulante sonabit
 plena perfectis sensibus armonia,
 si pax nostra deo totis sit consona fibris,
 simus ut uniti corpore mente fide.
- 340 talis enim cytharam sanctis homo legibus inplet,
 omnibus ad uitam compositus numeris,
 cuius uita sacrae concordat ad omnia legi;
 omnis enim inrupto stamine chorda canet.

- nunc ad te, uenerande parens, aeterne patrone,
- 345 susceptor meus et Christo carissime Felix,
 gratificas uerso referam sermone loquellas.
 multa mihi uariis tribuisti munera donis;
 omnia, praesentis uitae rem spemque futurae
 quae pariunt, tibi me meminisse debere, cui me
- 350 mancipium primis donauit Christus ab annis.
 si mihi flumineis facundia curreret undis
 oraque mille forent centenis persona linguis,
 forte nec his opibus conlato fonte refertus
 omnia Felicis percurrere munera possem,

327 pectori *AD* caelis *D* sed in *mg. m. 1*: in aut chelys 328 ci-
 tharam *AD et infra* 329 compositum *A* 332 numero capitum *coni.*
Zechmeister, numeri in capite *AD* 333 corda *D* 334 dechacordam *A*
 337 plenam *Mur.* armoniam *Mur.* 338 si] sic *Mur.* totis sit deo *AD*
 339 uniti *A* 340 citharem *D*¹ implat *D* 343 corda *D* 346 lo-
 quellas *AD*, loquillas *A* 349 me *om. A* 353 fronte *A* refectus *A*
 354 munera percurrere *AD*

- 355 quanta suo dominus donauit Christus amico
 et mihi confessor famulo transfudit alumno.
 quae quibus anteferam? donis diuersa, sed aequis
 grandia ponderibus concurrunt multa, nec ex his
 quid potius memorare legam, discernere possim;
- 360 iudicii facilis discrimen copia turbat.
 si prima repetens ab origine cuncta reuoluam,
 quae pietate pari, uario mihi praestitit aeuo,
 ante queam capitis proprii numerare capillos
 quam tua circa me, Felix bone, dona referre.
- 365 tu mihi caelestum, si possem adtingere, rerum
 prima salutiferis iecisti semina causis.
 nam puer occiduis Gallorum aduectus ab oris,
 ut primum tetigi trepido tua limina gressu,
 admiranda uidens operum documenta sacrorum
- 370 pro foribus feruere tuis, ubi corpore humato
 clauderis et meritis late diffunderis altis,
 toto corde fidem diuini nominis hausit
 inque tuo gaudens adamauit lumine Christum.
 te duce fascigerum gessi primaueus honorem .
- 375 teque meam moderante manum, seruante salutem,
 purus ab humani sanguis discrimine mansi.
 tunc etiam primae (puerus) libamina barbae
 ante tuum solium quasi te carpente totondi;
 iam tunc praemisso per honorem pignore sedis
- 380 Campanis metanda locis habitacula fixi,
 te fundante tui uentura cubilia serui,
 cum tacita inspirans curam mihi mente iuberis
 muniri sternique uiam ad tua tecta ferentem
 adtiguumque tuis longo consurgere tractu
- 385 culminibus tegimen, sub quo prior usus egentum

356 transfudit] transmisit A 357 post feram *interrogationis signum posui* 361 repens D 363 quaeam D 369 ammiranda D documenta AD 371 diffunderis AD 376 sanguis *scripsi*, sanguinis AD humanae caedis *coni. Mur.* 377 puerus (*an puer et?*) *addidi, om. AD*, ut mos est *add. Mur.*, iuuenis *add. Zechmeister* 379 honore A 381 tui *Mur.*, cui AD 385 culminibusque D prior uisus A, plus unus *coni. Zechmeister*

- incoluit. post haec geminato tegmine creuit
 structa domus, nostris quae nunc manet hospita cellis;
 subdita pauperibus famulatur porticus aegris,
 quae nos inpositis super addita tecta colentes
 390 sustinet hospitibus inopumque salubria praestat
 uulneribus nostris consortia sede sub una,
 commoda praestemus nobis ut amica uicissim,
 fundamenta illi confirment nostra precantes,
 nos fraterna inopum foueamus corpora tecto.
 395 ergo ubi bis terno dicionis fasce leuatus
 deposui nulla maculatam caede securim,
 te reuocante soli quondam genitalis ad oram
 sollicitae matri sum redditus. inde propinquos
 trans iuga Pyrenes adii peregrinus Hiberos.
 400 illic me thalamis humana lege iugari
 passus es, ut uitam commercarere duorum
 perque iugum carnis duplicata salus animarum
 dilatam unius posset pensare salutem.
 ex illo quamuis alio mihi tramite uita
 405 curreret atque alio colerem procul absitus orbe,
 qua maris Oceani circumsona tunditur aestu
 Gallia: mente tamen numquam diuulsus ab ista
 sede fui semperque sinu Felicis inhaesi
 inque uicem sensi Felicem adsistere nostris
 410 rebus in omne bonum per cuncta domique foris
 conficienda. mihi res et defensio rerum
 unus erat Felix placato numine Christi,
 semper et auertens aduersa et prospera praestans.
 tu Felix semper felix mihi, ne miser essem,
 415 perpetua pater et custos pietate fuisti.
 cumque laborarem germani sanguine caesi

398 sollicite *A* 401 commercare *D* 405 aliam c. p. a. oram *coni.*
Petrus Bernardonius 406 ociani *A* circumsona tunditur *D*, ut *Petrus*
Bernardonius coniecerat, circumsonat unditus *A* 407 gallia *DA*¹,
 Galla *A*² *Mur.* 408 side fuissem perque sinus *A* 411 res] spes *fort.*
 413 auersa *Mur.* 416 laborem *A*

- et consanguineum pareret fraterna periculum
 causa mihi censumque meum iam sector adisset,
 tu mea colla, pater, gladio, patrimonia fisco
 420 eximis et Christo domino mea meque reseruas.
 nam quo consilio rebus capitique meo tunc
 Christus opem tulerit, Felicis cura potenter
 adfuerit, docuit rerum post exitus ingens,
 quo mutata meae sors et sententia uitae
 425 abiurante fide mundum patriamque domumque.
 prodita diuersis egit commercia terris
 portandamque crucem distractis omnibus emit.
 res igitur terrae regni caelestis emit spem;
 spes etenim fidei carnis re fortior. haec spes
 430 perpetuam, quae nixa deo est, rem parturit; at res
 carnea caelestem perimit spem, quae tamen et rem,
 si superet uincente fide, non protinus aufert,
 sed bene mutatam diuino iure reformat,
 de fragili aeternam referens terrisque remotam
 435 in caelis statuens, ubi fidus credita custos
 Christus habet; neque tantum isto quo sumpserit istinc
 depositum numero seruat, sed multiplicato
 his qui crediderint commissa talenta rependet
 fenore seque ipsum credentibus efficiet rem.
 440 et quae res hac re poterit pretiosior esse?
 si totus mundus mihi res priuata fuisset,
 num potior domino foret haec possessio Christo?
 et quis me tantae uel spe modo possessorem
 praestitit esse rei? quis me rem conpulit istam
 445 spernere pro Christo, ut Christum mihi uerteret in rem?
 quis nisi tu, semper mea magna potentia, Felix
 peccatis inimice meis et amice salutis?
 tu mihi mutasti patriam meliore paratu,

418 rector *Mur.* adisse *A* 419 gladia *D* 420 me meaque *D*
 424 go *A* meae *scripsi*, mea *AD*, mea est *Mur.* 425 patriamque *D*
 426 egi *coni. Mur.* commertia *D* 427 emi *coni. Mur.* 439 faenore *D*
 ipsum *AD*, om. *Mur.*

te mihi pro patria reddens. tu carnea nobis
 450 uincula rupisti. tu nos de labe caduci
 sanguinis exemptos terrae genitalis ab ora
 ad genus emigrare tuum et caelestia magnis
 fecisti spirare animis. tu stemmata nostra
 mutans de proavis mortalibus inter amicos
 455 caelestis domini et libro signata perenni
 nomina translato mortalis originis ortu
 deleri facies morti, transcripta saluti.
 quid simile his habui, cum dicerer esse senator,
 qualia nunc istic habeo, cum dicor egenus?
 460 ecce mihi per tot benedicti martyris aulas
 et spatiis amplas et culminibus sublimes
 et recauis alte laquearibus ambitiosas
 inriguas et aquis et porticibus redimitas,
 undique ubique simul, quodcumque per ista beati
 465 nomine Felicis colitur celebratur habetur,
 omnibus in spatiis domus est mea. nec locus ullus
 aedibus illius coniunctus et insitus extat,
 qui mihi non quasi res pateat mea. sed quid in isto
 munere me iactem, si rem Felicis amati
 470 uisibili lapidum tecto uernaculus hospes
 possideam? quanto plus est mihi, quod mihi Felix
 ipse dei dono domus est, in quo mea uiuam
 uita domum nullis lapsuram possidet annis?
 nam quod Felicis domus et mea sit domus, ipso
 475 permittente sui licitas mihi iuris habenas,
 his etiam probat officiis audacia nostra,
 hospita quod socios in tecta recepimus et nunc
 omnes iure pari Felicis iura tenemus
 Felicisque patris gremio coniuncta fouemur

453 spirare *AD*, sperare *Mur*. 454 proavis *AD*, prauis *Mur*. 455 et
delere uult Zechmeister 457 transcripta *D*, transcribta *A* 458 hic *fort*.
dicerer AD, diceret *Mur*. 462 ambitiosa *AD* 464 et ubique *AD*
 468 quid *ex q A* 469 iacentem *A* 472 uiuam *AD*, uiuat *Mur*.
 475 sue *A*¹

- 480 pignora, quae nostis, quos cernitis et modo in ipsis
 Felicis tectis mecum metata tuentes
 hospitia, oblitos ueterum praecelsa domorum
 culmina et angustis uicino martyre cellis
 tutius in paruo sprete ambitione manentes.
- 485 Christus enim iuxta est modicis, auertitur altis
 pauperis et tuguri magis arta tegilla frequentat
 quam praecelsa superbarum fastigia rerum.
 ergo ut conponam quae nunc colo tecta relictis
 culminibus, quae nunc habeo aut habuisse recorder,
- 490 si placet, arbitriis sibimet componite iustis.
 quae tam pulchra domus, quis ager fertilis umquam
 in re mortali fuerit mihi, quam modo in ista
 pauperie tribuit Christus, per quem mihi abundat
 diues inexhausto reditu possessio Felix?
- 495 ut uero ex ueteri relegam mea praedia censu,
 quicquid erat magnum quondam mihi qualibet in re,
 terra erat et uacuae species uentosa figurae;
 siue aurum gemmaeue forent, erat illa supellex
 uile bonis pretium, pretiosum uirus auaris.
- 500 at modo cassus opum, nec opum sed uerius expers
 damnatorum onerum, secura liber habendi
 paupertate fruor, nec habent inimica segmentum
 uinacula quo teneant nudum. facili leuis exit
 corpore quem nullis suffocat amoribus illex
- 505 per uarias species mundi fallentis imago.
 o ueneranda mihi et toto pretiosior orbe
 pauperies Christi! thesauro caelitate ditas

486 tegilla *Mur.*, tigilla *AD* frequentat *D* 487 superborum *AD*
 superborum f. regum *fort.* 488 relictis *AD*, relatis *Mur.* 489 aut] ã *A*,
 et quae *coni.* *Zechmeister* 490 placeat *D* arbitriis *AD*, arbitris *Mur.*
 491 umquam *AD* 493 pauperie tribuit *AD*, paupere contribuit *Mur.*
 496 quidquid *D* 498 gemmaeue *coni.* *Zechmeister*, gemmaeque *AD*
 ille *A* 500 at *A*, ad *D*, ac *Mur.* 501 damnatorum *Mur.*, damnorum
AD 502 fruo *A* inimica *Mur.*, imma *AD* segmentum *coni.* *Gill-*
bauer, sequentum *AD* 503 facili *scripsi*, facile *AD* 504 suffocata
 moribus *D* illex *A*¹ 505 falentis *A*

- quos spolias opibus, terrae quasi rudere purgas,
 destruis in nobis terrena, aeterna uicissim
 510 construis, in pretium uitae dispendia terrae
 uertis iure nouo, uersa uice detrimenti
 atque lucri, ut nobis seruata pecunia damnum,
 non seruata lucrum faciat; sed more sinistro
 fusa eadem damno est. nec enim nisi nomine Christi
 515 praeceptoque dei cuiquam sua fundere prodest;
 nam uere pereunt uitii impensa profanis.
 luxus et ambitio in magno discrimine morbi
 crimen auaritiae pensant, quia par in utroque
 causa subest mortis, quam sic maculosa libido
 520 perficit ut rerum mundi malesuada cupido.
 his me diuitiis inopem cupis, optime Felix,
 ut facias uitae locupletem et paupere cultu
 exortem reddas mortis sine fine luendae
 diuitibus mundi, quibus auri letifer usus
 525 parturit aeternos sociis cum uermibus ignes.
 non solis tibi nos iunctos uis degere tectis,
 quos et in aeternae tibimet consortia uitae
 enutrire paras et ad illam ducere formam,
 quam tu sub domini perfectus imagine Christi
 530 gessisti in terris, homo quondam ex diuite pauper.
 nam cui paupertas tua, quam pro nomine sancto
 proscriptis opibus gaudens confessor adisti,
 ignorata iacet, et qua praeditus usque senectam
 conducto, Felix, coluisti semper in horto?
 535 propterea similes tibi niteris efficere omnes
 paupertate pia, quos suscipis hospite tecto;
 dissimilis nec enim tibi posset forma coire.

509 destrues *AD*; *em. Mur.* 510 construes *AD*; *em. Mur.* 511 iure
coni. Gölbaumer, uere *AD*, more *coni. Zechmeister* 512 atque ut lucri
AD, ut lucri *Mur.* 514 nisi *D*, sine *A* 515 praeceptoque dei *AD*
(sed in A que s. l.), praeceptoque eius *coni. Mur.* 517 lux *A* in *om.*
Mur. 520 ut *AD*, et *Mur.* 526 iunctos *AD ut Mur. coni.*, iunctis
Mur. 532 proscriptis *D* 533 iacet *scripsi*, lac *D* et *s. l. A*, latet *Zech-*
meister, manet *Mur.*

quantum etenim discors agno lupus et tenebris lux,
tantum dispescunt uia diuitis et uia Christi.

540 nam uia lata patet, quae prono lubrica cliuo
uergit in infernum, quae dites urget auaros,
molibus impulsos propriis in tartara ferri.

at uia, quae Christi est, quae confessoribus almis
martyribusque patet, paucis iter ardua pandit.

545 non capit ergo uia haec farsos, excludit onustos.
propterea famulum sectatoremque beati
martyris adstringi decet exutumque molestis
conpedibus tenuem de paupertate salubri
atque leuem fieri, ut portam penetrare per artam

550 possit et excelsum domini conscendere montem.

sed quid ego imprudens discernere pondera rerum
pro magnis haec pono tuis, pater optime, donis?
quamlibet haec quoque sint mihi grandia, parua tamen sunt,
si potiora loquar. quota portio namque tuorum est

555 erga nos operum reputatio muneris huius,
quod terram hospitio dederis habitandaque tecta
condere praestiteris, cum tu, pater, et tua nobis
uiscera praebueris? nam quid nisi uiscera nobis
intima prompsisti, quibus interiora sepulchri,

560 sancte, tui excitis ab operto puluere causis
pandere dignatus, speciali nos tibi amore
insertos tanto uoluisti prodere signo,
ut tacitam et fixam per tot retro saecula sedem
corporis, alme, tui subito existente fauilla

565 pulueris in nostro reserari tempore uelles?
ergo illas Felicis opes in laudibus eius
transcursu properante legam quasi dona minora,
multa suo nobis quae iam gremio suscepris

539 discordant *coni. Mur.* diuites *A*¹ 541 quae *coni. Zechmeister*,
qua *AD* 542 instar tara *D* 543 ad *A* 545 fursos *AD*, fartos *coni.*
Bernardonius 347 asstringi *D* 552 magnis haec *D*, magis haec *A*,
pro magis haec ego *Mur.* 553 mihi sint *AD* 556 terram] ullam *coni.*
Zechmeister 560 caufif *D* 564 existente *D* 565 reserari *coni. Zech-*
meister, reseruari *AD*, seruari *Mur.*

- sedulus adtribuit, neque parceret prodigus in nos
 570 iugiter affluere innumeris ope diuite donis.
 non ea suppeditans tantum, quibus indiget usus
 corporis, illa etiam, quibus et nunc gratia laudis
 quaeritur et post <nos> retinetur nomen honoris,
 addidit, ut tantis numquam retro conditus aeuis
 575 nostro opere extractas adrescere uel renouari
 porticibus domibusque suas permitteret aulas.
 ille etiam proprii nobis secreta sepulchri
 sancta reuelauit. paucis uenerabile munus
 eloquar, ut magnae pietatis luceat instar,
 580 qua nos indignos tanto dignatus amore est,
 ut prope ad arcanum permittens nostra uerendum
 lumina ceu propriis sua proderet ossa medullis.
 ergo suam toto uobis loquar ordine causam,
 qua tribuit uicina suis nos cernere membris
 585 atque ipsam positi contingere corporis arcam.
 nota loci facies cunctis manet, ut super ipsum
 martyris abstrusi solium claudente sepulchri
 cancello latus in medio sit pagina quaedam
 marmoris, adfixo argenti uestita metallo.
 590 ista superficies tabulae gemino patet ore
 praebens infuso subiecta foramina nardi.
 quae cineris sancti ueniens a sede reposta
 sanctificat medicans arcana spiritus aura,
 haec subito infusos solito sibi more liquores
 595 uascula de tumulo terra subeunte biberunt,
 quique loco dederant nardum, exhaurire parantes,
 ut sibi iam ferrent, mira nouitate repletis
 pro nardo uasclis cumulum erumpentis harenae

572 laudis *D*, *om. A*, nobis *Mur.* 573 nos *Mur.*, *om. AD* 574 con-
 ditus aeuis *scripsi*, condita saeculis *AD*. tanto numquam retro conditus aeuo
coni. Zechmeister 583 suo totam *coni. Zechmeister* 588 sit *coni. Mur.*,
 sed *AD* 589 uestita *A*¹ 591 infusae *Mur.* nardi *scripsi*, nardis *AD*,
 nardo *Mur.* post nardi punctum posui 594 haec *AD*, hos *coni. Zech-*
meister 595 uascula *D*, pocula *A* 596 parentes *A* 598 uasclis *coni.*
Mur., iaculis *AD*, in uasclis *fort.* erumpentes *D*

- inueniunt pauidique manus cum puluere multo
 600 faucibus a tumuli retrahunt. noua res mouet omnes
 et studium accendit subiti disquirere causam
 prodigii. placet ergo diem condicere certam
 scrutari et penitam submoto marmore sedem.
 hoc etenim, fateor, nimis anxia cura timebat,
 605 ecquid forte pio de corpore puluis haberet,
 quem manus e tumulo per aperta foramina promptum
 hauserat et uaria concretum sorde ferebat
 cum ossiculis simul et testis cum rudere mixtis.
 inde metus hominum per mutua uerba putabant,
 610 ne fortasse sacram sancta de carne fauillam
 bestiola occultis aliqua interclusa cauernis
 altius expueret, sicut deserta per agros
 monstra solent terram rostris fodere intus acutis
 et foueas circum cumulos effundere nigros,
 615 sic et ab interno sancti Felicis operto.
 quo magis hoc mirum foret, interualla dierum
 fecit congestae miranda eruptio terrae.
 ergo die placita multis opus utile rebus
 arripitur. cunctos transmittit episcopus ad nos
 620 presbyteros. his fabra manus spectantibus instat
 iussa sacerdotum facere; et primus labor illis
 cancellos remouere loco curaque sequenti
 haerentes tabulas resolutis tollere clauis.
 uerum ubi depressam sub tegmine marmoris arcam
 625 uidimus inrupta solii conpage manentem,
 tunc segura fides dubio de corde periculum
 erroris pepulit, cum tactu oculoque probaret,
 incolumi solio nusquam rimante sepulchro,
 undique uallatum ualido munimine corpus
 630 martyris emeriti nullis patuisse piacilis

599 manus *A* 605 ecquid *scripsi*, et quid *AD*, ne quid *coni. Mur.*
 615 sanctis *AD*; *em. Mur.* 617 mirandae ruptio *AD* 620 praesbiteros *A*
 621 sacerdotis *coni. Mur.* et *AD*, est *Mur.* 623 haerentem tabulam
coni. Zechmeister 628 incolomi *D* nusquam *AD*, numquam *A*

- et dignum retinere suae pia carnis honorem
 ossa, quibus sanctus numquam desistit adesse
 spiritus, unde piis stat gratia uiua sepulchris,
 quae probat in Christo functos sine morte sepultos
 635 ad tempus placido sopiri corpora somno.
 ergo reformato Felicis honore sepulchri
 omnia sollicite munita relinquimus, ut iam
 usque diem domini, quo debita principe Christo
 excitis pariter radiabit gloria sanctis,
 640 inconcussa suo requiescant ossa cubili,
 quaeque animam sanctam manet in regione superna
 pax, eadem in terra teneat uenerabile corpus.
 quid superest quod adhuc referam? quasi uero uel ipsa
 quae cecini digne ediderim uel cuncta profusi
 645 munera retulerim pleno sermone patroni.
 multa latent numero, memori tamen omnia nobis
 pectore fixa sedent, et plurima iam memorata,
 plura etiam memoranda manent. sed maxima multis
 excerpenda monet moderandi regula libri.
 650 omnibus extractis operum quae arte uidentur
 diuersis exstare modis, excelsa per aulas
 et per uestibula extentis circumdata late
 porticibus, solum simul omnia munus aquarum
 tecta uidebantur maestis orare colonis.
 655 ipsum etiam, fateor, querula iam uoce solebam
 Felicem incusare meum, quasi segniter istis
 instaret uotis, quod aquae consortia nobis
 tam longum socia pateretur ab urbe negari.
 uerum inconsulta properantes mente trahebat
 660 consilio potiore moras in tempora nectens

634 probat *ADA*, probet *Mur.* functus *A* 635 tem^{pus} *A* sopiri
Mur., sopiti *ADA* 640 incussa *A* 642 tenea *A* 643 athuc *D*
 645 rettulerim *D* 647 et *Mur.*, ex *AD* us. 650 post 708 omnibus in-
 structis operum quae multa uidentur iteratur ut facile uideri possit cor-
 rector 650 arte scripsi, stare *AD* 652 extensis *Mur.* circumdate *A*
 655 quaerula *A*

- congrua; sic etenim iusta ratione petebat
 ordo operum, prior esset ut his perfectio coeptis,
 quae circa sanctas uenerandi martyris aulas
 sedula multiungo molimine cura parabat,
 665 cumque manum summam factis diuina dedisset
 gratia, tunc pleno finitis ordine uotis
 condita perductos riuaret in atria fontes.
 denique ut inpleto stetit hic opus omne paratu,
 non est tracta diu nostri sitis arida uoti,
 670 moxque uolente deo populi prius aspera corda
 consensum facilem procliui corde dederunt.
 dicam igitur modo munus aquae. da nunc mihi, Felix,
 a domino exorans uerbo mihi currere uerbum
 tam facili eloquio quam largo flumine fontes
 675 in tua uestibula atque domos manare dedisti.
 omnia, quae nobis te suffragante benignus
 contribuit dominus, tali decorauit et auxit
 munere, quo fontes sitientibus intulit aruis.
 illa pio rursus petra Christus ab ubere fluxit,
 680 antiquae referens donum pietatis, ut omnem
 insolito siccam prius inroraret harenam
 et terram sine aqua subitis manare fluentis
 efficeret sanctasque sui Felicis in aulas
 hospitibus populis diuersa gente coactis
 685 per puteos simul atque lacus conchasque capaces
 largiter infusus noua currere pocula riuus.
 quis mea te, fons summe, daret deserta rigare
 pumiceumque mei cordis perrumpere saxum
 inque petra fundare domum et de te bibere undam,
 690 quae pareret uiuam mihi sicco in pectore uenam
 aeternum salientis aquae? sed et haec mihi gutta
 eloquii tenuis, quo te loquar, inde profecto

669 est tracta *AD*, extincta *Mur*. 671 dedere *Mur*. 680 omne *AD*;
em. Mur. 684 diuesa *A* 686 procula *D*¹ 687 fon *A* summe *coni*.
Zechmeister, summa *AD* 689 inque *scripsi*, et quae *D*, et que *A*, exque
Mur. 690 in sicco *A*

- ducitur, unde etiam fluuiis exundat origo.
nam quis uel modico te, summa potentia summi
695 Christe patris, fari sine te queat? ipse tuus te
spiritus inspirat dici, quo lumine lumen
et patris et nati par cernimus, ut duce sancto
adspirante deum fateamur cum patre Christum.
sed quia, dum uiui fontis gero nomen in ore,
700 gutta meum stillauit in os de flumine uerbi,
forte aliquem referent ex hinc mea labra saporem,
et nunc munus aquae non siccis faucibus arens
lingua, sed uberius uelut umectata loquetur.
omnibus instructis operum quae multa uidentur,
705 postulat iste locus deuotae nomen Abellae
indere uersiculis; nam digna uidetur honore
nominis huius, ut in laudem Felicis et ipsa
laudetur, quia pro Felicis honore laborem
sponte sibi sumpsit, quo desudare sub aestu
710 rupibus abruptis requiem pretiumque putauit.
parua quidem haec muris, sed sancto magna feretur
urbs opere hoc. nostrae hinc sex milibus absita Nolae
altiugos montes inter iacet, ex quibus ortas
comminus haurit aquas et in unam suscipit arcem,
715 unde per insertos calices sibi prima fluentum
uindicat et reliquo Nolanam profluit urbem
flumine, multa rigans et in agris praedia passim.
sed redeam ad grates operis pro munere habendas;
namque operas ad aquaeductum, quem longa uetustas
720 ruperat, ad sua uasa iterum formasque uocandum
praebuit ubertim gratis operis. locus altis

693 oligo *AD*; *em. Mur.* 694 modice *coni. Zechmeister*, modicum *fort.*
696 *sp̄s* inspirat *D*, *xps* inspirat *A*, inspirat Christus *Mur.* 698 as-
spirante *D* christo *AD*; *em. Mur.* 701 referant *AD*; *em. Mur.*
703 humectata *Mur.*, umecta *AD us.* 704 *qui paullo mutatus* 650 *legitur*
hic fort. delendus est 706 dignam *A* 709 quod *D*, quod *A* 711 magna
Mur., mihi magna *AD* feretur *scripsi*, fertur *D*, feret *A*, feretro *Mur.*
712 operae *D* hoc *scripsi*, haec *AD* hinc] huic *coni. Zechmeister*
719 operas *D*, operis *A* 721 gratas operas *Mur.*

insertus scopulis nullo neque calle uiarum
 iumentis etiam penetrabilis esse negabat,
 unde etiam mercede manum reperire paratam
 725 difficile inmensi faciebant ardua montis;
 quo maior mercedis honor locupletat Abellam,
 quod prompte famulata sacro Felicis honori
 effusa pietate manus inpendit inemptas.
 cernere erat trepidas tota de plebe cateruas
 730 ordinis et populi simul una mente coactas
 mane nouo excitos ad opus concurrere laetos
 certatimque alacres in summa cacumina ferri
 et sub fasce graui cophini ceruice subacta
 caementisque simul dumosa per ardua uectis
 735 sole sub ardenti crebros iterare recursus
 et totam, quam longa dies aestate moratur,
 tendere ab aurora seras in uesperis horas,
 peruigilesque animis modica uix nocte reffectis
 corporibus rursus ante diem fabrilia ad arma
 740 surgere nec sentire deo uegetante laborem.
 denique sic operis processit gratia magni,
 ut tamquam ludo paucis opus omne diebus
 sumeret explicitum perfecto munere finem,
 formaque longinquis a montibus agmine farso,
 745 qua fuerat longo prius interrupta ueterno,
 undique fonticulis diuersa ex rupe receptis
 collectam reuocaret aquam sitientibus olim
 urbibus, et pleno per milia multa uiarum
 tramite formarum et nostri Felicis inundans
 750 tecta, nouum calicem fluuio superante repletet.
 et quod diuini documentum muneris egit,

723 penetralis *D* 724 manu *AD*; *em. Mur.* patam *D* 725 mon-
 tes *D* 733 cofinis *D*, confinis *A* 734 cementisque *AD* uectos *Mur.*
 736 totam *AD*, tota *Mur.* quam] quos *coni. Zechmeister* 738 per-
 uigilisque *AD* 744 agmine farso *coni. Zechmeister*, agminis arso *AD*,
 aggeris arto *Mur.* 745 qua *AD*, quae *Mur.* longo *AD*, longe *Mur.*
 746 receptus *A*¹ 750 tecta *scripsi*, laeta *AD* nouum *A s. l.* replere
AD; *em. Mur.* 751 egit] edit *fort.*

- largior aestiuis huc mensibus unda cucurrit,
 quam prius hibernis ex imbris ire solebat.
 hic ego te modo iure ream, mea Nola, patrono
 755 communi statuam et blandae pietatis ab ira
 mente manens placida motum simulabo patronum,
 filiolum increpitans ueteris sub uoce querelae.
 nam mihi, Nola, tui consortia iusta petenti
 fontis, quo turbata metu quasi dura negabas
 760 hospitium communis aquae? diuinaque iura
 respicere oblita humanis mea uota putabas
 usibus et mihi te, Felicem oblita, daturam
 credebas ac, si tribuisses, mox tibi siccam
 subducto patriam potu fore maesta gemebas
 765 idque etiam moto clamabas saepe tumultu,
 nescia diuinis opibus promptos fore fontes,
 sicut et experta es. nam mox deus ipse creator
 arguit ignauas Christo diffidere mentes,
 cum tibi post placitam pacem iam fluminis usum
 770 Felici consorte pie partita teneres,
 quo magis exuperante tuam bonitate querellam
 argueret. non, ut metuebas, ille sitire
 diuisa te fecit aqua, sed ut auctor et altor
 rerum hominumque simul, qui condidit omnia uerbo,
 775 ostendit tibi rem esse suam, quam tu eius amico
 ut propriam, domino rerum diffusa, negabas;
 uidisti certe, nam te res ipsa fateri
 compulit, aeterni sublimia iura parentis
 Felicis(que) potens meritum, cum larga sub aestu
 780 proflueret damnoque pio, quo martyris aulis
 tradideras partem, subitos creuisse meatus
 laxatoque suis in faucibus ubere fontis

756 paterna *D* 757 querelae] que *A* 759 quo *scripsi*, eo *AD*
 762 usibus *scripsi*, uiribus *AD*, iuribus *coni. Zechmeister* 764 potu *A*
 765 clamabas *D*, damnabas *A* 766 promptos *AD*, promotos *Mur.*
 769 iam *scripsi*, ut iam *AD*, tum *coni. Zechmeister* 779 Felicisque *coni.*
Zechmeister, Felicis *D*, cis *A* 780 proflueret *D*, flueret (*sed ante f spat.*
uac.) *A*, efflueret *Mur.*

- iussa fluenta tibi cum fenore reddita multo
 moenibus influxisse tuis; et tempore in ipso,
 785 quo totiens <tuae> aquae possessor egere solebas,
 in multum referente deo quod sumpserat a te
 fluxit abunda tuis aqua potibus atque lauacris.
 quodnam igitur tanto pro munere munus, Abella
 pauper opum, referam tibi? saltem carmine nostro
 790 obsequium nomenque tuum dum praedico signans,
 hoc pensabo tibi pretium mercedis honore,
 Felicis sancti scribaris ut addita semper
 laudibus et tanti memoreris alumna patroni,
 cuius donorum <tibi> maxima portio facta est.
 795 nunc tuus iste labor, quo te Felicis adegit
 spiritus, ut tota tibi plebe uel ordine concors
 adgredereris opus magno sudore parandum,
 tempore et aestiuo durum duplicante laborem,
 molis ut antiquae per iniqua cacumina formam
 800 praeteritis notam saeculis, iam uero sine usu
 deficientis aquae, superactis undique multa
 congerie siluis inter iuga uasta latentem
 exuis aggeribus densis oblitaque dudum
 munia restituis sparsasque per auia uenas,
 805 pumiceis alte quae sorbebantur harenis,
 colligis et sua quamque sequi uestigia rursus
 cogis aquam et reducem formae matricis in ora
 inuehis et dudum uacuos cessante meatu
 exundare facis fluctu remeante canales
 810 atque diu querulam subductis fontibus urbem
 iam desperato perfundis flumine Nolam,
 quae fruitur Felicis aquis, quia copia non est
 haec ipsi sua nunc urbi, quam nuper adepta est
 Felicis studio, modicae pro munere guttae

783 faenore *AD* 785 tuae *addidi*, *om. AD* aquae *AD*, undae *Mur.*
 789 saltim (i ex e) *D* 794 tibi *Mur.*, *om. AD* portio maxima *Mur.* est
 in es *corr. D* 799 ut] tu *fort.* 804 sparsaque *A* 807 oram *A¹D*
 809 faucis *A* 813 adempta *AD*; *em. Mur.*

- 815 ex ope diuina largis ditata fluentis.
 ergo et tu mecum paruam quasi mater Abellam,
 Nola, foue, quoniam, ut cognoscis, et ipsa tuarum,
 filia cum tua sit, tamen est tibi mater aquarum,
 cuius ab indigenis tibi montibus adfluet omnis
 820 copia, qua fueras felicibus ante superba
 et qua post studio meliore ministra fuisti.
 gaude igitur, mea Nola, tibi et gratare, profusis
 uiribus exultans Christo, qui te per amicum
 dilectumque suum Felicem finxit, et auxit
 825 natura famulante tuum manus alta decorem.
 cerne tuam faciem, qua nunc noua praenituisti,
 ut noscas, dederisne aliquid Felicis honori
 an magis a Felice dei cumulata colaris?
 asper ubi nudis arebat calculus aruis,
 830 nunc mutata uiret madefactis gratia glebis.
 non istos tantum fontes tibi, Nola, profudit
 Felicis merito diues tibi gratia Christi;
 caelifluos etiam fontes huc ad tua duxit
 moenia Felicisque sinu gaudente locatos
 835 diffuere in multas effusis amnibus urbes
 urbe tua iussit. famulos Christi loquor istos,
 par inlustre deo, (par) nobile nomine Christi,
 Albina cum matre tuis modo finibus ortos,
 pignora cunctorum sanctorum et gaudia caeli,
 840 Piniadem Melani cum foedere par benedictum.
 hos deus et natos Felicis et ubera fecit,
 ubera diuinae bonitatis proflua lacte,
 e quibus omnis inops alimenta fluentia sumit,
 omnis item diues documenta salubria sumit.
 845 hi sunt ecce pio Christi de flumine fontes,
 qui non uisibili per terram gurgite manant,

820 qua *AD*, quae *Mur.* Felice arente *fort.* 826 praenituisti *coni.*
Zechmeister, praenituisti *AD* 828 dei] adeo *coni.* *Zechmeister* co-
 loris *A*¹ 829 nodis *A* 830 glaebis *AD* 832 tibi diues *Mur.* 837 par
Mur., *om.* *AD* 840 Piniadem *D*, piniade *A*; Piniadae *Mur.* 843 e
Mur., et *AD* 844 documenta *AD*

de uia miserantis aqua pietatis abundant.
 hos tu, Christe, tibi praesta ubertate perenni
 scaturire tui Felicis in ubere fontes
 850 et numquam has ullo tenuari sidere uenas.
 infue pectoribus semper tibi, Christe, dicatis
 Felicique tuo de peccatoribus ipsi
 mandatis tribue, ut numquam pietas tua nostris
 uisceribus fontem huius opis subducat et ipse
 855 fons a fonte tuo Felix nos largus inundet,
 semper ut in nobis saliat, rex Christe, tuus fons,
 et nos de miseris et egenis sorte sui iam
 nominis obtineat felices uiuere Felix.

XXII.

Iam mihi polliceor sacris tua carmina libris
 condere teque dei flammatum numine Christi
 ora soluturum summo facunda parenti.
 incipe diuinis tantum dare pectora rebus
 5 subrectosque deo sensus adtollere terra.
 mox oculis caelo noua lux orietur aperto
 intrabitque sacer tacito per operta meatu
 spiritus et laeto quatiet tua uiscera flatu.
 heia age tende chelym, fecundum concute pectus,

849 scaturire *D*, scaturrite *A* 852 peccatoris *AD*; *em. Mur.* 857 sui
AD, tui *Mur.* explicit liber duodecimus *AD*

XXII. *BFLMNOPUt* — incipit heroo ad quem supra *N*, incipit uersus
 ad eundem *O*, finit ad iouium prosa. incipit ad eundem uersus *B*, epistola
 Paulini per uersus ad Iouium clarum *F*, item uersus ~ paulini ad quem
 supra *L*, epistola paulini per uersus Ad Iouium clarum *P*, item ad eun-
 dem exhortaria heroico metro *XLV M*, epistola sancti Paulini episcopi
 ad iouium clarum oratorem ac (et *U*) philosophum maximum uersibus
 pulcherrimis compaginata. ubi docet eum omnia que in mundo et supra
 mundum sunt ab uno uiuo uero et summo deo esse creata et sua prou-
 dentia regi ac gubernari *Ut* 1 nam *U* tua] mea *Ut* 2 flamma cum *z*²
 munere *LM* 3 salutorum *Oz*¹ parendi *N*, parent *z*¹ 5 subreptos-
 que *BO*, subiectosque *LM* terrae *B*, terrã *N* 7 aperta *LM*, aper-
 tu *z*¹ 9 heia *BLNO*, eia *Mt*, eia *PUz*, ea *F* chelim *FLMNUt*
 fecundum *BNO*, facundum *cet*.

- 10 magna mouens; abeat solitis inpensa facultas
 carminibus, maior rerum tibi nascitur ordo.
 non modo iudicium Paridis nec bella gigantum
 falsa canis. fuerit puerili ludus in aeuo
 iste tuus quondam; decuerunt ludicra paruorum.
- 15 nunc animis grauior, quantum proeuectior annis,
 aspernare leues maturo corde Camenas,
 et qualem castis iam congrua moribus aetas
 atque tui specimen uenerabile postulat oris,
 suscipe materiam, diuinos concipe sensus.
- 20 si decus e falsis aliquod nomenque tulisti
 de uacuis magnum rebus, cum ficta uetustis
 carminibus caneres uel cum terrena referres
 gesta, triumphantum laudans insignia regum:
 non equidem ex illis tu laudem sumere dignus,
- 25 quos magis ornabas opulenti munere uerbi.
 quanto maior ab his cedit tibi gloria coeptis,
 in quibus et linguam exercens mentem quoque sanctam
 erudies laudemque simul uitamque capesses?
 dumque leges catus et scribes miracula summi
- 30 uera dei, propior disces et carior ipsi
 esse deo, quem dum credens miraris, amare
 incipies et amando deum redamabere Christo.

10 uomens *M* habeat *BNt*¹, discedat *supr.* abeat *M m. 1* 12 nom *Ut*
 13 falsam *N* canes *N* fuerat *Col.* puerulo *B* 14 tuum *B* do-
 cuerunt *N* ludicra *O*, ludicra *om. Ut* 15 animus *LM* perfectior *Bz*
 16 leues] uelesues *N*, uelis *N*² et *coll. Pisaur.* maturo *N* 18 tuis *FUtz*¹
 specimen *om. s et in spat. uac. PUt*, decus hoc *F* tui senium *add. s*
m. 2 in mg. 19 diuinas *N* 20 decet *Ut* 21 de *in textu*, dū *in*
mg. m. 2 s conficta *FUtz* 22 caneris *N* referis *N* 23 trium-
 phatum *Ut* 24 nonne quidem *NO* summere *Ut* 25 opulentis nume u
 uerbi *N* 26 cedit *LMN*, cedit *BFOPUtz*, crescet *coll. Pisaur.*
 ceptis *L*, ceptis *ex* rebus *P*, rebus *Fz* 28 erudiens *N*² capessis
BFOPUtz 29 dum quem *N* cantus *B*, caute *LM*, ca~~z~~is *m. 2 corr. s*
 (catus uel carus *m. 1 habuisse uidetur*) scribis *BFNOPUtz* 30 propior
BFNPUt, prior *O* ipse *B* 31 miraris *N* 32 incipiens *O* mando *N*
 redamabere ab ipso *M*, reclamabere christo *F*, reddam auertere christo *B*,
 redam habere christo *N*

- hactenus illa tuae uanos tuba uocis in usus
 persona, diuinos modo celsius intonet actus.
- 35 nosse moues causas rerum et primordia mundi:
 ne uagus innumeros, Epicuri somnia, mundos,
 quos atomis demens per inane parentibus edit,
 inritus in uacuum spatiato pectore quaeras.
 legifer antiquo uenerandus nomine Moyses,
- 40 compositum prima referens ab origine mundum
 instituyente deo, curas tibi soluet inanes,
 formatumque hominem limo et spiramine sacro
 adflatum referens, cuius sis munere cunctis
 celsior in terra spirantibus, ipse docebit.
- 45 nec te ceu lapides Pyrrhae argillamue Promethei
 contemnas, quam summa manus uultuque animoque
 sublimem et propria dignatus imagine finxit.
 cognosces itidem, ne pergas tradere fati
 arbitrium nostri, quae nos sententia leto
- 50 uinxerit et cuius uitam sub lege trahamus.
 si mentem caelo iacis altius et super astra
 scire cupis quid sit uel quid fuerit prius aeuo,
 et mundo et saeculis docet ulteriora Iohannes.
 principio uerbum, inquit, erat; deus obside uerbo

54] (Ioh. 1, 1).

33 actenus *N* que (^{tas} *m. 2*) *z* uanos (*os m. ant. in ras.*) *N*,
 uarios *z* tubi *O* 34 personuit uanos *Schot.* celsior intonat *Schot.*
 35 nosce *F et coll. Pisaur.*, noscere *ed. Morell. (a. 1560) mg.* moues]
 uolens *LM*, maui *N*, aues *ed. Morell.*, magis *coll. Pisaur.* 36 epicuris
 omnia *BFNPUs* 37 atomis *B*, athomis *LMNPUs* patentibus (*te*
ex re m. 2) *z* 38 spatio *O*, spacioso *s¹* 39 ueneranuenerandus *N*,
 uenerando *B* 40 compositus *L* a prima *N¹* mundi *BO* 41 sol-
 uit *N* 43 referens *z in mg. m. 1* 44 interea *z* 45 nec *Oz*, ne
cet. pyrre *LN*, pirre *M* argillaue *O* promethi *BNO*, promothei *FL*
PUt 46 manu *BFPUs¹* amoque *PUt*, hamoque *Fs* (*in mg. s²*: an
 humero) 47 sublimen *O* 48 cognoscis *FNPUts¹* itidem *O*, ibidem
cet. perdes *B*, *p N* 49 arbitrii *FLMPUs* quem *B*, que *Fts* loeto *O*
 51 sic *N* iaces *FPUts¹* et *om. s¹* 52 prius ab *B* 53 *alt. et om. F*
seculis O, sedis *N* ulterior *FPUts* iohannis *P*, iohannis *FNUts¹* 54 deus
om. FMPUs¹ obside uerbo *om. in spat. uac. L*, intraque paternum *M*

- 55 gaudebat uerbumque dei simul et deus idem
 uerbum erat. hoc uerbum est, sine quo nihil, omnia per quod
 facta uigent, quod cuncta regit, cui subdita parent
 omnia et aeterno natura omnis famulatu
 strata deo geniti nomen genitoris adorat.
- 60 cunctaque per gentes in maiestate paterna
 regnantem dominum iam lingua fatetur Iesum,
 nomine quo fundata salus stat nostra fidesque
 nititur, aeternae tendens in saecula uitae.
 huius diuino mortales munere fulti
- 65 adsequimur fragilem castis euincere factis
 naturam et rigidae dirumpere uincla mortis
 et non corporeis in corpore legibus uti,
 sectantes diuina dei uestigia Christi,
 mente animam corpusque sacris moderante sub armis,
- 70 mens quoniam subiecta deo capit arma salutis
 inque animam carnemque suam regnum obtinet, et fit
 iure potens homo quisque sui, qui deditus uni
 aeternum domino proprios regnator in artus
 efficitur, uitiiis inuictus et osor iniqui,
- 75 fortior aduersis uirtutibus, ordine iusto
 uerus homo, quia mente potens, in qua rationis
 lumen habet, famulos nullo certamine sensus
 temperat et placidis sua pectora flectit habenis.

61] (Phil. 2, 11).

55 gaudeat *N*, gaude *FPUtz*, *om. LM* 56 uerbum erat archanum eter-
 naliter et deus idem *M um. 56 add. in mg. B²* erant *U¹* sine] ē sine *N*
 57 *om. N* 58 aeterna *N* omnis natura *FPUtz* famulato *N* 59 se-
 rata *z* genti *FPUtz¹* numen *LMN* numen geniti et *LM* ado-
 rant *N* 60 per genita *N* paterne *FPUt*, paterna *F* 61 fatemur *coll.*
Pisaur. ihesum *MN* 62 nomina *U* 63 netitur *N¹* tendus *N*
 64 cuius *M* fulti *M*, fultu *z¹* 65 at sequimur *B* fragiles *coll.*
Pisaur. 66 natura *B* rigide *N* dirumpere *BL* uincla *O* 69 sacris]
 seris *O* 70 deo capit deo *N* 72 iure *BLMN*, in re *FOPUt*, inde *z*
 qui qui *z¹* 73 aeterno *LM* domino *B s. l. m. 3* regnatur *FPUtz¹*
 74 osor *FPUt*, usor *N* iniquus *U¹t¹* 75 iusto] mesto *Ut* 78 pa-
 cidis *N* abenis *M¹NOPz¹*

tu, cui mens generosa superni seminis igne
 80 ardet, in aetherios animo conscende recessus
 et gremio domini caput insere; mox inhianti
 proflua lacte sacro largus dabit ubera Christus
 diuinoque tuam perfundet lumine mentem,
 ut uideas pulsa caligine magna tremendi
 85 iura dei, quibus omniparens sapientia Christus
 in sese ipse manens semper nouat omnia rerum.
 atque ut uult, operum deus arbiter ipse suorum,
 continet et mutat species et tempora uitae
 porrigit aut retrahit, caelum mare sidera uentos
 90 qua fecit uirtute regens (docet exitus ingens
 Aegypti mersusque mari refluxente tyrannus,
 et prius ipse graues elementa per omnia motus
 expertus), quem cuncta tremant, cui cuncta ministrent.
 tempore namque uno tellus communis habebat
 95 Iudaeos, quae sola deo tunc lecta fuit gens;
 et tamen illa dei grauis hostibus ira superbis
 permixtos inter populos discreta cucurrit.
 iam scio, non dicis, quod fors incerta procellis
 et mare casus agat, mare cum discedere iussum
 100 discessisse legas siccamque rigentibus undis
 inter aquas patuisse uiam rursusque solutum

90] (Ex. 14). 95] (Ps. 75, 2).

79 siminis *N*, luminis *FPUtz* ignis *N* 80 etherios *M*, ethereos *P*
 conscende *F*, conscende *L* gresus *N* 81 et] in *N* inhianti *L*, inhianti *N*
 82 lacti *N* largus *Ut* ubera (b ex e) *N* 84 uides *U¹t¹* caliginem *O*
 magna]agri *O* 86 sese remanens coll. *Pisaur.*, sese omi^{ps} *B* nouã *O*
 87 ut uult *uncis inclusit z²* ipse] esse coll. *Pisaur.* 88 tempera *N*
 89 corrigit *M* atque *ex* aut *z m. 2* retrahit *B*, rethrait *LN*, trahit
FPUtz 90 queque *L* facit *FLOPt* 91 mensusque *FPUtz* fluente
FPUtz¹ 92 et] at *M* 93 que *BO* tremant *N*, tremunt *Schot.*
 cui *om. B* ministrant *Schot.* 94 tempora *B* communes *B* 95 iu-
 deo *Ut* tum deo *F* leta *BM*, laeta *LO* 96 graues *N* ira *ex* ita
z m. 2 97 permictos (c in x corr.) *N* 98 dicens *N*, dices *fort.* sors
NUtz¹ procellas *z²* 99 discere *Ut* 100 legar *Ut* gerentibus *Ut*
 101 inter aquas] hebreis *M* aquas *ex* quas *B m. 3*, quas *FOPUt*

- aequor ad imperium sancti uirgamque prophetae
 in liquidos remeasse sinus. in utroque maris uis
 paruit, ut sanctis iter et uindicta daretur.
- 105 quid profugus Tharsum uates, quem sorte pericli
 in mare deiectum spatioso belua rictu
 cepit et innocuum uasta eructauit ab aluo?
 nonne docet dicione dei mare et astra moueri?
 namque deum frustra fugiens, quem cuncta tenentem
- 110 nemo fugit, mouit caeli simul et maris iras.
 omnipotentis enim domini natura rebellem
 cognoscens timuit per se quasi conscia tutum
 ferre reum et uentis fugitium uinxit et undis.
 iste propheta deo lectus terrere minaci
- 115 peccantes monitu populos, postquam graue dixit
 exitium fregitque reos auertit et iras
 numinis, inpenso lauit sua crimina fletu,
 extremumque diem fugit bene uersa Niniue.
 num rex ille habuit fatum, qui morte propinqua
- 120 orauit dominum, quem leges nouerat unum
 flectere posse suas, consumptum ut tenderet aeuum
 longius, et meruit tria ducere lustra, superstes
 annis ipse suis, et non sua uiuere saecula?

105] (Ion. 1). 118] (Es. 38, 5).

102 perfecte *B*, proficae *N* 103 liquidas *N* utrosque *FUt* uis] suis *O* 104 ut] ui *B* 105 quis *B* profiuuis *N* tarsum *B* uatis *BFNOPUt*², fatis *z*¹ quam *FPz*¹, qua *Ut* forte *M* pericli in *mg*. *z m. 2*, in *textu ras*. 106 bellua *BP*, bilua *N* 107 coepit *O*, crep-
 it *N* ructauit *BLM*, ructuabit *N*, iactauit *FPUtz* 108 mouerit *N*
 109 que *B* 110 post iras *apparent litterae cog*****set eras. in N*
 112 timuit — 113 reum et *om. M* 112 constia *N*, concia *B* totum
FLPUs 113 ferrererum *N*, terret eum *t*, ferret eum *FLPUs* uentis
 (¹ *m. 2*) *z* uinxit *L*, unxit *U* et] ab *z* undas *N* 114 ista *z*¹
 dei *M* electus *Ut* terrere (terr in *ras*.) *N* monaci *N* 115 pec-
 cantis *N* monito *O* 117 nominis *BFOPUt*¹, non minus *LM* im-
 pensa *N* 118 fuit *B*¹ nineue *BF¹NPUtz*², nieue *z*¹ 119 num]
 non *N* fectum *N* morte] forte *z* 120 orbit dñm *N* legis *BNO*
 121 ut] in *N* eum *FP*, eum *Ut* 123 Aannis *N* seclā *O*

- nunc tria miremur texentem fata Platonem
 125 aut Arati numeros aut picta Manethonis astra?
 dicant, quaeso, ubi tunc rapidas nascentibus horas
 ponebant et quae quibus ibant sidera signis,
 cum pius Ezechias fidei uirtute precatus
 uerteret astrorum cursus caelique meatus
 130 turbaret iussis retroacto lumine solis?
 uel ducis imperio sancti cum sisteret idem
 dilata sol nocte diem, ut uictoria sacri
 profligaretur populi, stetit orbe recurso
 libra poli, ut magnos caperet lux aucta triumphos.
 135 quid soboles uirtusque dei et sapientia Christus,
 nonne satis uanis curas erroribus aufert?
 nosque simul monitis et factis edocet unum
 cuncta deum regere, et nihil ut sine mente putemus
 principis esse dei, dicens non arbore frondem,
 140 aëre non uolucrum sine iussu decidere? et cum
 omnipotens uerbo sternit mare uel pede calcat
 et uerbo morbos abigit uel daemonas urget
 aut reduces animas in corpora functa remittit
 iamque diu exanimos tumulis iubet ire reclusis

130] (Ios. 10, 12). 139] (Matth. 10, 29).

124 none *N*, nun^o *U* miramur *M* 125 arathi *M*, arat in *B* numeros
 om. *FPUtz* aut] et *N* manaethonis *FLNPUt*, manetonis *M*, maneo-
 nis *B*, maria et honis *z* 126 rapidos *N*¹ nascentibus *MNz*², nascenti-
 um *cet.* oras *L* 127 signais *U* 128 ezachias *N* fidei *FLMPz*,
 fide *NUt*, fidi *B*, sed *O*; post fidei tres litt. (f+r?) eras. *z* precatu
FLMPUt 129 cursus] casus *O* 130 iussit *O*, iussi *N* retracto *P*,
 retracto ¹*ca* *M* 131 sanctis *B* 132 dilato *B* sole noctem ut coll. *Pisaur.*
 diem om. *N* ut om. *BNO* 133 stetit *ex* stet *z* m. 2 134 libera *FPz*,
 librans coll. *Pisaur.* poli ut *BLMOz*², populi ut (aut *z*¹) *Nz*¹, poli aut
FPUt magnus *N*¹, om. *B*¹ triumphis *N* 135 sobolis *BN*, sub oculis *O*
 et om. *FPUtz* 138 cuncta *N*¹ nil *N* ut om. *Ut* 139 principes *N*
 dicens *ex* dictis *z* m. 2 arboris *O* 140 uolucrum *L* desiderare *Fz*, de-
 cideret *O* et cum] eumque coll. *Pisaur.* 142 morbos] mortes coll.
Pisaur. demones *OPUt* urguet *N* 143 redices *F*¹ corpore *B*
 144 exanimos *N* tumulos *B*

- 145 integratque putres uita remeante sepultos,
 nonne potestatem propriam satis indicat auctor
 qui solus naturam omnem uitamque gubernat?
 his, precor, his potius studiumque operamque legendis
 scribendisque uoue; cane grandia coepta tonantis,
 150 scribe creatarum uerbo primordia rerum
 et chaos ante diem primaeque crepuscula lucis,
 quaeque dehinc uariis elementa per omnia saeculis
 dicta uel acta deo per sancta uolumina disces,
 quae docuit tabulis legalibus indita Moyses
 155 aut euangelici quae lex noua testamenti
 signat, operata prius retegens mysteria Christi.
 tunc te diuinum uere memorabo poetam
 et quasi dulcis aquae potum tua carmina ducam,
 cum mihi nectareos summis a fontibus haustus
 160 praebebunt dominum rerum recinentia Christum
 atque tuam pollere deo testantia mentem,
 ut simul oris opes a te mentisque capessam
 et quem cognatum iunctum mihi foedere laetor
 gratuler et sancta sub religione propinquum,
 165 nec cum mortali soluendis corpore uinclis
 perpetuo sanctum conplectar pignore fratrem.

lege felix, Ioui, in Christo Iesu domino nostro.

145 integrat *Ut* remeante] redeunte *M* 146 potestate propria *z*¹
 indicat *O* 148 studium *B* 149 scribendique *BL* uoce *FLUtz*¹,
 dato *M* 150 scribe* *z* creatarum *LMN*, creaturam *BFOPUtzv*
 151 chaus *N*, quos *O* corpuscula *z* 152 documenta *fort.* sedis *U*
 153 sacra *M* 154 inclita *Ftz* moyses *L¹N* 155 euangelici *B*
 156 aperta *t* misteria *ω* christi *LM*, christum *N*, christo *cet.*
 158 aq; *N*, atque *O* poetam *L* 159 haustis *z*¹, austus *N* 160. uerum
FPUtz recinentia *B*, retinentia *FNUt* 162 opes a te] operante *B*,
 operate *O* 163 cognato *NO*² ^{iunctū} uinctū (*corr. m. 2*) *z*, iuncto *M* 164 gra-
 tuler hunc sancta *coll. Pisaur.*, congratuler sancta *ed. Morel.* sub]
 mihi *ed. Morel. mg.* 165 mortalis *B* 166 perpepetus *M* conplector
B, compleatur *O* pignora *O* fratrem *om. N, ed. Morel., cusus in*
arg.: λαιζα. 167 lege—nostro *om. FLMNPUtz* finit *N*

XXIII.

Ver aubus uoces aperit, mea lingua suum uer
 natalem Felicis habet, quo lumine et ipsa
 floret hiems populis gaudentibus; et licet atro
 frigore tempus adhuc mediis hiberna pruinis
 5 ducat, concretum terris canentibus annum,
 ista luce tamen nobis pia gaudia laetum
 uer faciunt. cedit pulsus a pectore curis
 maeror, hiems animi; fugiunt a corde sereno
 nubila tristitiae. sicut cognoscit amicos
 10 mitis hirundo dies et pinnis candida nigris
 ales et illa piae turtur cognata columbae,
 nec nisi uere nouo resonant acalanthida dumi,
 quaeque sub hirsutis mutae modo saepibus errant
 mox reduci passim laetantur uere uolucres,
 15 tam uariae linguis quam uersicoloribus alis:
 sic et ego hunc agnosco diem, quem sancta quotannis
 festa nouant iusto magni Felicis honore.
 nunc placidum mihi uer gaudente renascitur anno,
 nunc libet ora modis et carmina soluere uotis
 20 uocibus et uernare nouis. deus, influe cordi,
 Christe, meo et superis sitientem fontibus exple.
 sed de te uel gutta meis aspersa medullis
 flumen erit. quid enim mirum, si rore pusillo
 tu minimam repleas animam, qui corpore paruo

XXIII. *ABDEQ.* — incipit VII · *B*, incipit liber septimus *E* *Δ exh.*
 206—213, 309—319 2 limine *ADQ* 3 hiemps *ABDQ* et *infra* po-
 pulis *B s. l. m.* 3 4 frigere *Q* athuc *D* medis *A* pruinis *Q*¹
 5 concreto—anno *Bv* 6 iste tamen lucem *B* 7 cedit *B* curris *Q*
 8 meror *DEQ*, moeror *B* 9 tristitiae *A* cognoscat *B* 10 mites *B*,
 mistis *Q* herundo *AQ* 11 alis *ABDQ* piae] pietate *B* cognati *Q*
 12 nisi] si *B* acalantida *B*, achalsthida *E* dudū *E* 13 sepibus *BEQ*
 16 et *om. B* agnusco *Q* quodannis *BD* 17 magno *Q* 18 num *B*,
 tunc *ADQ* gaudento *B* 19 hora *AQ* carmine *B* 20 nobis *B*
 corde *B* 21 funtibus *Q* 22 sed det guta *Q* 23 flumen] crimen *E*
 24 tu] et *Bv*

- 25 factus homo aeterno complesti semine mundum
 et totum gutta seruasti sanguinis orbem?
 adnue, fons uerbi, uerbum deus, et uelut illam
 me modo ueris auem dulci fac uoce canorum,
 quae uiridi sub fronte latens solet auia rura
- 30 multimodis mulcere modis linguamque per unam
 fundere non unas mutato carmine uoces,
 unicolor plumis ales, sed picta loquellis.
 nunc teretes rotat illa modos, nunc sibila longis
 ducit acuta sonis, rursum quasi flebile carmen
- 35 inchoat et subito praecidens fine querellam
 adtonitas rupto modulamine decipit aures.
 sed mihi iuge fluat de te tua gratia, Christe.
 et tamen illius mihi deprecor alitis instar
 donetur uariare modis et pacta quotannis
- 40 carmina mutatis uno licet ore loquellis
 promere, diuersas quia semper gratia diues
 materias miris domini uirtutibus addit,
 quas deus in caro Christus Felice frequentat,
 clara salutiferis edens miracula signis.
- 45 cernimus illa diem spectari sueta per omnem,
 uipeream subolem, saenos cum daemona urget
 occultaque manu clamorosos uerberat hostes;
 sed tamen hac ipsum mirum uirtute notatur,

25 completi *D*¹*Q* 26 serua seruasti (serua *exp. m. 2*) *D* 28 uerbis *D*
 dulcis *Q*, dulcia *D* sonorum *B* 29 uiri *Q* uia (* *m. 2*) *D* 30 lin-
 guam qui *Q* 32 alis *B* loquellis *BE* 33 rotat *BE*, rogat *ADQ*
 sibi longis *Q* 34 acuta cuta *Q* 35 inchoat *E* subito] sicut *Bv*
 praecedens *BE* querellam *BE*, quaerellam *D* 36 attentas *coni. Bar-*
thius raptō *A* modulamine *Q* decep̄ *Q* 38 alis *B* 39 modos *v*
 pacta quotannis (quodannis *D*) *ADEQ*, pactaque mihi *B*, iam mihi pac-
 ta *v* 40 loquellis *DE*, paruulis *B*, Camoenis *v* 41 diumsas *Q* sem-
 per *om. AQ* 44 miracula *E* 45 cernimus *ADEQ*, cernit *B*, cernitur *v*
 illam diem *B*, illa dies *v* expectari *B* 46 sobolem *BDE* seuus *B*,
 seuo *Q* demina surget *B* 47 clamorosos] cognoscet *B*, cum nosset *v*,
 damnosos *coni. Cauchius*, communes *Rosw.*, cunctantes *coni. Ducacus*
 48 ipsum *ADQ*, ipsa *BEv* mirum in *Ev*

- quod licet in toto cruciatus daemones anno
 50 exagitet iubeatque hominum discedere membris,
 producat plerosque tamen, quo longior hostes
 poena malos agitet uel ut illi, qui meruere
 uasa malis fieri, ob meritum tardante medella
 plenius omne luant dilato tempore crimen,
 55 siue hoc natali studet indulgere diei,
 ut paucis alias det opem, quo plura benignus
 natali det dona suo. nam cum ista propinquat
 elabente dies anno, tunc crebrior instat
 et grauior. uideas tunc aegra examina cogi
 60 densius et certam repeti prope festa salutem.
 tunc solito grauius succensi daemones ardent
 flebilisusque ululant et ui maiore subacti
 ultima iam tormenta gemunt, nec abire sinuntur
 excessu facili, sed miris ante agitati
 65 et uariis male suppliciis tolluntur in altum,
 suspensi solito sublimius, et quatuntur
 aëris in uacuo uinclisque latentibus haerent
 poenali per inane mora; per non sua quamuis
 corpora uexatos hostes sua poena fatigat.
 70 soluuntur poenis, cum poenas ferre uidentur
 corpore, et immunes animae spectant aliena
 in membris tormenta suis; homo daemone capto
 liber agit, species poenarum in corpore tantum est;
 sensus abest, quia non hominis sed daemonis est crux.
 75 hostis amare, quid insultas, qua spe ruis in nos?
 ecce redemptoris nostri malus arte uicissim

49 tuto *B* anno demona *B* 50 rex agitet *B* : discedere *Q* 51 ple-
 rusque *Q* hostis *B* 52 uel ut *Sacch.*, uelut ω illè *Q* 53 ob]
 ut *Bv* tardente *Q* medela *DE* 54 dilato] decreto *v* 55 naui *B*
 56 quod *B* 58 elebente *Q* anno tu nare nare brior *Q* 62 flebilibus-
 que *B* 65 supliciis *B* 66 soluto *Q* paciuntur *Bv* 67 aëris *Q* uin-
 culisque *B* 71 corpore *ADQ*, corpora *BEv* immunis *B* expectant *B*
 72 capto *om.* *Q* 73 species—*us.* 74 abest *om.* *Bv* 74 quia] qui *v*
 75 quas *DQ* spe ruis *coni. Chatelain*, puis *DQ*, spuis *A*, sperius *B*,
 asperrimus *E*, spe uteris *v* 76 malus] melius *B*

- luderis inlusor; dolus et tuus in tua cedit
 uincla tibi, capiens caperis nectensque ligaris.
 fit laqueus laqueatus homo, et sua praeda latronem
 80 decipit; et capti captius corporis escam
 dum petit illicitam, letalem deuorat hamum.
 his etiam potiora, tamen spectata profabor,
 ante alios illum, cui membra uetustior hostis
 obsidet, ad sacri pia limina martyris aegra
 85 excussum de plebe rapi admotumque sacratis
 ante fores sancti cancellis corpore uerso
 suspendi pedibus spectantem tecta supinis,
 quodque magis mirum atque sacrum est, nec in ora relapsis
 uestibus ut rigidis aut ad uestigia sutis
 90 corporis omne sacrum casto uelatur operto,
 scilicet ut diuini operis reuerentia tectis
 corporibus maneat, nec poena daemon in ipsa
 qua cruciatur ouet, nudis prodendo pudorem
 artibus; inlaeso grauius torquetur honesto,
 95 recta licet uersis sedeant cum tegmina membris.
 mira haec sunt et magna (quis abnegat?), et tamen usu
 nota magis, minus auditu miranda uidentur,
 quamlibet et uisu reuerenda et grandia facta.
 ergo minuta mei simul et noua facta patroni
 100 auscultate, precor, dominus quae Christus in illo
 multimoda uirtute gerit, quibus omnibus unam
 confirmare fidem nobis studet, ut per aperta
 arcanum documenta deum uideamus adesse
 resque hominum et mentes studio curare paterno

- 78 capieris *AD* nectens qui *Q* 81 illicita *B* laetalem *A*
 82 expectata *B*, specta *Q* 83 uegetior *E* 84 obsedit *B* martires *Q*
 85 rapiat *B* motumque *B*, admotum qui *Q* 87 suspensi *AD*, susci-
 piens *Q* expectantem *B* 88 quod qui *Q* est *om. Q* atque nefas est
 ignorare *v* nec mora relapsis *Col. in mg.* 90 corpore *ADQ* casta *B*
 91 diuū *B* 92 corporis *Q* 94 artibus *Q* 95 cum tecmine *B*, con-
 tegmina *E*, cum tegmine *v* 96 hae *Q* ambigat *E* 97 uidetur *Q*
 98 nis *Q* 99 minota *AD* 102 apta *Q* 103 archanum *BDE*
 104 res qui *Q*

- 105 caelestem dominum quo condidit omnia uerbo.
 det mihi prima meus narrandi exordia frater
 Theridius; nam quod potiusue priusue canendum
 suscipiam Felicis opus, quam quod mihi tectis
 ipse meis quibus est idem dominaedius egit?
- 110 ex illa modo nocte diem cadit annus in istam.
 nostis eum morem, quo ieiunare solemus
 ante diem et sero libatis uespere sacris
 quisque suas remeare domos. tunc ergo solutis
 coetibus a templo domini, postquam data fessis
- 115 corporibus requies sumpta dape, coepimus hymnos
 exultare deo et psalmis producere noctem.
 interea meus iste choro digressus amico,
 ut spirante foris aura depelleret aestum,
 quem fumosa dabat ceratis cella papyris,
- 120 porticus angusti qua tenditur agmine tecti,
 nocte licet nullo uia lumine caeca lateret,
 hic tamen intrepido per cognita limina passu
 heu! iam uicini incautus discriminis ibat.
 comminus in medio tecti cameram inter humumque
- 125 nutabat solitus lychnum suspendere funis,
 innectens triugum supremo stamine ferrum,
 quo uitreae inseritur penetrabilis ansa lucernae
 auritusque calix tribus undique figitur uncis.
 funditus albet aqua, super undam flauet oliuo.
- 130 stat liquor in liquido, subiecto lubricus umor
 fonte natat, neque iuncta coit mixtura floris.

105 quo *ω*, qui *v* uerba *A*¹ 108 quod mentectis *Q* 109 dñēdius
B, demōnaedius *Q* git *Q* 111 notis *Q*, hostis *v* quo] ut *Bv*
 113 suos *D* 114 cetibus *BE* postque *Q* 115 requies *BE*, *om.* *ADQ*
 ymnos *D*, hymnis *Rosw.* 117 digressos *B*, diggressus *E* 118 ut su-
 spirante *D* 119 quam *B* fumoa *Q*, fumus *D* adabat *D* ad cera-
 tis *D* in *mg. m. 2*: certa papyris *B* 120 angustia *ADQ* q' *Q*
 aomine *B*, agminae *A* 121 numine *A*, numina *Q* 123 he *D* iam
AEQ, uiam *BD*, nam *v* 124 cameramine (inter humumque *om.*) *ADQ*
 125 lichnum *AEQ*, lignum *Bv* 127 penetralis *ADQ* 128 hauritus-
 que *B* 130 liquidis *Bv* lumbricus *Q* humor *E*, amor *B* 131 natet *B*

- et mirum, quod pingue natat; neque densa solum
 rumpit materies elementum, sed leue crassum
 sustinet, ut solido dilutior unda fluento,
 135 subsistensque oleo liquidis aqua fundamentum est.
 tantaque confusis intus discordia sucis
 lucet, ut admixtos uideas distare liquores,
 communique sinu calicis discrimine claro
 quaeque sui laticis seruat natura colorem.
 140 mergitur in medio plumbum tripes, et cauus illo
 extat apex uncti stipatus fomite lini.
 stuppa madens liquidum tenui face concipit ignem,
 et circumfusum spatio stagnantis oliui
 in uitreis exile uadis funale coruscat
 145 et tremulo uibrans a uertice lumen acutum
 leniter umbrosam iacit in penetralia lucem
 et placido densas aperit splendore tenebras.
 hoc tamen emensa fuerat iam nocte remotum,
 productas quoniam pueris uigilantibus horas
 150 consumpto bibulum defecerat unguine lumen.
 sed puer, extincto abstulerat qui lumine lychnum,
 quem deponendo funem laxarat, eundem
 neglexit solito adductum restringere nodo.
 laxior hinc humili fluitabat linea tractu
 155 gratae lucis inops et caeci plena pericli.
 nam laquei summum dentata minantibus uncis
 armabatur, et his male tunc fuit obuia fratri,
 paene male aut nutu Christi bene, qui bene uertit

132 nata *B* 133 matheries *Q* elimentum *Q* grassum *B* 134 ut]
 et *E* dilatior *Q*, diucior *A* unde *Q* 135 *om. v* liquidis *Q*
 137 ammixtos *A*, admistos *Rosw.* licores *Q* 138 sinusinu *A*, sinus
 sinu *Q* descrimine *Q* 139 quaque *B* latices *D* seruet *Bv*
 140 plumbus (s *ex m*) *D* 141 extatus *Q* stipatu *AQ* 142 tenuis *Q*
 144 in utries ex ille *Q* choruscat *B*, chorusce *Q* 145 remulo *BQ* ui-
 bras *Q* uirtice *A*¹ 148 hec *Q*, hac *coni. Lebrun.* 149 oras *AQ*
 150 bilum *Q* 151 puere *Q* extinoto *Q* numine *D*¹ lignum *B*
 152 que *Q*, quem *in* cum *corr. D m. 2* 153 neclexit *A*, neclexi *Q*
 154 hunc *Q* tractū *Q* 157 ouia *Q* 158 poene *Q*, pene *BE* aut
AQ, at *DE*, ad *B*

- feralem nobis memoranda in gaudia casum.
- 160 ergo (uidete manum Christi) male pendulus ille
per tenebras solito funis submissior infra
aëris adsuetum spatium pendeat; et inde
e capitis regione pari libramine factus,
ut status huius erat, securam heu! cuspede trina
- 165 excepit faciem uenientis et induit unco
occurrrens oculum teneroque per intima lapsus
mucro salit cilio, qua uix solet arte medendi
cauta manus leuem trepido moderamine melen
ducere palpebramque leui suffundere tractu.
- 170 percussus subito tam duri uerberis ictu
exclamat trepidasque manus turbatus ad ipsum
fert oculum; et pariter clausum cum lumine ferrum
continet, ut reprimat uel, si cadat, ut labentem
excipiat globulum, qui luminis intima seruans
- 175 intra folliculum teretem liquido interfuso
sub uitrea nigri latet albus imagine pupi.
hic ueluti radix oculum subeunte medulla
fulcit et umecto uenarum fomite pascit,
dum parili fontes oculorum sidere constant.
- 180 at si forte graui morbo disrupta uel ictu
heu! male dissiliat membrana fluentis ocelli,
prosilis iste globus sucoque relictus alente
deserit arentem uacuata luce lacunam.

161 sumissior *B*, summissior *E* 162 adsuetum] aetū *Q* 163 e] et *B*
factas in factos *corr.* *D m. 2*, faetas *A*, fetas *Q* 164 securam *B s. l. m. 3*
trino *ADEQ* 165 eunuco *Q* 166 *add. in mg. B m. 3* tenero
qui *Q* 167 salit *scripsi*, silit *ADQ*, subit *BE* celio quia *B* 168 mo-
derande *D*² melen *B*, melem *A*¹*D*¹, molem *A*²*EQv*, medelen *D*²
169 leue *AQ* funderet reatum *Q* 170 uerueris *B*, uerbers *Q* 171 tur-
batur *Q* 172 occultum *B* limine *B* 173 si cadat] siccat *B*
174 seruant *Q* 176 puppi *E*, publi *Q* 177 uelut *ADQ* subeuntē *Q*
medulla *om. Q* 178 fulgit *D* humecto *BEQ* 179 *om. ADEQ*
oculorum *B* 181 ocellis *B* 182 relictis *B* 183 arentem *coni. Cha-
telain*, alentem *AD*, talentā *Q* (talentem *Q teste Chatelain*), aridulam
BEv uacuata *Q*

- interea puer excussus clamore dolentis
 185 adcurrit stratum somno fugiente relinquens
 accensamque manu praetendit ad ora lucernam.
 clauserat hic manibus uultus et fronte supina
 contigero similis iuueni spectabat in altum,
 ut daret inmotum librato corpore funem,
 190 uulneris arbitrio trepidantia membra gubernans,
 dum timet aduerso uulnus diducere motu,
 captiuique oculi ex uno, quo liber agebat,
 lumine discrimen sociali parte cauebat,
 nec tamen audebat ducendum adtingere ferrum,
 195 ne simul haerentem ductu mucronis et orbem
 extraheret, neque iam poterat sub lumine fixi
 ferre moram teli. sed desperante medellam
 ex ope mortali diuina mox ope Felix
 inploratus adest, quem tanto in uulnere pendens
 200 aduocat et tali depromit uoce querellam:
 ei mihi! quanta meos urgent peccata labores,
 qui tantam merui plagam Felice patrono
 uicinoque simul Felicis et insuper ipso
 natali miser excipere? heu! magno reus ingens
 205 crimine, quem tunc poena ferit, cum soluere sueuit.
 sancte, precor, succurre tuo; scio, proximus adstas
 et de contigua missis huc auribus aede
 audisti, Felix, fletum infelicis alumni;
 siue modo excelso lateri coniunctus adhaeres
 210 ante thronum magni regis confessor amicus,
 pauperis hanc, uenerande, tui trans nubila uocem
 accipis aure dei neque temnis, sed petis illic
 quam mihi deportes Christo miserante salutem.

186 om. Q manum B 189 fenem Q 190 trepidantiam Q
 191 diducere *Rosv.*, deducere ω 193 limine Q sociale AQ 196 lumi-
 nes Q 197 molam D desperanti ADQ medelam BDE 198 opere D
 uox B 200 depmit Q quaerelam D 201 ei AD²Q, hei BEv, et D¹
 meo surgent AD pecta Q labore D² 203 uicinoqui Q 205 seuit
 Q, saeuit AD 206 succurre B scio quia proximus A 209 adhere Q
 210 confessus A 211 hanc] an B uerande Q tuis B 213 qua B

- ergo ueni, Felix animaeque perenne patronus,
 215 nunc pro corporeo medicus mihi curre periculo.
 curre, precor, sanctasque manus oppone minanti
 lapsum oculo et fixum quod conspicias erue ferrum,
 quod propria reuocare manu non audeo, ne me
 lumine despoliem, dum conor soluere telo.
- 220 sic etenim penitus mihi sentio fulmen adactum
 inserto sub operta oculi penetralia clauo.
 tu tantum, diuina manus, quae condidit ipsos
 in nobis oculos, quae te quoque dextra potentem
 sanifera uirtute dedit, qua daemonas atros
- 225 excruciendo domas, qua corporis omne caduci,
 pellere tormentum potes alto nomine Christi,
 omnipotente potens domino; quo praesule nunc me
 suscipe sanandum. nec te mea crimina uincant,
 sed magis a te uicta cadant. nam dignior isto
- 230 uulnere sum, fateor, placidi quam munere Christi.
 sed domini ipsius uerbum factumque memento,
 qui peccatoris uitam ueniendo redemit.
 iustitiae si iure uelis decernere mecum,
 non sum uno tantum sed lumine dignus utroque
- 235 multari, ut talis facie sim, qualis et intus
 corde tenebroso, de quo male uisibus utor
 corporeis, caecus iustis, oculatus iniquis,
 et peccatorem luscum fateor decet esse,
 si deceat talem esse tuum. quocumque ligatus
- 240 crimine fit dignus uenia, iam si tuus esse
 coeperit, ut dudum coepi pars esse tuorum,
 quos ego non patriae telluris amore secutus

214 perhenne *B* patrone *v* 217 lapsumque *AQ* serrum *Q* 221 $\frac{1}{2}$ sub
 (et eras.) *A* operto *B*, op *Q* um. 222 add. in *mg.* *B m. 3* tu scri-
 psi, ut ∞ 224 que *B*, \overline{q} *Q* demona *Q*, daemones *D*¹ sastros *Q*
 225 one *Q* 227 praesole *AQ* 228 carmina *AQ* 229 sed] nec *B*
 a te om. *Q* 230 uulnere *A* placidiq; *Q* us. 232—250 add. in
 scheda adiuncta *B m. 2* ueniendo *ADEQ*, moriendo *Bv* 233 si
 om. *Q* metum *B* 235 multaris *B* 237 oculatur iniquis *Q* 238 pec-
 torem *Q* us. 239 et 240 om. *B* 242 secuntur *Q*

- sed desiderio, quo me tibi, sancte, dicaram,
 per maris et terrae contempta pericula ueni;
 245 exemploque boni cognatae uincula terrae,
 ut tibi seruirem, rupi, consortibus illis,
 cum quibus et me iacto tuum; quod in hac ope monstra,
 ne perdam tanto confixum uulnere lumen.
 da, precor, indigno famulo tam nobile munus
 250 in laudem domini, praesta hoc insigne diei,
 sancte, tuo, ut, confessa tibi quem gloria Christi
 luminis aeterni natalem in saecula fecit,
 hunc habeam natalem oculi pariterque celebrem
 Felicem et lumen mihi de Felice receptum.
 255 talia dum plorat simplex, manus ecce beati
 prospera mox Felicis adest dubiamque timentis
 adspirans tacite firmat mentemque manumque,
 ne timeat tuto ausurus producere ferrum.
 uix hoc conatus fuit, et quasi lubricus uncus
 260 ex oculo cadit absque oculo; tantum unda secuta
 euomuit lacrimis quem subpurauerat aestum.
 mox oculus tanti purgatus nocte periculi
 tam puro enituit speculo, quam nunc quoque sanus
 cernitur aeterni conlucens munere Christi.
 265 et puto plus hodie solito niteat, quia lumen
 addit et ipse dies qui reddidit. ergo fideles
 cernite nunc animis tanti discriminis instar
 et pariter tanti perpendite muneris actum.
 uir iam maturo grauis aeuo et corpore celsus

243 sanctae *B* dicarem *v* 246 tibi] tu *Q* 247 cum] cui *Q* in *om.*
B, et *v* ope *B s. l. m. 3* 251 ut *BE*, et *ADQ* 252 in—253 natalem
om. ADQ 253 habeat *B* pariterqui *Q* pariterque—254 receptum
om. B celebram *Q* 255 dum talia *B* simplex *om. B*, supplex *DE*
 ecce manus *B* beati *om. B* 256 prospera mox *om. B* dubiamqui *Q*
 257 mentem manumque *D*, mentem nūq; *Q* 258 nec *B* ci meat *Q*
 tutu *B*, toto *ADQ* procedere *B* ferro *B* 259 uox *Q* 260 ex oculis *AQ*
 oculo *Q* unda secuta *om. Q* 262 purgatis *Q* nec te periculi *Q*
 263 speculo; nunc quo qui san' *Q* 264 munere] lumine *B* 265 *q Q*
 266 addidit *Bv* et *om. v* ipsa *ADEQ* que *E* ipsa dies cui *fort.*
 reddit *Q* 369 celsi *Q*

- 270 staminis uncino quasi piscis inhaeserat hamo;
 et uice suspensus lychni pendebat aperto
 sed non sponte oculo, quem diducebat inuncans
 subfixo clauus cilio neque uulnus agebat
 diuina prohibente manu, quae fecerat illic
 275 innocuamque aciem ferri simul et leue pondus;
 qua pituita grauis, pilus intolerabilis et qua
 nec minimae perferre atomum duramus harenae,
 hac graue et incuruo quis credat acumine ferrum
 insuper et lychno concretis sordibus uncto
 280 fixum, inpune diu tenuem pressisse metallo
 pupillam et nullo temeratum uulnere uisum?
 quae tam subtilis digitis manus aut opis arte,
 quae se tam tenui potuit discrimine iunctis
 inserere et medio palpebrae oculique subactum
 285 inter utramque uiam fragili per utrumque meatu
 inlaeso penetrans oculo suspendere ferrum,
 quod solidi crasso totum complebat operi
 orbem oculi, figens acie nec uulnere laedens?
 quae manus hoc potuit nisi quae manus omnia fecit?
 290 spiritus ille dei penetrator ubique per omnes
 naturas rerum, tenui subtilior omni,
 perdita caecatis qui lumina reddidit et qui
 ex utero et caecum noua lumina fecit habere,
 uultum imperfecti natura corporis inplens
 295 arte creatoris, qua totum perficit orbem,
 filius ille dei, manus et sapientia patris,

293] (Ioh. 9, 1).

271 ligni *B* 272 deducebat *BDEQ* in unchas *Q* 273 clauis *Q*
 275 innocuamque *D* et scripsi, ut ω 276 intolerabilis *Q* et] ex *B*
 277 sufferre *E* atomum *AQ*, thomum *E* harenae *BEQ* 278 grauet
 (om. et) *B* ferri *E* 279 ligno *B* sordis *Q*¹ uncto *v*, unctum
ADEQ, unctus *B* 284 subactu *D*, suhactu *AQ* 285 inter ueramqui *Q*
 utrumqui *Q* 287 solido et *E* cras *Q* operto *D*², operto *Rosv.*
 288 aciem *AEQ* 289 hoc] hic *B* qui *Q* 290 petrator *Q* 291 te-
 nuis *Q* 292 reddidit *Q* 293 et om. *A²BDv* 294 imperfec~~ti~~ *D*
 295 perfecit *BQ* hominem *B*

- omniparens rerum fons et constantia, Christus.
 ipse illum quondam non plenae matris in aluo
 finxerat, ut posthac homo factus et ipse creator
 300 hoc quoque diuinis opus admirabile signis
 adderet, ut uacuos expleret uisibus orbes.
 denique humi sputans limum facit, unde negatos
 nascenti obtutus credenti reddit alumno,
 materiaque eadem defecta in parte perornat
 305 semiperactum hominem, qua toto corpore finxit,
 ut se ipsum nostra uenisse in carne probaret
 qui cum patre deo communis imaginis ore
 compositum limo et flatu formauerat Adam.
 ipse opifex, lux nostra, deus, Felicis amici
 310 natalem tanta uoluit decorare medella,
 ut confessoris meritum sublime potenti
 munere monstraret, non ut cumlaret honorem
 martyris hoc opere, ingentes cui contulit olim
 nobilibus titulis benedicto nomine palmas,
 315 quas indefessis in eo uirtutibus omni
 tempore continuat domini clementia Christi.
 sed nobis uoluit specialem tempore in isto
 laetitiam donare deus propriique patroni
 tale aliquod propriis operans signum dare seruis,
 320 quo nos siderei proprios Felicis alumnos
 proderet et merito illius curaque doceret
 uiuere, quo nostram seruans custode salutem
 saepius infestum nocturnis casibus hostem
 a nostris pariter membris et mentibus arcet.
 325 denique iam nostri gaudemus honore pericli,

299 *om. Q* posthac *ADE* 300 ammirale *D* 302 denique] de
 quibus *Q* limum] *lum* *Q* 303 reddidit *B*, reddat *Rosw.* 304 me-
 teriaque *D* de faecta *Q* perornant *Q* 305 sēperactum *A*, semper-
 actum *Q*, semper actum (* *m. 2*) *D* 307 comminis *Q* 308 formauerit *Q*
 309 lux *om. AD* opifex] nostra (lux *om.*) *Q* 310 medela *BED* 311 su-
 plime *B* 313 ingentis *AQ* 316 continua *B* 318 Letiam *Q* pro-
 priiqui *Q* 319 aliquid *EQ* 320 quos *B* siderii *D*, desiderii *AQ*
 323 infertum *Q*

- 270 staminis uncino quasi piscis inhaeserat hamo;
 et uice suspensus lychni pendebat aperto
 sed non sponte oculo, quem diducebat inuncans
 subfixo clauus cilio neque uulnus agebat
 diuina prohibente manu, quae fecerat illic
- 275 innocuamque aciem ferri simul et leue pondus;
 qua pituita grauis, pilus intolerabilis et qua
 nec minimae perferre atomum duramus harenae,
 hac graue et incuruo quis credat acumine ferrum
 insuper et lychno concretis sordibus uncto
- 280 fixum, inpune diu tenuem pressisse metallo
 pupillam et nullo temeratum uulnere uisum?
 quae tam subtilis digitis manus aut opis arte,
 quae se tam tenui potuit discrimine iunctis
 inserere et medio palpebrae oculique subactum
- 285 inter utramque uiam fragili per utrumque meatu
 inlaeso penetrans oculo suspendere ferrum,
 quod solidi crasso totum complebat operti
 orbem oculi, figens acie nec uulnere laedens?
 quae manus hoc potuit nisi quae manus omnia fecit?
- 290 spiritus ille dei penetrator ubique per omnes
 naturas rerum, tenui subtilior omni,
 perdita caecatis qui lumina reddidit et qui
 ex utero et caecum noua lumina fecit habere,
 uultum imperfecti natura corporis implens
- 295 arte creatoris, qua totum perficit orbem,
 filius ille dei, manus et sapientia patris,

293] (Ioh. 9, 1).

271 ligni *B* 272 deducebat *BDEQ* in unchas *Q* 273 clauis *Q*
 275 innocuamque *D* et *scripsi*, ut *ω* 276 intolerabilis *Q* et] ex *B*
 277 sufferre *E* atomum *AQ*, thomum *E* harenae *BEQ* 278 grauet
 (*om.* et) *B* ferri *E* 279 ligno *B* sordis *Q*¹ uncto *v*, unctum
ADEQ, unctus *B* 284 subactu *D*, suhactu *AQ* 285 inter ueramqui *Q*
 utrumqui *Q* 287 solido et *E* cras *Q* operto *D*², operto *Rosw.*
 288 aciem *AEQ* 289 hoc] hic *B* qui *Q* 290 petrator *Q* 291 te-
 nuis *Q* 292 reddidit *Q* 293 et *om.* *A*² *BDv* 294 imperfec~~ti~~ *D*
 295 perfecit *BQ* hominem *B*

omniparens rerum fons et constantia, Christus.
 ipse illum quondam non plenae matris in aluo
 finxerat, ut posthaec homo factus et ipse creator
 300 hoc quoque diuinis opus admirabile signis
 adderet, ut uacuos expleret uisibus orbes.
 denique humi sputans limum facit, unde negatos
 nascenti obtutus credenti reddit alumno,
 materiaque eadem defecta in parte perornat
 305 semiperactum hominem, qua toto corpore finxit,
 ut se ipsum nostra uenisse in carne probaret
 qui cum patre deo communis imaginis ore
 conpositum limo et flatu formauerat Adam.
 ipse opifex, lux nostra, deus, Felicis amici
 310 natalem tanta uoluit decorare medella,
 ut confessoris meritum sublime potenti
 munere monstraret, non ut cumlaret honorem
 martyris hoc opere, ingentes cui contulit olim
 nobilibus titulis benedicto nomine palmas,
 315 quas indefessis in eo uirtutibus omni
 tempore continuat domini clementia Christi.
 sed nobis uoluit specialem tempore in isto
 laetitiam donare deus propriique patroni
 tale aliquod propriis operans signum dare seruis,
 320 quo nos siderei proprios Felicis alumnos
 proderet et merito illius curaque doceret
 uiuere, quo nostram seruans custode salutem
 saepius infestum nocturnis casibus hostem
 a nostris pariter membris et mentibus arcet.
 325 denique iam nostri gaudemus honore pericli,

299 *om. Q* posthaec *ADE* 300 ammirale *D* 302 denique] de
 quibus *Q* limum] limū *Q* 303 reddidit *B*, reddat *Rosw.* 304
 materiaque *D* de facta *Q* perornant *Q* 305 semperactum *A*, semper-
 actum *Q*, semper actum (^{et} *m. 2*) *D* 307 comminis *Q* 308 formauerit *Q*
 309 lux *om. AD* opifex] nostra (*lux om.*) *Q* 310 medela *BED* 311 su-
 plime *B* 313 ingentis *AQ* 316 continua *B* 318 Letiam *Q* pro-
 prii qui *Q* 319 aliquid *EQ* 320 quos *B* siderii *D*, desiderii *AQ*
 323 infertum *Q*

cernentesque pari splendens lumina uisu,
 quem paene amisso deformem uidimus uno,
 laetamur tactis hoc sospite fratre medullis,
 quem tanto nobis donauit munere Christus.
 330 iure oculis hunc aequo meis, in lumine cuius
 Felicis manus in Christo, mea gloria, fulget.
 o felix casus, bona uulnera, dulce periculum,
 per quod cognoui me curam martyris esse.
 tanti namque fuit lumen mihi paene perisse,
 335 ut modo Felicis de munere lumen haberem.

XXIII.

MEROPIVS PAVLINVS CYTHERIO FRATRI IN CHRISTO SALVTEM.

Martinianum spiritu fratrem mihi
 unaque germanum fide,
 quem tu disertis prosecutus litteris
 ad nos uenire miseris,
 5 nunc uix salutis conpotem factum suae,
 scriptis inanem perditis
 sed caritatis indicem plenum tuae
 ut os tuum suscepimus,
 et ueriores litteris epistolam
 10 de corde signatam tuo,
 cum te referret spiritali littera,
 et mente et aure legimus.
 nunc ambo nexi ad inuicem dexteras damus

326 lumine *E* 327 pene *BE* deforme *B* 328 tactis *v*, tectis
ABDQ, totis (o *in ras.*) *E* sospite *E*, hospite *ABDQv* 329 nobis]
 ille bonis *v*, bonus *Sacch.* 330 hanc *AQ* 334 pene *BEQ* 335 mu-
 nere *ADEQ*, lumine *Bv* finit natalis VII · *B*, finit sextus. incipit
 septimus *D*.

XXIII. — *BO*. incipit ad citherium (cyterium *O*) supra memoratum
BO Citherio *B* christo dñō *B* salutem] hoc metro sunt isti uersus,
 id est, iambicus tetrameter *add. B*, iambicus exameter et tetrameter *add. O*
 1 martinum *O* 3 prosecutus *B* 4 iusseras *Schot.* 7 tuae *om. B*
 11 referet *B* spiritali *B* 13 nunc *coni. Zechmeister*, tunc *BOv*

- in osculo pacis sacrae
 15 et immolamus hostiam laudis deo
 gratesque Christo reddimus,
 quo liberante nostra sospes e mari
 intraret hospes limina;
 nam dira passus et tamen miracula
 20 expertus in periculis.
 patria profectus cognita causa tibi
 iter pedestre legerat,
 sed longa secum spatia terrarum putans
 uertit uiae sententiam
 25 et otiosam fluctuandi nauseam
 pedum labori praetulit.
 Narbone soluit per trucem ponti uiam
 fragili carinae credulus.
 hinc ille gressu uir piger uersa uice
 30 fit nauigandi paenitens.
 namque ut profectus continenti litorum
 in alta processit freta,
 iam nocte densa, sed sereno lucida
 ridente tranquillo maris,
 35 cum sola cursus ordinarent sidera
 absente tunc luna polo,
 nauem repente temporis longo putrem
 usus uehendi deserit,
 laterumque laxis soluitur conpagibus
 40 undasque rimis accipit.
 cunctis soporem suaserat tranquillitas,
 tantum gubernator uigil
 labente blandis classe securus uadis
 iter secabat spumeum

14 et in *B* 17 nostra *om. B* 18 intraret *O*, intrarat *B*, intrabat *v*
 19 tamen et *B* 23 terrenarum *O* 25 ociosum *B* fluctuand in *O*
 nansiam *B*, causeam *O* 27 Iarbone *B* 29 piger] pio et *v* 31 nam-
 que *v*, iamque *BO* littorum *B*, littore *Gryn.* 36 paulo *O* 37 tem-
 pore ab *v* 39 cumpagibus *B* 40 remis *B* 41 suaserit *B* 43 lam-
 bente *Ov*

- 45 et fortiores prouehendis cursibus
 auras uocabat sibilo.
 interea nauis altius decrescere
 crescente pletura sui,
 tabulisque sese latius laxantibus
- 50 incurrit unda largior;
 quibusque nulli de salo fluctus erant
 in naue fluctus nascitur
 et dormientum membra iam subterluens
 udo rigore suscitatur.
- 55 ut sensit unus, mox et alter, omnibus
 formido somnum discutit.
 timent pauore mortis et causas adhuc
 timoris ignorant sui.
 qua miseri fugiant pelagus infestum uia?
- 60 merguntur in nauis sua.
 si concitata feruerent uentis freta,
 nauis teneretur salus;
 intra carinae uiscera infuso mari
 quo uita capietur loco?
- 65 quis portus illis, quis et in nauis mare est,
 quod intus oppressos necat?
 sed adusque portus et salus cunctis deus
 manum paternam porrigit
 et inter alta medii dorsa gurgitis
- 70 pietatis expandit sinum,
 quo abrupta mortis incidentes excipit
 et in uado uitae locat.
 scapham sequacem quadriremis machinae

47 nauis *v*, naues *BO* 48 crescent *B* pletura *O*, scissura *Col.*
in mg. 49 sese] se *B* 51 fluctus *v*, fluctibus *BO* 52 fluctibus *B*
 53 membra *om.* *B* 54 ut origo resuscitat *B* 57 pauere *O* casus *B*
 59 qui *B* 61 feruerent *scripsi*, feruent *BO*, ferueant *v* 64 capietur
BO, captetur *v* 65 illius *Ov* queis et *Col.*, qui et *BOv* 66 op-
 pressos *coni. Zechmeister*, praessos *O*, pressos *Bv* necat *BOv*, enecat
Col. 67 adusque *scripsi*, absque *BO*, aura *v* 71 incidentes *Rosw.*,
 incidentis *BOv* 73 quadriremis *B*

- ad hanc opem parauerat,
 75 ut quos ab illa plebe nauigantium
 seruare legisset deus,
 susciperet illa, quae ad dehiscentem mari
 classem adnatabat comminus.
 hanc ipse nauis rector et cum litore
 80 in alta primo solueret,
 Nouatianus ille, discissam fidem
 in corde portans naufrago,
 homo mortis (itaque) et apta morti cogitans,
 de more noluit suo,
 85 ut esset onerum portio. in nauem suam
 properat statim conscendere,
 et cum periculo stringeretur ultimo,
 molitus est expellere,
 ut fune rupto, quo cohaerebat rati,
 90 dimitteretur aequori.
 sed plurimorum uoce uictus obuia
 ab utroque mansit inritus,
 quia praeualebat omnium sententia
 auctore Christo fortior,
 95 ut mox salubri barca perfugio foret
 puppi superstes obrutae.
 inusitata naufragi facies erat,
 mors nauitis pax aequoris.
 foris silebat in freto tranquillitas,
 100 in naue tempestas erat.
 non saxa classem, non procella fregerat;
 sed his uetustas fortior

77 quae ad *coni. Zechmeister*, quae *O*, quae *B*, quae *v* dihiscentem *B*
 79 littore *B* 83 itaque *addidi*, *om. BOv* 84 noluit suo *scripsi*,
 suo noluit *BOv* 85 esse *B* in] et *fort.* 86 suam properat *B*
s. l. m. 3, om. O, stat *v* 88 molitus ultimo *B* 89 quo *om. O* 91 sed]
 se *B* 93 qua *B* 95 barta *O* 97 inusitata *O* naufragii *BOv*
 forcies *B* 98 nauitis *coni. Zechmeister*, nauis *BO*, nauis et *v* 99 foris
 silebat *scripsi*, fori solebat *B*, foris olebat *O*, foris sedebat *v* 101 pro-
 cella fregerat *O*, procellas regerat *B* 102 forcior uetustas *B*

- clauante ferro firma ligni robora
 aeuo terente soluerat.
 105 caelum seren^{is} enitebat nubibus,
 astris renidebat mare.
 uerum quid illis laeta uentorum simul
 pelagique praestabat quies,
 quos deserebat in profundo marmoris
 110 uectura dilapsae ratis?
 bibit unda nauem, nauis undam conbibit,
 sorbentur et sorbent aquae.
 inebriati nauitae potu salis
 tristi necantur crapula.
 115 ridebat aliis mitis unda nauibus,
 uni(que) saeuibat rati.
 sed in periculo plurimorum cernere est
 caelestis actum examin^{is}.
 commune cunctos una quos nauis uehit
 120 periculum mortis manet;
 et ecce uariis diuiduntur casibus,
 ad mortem et ad uitam dati.
 quod ne putetur forte permixte bonis
 simul tributum uel malis,
 125 constat perisse Christianum neminem
 et interisse perfidos.
 namque aut maligno corde Iudaeus perit
 reus aut superbi schismatis.
 quemcumque Christi recta signauit fides,
 130 hunc uita cognouit suum.
 tamen fuerunt Christianis additi
 necdum hoc sacrati nomine,
 quos de profundo iuncta seruauit fuga,

103 clauante *Bv*, clauente *O*, labante *fort.* robura *O* 104 te-
 rente *v*, terrente *B*, torrente *O* 105 serenum sine nitebat nubibus *fort.*
 enittebat *B* nubibus *BOv*, uultibus *Rosv.* 106 remidebat *O*¹ 107 ue-
 rumq. quid *O* 116 unique *v*, uni *BO* 117 periculo *B* 118 exanimis *B*
 123 permixte *O*, promisse a *B*, permixtim *v* 126 interris se perfidos *O*
 128 schismates *O*, crismates *B* 131 fuerunt *B*, fueŕ *O*, fuere *v*

- quia Christianis haeserant.
 135 nam cum infideli plebe nauigantium
 nullus fidelis mersus est,
 ut clara magni ueritas mysterii.
 ostendit in paucis deus,
 quod fine mundi diuidendis gentibus
 140 discrimen in cunctis erit,
 cum praenotatos ora uexillo crucis
 transibit ultor angelus.
 sic naue in illa nemo morti traditus,
 qui ueritate praeditus.
 145 uixere iuncti Christianis inpii
 uincente noctem lumine.
 nam Christianos adgregare mortuis
 mors cassa uirtutis fuit,
 quia fronte signum Christianis emicat,
 150 quo mors subacta conruit.
 nauarchus ipse, perditae princeps ratis,
 pereuntibus primus fuit.
 namque ante pelago quam periret naufragus,
 iam mente naufragauerat,
 155 bis mersus ille, quem carina fluctibus
 demersit, error inferis.
 potuisset ille <se> periculo abrumpere,
 sed debitum morti caput
 captiua dignis mens auari uinculis
 160 adstrinxit in finem ligans.
 nam ne superstes nauis et mercis foret,
 necem saluti praetulit.
 Martinianum iam supremo stamine

141] (Apoc. 7, 2. 3).

137 ut] fit *coni.* *Zechmeister* 139 finem *O* 145 iuncti *v*, cunctis *BO*
 146 uincentem *B* 147 christianus *B* 148 uirtute cassa mors *v*
 149 christianis *B* s. l. m. 3 et *v*, om. *O*, baptizatis *fort.* 150 moris *O*
 157 se *v*, om. *BO* periculo *B* 158 se *B* capit *O* 159 diris *coni.*
Zechmeister 163 supremo *B*

- mergentibus mixtum uiris
 165 tumultuantis excitat turbae sonus
 somnoque mortis excitat.
 qui tunc remoto fessus in prorae sinu et
 securus innocentia,
 Ionas ut olim ventre nauis abditus,
 170 somnos anhelabat graues.
 sed excitatus luctuosis undique
 pereuntium clamoribus
 pedibusque turbae membra quassus omnia,
 duro cubili prosilit.
 175 plerisque mersis intus in nauis utero
 laterum per oras, qua solent,
 ut uela tollant sine contis subrigant
 nautae expediti currere,
 tabulis adhuc supernatabat extimis
 180 operta nauis gurgite;
 uiam salutis hac uia rimantibus
 Martinianus iungitur
 et agente Christo de globo mortis fugax
 comes fit euadentibus
 185 seseque saltu mittit in cumbam procul,
 quae plurimis portus fuit.
 et paene morti derelictus haeserat
 cum classe mergendus mari,
 nisi Christus illum ceu manu prenum sua
 190 rapuisset e mortis lacu.
 sicut recussis fugit olim uestibus
 Ioseph furentem feminam,
 sic hic relictis omnibus nudus fuga
 euasit infidam ratem.

191] (Gen..39, 12).

165 tumultantis *B* excitet *O* 171 luctuosis *ed. Schot. in mg.*, fluctuo-
 sis *BOv* 174 duro *v*, dura *BO*, duro a *cont.* *Zechmeister* 187 pene *B*
 189 prenum *v*, prehensum *BO* suo *O* 191 olim fuit *B* 193 fugare *B*
 194 iussit *B*

- 195 et sicut olim iussa Ionan obuio
 excepit ore belua
 et hiulca late lubricum per guttura
 transmisit in uentrem suum,
 incolume corpus dente suspenso uorans
 200 et quem uorabat non edens:
 sic hunc (ab) alta naue in undas cernuum
 suscepit occurrens scapha
 tutoque uexit fida per noctem sinu,
 donec referret portui.
 205 sed mentione magni uatis edita,
 in quo pii mysterii
 imago mortem triduanī funeris
 reduci salute praetulit,
 paucis reflexo carminis uestigio
 210 recurrere ad Ionan libet.
 commenta domini mira; mersus aequore
 intactus undis fluctuat.
 uiuit uoratus, quique glutiuuit manet
 uiuente ieiunus cibo,
 215 et praeda cum sit, esca non est beluae
 domoque uentris utitur.
 o digna sancto claustra fugituo dei!
 capitur mari, quo fugerat,
 altumque uastae missus in uentrem ferae
 220 uiuo tenetur carcere.
 de naue (iactus) perit et undis nauigat,
 exul soli, hospes sali;
 spatiaturo antro beluini corporis
 captiuus et liber reus.

195] (Ion. 2, 1). 207] (Matth. 12, 40). 211] (Ion. 2, 2). 218 sqq.]
 (Ion. 1 et 2).

195 Ionam *v* obuia *B* 197 guttura *B* 199 dentes *B* 201 ab
Rosw., *om. BOv* 203 tutoque *coni. Gronouius*, totoque *BOv* 207 ima-
 ginem mors *coni. Zechmeister* 210 ionā *B* 211 comita *B* 214 cybo *O*
 221 iactus *v, om. BO* 222 soli et *v* 224 liber *om. B*

- 225 nam liber undis, intra mare <et> exter maris,
 natat in natante belua,
 claususque quam<quam> corpore exit ad deum
 uolans propheta spiritu.
 corpus tenetur corpore, at mentis fugam
- 230 terrena uincla non tenent.
 inclusus aluo carcerem rumpit prece
 auresque pertingit dei;
 orationi liber et uinctus fugae
 fide sua sese arguit.
- 235 nam qui putarat per mare euadi deum
 et naue celari deo,
 nunc iste et intra beluam mersam mari
 adesse credat arbitrum.
 iam me referre flexilis uerbi pedem
- 240 oportet ad Ionan meum,
 quem more coeti cumba suscepit capax
 uteroque conclusum suo
 uexit trementem frigore et formidine
 saluumque terrae reddidit.
- 245 mirum renarrat se per illud temporis,
 cum puppe praeceps ardua
 saliens in illam decidisset nauculam
 eoque uenisset loci,
 quo cumba multam duxerat rimis aquam
- 250 olente sentinae lacu,
 statim fouente frigidos artus deo
 quiete sopitum sacra
 nudumque et udum, fugere quae somnus solet,
 dormisse lecto mollius,
- 255 spatioque toto, quo relatus littori est,
 somno fuisse deditum,

225 et ed. Schot., om. BOv 227 quamquam v, quam BO 229 ad B
 fugam Rosw., fuga BOv 235 euadit B 238 credit conī Zechmeister
 239 redem B 240 ionā B 241 ceti B 245 semper B 247 nau-
 culam B 249 remis B 253 quem fort. 254 dormire O mollius v,
 mollibus BO 255 que B littori B

- nec aqua excitatum qua madebat nec gelu,
 quod nuditate traxerat;
 licet esset anni tempus autumnus tepens,
 260 sed naufragis hiems erat,
 quos perditorum dura damna tegminum
 gelidusque quassabat tremor.
 aliud stupendum, quo fidelem gratiam
 Martiniani colligas,
 265 dilecte frater, accipe et lauda deum
 sanctumque fratrem amplectere:
 ut adlabentem portui sensit ratem
 stridente harena litoris,
 abeunte somno fit sui tandem memor
 270 recipitque sese, expergitur
 et adiacentes pectori tangit suo
 epistolas apostoli.
 hunc in pauore codicem sed nesciens
 rebus relictis sumpserat,
 275 uel ille codex spiritu uiuens sacro
 non sentienti adhaeserat.
 metire, quaeso, quis nisi Christus suo
 dedit hunc ministro praesulem?
 testatur iste cogitatum nec sibi
 280 illo pericli tempore,
 ut implicatam sarcinis membranulam
 meminisset illinc tollere.
 quod si subisset in metu mentem suam,
 non et uacasset quaerere.
 285 sed in suarum litterarum corpore
 Paulus magister adfuit
 amansque puro corde lectorem sui

259 esset anni tempus *v*, annus tempus esset *BO* autumnus *B*
 260 hiemps *BO* 261 damnate geminum *B* 264 colligas *v*, collegas *BO*
 267 ut *Rosw.*, et *BOv* 270 sese] se *B* expergit' *B*, expergitus *v*
 271 adiacentes *O* 274 relectis *O* 279 ille *B* cogitatum nec *coni.*
Zechmeister, nec (ne *O*) cogitatum (cogittatum *B*) *BOv* 280 periclitē
 porti *B* 281 membra nulla *B*

- de mortis abduxit manu;
 iterum eximendos e maris fundo uiros
 290 largitus est Paulo deus.
 quae quondam in ipso nauigante apostolo
 fuit potestas gratiae,
 haec nunc per eius suffragata litteras
 Martiniano et ceteris,
 295 qui Christianis tunc cohaeserunt fuga,
 discrimen a discrimine
 tutum parauit, ut fideles inpiis
 discriminarat naufragos.
 ergo ut biremis adplicata litori
 300 exposuit umentes uiros,
 uitam tenentes et requirentes simul,
 opem saluti flagitant,
 ne saeuiori fluctibus terrae dati
 algu perirent et fame.
 305 sed propter inde posita Gallorum solo
 Massilia Graium filia,
 alumna sanctae ciuitas ecclesiae,
 pandebat humanos sinus.
 urbem hanc petentes naufragi casum indicant,
 310 ali tegique postulant.
 Martinianum suscipit fraternitas
 tectoque apricat et cibo.
 sed copiosa caritate pauperes
 stipem pusillam commodant.
 315 exigua largus pensat affectus data,
 orando ditant hospitem
 et spiritali diuitem uiatico

288 martis *B* 289 eximendo se *B* uires *O*¹ 291 in ipso *om. B*
 296 discrimina (a *om.*) *B* 297 fideles *Rosw.*, fidelis *BOv* 298 dis-
 criminaret naufragos *B* 299 littori *BO* 300 tumentes *B* 303 saeuiori *v*,
 seuiore *BO* terrae *v*, terra *BO* 304 alga *B* 305 se *B* inde] de *B*
 306 gradum *O* 309 petentes] suum *add. BO* naufragi *B*, naufragii *Ov*
 315 largus *Rosw.*, largos *BOv*, largo *coni. Lebrun* pensat *Rosw.*, pen-
 sant *Bv*, pensa *O* affectos *B*, affectu *coni. Lebrun* 317 spiritali *B*

- cum pace dimitunt sua.
 tamen iste caligis uilibus donatus est,
 320 ne nautico erraret pede,
 qui maluisset confoueri excalcus
 quam calciari frigidus.
 sed ire terra quamlibet passus mare
 nudi pudore respuit,
 325 reputans et illud, ne putaretur lucri
 amore nudum fingere,
 si ueste Teucer pannea peruaderet
 castella uicos oppida,
 quali uagari per mare et terras solent
 330 auara mendicabula,
 qui deierando monachos se uel naufragos
 nomen casumque uenditant.
 uerum iste noster Christianus quamlibet
 et naufragus uere foret,
 335 similis putari praecauens fallentibus
 aliosque se falli negans,
 non uult uiator esse, ne nomen nouum
 adquirat inpostor sibi,
 mauultque uitae ferre iactum nauigans
 340 quam frontis aestum inambulans.
 panno ergo sordens, calciamento nitens,
 fluitare rursus eligit
 repetitque portum et terreae tuto uiae
 praeuertit intutum maris,

319 tamen iste caligis uilibus *scripsi*, caligis tamen iste uilibus *Ov*, caligis tamen uilibus iste *B* 320 naufrago *fort.* (*cf. us.* 387) 321 excalcus *B*, exaltius *O* 327 eucer *B* 329 quali *scripsi*, qualia *BOv*, quales *coni. Zechmeister* 330 medicabula *O* 332 casusque *B* 333 nostri *B* 336 aliosque *Col. in mg.*, aliisque *Ov*, aliique *B* se *scripsi*, de se *BOv*, *om. Col. in mg.* negans *BOv*, non uolens *Col. in mg.* 337 uiator esse ne *coni. Zechmeister*, uiatoris sine *BO*, uiatoris sine re *v* 339 mauult quae *O* fere *O* 340 fontis *B* fronte quaestum *coni. Zechmeister* 342 fluciare *B* eligit *v*, elegit *BO* 343 portū *BOv*, portus *Lebrun* terreae *scripsi*, terrae *BOv*

- 345 ut naue tectus usque noti litora
 uelut expeditus nauita
 de nuditatis nauticae consortio
 nudi pudorem euaderet.
 fauens fideli rex deus constantiae
 350 prosequitur audacem fidem
 uicesque mutans dura succedentibus
 aduersa pensat prosperis
 solidoque nauem paginatam robore
 ad peruehendum praeparat;
 355 pacem procellis inperat, nubes fugat
 cursumque in aura dirigit,
 tali quiete temperans caelum et mare,
 ne pace cursus haereat,
 periculosa nec ratem flatu graui
 360 perurgeat uelocitas.
 sic iste Christo blandiente molliter
 emensus asperum mare
 longinuiorem portum ab urbe adlabitur,
 cui Centum Cellas nomen est,
 365 abinde nauis promouenda longius
 intraret ut portum phari.
 uix iste credens se potitum litore
 telluris optatae sibi,
 nauis relicta laetus insultat solum
 370 Romamque festinat pedes;
 illic amica tecta fratrum ciuium
 optatus hospes inuenit.
 respirat animo, conquiescit corpore,
 dat accipitque gaudia,
 375 patriam fruentes inuicem reddunt sibi,
 deo fatentur gratias.

345 littora *B* 346 uelud *B* 347 de nuditatis *v*, denudatis *BO*
 nautice *O*, nauitice *B* 358 ereat *B* 362 et menso *O* 364 Centum-
 cellis *v* 365 abinde nauis *scripsi*, ad (*ac v*) inde nauis *BOv* promo-
 uendus *v* 366 fari *BO* 367 littorem *B* 368 obtate *B* 372 obta-
 tus *B* 375 patriã *BO*, patria *v* 376 fauentur *B*

- Martinianus maesta gaudens indicat,
 tolerata narrans fratribus.
 lacrimas in ipsis gratulationibus
 380 miscent profuso pectore.
 Theridius aberat inde tunc mecum meus
 uir, munus a Christo mihi,
 uir pacis et uir legis et uir gratiae,
 requies uoluptas mens mea;
 385 huius cohospes mente Paulinus pia
 in urbe seruabat domum.
 Martinianum hic ueste nudat naufraga
 et ueste coperit sua
 donumque tunicae, qua sodalem ornauerat,
 390 geminat cucullae munere.
 largitor ipse tunc uicissim ut naufragus
 in ueste mansit unica.
 post haec et ad nos pergere inceptat uiam,
 qua sternit aggerem silex,
 395 cui munitor Appius nomen dedit.
 terit terentem tramitem;
 qui ueste trita nauigator uenerat
 pedes uiator et terit.
 sed ne uel ista penitus immunis uia
 400 solitis uacaret casibus,
 inpune pigram non tulit sententiam,
 qua tendere ingressum piget.
 ab urbe Capua, quae loco sedis meae
 bis dena distat milia,
 405 nactus uacantem sarcina mulum, ut solent
 iumenta reuocari domum,

378 tollerata *BO* 380 miscent profuso *scripsi*, miscentur fuso *BO*,
 miscent refuso *v* 388 cooperit *v*, conpiti *O*, ponit *B* 389 quae *O*
 392 tunica *B* 393 inceptam uiam *O* 395 cuique censor Appius *aut*
 munitor Appius cui *fort.* arpius *B* 396 terentem *O* 398 et terit
scripsi, extergit *BO*, exterit *v* 400 uocaret *O* 402 ingressum *scri-*
psi, ingressu *Av*, ingressus *B* piger *BOv*; *em. Bosw.* 404 destat *B*
 405 multum *B*

paruo per iter breue aere conductum sedet;
 medioque mox spatio uiae
 muli pauore sessor excussus procul
 410 uectore subducto cadit.
 in ora lapsus ora non laedit sua,
 in saxa fusus et rubos,
 nec sente uultum nec lapide artus contudit,
 Felicis exceptus manu;
 415 qui iam propinquantem aedibus fratrem suis
 non passus occursu mali
 suis periculum in finibus capessere
 hostem remouit inuidum,
 et hunc fidelis conpotem uoti suis
 420 confessor induxit locis
 nostrisque iuxta sedibus gratum intulit
 Felix patronus hospitem.
 patriam hic rogatus indicat, casus refert,
 de te beata nuntiat.
 425 referensque paucos de tuis scriptis logos,
 quasi labra melle asperserit,
 sic de fauorum mihi tuorum guttulis
 dulcissimum gustum offerens,
 magis coegit quas auenti non dabat
 430 desiderari litteras;
 sed cum ipse causa litterarum uenerit,
 et litteras uidi tuas,
 non atramento calami sed mentis stilo
 in fratre praescriptas bono.
 435 ignotus ante mox ut esse cognitus
 coepit, fit et carissimus.
 ab intus eius emicabat gratia
 sermone mentis nuntio.

407 per iter breue aere *scripsi*, breue per iter (pariter *B*) aere *BOv*
 408 medio quae *O* 413 contulit *B* 416 occursu *B* 419 uotis *B*
 425 locos *coni. Zechmeister* 426 labra *v*, libra *BO* 427 guttulis *B*
 429 auenti *Rosw.*, habenti *BOv* 432 uidit *B*

- bonus, inquit, omnis de bono profert bona,
 440 et arborem fructu uides;
 sic iste uerbo suavis et castus fide
 et fronte honesta lucidus,
 dulci benignae caritatis flumine
 in nostra fluxit uiscera.
 445 super haec amicum merito se iactans tuum,
 quo plus amaretur, dabat.
 nec enim ulla nocti et lumini concordia est,
 lupus nec agno congruit.
 hinc et propheta, sicut, inquit, alites
 450 pares in unum conuolant,
 sic semper apta qualitate moribus
 iustitia concurrat bonis.
 Martinianum sic tibi longe parem
 germana mens contexit,
 455 speculumque mentis et fidei instar tuae
 est talium dilectio.
 benedictus auctor fonsque sanctorum deus
 non stulta iam tantum neque
 infirma mundi defluentis eligit,
 460 ut alta mundi destruat;
 sed, ut ipse dixit, cuncta iam sursum trahens
 et alta mundi uindicat.
 quoniam ipse fecit et pusillum et maximum,
 utrosque iungit gratia,
 465 et quos creator opere in uno condidit,
 hos recreat uno munere.
 communis omnes clausit infidelitas,
 mediatur ut cunctis fides,

447] (Eccli. 18, 21; II Cor. 4, 14). 449] Eccli. 27, 10. 458] (I Cor.
 1, 27). 461] Ioh. 12, 32.

439 inquit *ut solet B* 447 nulla *B* 450 conuolant *O* 451 apta
om. B 454 contexit *B* 456 alium *O* 459 elegit *B* 467 omnis *B*
 in fide deus *coni. Zechmeister* 468 mediatur *O*, mediator *B*, medeatur *v*
 mediatur et *coni. Zechmeister*

- ut fiat omnis subditus mundus deo
 470 omnisque lingua et dignitas
 super omne Iesum nomen unum in gloria
 regnare fateatur patris.
 huic iam et potentes saeculi curuant genu
 deduntque ceruices deo,
 475 regemque Christum confitentur principes
 et scepra submitunt cruci.
 coeunt in unum purpuræ et panni gregem
 pastore concordēs deo.
 commune regnum, sanguis unus omnibus,
 480 summis et imis, Christus est,
 qui te decorum gloriosis saeculi,
 honore litteris domo,
 ditauit humili corde, ut aeternam tibi
 conferret altitudinem
 485 et ut coheres diuitum caeli (fores),
 istic amator pauperum.
 beatus es nunc mente pauper (sed) spei
 diues, qua gaudent pauperes,
 qui defrudati lubricis mundi bonis,
 490 caeli fruentur gaudiis.
 hos inter alto in Abrahae patris sinu
 secretum ab igne diuitum et
 refrigerantem roribus uitae locum
 deus uiuorum praeparat.
 495 insigne tantae iam spei certum tibi
 magno coruscat pignore,
 plantata domino in atriis Hierusales
 tui propage germinis.

471] (Phil. 2, 9).

473 hīc B 475 confitemur B 482 horrore B 485 caeli fores
 conī. Zechmeister, caeli O, celi B, coeli esses v, caelestium Col. in mg.
 486 istic BOv, esses Col. in mg. 487 sed v, om. BO spes B 489 de-
 fraudati B 496 choruscat B ^{pignore} pectore (corr. m. 2) O 497 iherusalem B
 498 propage scripsi, propago BO r

- namque ut fideli te patri conponeret,
 500 a te poposcit filium,
 in semine Isac semen adscribens tuum
 ipsumque ut Isac expetens,
 quem tu Abramiae caritatis aemulus
 uiuam dedisti uictimam
 505 deoque tradens iam peremisti tibi,
 ut saluum haberes firmitus.
 nunc iste uobis exter et uester manet,
 terrestris exsors saeculi.
 de matris aluo promptus, antequam patrem
 510 matremque cognosset suam
 bonumue saperet aut malum discerneret,
 beatus elegit bonum.
 et nunc in aula paruulus ludit dei
 et ore lactanti canit:
 515 de uentre matris et die prima mihi
 tu, Christe, protector meus.
 audistis et uos, quod beatis dicitur:
 potens erit semen tuum.
 habes et illud: uentris a fructu tui
 520 in sedibus ponam meis.
 qui sermo Daud quamlibet Christum sonet,
 in Christo et illis concinit,
 qui Christiani corporis collegio
 in sede ponentur dei.
 525 uobis et Annae sternitur consortium
 infantis exemplo sacri.
 Samuel et iste creuit in templo dei,
 nunc agnus et pastor dehinc.
 contextat illi sedulae matris manus

515] (Ps. 70, 6). 518] Ps. 111, 2. 519] Ps. 131, 11.

499 patre *B* 500 a te *Rosw.*, Et a te *B*, aetate *Ov* poposcet *B*
 501 seminis ac semen *BO*; *em. v* 503 abramiae *Ov*, abramie *B*, Abra-
 maeae *Rosw.* 508 terrestris *B* 510 cognosset *Col.*, cognouisset *BOv*
 514 lactenti *v* 526 sacro *O* 527 samuhel *O* 529 contextat *B*

- 530 ephod staturae congruum,
quem spiritalis in dei uerbo sacris
doctrina texat licis.
sitque in superna ueste reginae aureis
intextus ipse fimbriis,
535 sanctumque Christo Nazarenus uerticem
pastis adornet crinibus,
animaeque pulchrum crine uirtutis caput
armetur operosa fide.
nec huius umquam desecans nouacula
540 ascendat in damnum comae.
et ut ille Samsō ui capillorum potens,
uirtute crinitus sacra,
sternat leonem strangulatum fortibus
orationum brachiis
545 dulcēque fructum nobilis uictoriae
decerpat ore mortui.
sed ab hoc triumpho caueat exemplo sibi
aliena adire foedera.
allophyla mulier est mihi lex carnea
550 blandis dolosa retibus.
si lege mentis ista sit lex fortior,
in iura peccati trahet;
malesuada uerbis fraudis arte dulcibus
animum uirilem effeminat;
555 excaecat oculos mentis et radit caput,
spolians et exarmans fidem.
hac parte Samsō nolo sit noster puer,

530 ephot *v*, efoth *B*, eufot *O* statuere *B* 531 quem *Rosw.*, quam
BOv uerbo dei *B* 535 nazaraeus *Bv* 536 passis *v* adornat *B*
537 pulcrum *B* capud *B* 541 samson *B* 542 sacra *v*, sacrae *O*,
diuine *B* 546 decerptat *B* 547 ab hoc triumpho caueat exemplo sibi
Col. in mg., ab hoc exemplo triumpho caueat ui *O*, ab hoc exemplo trium-
pho caueat exemplo ui *B*, hoc ab exemplo monitus caueat sibi *v*, ab hoc
triumpho caueat exemplo illius *cons. Zechmeister* 548 adire *v*, dire *BO*
549 allophila *B* mihi allophyla mulier est *Zechmeister* 551 forcior lex *B*
554 uirilem *v*, uirile *BO* 556 spolians *v*, expolians *BO* 557 sampson *O*

- ne misceatur copulae,
 quam consequatur protinus captiuitas
 560 infirmitas et caecitas,
 licet ille fortis postea receperit
 robur recretis crinibus
 manuque ductus de mola ad ludibrium
 hostilis exultantiae
 565 in caecitate corporis mente intuens
 uocari ultorem deum.
 et restituto mox capillis robore
 prostravit hostilem domum;
 cuius columnas fortior saxis manus
 570 ut clausit amplexu graui,
 conlapsa fulcris tecta subductis humo
 cecidere in ipsum; sed tamen
 et morte (in) ipsa praepotens heros dei
 hostes ruinae miscuit
 575 et gloriosa morte pensavit sibi
 uitae subactae dedecus.
 qui seruus hoste gloriantis uixerat,
 hoste obruto uictor cadit
 et plura moriens interemit milia,
 580 quam uiuus interfecerat.
 imitetur istam filius noster uolo
 sic morte mortem, ut permanens
 in carne carnem uincat et uiuat deo,
 peccata carnis opprimens.
 585 sed nolo carnis gaudiis ut noxiae
 dolis subactus feminae
 addicat animum, postea fiat hostium,

559 captiuitas infirmitas *v*, infirmitas captiuitas *BO* 561 receperit *O*
 562 robore cretis *B* 568 prostravit *coniungens cum superioribus Sacch.*
 573 in *Rosw.*, *om. BOv* 575 tibi *O* 576 subducte *B* 577 hoste
Rosw., hostis *BOv* hostis gloriantis *coni. Zechmeister* 579 plura *v*,
 plurima *BO* 582 si *B* 583 carne carnem *ex morte mortem corr. B m. 2*
 584 opprimens *B* 585 solo *O* 587 postea] et praeda *coni. Ducaeus*,
 post et *uel posthac fort.*

- uirtute nudus gratiae.
 Samuel in ista parte sit, qua iugiter
 590 sanctus neque accisus comam
 per tota uitae tempora inrupto sacrum
 pertexat aeuum stamine
 et inchoatam seruitute infantiam
 usque ad senectam pensitet.
 595 occidat Amalech et pie saeuus deo
 peccata carnis iminolet,
 quibus peremptis interierit zabulus,
 inuisus aeternum deo.
 Saül in hoc deficiat et regnet Dauid;
 600 pusillus altum destruat,
 ut non sit altus spiritu superbiae
 nec liuidus zeli malo,
 sed corde in humili celsa uirtutum gerens
 ascendat in regni thronum,
 605 et illa Samsø gesta, quae priora sunt,
 sequatur, ut restes nouas
 ceu fila rumpat, nec fidem prodat suam,
 ne perdat ignauus comam.
 crinitus operum uiribus caelestium,
 610 praetenta rumpet uincula,
 palos refiget, mille prosternet uiros
 una subactos dextera,
 quia nostra uirtus et caput Christus deus,
 qui dextera et uirtus dei est;
 615 eius potentes mille serpentem dolis
 nos adpetentem uincimus.
 sit fortis anima mortificans asinum suum,

589 Samul *O Col. in mg.* 593 seruitutem infantia *coni. Zechmeister*
 595 amalec *BO* 597 interierit *scripsi*, interit *BOv*, interit quoque *Col.*
 599 regne *O* 603 corde in humili *scripsi*, humili cordis *BO*, humile
 cordis *v*, humili corde *Col.* 604 ascendit *B* tronum *B* 605 sampso
O, samson *v* 611 refiget *Rosw.*, refiget et *BOv* 614 dextra *B* dei
 et uirtus *B* 615 eius potentis *BO*, uirtute cuius *v*, ui eius potentes *coni.*
Zechmeister milem *O* 617 si *O*

- pigri iumentum corporis.
 decoctus umor sobriis laboribus
 620 pallore uultum liuidet,
 et tribulata carne uictrix castitas
 consumat ignes criminum.
 exterior etenim noster ut corrumpitur
 terente continentia,
 625 tunc innouatur qui intus est uicti potens
 infirmitate corporis.
 tunc mille a latere, dena <a> dextris milia
 arente maxilla cadent,
 si mala nostra salua fiat otio,
 630 quae est usu edendi mobilis,
 quia succulenti corporis licentia
 retunditur ieiuniis.
 et tunc triumphus fonsque nobis nascitur
 in arefactis ossibus.
 635 maxilla telum proelianti quae dedit
 dat aestuanti poculum
 ieiuna suci carnis ossa mortuae
 sancto rigante spiritu.
 sed quae ante sanctis in figuram gesta sunt,
 640 nobis in actum scripta sunt,
 ut quod parentes gestitarunt corpore
 nos actitemus spiritu.
 fluxere uetera, cuncta facta sunt noua,
 uacuauit umbram ueritas.
 645 adest salutis iam dies, hiems abit

625] (II Cor. 4, 16. 12, 10). 627] (Ps. 90, 7). 639] (I Cor. 10, 11).
 643] (Apoc. 21, 4. 5). 645] (Cant. 2, 11).

619 humor *B* 622 igne *v* 624 terrente *O* 625 uincti *B* 626 cor-
 poris *B* 627 a latere] altare *O* a *v*, om. *BO* 629 salua fiat otio *v*,
 fiat ocia salua *B*, fiat otio salua *O* 633 nunc *O* 635 telum praelianti
 quae *Col.*, telum quae (que *B*) proelianti *BOv* 639 figura *B* 641 ge-
 starunt *O* 642 actitemus *O* 645 hiemps *BO*

et terra uernat floribus.
 audita iam nox turturis tempus canit
 incisionis adfore.
 epulemur ergo uetere fermento sine
 650 in ueritatis azymis,
 quia Pascha nostrum Christus inmolatus est
 intraque nos regnum dei est.
 quare uetustis absoluti legibus
 iam non in umbra degimus,
 655 quos nube legis et statutorum iugo
 quasi comarum sarcina
 Christus leuauit ipse, filius dei,
 factus redemptis in caput.
 quo capite liberi super taetrum caput
 660 dracone uicto incedimus.
 illos decebat inpedimentum comae
 umbraculumque uerticis,
 quibus tegebat corda uelamen sacra
 obnubilans mysteria.
 665 at nos remoto litterae uelamine
 in luce corporis sui
 enubilatam ueritatem cernimus,
 faciem reuelati fide.
 puer ergo noster legis atque gratiae
 670 alumnus ex utroque sit
 in spiritalem comparatus gloriam,
 ut uetera promat et noua.
 fortis pudicis actibus crines agat
 ferrumque damni nesciat,
 675 ut a machaera noxiorum dogmatum

649] (I Cor. 5, 8). 660] (Ps. 90, 13).

647 canit *v*, cantu *BO* 648 adforet *B* 649 siue *B* 650 azimis
BO 651 est inmolatus *B* 656 comarum sarcinam *Or*, sarcinarum
 comam *B* 657 filius dei *scripsi*, ille deus *BO*, deus ille suis *v*, deus
 ille et suis *Col*. 659 tretrum *B* 665 ad *O* 672 ueteri *Rosiv*.
 674 ferrique damnus *coni*. *Ducaeus* 675 machera *O* doematum *B*

- conseruet intactam fidem.
 sed rursus idem et euangelico desuper
 mentem relectus lumine,
 ponat capillos oneris et uelaminis
 680 seruus fidei et liber fide.
 hunc lacte primo per prophetarum ubera
 lex paedagoga nutriat,
 hunc angelorum pane dulcis gratia
 et melle de petra cibat.
 685 inebrietur sobriante poculo
 de fonte sancti spiritus.
 et ipse tu mox copulatus filiis
 ut palma florescas deo.
 et ecce coniux in iugo Christi tua
 690 ut uitis exundat bona,
 domi deoque costa fortis haec tibi
 lateribus in domus tuae,
 curas mariti sustinens, curans fidem,
 sancti corona coniugis,
 695 in castitate liberos enutriens
 uitam nouellantes deo.
 hunc namque uestra uite fusum palmitem
 sic credo firmandum deo,
 radicis ipse ramus ut radix suae
 700 secum suam stirpem trahat.
 ut ille quondam prouidentia dei
 distractus in seruum puer
 ad arua frugum missus est, ut et patrem
 praeciret et fratres suos,
 705 qui mox per orbem consecutura fame
 patris altor et fratrum foret,

684] (Ps. 80, 17). 690] (Ps. 127, 3).

677 euangelico *B* 689 in iugo *om. B* 690 haundat *B* 691 do-
 mui *v* iusta *B* 693 maritis *O* 697 hunc namque *v*, namque hunc
 a *BO*, namque hunc *coni. Zechmeister*. 702 distractus in *v*, distractum
 (in *om.*) *BO* pater *O* 703 et *om. B*

- sic iste forsitam in sacram panis domum
 uos antecessit filius,
 ut et parentes pascat et fratres suos
 710 in istius mundi fame,
 ubi terra tribulos parere nobis largior
 eget bonorum frugibus.
 et hic spadoni uenditus dici potest,
 quia castitatis seruus est,
 715 et qui in Seueri ius manumque est traditus
 spadonis ob regnum dei,
 quo nutriente roboratus in fidem
 et castitatem masculam,
 inretientis saeculi pompam inlicem
 720 ut inpuidentem feminam
 casto superbus respuet fastidio
 nudaque uitabit fuga
 et anteuertet gaudiis letalibus
 poenas salutare pati.
 725 ut ille quondam, sic modo iste carcerem
 pro castitate perferat,
 ut a iuuenta singulariter sedens
 tacitaque seclusus domo
 amet quietae tecta solitudinis,
 730 spinis et aures sepiat.
 domibus ciborum praeferat luctus domum,
 ut gaudium fletu serat
 seseque duris sponte nectat legibus,
 culpaē ut resoluat uinculis
 735 patientiaēque conpedem inponat sibi,
 nec sede nec sensu uagus.

707 forsitam *BO*, forsā *v* 710 fame *Rosw.*, famem *BOv* 714 quia
BOv, qui *Rosw.* 715 uis *O* traditus est *B* 718 castitatem *coni.*
Zechmeister, caritatem *BOv* 719 inretientis *O*, inricientis *B* 721 re-
 spuit *BOv*; *em. Zechmeister* respuit superbus *B* 722 uitauit *BOv*; *em.*
Zechmeister 723 anteuertet *Ov*, antefert et *B*, anteuertit *Lebrun* lae-
 talibus *O* 729 quieto *O* 733 sedque *O* 734 uinculis *B* 735 cam-
 penē *B* 736 sede *ex de se O*

- et tunc ab humili celsa promerebitur,
 quia qui superbos deprimit
 humiles inaltat dansque paruis gratiam
 740 resistit adrogantibus.
 sic ille Ioseph ante paruus factus est,
 ut magnus esset, et nisi
 seruus fuisset, non fuisset in sui
 tellure seruitii potens.
 745 ubi sustinuerat seruitutem et carcerem,
 ibi regnum opesque nactus est,
 et sustinendo iniquitatis uincula
 iustitia cepit praemia.
 sit et hic probatus corporis custos sui,
 750 ut claustra teneat carceris.
 si uitia carnis strinxerit Christi metu,
 quasi uinculatis praeerit,
 aliisque mundi carcere inclusis adhuc
 et adligatis saeculo,
 755 ut liber ipse iamque commissus sibi
 magister et custos erit.
 namque ille iure qui suam seruauerit
 aliorum habet custodiam,
 non ut tenebris permanere carceris
 760 seu liberos uinctos uelit,
 sed ut receptos doceat exemplo suo
 mundi catenis exui.
 et facile propriis absolutus uinculis
 solui docebit crimine,
 765 bonusque mentis uir gubernator suae
 et ecclesiae nauem reget.
 nam quomodo ille praesidebit proximis
 praeesse qui nescit sibi?

738 quia qua B 747 et *scripsi*, sed BOv 748 iusticia B, iustitiae Ov caepit O 753 carceri v, carceris BO 757 suam Rosw., sua BOv, sui fort. seruauerint B 760 seu] sed v liberos v, libero BO 761 receptus B 763 uinculis om. O 766 ecclesiae BOv

- sed sermo lapsus decurrit longius,
 770 reuertar ad Ioseph meum.
 castus beatae flore uernet gratiae
 ut paradisi lilium
 et corde puro caelitis prudentiae
 potum pudicus hauriat;
 775 responsa dubiis exerat mortalibus
 arcanus interpres dei
 et emicante gloria famae bonae
 notescat in regis domo,
 placitusque regi spiritu prudentiae,
 780 sumatur in regni ducem.
 possessionis regiae princeps eat
 praefectus in magna domo,
 stolam sed iste byssinam et torquem aureum
 gerat, apta Christo insignia;
 785 textam supernae gratiae uestem induat,
 stolatus innocentia.
 contexta bysso uestis inruptam fidem
 signat ualenti stamine;
 nam fila byssi fortiora et sparteis
 790 feruntur esse funibus.
 pro torque collo caritatis aureae
 praedulce circumdet iugum,
 quod suauē Christo nec molestum pondere
 adstringit colla, non premit.
 795 haec inter idem dona sumat, regii
 insigne iuris, anulum,

793] (Matth. 11, 30).

773 et *BO*, ut *v* 776 archanus *B* interpres dī (pres dī *m. 2*) *O*
 777 fame bone *O* 779 rei *B* spiritu *Rosw.*, spiritus *BOv* spiritus
 prudentia *coni. Zechmeister* 781 possessiones *B* 783 stolamque et
 iste *coni. Zechmeister* byssinam *B* 785 textam *v*, extam *BO* superne
 fort. superna gratia *coni. Zechmeister* 787 bisso *B* 788 signat *v*,
 signa *BO* talenti *O* 789 bissi et *B* et *om. B* 791 castitatis
 aureo *coni. Zechmeister* 796 anulum *v*

- comptusque trino trinitatis munere
 curru uehatur regio.
 regalis etenim currus est Christi caro
 800 corpusque sanctum ecclesia,
 quo uehitur ipse milibus laetantium
 agitator Israel deus.
 imitare Christum; fac bonum, uita malum,
 caeli uitam in terris age.
 805 et ipse te rex ponet in currum suum
 regnique consortem dabit.
 et summa regni iura committet sui
 pandetque thesauros suos.
 sed ante digna largietur pignora,
 810 ut regiis insignibus
 ornatus altum regis ascendas thronum
 reseresque regales penus,
 sapientiae monile, gloriae stolam
 fideique gestans anulum.
 815 sed ut ille totam uir per Aegyptum potens
 fuit exter Aegypti solo,
 et iste mundi uiribus potentior
 sit fortis Aegyptum super,
 Aegyptiorum sed peregrinus domo
 820 sic mixtus, ut non mixtus sit,
 distetque sanctum, sede communi licet,
 de gente non sancta genus;
 nam nunc in isto tamquam in Aegypto situs
 sic demoretur saeculo,

801] (Ps. 67, 18). 804] (Ps. 36, 27).

797 trinitatis *v*, trinitas *BO* 802 israhel *O* 804 uiam *B* 805 rex
 ponet *O*, exponet *B* 807 comitetque *B* 811 ornatus *v*, ornatum *BO*
 tronum *B* 812 paenus *O* 813 gloria est stola *B*, gratiae stolam *coni.*
Zechmeister 814 annulum *v* 816 exter *Rosw.*, ex terra *BO*, extero *v*
 819 domo *Rosw.*, homo *BOv* 820 mixtus non *B* 821 destetque *B*
 set e *B* comuni *B* 823 nam nunc *B*, nam tunc *Ov*, tantumque
Rosw.

- 825 alienus ut sit saeculi negotiis
caelestis urbis incola.
in carne uiuens uita carnis exulet
in lege mentis ambulans
totamque regni crediti terram sibi
830 peragret in libris sacris.
et sicut ille uir dei Ioseph pius
Memphiticos fines obit
et ampliatis horreis laetas opes
fecunditatis congerens,
835 exuberantum diues annorum bonis
ieiuna pauit tempora:
sic iste noster in sacratis litteris
perambulet regnum dei.
scriptura namque sancto flata spiritu
840 regni perennis mater est,
et iste cura spiritali prouidens
struat ampla mentis horrea,
ut dilatato larga uitae perpetis
alimenta condat pectore;
845 et cum uitali diuitem substantia
perfecerit terram suam,
tunc tu, ut fruaris filii potentia,
tamquam Israel ibis senex
et introibis laetus accito simul
850 cognationis agmine.
pascetque natus in domo regis tuam
partis senectam panibus,
ut pullus aquilae dicitur repascere
cura parentes mutua,
855 quos uis senectae rursus inplumes facit

827 exulet carnis uia *coni. Zechmeister* 831 de *B* deio seph *O*
832 memphiticos *v*, memsiticos *B*, mens fiticos *O* 840 perhennis *B*
843 perpetis *v*, perpetes *BO* 847 tu instruaris *B* filii *v*, filii *BO*
848 istrachel *O* 850 acmine *B* 852 patris *coni. Ducaeus*, fartim *coni.*
Cauchius 854 parentes *v*, parentis *BO*

- nidoque pascendos refert,
donec replumi uestiantur corpore
pennisque florescant nouis.
uersi uicissim more naturæ nouo
860 sunt filiis pulli senes.
at cum ueterno defaecata fecerit
nouos iuuenta praepetes,
desueta pennarum remigia denuo
natis magistris inchoant
865 mixtique pullis conuolant altoribus
leni per auras inpetu;
liquidum sereno tractibus lentis iter
secare sublimes iuuat,
placideque sudum uentilantes aërem,
870 ala pares immobili
dum se sequuntur et uicissim praeunt,
serto coronant circulo.
ulstroque regni caelitis mysteria
mutae loquuntur alites:
875 sacrum potentis explicant instar crucis
suspensa pennis corpora;
uolatus autem circumactus ambitu
spondet laboris praemium.
sic iste pullus gratiarum filius,
880 uestrae salutis praeuius,
auium per alta commeantum nubila
sit spiritalis aemulus,
cornibus et alis arduae fultus crucis
uolet in coronam gloriae,

859 noue *B* 860 filii *O* 862 nouus *BOv*, noua hos *coni. Zechmeister* iuuenta *O* 863 pennarum remigia denuo *scripsi*, longo remigia pennarum senio *BOv* remigia desuefacta pennarum senes *coni. Zechmeister* 865 alioribus *B* 868 secare *v*, secari *BO* 871 se *om. B* 873 ulstroque *scripsi*, utraque *BOv*, utroque *Rosw.* caelitis *Ov*, celestis *B*; *em. Cauchius* 874 multa eloquuntur *B* 881 commeantum *Rosw.*, commeatum *BOv* 883 alis et cornibus *coni. Zechmeister*

- 885 qui fonte proprio est deriuatus, ut suam
 fons totus in uenam fluat;
 uestrumque proni riulum sequamini,
 ut flumen e cunctis eat,
 benedicta prolis sanctae radix, ut bonae
 890 rami feraces arboris.
 deo dedistis nutriendum filium,
 et ille sic uobis alit,
 uti uicissim nutriat canos puer,
 senibus magister paruulus,
 895 pietatis admirabili mysterio
 factus parens parentibus.
 deinde cuncti, tota sanctorum cohors,
 ad corpus illud uerticis,
 quo sicut aquilae congregabuntur pii,
 900 et uos uolantes ibitis,
 quod non ualebunt, quos humo tolli uetant
 patrimoniorum pondera.
 cum prima signum suscitandis mortuis
 caelo tuba intonauerit,
 905 hi nunc obesi spiritu superbiae
 et opibus inflati cauis,
 humi manebunt conpediti nec suis
 sese explicabunt uinculis,
 quibus infideles nunc ligantur, ut uolunt,
 910 tunc adtinendi, ne uolent,
 quia sarcinatos et graues rebus suis
 mundi caduci diuites
 portare tenera non ualebunt nubila

885 diriuatus *B* 887 poni *O* 888 flumen e *Schot.*, flumine *BO*,
 fluminibus *v* 889 prolis *B*, prosilis *O*, proles *v* sancte radix *O*, ra-
 dix sancta *B*, sancta radix *v* ut *scripsi*, et *BOv* boni *B* 891 dedi-
 stis *v*, deditis *BO* 893 uti *scripsi*, ut *BOv*, nos ut *Rosw.* canus *Bv*
 894 senes *Schot.* 897 choors *B* 900 uos *om.* *B* 901 humo *v*, umo *O*,
 summo *B* 904 tube *B* insonauerit *B* 905 hi *v*, hii *BO* obsessi *B*
 spiritibus *B* 908 uinculis *Rosw.*, uiciis *B*, uitiis *Ov*, diuitiis *coni.* *Sacch.*
 909 uolant *B*

- ad regis occursum dei;
 915 sed haesitantes in luto faecis suae
 opumque pressos molibus
 meridiano incendio mundi repens
 ruina mortis opprimet.
 ne quaeso dominus talium uirgam deus
 920 admittat in sortem suam,
 neque nos in horum diuitum fructus sinat
 manus iniquas tendere.
 uos ergo, magna cura pectoris mei,
 paramini Christo leues
 925 iamque expediti sarcinis argentibus
 laxate uinculis pedes;
 ut copiosa luce uestiamini,
 estote nudi saeculo,
 ueniens ut huius saeculi princeps nihil
 930 inueniat in uobis suum.
 et uos prementum mole rerum liberos
 et labe puros criminum
 facile adleuantes perferant tenui sinu
 nubes piorum baiulae,
 935 sponsique regis obuam uectos deus
 fulgore perfundat suo,
 ut sempiternae clara uitae gloria
 mortale uestrum sorbeat,
 et ad supernam restituti imaginem,
 940 erile conformes decus,
 aeuum perenne perpetes ut angeli
 cum rege uiuatis deo.

915 lito *O* 917 Merianę *BO*, a meridiano *v* 918 oprimet *B*
 925 argentibus *scripsi*, agentibus *B*, egentibus *Ov*, urgentibus *Schot.*
 926 uinclis *O* 933 tenui sinu] in *B* 935 sponsique regi *B*,
 sponsoque regi *Gryn.*, sponsoque reginae *v* uectos obuam regi
Rosw., obuam uectos deus *v* fulgore deus *B* 939 restitui *B*
 940 herile *Bv* conformet *Rosw.* 941 perhenne *B* finit ad citheri-
 um *B*

XXV.

Concordes animae casto sociantur amore,
 uirgo puer Christi, uirgo puella dei.
 Christe deus, pariles duc ad tua frena columbas
 et moderare leui subdita colla iugo.

5 namque tuum leue, Christe, iugum est, quod prompta
 uoluntas

suscipit et facili fert amor obsequio.

inuitis grauis est castae pia sarcina legis,
 dulce piis onus est uincere carnis opus.
 absit ab <his> thalamis uani lasciuia uulgi,

10 Iuno Cupido Venus, nomina luxuriae.
 sancta sacerdotis uenerando pignora pacto
 iunguntur; coeant pax pudor et pietas.
 nam pietatis amor simul est et amoris honestas
 paxque deo concors copula coniugii.

15 foederis huius opus proprio deus ore sacrauit
 diuinaque manu par hominum statuit.
 quoque indiuiduum magis adsignaret amorem,
 ex una fecit carne manere duos.

nam sopitus Adam costa priuatus adempta est
 20 moxque suo factam sumpsit ab osse parem,
 nec lateris damnum suppleta carne uicissim
 sensit et agnouit quod geminatus erat;
 seque alium ex sese sociali in corpore cernens
 ipse propheta sui mox fuit ore nouo.

5] (Matth. 11, 30). 19] (Gen. 2, 21).

XXV. *qs.* — incipit epithalamiū a scō paulino dictum in iulianum
 filium epici memoris et titiam clarissimā feminā uxorem eius *q*, incipit
 epithalamium a scō paulino dictum in iulianum filium epyci memoris
 et titiam clarissimam feminam uxorem eius *s* 1 sotiantur *q* 3 parili *q*
 columbas *s* 6 facilis *qs*; *em. Schot.* 7 inuitus *q* 8 pii sonus *s* 9 ab]
 de *s* his *Schot., om. qs* lasciuia *q*¹ uulgi] uani *s* 11 uene-
 randa *q* pecto *s* 12 iungitur *q* 17 quodque *qs*; *em. Schot.*
 18 duas *s* 20 ossa *q* 21 dampnum *qs* cerne *q* 22 quod geminatus]
 non genitus *s*

- 25 haec, inquit, caro carne mea est, os ab ossibus istud
 nosco meis, haec est costa mei lateris.
 nunc igitur, prisca quoniam sub imagine sanctum
 foedus Aaroneis pignoribus geritur,
 sobria tranquillis agitentur gaudia uotis,
 30 Christus ubique pii uoce sonet populi.
 nulla per ornatas insultet turba plateas;
 nemo solum foliis, limina fronde tegat,
 nec sit Christicolam fanatica pompa per urbem;
 nolo profana pios polluat ambitio.
 35 nulla peregrinis fragret nidoribus aura;
 cuncta pudicitiae munditias oleant.
 unguentum sanctis unum est, quod nomine Christi
 diffusum casto spirat odore deum.
 nulla superuacuis ornentur fercula donis;
 40 moribus ornatur, non opibus probitas.
 sancta sacerdotis nurus et matrona sacrati
 iam pueri dotem luminis accipiat.
 horreat inlusas auro uel murice uestes;
 aurea uestis huic gratia pura dei est.
 45 respuat et uariis distincta monilia gemmis,
 nobilis ut domino gemma sit ipsa deo.
 ceruicem Christi domini iuga ferre dicatam
 non premat inuisae pondus auaritiae.
 interiore magis mundo placitura colatur
 50 compta salutiferis dotibus ingenium.

25] Gen. 2, 23.

26 meis haec *s*, meis hec *q*, meum ista est *Schot.*, meum isthaec *Rosw.*
 27 sanctum *Schot.*, sensim *s*, sensum *q* 28 aroneis *Schot.* 29 Sobria *s*,
 S *q*, seria *Schot.* tranquillus *q* 31 ornatus *s* 32 fronte *s* 33 nec
s Schot., hec *q*, ne *Rosw.* pompa *qs*, turba *Schot.* 35 flagret *qs Schot.*
 auro *s* 36 pudicitiae *qs* 37 unum est *Schot.*, unum est *s*, uni ē *q*
 38 deo *s* 39 nulla *qs*, nolo *Schot.* superuacuis *s*¹ onerentur *Schot.*
in mg. 40 probitis *s* 41 sacerdotum *s* nurus *q* sacratam *Schot.*,
 sacratis *Rosw.* 42 puri *Schot.* accipiet *Rosw.* 43 inlusas *Schot.*,
 inlusa *qs*, inclusas *Rosw.* uestis *s* 45 munilia *qs* 48 pudus *s*
 49 interiora *qs*; *em. Schot.* placitū accolat *q* colantur *s* 50 cuncta *s*
 satiferis *q* ingenium *s*

- non cupiat lapidum pretium neque uellera Serum
 in cassum reditus dilapidare suos;
 ornetur castis animam uirtutibus, ut sit
 non damnosa suo, sed pretiosa uiro.
- 55 namque ubi corporeae curatur gloria pompae,
 uilescit uitio depretiatus homo,
 et male mens prauī caecata libidine uoti
 sordescit nitidis corporis exuuiis,
 nec sentit quam turpe decus gerat improbus, ut sit
- 60 ueste sua leuior qui sibi ueste placet.
 absit ut idolici uideatur filia templi,
 gentis apostolicae filia facta domo,
 non fucis male ficta cutem neque lumina nigro
 puluere nec flauo tineta colore comam.
- 65 purum naturae decus aspernata superbo
 crimine diuinum in se sibi damnat opus.
 frustra haec se mulier iactauerit esse pudicam,
 quae se tam uariis ornat adulteriis.
 uos autem, iuuenes Christi, fugite omnia, quorum
- 70 in damno pretium est, usus in interitu.
 credite diuinis uerbis de cultibus istis
 poenalem cupidis surgere materiam;
 Esaias rigida cingendas reste minatur,
 quae modo purpureis serica mixta gerunt,
- 75 quae tunicas ostro rutilas auroque crepantes
 fluxis talari fine trahunt sinibus;
 funibus accinctae saccos sine fine gerentes
 grandia pistrini carcere saxa molent.

73] (Es. 3, 24).

51 preti^{um} s neque qs, non Schot. uellere qs; em. Schot. ser̄ s
 53 animam Rosiv., anima qs, animus Schot. 55 iamque ibi corporea s
 curatur Schot., cuat̄ q, curuatur s pompa q 56 uitio—58 sorde-
 scit om. q uitio s, pretio Schot. depretiatur s; em. Schot. 57 cetata s
 58 exuuiis s 61 idolice q 63 malefacta q cui enim q, cui est ne-
 que s; em. Schot. lumina uirgo qs; em. Schot. 65 superno q 66—240
 om. q s 77 gerentes Rosic., gementes Schot.

- quaeque caput pastis cumulatam crinibus augent,
 80 turpe gerent nudo uertice caluitium.
 talibus ornari fuge dotibus, o noua sancti
 nupta uiri; uacuis sensibus ista placent.
 tu neque odoratis uaga uestibus atque capillis
 naribus agnosci, qua gradiare, uelis,
 85 aut inplexarum strue tormentoque comarum
 turrutum sedeas aedificata caput.
 ne multis splendore tuo male sollicitatis
 pestiferae nequam sis caput inlecebrae.
 sed neque uel proprio per corporis incrementum
 90 tu cupias mentem foeda placere uiro.
 tu quoque, sancte puer libris deuote sacratis,
 corporei curam sperne decoris amans.
 compensauit enim Christus tibi largiter ornans
 perpetuis pulchram diuitiis animam,
 95 uosque simul castis ornanit dotibus ambos
 spe pietate fide pace pudicitia.
 sermo dei argentum est, et sanctus spiritus aurum,
 mentibus et gemmae clara bonorum operum.
 si tenuis cultus mentes offendit honestas
 100 et pretio ambiri corda superba iuuat,
 submoueant istum sanctorum exempla pudorem
 castaque primorum simplicitas hominum.
 adspicite antiquos paradisi in sede parentes,
 quorum totus erat mundus et unus ager.
 105 attamen his ouium pelles tegumenta fuerunt;
 nunc uti neto uellere texta pudet?
 pulchra Rebecca sacrum cum sponsa ueniret ad Isac,
 simpliciter uelo tecta pudoris erat.
 non legitur uariis uenisse ornata lapillis,
 110 sed superobducto praedita palliolo,

107] (Gen. 24, 65).

79 passis *Rosw.* 83 tu *scripsi*, tunc *Schot.* neque *coni. Gronouius*,
 quoque *Schot.* 90 cupias *Rosw.*, capias *Schot.* 104 et] ut *fort.*

- quo pudibunda suum texit uelamine uultum,
 oblatam sponsi uirgo pauens faciem.
 an magis Herodias saltatrix uirgo placebit,
 baptistae mortem nancta (pedum) pretio?
 115 inpia maternae sic ulta libidinis iram,
 ut caput acciperet luxuriae pretium,
 illud nempe caput, de quo clamauerat index
 uox populis agnum propter adesse dei.
 unde nefas tantum meruit nisi ab inlice cultu
 120 inpia saltatrix, filia digna patre?
 quem tamen hoc uicit scelere inuitumque coegit
 in facinus placiti corporis inlecebris.
 conuiuas etenim dignos dape regis iniqui
 duxit in adensum mobilis arte pedum.
 125 nam nisi fulua leues texisset bractea plantas,
 calcibus ut pictis luderet improbius,
 et fluidam crispo duxisset syrmate uestem,
 fronte micans gemmis, pone refusa comam:
 non ita corruptis spectantium mentibus intrans
 130 callida ad infandum praeualuisset opus.
 ipse quoque Herodes regali ueste superbus
 sacrilegis demens flatibus intumuit
 elatusque habitu diuinum oblitus honorem
 uulnere uermifluo foetidus interiit,
 135 digna luens meritis, ut sordidus ulcere obiret
 qui se crediderat uestis honore deum.
 sed, cedo ut insani deceant regalia flatus
 pectora, quae nobis cum Pharaone manus?
 dissidet a nostris caua mundi gloria regnis,
 140 nec coit aduersis lux pia cum tenebris.
 clericus uxorem Christo comente decoram
 diligat et pulchram lumine cordis amet
 auxilioque uiri diuino munere factam
 lector caelesti discat ab historia;

114 pedum *uel leui add. Schot. in mg., cod. eius om.* 124 mobilis
Rosw., nobilis Schot. 125 nisi *Schot., sibi Lebrum* bractea *Schot.*

- 145 inque uicem mulier, sancto sit ut aequa marito,
 mente humili Christum in coniuge suscipiat,
 crescat ut in sanctum texta compagine corpus,
 ut sit ei uertex uir, cui Christus apex.
 tali coniugio cessauit seruitus Euae,
- 150 aequauitque pium libera Sara uirum.
 tali lege suis nubentibus adstat Iesus
 pronubus et uni nectare mutat aquam.
 his Mariam sponsis domini decet adfore matrem,
 quae genuit salua uirginitate deum.
- 155 namque deus placitum sacrata in uirgine templum
 ipse sibi arcano condidit inpluuiio,
 descendens tacito adlapsu, uelut imber ab alta
 nube super uellus rore silente cadit.
 nam nemo arcani fuit huius conscius umquam,
- 160 quo deus adsumpsit uirgine matre hominem.
 o noua ad humanam domini commenta salutem!
 fit sine concubitu femina feta uterum.
 sponsa uiro tantum non est subiecta marito,
 et genitrix partu nec mulier coitu.
- 165 foedere erat coniunx, sed corpore non erat uxor,
 intemerata uiro, mater erat puero.
 grande sacramentum, quo nubit ecclesia Christo
 et simul est domini sponsa sororque sui.
 sponsa quasi coniunx, soror est, quia subdita non est.
- 170 * * * * *
 inde manet mater aeterni semine uerbi
 concipiens populos et pariter pariens.
 hinc soror et coniunx, quoniam sine corporis usu
 mente coit cui uir non homo sed deus est.
- 175 hac genitrice senex aequae generatur ut infans;
 aetatem et sexum non habet haec soboles.
 haec etenim est benedicta dei generatio, quae non

146 suspiciat *fort.* 147 ut] et *Schot.* 150 Sarra *Schot.* 157 al-
 lapsu *Roew.*, adlapsa *Schot.* 164 et] est *fort.* 167 quo nupta ecclesia
Schot. in mg. 168 est *Roew.*, et *Schot.* 175 ut *Roew.*, et *Schot.*
 176 sobolis *Schot.*

seminis humani sed generis superi est.
 inde magister ait, quia iam nec femina nec mas
 180 in Christo, sed idem corpus et una fides.
 namque omnes unum corpus sumus, omnia Christo
 membra quibus Christus corporis in caput est.
 et quia iam Christum induti deponimus Adam,
 protinus in speciem tendimus angelicam.
 185 propterea hoc opus est cunctis baptismate natis,
 perfectum ut capiat sexus uterque uirum,
 et commune caput stet in omnibus omnia Christus,
 tradens in regnum rex sua membra patri.
 nubere uel nubi fragilis iam deserit aetas
 190 omnibus aeterno corpore compositis.
 ergo mei memores par inuiolabile semper
 uiuite; sit uobis crux ueneranda iugum.
 illius ut matris nati, quae sponsa sororque est,
 sumite digna piis pectora nominibus,
 195 et uobis fratres sponso concurrite Christo,
 sitis ut aeterni corporis una caro.
 hic uos nectat amor, quo stringit ecclesia Christum
 quoque uicissim illam Christus amore fouet.
 ipse pater uobis benedicat episcopus, ipse
 200 praecinat hymnisonis cantica sancta choris.
 duc, Memor alme, tuos domino ante altaria natos
 commendaque precans sanctificante manu.
 sed quis odor nares adlabitur aethere manans?
 unde meos stringit lux inopina oculos?
 205 quis procul ille hominum placidis se passibus adfert,
 plurima quem Christi gratia prosequitur?
 quem benedicta cohors superis circumdat alumnis
 angelici referens agminis effigiem?
 nosco uirum, quem diuini comitantur odores

179] Gal. 3, 28. 181] I Cor. 12, 27.

187 stet] sit *Schot. in mg.* 189 deserit] desinit *Schot. in mg.* 195 et] in *fort.* fratres sponso *Schot.*, fratri sponsi *Rosw.* 197 quo *Schot.*, qui *Rosw.* 206 quem *Rosw.*, quam *Schot.*

- 210 et cui sidereum splendet in ore decus.
 hic uir hic est, domini numero munere Christi
 diues, uir superi luminis, Aemilius.
 surge, Memor, uenerare patrem, conplectere fratrem,
 uno utrumque tibi nomen in Aemilio est.
- 215 iunior et senior Memor est. mirabile magni
 munus opusque dei! qui minor, hic pater est;
 posterius natus senior, quia sede sacerdos
 gestat apostolicam pectore canitiem.
 filius est fraterque Memor; laetatur adesse
- 220 communem sibimet pignoribusque patrem.
 iustitia et pax se gemina uice conplectuntur,
 cum Memor Aemilio iungitur unanimo.
 infula pontifices diuino iungit honore;
 humano pietas iungit amore pares.
- 225 hinc Memor, officii non immemor, ordine recto
 tradit ad Aemilii pignora cara manus.
 ille iugans capita amborum sub pace iugali
 uelat eos dextra, quos prece sanctificat.
 Christe, sacerdotes exaudi, Christe, precantes
- 230 et pia uota sacris annue supplicibus.
 imbue, Christe, nouos de sancto antistite nuptos
 perque manus castas corda pudica iuua,
 ut sit in ambobus concordia uirginitatis,
 aut sint ambo sacris semina uirginibus.
- 235 uotorum prior hic gradus est, ut nescia carnis
 membra gerant; quod si corpore congruerint,
 casta sacerdotale genus uentura propago,
 et domus Aron sit tota domus Memoris
 christorumque domus sit domus haec Memoris.
- 240 esto et Paulini Therasiaeque memor,
 et memor aeternum Christus erit Memoris.

210 siderium *Schot.* 211 hic uir hic *Rosw.*, uir hic *Schot.* 218 pec-
 tore *Rosw.*, pectine *Schot.* 219 laetatur *Rosw.*, testatur *Schot.* 221 com-
 plectuntur *Rosw.*, complectantur *Schot.* 223 pontifices *Rosw.*, pontificis
Schot. 225 non *Rosw.*, nec *Schot.* 236 corpore *Rosw.*, corpora *Schot.*
 238 et] ut *fort.* Aron *Rosw.*, Aroy *Schot.*

XXVI.

- Ecce dies nobis anno reuoluta peracto
 inlustrem reuehit Felicis nomine lucem.
 tempus erat laetis modo promere gaudia uerbis,
 anxia si laetas paterentur tempora uoces.
- 5 sed tamen ista dies licet inter proelia nobis
 laetitiae pacisque dies erit; horrida longe
 bella fremant, nostris pax libera mentibus adsit.
 laetitiae dulcem non obliuiscitur usum
 mens adsueta piis sua soluere pectora uotis
- 10 et domino festis caste gaudere diebus.
 quare inportunam quamuis sub tempore maesto
 pellite tristitiam; bona gaudia, dulcia uerba,
 omne pium laetumque die Felicis amemus,
 natali sine fine die, quia natus in ista est
- 15 perpetuis Felix saeculis, qua corporis aeuum
 functus ad aeternam migravit in aethera uitam.
 ergo metus abeant tristes redeantque reffectis
 gaudia pectoribus; fugiant decet omnia sanctum
 maesta diem, tanti quem gloria confessoris
- 20 insignem cunctis per tempora tota diebus
 elucere facit populisque frequentibus ornat.
 hunc ego, si Geticis agerem male subditus armis,
 inter et inmites celebrarem laetus Alanos,

XXVI. *ABDEQT.* — incipit natalis · VIII · *B*, incipit liber VIII · *E*,
 item uersus de natiuitate eiusdem martyris *T* *A* *exh.* 58—63, 106—110,
 132—134, 145—149, 230—234, 269—275, 308—321; *conuentus Parisinus—*
Hludouico et Hludhario, ed. Mign. tom. 98, p. 1304 sqq. exh. 106—111
 3 erit *D*^s 4 anxias *AQ* peterentur *AD*¹*Q* 5 set *B* praelia *D*
 6 letia *Q* errit *T* longi *Q* 8 letite *Q* obliuitor *T*¹, obliuitor *Q*
 10 caste] castis *BT* 11 queuis *Q* tempore] tem *Q*, pectore *B* maesto
om. Q 12 pellit et *ADQ* tristiã *Q* bonã *AQ* 13 diem *T* 14 qua *T*
 15 qui *T* 16 igravit *Q* in] ad *E* etherea *B* uiteam *Q* 17 ha-
 beant *ABDQ* reffectis *Q* 18 figiant *Q*, *om. B* v fugiant. fugiant decet *E*
omnia] pellere *add. B s. l. m. 3 et v* 19 quem—20 per *in ras. Q*
 confessorib: (*f ex c corr.*) *Q* 21 popul:q: *Q* 22 subditur *Q* 23 ha-
 lanos *E*, alumnos *B*

et si multiingae premerent mea colla catenae,
 25 captiuus animum membris non iungeret hostis,
 pectore non uincto calcaret triste superba
 seruitium pietas. licet inter barbara uincta
 liber amor placitis caneret mea uota loquellis.

nunc igitur quamuis uarias uaga fama per oras
 30 terrificis pauidas feriat rumoribus aures,
 nos tamen in domino stabilis fiducia Christo
 roboret et recto fixis pede mentibus armet,
 nec pauor ater in hanc obducat nubila lucem,
 quam deus aethereo Felicis honore serenat.

35 legifer ut quondam Pharii tellure tyranni
 pascha sacrum Moyses prima sub lege dicauit
 sanctaque tunc Iudaea, domo licet inpius illos
 maturare fugam ualida ui cogeret hostis,
 libertate tamen deuoti pectoris audax

40 nec turbante metu iussum sollempne reliquit,
 sed trepidans fugiensque licet diuina peregit
 festa, salutifero laetis epulatus in agno
 coetibus et ficto Christi iam sanguine uictor,
 duxit ouans laetas uicto Pharaone choreas

45 (inde fugae memores etiam nunc azyma sumunt
 Iudaei solo retinentes nomine gentem,
 infermentatis pulsus quia panibus olim

36] (Gen. 12).

1 mea colla catenae om. Q catena B 25 iungere T, iungeret Q
 26 pecto^{ro} D, pectore Q uincto BTv calcare B 27 pietas (im m. 2) D,
 pietati Q 28 maeae Q loquellas Q 29 fama om. Q, fuga AD
 horas B 30 terrificis A¹ rumoribus T, rumoribus Q 32 rectos^{us} Q
 33 ater] autem T nebula Q 34 ethereo E 35 farii ADEQ, fari B
 telluri AQ 36 moises AT, moser DEQ dicatum T 37 domo BTv,
 dō ADEQ inpius B 38 mutare Q ui] ue Q 40 sollempne ADEQ
 reliquid B, relinquit ADQ strepidans T fugens qui Q 42 laetus
 A, letus Q 43 fecto Q christo Q 44 letus B uictor A faraone
 ABQ 45 azyma BDT, acyma E, zyma Q 46 Iudaei A 47 infre-
 mentatis T

- Aegypto fecere fugam; paribus modo signis
 per patrios, sed iam per inania sabbata, ritus
 50 antiqui recolunt uestigia grata timoris;
 nam frustra ueterem uacua sub imagine legem
 exercent, uerum nobis quia pascha repleuit
 unus pro cunctis patri datus hostia Christus,
 et quia corpus adest uitae, perit umbra figurae):
 55 sic igitur modo nos turbato in tempore laeti,
 mente pia festum dilecti martyris omnes
 conlatis hilarae studiis pietatis agamus.
 forte magis pietas nobis dabit ista salutem,
 si nostras ideo libeat deponere curas,
 60 ut confessori laetantia corda feramus,
 cuius honore deus gaudet, quia martyr honorem
 contempsit proprium domini pro nomine Christi,
 uillior ipse sibi, ut Christo pretiosior esset.
 propterea tali placeat gaudere patrono
 65 natalemque diem sopiti pace beata
 martyris expositis laetantes ducere curis.
 hoc quoque deuotis aderit, si fortior extet
 nunc ad laetitiam affectus quam causa timoris
 ad consternandas obducto pectore mentes.
 70 credite non armis neque uiribus esse timendos
 allophylum populos, quos propter crimina nostra
 offensi mouet ira dei, ut formidine mortis
 excitet ad curam uitae torpentia corda.
 ergo deum mitem saeuo timeamus in hoste,
 75 absit ut hoste metus, quem formidare meremur

48 modosdo Q 49 sed iam] etiam T sabata B, sublata A¹Q, sab-
 lata A² ritus] ret Q 50 gratomoris Q 52 ueru^m (m. 2) A pascha**
 (re eras.) Q 54 parit Q 56 gestum ADQ 57 hilarae AD, hilares
 ET, hilare BQ 58 pieta Q 59 nostros ideo Q, nostra si dō D
 libat T cognoscere B 61 cui Q gaudit Q qui Q 65 pace~ Q
 66 dicere E 67 hic ET^v adherit B si om. Q 68 qui Q 69 con-
 sternanda Q subducto Q pecore Q 70 credite non] credit enim Q¹
 71 allophylum BEQ, allophium T 73 uiteturpentia Q 75 ut] ab T
 quam B

non metuendo deum; placida quem pace remissi
neglegimus saltem ui compellente tremamus,
placemus maerore humiles quem laeta ferentem
spernimus ex ipsa mox prosperitate superbi.

80 prisca retractemus sanctorum exempla parentum,
qui merita inmissis tolerantés uerbera bellis,
non armis sibi nec muris capienda putabant
praesidia. humanis opibus sperare salutem
nulla salus. nec enim mortem mortalia pellent.

85 ergo quibus curae tempus sit cura precandi
caelestem dominum, quo maesta aut laeta parantur,
qui solus praestare potest dicione superna,
rursus ut exactis renouentur gaudia curis.
hoc etenim regit et uariat deus arbiter usu

90 res hominum, ut semper succedant nubila sudis
atque iterum fugiant imbres redeunte sereno.
quanta precum uirtus, quae sit medicina parenti
flere deo, doceat luctu seruata Nineue
et senis impensa Moysi prece uictus Amalec

95 et maledictus Aman sanctae prece perditus Esther,
qui bene poenarum uersa uice quae mala sanctis
miscuerat solus bibit inpius et cruce iusta,
quam famulo domini praefixerat, ipse pependit.

ergo fides innixa deo trepidantia firmet
100 pectora et in maesto securum tempore tempus

93] (Ion. 3). 94] (Gen. 17, 11). 95] (Esth. 7).

us. 76 *om.* B ã Q pare T, parce Q 77 neglegimus Q saltim
BD, salutem Q ui *om.* Q 78 moerore E, merore BDQ 79 propperi-
tate Q 81 querit apim̄is sis Q tollerantes BQ¹, tolerantis ADQ²
ubera Q 82 muri Q putabant] parabant v 83 opim' B 84 morte T
85 quibus *scripsi*, quia ABDEQT, quia est *Rosw.*, q v curae] hoc
erat T 86 quo] cum T, a quo v 87 parare T postes B ditione
AT 88 remouentur AQ curris Q 89 usus T² 91 atqui Q
93 luctus AQ, fletu T ninie B *us.* 94 *om.* Q mosi ADE prece]
p̄ B amalech ADET, amalet B 95 amans B aesther AQ, ester B,
hester DE 96 qui Q male v 98 famulo] populo BT 100 pectore Q
et] que T maesto E, mes Q

- praesumat confisa deo, quia non metuendi
 causa timere deum, quem quisquis non timet unum
 omnia iure timet. fidant legionibus illi
 perfugioque parent reparatis moenia muris,
 105 nulla salutiferi quibus est fiducia Christi;
 nos crucis inuictae signum et confessio munit,
 armatique deo mentem non quaerimus arma
 corporis; et quamquam membris uideamur inermes,
 arma tamen gerimus, quibus et sub pace serena
 110 contra incorporeos animis decernimus hostes.
 nunc opus adiutore deo, solusque timendus,
 quo sine et arma cadunt, per quem firmanur et arma;
 ipse intra muros turris tibi, qui sine muris
 murus erit. recolamus abhinc signata sacratis
 115 gesta patrum libris, et perspice qui potiore
 praesidio fuerint, quos urbs circumdata magnis
 absque deo muris an quos sine moenibus urbis
 uallabat socio uirtus diuina fauore.
 illam dico urbem quam perdidit acer Iesus,
 120 mutatus proprium uirtutis nomine nomen,
 quam non militiae solito de more subegit,
 ut solitum est, longa dux obsidione laborans;
 uerum ope diuina sacra per mysteria uibrans
 tela nec exercens tacitis exercitus armis
 125 lustranit cessante manu septemque diebus
 septenos iterans sibi circa moenia gyros.
 obtinuit captos numeri uirtute potentis
 atque sacerdotum lituis clangore tremendo
 119] (Ios. 6).

101 quae *T* metuenti *T* 103 iurae men (en in ras.) *Q* timent *D*
 104 reparatis] trepidantes *T* leginibus *Q* 106 inuite *T* 107 men-
 tem] *m* *Q* 108 uideamus *B* inermes *Q* 110 contrai *Q* vs. 112
 et sqq. om. *Q* firmentur *D*¹ 113 muros *T* 116 fuerit *AD* 119 hie-
 sus *AD* 120 mutato in *T* nominis *A* 121 non *B* s. l. m. 3 soli-
 tum *A* 124 tacitus *AD* 125 debus *A* 126 sibi om. *A*, ibi fort.
 circum *Rosw.* giros *DET* 127 numero et *T* potentes *ADET*
 128 clamore *B*

- fulmineos superae tonitrus imitantibus irae.
 130 tunc qui diuitiis populus fidebat et urbe,
 interiit mixtis inter sua tecta sepulchris.
 sola Rahab meretrix, castam quae gessit iniqua
 gente fidem, non freta suis euadere muris,
 sed pietate dei meritum pietatis adepta est,
 135 qua famulis domini tuto fuit hospita tecto
 celatisque pie ciues inludit iniquos,
 fraude bona fallax, animo mentita fideli.
 hospitibus quia fida piis, infida profanis
 ciuibus extiterat, uitam patriamque domumque
 140 praelato contempta deo mox cuncta benigno
 repperit in domino; quae si posuisset in urbe
 praesidium, patriis cecidisset mixta ruinis
 indefensa deo; meretrix sed mystica Christum
 prouida pollutas empturum sanguine gentes,
 145 puniceo proprium signauit uellere tectum
 excepitque suam patria pereunte salutem,
 significans illos mundo labente tegendos,
 quos crucis inuictae signat cruor. hinc cape quantum
 ipse cruor ualeat, cuius saluabat imago.
 150 semper in omne bonum ualuit confidere Christo,
 credere cuncta deo uirtutum, ponere solum
 omnia summa deum; talis super omnia semper
 arma fides ualuit; tali puer ille pusillus
 robore grandis erat, qui spretis fortior armis
 155 perculit armatum silicis uirtute gigantem.

153] (I Reg. 17, 49).

129 superet *T*, superos *B* tonitruis *B* 130 fiebat *B*, florebat *T*
 131 mixtus *B*, mistis *T* 132 sola raab *ADETA*, solarhaab in *B*
 suggestit *B* 135 que *T* toto *T* hospite *B* 136 piis *T* 137 fraude *T*
 139 uitam patriamque] propriamque *E*, propriam uitamque *T* 140 con-
 tenta *T*, contempto *D* 141 reperit *B* posuisset *ETv*, potuisset *B*,
 fuisset *AD* 142 mista *T* 143 myrtica *E* 145 puniceo *BD*
 149 saluaba *T* 150 sem in *T* 151 uirtutum *Av*, uirtutem *cet*.
 152 summa] posse *T* 155 silicis *Bv*, simili *Col. in mg.* giganta *T*

- arma fide semper, numquam cognouimus armis
indignisse fidem. rupit mare uirga fidelis,
quod uacua arma fide cum principe mersit iniquo.
femineas quoque personas uirtute uirili
- 160 induit alma fides, mulier qua sancta peremit
terribilem Sisaram transfixum tempora palo;
terrentem magnos late populos Holofernem
arte pudicitiae deceptum callida Iudith
risit, in impuro quae non polluta cubili
- 165 barbara truncato uictrix duce castra fugauit.
nuda fides armata deo est; uirtute fidei
fortior Ezechias paucis quam milibus ille
Sennacherib, cuius Babylon et opima Nineue
regnum erat. Assyrias uires et Medica regna
- 170 mouerat et magnis legionibus omnia circum
regna terens sacram domini tendebat ad urbem
atque unam tota bellorum mole petebat.
dum parat hoc bellis retinentibus inopia uota
impediente deo, praemisit scripta superbis
- 175 dura minis, quae sumpta dolens altaria coram
intulit Ezechias domino, lacrimisque profusis
dum recitat fera uerba lauans prostratus et orans
atrata cum plebe, deum permouit, et una
tam grauis exitii uictor prece perculit absens
- 180 Assyrios pugnante deo, compendia tanta
promeritus, ne nosset eum quem uinceret hostem.

157] (Ex. 14). 160] (Iudic. 4, 14). 162] (Iudith 13). 168]
(III Reg. 19).

159 uirili] fideli *T* 160 qua] quoque *T* 162 terrentem que *B*
magnos] manu *v* olofernem *A*, olofernen *BDT* 163 iudit *B* 165 castra
fugauit] castrauit *T* 166 est *om. B*, et *T* fideique uigore *v* 168 sen-
nacherin *AD*, sennaceri in *B* ninieue *v*, ninuite *B* 169 modica *B*
170 magnus *T* regionibus *T* 173 inopia] omnia *T* 174 superbis *T*
175 nimis *T* coram] circa *v* 177 lauans *B¹T* 178 astrata *T*, atrita *E*
dō *B*, dñi *A* et *B s. l. m. 2* 179 exit *B¹* 181 pro meritis *E* ne
A¹v, te *B*, nec *A²DET* nosceret *AD*, norat *E*, nosse *T* qui nec nosset
quem *fort.* qui *T* uincere *T* hoste *AD*

- nam post Ezechiae querulos trans sidera fletus
 et de corde humili missas super astra querellas
 uoce pia impulsis summi patris auribus, altae
 185 ut patuere fores caeli, delabitur ales
 angelus halantem qua labitur aëra ducens,
 armatus uerbi gladio ferit in pia castra
 et sopitorum taciturna strage triumphans
 centum octoginta dedit uno milia leto,
 190 et nox una fuit tam magni conscia belli.
 mane minax rex surgit adhuc, et mox miser armis
 milite deleto uacuis fugit agmine raro,
 Ezechiam fugiens alio procul orbe diremptum,
 cui modo praesenti fuerat sua uincla minatus.
 195 tunc uelut Ezechiae fuit interuentor Esaias,
 ad dominum nobis isto sit tempore Felix.
 iactemus nostras et transfundamus in istum
 curas atque metus. leuis illi sarcina nostrum
 pondus erit, quia quod paruis onus hoc leue magnis.
 200 sic deus ipse hominum gessit peccata nec hausit,
 et mortem passus non pertulit in cruce culpam.
 perdidit ille meam repararet ut in cruce uitam;
 ille reus factus, ne sim reus; inter iniquos
 condemnatus obit, nos ut discernat iniquis.
 205 morte pia dominus mihi mortuus, ut sibi uiuam
 et merear semper uiuentis uiuere uitam.
 sic potiora eius uenerando in corpore membra
 martyres, e quibus est insigni robore Felix

195] (III Reg. 20).

182 quaerulos *D* transidera *AB*, trans aera *T* 183 missa *B* quae-
 rellas *D* 184 altis *T* 186 alantem *B* 189 uni *v* loeto *A* 190 fuit
 una *B* consciencia *B* 191 rex surgit] consurgit *T* athuc *D*
 192 uacuis *T* 193 urbe *T* diremptum *E* 194 fuera *A*¹ 195 tum *T*
 essayus *B* 196 deum *T* 197 ipsum *Tv* 198 illi *A*, illis *D* nostrum]
 multum *T* 201 in cruce] et quia *T* 202 tuam *E* reparat *B*
 204 obid *AD* 206 uita *T* 207 sic] si *fort.* 208 martyris *BT*
 e *ADET*, et *B*, in *v*

- inter diuini capitis sacra lumina fulgens,
 210 iure deo ualidi, quia Christo proxima passi.
 concurramus ad hunc spe conspirante patronum;
 suscipiet nostras placida pietate querellas,
 et dum natalem ipsius celebramus ouantes,
 ille preces nostras meritis pius adseret altis
 215 inque uicem flebit nobis, quia mente dicata
 nos laetamur ei. non est cura haec noua sanctis
 exorare deum pro peccatoribus aegris
 uique boni meriti meritum superare sinistrum.
 si legimus Moysen populo peccante precatum
 220 extinxisse graues aeterni uindicis iras,
 et cum Pentapolim perfunderet igneus imber,
 exiguam Segor Sodomis discernit iniquis
 Lot fugiens castaque potens prece liberat urbem
 electamque domo sumit, quia sede pudica
 225 integer incestae permanserat incola terrae,
 permixtus Sodomae tectis sed moribus exter.
 quid loquar Eliae precibus clusum atque reclusum
 caelum et sanctiloquo sublimis in ore prophetae
 terrarum mansisse famem, rediisse salutem?
 230 ut quondam hos habuit uetus aetas, sic modo nostra
 Felicem sortita salus petat omne quod audet
 quodque cupit tali speret confisa patrono.
 sancte deo dilecte, dei tu dextera, Felix,
 esto, precor, nobis tu munitissima turris.
 235 nam deus Abraham deus est tuus et deus Isac

219] (Ex. 32).

211 huc *B* 212 placidas *AD* quaerellas *D* vs. 213 et 214 in
 scheda separata add. *B* m. 2 214 assere *T* 215 fleuit *AD* 218 in-
 que *T* meriti *om.* *T* meritum precibus superare ministrum *T* 219 legi-
 bus *T* mosen *E*, moyses *AD* precatu *T*, precatu *D* 222 discernit *B* v
 223 loth ω fugient *A*¹ castraque *B* 224 domum *T* sede] sepe *T*
 225 incerte *T* permansit *T* 226 extat *T* 227 haeliae *D*, helie
ABET clusum *AD*, clausum *cet.* 228 profete *AB* 229 redisse *B*
 230 quodam *A*, quandam *B* 232 speret tali *T* 233 de dilecte deo *T*
 234 nunc tutissima *T* 235 isaac *ADET*

- et deus Israel tuus est deus; ille Rubentis
 diuisor pelagi et dulcator fontis amari,
 ille dator mannae caelo, dator ortygis austro
 et sitientis humi percussa rupe rigator,
 240 ipse tuus deus est, qui per deserta sequentem
 praecessit populum et praetentam nocte dieque
 temporis alterna mutauit lege columnam
 quique quater denos inter deserta per annos,
 angelico plebem de caelis pane cibauit
 245 et rupta in fluuios sitientem cote refecit.
 posce, precor, placidum nostris accedere Christum
 partibus; ipse tuus deus est, quo fortis Iesus
 stare suis iussit solem lunamque triumphis,
 et tibi cum dominus Romani prospera regni
 250 adnerit, famulis elementis praecipe, Felix,
 ad nostrum seruire bonum; procedat et astris
 stantibus aucta dies; stet sol tibi lunaque concors
 haereat obfixo suspendens sidera cursu,
 dum Romana suum capiat uictoria finem.
 255 sicut in Assyria Daniel Babylone leones
 effusa domuit uictor prece, sic tibi, Felix,
 effera barbaries Christo frangente dometur
 et tua captiui iaceant uestigia circum.
 sic aliquando ferae circum iacuere prophetam
 260 orantisque pedes linguis mulsero benignis,
 naturam mutante deo, ut damnaret acerba
 mente feros homines humana pace ferarum.
 sic et crudelem confudit flamma tyrannum
 sanctis spectantem pueris seruire caminos

247] (Ios. 10, 13). 255] (Dan. 14).

236 israhel *AD* deus est tuus *Bv* 238 manna e *D* orticis *T*
 241 protentam *T* nocteque *T* 245 fluuio *ET* cote *B*, caute *ADET*
 247 hiesus *AD* 250 praecipe] praeece *A*, prece *D* 251 om. *T*
 252 sol stet *v*, et sol *T* luna *T* 253 affixo *T* 255 daniel *D*
 babilone *ABT* 259 sic scripsi, ceu *ov* aliquando *o*, quandoque *v*
 profetam *A* 263 confudit *A*

- 265 atque suos cantare reos, ardere ministros.
 quonam se miseri poterunt defendere reges,
 qui tam degeneres humanae mentis in illos
 saeuierint, quibus et feritas et flamma pepercit?
 sed uelut aeternos pueris recinentibus hymnos
- 270 roscidus accensos discussit spiritus ignes,
 sic nobis placido Felicis gratia flatu
 adspirante deo bellorum temperet ignes
 ortaque Romuleis reprimens incendia terris
 sollicitos placida iam pace refrigeret aestus
- 275 fessaque restinctis absoluat pectora curis.
 sed cur insipiens, tamquam tibi sim rudis hospes
 oblitusque tui, ueterum te posco parentum
 exemplis, ut opem tribuas in rebus egenis,
 quam tibi dante deo facies tu cedere nobis?
- 280 sat mihi sunt, Felix, uirtutum exempla tuarum,
 nec tibi pauperior Christus caelestia fundit
 munera quam patribus, quorum generosa propago es.
 nam patriarcharum, Felix, et filius aequae
 stirpis apostolicae es, tanti non degener heres
- 285 seminis; ut sanctae legis simul atque fidei
 confessor patriis uirtutibus aemula sanctus
 signa geris, nec, si species operum tibi dispar,
 non similis uirtus; diuersa est gratia uobis,
 gloria par, quoniam sanctis fons omnibus unus
- 290 et regnum commune dei; non una prophetis
 martyribusque sacris opera, ut diuersa fuerunt

269] (Dan. 3, 50).

265 Atque suos *æ*, innocuos *v* reos cantare, suos *fort.* 266 quando *T*
 miseros *AD* 267 digeneres *B* mentes *B* 268 seruierint *T* 269 ym-
 nos *D* 270 mox citus *T* 271 fletu *AD* 274 placita *T* aestas *A*
 275 absoluat *B* 276 rudes *D* 279 facis *T* cederes *T* 280 uirtu-
 tem *B* 281 fundet *T* 282 es] *æ* *ADT* 288 et] es *T* aequae *A*,
 atque *T* 284 es] est *AD* tanti] stantis *T* 285 nec minus *T* ut]
 u] *B* 286 sanctis *E* 287 si] sit *D* tibi] nisi *T* 289 *sēs* *T*
 290 *ex ADE inserui, om. cet. v* dei scripsi, *dēs* *ADE* 291 ut
BTv, et *ADE*

tempora, nec coeunt signis distantia causis
 gesta; dei per dona sibi caelestia distant
 aequales meritis. si non eadem omnia Felix
 295 quae Daniel gessit uel pertulit et lacus istum
 non habuit nec terribiles cinxere leones:
 nec Daniel eadem pro nomine passus erili est,
 uerbera uincla metus et noctem carceris atri,
 quae Felix horrenda tulit. qui rostra ferarum
 300 clausit adoranti faciens mansueta prophetae,
 qui fecit gelidos pueris orantibus ignes
 umidaque in mediis dedit indumenta caminis,
 ipse dedit celso Felicem iure potentem
 pestiferis Satanae legionibus inperitare,
 305 in quibus iste feras omnes conpescit et ignes.
 nam quae non serpens, quae non hac belua turba est?
 denique de multis unum loquar, ut sit ab uno
 discere daemoniis sensus constare ferinos.
 quidam homo, non longum tempus, tam prodigiali
 310 daemone distentus fuit, ut iam non modo notos
 ille cibos hominum, uel si congesta daretur
 multa mensa dape, in facili consumeret haustu,
 uerum et gallinas habitantum limine raptas,
 mox ut sustulerat, rabido discerperet ore
 315 et pluma incoctas non suffocante uoraret.
 quin et funeream saniem sitiiebat et ossa

295] (Dan. 6, 22).

294 aequalis *ADE* si non] sine *T* 295 daniel *D* 296 cinxere *T*
 297 daniel *DE* pro] *xpi* pro *T* erili est *om. T* post *us.* 297 *ins.*
T: nec daniel eadem pro nomine passus herili est 298 noctes *T*, uo-
 cem *AD* 300 clusit *T* facies *AD* mansuta *T*, inmansueta *AD*
 301 gelidos *ω*, tepidos *v* 302 humidaque *ET* 303 celo *B* 305 omnes
om. AD 306 nam qui *T* haec *Tv*, de hac *fort.* est *om. E* 310 non
om. T 311 uel sicut gesta *T* 312 multam *A*, multe *T* dape in *v*,
 dape *E*, dape *§ D*, dapem *ABA*, dapis *T* sumeret *T* 314 rabido
ABDETA, rapido *v* decerperet *T* 315 plura *D*, plura* *A* (s *eras.*)
 incocta *§ D* (s *eras.*) suffocando *T* 316 sitiiebat et] saciebat ex *B*
 et ossa] exossa *Col. in mg.*

- lambebat, pecudum proiecta cadauera mandens,
 obscenus conuiua canum. hic modo daemone tanto
 sobrius ecce procul conductum exercet agellum
 320 et curante deo sancta Felicis in aula
 redditus ipse sibi claro satis indice monstrat
 Felicem meritis et Christi nomine fortem
 inmanes domitare feras et uincere flammās.
 dicite qui testes operum Felicis adestis,
 325 nonne feras ignesque domat, cum daemones urget,
 qui uitii animas et morbis corpora frangunt,
 qui desiderii hominem flammantibus urunt
 peccatisque uorant? istos cruciansque fugansque
 nonne feras ignesque domat? fremit igneus ultor
 330 agminis igniferi Felix flammamque nocentem
 opprimit igne dei; tenebrarum uincitur ignis
 luminis igne pio; daemon fugit, et deus intrat;
 et fit homo bene uersa domus, felicior aula,
 possessore deo taetrum infitiata colonum.
 335 candidus et medicans ignis deus; hoc meus igne
 feruet, ut incensum restinguat daemona, Felix
 laxatumque hominem flagrante refrigeret hoste.
 mira manus et uirga potens et celsa potestas
 intra unum mixtis inimico foedere corpus
 340 spiritibus Felix interuenit inter operta
 pectoris et tenues dirimit subtilior auras,
 daemone discernens animam, quo libera pulso
 mens hominem recipit. par hoc operi est opus illi,
 quo merram tristem sacri dulcedine ligni
 345 in populi potus crucis inmutauit imago.
- 317 pecodum *A* lambens *B* 318 obscenus *ATA*, obscoenus *cet.*
 323 inmanes *ω*, immites *v* 325 doma *A* demones *BT* purgat *T*
us. 327 *ex ADET inserui, om. Bv us.* 329 *add. in mg. B m. 3*
fremit] ferit T 334 taetrum *A*, tretrum *B*, tetrum *cet.* infitiata *ET*
 335 signis *B* meus *ex m̄s A* 336 restringuat *B* daemona *A*
 337 lassatumque *v* hostem *B* 338 *pr. et ω, sic v* 339 mistis *T*
 340 opertum *E* 343 opus est operi *T* 344 mer^r (*r m. 2*) *A*, mirram
BD²T, myrram in ras. E

- sic Felix pietate potens, quia nobilis altae
 confessor crucis est, ipsum quasi tristitia merrae
 pocla hominem mutat. qui nunc inflatus acerbo
 daemone uipereum per spūnea labra saporem,
 350 concussu laterum et singultu gutturis ampli
 saepius adsiliens flatus ructabat amaros,
 iam totus uel solus homo in sua iura reuersus
 dulce sapit, sanum spirat placidumque profatur.
 ergo et Felicem uirtutis dextera cingit.
 355 inde potens uarias tenebrosi principis artes
 deuorat ut magicos Moseia uirga dracones.
 cernimus ecce pares domini caelestis adesse
 ad meritum Felicis opes, operum quoque formas
 congruere et quaecumque patres in corpore sancti
 360 ediderint documenta dei sine corpore uiuum
 in Christo Felicem agere insignique potentem
 mente animam, positi dum corporis ossa quiescunt,
 ante diem reditus claris praetendere signis,
 qualem pro meritis sit gestatura coronam,
 365 cum steterit toto rediuuius corpore Felix.
 omnes quisque suo radiabunt lumine sancti
 dissimili fulgore pares nec indice Christo
 alter in alterius meriti dispendia crescent;
 Christus erit cunctis regnum lux uita corona.
 370 cernite distinctos actu sed honore iugatos
 testamentorum ueterisque nouique magistros,
 in quibus una dedit geminas sapientia leges.

356] (Ex. 7, 12).

347 tristitia *D* myrre *ET*, mirrae *D*², mirre *B* 350 singultū *B*
 gutturis *A* 351 assilens *T* 352 solus] sanus *B* 353 placitumque *B*
 354 uirtutibus *T* cingit *T* 355 tenebras et *T* 356 mosea *B*, moy-
 sei *T* 358 meritis *T* 359 tempore *T* 361 insignique] in christoque *E*
 365 toto rediuuius *ADE*, totus rediuuius *BT* 366 omnis *B* quisque
 in cumque *corr. D m. 2* lumine] corpore *E* 368 crescent *AD*
 370 actu *DET*, actus *ABv* beatos *T* 371 noui *T* 372 gemina *B*,
 geminam *T* legem *T*

- atque ita uirtutes uarias par gloria pensat.
 non Petrus inrupit uirga mare, sed neque Moyses
 375 aequoris incessit liquido; tamen unus utrique
 fulget honos, unus quoniam fuit auctor utrique
 scindere aquas uirga, pedibus calcare fluenta,
 qui deus est ueterum in sanctis, deus ipse nouorum;
 quo data lex domino est, ex ipso gratia uenit;
 380 ille deus Danielis et ille trium puerorum
 Felicis deus ipse deus nec se minor ipse est
 in sancto Felice deus, per quem bona dona
 et medicas exercet opes terraque marique.
 omni namque die testes sumus undique crebris
 385 coetibus aut sanos gratantia reddere nota
 aut aegros uarias petere ac sentire medellas.
 cernimus et multos peregrino a litore uectos
 ante sacram sancti prostratos martyris aulam,
 dum referunt grates, tolerata referre pericla,
 390 testantes ualidis conlisa naue procellis
 se raptos miserante deo Felicis et ipsa
 educente manu maris emersisse profundo
 et desperatam placidos cepisse salutem,
 Felicis meritis et aquas et cedere flammas.
 395 praeterita ut taceam meriti documenta potentis,
 nouimus experti, pauor e terrore recenti
 uibrat adhuc memores animos, recolentibus illa
 quae tulimus paene absumptis incendia tectis;
 quamlibet extinctae recalent uestigia flammae

374 irrumpit *E* moses *A* 375 incessu *E* utrisque *Bv*
 378 deus] decus *T* 380 danihelis *DET* et] erat *T* 381 ipso *E*
 383 terra *B* (^{no} *m. 3*) 384 omnia *AB¹D* 386 petere *ex* petire *A m. 2*,
 praeter *B* ac *om. B* sentire *ADET*, set ire *B*, ambire *v* medelas
ET 387 a *om. B* littore *ABE* 388 aulam] aram *v* 389 referre *T*
 391 et] ut *Bv* 393 et placidam accepisse *T* 394 meriti *A* et ad
 aquas *T* 395 iaceam *B* meriti *om. B* documenta *AD* parenti *T*
 396 illa nouus *T* e] et *E* e recenti (*e add. m. 2*) *D* 397 at huc *D*
 animis *T* illa] ignis *T* 398 paenae *A*, pene *ET* 399 reculent *A*,
 recolent *D* uestia *T*, incendia *E*

- 400 mentibus et magni cumulant Felicis amorem,
 quem prope corporeo praesentem uidimus actu
 obiectare manus flammis et nostra tueri
 limina iuncta suis, quae tamquam territa sancti
 obstantis facie prope tangens flamma pauebat
 405 pulsaque de nostri rapiendo culmine tecti,
 cominus in tuguri uicina strage perarsit.
 mira loquar, stetit inmotus sine flatibus aether
 nec nemorum foliis ullum dedit aura tremorem,
 ne posset rapidus procedere longius ignis
 410 per contexta uolans sociarum tigna domorum,
 sed uentis deserta cadentibus ire negaret
 flamma et consumpto moreretur languida pastu.
 consimili modo nos, Felix, ope solue periclis,
 nec domibus nostris propient mala, pulsaque per te
 415 horrida sanguineo longe sonet ira flagello.
 illam etiam uirtutem arcendis indue bellis,
 qua male labentem uicinis montibus amnem,
 qui subitis aucto pluuiis torrente redundans,
 sic tua praecipitans in limina saepe ruebat,
 420 ut tectis coniuncta tuis habitacula uastis
 quassaret uiolentus aquis, ita flumine uerso
 fecisti mutare uias, ut nunc nouus illum
 alueus insolita ducat regione furentem
 nostraque longinquo uitantem tecta meatu:
 425 sic modo bellisono uenientes flumine pugnas
 de nostris auerte locis. manus in pia sacris
 finibus absistat, quibus est tua gratia uallum,
 atque tuam timeant hostes quasi daemones aulam,
 nec cruor haec uiolet quae flamma uel unda refugit.

400 magni] agni *Col. in mg.* 401 quam *B* praesente *A* 404 ob-
 stantis faciem prope terreus *T* 406 cominus *BET* perarsi *T* 407 lo-
 quor *T* aer *T* 410 uolens *B* 411 negatur *T* 412 et] ut *L*
 414 propient *AD*, properent *T* 415 ire *T* 416 accensis *T* 417 la-
 bantem *E* 418 auctus *T* 421 uiolentis *B* 423 insolitam *B* fluen-
 tem *T*. — finit natalis VIII. *B*, finit septimus. incipit octauus *AD*.

XXVII.

- Nascere, quae tardo semper mihi redderis ortu
 mox et in occasum properans fugis, aegra redire,
 ales abire, dies. nam te per longa morantem
 tempora, dum tardi nitens rota uertitur anni,
 5 sustineo intentis adfecto pectore uotis.
 quam cuperem totis mihi te lucere diebus,
 uel si quando uenis, ita. compensare moras, ut
 aestiuus posses spatiis producere lucem
 aut illum pensare diem, qui sistere iussis
 10 sideribus longo lassauit lumine mundum,
 humanos duplicans dilata nocte labores.
 nunc te, cara dies, rapido nimis aëre nobis
 temporis hiberni lex subtrahit et breuiatas
 cogit hiems horas cita lumine, pigra tenebris.
 15 sed bene quod tibi sol, Felix, cui gratia perpes,
 inlustrante micat Christo propriumque coruscant
 natali iubar ipse suo neque conditur umquam

XXVII. *ABDEGRT*; *A* *exh. us.* 89. 90. 148—153. 154—155. 171—177. 400—407. 436—554. [511—518. 542—557. 580—583. 589—595, *quos Dungalus excerpserat in codice interciderunt*]. 596—606. 616—617; *Beda (expos. in Luc. l. II p. 398 ed. Mign. tom. 92) exh.* 424—427, *Beda de re metr. ed. Keil VII p. 247 sqq. exh.* 72. 620. 637; *Paul. diac. (hom. LIX ed. Mign. tom. 95, 1532) exh.* 424—427; *Conu(entus Paris. ed. Mign. tom. 98, 1304 sqq.) exh.* 510—518. 542—557. 589—595. 607—609. — incipit ad eundem nicete *ēpi* de dacia qui ad natalem dñi felicitis occurrit *B*, incipit liber VIII. *E*, item de natiuitate *sc̄i* felicitis et de aduentu nicete *ēpi* de dacia qui ad ipsius natalem occurrit *T* 1 mihi semper quae tardo redderis *R*, mihi redderis quae tardo semper *G* redderis] *nasceris T* *hortu R* 2 occasum *GR* *frugis R* *erga GR* 3 *alis G* *morante T* *te morantem (o ex u)* *per longa G*, *per longa te morantem R* 4 *nitens] nimium T* 5 *susteneo G* *intantis R* *affectedu T* 6 *te mihi lucere R*, *mihi tellucere G*, *mihi elucere B*, *mihi praelucere v* 7 *compassare B* *mores G*¹ 8 *posses AD*, *possis cet.* *spatis GR* 9 *iussis GR*, *iussus T* 10 *longa B* *lassauit GR* 11 *humanus R* *delata R* 12 *clara T* 13 *hibernis T* *subtrahit G* *breuitas GRT* 14 *hiemps BDT* *cite lumine breuis pigra R* 15 *flex G ut saepius* 16 *proprium R* *curuscat R*, *choruscat B* 17 *iuar A¹D*

- casibus occiduis aeterni splendor honoris.
 i, fugitiua dies, elabere, non renocabo,
 20 nec te iam querar esse breuem, quia te sine Felix
 semper inextincto praesens mihi lumine fulget.
 si natalis abest, plus est quod iugiter ipse
 lux huius natalis adest. nec enim ille die fit
 sanctus, cuius honor celebrandi causa diei est.
 25 quod si natalem reliquis praestare diebus
 turba facit, solito quae densius ad sacra currit
 limina, conferta prope semper plebe uidemus
 natalem Felicis agi. nam quae, rogo, uotis
 cassa dies oritur uel magnis rara cateruis?
 30 sed tamen hanc speciale decus retinere fatebor
 iure diem, expleto quondam qua contigit aeuo
 ponere terrenos habitus et ad alta uocari
 sidera Felicem retinendum sede beata.
 firmat enim ratio ista fidem, quae tempora certis
 35 distinguit titulis sacrosque per annua signat
 festa dies, quibus ad domini miracula quondam
 antiqui tremuere patres, horrenda sinistris
 et semper celebranda piis, quia commoda sanctis,
 dura fuere malis. testis Memphitica tellus
 40 et mare tunc factum sanctis humus, aequor iniquis,

39] (Ex. 14, 22. 27).

18 cassibus *GR** occiduis *G* aeterni] diuini *E* 19 i *E*, om. *BGRT*,
 in *AD* fugitiua *G* elabere *D* 20 quaer *R* sine om. *R* 22 natu-
 lis *R* iugiter *R* 23 adest] est *R* neque *E* dies fit *E*, deficit *GR*
 24 causa om. *GR* 26 fecit *R* solitoq; *GR* 27 limine *R* conserta
GR uide]mus *G* 28 namq; *G*, namque qui *B* 29 causa *AD*
 cara *BT* 30 retinere *GR* diem iure fatebor *GR* 31 quondam *R*
 quae *AD* 32 ponere *T*, deponere *GR* terrenus *R* ad ω , in ν uo-
 cari] ad cari *R* 33 retinendum *G*, rtenendum *R* 34 ista ratio *GR*
 qua *E*, q; *AG ut solent* certis s. l. *G*, om. *R* 35 sacrasque *BGR*,
 sacros *T* perque *T* 36 certis festa dies in *GR* ad *G*, a *B*, aut
ADERT dñi *D* quibus aucta dei *coni. Chatelain* 37 tenere *T*
 orrenda *R* 38 commoda] quomodo *B* 39 fruire *AD* malis] factum
 sc̄is *add. R* testistis *G* memphitica *B*, memphica *R*, memfítica *AD*
 40 factum sanctis om. *R* humor *E*

ceteraque his paria Aegypto multasque per oras
gesta deo memori nobis recoluntur amore.

- sic aequae diuina feruntur munera Christi:
ut ueneranda dies cunctis, qua uirgine natus
45 pro cunctis hominem sumpsit deus, utque deinde,
qua puerum stella duce mystica dona ferentes
subpliciter uidere magi, seu qua magis illum
Iordanis trepidans lauit tinguente Iohanne
sacramentum cunctas recreandis gentibus undas,
50 siue dies eadem magis illo sit sacra signo,
quo primum deus egit opus, cum flumine uerso
permutauit aquas praedulcis nectare uini.
quid paschale epulum? nam certe iugiter omni
pascha die cunctis ecclesia praedicat oris,
55 contestans domini mortem cruce, de cruce uitam
cunctorum; tamen hoc magnae pietatis in omnes
grande sacramentum praescripto mense quotannis
totus ubique pari famulatu mundus adorat,
aeternum celebrans rediuiuio corpore regem.
60 hoc sollemne dies sequitur (septem numeramus
hebdomadas, et lux populis festiua recurrit),
qua sanctus quondam caelo demissus ab alto

44] (Matth. 1, 16). 47] (Matth. 2, 11). 49] (Matth. 3, 16).
52] (Ioh. 2, 9, 11). 58] (Matth. 28, 6). 61 sqq.] (Act. 2, 2 sqq.).

41 caetera que *G* his que his *T* patria *GR* aegypto *R* horas
GR 42 memoriae *GR* 43 munere *B^v* 44 ut] et *GR* uenerando
AD cunctis *E* uirgini *R* 45 utique inde *GR* 46 mystica *GRT*
ut solent, mystica *E* 47 subpliciter *B*, simpliciter *R* 48 tripidus *GR*
lauit *G* iohanne *R* 50 seu *GR* ligno *B* 51 quod *T* 52 per-
mutauit *R* perdulcis *G*, dulcis *AD* 53 epulum] fuit *add.* *GR*
54 pascha *BT*, paschae *G* cuncti *GR* ecclesiae *B*, aeclesiae *GR*
ores *GR* 55 contestantur *GR* cruce *B s. l. m. 3*, in cruce *GR* 56 in
omnes] honorem *A*, homines *D* 57 grande *om.* *GR* perscribo *R*
quodannis *B*, quod tot annis *GR* 58 totis *R* 59 aeternum *D*
60 solempne *GR*, solempne *DET* dies] aliud *coni. Sacch.* 61 ebdoma-
das *ADET*, eudomas *BR*, ebdumadas *G* populi *AD* 62 quandam *R*
dimissus *BT*, dimisus *GR*

- spiritus ignito diuisit lumine linguas,
 unus et ipse deus diuersa per ora cucurrit
 65 omnigenasque uno sonuit tunc ore loquellas,
 omnibus ignotas tribuens exprimere uoces,
 quisque suam ut gentem peregrino agnosceret ore
 externamque suo nesciret in ore loquellam.
 barbarus ipse sibi non notis nota canebat
 70 uerba, suis aliena loquens; sed in omnibus unum
 uoce deum uaria laudabat spiritus unus.
 ut citharis modulans unius uerbere plectri
 dissona fila mouet uel qui perfiantia textis
 labra terit calamis, licet unum carmen ab uno
 75 ore ferat, non una sonat uariosque magistra
 temperat arte sonos, arguta foramina flatu
 mobilibusque regit digitis clauditque aperitique,
 ut rapida uice dulcis eat redeatque cauernis
 currens aërio modulabilis aura meatu,
 80 explicet inruptos animata ut tibia cantus:
 sic deus omnisonae modulator et arbiter unus
 harmoniae, per cuncta mouet quam corpora rerum,
 et naturae opifex deus omnis et artis, in omni
 fons opere et (finis), faciens bona factaque seruans,
 85 ipse manens in se media pietate uicissim,
 qua pater in uerbo, qua filius in patre regnat,

63 ignitas *T* diuisit *R* flumine *ADE*, fame *T* 64 diuisa *v*
 currit *R* 65 omnigenusque *R* sonauit *R* ora *B* loquellas *BET*
 66 exprimere *G* 67 peregrino *GR* 68 aeternamque *B* nesciret
ADET, sentiret *BGR*, resciret *coni. Bign.* loquellam *BET*, locellam *R*
 69 rotis *B* 71 $\overline{\text{sp}}s$ s. l. *G* unus $\overline{\text{sp}}s$ *R* 72 cytharis *DGR* unius mo-
 dolans *GR* sed *G* *transponendi signa addidit* 73 desona *R* mouet *T*
 perfuentia *AD* 74 chalamis *E*, clamis *R* canem *R* 75 ferat ore *GR*
 unu *G* sona *T* 76 sonus *GR* furamina *R*, foramine *B* 77 mubi-
 libusque *R* 78 rabido *R* 79 aërio *ADGR*, aëreo *E*, euario *T*, eo-
 leo *B*, Aeolio *v* modulabilis *R* 80 explicet *GR* animat aut *G* 81 omnis
 orae *R* modulatur *G*, modulatur *R* 82 armoniae *ADEGT*, armoenie
B, armoine *R* qua $\frac{1}{2}$ *D* 84 fons ope fons opere et *GR*, fons opere
 fonsque opere et *B* finis *v*, *om. ω* bona *om. AD*, bona facta bona *R*
 seruens *R*, seruans (*ra m. 2*) *A* 85 pietate *G* 86 patre* (*r eras.*) *R*

- quo sine nil factum, per quem sata cuncta in eodem
 consistunt, idem nouat omnia principe uerbo,
 qui cruce purpurea pretiosi sanguinis ostro
 90 arduus ascensu uolucris penetrauit in alta
 nube super Cherubin uolitans seditque parenti
 dexter et inde suis caelestia dona profudit,
 spiritum ab unigena sanctum (et) patre procedentem,
 qui deus ipse deo ueniens licet adsit ubique,
 95 conspicuo tamen adlapsu ruit igneus illic,
 pubis apostolicae concors ubi coetus agebat,
 moxque nouo sonitu multis ex urbe coactis
 omni ex gente uiris sedit quasi flamma per omnes
 et simul in cunctis spiramine dissonus uno,
 100 ut lyricas facili modulatus pectine chordas,
 diuiduis eadem cecinit praeconia linguis,
 incutiens uarias humana per organa uoces.
 talis ubi lectas inpleuit crapula mentes,
 ructanere sacras ieiunio gutture laudes
 105 ebria corda deo; quis me miseratus ab isto
 flumine potabit, quod sobriat ebrietate?
 ergo uelut caelum stellis et floribus arua

90] (Marc. 16, 19). 95] (Act. 2, 2. 4. 6).

87 nihil *GR* 88 qui idem *fort.* 89 purpurea *G*, propria *R* pretioso
A, precioso *B*, praetiosi *A¹GR* astro *R*, astra *Col. in mg.* 90 arduus *R*
 ascensu *A*, accensu *D* alto *B* 91 chirupin *G*, hirubin *R*, herubim
 (m ex n) *A* uolucritans *G* sedetque *BGR* paranti *R*, parienti *G*
 92 dextra *T* et in seruos *v* celesti *B* profundit *G*, perfundit *R*
 93 unigeno *T* et *v*, *om. ω* 95 tamen conspicuo *G¹R* alapsu *T*
 96 plebis *BGR* consors *GR* caetus *GR* 97 sumptu *R* coactis *R*
 98 ex *om. T* iuris *T* seditque *GR* per] in *GR* omnē *T*, omni
 sola *R* 99 et *om. R* disonus *G*, deissonus *B*, desonus *R* 100 plec-
 tione *GR* cordas *ABDT* 101 deuiduis *D¹* cecinit *R* 102 humana
om. GR organa *GR* 103 lectus *AD* 104 ieiunio *R* guttore *GR*
 105 qui *B* 106 flumine *Rosw.*, munere *B*, monere *G*, numine *ADERT*,
 nomine *v* potauit *B*, potabat *R* sobriat *R*, subruat *T*, subriate *G*
 ebrietate *G*, ebrietatem *ADT* 107 et *AD*, aut *R*, ut *cet.*

- temporibusque annos dominus, sic ipsa diebus
 tempora distinxit festis, ut pigra diurnis
 110 ingenia obsequiis saltem discrimine facto
 post interuallum reduci sollemnia uoto
 sancta libenter agant residesque per annua mentes
 festa parent domino, quia ingiter intemperatos
 iustitiae seruire piget, delinquere suetis
 115 parcere peccato labor est. decurritur omni
 ualle, per ascensum non est euadere cursu.
 hinc uia labendi procliuior et uia uitae
 durior; illa capax multis, haec ardua paucis.
 inde bonus dominus cunctos pietatis ut alis
 120 contegat, inualidis niti uirtutis ad arcem
 congrua sanctorum dedit interualla dierum,
 ut saltem officiis mediocribus ultima Christi
 uestimenta legant, et eos uel fimbria sanet,
 qui non extorres penitus regione salutis
 125 intra perpetuae stabulant praesepia uitae,
 longinqui primis, non longo fine secundis.
 primus enim uitae gradus est pertexere cunctos
 continua bonitate dies et tempore toto
 pascha sacrum Christi cultu celebrare pudico.
 130 quod si mixta seges tribulis mihi germinat et cor
 incultum stimulat terreni spina laboris,

108 temporibus *GR* ipse *Tv* 109 distinxit *GR* festis *B* diurni *T*
 110 obsequis *G¹R*, obsequiis *B*, obsequii *T* saltim *BGR* et *infra* dis-
 crimine *GR* 111 interuallum *R* reducis *R* sollemnia *G*, sollemnia
DET 112 agam *B* desidesque *R*, desidesque *T* 113 parant *G*
 deo *GR* intemperatos *GR* 114 siuere *R* delinquere *R* 117 hic *T*
 lauendi *R* procliuior *G*, procliuiorum *T* uia] uiae *R* 119 deus *GR*
 ales *B* 120 contingat *GT*, contingat *R*, contegerat *AD* ualidis *T*
 121 interualla *R* 122 saltim *BD* officiis *GR* 123 uel *AD*, sacra
cet. 124 extores *GR* paenitus *D*, poenitus *GR* regione *G*, re-
 legione *R* 125 perpetua *T* 126 longe *D* sine *R* 127 uitae *om. v*
 est] celo *add. B s. l. m. 3 et v* pertexere *G*, pertextere *R* 128 con-
 tinuata *GR* 129 pascha *B* cultus *AD* celebrare culto *R* pudicos *D^a*
 130 mixta *T* seget *G* tribolis *D* 131 instimulat *B* doloris *B*

- uel festis domino studeam me offerre diebus,
 ut uel parte mei tangam confinia uitae,
 corpore ne toto trahar in consortia mortis.
- 135 quamquam igitur iugi nos, qui statione propinqua
 adcolimus, sancti potiamur honore patroni,
 quem et sine natali deuota frequentia semper
 concelebrat, tamen ut proprii per erilia uernae
 festa relaxemur curis et uota canamus,
- 140 huius laetitiae princeps psallentibus ibo
 fratribus et socium ducam quasi signifer agmen.
 nam licet e uaria populi regione frequentes
 comparibus uotis hodie pia gaudia fundant,
 me tamen uberius decet atque insignius isto
- 145 exultare die, quia nemo obstrictior est me
 debitor huic, cui priuato specialius astro
 ista dies tantum peperit sine fine patronum.
 salue, cara dies, salue, mihi lux mea, salue,
 semper festa mihi; sed in hoc mihi clarior anno
- 150 orta refulsisti, quia cum Felicis honore
 Nicetam reuehis, sanctorum ut amore duorum
 binum habeam natalem hodie, quo corpore sumpti
 martyris excessum celebrans et corpore prompti
 ecce sacerdotis reditum satiatus adoro,
- 155 suscipiens humili metantem in pectore Christum.

132 uestis *R* studum me offere *R* 133 ut] et *D* 134 ne] nec *GR*
 trahar *R*, traham *AD* mortis (o corr. m. 2) *A*, noctis *T* 136 patiamur
R amore *E* sine patroni *G* 138 concelebrat *R* proprii *GR*
 herilia *BET*, aerilia *GR* uerna *R*, ferna *G*, uernat *B* 139 relaxemur
R, relaxemus *E* cunis *AD* 140 salentibus *R* 142 regione populi *G*¹
 144 me] ne *A* uberius *G* decet *om. GR* adq. *G* 145 die decet *GR*
 obstrictior *G* me est *GR* 146 priato *G* astro (r *eras.*) *D*, asto *A*,
 arctor *E* 147 tam *B* piperit *G* 148 salua *BR*, saluae *G* cura *R*
 salua *R* meus alue *D*¹, mea salua *R* 149 mihi *om. R* clarior *AD*,
 carius *E*, clarior *cet.* 150 refulsit *AD*, refulsis enim *E* 151 necetam
G, Nicetum *B*¹, nec etiam *R*, nycetam *T* 152 Binam *B* odie *G*
 quo] de *T* sumpta *R* 153 prompti *GR* 155 humillime (humillimae *R*)
 tandem *BGR* in corpore *BT*

- exultet mea nunc anima edicatque quod olim
 sponsa canebat amans domino uocalis amanti:
 imber abit, discessit hiems, uox turturis altae
 in nostra tellure sonat, dat uitis odorem,
 160 florida et in terris miramur lilia caeli.
 unde repente, precor, uersa uice temporis annus
 uer agit et gelidis flores uisuntur in agris?
 iunctus adest domini Christi comitatus amicis
 Nicetes; hinc uernat hiems, hinc undique nobis
 165 spirat odoratos uegetabilis aura uapores;
 hoc de corde uenit benedicti spiritus agri.
 uita pudicitiae et liquido mens candida uero
 Nicetam faciunt, flores et aromata Christi.
 munere quid tanto dignum uel corde uel ore
 170 pauper et insipiens et paruulus edere possim?
 ipso nunc Felice opus est et in hoc mihi munus,
 sumat ut a Christo, mihi quas inperiat ipse,
 ut digne sibi grater, opes. et nunc mihi uellem
 uiua pereunns aquae manarent flumina uentre,
 175 ut non ore meo sed Christi munere possem

158] Cant. 2, 11. 12.

156 exultet et *GR* nunc mea *AD* . edicatque *E*, dicatque *cet*.
 mihi nunc animus dicatque *consi. Chatelain* ollim *GR* 157 amans]
 canens *GR* 158 imber abit *B*, imperabit *A*, *om. GR* hiemps *ABDT*,
 hems *GR* alte *G* 159 sonet *B* tellore *G*, telluere *R* 161 annus
ADE, atether *R*, aether *cet*. 162 agit *T* gilidis *R* uisuntur *BR*,
 uissentur *G* 163 unctus *ADE* at est *D* Christi] sancti *T* 164 ni-
 ceta *E*, nicetis *ABDT*, necetes *R*, necites *G* hic *BT* hiemps *A*,
 hems *GR* hic *T* 165 spiret *D*, sprat *R* hodoratus *G*, odoratus *R*,
 adoratus *T* uigitabilis *R*, uegitabilis *AG*, uegetabiles *B* arua *B*, auara *R*
 166 hic *T* de corde uenit] decus creuit *GR* spiritus] situ *GR* 167 con-
 pudicie *B* uiro *B*, uerbo *R* 168 nycetam *T*, necetam *G*, nectam *R*
 christi *ω*, uerna *v* 169 manere *R* cor *A*¹ uel corde *om. R* 171 Nunc
 opus est et o felice in hoc *B* monus *G* 172 a *om. GR*, s. l. *A* per-
 tiat *G* 173 grates *BGR* et nunc] nunc nunc *T* uelim *BGR* 174 per-
 hennis *BT* manerent *R*, manarent *D* 175 monere *G* possim *GRT*

- laetitiam enarrare meam, quae munere Christi
 uberius solito placidum mihi pectus inundat
 natalemque mihi duplicat Felicis amore
 multiplici. uideo praesenti lumine coram
- 180 Niceten ridere mihi, uisoque parente,
 cuius praë cunctis amor in me regnat, et ipse
 Nicetes fio, benedicti nominis instar
 mente gerens, quae nunc uoto uictore triumphat.
 hunc ego conspiciens longo post tempore longe
- 185 natali uenisse tuo, clarissime Felix,
 nonne tua ducente manu aduentasse fatebor?
 nam quis tam claro poterit non cernere signo
 hoc prece mi uenisse tua, ut, quod sumere uotis
 uix poteram aut ipso saltem mihi fingere somno,
- 190 Nicetam rursus coram Felicis in ipso
 natali uisu simul amplexuque tenerem
 atque iterum sub eo canerem mea debita, Felix,
 auditore tibi. sed quid faciam rogo. pauper
 diuitis adsideo mensae et miser audeo magnis
- 195 insertare manum dapibus; neque cogito quod me
 talia consimili uice, qualia sumo, parare
 conueniat dignumque isto dare iudice uerbum.
 quare inopi da, sancte, tuo, ut te digna patrono

194] (Prou. 23, 1).

176 narrare *GR* mune^o (^o *m. 2*) *A* 177 tempus *B* 179 multi-
 pli *R* in lumine *E* 180 neciten *R*, neceten *G*, nicetam *D*¹ ridere
ADE, reddisse *T*, reddisse *B*, redisse *GR* parentetę *G*, parentem *T*
 182 nicetis *B*, necitis *R*, necetis *G* 184 hunc ergo *BD*¹*G*¹*R*, ergo *v*
 hunc longo tempore longe *v* 185 duo *D* 186 docente *D* aduan-
 tasse *R* 187 non poterit *GR* 188 haec *R*, hic *AD* ꝑ̄cēm *AD*
 mi uenisse *E*, i+uenisse (*n. eras.*) *AD*, uenisse *BGR*, prouenisse *ex* pre-
 uenisse *T m. 2* 189 ipsos *G* saltim *ABDGR* summo *R*, sumpno *G*
 190 necetam *GR* rursum *GRT* filecis *R* 191 natale *T* tenere^o *D*
 192 atque— canerem *om. GR* sub eo ^o alterum *Dv* sub eo *om. T*
 193 audire *B*, auditu reddo *GR* 194 adsideo *GR*, adsidens *E*
 195 manu *A* 196 uoce *B* summo parere *B* 197 dignosque *T*,
 digno *B* istis dare iugiter *ęsus T* das *BG*

- et pariter condigna tuo loquar ausus amico.
 200 posco tuos, Felix, tecum ad tua nota parentes.
 quae tua nota loquor, mea sunt et uerius haec sunt
 nota mea; at tibi celsus honor terrena recusat
 gaudia. sed quia nostra tuae sunt gaudia palmae
 et tua dignaris tibi ducere nota tuorum,
 205 ergo tuos etiam, Felix, inploro parentes;
 hic quoque ades, mihi nunc poscas ut adesse uocatos.
 qui colitis laetos paradisi caelitus hortos
 quique sub excelsa domini requiescitis ara,
 pulcher apostolici chorus agminis et patriarchae,
 210 gens prior, ambo chori procerum, quos agmine bino
 per duodena deus signauit nomina patres
 gentibus et populis regnum ad caeleste uocandis,
 uos etiam, sancti, subplex depono, prophetae,
 in nostra qui carne deum fore praececinistis,
 215 uos quoque corporibus caesis et sanguine fuso
 occisum et uiuum testati martyres agnum,
 omnes diuinis a fontibus una propago,
 quos pius Abraham sacer Isaac lenis Iacob
 progenuere deo per innumerabile semen
 220 et bifidum meritis caelestibus atque caducis,

199 tuo *om. GR* usus *B* 200 tecum] et cum *AD* ad] et *R*
 201 loquar *B* 202 ad *B* at tricelsus *T* celsus *in* celsior *B m. 2*
 recusat *BG* 204 et *D*, ut *cet.* digneris *BTv* 205 ergo uos etiam
ADE, ergo tua etiam *T* parentes *G* 206 huc *G*, hinc *R* quoque]
 que *BGR* adesto *BGR* esse *B* uocanti *T* 207 paradisi *A*
 caelitus *AEGR*, celitos *B*, caelites *D*, celitis *T* ortos *ADET*, hortus *GR*
 208 excelsa *B* cura *GR* 209 pulcheram *G* chorus *R* et *om. R*
 patriarcharum *G*, patri arcarum *R*, patriarchum *v* 210 prior] par *T*
 211 dei *T* signauit *G*, signabit *B* nomine *B* parentes *GR*
 212 caelestae *GR* 213 sancti] *c̄i* *R* suplex *B* profetae *AGR*
 214 praecinistis *R*, praecinuistis *v* 215 cassis *G*, scisis *R* fusso *G*,
 effuso *R* 216 occisum *GR* uiuum *G* martyris *B*, martires *GR*
 218 abraham *GR* sacer Isaac] saeculis ac *D* isaac *R*, isaac *T* lenis *R*
 119 innumerabile *GT*, innumerabile *R*, non numerabile *v*, inenarrabile
Col. in mg. 220 et tibi fidum *D*, et bidum *R* atq. *G*, itaque *R*
 caduci *R*

- aequantes his astra poli, his telluris harenam.
 credo equidem uos officio pietatis ad istum
 undique conuenisse diem Felicis amore,
 ut confessoris socii celebretis honorem.
- 225 non autem tanti mihi sum praesumptor honoris,
 ut sanctos idcirco meis modo protinus omnes
 sensibus adspirare precer quasi munere tanto
 dignus, ut illa meo resonet nox turturis ore,
 quam totum tellus audiuit laeta per orbem,
- 230 sed quia uox diuina decet Felicis honorem
 et quia Nicetes, domini puer atque sacerdos,
 longinqua tellure mihi modo missus ad istum
 ecce diem uenit, uir tam bonus ore magistro
 quam sacer est uictore animo uel corpore uicto.
- 235 o mihi fulminea Cherubin si forcipe sumptum
 carbonem ex ipsa domini procul efferat ara
 et peccatoris male pinguia labra perurat,
 ut defaecato concretis sordibus ore,
 non ut ab ore meo, sed ut auditoris ab ore,
- 240 ipsius hausta meo depromam dignius ore,
 ne peccatoris stolidi sermo asper et aeger
 et uiolet castas et doctas uerberet aures!
 sed quoniam lateri meus adsidet ipse magister,

235] (Es. 6, 6).

221 atra *A* his is *GR* telloris *G*, tellurus *R* arenam *GR*
 222 credeo *R* quidem *GR* 224 confessores *AD* socii *R* caele-
 bretis *G* 226 sensibus protinus omnes *G* sensibus omnes *R* 228 tor-
 toris *G* 229 orbem *G* 230 docet *B* 231 qua *B* nicetis *BT*, ne-
 cetis *GR* adq. *G* 232 longinqua *G*, longiuinqua *R* tellure *G*
 missum *B*, misus *GR* ipsum *GR* 234 animo] meo *T* 235 fulmine
GR, fulmina *B* et hiruphin *G*, hirubin *R*, herubin *A*, cherubin *D*
 236 afferat *B*, hac ferat *v* 237 et mea *GR* pectoris *R* pingui *B*,
 pingua *GR* peruerat *R* 238 ut] et *GR* defecato *R*, defecatio *G*
 surdibus *R* 239 *pr.* ut *om.* *T* ut *om.* *GR*, ut ab *B* auditores *G*,
 auditoris *R* ab *om.* *GR* 240 dignus *GR* 241 ne *ADGR*, nec *cet.*
 stolidique *GR* aeger *B* 242 uerberet *ω*, uulneret *v* 243 sed quia *G*,
 et quia *R* meus] procul *E* adsidet *om.* *GR* ille *T*

- comminus e regione situm uenerante frequenter
 245 lumine conspiciam; forsán sapientis ab ore,
 ut quondam effetae pecudes pastoris Iacob,
 concipiam sterili fecundos pectore sensus.
 namque et Nicetes domino benedictus ut ille
 mitis, ut Israel ouibus quoque pastor et haedis
 250 ante lacum uiuentis aquae sedet; hic etiam tres
 corde pari trina sibi legit ab arbore uirgas,
 quis in aqua positis pecus aduocat et coeuntes
 ingrauidat uirgisque tribus concepta colorat,
 ut de interrassa uariatis cortice uirgis
 255 insignita gregis sancti fetura probetur.
 at pecori Laban non est nota. sed nota uitae;
 nam nota mortis erit Christo non esse notatos.
 sic animas steriles in nomine gratia trino
 innouat, et uerbi coitu uir spiritus inplet
 260 conceptosque deo notat intus ecclesia fetus
 uirgineo fecunda utero materque salutis,
 dum uirgis intenta tribus bibit uuida uerbi
 semina et aeterni signatur lumine uultus.

250] (Gen. 40, 37 sqq.). 263] (Ps. 4, 7).

244 e] sedet et *GR* situ *B* ueneranter *G*, numerante *B* frequenter
 245 conspiciam *AD*, conspicuum *E* 246 quandam *R*
 pecudes *GR* 247 conspiciam *AD* sterili *A* fecundos *G* 248 et
 om. *GR* nicetis *BT*, necetis *GR* 249 ut om. *GR* istrachel *G*, israhel
ADRT aedis *GR*, edis *B* 250 lacum *R* sedet *scripsi*, sed et ω
 tris *ADE* 251 trinas *BT* ab om. *AD* ab arbore legit *GR* 252 qui-
 bus *B* possitis *GR* ^{et} *G* coeuntes *R*, coeuntes *T* 253 con-
 cepta *G* decolorat *G*¹*R* 254 uti *G* interrassa *GR*, interrasso *E*,
 in terra *B* auariatis *B* 255 sancti] $\chi\pi$ *GR* faetura *D*, foetura *A*,
 foetora *R* probentur *GR* 256 ad *B* 257 notatis *R*, nouatos *T*
 258 anima *A*¹*T* scerelis *G*, sterilis *T* nomine] omni *T* 259 nono-
 nat *G*, nouat *R* choitu *G*, coetu *R* \widehat{sps} ex \widehat{scs} *R* 260 conceptos-
 que *G* noat *G*, nouat *RT* ecclesia *BT*, aeclesia *GR* foetus *AGRT*
 261 uirginneo *R*, uirgine *T* fecunda *G*, foecunda *D* 262 uirguis *R*¹
 intinta *G* ut uada *B*, uiuida *GR*, inuida *T* uerbis *A*¹

- hinc sterilis peperit septem et defecit abundans
 265 dilatante deo tenues, tenuante superbos.
 sic ego Niceta uiso quasi fonte reperto
 sicut ouis sitiens ad uina fluentia cucurri
 aridus et sensi mea protinus ubera tendi,
 adtentusque diu pascentis in ora magistri
 270 inspexi docto uarias in pectore uirgas
 conspectumque bibi per lumina fixa colorem,
 et me diuinis sparsit mens roscida guttis.
 sed tamen in tribus his, quia uenit mentio, uirgis,
 si placet, inspiciamus adhuc mysteria regni.
 275 tres patriarcha sibi trina legit arbore uirgas,
 spirantem storacis, leuem platano, nuce firmam.
 spiritus in platano est, uirgo in storace, in nuce Christus.
 nam patulos platanus ramos expandit in umbras;
 sanctus inumbrata formauit uirgine Christum
 280 spiritus, et storacis puto uirga sit arbore Dauid
 prompsit odoratum quae uirgo puerpera florem.
 uirga nucis Christus, quoniam in nucibus cibus intus,
 testa foris et amara super uiridi cute cortex.
 cerne deum nostro uelatum corpore Christum,

264] (I Reg. 2, 5).

264 hinc sterilis *GR*, insterilis *T* difecit *R*, diffecit *G* habundans
BGR 265 delatante *R* deo ouante tenues tenuante *B*, dote neste
 (uestae *G*) ouante *GR* 266 neceta *GR'* uisa *G* 267 sitens *R* ad-
 iuua *D* 268 ce *G* uerba *R* 269 magistri *G* 271 bibi] uidi *GR*
 limina *B* colorem *G* 272 asparit *R* ruscida *G¹R* 273 hijs *G*
 274 athuc *D*, om. *GR* 275 tris *E* trinae *GR*, trine *B* ab arbore *R*
 276 thoracis *GR*, storace *Rosw.* laeuem *ET* platano *B*, platoni *GR*
 nucis *GR* formosam *G*, forman sam *R* 277 platano *B* torace *G*
 uirgo in thorace spiritus in platano est *R* 278 patulus *R* platanus *B*,
 platanos *GR* pandit *GR* umbra *G*, humbra *R* 279 *add. in mg.*
B m. 3 280 thoracis *BR* uirga (uirgam *G*) quo (quod *G*) uirgo sit
 quae (*q*; *G*) *GR* ab arbore dauid *GR*, arbor daut *T* 281 promisit *B*,
 prompsit *GR* uirga *T* 282 quoniam om. *GR* nuce *R*, noce *G*
 cibus *A s. l.* intus est *GR* 283 testa om. *GR* et om. *GR* amata *T*
 cortex *GR* 284 nostrum *ADT*, nõ *G* uelato *T*

- 285 qui fragilis carne est, uerbo cibus et cruce amarus;
dura superficies, uerbum crucis et crucis esca est,
caelestem Christi claudens in carne medullam.
sed cruce dulcis item, quia protulit arbore uitam
uita deus noster; ligno mea uita pependit,
290 ut staret mea uita deo. quid, uita, rependam
pro uita tibi, Christe, mea? nisi forte salutis
accipiam calicem, quo me tua dextra propinet,
ut sacro mortis pretiosae proluar haustu.
sed quid agam? neque si proprium dem corpus in ignes
295 uilescamque mihi, nec sanguine debita fuso
iusta tibi soluam, quia me reddam tibi pro me,
et quicquid simili uice fecero, semper ero inpar,
Christe, tibi, quia tu pro me mea, non tua, Christe,
debita soluisti, pro seruis passus iniquis.
300 quis tibi penset amor? dominus mea forma fuisti,
ut seruus tua forma forem; et res magna putatur
mercari propriam de re pereunte salutem?
perpetuis mutare caduca et uendere terram,
caelum emere? ecce deus quanto me carius emit
305 morte crucis? passus, deiectus imagine serui,
ut uiles emeret pretioso sanguine seruos.
sed quid agam? intuito temerarius euehor alto,
ausus in excelsum fragili me credere pinna;

292] (Ps. 115, 4).

285 cruce] quice *R* 286 aescā *A*, testa *GR* 287 medellam *GR*
288 qua *E* ab arbore *R* 289 uita mea *G*¹ 290 uita mea *G*¹ quod
AD rependat *T* 292 me tua *ω*, te mea *v* dextera *G*¹*R* pro-
pinat *coni. Chatelain*, protegat *GR* 293 prolihar *BGR* hastu *R*
294 si dederō proprium *G*, proprium si dederō *R* 295 neque *BGR*
fusso *G* 296 iussa *AD* 297 quidquid *G*, quidquit *R* uoce *T*
oro *T* 298 tibi christe *G*¹ mea *om. E* 300 deus *GR* 301 tuus *G*,
tuus tua *R* forem forma *GR* tuā et *G* 302 magri *G* pereunte
stautem *R* 303 perpetuus *R* motare *GR* 304 quantum *T* 305 diec-
tus *R*, delectus *T* 306 uiuos *T* emere *D* praetio *R* 307 intoto
BRT timerarius *GR* euehor *G*¹*R* 308 fragilli *R* penna *BT*, in
poena *R*

- martyris egregii natalem, qui meus est mos,
 310 materia leuiore canens, in summa repente
 emicui, super astra uolans mentemque procacem
 ad rerum fontem misso sermone tetendi.
 unde mihi hos animos? quae me leuat aura superbum?
 non agnosco tumens mea pectora; maior agit mens.
 315 sentio Nicetam, dum proximus adsidet et me
 tangit et adiuncto lateri uicinus anhelat.
 acer anhelantis iuxta me spiritus intrat
 insolitumque potens meditati suscitatur ignem,
 frigentes animans admoto fomite fibras.
 320 sed reprimam tumidos flatus nec magna super me
 exiguus spirabo loqui referarque relicta
 paruus humo et plano modici pede carminis ibo.
 quamuis Felicis meritum sublime profari
 non possim sine laude dei, tu, sancte, paterno
 325 suscipe me, Niceta, sinu, et dum pectore docto
 sustineor caput in blando mihi corde reclinans,
 sal tuus insulsum me condiat et sitientes
 diues uena riget riuo mihi perpete sensus.
 dicam iterum gaudens et adhuc uix muneris huius
 330 credulus ingeminabo rogans: dic, quaeso, redisti
 teque ipsum teneo Nicetam, in quo hactenus aeger

309 egregi *A¹G¹R* natale *A* 310 materiam *B*, matiria *R* 311 mi-
 cui *GR*, emicuit *A¹* uolitans *GR* 312 miso *GR* intendi *GR*
 313 uel quae *GR* leuet *BGR*, libet *G* ore *T* 315 necetam *GR*
 dum *ADET*, qui *BGR* proximus mihi *G* adsidet *G* tangit me *GR*
 316 et *om. AD* later *R* anhellat *A*, anchellat *G*, anchelata *R*
 317 anhellantis *A*, anchellantis *GR* 318 ponens *BGR* meditantis *v*
 suscitatur] suggerit *E* igne *T* 319 animas *ADT* 320 reprimam *R*
 exiguus super me *G¹R* 321 sperabo *R*, sperabo *Schot.* referarumque *BG*,
 referarumque *R* 322 homo *GR* medici *ADR* carminis] campi missus
 (missus *G*) *GR* 323 probari *R*, probari *B* 324 dei *om. GR* aeterno
GR 325 neceta *GR* et *om. E* rectore *GR* ducto *GR* 326 su-
 steneor *GR* capud *BGR* reclinas *R* 327 insulsum *R*, insū *A¹*
 et] in *T* 328 uena] unda *GR* 329 iterum] igitur *E* uix] mihi *E*
 330 quesoso *G* 331 nicetum *B*, nectam *R*, niceta *v*, uenisti *G* qua
B, quem *E* actenus *D*, actenus necetā *G*

- noctes atque dies anima tabente pendendi?
 uenisti tandem quarto mihi redditus anno?
 sed grates Christo, quia te uel sero reuexit.
 335 quam metui ne te mediis regionibus hostis
 disclusum opposita bellorum nube teneret!
 sed desiderii superantibus obuia nobis
 uincla rupisti, nec te mare nec labor ullus
 nec Gothici tenuere metus nec frigora longis
 340 dura uiuis; uere in tantis, Niceta, fuisti
 casibus adfectu uictus uictorque benigno,
 fortis et infirmus pariter, sed utrumque potenter.
 uictus amicitia, uictus Felicis amore,
 uicisti duros tenera pietate labores.
 345 nunc age, sancte parens, aurem mihi dede manumque;
 nodemus socias in uincla mutua palmas
 inque uicem nexis alterno foedere dextris
 sermones uarios gressu spatiente seramus.
 enarrare libet simul et monstrare parenti
 350 sollicito nostros toto quo defuit actus
 tempore. nam cui iure magis mea gesta retexam
 Felicisque manu nobis operata reuoluam,
 quam cui cura sumus? gemino qui iure magistri
 et patris ut bene gesta probet, sic inproba damnet,
 355 corrigat errata et placidus disponat agenda;

332 adq. *G* anima *AD*¹, animo *cet.* tepente *B* 335 medis *GR*
 336 disclusum obposita *GR* tenere et *R* 337 eide[sideris] (*side corr.*)
G, dissediris *R* 338 uincla *AD* mare—340 uiuis *om. R* 339 gu-
 tici *G*, gotici *ET* frigore *D* 340 fuisti neceta *GR* 341 cassibus *R*
 affectu *A* uictorque *G* benigno *R* 342 infirmis *T* potenti *T*
 343 *add. in mg. B m. 3* uictus *om. GR* 344 labres *R* 345 sancte]
 nunc *add. GR* pariens *R* aut rem *AD* de manomque (*de m. 2*) *A*
 346 nodemus *D*, nos demus *Col.* motua *GR* 347 nixis *BGR* fidere
G, fodere *T* 348 uaros *R* gressus *RT*, gresu *G* patientiae *R*
 feramus *D¹T* 349 et narrare *T* licet *GR* et simul et *T* 350 solli-
 citos *B*, sollita (*de m. 2*) *A*, sollicita *D* 351 rete[m] *G* 352 resoluam *T*
 353 gemini *E* qui] q *E*, quoque *v* iure] cura *T* 354 ut] sui *GR*
 damnet *om. GR* 355 errata] reuocet *add. GR*

imperfecta iuuet precibus, perfecta sacerdos
 dedicet, atque ita se Felicis in aedibus ultro
 atque citro referat, tamquam ipsum pectore toto
 Felicem gerat et patria se iactet in aula.

- 360 ergo ueni, pater, et socio mihi iungere passu,
 dum te circumagens operum per singula duco.
 ecce uides istam, qua ianua prima receptat,
 porticus obscuro fuerat prius obruta tecto;
 nunc eadem noua pigmentis et culmine creuit.
- 365 ast ubi consaepum quadrato tegmine circa
 uestibulum medio reseratur in aethera campo,
 hortulus ante fuit male culto caespite, rarum
 area uilis holus nullos praebebat ad usus.
 interea nobis amor incidit hoc opus isto
- 370 aedificare loco; namque hunc res poscere cultum
 ipsa uidebatur, uenerandam ut martyris aulam
 eminus aduersa fõribus de fronte reclusis
 laetior inlustraret honos et aperta per arcus
 lucida frons bifores perfunderet intima largo
- 375 lumine, conspicui ad faciem conuersa sepulchri,
 quo tegitur posito sopitus corpore martyr,
 qui sua fulgentis solii pro limine Felix
 atria bis gemino patefactis lumine ualuis
 spectat ouans gaudetque piis sua moenia uinci

356 interfecta *A* 357 adq. *G* se *om. AD* 358 cit^o *D* refferat
G, ferat *T* tamquam] tantum *T* totum *E*, suo *GR* 359 patriam
BGR iectet *GR* aulam *BGR* 360 iugere *R* gresu *GR* 361 te
 circum] tecum *GR* agitans *E* 362 istac *coni. Zechmeister* quia *B*,
 quam *GRT* ianuam *GR* 363 obscura *B*, obscuro *R* tecta *A*
 364 figmentis *BG*, pigmentis *R* 365 conceptum *BET*, conspetum *R*
 tecmine *B* 366 reseratur *R* 367 cultu *GR*, casto *v* cispite *G*,
 hicapite *R* raram *B* 368 area] crea *D*, creta *AE* olus *G* nullus
R, nullo *T* ussus *G* 369 isto edificare in loco *G s. l. m. alt. ante*
 interea *inseruit* isti *Rosw.*, ipso *v* 370 iedificare *R* in loco *GR*
 huc *T* res poscere *ET*, repossere *ct.*, depossere *v* 371 ueneranda *B*
 marteris *G* 372 fonte *T* reculsis *R* 373 honus *B*, nobis *GR* arcis *E*
 374 intimam *GR*, intim *T* 375 conuera *R* 376 possito *R* 377 soli
BGR 378 atrio *D*¹

- 380 caetibus atque amplas populis gaudentibus aulas,
 laxari densas numerosa per ostia turbas.
 ipsaque, qua tumulus sacrati martyris extat,
 aula nouos habitus senio purgata resumpsit.
 trina manus uariis operata decoribus illam
 385 excoluit, biuges laqueari et marmore fabri,
 pictor imaginibus diuina ferentibus ora.
 ecce uides quantus splendor uelut aede renata
 rideat insculptum camera crispante lacunar.
 in ligno mentitur ebur, tectoque superne
 390 pendentes lychni spiris retinentur aënis
 et medio in uacuo laxis uaga lumina nutant
 funibus, undantes flammis leuis aura fatigat.
 quaeque prius pilis stetit, haec modo fulta columnis,
 uilia mutato spreuit caementa metallo.
 395 sed rursus redeamus in atria. conspice sursum
 inpositas longis duplicato tegmine cellas
 porticibus, metanda bonis habitacula digne,
 quos huc ad sancti iustum Felicis honorem
 duxerit orandi studium, non cura bibendi.
 400 nam quasi contignata sacris cenacula tectis

380 caetibus *GR* adq. *G* gaudentibus *AD*, rumpentibus *BET*,
 ruentibus *R*, ſiuentibus *G* aulam *T* 381 hostia *BEGRT* 382 tu-
 mulos *B* sacri *GR* marteris *G* existat *GR* 383 nouos uisus
 sermo purgata *T* 384 uaris *AG*, uoris *R* illa *GR* 385 mex coluit *R*
 biugis *BGRv*, biugi *Rosw.* loqueari *R* 386 picto *G*, picta *R*
 imiginibus *R*, imagnibus *A* referrentibus *R* hora *G* 387 quantum
GR uelud *BGR* 388 rideat et *AD*, ridebat *R* insculptum *G* ca-
 mara *GR* crispante *G* laconar *GR*, lupanar *T* 389 mentitus *T*,
 metitur *B*, mititur *GR* eburneum *G*, eborneum *R* superno *BGR*
 390 pendens *A* lychni *BE*, lychni *GR*, lychnis *T* orbes *T*, superis
B, popinis *G*, sopinis *R* retinentur *GR* abenis *G*, habenis *BR*
 391 notant *R* 392 undantes *R* aura fatigat *T* 393 quaque *ADE*
 philis *GR* culminis *R* 394 motato *R* spreuit *R* caementa *G*,
 cimenta *B*, cementa *AR*, cœmenta *D* 395 sursum *ADE*, rursus *cet. v*
 396 inpositas *GR* tegmine *B* celsas *T* 397 bonis] ionis *B*, nobis
GR 398 quo *T* 399 duxerat *G* 400 contignata *A* cenacula *A*,
 coenacula *ET*

- spectant de superis altaria tuta fenestris,
 sub quibus intus habent sanctorum corpora sedem.
 namque et apostolici cineres sub caelitate mensa
 depositi placitum Christo spirantis odorem
 405 pulueris inter sancta sacri libamina reddunt.
 hic pater Andreas, hic qui piscator ad Argos
 missus uaniloquas docuit mutescere linguas;
 qui postquam populos ruptis erroris iniqui
 retibus explicuit traxitque ad retia Christi,
 410 Thessalicas fuso damnauit sanguine Patras.
 hic et praecursor domini et baptista Iohannes,
 idem euangelii sacra ianua metaque legis,
 hospes et ipse mei ueniens Felicis ad aulas,
 parte sui cineris fraternum funus honorat.
 415 hic dubius gemino Didymus cognomine Thomas
 adiacet; hunc Christus pauidae cunctamine mentis
 pro nostra dubitare fide permisit, ut et nos
 hoc duce firmati dominumque deumque trementes
 uiuere post mortem uero fateamur Iesum
 420 corpore, uina suae monstrantem uulnera carnis,
 ut ueniente die, qua iam manifestus aperta

401 supernis *GR* tuta *ADAE*, tua tuta (tota *R*) *GR*, tota *BTv* fenestris *G*, finistris *R* 402 sedem *G*, sedes *B* 403 apostolicis *G* cineres *R* caeleste *G* mense *T* 404 depositi *R*, depositi *D* 405 sancta *om. BGR* pulueris alma inter sancti libamina *v*, pulueris inter sacra deo libamina *Rosw.* sacri sui *B*, sacra sui *GR* libamina *G* 406 huc *G*, hic *R* andrias *R* hic ipse *AD* piscatur *GR* ad agros *D*, ad agros *G*, targus *R* 407 misus *GR* uanilocas *R* mutescere *R*, mutescere *A* 408 ruptis] pupditis *R* 409 raetia *A* 410 thessalicas *G*, thessalica *AD* fuso *G*, fusto *R* patrias *R*, patreas *G* 411 hu *G* praecursor *R*, praecussor *B* babbista *B* iohannis *GR* 412 fide *GR* euuangelii *B*, euangeli *R* ianuam *G* metaque] et aqua *D* 413 hospes *G* felicis ueniens *GR* aulam *T* 414 porte *R*, pater *G* sua *v* 415 hic (hiic *G*) *ω* et *Beda*, huic *v* didymi *E*, didimus *BDT* nomine didimus (dedimus *R*) *GR* 416 adiacet *R* pauidae *G* conctamine *GR* *us.* 417 et 418 *om. v* et] ad *R* 418 dñm xp̄mque *B* trementis *B* 419 uero] uiuo *E* 421 ut] et *Bv*

luce deus ueniet, cruciata in carne coruscum
 agnoscant trepidi quem confixere rebelles.
 hic medicus Lucas prius arte, deinde loquella,
 425 bis medicus Lucas; ut quondam corporis aegros
 terrena curabat ope, et nunc mentibus aegris
 composuit gemino uitae medicamina libro.
 his socii pietate fide uirtute corona
 martyres Agricola et Proculo Vitalis adhaerens
 430 et quae Chalcidicis Euphemia martyr in oris
 signat uirgineo sacratum sanguine litus.
 Vitalem Agricolam Proculumque Bononia condit,
 quos iurata fides pietatis in arma uocauit
 parque salutiferis textit uictoria palmis
 435 corpora transfixos trabalibus inclita clauis.
 hic et Nazarius martyr, quem munere fido
 nobilis Ambrosii substrata mente recepi;
 culmina Felicis dignatur et ipse cohospes
 fraternasque domos priuatis sedibus addit.
 440 quamuis sancti omnes toto simul orbe per unum
 sint ubicumque deum, quo praesentantur ubique

422 choruscum *B* 423 tripidi *G* crucifixere *R* 424 hiic *G*, bis
Paul. primum *T* loquela *BET* 425 luca *A*¹ quandam *R* cor-
 pore *R*, corpere *G* 426 artus consolidat et nunc *Paul.* in mentibus
Paul., gentibus *G* 427 conpossuit *G* geminos *T Paul.*, *om. GR* me-
 dicamine *B*, medicamenta *GR* libros *T Paul.* 428 sociis *B*, sociis *GR*
 pietae *R* firtute *R* 429 martyris *B* agricola *GR*, agricolae *E* et
om. E proculus *BGR* ad herentes *GR* 430 et quae calcidicis *D*,
 et quos caldidicis *B*, quos caldidicis *R*, caldeicis *G* euphemia *T*, eufemia
ADE, eufemiae *BGR* martyr in] martiris *GR* 431 littus *E*, tellus *G*
 432 agriculam *GR* bona *R* 433 pieatis *R* renocauit *R* *post* 433
add. ET: et paribus compisit uictoria celsa coronis 434 proque *v*
 435 transfixas *GR* traualibus *AD*, trabilibus *G* inclyta *AD*
 436 hiic *G* nagarius *R*, nagorius *G*, uagarius *B* qui *GR* monere
G, funere *B* 437 nubilus *GR* ambrosi *G*, ambroso *R*, ambrosius *T*
 subtracta *B*, subtrata *GR* recepit *T*, recipere *GR* 438 carmina *GR*
 feicis *G* dignatu *E* coostes *G*, conospes *R* 439 paternasque *GR*
 domus *BGR* edibus *B* 440 smul *R* 441 sunt *GR* p̄sent *B*,
 praesentur *R*

- corporis ut sua membra deo, sed didita sanctis
sunt loca corporibus, neque tantum, qua iacet ora
totum corpus, ibi positorum gratia uiuit;
- 445 sed quacumque pii est pars corporis, et manus extat
contestante deo meriti documenta beati,
magna et in exiguo sanctorum puluere uirtus
clamat apostolici uim corporis indice uerbo.
his igitur uicinus erit quicumque supernis
- 450 castus ager tectis et qui procul aduena recto
percitus adfectu sanctas properarit ad aedes;
cum uelit oratum Christo secretas adire,
siue die seu nocte uelit sua promere uota,
inpiger adtigu de limine prodeat hospes.
- 455 hoc etiam mirare, domus quod martyris alta
lege sacramenti per limina trina patescit
(fassus enim est unum trino sub nomine regnum).
et quod contextae iunctis sibi molibus aedes
iure pio signant, quoniam, etsi culmina plura
- 460 sint domibus structis, sanctae tamen unica pacis
est domus et multis unum concordia membris
corpus agit, cui conpago stat uertice Christi.
forsitan haec inter cupidus spectacula quaeras,

442 sed *om. BGR* didita *AD*, dedita *BÆE*, debita *Tv*, reddita sunt
GR 443 sunt *om. GR* tam *B* 444 tantum *G* sibi *GR* positorum
GR 445 cumque (^{qua} *m. 2*) *Δ*, quocumque *v* existat *GR* 446 con-
stante *G*, constante *T* documenta *ADΔR* 447 et in exiguo *G s. l. m.*
alt. puluere] corpore *v* 450 agit *GR*, eget *T* a tectis *G* et
uena *R* tecto *T* 451 peritus *GR* affectu *G*, acuetu *R* sanctus *A¹*,
sca *Δ* properat *GR*, properaret *B*, propararit *T* 452 qui *R* uelit
ABDÆETv, uellit *GR*, uolet *Rosw.* oratorium *GR* *xpm* *T*, *sca*s *fort.*
453 siue die siue *GR* uellit *GR* 454 attiguo *BΔ¹ET* de] e *GR*
prodiat *GR*, pbeat *T* 455 minare *B* quo *Bv* 456 leges *R* lu-
mina *T* potescit *R* 457 Passus *B*, fas *GR* est enim *GR* numine
AD regem *v*, regnum heri *R* 458 contexe *B*, textu *GR* iunctus *G¹*
moenibus *AD* 459 iure *ADE*, lumine *BGRT*, fune *v* etsi] et *GR*
culmina *B* pura *GR* 460 sunt *BGR* sanctae *AGR*, sancte *DE*,
sancta et *BTv* tamen *om. GR* 461 domus est *R* 462 cui *om. GR*
conpago suo *GR* christi *ADE*, christo *cet.* 463 inter haec *R*

- unde replenda sit haec tot fontibus area dines,
 465 cum procul urbs et ductus aquae prope nullus ab urbe
 exiguam huc tenui dimittat limite guttam.
 respondebo, nihil propria nos fidere dextra,
 nil ope terrena confidere, cuncta potenti
 deposuisse deo et fontes praesumere caelo.
 470 denique cisternas adstruximus undique tectis,
 capturi fundente deo de nubibus amnes,
 unde fluant pariter plenis caua marmora labris.
 quod si etiam interdum obueniatur defectus aquarum,
 ordine disposito uarias distincta figuras
 475 concharumque modis et pictis florida metis
 forte erit et siccis spectabilis area uasis.
 namque tenes etiam magna Salomonis in aede
 quam fuerit decori siccum mare, quod sapiens rex
 aere dedit solido et tauris suspendit aënis.
 480 aspice nunc aliud latus: ut sit porticus una,
 et paries mediis spatio bipatente columnis
 culmine discretas aditu sibi copulat aulas.
 tempus in hanc transire oculis peragrantibus aedem,
 quae longum reserata latus, cum lumine caeli
 485 adquirit spatium tecti, quod in atria iuncta
 panditur, insertos socians disiuncta per arcus

477] (I. Paral. 18, 8).

464 repleta asit *G* aerea *B*, açrea *G* dius *R* 465 nam *GR*
 urbs *B*, fons *GR* 466 exinguam *R* hoc *B* demittat *T*, dimitat *G*,
 dimittam *T* 467 nil *T* dextera *GR* 468 nihil *AGR*, nihilo *D*
 ope] per *D* considerare *R* 469 disposuisse *B*, dispossuisse *GR* 470 di-
 neque et *R*, denique et *G* chisternas *G*, histernas *R* adtraximus *G*,
 et traximus *R* 471 capturas *G*¹*D* fondente *G* 472 undae *G* mar-
 more *T* lapsis *E* 473 obueniatur *ADET*, ut ueniatur *Bv*, subueniatur *GR*,
 eueniatur *Rosv.* 474 disposito *R* uariis *E*² distinguat *G*, distingit *R*
 475 concharumque *BGRT* pectis *B* metris *T* 476 uasis *R*
 477 salomonis *G*, salamonis *R* 479 arae *R* edidit *BGR* solidi *D*
 tuaris *R*, loris *T* aeneis *BGR* 481 medis *G*¹*R*, medius *T* 482 editus
BDGRT ibi *BT* copulauit *GR* 483 hac *A*¹, ano *R* 485 ad-
 quierit *R* tecti *om. T* atria *R*, atra *T* 486 panditur—disiuncta
om. T socians *G*¹*R* iuncta *T* arcus *R*

- et populis rigui praebet spectacula campi,
quem tamen includunt structo circumdata saepto
moenia, ne pateant oculis sacra tecta profanis
490 uestibulumque patens aurae defendant operta.
nec mirere sacras spatiis aderescere caulas;
crescit ubique potens aeterni gloria Christi,
sanctorum cumulatur honor, deus omnibus unus
noscitur, inlustrat quia sanctus spiritus orbem,
495 cumque coaeterno regnat pater filius heres,
inde propagato pia gratia lumine ueri
multiplicat populis aeternae semina uitae.
et quia pastor oves auget bonus, ampla redemptis
crescere cum gregibus fauet altus ouilia Christus.
500 ingredi haec psalmis recinens, antistes, et hymnis
et mea uota refer domino et tua gaudia uotis
iunge meis, celebrans communis festa patroni.
tempore oportuno pro peccatore rogabis
gaudentem dominum de confessoris honore.
505 hoc duce procliui tua tramite uota ferentur,
Felix diuinas tibi praeuus ibit ad aures,
teque sacris psalmisque simul deuota litante
obsequia placido descendet numine Christus,
ut populum templumque sacra caligine uelet,

488 includunt *T*, claudunt *R* strictum *T* septo *BGR*, sepe *T*
489 moeniae *G* sacra tecta] sacrata *R*, sacramenta *G* 490 aurae *AD*,
aure *ET*, aule *B*, auiae *GR*, aura *v* defendant *scripsi*, defundat *G*,
defendat *cet.*, defendit *v* operata *R* 491 miraris *GR* sacris *E*
spatis *GR*, spatio huic *T* aulas *BGR* 492 patens *R* 493 in omni-
bus *GR* 494 sanctus quia *B* 495 cum quo eterno *B*, cumque cum
aeterno *R*, cumque aeterno *G* 496 propagatur *G*, propago *AD* ueri]
caeli *T* 497 eterna *B* uiae *R* 498 postor *R* 499 cescere (^o *m.* 2) *A*
fouet *v*, facit *comi. Sacch.* fauet—501 et mea *om. R* 500 palmis *AD*,
salmis *G* antestes *G*, antestis *B* ymnis *BD*, ymnis *G* 501 et mea
om. R deo refer (reffer *R*) *GR* et *om. T* 502 iunger *R* communis *R*
503 peccatare *B* 505 procliui *BGR* uota *re G* 506 diuicias *B*
507 sacris psalmis simul et *v*, sacra psalmisque simul *Rosv.* psalmisque
AET, palmisque *BD*, psalmis *R*, salmis *G* litente *R* 508 placido] pa-
uendo *GR* descendet *GR*, defendet *D*² nomine *BGR* 509 aciligne *R*

- 510 infundens niueam per operta sacraria nubem.
 nunc uolo picturas fucatis agmine longo
 porticibus uideas paulumque supina fatiges
 colla, reclinato dum perlegis omnia uultu.
 qui uidet haec uacuis agnoscens uera figuris
 515 non uacua fidam sibi pascit imagine mentem.
 omnia namque tenet serie pictura fideli,
 quae senior scripsit per quinque uolumina Moyses,
 quae gessit domini signatus nomine Iesus,
 quo duce Iordanis suspenso gurgite fixis
 520 fluctibus a facie diuinae restitit arcae.
 uis noua diuisit flumen; pars amne refuso
 constitit et fluuii pars in mare lapsa cucurrit
 destituitque uadum, et ualidus qua fonte ruebat
 inpetus adstrictas alte cumulauerat undas
 525 et tremula conpage minax pendebat aquae mons,
 despectans transire pedes arente profundo
 et medio pedibus siccis in flumine ferri
 puluerulenta hominum duro uestigia limo.
 iam distinguentem modico Ruth tempora libro,
 530 tempora Iudicibus finita et Regibus orta,
 intentis transcurrere oculis; breuis ista uidetur
 historia, at magni signat mysteria belli,

522] Ios. 3, 15. 532] Ruth 1, 14; 2, 11.

510 niuiam *GR* propter *T* aperta *AD* 511 pictuaras *R* fabri-
 catis *T* 512 pauloque *B* et *Conu.*, paululum *GR* sopina fagites *R*
 513 cola *G* perlegas *BGR* 514 qui idet *R* uera] umbra *T* 515 sibi
 fidam *G*, sibi sibi fidam *R* pascet *v* 516 tenit *G* siriae *R*, sirie *G*
 517 scripsit *GR* moises *G*, moyses *ADE* 518 gesit *G* noī̄ hiesus
AD 519 iordanes *AD* susperso *R* 520 faciae *G* 521 diuissit *R*
 refuso *AE*, recluso *GR*, recusso *D*, recurso *BTv* 522 consistit *R* flui
G⁴R labsa *R* 523 distituitque *GR*, destituitque *D* et *om. E*
 funte *R*, forte *v* 524 alter *T* comulauerat *GR* 525 *om. T*
 trimula *G* conpagine *G* minas *R* 526 despectant *D*, dispectans *G*,
 dispetans *R* transsire *R* arante *AD*, orante *R* 527 et *om. R*
 528 puluerolenta *AD*, pullurulenta *G* uestigio *B* 529 distinguente *B*
 medico *RT* ruht *D*, rhut *E*, nuth *R* 530 et *om. B*, et de *R*
 531 breuius *D* 532 ad *D* mangni *R*

- quod geminae scindunt sese in diuersa sorores.
 Ruth sequitur sanctam quam deserit Orpha parentem;
 535 perfidiam nurus una, fidem nurus altera monstrat:
 praefert una deum patriae, patriam altera uitae.
 nonne, precor, toto manet haec discordia mundo
 parte sequente deum uel parte ruente per orbem?
 atque utinam pars aequa foret necis atque salutis!
 540 sed multos uia lata capit facilique ruina
 labentes prono rapit inreuocabilis error.
 forte requiratur quanam ratione gerendi
 sederit haec nobis sententia, pingere sanctas
 raro more domos animantibus adsimulatis.
 545 accipite et paucis temptabo exponere causas.
 quos agat huc sancti Felicis gloria coetus,
 obscurum nulli; sed turba frequentior hic est
 rusticitas non cassa fide neque docta legendi.
 haec adsueta diu sacris seruire profanis
 550 uentre deo, tandem conuertitur aduena Christo,
 dum sanctorum opera in Christo mirantur aperta.
 cernite quam multi coeant ex omnibus agris
 quamque pie rudibus decepti mentibus errant.
 longinquas liquere domus, spreuere pruinas
 555 non gelidi feruente fide; et nunc ecce frequentes

533 quo *T*, quam *v* gemine *GR* diuisa *GR* 534 *sām* (a ex c) *G*
 orfa *ABDGR* 535 et patriam *GR* 536 preferit *B* patrie et *B*
 537 *om. GR* 538 sequentē *A* partae *A* 539 equa *GR* adq. *G*
 540 uiolata *BT* 541 labantes *R* pronos *T* 542 quantam *BGR* 543 se-
 derit *EGRT*, set erit *B*, ederit *R*², deserit *AD*, sed sit *Conu.* haec *om. R*
 nobis haec *G*, nobis ** (de *eras.*) *A* sentia *A* pingere *GR* 544 marmore
 raro domus *B*, marmore domus *GR*, raro domus *Conu.* adsimulatis *BR*,
 assimilatis *T* 545 accipe *B* et *Conu.* 546 quos *om. R* agit *BG* et *Conu.*
 caetus *GR* 547 obscurum *R* nullis *A* hic *AD*, his *cet.* 548 cui ru-
 sticitas *GR* casa *G* 549 sacri *R* 550 deo] dum *Conu.* aduera *R*
 551 operari *GR* miratur *GRT* 552 quam *s. l. G* commeant *R*, co-
 meant *G* et *Conu.*, comeante *B* agribus *R* 553 perque *B*, quam *GR*
 direpti *GR* 554 longinquas *R* linguere *T*, longuire *G*, longire *R*
 domos *DEGT* sprauere *T*, spreuire *G*, sprauere *R* pruinas *E*, ruinas *cet.*
 555 gilidi *R*, lgilidi *G*, geli *T* nece *B*, esse *Conu.* frequenter *A*¹

- per totam et uigiles extendunt gaudia noctem,
 laetitia somnos, tenebras funalibus arcent.
 uerum utinam sanis agerent haec gaudia uotis
 nec sua liminibus miscerent pocula sanctis.
- 560 quamlibet et ieiuna cohors potiore resultet
 obsequio, castis sanctos quae uocibus hymnos
 personat et domino cantatam sobria laudem
 inmolat: ignoscenda tamen puto talia paruis
 gaudia quae ducunt epulis, quia mentibus error
- 565 inrepsit rudibus; nec tantae conscia culpae
 simplicitas pietate cadit, male credula sanctos
 perfusis halante mero gaudere sepulchris.
 ergo probant obiti quod damnauere magistri?
 mensa Petri recipit quod Petri dogma refutat?
- 570 unus ubique calix domini, est cibus unus et una
 mensa domusque dei. discedant uina tabernis;
 sancta precum domus est ecclesia; cede sacratis
 liminibus, serpens. non hac male ludus in aula
 debetur, sed poena tibi; ludibria misces
- 575 suppliciiis, inimice, tuis. idem tibi discors
 tormentis ululas atque inter pocula cantas.
 Felicem metuis, Felicem spernis inepte,
 ebrius insultas, reus oras; et miser ipso
 iudice luxurias, quo uindice plecteris ardens.
- 569] (I Petr. 4, 3).

556 et *om.* *BE et Comu.* 557 sumnos *R* funalibus lichinis *G*, funabilibus lichinis *R* 559 pocula *G* 560 et] haec *v*, hic *Rosw.* ieiunia *R* coors *BT*, chors *GR* potiori *R* 561 quae *D*, que *cet.*, quoque *v* ymnos *BDRT*, iminos *G* 562 cantata *R* 563 ignoscenda *G* alia *A*¹, uel alia *T* 564 quae ducent *R*, ducunt quae *G* 565 inrepsit *ADE*, inripit *GR*, inrepsit *cet.* ne *T* culpae *G* 566 simplicitas *GR* cadat *T* sanctis *BGR* 567 perfussis *GR* alante *BR*, alente *G*, anhelante *T* gaudetque *B*, gaudet *GR* 568 ergone *G* optimi *GR* damnabere *A* 569 mensa *AD*, mensque *BDT*, mensaque *GR* dogma *G*, dogma *B* refuat *R* 570 utique *R* est] et *Dv* 571 dei est *GR* discedant *ω*, diuendant *v* 572 ecclesia *A*, aeclesia *GR* 573 limitibus *R* 574 sebetur *T* penatibus *BE* misce *GR* 575 supplicis *GR* tibi *om.* *GR* 576 turmentis *GR* adq. *G* 579 luxurias *GR* uendice *G*

- 580 propterea uisum nobis opus utile totis
 Felicis domibus pictura ludere sancta,
 si forte adtonitas haec per spectacula mentes
 agrestum caperet fucata coloribus umbra,
 quae super exprimitur titulis, ut littera monstret
 585 quod manus explicuit, dumque omnes picta uicissim
 ostendunt releguntque sibi, uel tardius escae
 sint memores, dum grata oculis ieiunia pascunt,
 atque ita se melior stupefactis inserat usus,
 dum fallit pictura famem; sanctasque legenti
 590 historias castorum operum subrepat honestas
 exemplis inducta piis; potatur hianti
 sobrietas, nimii subeunt obliuia uini.
 dumque diem ducunt spatio maiore tuentes,
 pocula rarescunt, quia per miracula tracto
 595 tempore iam paucae superant epulantibus horae.
 quod superest ex his, quae facta et picta uidemus,
 materiam orandi pro me tibi suggero poscens,
 rem Felicis agens ut pro me sedulus ores.
 et decet, ut quem mente pia comitaris eundem
 600 et mentis facie referas animoque sequaris
 par in amore mei; nec enim miser ambiguo amari

580 uisum est *BR*, uisum est *G* utile *R* 581 ludere *uv*, illudere
Rosw. 582 haec *G* 583 agrestum *B* humbra *GR* 584 expri-
 matur *GR* ut] uel *T* litera *R* monstraret *GR* 585 expleuit *GR*
 adhuc omnes *G* 586 sibi *om. R* aescae *GR* 587 sunt *GR* po-
 scunt *GR* 588 ita *om. R* usis *A*¹ 589 pictora *R* ligenti *R*, le-
 gendi *B et Conu.*, legentibus *G* 590 historis *R* subrepat *G*, sub-
 reopit *R*, subrepat *T* 591 postur *R*, laudatur *T*, suadetur *v* hianti *R*
 592 sobrietas *GR* nimia *GR* sueunt *R* oliua *B* 593 spatio—
 594 rarescunt *om. AD* maiori *GR* ruentes *Conu.* 594 pocula *G*
 qua *GR* tractu *A*, trato *R*, subtracto *G*, tractant *v* 595 tempora *v*
 pauca *G* supant *A*¹, subeunt *BGR et Conu.*, suberunt *v* orae *G*,
 ore *B* 596 quod *ADE*, quae *cet.* superest his (hiis *G*) *GR*, super
 extant his *B* denus *G*¹ 597 materiam *R* poscens *BGR*, posces *A*¹,
 posce *DAET* 598 felicis *R* 599 pia mente *R* eundem (ⁿ *m. 2*) *A*
 600 requiras *BGR* aieque *E* 601 per *R* amoe *R* mei] dei *BGR*
 nec] ecce *GR*, ecce et *B* ambiguo *BG*

- martyre, uel modici dignatus amore catelli,
 cum mihi uita domus res gratia gloria panis
 sit Felix donante deo. quo praesule posce
 605 montibus in sanctis mea fundamenta locari
 et coeptam peragi inrupto molimine turrem.
 de Genesi, precor, hunc orandi collige sensum,
 ne maneam terrenus Adam, sed uirgine terra
 nascar et exposito ueteri noua former imago.
 610 educar tellure mea generisque mei sim
 degener et sponsae festinem ad mellea terrae
 flumina, Chaldaei seruatus ab igne camini.
 sim facilis tectis quasi Lot fore semper aperta,
 liberer ut Sodomis; neque uertam lumina retro,
 615 ne salis in lapidem uertar sale cordis egenus.
 hostia uiua deo tanquam puer offerar Isac
 et mea ligna gerens sequar alium sub cruce patrem.
 inueniam puteos, sed ne, precor, obruat illos
 inuidus et uiuentis aquae caecator Amalech.
 620 sim profugus mundi, tanquam benedictus Iacob
 fratris Edom fugitiuus erat, fessoque sacrandum
 subponam capiti lapidem Christoque quiescam.

605] (Ps. 86, 1). 609] (I Cor. 15, 48). 615] (Gen. 19). 616]
 (Gen. 22, 26). 619] (Gen. 26, 15). 622] (Gen. 28, 11).

602 catuli *GR* catuli dignatus amore *B* 603 res et *GR* gloria
om. R ponis *R* 604 dñs *GR* praesulae *GR* 606 *post* 607
ponendum indicat G turrim *A* 607 genissi *G*, genisi *R* hunc
om. G colliges *G*, colleges *R* 608 ne ne maneam *T* sed] de *E*
 terra ego *G* 609 nascur *G* et *om. GR* exposita *GR*, exposita
uel exposito cons. Lebrun nouare formarer imagine *GR* 610 tel-
 lore *G*¹ ut sim *B* 611 degenerere *GR* et *om. GR* sponte *T*
 mella *GR* 612 flamma *T* caldei *ABDGRT* igni *GR* 613 fa-
 ciles *G*¹ loth *ω* 614 ut] et *B* sodimis *R* 615 neque *GR* talis *G*¹
 mutar *G*, motar *R* sali *R* 616 deo uiua *G*¹*R* puero offerrar *R*
 isaac *D*²*AE*, ysaac *T* 617 alium *G* 619 inuidos *G*¹ uiuentes *R*
 caecatur *R* amalech *ADEGT*, in amalech *R*, amaletch *B* 620 pro-
 fus^{us} (*m. 2*) *A* bene benedictus *G* 621 edum *R*, aedum *G*, edom
s. l. m. 2 A fugitiuus *GR* sacrandum *om. GR* 622 laudem *G*¹
 quiescem *D*¹

- sit mihi castus amor, sit et horror amoris iniqui,
 carnis ut inlecebras uelut inuiolatus Ioseph
 625 effugiam uinclis exuto corpore liber
 criminis et spolium mundo carnale relinquam.
 tempus enim longe fieri complexibus, instat
 summa dies, prope iam dominus, iam surgere somno
 tempus et ad domini pulsum uigilare paratos.
 630 sit mihi ab Aegypto bonus exitus, ut duce lege
 diuisos penetrans undosi pectoris aestus
 fluctibus euadam rubris dominique triumphum
 demerso Pharaone canam, cui subplice uoto
 exultando tremens et cum formidine gaudens
 635 ipsius pia dona, meos commendo labores.
 adsere, Niceta, prece quod precor, et simul omnes,
 qui simul huc sancta pro religione coistis,
 deuoti domino et gratantes dicite mecum:
 haec tibi, Christe deus, tenui fragilique paratu
 640 pro nobis facimus; nec enim te, summe creator,
 facta manu capiunt, toto quem corpore mundus
 non capit, angustum cui caelum terraque punctum est.
 sed sanctis sine fine tuis deuota ferentes
 obsequia exiguo magno ueneramur honore,

624] (Gen. 29). 627] (Eccl. 3, 5). 632] (Ex. 7, 14).

623 çemoris *G* 624 inuiolatos *R* 625 uinclis *GR* 626 cre-
 minis *GR* 627 cõflexibus *AD* (*sed f in ras. D^a*), amplexibus *GR* 628 et
 prope *GR* iam *om. GR* surge *A¹* sumno *GR* 629 tempus ~ *G*
 dominum *GR* sulsum *R* paratus *G*, portatus *R*, parato *E* 630 exodus *E*
 631 diuissos *R* penetrans] acta *add. R* 632 subris *ut uidetur R*,
 duris *T* 633 faraone *ADEGR*, pharahone *B* cui *ADET*, cum *BGR*
 suplice *BR* 634 gaudiens *R* 635 meus *G¹R* 636 adserere *G* ne-
 ceta *R*, necita *G* quam *B*, que *T* 637 huc *ω et cod. L Bedae de re*
*m. p. 252, 7 (sed hac P, ha*c F)* relegione *R* 638 et] hoc *E*, hec *T*
 grates *G¹R* discite *BR*, discete *G* 639 fragilique *ω*, facilique *Rosw.*
 640 facinus *B* enim *B s. l. m. 3* 641 toto—642 capit *om. R* que
 in *A* 642 cui caelum angustum cui (cuique *R*) toto corpore mundus
 terraque punctum est *GR* punctum] cuncta *T* 643 referentes *G*
 644 exiguos magno *B*

645 sperantes illis exoratoribus, ut tu
in nobis operum ponas perfecta tuorum
culmina et extractis habitator mentibus adsis.

XXVIII.

In ueteri nobis noua res adnascitur actu,
et solita insolito crescunt sollemnia uoto,
materiamque simul mihi carminis et simul almi
natalem geminant Felicis in aedibus eius
5 nata recens opera haec, quae molibus undique celsis
cernitis emicuisse pari splendentia cultu.
istic porticibus late circumdata longis
uestibula incluso tectis reserantur operto
et simul astra oculis, ingressibus atria pandunt.
10 illic adiunctis sociantur moenibus aulae
diffusoque situ simul et coeunte patentes
aemula consortis iungunt fastigia tignis
et paribus uarie speciosae cultibus extant
marmore pictura laquearibus atque columnis,
15 inter quae et modicis uariatur gratia cellis;

645 exoratoribus *R* 647 et *om.* *G*¹*R*. — finit *G*, explicit octauus *A*,
explicit octauus *D*, finit quintus liber *R*.

XXVIII. *ABDEGRT*; *A* *exh.* 5. 6. 12. 13. 110—137; *Beda de re metr.*
VII p. 248 sqq. *ed. Keil exh. us.* 37. 65. 91. 202. 215; *Ion(as Aurelian. de*
cultu uirg. ed. Mign. tom. 106, p. 348) exh. 115—136; *Conu(entus Parisin.*
ed. Mign. tom. 98, p. 1321) exh. 115—137. — incipit natalis decimus *B*,
incipit liber ·X· *E*, incipit nonus *AD*, item uersus de natiuitate eiusdem
et de aedificiis basilice ipsius *T* 1 cetu *R* 2 insolita *AD*¹*G* sol-
lemnia *G* uoto *ω*, ritu *v* 3 mater quamque *D* 4 geminante *B*
5 nota *T* undice *R* caelsis *GR* 7 istis *T* late] alte *E* 8 in-
cluso *ABDET*, inclusa *R*, incluso *G*, impluio *Rosw.*, in cliuo *v* tecti
GR referantur *A*, reserantur *R* operto *AD*, aperto *cet.* 10 ad-
iunctae *Bv* menibus *G* 11 defusoque *G*, defussuque *R* situ *ω*,
sinu *Rosw.* caeunte *R*, coeunte *T* parentes *AD*, patente *B*, pariete
GR, potentes *v* 12 consortis *AD* iungunt *G* 13 uarie *BET*, ua-
riarum *ADA*, uarietates *G*, uarietatib; (tib; *exp.*) es *R*, uariae et *v* existant
*G*¹*R* 14 marmora *R* laquearibus *G* columnis *R* 15 celtis *T*

- quas in porticibus, qua longius una coactum
 porticus in spatium tractu pertenditur uno,
 adpositas lateri tria cominus ora recludunt
 trinaque cancellis currentibus ostia pandunt.
 20 martyribus mediam pictis pia nomina signant,
 quos par in uario redimiuit gloria sexu.
 at geminas, quae sunt dextra laeuaque patentes,
 binis historiis ornat pictura fidelis.
 unam sanctorum complent sacra gesta uirorum,
 25 Iob uulneribus temptatus, lumine Tobit;
 ast aliam sexus minor obtinet, inclita Indith,
 qua simul et regina potens depingitur Esther.
 interior uariis ornatibus area ridet,
 laeta super tectis et aperta luce serenis
 30 frontibus atque infra niueis redimita columnis.
 cuius in exposito praelucens cantharus extat,
 quem cancellato tegit aerea culmine turris.
 cetera dispositis stant uasa sub aëre nudo
 fonticulis, grato uarie quibus ordine fixis
 35 dissidet artis opus, concordat uena metalli,
 unaque diuerso fluit ore capacibus unda.
 basilicis haec iuncta tribus patet area cunctis,

16 partibus *R* quo *BGR* longus *B* 17 protenditur *B*, por-
 tenditur *v* 18 adpositas *R* cominus *BET* recludunt *AD*, reclu-
 dunt *E* 19 hostia *BEGRT* 20 media *GR* signat *BGR* 21 pari *T*
 redimiui *T* 22 ad *AD*, *om. GR* dextera *GR* leuaque (que *s. l.*) *G*
 patentes *om. GR* 23 historis *BGR* patura *G*¹ fideles *D*² 24 com-
 plet *T* 25 iobu *A*, iobus *v* tobi *GR*, toḥbi *R*, tobis *cet.* 26 secus *AD*
 miror *R* iudid *G*, iuthit *R* 27 et *om. GR* potens *om. GR* de-
 pinguitur *GR* hester *BERT*, haester *G*, aester *AD* 28 uaris *GR*
 harea *GR*, area *B* 29 lata *BGR* supra *Rosw.* apertis *D*
 30 gradu *T* redemita columnis *R* 31 exposito *GR*, expositu *T*
 praeuicens *R et s. l. G* cantarus *BT*, cantarrus *G* existat *GR*
 32 haerea *GR* terris *ADG*¹ 33 dispositis *GR* uasa *om. GR*
 ahere *G* 34 fronticulis *G*, frunticulis *R*; uassa *add. GR* ordine qui-
 bus uariae *GR* 35 desidet *GR* 36 undique *G* capacibus ω , ca-
 pacius *v* 37 bassilicis *G*, basalicis *R*, basilis *A*¹ coniuncta *BGR*
 atribus *G* harea *GR* tectis *D*

- diuersosque aditus ex uno pandit ad omnes,
 atque itidem gremio diuersos excipit uno
 40 a tribus egressus, medio spatiosa pauito;
 quod tamen ordinibus structis per quinque nitentum
 agmina concharum series denseta coacto
 marmore mirum oculis aperit, spatiantibus artat;
 sed circumiectis in porticibus spatari
 45 copia larga subest interpositisque columnas
 cancellis fessos incumbere et inde fluentes
 aspectare lacus pedibusque madentia siccis
 cernere nec calcare sola et certamine blando
 mirari placido salientes murmure fontes.
 50 non solum hiberno placitura in tempore praesto est
 commoditas, quia sic tecti iuuat umbra per aestum,
 sicut aprica placent in frigore siccaque in imbri.
 parte alia patet exterior quae cingitur aequae
 area porticibus, cultu minor, aequore maior.
 55 ante sacras aedes longe spectabile pandit
 uestibulum, duplici quae extractis tegmine cellis
 per contextarum coeuntia tigna domorum
 castelli speciem meditatur imagine muri
 conciliisque forum late spatiabile pandit.
 60 quale loco signum Felix uenerandus in isto

38 additus *R* 39 excipitoⁿ no *G* 40 at rebus *B*, aⁱ ribus (ⁱ m. 2) *D*
 egressos *GR* speciosa *T*, spatio *D*³ pauimento *GR*, pauimenti *D*³
 41 structus *A* per *om. AD* nitentes *T* 42 series concharum *G*,
 sries chuncarum *R* concarum *BT* denseta *ADE*, densata *cet.*
 43 mirum ω , mira *v* spectantibus *GR* arctat *E*, arte *B*, arta *A*, ab-
 tat *G*, abat *R*, astat *D*, artum *T* miram o. a. sp. artem *coni. Chatel.*
 44 circumlectis *R* 45 columnis *E* 46 cancellis *R* incombere *R* ex *G*
 47 lacus ω , iocos *Rosw.*, locos *v* pedibus *G* madantia *GR* 48 call-
 care *R* sola *om. T* 49 salientes *R* marmore *BGR* 50 hiberno
*G*¹*R* est *om. T* 51 quia] quin *fort.* iubat *AD* estum *G*, hestum
R, actum *B* 52 *om. B* aparica *R* imbre *T* 53 exterior *T*
 aequae *R*, aequa *G* 54 horea portibus culto *R* maior aequore *G*¹*R*
 56 uestibulum *om. AD* ellis *R* 57 tigna *B* 58 castilli *GR* me-
 diatur *R* mari *R* 59 conciliisque *R* locum *GR* spatiabile *ADE*,
 spectabile *cet.* 60 quale loco] uestibulum quo *AD* felii *R*

- ediderit nuper, celeri narrabo relatu.
 in medio campi contra uenerabilis aulae
 limina de ligno duo texta tegilla manebant,
 inportuna situ simul et deformia uisu,
 65 quae decus omne operum perimebant inproba, foedo
 obice prospectum caecantia; namque patentis
 ianua basilicae tuguri breuis interiectu
 obscurata fores in cassum clausa patebat.
 haec amoliri cupientibus obuia nobis
 70 uerba dabant tectis qui metabantur in illis
 iurabantque prius uitam se posse pacisci
 quam cogi migrare locis. temnenda quidem uox
 ista uidebatur; sed erat, fateor, mihi id ipsum
 inuidiae; taedebat enim uel uincere rixa.
 75 interea quadam primam iam nocte quietem
 carpere sopitis coeptantibus, ecce relictis
 prosiliens scintilla focus confluit in una
 cellarum ipsarum latebra de stramine faeni,
 quo forte inciderat, subitum ignem; moxque per ipsam
 80 fusa casam uires alimenta per arida cepit
 ingentem et fragili rapuit de fomite flammam,
 tum facili lapsu per putria ligna uetusti

61 eddiderit *G* caeleri *G* re|u|elatu *G* 63 lumina *AD* tigella
BG, tigilla *cet.* 64 deforma *A*¹ 65 primebant *G* inprobia *R* feda
B, fedaque *G*, foedaque *R* et *Beda*, *om. D* 66 obiece *GR*, que obice *B*
 perspectum *T* parentes *A*, parentū (ū *m. 2 in ras.*) *D* 67 basilicae
GR tegurii *B*, tigori *R*, tegori *G* interiactu *G*, interietu *R*
 68 foris *GR* in casum *A* ut clausa *fort.* petebat *A*¹ 69 aboleri
BGR 70 metabantur *B*, tenebantur *G*, tenebrantur *R* 71 paciisci *B*
 72 cogit *B* temnanda *GR*, temnende *D*, tempta *B* quid *R* uos *A*
 73 erant *GR* pateor *R*, pater *B* in id *GR* 74 inuidiae *BE*, diuidiet *A*,
 diuidi et *D*, desidię *T*, diuitiae *GR* tedebat *GRT*, aedebat *AD* enim
G, enim nos *R* rixam *T* 75 quodam *R* prima *T* iam iam *D* 76 cor-
 pore *R* sopotis *R* ceptantibus *GR*, cerptantibus *B* ecec *R* 77 pro-
 silens *R* scintella *G* facis *R* 78 feni *BET* 79 incenderat *G*, incen-
 deret *R*, incederat *B* sibito *T*, sobitum *G* 80 fussa *BGR* cassam *GR*
 uires *AD*, ut uires *cet.* . per elimenta (elimenta *G*) *GR* coepit *GR* 81 et
AD, *om. cet.* fumite *G*¹, fomine *R* 82 tum *ADE*, et *cet.* putrida *BG*

- culminis erumpens; magnis incendia torsit
 turbida uerticibus calidamque per aëra nubem
 85 miscuit et nigro subduxit sidera fumo.
 ipsaque terribilem dabat insuper ira fragorem,
 materiae fragilis crepitu grauiore resultans,
 cunctaque uicinis circum metata colonis
 atque etiam uico submotos longius agros
 90 sic uapor adflabat, sic horrida lux feriebat,
 sic prope, sic longe sita culmina respergebat
 scintillis late uolitantibus igneus imber,
 ut subito exciti nos planetibus undique maestis
 et circumfusus inmani lumine tectis
 95 omnia circa nos lucere ut aperta uidentes,
 cuncta putaremus flammis correpta cremari
 ipsaque sanctorum simul igne palatia tanto
 feruere et a tectis simul omnibus illa referri
 fulgora, quae sparsis etiam longinqua replebant
 100 ignibus et magno torrebant rura uapore,
 ut quasi uicinas omnes sibi quisque timeret
 ad sua tecta faces, ardentem comminus aestum
 infectasque trahens diris nidoribus auras.
 nos trepidi ut nostris domibus propiore periclo
 105 nil ope de nostra praesumimus; unde etenim uis

83 erumpens *G* 84 arida *ADE* nubem *G* 86 in superiora (*om.*
 ira) *BGR* frangorem *G¹R* 87 materiae eragilis *R* stripitu *R*,
 stropta *G* saltans *R* 88 uicinis *R* meta *A*, mea *R* 89 uicos *R*
 submotus *G¹*, summoto *T* longios *R* 90 orrida *GR* 91 sito *R*
 respergebat *B*, res pagebat *D*, respergebant *Beda* 93 excitis *T*, ex-
 citati *GR* nobis *G*, *om.* *T* ululatibus *T* mestis *GT*, mistis *R*,
 moestis *cet.* 95 lugere *R* ut *om.* *GR* aperte *T* 96 puteremus *G*
 cremari] putari *T* 97 igni *GR* palancia *B*, patentia *T* tantum *T*
 98 a] ea *B*, *om.* *T* refferri *GR* 99 fulgora *ABDG*, fulgora *cet.*
 languiumqua *R* replebat *T* 100 magno *ADE*, multe *B*, multo *GRT*
 terrebant *T*, terrebant *cet.* rura] igne *Bv* uapores *v* 101 timeret
AE, temerent *R*, timerent *cet.* 102 cominus *BET* 103 infestasque *v*
 trahentes *GR* aras *R* 104 nos tripidi *GR*, non strepidi *B* pro-
 piare *T* periculo *R*, periculo *G*, perilo *A¹*, periculum *T* 105 nihil *GR*
 presumpsimus *T* etenim] enim *GRT* cū uis *T*, ui *R*

- et manus infirmis foret illam extinguere molem
sufficiens, cum flamma suis incensior iret
fomitibus paruoque exorta repente tegillo
culmina cuncta simul perfunderet igne minaci?
- 110 currimus ergo fide tantum et prece subplice nixi
ad uicina mei Felicis limina et inde
contiguam paribus uotis adcurrimus aulam
atque ab apostolici cineris uirtute medellam
poscimus, inpositis subiecti altaribus ora.
- 115 ipse domum remeans modicum sed grande saluti
de crucis aeternae sumptum mihi fragmine lignum
promo tenensque manu aduersis procul ingero flammis,
ut clipeum retinens pro pectore, quo tegerem me
arceremque hostem conlato umbone relisum.
- 120 credite nec donate mihi, sed reddite Christo
grates et iustas date laudes omnipotenti;
nostra salus etenim cruce Christi et in nomine constat,
inde fides nobis et in hoc cruce nixa periclo
profuit, et nostram cognouit flamma salutem.
- 125 nec mea uox aut dextra illum, sed uis crucis ignem
terrui inque loco, de quo surrexerat ipso,

106 foret infirmis (imfirmis *G*) *GR* illum *B* molem] flammam *GR*
107 incensior *scripsi*, incendior *ADE*, ingentior *BG*, ingentor *R*, ingen-
tius *T* ureret *G*, uriret *R* 108 puumque exusta repente *T* tegillo
scripsi, tigillum *T*, tigillo *cet.* 109 igni *GR* 110 taffi *B* praeces *R*
suplice *B* uixi *T* 111 mei felicis limina (lumina *G*¹) uicina (luema *R*)
GR limin (* *m. 2*) *A* 112 contiguam *G*, contigua *T* patribus *B*
accurrimus *A* aula *T* 113 medellam *D²ET* 114 poscimus *D*, de-
poscimus *G*, depossimus *R* alteribus *R* orans *GR* 115 ipse ad *GR*
remians *GR* grandea *G* salutis *EG Ion.* 116 crucis aeternae (s ae-
ternae *s. l. corr.*) *G* framine *R* 117 promo *ADE*, primo *BGRT*
tenens *GR* flamis *A*, iammis *R* 118 clipeo *T*, clepeum *G*, clepium *R*
retenens *GR* pro *om. T* tegeram *B* 120 hiñç *G* sed] et *Comu.*
riddete *R* 122 nostra] qui (quo *R*) nostra *GR* etenim in *GR Ion.*
Comu., et in *AD*, enim *A* consistat *G*¹ 123 hoc *om. T*, hac *Ion.*
Comu. periculo *G*, periculo *R* 124 profua *R* 125 mox *T* aut]
nec *T* dextera *GR* 126 iniquo *R* ipse *E Ion.*

- ut circumsaeptam praescripto limite flammam
 sidere et extingui fremitu moriente coegit
 et cinere exortam cineri remeare procellam.
 130 quanta crucis uirtus! ut se natura relinquat,
 omnia ligna uorans ligno crucis uritur ignis.
 multa manus crebris tunc illa incendia uasis
 aspergens largis cupiebat uincere limphis;
 sed licet exhaustis pensarent fontibus imbres,
 135 ui maiore tamen lassis spargentibus omnem
 uicerat ignis aquam. nos ligno extinximus ignem,
 quamque aqua non poterat uicit breuis astula flammam.
 post ubi decessit metus optatumque reduxit
 lux operosa diem, processimus acta uidere
 140 noctis et extinctae quamuis fumantia late
 securis spectare oculis uestigia flammae.
 et credebamus nos plurima damna domorum
 uisuros, magni memores terroris et ignis;
 sed cito conspectis decreuit opinio rebus,
 145 et nihil exustum nisi quod debebat aduri
 cernimus ex illisque unum flagrasse duobus
 hospitibus, quae nostra manus, nisi flamma tulisset,
 abstulerat. sed et hoc Felicis gratia nobis

127 circumseptam *BGR*, circumscriptam *A* proscripto *T* 128 sede
 restingui *GR*, surgere (*urg in ras. m. 2*) et extingui *D* cogit *GR*
 129 extortam *AD* remiare *GR* 130 est ut *G* se] re *B* relinquat
*G*¹, relinquat *B* 131 forans *G*¹ lingua *B* 132 celebris *R*, cerebris *G*
 uassis *GR*, uasis *AD* 133 cupebat *R* limpis *R* 134 libet *G*¹
 funtibus *R* ymbres *B* 135 asparentibus *G*, aspergentibus *R*
 omnem — 136 extinximus *om. E* 136 uincerat *G*¹*R* nos ligno] ligno-
 que *T*, sed ligno *Ion.* extingimus *A*, extinguimus *BGT Conu.*, extin-
 guims *R* 137 quamq̄ *D*², quāq̄ *E* astulā *A*¹, hastula *E*, haustula
Ion. 138 decessit *ADET*, discesit *G*, discens sit *R*, discessit *Bv* ob-
 tatatumque *BGR* 139 osierosa *R* 140 fomantia *G corr. R*, uomantia *G*¹
 141 uestigia flammae oculis *GR* 143 merores *DG*¹ terroribus ignis *T*
 144 sed] et *B* openio *G* 146 et cernimus *B* illisque *Av*, illis *cet.*
 flagrase *G* dubus *R* 147 hospitis *GR* manus manus *R* nisi]
 ui *T* tulissent *D* 148 et *om. R* felecis *R* munere nobis *R*

- munere consuluit, quod praeueniendo laborem
 150 utilibus flammis operum compendia nobis
 praestitit inde, parem incensae quia liquerat illic
 flamma domum, non ut pateretur stare uel ipsam
 obstantem simili bipatientibus obice ualuis,
 uerum ut et hoc illum puniret flamma colonum,
 155 conseruans illi quod mox euertetet ipse.
 nam sua qui sanctis nuper gurgustia tectis
 praetulerat, primum flamma multatus in uno,
 mox aliud propria ipse manu uastare tegillum
 incipit et celeri peragit sua damna furore
 160 dilectasque domos et inanes plangit amores.
 qui simul aspiciens incensa et diruta tecta,
 dissimiles simili miratur in aggere labes
 ruderis et cineris iuncti bicolore ruina.
 hunc nobis sine lite uidens cessisse triumphum,
 165 se tantum miser accusat, quem gratia nulla
 manserit obsequii et maneat confusio poenae.
 nunc quia dimoto patuerunt obice frontes,
 eloquio simul atque animo spatiamur in ipsis
 gaudentes spatiis sanctasque feramur in aulas
 170 miremurque sacras, ueterum monumenta, figuras
 et tribus in spatiis duo testamenta legamus,
 hanc quoque cernentes rationem lumine recto,

us. 149 et 150 *add. in scheda separata B n. 2* consuluit *G*¹ perueniendo *BG*¹ 150 utilius *Col.* operam *A* 151 quia *scripsi*, quam ω liquerat *ADET*, uicerat *BGR* illis *AD*¹, illi *fort.* 152 non ut] monuit *T* 153 ubipatientibus *G*, ibi patientibus *R*, patientibus *B* obuice *R* 154 et *om. B*, et ut *T* haec *T* ipsum *BGR* 156 tectis] ditis *B*, dictis *v* 157 multatus *ADT*, mutatus *B*, multatur *GR*, mulctatur *E* uno] eo *GR* 158 alium *T* propria manu ipse *GR*, ipse manu propria *T* tigillum ω 159 dampna *R* 160 domus *BR* amore~~is~~ (s. *eras.*) *D* 161 deruta *GR* 162 desimiles *GR* agere *B* 163 pudoris *R* iunctis *T*, iuncta et *GR* bicolore] squalori *T* 164 sine lite] simul ille *T* 165 tamen *B* mirer *R* acusat *B* 166 manserat *D*² obsequii *GR* manet *R* 167 demoto *R*, demito *G*, dimito *A*, dimito *ex* dimoto *D* patuere *T* 169 spatia *GR* 170 meremurque *GR* monumenta *BD*, munimenta *GR* 171 tribus] rebus *B*, triuus *R* in *om. AD* spatia *GR* 172 hunc *R* credentes *BGR* rationis *AD* certo *BGR*

- quod noua in antiquis tectis, antiqua nouis lex
pingitur; est etenim pariter decus utile nobis
175 in ueteri nouitas atque in nouitate uetustas,
ut simul et noua uita sit et prudentia cana,
et grauitate senes et simplicitate pusilli
temperiem mentis gemina ex aetate trahamus,
iungentes nostris diuersum moribus aeuum.
180 est etiam interiore situ maioris in aulae
insita cella procul quasi filia culminis eius,
stellato speciosa tholo trinoque recessu
dispositis sinuata locis; medio pietatis
fonte nitet mireque simul nouat atque nouatur.
185 namque hodie bis eam geminata nouatio comit,
dum gemina antistes gerit illic munera Christi;
in geminos adytum uenerabile dedicat usus,
castifico socians pia sacramenta lauacro;
sic pariter templum nouat hostia, gratia fontem,
190 fonsque nouus renouans hominem, quod suscipit, et dat
munus siue magis, quod desinit esse per usum,
tradere diuino mortalibus incipit usu.
nam fons ipse semel renouandi missus in usum
desinit esse nouus; sed tali munere semper
195 utendus numquam ueteres renouare facesset.

173 nouo *GR* 174 pingitur *GR* enim *ADR* patriter *R*
175 nouitas — 176 simul et *om.* *AD* 176 ut] in *R* sit uita *B*
177 *pr.* et] ut *v* simplicitate *GR* 178 et temperiem *GR* mentes *T*
trachamus *BGR* 179 iungentes *R* 180 etiam in *GR* situ *A*, situ
D, sinu *cet.* in *om.* *GR* 181 qua fulgida culmine sedes *T* 182 stel-
latos *B*, tellato *G²R*, tellatus *G¹* spetiosa *T*, spetiosa *ex* spatiosa *D*,
spatiosa *E* 183 inuata *B* pietas *R* 184 funte *R* nouat' noua-
rum *D* 185 nouatio comet *B*, comet nouatio (nouatio *R*) *GR*, nouatio
gignit *T* 186 gemina *om.* *R* antestis *B*, antestes *GR* monera *G*
187 in *om.* *R* gemnos *R*, geminas *T* adytum *BDGRT* dedicat ue-
nerabilem *BGR* iuussus *R*, aras *T* 188 castificaço *G* 189 nauat *R*
gratiaque *GR* funtem *R* 190 fons *G*, fons *AD* renuans *G* et
dat] edit *T* 191 monus *G* siue] ibi *T* magis est *T* usum *GR*
193 *om.* *v* simel *R* renuendi *R* dimissus *GR* renouandum missus in
unum *Col.* 194 nouos *R* sed] sed nisi *GR* 195 utentus *T* uete-
rem *T* renoare *G*, renuare *R* fecisset *B*, feciset *GR*, fas esset *T*

- hoc domini donum, hanc speciem, qua munere Christi
idem homo fit nouus et uetus interit, ecce reffectis
cernite culminibus gemina Felicis in aula.
quae fuerant uetera, et noua nunc extare uidentur;
200 nam steterant uasto deformibus agmine pilis.
nunc meliore datis eadem uice fulta columnis
et spatii cepere et luminis incrementa
depositoque situ reducem sumpsere iuuentam.
namque his et duplex spectandi gratia fulget,
205 qua renouata nouis aequali lumine certant
culmina culminibus; tectorum dissidet aetas,
concordat species; ueterum manus atque recentum
conuenit; in facie simili decor unus utrumque
ornat opus; coeunt olim fundata nouellis.
210 nec discrimen adest oculis, nitet una uetustas
annosis rudibusque locis; niger abditur horror,
et senibus tectis iuuenem pictura nitorem
reddidit infuso uariorum flore colorum.
hinc operum tempus confunditur et nitet extra
215 parietibus nouitas, latet intus operata uetustas;
fronte iuuentatis tegitur fucata senectus,
in pueram faciem ueterana refloruit aetas;

196 quam *AD* 197 sit *G* nouos *R*, nous *G* reffectis *R*, reffectus *B*
198 cernete *G* luminibus *GR* 199 fuerunt *R* uetira *R* extiri *R*
200 iam *D* uastatu *G*, uastao *R*, uasto et *B* deuoribus *R* tegmine
GR, undique *E* 201 meliora *BT*, melioris *R* satis uersa uice fulta *T*
columnis *G*, culomnis *R* 202 spati *GR* coepere *DGR et Beda* cul-
minis *BR et Beda*, culminis et culminiſ *G* incrementum *D* 203 de-
positaque *B*, depossituque *R* reducem] ueterem *E* 204 his et *B*, et
his *GR*, et in his *cet.* gratia duplex *T* 205 nobis *ABD* 206 cali-
mina *R* desidet *GR* 207 recentu *B* 208 ut *G* 209 coeunt *G*
olim] alis *T* fundata (fundamenta *R*) olim *GR* 210 discrimen *GR*
uetustas *AD*, uenustas *cet.* 211 rudiribus *GR* locis *om.* *AD*, locis-
que *R*, locisque *G* additur error *A* 212 iuuentem *GR* pictura *R*,
spectare *T* 213 tradit *GR* colorum flore *GR* 215 laetet *G* 216 iu-
uentatis *AE*, iuuentutis *cet.* tegiter *G*¹ fuscata *G*, suffucata *R*
sinectus *GR* 217 ueterata *v* aetas] uetustas *GR*

- suntque simul uetera et noua, nec noua nec uetera aequae,
 non eadem simul atque eadem, quae forma futuri
 220 praesentisque boni est; namque et nunc utile nobis
 deterso ueteris uitae squalore nouari
 mente pia Christumque sequi regnisque parari.
 tunc quoque cum dabitur redeunte resurgere uita,
 ille resurgentum potior numerabitur ordo,
 225 qui super inlustri carnem perfusus amictu
 seruilem domini mutabit imagine formam
 conformemque deo conregnaturus honorem
 accipiet Christo similis, sed munere Christi.
 haec eadem species ueterem deponere formam
 230 et gestare nouam monet et retro acta abolere
 inque futura dei conuersam intendere mentem,
 congrua praeteritis obliuia ducere curis
 caelestumque animo regnorum inducere curam
 rebus et humanis et moribus istius aevi
 235 mente prius quam morte mori neque corporis ante
 nexibus absolui quam criminis. ergo nouemur
 sensibus et luteos terrestres imaginis actus
 discutere a nostro properemus corpore longe
 uestibus excussis, puros ut sorde recussa
 240 corporis atque animae nitidi reddamur amictus.
 nec modo commissum peccati sed meditatam,
 sicut morbiferam de labe cadaueris auram,

230] (Eph. 4, 24; Phil. 3, 14).

218 sunt namque *GR* uetera *R* nec uetera eque *AB*, nec uetera
 aequae (atq. *R*) aevi *GRT* 219 quae *om. GR*, qua *AD* 220 et] est *T*
 224 potior *R* 225 carne *B* profusus *GR* 226 mutabit *E*, motabit
G, mutabit *R*, mutauit *ABDT* 228 accipit et *AD* sed] de *T*
 monere *G*, mure *R* 230 aboleri *B* 233 caelestumque *GR*, celestum *B*
 animum *T* regnoque *E* inducere *A*¹ 234 moribus *ADE*, amoribus
cet. 235 morte] mente *T* 236 nexibus *GR* absolui *R* criminis
GR nouemur *G*, mouemur *T* 237 imaginis *R* 238 properimus *R*
 239 excussis *GR* surde *G*¹*R*, corde *Bv* recusso *Rosw.*, recussi *v*
 240 animi *ADT* enitidi *AD* reddamur *E* amictus *AD* 241 com-
 missi *fort.* meditantem *B*, meditati *fort.* 242 mortiferam *ET*

- naribus obstructis tristem fugiamus odorem.
 ut faciem colubri Salomon peccata timeri
 245 horrerique monet dicitque armata leonis
 dentibus; et uere, quoniam uelut ore ferino
 saeua uorant animam, quam uicerit aegra uoluptas
 corporis euictamque suae draco duxerit escae,
 qui uorat Aethiopum populos non sole perustos,
 250 sed uitii nigros et crimine nocticolores.
 tales Aethiopus serpens edit, in quibus escam,
 quam capere est, damnatus habet, quia peccatorem
 serpentisque cibum deus uno nomine terram
 dixit, et inde uorans peccata dracone uoratur.
 255 tempus adest mutare uias, exurgere somno
 et tandem uigilare deo, dormire uicissim
 actibus his, quibus inuigilat mens mortua Christo.
 si nobis doctrina dei de lumine uerbi
 non aperit sensum, saltem capiamus ab ipsis
 260 aedibus exempla, et lapides ac ligna magistri
 sint stolidis, ut quale manu confecimus istic
 tale fide faciamus opus; licet absit ab uno
 mentis opus manuumque labor, sed ab inpare causa
 par operis trahitur ratio; ecce uidete, probabo

244] (Eccli. 21, 2). 255] (Rom. 13, 11).

243 obstructis *T* tristem *G* 244 salomon *A*, salomon *GR* 245 orre-
 rique *G*, orremque *R* dicitque *ω*, dicens *v* 247 uicerat *R* uolun-
 tas *GR* 248 euictamque *BEGTR*, et uictam *AD*, enectamque *v* du-
 xerit] conserit *T* aesscae *R*, ipse *AD* 249 perustus *R* 250 uitii *GR*
 creminis *GR* nocticolores *B*, nocticoloros *ADET*, nocte discolors *GR*
 251 ethiopes *BGR* 252 quam capere] quos capiet *partim in ras. m. 2 D*
 damnatus] donatus *GR* peccatorum *G*, peccator est (t *corr.*) *D*
 253 deus *om. R* 254 inde] de *ADR* 255 motare *BGR* sumno *GR*
 257 uigilat *R*, uigilat *G* 258 uerbi *q̄i G* 259 saltim *BDGR* edibus
 ipsis *R* 260 et (*an ex G?*) templa *GR* 261 sint stolidis et lapides et
 ligna magistri *G*, magistra sint stolidis et lapides et ligna *R* ut quali
 e *GR*, ut equale *B* conficimus *BGR* istis *B* 262 tali e *GR* fide]
 quidem *T* 263 manumque *BG*¹ ab *om. GR* inpari *BG*, inparie *R*
 264 operum *BGR* uidere *T*

- 265 dissimiles simili specie concurrere formas.
 qua noua tecta sedent, multi meminere locorum;
 nam breue tempus id est, ex quo sunt omnia coepta,
 quae modo facta manent; annis sudata duobus
 tertius explicuit prece sanctorum atque ope Christi.
- 270 pars spatii breuis hortus erat, pars ruderis agger,
 quem conlata manus populo curante remouit
 et uiles holerum cum sentibus eruit herbas,
 ut nitido purgata patesceret area dorso,
 quae modo marmoreis ornato iugere saxis
- 275 late strata nitet, cultus oblita priores.
 quam bene mutauit speciem! post stercoris usum
 marmoris ornatum, Parias post uilia conchas
 brassica fert et splendet aquis quae sorde nitebat.
 quonam igitur nunc ista modo mihi fabrica formam
- 280 praebebit, qua me colere aedificare nouare
 sensibus et Christo metandum ponere possim?
 prompta quidem ratio est, quae sit mea terra, quod in me
 rudus et unde meo spinae nascantur in agro.
 terra cor est, culpae prauis sunt rudera cordis;
- 285 luxus iners, impurus amor, maculosa libido
 rudera sunt animae; sic corporis anxia cura,
 liuor edax et auara fames, grauis ira, leuis spes,

265 desimiles *GR*, dissimile *A*¹ 266 sedent *om. GR* meminere *R*
 267 id est] inē *E*, id *R* cepta *GR* 268 subdata *AD* uobus *R*
 270 spatii *GR*, spatiis *T* ortus *BGT* ager *BT* 272 olerum *BRT*
 consentibus *R* erbas *G* 273 patescere *R* harea *GR* 275 et cultus
 et uita *AD* prioris *ABDGR* 276 motauit *GR* stercoris] corporis *E*
 277 ornatu *GR* paria *AD*, uarias *BGR* post uigilia *B*, post uilias *R*
 concas *BT* 278 brasica *B*, prassica *T*, brastica *GR*, brassica *Rosw.*,
 brassida *v* splendet *GR* surde nitabat *R* 279 quoniam *ADGR*,
 qua ^{4^m} *E* fabrica fabrica *G* 280 praebebit *GR* quam *E*, quibus *T*
 me colere] incolere *T* 281 et] ut a *T* metandem *E* ponere *AD*,
 condere *cet.* passim *T* 282 prumpta *GR*, prompte *AD* mee *B*
 quod] quis (*s in ras.*) *E* 283 nudus *B*, rudes *G*, rubus *E*¹ nascan-
 tur *T*, nascuntur *cet.* 284 praeui *R* ^{corporis} cordis *G* 285 cineris *R* li-
 uido *B* 286 anxia *GR* 287 lior *GR* famis *DGR*

- prodiga et ambitio proprii, sitiens alieni,
 spinae sunt animo, quia semper inanibus angunt
 290 ancipites animas stimulis, quas iugiter urit
 defectus miseri metus et miser ardor habendi.
 atque ita et inter opes inopes quasi Tantalus ille
 inter aquas sitiunt nec habent quod habere uidentur.
 nam partis uti metuunt, seruata relinquunt,
 295 dumque alimenta parant, uiuendi tempora perdunt.
 has igitur spinas, haec rudera mentibus hirtis
 egerere est opus et primam hanc euellere fibris
 cunctorum stirpem scelerum, qua pullulat arbor
 infelix; domini radicitus illa securi
 300 icta cadat, nostris ut numquam germinet aruis.
 haec si praeciso de nobis fomite radix
 aruerit, cadet omne nefas, uitium omne peribit,
 matricisque suae casum mala cuncta sequentur,
 et moriente sua simul arbore poma peribunt.
 305 tunc bene purgato domus aedificabitur horto
 et uiuo fundata solo bene surget in altum
 fabrica diuini moliminis. ipse columnas
 eriget in nobis Christus ueteresque resoluat
 obstructae pilas animae, spatiumque sibi rex

300] (Matth. 3, 10).

288 prodigaque *v* proprii *GR* 289 animi *T*, animae *GR* agunt
GR 291 defectus *G* abendi *G* 292 inopes *om. T* 293 habere]
 bibere *R* 294 namque *GR* partis *Tv*, partes *ABDE*, paratis *GR*
 metunt *G* reseruata *GR* relinquunt *GR*, reliquunt *A* 296 et haec *GR*
 rudi *AD* hircis *B*, nostris *GR*, istis *T* 297 egere *B* primum *T*
 uellere *A*¹, euelle *G*¹ 298 cunctorum *T* stirpe *R* quia *B* pulu-
 lat *GR* arbor *add. A s. l. m. 2* 299 infelix *G* secum *R* 300 iacta
GR, uulsa *T* cadant *AD* (*n in D corr.*), eadat *R* aruis *A s. l. m. 2*
 301 praescisso *B*, praecisso *R* 302 et omne *R* et uitium *G*, uitiam *D*
 303 matrisque *G*¹, matris *R* suae quae cassum *R* 304 et *G* pompa
A, pama *R* 305 aedificabitur *G* horto *GR*, orto *T* 307 diuina *T*
 muliminis *GR* ipse *om. GR* 308 ereget *GR* resoluēt *G* 309 ob-
 structae pilas *A*, obstructae pilas (** m. 2*) *D*

- 310 sensibus efficiet nostris, ut inambulet illis,
 tamquam in porticibus Salomonis quinque solebat
 ore pio medicos sapientia ducere gressus,
 corpora tangendo sanans et corda docendo.
 non igitur simus ueteres inter noua tecta,
 315 ut qui corde habitat Christus noua corda reuisat.
 peior enim scissura nouo ueterique coactis
 redditur, et noua uina nouos bene dantur in utres.
 uita prior pereat, pereat ne uita futura.
 sponte relinquamus mundum, non sponte carendum,
 320 sponte nisi fugimus; moriamur, ne moriamur;
 letalem uitam uitali morte tegamus.
 terrena intereat, subeat caelestis imago,
 et Christo uertatur Adam; mutemur et istic,
 ut mutemur ibi; qui nunc permanserit in se
 325 idem, et in aeternum non inmutabitur a se.

XXVIII.

Ver age carminibus, fluat articulata modestis
 uox numeris. ades, o diues mihi causa loquendi
 Felix, et tacito mea corda inlabere flatu.
 spiritus ore meo curret tuus. esto meis fons
 5 eloquii; ego uero tuis ero fistula riuis,
 quos mihi praeberis diuini a flumine uerbi.

313] (Ioh. 5, 2. 3). 317] (Matth. 9, 16. 17).

310 in nostris *R* utinam ambulet in illis *GR* illic *T* 311 tam-
 quam] ut *GR* portibus *R* solomonis *A*, solomonii *G*, solomonis *R*
 313 tangendo *G* curans *GR* corde *A* 315 et *AD* qui in *G*
 corda *v* habita *R* christi *AD* reuiset *B*, reuisset *GR* 316 noua
 ueterisque *T* 317 ueteres *G* 318 periat *R* ne pereat *BGR* nec *A*¹
 320 *om.* *GR* ne *om.* *T* 321 laetalem *DGR* uitale *R* 322 mago *R*
 323 et in *G* uertamur *ADR* motemur *G*¹ 324 et ibi *ADGR*
 nine *R* permanserit] mutatur *GR* in] a *G* 325 idem idem *G*
 aeterno *DG*¹*R* mutabitur *GR* explicit nonus *AD*, finit basilicae uo-
 lumen *G*, finit liber IIII. *R*.

XXVIII. — *Haec fragmenta ex. A fol. 46** idem in *XV inscr. A*
 XXX. Paulini Nol. carmina. 20

Surge igitur blandoque meum spiramine pectus
 ingredi, o Felix pater et domine atque patrone,
 tu domus et medicina mihi et sapientia, Felix;
 10 tu nunc obtusam mihi longa per otia mentem
 exacue, ignito uegetans mea lumine corda.

Sed mihi non isto fundendus in aequore sermo est,
 ut per sanctorum merita aut miracula curram
 et quae per sanctos omnes ab origine rerum
 15 praestat agitque deus uersu detexere coner,
 quae nec mens humana capit nec lingua profari.
 et quid in hoc mirum, si charta uolumine toto
 non capiat quae nec mundus capit omnia totus?
 maior enim <mundo> mundi sator, ipse deus rex,
 20 qui terram caelumque implet; quem non capit iste
 mundus, eum capiunt sancti, non corporis amplo,
 sed pietate humiles et mundo corde capaces.

Nunc itaque ut diuina mei bene gesta patroni
 Felicis referam uel quae mihi commoda uitae
 25 contulerit uel quae multis ope caelite praestans
 muneribus conferre piis non desinit omni
 paene die, uariis tribuens pia munera signis,
 Christum laudari meritorum postulat ordo;
 non hominem sed eum potius laudare uidebor,
 30 quo Felix auctore potens uenerabile nomen
 optinet et medicas dat opes, quibus aegra reuisit
 corpora captiuasque animas ui daemonis atri
 absoluit superante deo. nec in hac ope tantum
 munificus Felix operatur munera Christi
 35 et de uipereo fortissimus hoste triumphat.

11 corda] idem in eodem *add.* Δ 12 fundendis Δ 15 pertexere
Mur. 19 mundo *add.* *Mur.* 22 capaces] idem in eodem *add.* Δ
 27 poene Δ

XXX.

(BASILICAE VETERIS INSCRIPTIONES.)

1. Felicis penetral prisco uenerabile cultu
lux noua diffusis nunc aperit spatiis.
angusti memores solii gaudete uidentes
praesulis ad laudem quam nitet hoc solium.

2. Paruus erat locus ante sacris angustus agendis
supplicibusque negans pandere posse manus,
nunc populo spatiosa sacris altaria praebet
officiis medii martyris in gremio.
- 5 cuncta deo renouata placent, nouat omnia semper
Christus et in cumulum luminis amplificat.
sic et dilecti solum Felicis honorans
et splendore simul protulit et spatio.

XXXI.

Ante puer patribus claris et nomine auito
Celsus erat, sed nunc celsus agit merito,

XXX. — 1. Prior quattuor uersuum inscriptio una linea opere musiuo exarata Nolae in basilica inferiore in fronte peristylîi singulis uersibus cruce aequilatera appicta inuenitur, unde codicis Cluniacensis sylloge s. VIII, Remondini (Nolan. ss. eccles. I, p. 403) et nuper de Rossi (Inscript. christ. II, part. 1, p. 189, Romae 1888) sumpserunt. — 2 spaciis inscr. 3 uidete gaudentes syll. 4 pictum in peristylîi latere dextero exteriori loco parum conspicuo sylloge om.

2. Inscriptionem octo uersuum zophoro interiori peristylîi adpictam, cuius litterae musiuæ antiquitate et loci squalore ita obscuratae nunc sunt, ut earum plena lectio difficillima sit, sylloge Cluniacensis, Sirmont (cod. Paris. lat. 10809, f. 30 et ad Sidon. epist. III, 18), Remondini l. c., de Rossi l. c. descripserunt. — 1 ante om. syll. Remond. 2 negans ex aegoras syll. 3 sacris] piis Sirm. 4 medii Sirm., merito Remond. 7 sic et] haec et Remond., haec ut Marini ap. Mai script. vet. n. c. V, p. 130, 2.

XXXI. BOT. — Incipit de obitu pueri B, incipit de obitu celsi pueri O, item uersus eiusdem consolatorii de Celso puero Pneumatii filio defuncto T

- quem dominus tanto cumulauit munere Christus,
 ut rudis ille annis et nouus iret aquis,
 5 atque bis infantem spatio aeni et fonte lanacri
 congeminata deo gratia proueheret.
 heu! quid agam? dubia pendens pietate laboro,
 gratuler an doleam? dignus utroque puer;
 cuius amor lacrimas et amor mihi gaudia suadet,
 10 sed gaudere fides, flere iubet pietas.
 tam modicum patribus tam dulci e pignore fructum
 defleo in exiguo temporis esse datum.
 rursus ut aeternae bona uoluo perennia uitae,
 quae deus in caelo praeparat innocuis,
 15 laetor obisse breui functum mortalia saeclo,
 ut cito diuinas perfrueretur opes,
 nec terrena diu contagia mixtus iniquis
 duceret in fragili corporis hospitio,
 sed nullo istius temeratus crimine mundi
 20 dignius aeternum tenderet ad dominum.
 ergo deo potius quam nobis debitus infans,
 uerum et pro nobis ille deo placitus,
 coeperat octauum producere paruulus annum,
 prima citis agitans tempora curriculis.
 25 iam puerile iugum tenera ceruice ferebat,
 grammatici duris subditus imperiis,
 quaeque docebatur puer, admirante magistro
 sorbebat docili nobilis ingenio.
 gaudebant trepido praesagi corde parentes,
 30 dum metuunt tanti muneris inuidiam.
 nec mora longa fuit, placitam deus aethere Christus
 arcessens merito sumpsit honore animam
 et rapuit terris subitum, quia dignior esset

5 atque—fonte] et quem uix infantem sacri eluit unda *T* 6 proueheret
T, proueheret *BO* 8 dignus] dictus *T* 11 iam *T* melleum *cons.*
Zechmeister dulcem pignore *T* fructum *B* 12 deflexo *O* 13 per-
 hennia *BT* 17 ne *v* mistus *T* 18 fragilis *T* 22 ueterum *B* 25 ge-
 rebat *T* 28 nobis *T* 29 gaudebat *T* 31 placidum *T* 32 arcessent *O*,
 accersens *T* 33 subitum *BO*, superum *T* quia *T*, qua *BO*, quo *v*

- adsociata piis uiuere conciliis.
 35 causa fuit leti suffusus faucibus umor,
 quo grauis inflauit lactea colla tumor,
 inde repressus abit, sed lapsus ad intima fugit
 corporis et uitam uisceribus pepulit.
 terra suam partem tumultata carne recepit,
 40 spiritus angelico uectus abit gremio.
 deserti uacuum funus duxere parentes,
 Celsus in excelso laetus agit nemore.
 parcite quaeso, pii, multis peccare, parentes,
 fletibus, in culpam ne pietas ueniat.
 45 in pia nam pietas animam lugere beatam
 gaudentemque deo flere nocens amor est.
 nonne patet quantum tali pietate trahatur
 peccatum? arguimur fraude tenere fidem
 aut reprobare dei leges errore rebelli,
 50 ni placeat nobis quod placuit domino.
 iustius est istas hominum lugere tenebras,
 quas facimus nostrae degeneres animae,
 inmemores primi caelestis imaginis ortus,
 quam reuocat miserans ad sua regna pater.
 55 cuius amore meos suscepit filius artus,
 uirgine conceptus, uirgine natus homo,
 cuncta gerens hominum, cunctos et corpore in uno
 cunctorum dominus suscipiens famulus.
 factus enim serui forma est, qui summus agebat,
 60 forma dei regnans cum patre rege deus.
 suscepit formam serui culpamque peremit,
 qua poenae et mortis quondam homo seruus erat.
 et libertati famulum sub imagine serui
 nostra caro effectus restituit dominus,

35 leti *O* suffusus *B* humor *BT* 37 abiit *BO* us. 42 et 43
ech. T, om. BOv letus *T* memore *T* 49 reuelli *T* 50 ni] in *O*
 51 istarum animarum flere *coni. Zechmeister* 52 nostre *T*, nobis *BOv*
 53 primi *T*, primos *BOv* ymaginis *T* *semper* 57 hominum *T*, homi-
 nem *BOv* cunctas *BO* in uno *BOv*, s^o *T* 58 famulus *T*, famu-
 los *BOv* 61 peremit] remisit *B*

- 65 ut mihi per Christum caelestis imago rediret,
 qui cruce terrenum despoliauit Adam.
 carnem igitur mortemque meam meus ille creator
 pertulit et carum morte redemit opus.
 multa mihi dederat prius et promissa salutis
 70 et praecepta, quibus per bona dirigeret.
 sed quia nec legis posito medicamine primi
 inueterata patris uulnera dilueram
 et neque praemissis diuino ex ore prophetis
 expectare dei munera credideram,
 75 et genus humanum passim sine luce fidei
 desperata salus merserat in tenebras,
 regnabatque simul peccatum in corpore nostro,
 mors in peccato, daemon in interitu,
 captiuumque hominem tristis metus et miser error
 80 altius in mortem praecipitare dabant:
 interea pater ipse polo miseratus ab alto
 errantium lapsus pestiferos hominum
 serpentemque truci dominantem in morte cadentum
 non tulit et natum misit ad omne bonum.
 85 paruit ille libens, deus omnia cum patre concors,
 communem curans rem pietate pari.
 aduenit et fit homo et mixtum perfectus utroque
 ostendit fragili carnis inesse deum.
 utitur officiis hominis, sed et intus operati
 90 signa dei medicis exerit inperiis.
 uoce hominis diuina docet, mortalia uero
 extra peccatum corporeus peragit.
 quippe sui rem tantum operis sibi reddere curans,
 naturam uenit sumere, non uitium.

66 despoliauit *coni. Barthius*, se spoliauit *BOT* 68 et carnis m.
 peremit *coni. Zechmeister* 70 praecepta *O* dirigeret *B* 71 neg-
 lectis *B* 72 uulnere *B* 73 promissis *T* profetis *O*, prophetum
coni. Zechmeister 75 luce *T*, lege *BOv* 78 peccatis hostis in *v*
 79 miser et *T* 81 alto est *coni. Zechmeister* 82 errantium *O* pesti-
 ferosque *T* 86 pietati *B* 87 mistam *OT* 89 hominum et inter *T*
 90 imperiis *BO*, officiis *T* 91 uero *T*, uere *BOv* 93 curas *O*

- 95 namque bonum natura hominem bonus ad bona fecit.
 mente sua lapsus se uitiauit homo.
 quare opifex hominum mortali in corpore uenit,
 non et mortali crimine factus homo.
 nam neque deleret culpas nisi liber ab illis
- 100 nec laxare reos posset et ipse reus,
 nec peccatori mors cederet utpote uinctum
 peccati uinclis legitime retinens.
 iure igitur cessit rumpenti tartara Christo,
 in quo quod posset nectere non habuit.
- 105 ipsaque iudicii iniusti rea facta uicissim
 per scelus occiso iure subacta homini est.
 palluit inuidia serpens, inferna reducto
 claustra homini uersa lege reclusa uidens
 inque uicem uincta mortalem morte resolui
- 110 excussumque sua surgere corpus humo,
 insuper et caelos rediuuium scandere cernens,
 dente truci frustra liuidus infremuit.
 et modo tabescit, cum crebrescente piorum
 agmine per Christum perditor ipse perit.
- 115 ergo mei uitiosa animi sanauit et aegra
 corporis excepit, matre homo, patre deus.
 imbecilla quidem, sed naturalia carnis
 gessit et affectus corporis exhibuit.
 sensibus humanis edit et bibit et sua somno
- 120 lumina declinat, lassat eundo uiam.
 tamquam homo defuncto lacrimas inpendit amico,
 quem mox ipse deus suscitatur e tumulo.
 nauigio uectatur homo, et deus imperat austris,
 et uirtute dei ambulat aequor homo.

121] (Ioh. 11, 35. 44). 124] (Matth. 14, 32. 29. 26, 38).

vs. 97 et 98 om. T 101 ut post te O uinctum Tv, uictum BO
 104 possit T 106 occisi T 108 auersa T legere clausa B 109 uicta T
 113 crebrescente T 115 anima O 118 exhibuit B 120 declinans T
 121 impedit T 123 homo om. T 124 ambulat BOT, permeat v, iam
 ambulat fort.

- 126 mente hominis trepidat uicinae mortis ad horam,
 mente dei nouit tempus adesse necis.
 in cruce fixus homo est, deus e cruce terruit orbem.
 mortem homo, uerum mors ipsa deum patitur.
 in cruce pendet homo, deus e cruce crimina donat
- 130 et moriens uitam criminis interimit
 proque reis habitus peiorque latrone putatus,
 quem Iudaea pio praeposuit domino,
 credenti donat regnum caeleste latroni,
 clausus adhuc terris iam paradisum aperit.
- 135 nos igitur firmare animos, attollere mentem
 ignauosque decet trudere corde metus,
 pro quibus ecce animam posuit simul atque resumpsit
 filius ille dei cuncta manente deo.
 de nostra uictor deus egit morte triumphum
- 140 et nostrum secum corpus in astra tulit,
 non sat habens, quod pro nobis mortalia cuncta
 hausit, ut auferret uulnera nostra suis.
 sed ne me dubiae suspenderet anxia mentis
 cura, resurrexit corpore quo cecidit.
- 145 clara fides oculis patuit mortalibus, ipse
 post obitum uisus qualis et ante obitum.
 nam se discipulis dubitantibus obtulit ultro
 rimandumque oculis praebuit et manibus.
 nec sine mente dei dubitauit apostolus olim,
- 150 uiuere post mortem nullus ut ambigeret.
 firmauit dubitando fidem; dum comminus anceps
 arguitur Thomas, omnis homo instruitur.
 cernere quod Thomas coram et palpare iubetur,
 constanter stabili credere disco fide

127] (Matth. 27, 51). 131] (Marc. 15, 28). 132] (Matth. 27, 21).
 133] (Luc. 23, 43). 146] (Ioh. 20, 20. 27).

126 noui *B* 127 est *om. T* 129 e] et *T* 130 interemit *O*
 136 docet *B* 138 dei cuncta manente deo *T*, quo sata cuncta deo *BOv*
 140 secus *B* 146 et ante fuit *v* 149 deum *T* 154 credere] pectore *T*
 fidem *T*

- 155 mortem hominum Christi crucifixi morte subactam
 spemque resurgendi corporibus positam,
 corporibus nostris, quia Christus uictor in ista
 carne resurrexit, quam gero, qua morior.
 meque docens pro me dubitantibus ingerit artus
 160 et solidam carnem structa per ossa probat,
 insuper et lateris, manuum quoque uulnera monstrat
 et dubium digitos his iubet inserere.
 cerne, inquit, latus ecce meum, palmasque pedesque;
 ecce crucis clauuos, cuspidis ecce uiam.
 165 ecce ipsam toto conpagem corpore uiuam
 stare patet neruis ossibus ore cute.
 ergo tenete fidem, quam cernitis, insuper et quam
 tangitis, et dubios pellite corde animos,
 et testes tantae cunctis estote salutis
 170 cunctorumque hominum soluite corda metu.
 omnibus intereat mortis timor, et simul omnes
 ista resurgendi spes animet populos.
 credentium tamen ista salus, qui corde fideli
 suscipient quae uos lumine conspiciatis.
 175 ecce in me cunctorum hominum discrimine nullo
 mors superata abiit, stat rediuuia salus.
 uitam ex morte dedi, mortem moriendo subegi
 et genus humanum sanguine restitui;
 peccatum carnis superans in carne peremi
 180 materiam culpae, iustitiam peperit.
 corpore mors cecidit, surrexit corpore uita;
 qua prius occiderat, carne reuixit homo.
 et nunc ecce meo rediuuium in corpore portans

163] Ioh. 20, 27. 164] Luc. 24, 39. 177] (Osee 13, 14).

158 qua *T*, quam *BO* 159 memequae *B* docens *T*, docet dum *B*,
 docet *Ov* dubitantis *T* 161 manum *BO* 163 inquit *B* 165 *add.*
in mg. *B m. 3* conpage *B* 170 que *B s. l. m. 3, om. O* 172 anima
 et *B* 173 fidelis *B* 175 ecce—nullo *T, om. O*, nam post quam uicta
 gessi (gessi uitae *B*) de morte triumphum *B (in mg. m. 3) et v* 176 abiit
OTv, abit *B Col.*, obiit *Lebrum* 177 morte *B* subaegi *O* 180 rep-
 peri *T* 181 cecedit *T¹* 183 meo *B (s. l. m. 3) et v, om. O*, meum *T*

- praefero uictorem mortis et anguis Adam.
 185 quae, rogo, sufficient nobis solacia uel quae
 sanabit fessos iam requies animos,
 si nec tanta potest aegris medicina mederi,
 quae uitas obita morte redire docet?
 maeror, abi; discede, pauor; fuge, culpa. ruit mors,
 190 uita resurrexit, Christus in astra uocat,
 morte mea functus mihi mortuus et mihi uictor,
 ut mors peccati sit mihi uita dei.
 denique seruatum iam de cruce duxit aperto
 limite latronem, qua paradus adest,
 195 munere quo signum dedit et peccata piare
 et nemoris uetiti uincere saepta fide.
 talibus exemplis, tanto sponsore salutis
 erectos laetis uertere maesta decet.
 pellamus querulos ingrato corde dolores
 200 et redeant tersis lumina pura oculis.
 credamus Christo, quod in ipso uidimus, isdem
 nos quibus occidimus surgere corporibus,
 inde superfusa diuini ueste decoris
 sumere mutatos angelicam speciem.
 205 quod si tanta animis nox caligantibus obstat
 et piger obtunso corpore sensus hebet,
 ut, quia corporeis oculis diuina teguntur,
 nullam dicatis scripta tenere fidem:
 sed doceat Paulus quia non aeterna uidentur,
 210 aeterna humanis abdita sunt oculis.
 insipiens, terrena uide, caelestia crede,
 obtutu mundum conspice, mente deum.
 hinc pretiosa fides; nam sicut gratia iam non

198] (Luc. 23, 43).

184 et sanguinis *T* 185 quae rogo] quaero *B* 188 uitas obita *Ov*,
 uita (uitam *T*) subita *BT*, uitam uicta *coni. Zechmeister* 189 moeror *T*
 191 *pr.* mihi *Tv*, me *BO* 194 limine *B* adest *Tv*, abest *BO*
 198 mesta *BT* 201 isdem *T*, hisdem *BO* 206 piger *v*, piget *BOT*
 optunso *T*, obtuso *O^v* habet *T* 208 ducatis *T* 212 domini *T*

- gratia, si meritis adtribuatur, erit,
 215 sic et nulla fides nisi quae quod non uidet illud
 credit et aeternam spe duce rem sequitur.
 mortales miseri, querulum genus, impia tandem
 pectora mollitis mentibus exuite.
 heu! quonam, precor, usque graui mendacia corde
 220 quaeritis et uani lubrica diligitis?
 commutate uias, dirumpite uincula mortis
 et date praedulci libera colla iugo.
 sumite diuinas pro libertate catenas,
 crimine quae soluunt et pietate ligant.
 225 qui sequeris tenebras, in aperto lucis oberras,
 et qui nocte uides, lumine caecus agis.
 ergo oculos mentis Christo reseremus et aures,
 ut mens peccato clausa deo pateat.
 namque et corporeis sua iam promissa reuelat
 230 uisibus et claris monstrat operta deus.
 cuncta resurgendi faciem meditantur in omni
 corpore et in terris germina et astra polo.
 noctes atque dies, ortus obitusque uicissim
 alternant; morior nocte, resurgo die.
 235 dormio corporeae sopitus imagine mortis,
 excitor a somno sicut ab interitu.
 quid sata, quid frondes nemorum, quid tempora? nempe
 legibus his obeunt omnia uel redeunt.
 uere resurgenti cunctis noua rebus imago
 240 post hiemis mortem uiuificata redit.
 quod semel est factururus homo, cui subdita mundi
 corpora, sub caelo cuncta frequenter agunt.

219] Ps. 4, 3.

216 aeterna *T* 219 quō[nam *T* 220 uana *B* lubrica] *in mg. exh.*
T: at ludicra 221 dirumpite *BOv* 222 et late *B* 224 qui *B*
 226 qui *T*, quia *BOv* caetus *O* 228 ut] et *B* 229 namque et *T*,
 namque *BO*, nam quae *v* reuelet *T*¹ 232 germinet (et *om.*) *B*
 235 mortis] noctis *T* 237 *alt.* quid *B s. l. m. 3* 238 his] *isdem coni.*
Zechmeister 239 resurgenti *T*, resurgentum *BOv* 242 corporea *O*

- sed quaerunt quonam reparetur mortuus omnis
 corpore quoue modo fiat homo ex cinere.
- 245 si non sufficiunt sacris signata prophetis,
 muta fidem clamant, credite conspicuis.
 cernite nulla suis emergere semina campis,
 ni prius intereant tabe soluta putri.
 nuda seris, uestita legis; iacis arida grana
- 250 atque eadem fructu multiplicata metis.
 o peruersa fides et diffidentia nobis,
 credere nos terris et dubitare deo!
 et certe nil terra mihi spondere nec ausa est
 nec potuit; quin et saepe fefellit ager
- 255 uix commissa sibi reddens sata; nec tamen illi
 credere deceptus spem segetis dubito,
 nec piget incertis certum sudare laborem
 fructibus et nudo credere nuda solo.
 quod si terra potest corruptum reddere semen,
- 260 quod tamen aeterni lege facit domini,
 difficile omnipotentis opus fore creditur, ut nos
 ex nihilo factos ex aliquo reparet?
 nullus eram, et faciente deo sum natus ut essem;
 nunc iam de proprio semine rursus ero.
- 265 nam licet in tenuem redigantur et ossa fauillam,
 corporis integri semina puluis habet,
 cumque etiam cineres uacuat terra sepulchris
 cognato inmixtos caespite sorbuerit,
 tunc quoque corporeis hominum uanescere uisos
- 270 luminibus solidos continet omnipotens,

243 sed quere *T* quonam *T*, quali *BOv* reparentur *BO* 245 sic *O*
 248 tabe *coni. Barthius*, labe *BOTv* 249 uestit *O* 253 certe *T*, certa
BOv mihi *T*, fide *B s. l. m. 3 et v, om. O* est *T*, *om. BOv* 255 red-
 dens *T* 257 subdare *B*, sit adire *T* 258 frugibus *v* 259 quid *v*
 corruptum *BOv*, commissum *T* 261 omnipotenti *B* ut nos *add. in*
ext. uersus B m. 3 262 ut nos ex *B sed* ut nos *exp. m. 3* 263 sum]
 cum *O* 264 nuntiam *O* 265 et *om. T* 266 integris *B* 267 sep-
 ulchris *B* 268 inmixtos *T*, inmixtus *B* caespite *BT* *us. 269—296*
omissos in scheda separata eadem man. add. O 269 corporeas *T*
 uires *T* 270 solidis *T*

- inque die magno, quae nunc absumpta putamus
 corpora, cernemus surgere tota deo,
 nulla cui natura perit, quia quicquid ubique est
 omne creatoris clauditur in gremio.
- 275 quos aqua fluminibus pelagoque et piscibus hausit,
 quos uolucres et quos diripuere ferae,
 cunctos terra deo debet, quia quos aqua mersit
 litore uel fundo strata recepit humus,
 quae licet una, tamen non uno sumpta sepulchro,
- 280 sparsa locis laceri funeris ossa tegit,
 et quia consumptus simul et consumptor in uno
 telluris gremio morte ferente cadunt,
 siue per egeriem, qua sese animalia purgant,
 reddunt digestis membra uorata cibus,
- 285 humanum corpus transfunditur ex alieno
 corpore nec perdit uim proprii generis.
 sed licet e membris in humum transmissa ferinis
 membra hominum uiuo semine salua manent,
 et moriente fera, cui forte cadaueris esca
- 290 humani fuerit, diuiditur ratio.
 namque animal rationis homo est, ideoque et in ipso
 rex aliis praestat corpore corporibus,
 unde licet possit mutis animalibus idem
 praeda dari, tamen his sorte coire negat.
- 295 sola resurgendi caro perceptura uigorem,
 quae rationalis uas animae fuerit,
 ut reducem terris animam conpage relecta
 iam non lapsuro tegmine suscipiat,
 et uelut hic omni mens et caro iungitur actu,
- 300 sic et in aeternam sint sociata diem,

275 ausit *T*, haurit *BOv* 277 deo terra *B*, dēo terra *O* quia] uel *T* 278 littore *BT* 279 uno] una *B* sumpta] compta *coni. Zechmeister* 280 laceri] cari *T* 281 unum *T* unum—gremium *mauult Zechmeister* 283 qua sese *v*, quas et *B*, qua se *O*, qua sero *T* 286 perdit uim *ex* perditū *B m. 3* 287 scilicet *fort.* 291 nam qđ *T* 293 unde *T*, inde *BOv* posset multis *T* 295 uigorem] est *add. Zechmeister* 297 aniam *T* cum pace *B* 298 tecmine *B* 300 etnū *B*¹ sinit *O*

- ut carpant socio gestorum praemia fructu,
 consortes meriti luce uel igne loci.
 propterea quamuis nos et spirantia cuncta
 unam sortiti corpore materiem,
 305 non tamen in uacuum reuocamur morte soluti,
 exsortes animae carnis ab occiduo;
 sed clangente tuba reddentibus undique terris
 nostra ex arcanis corpora seminibus,
 corpore mente anima rursus in sua foedera nexis
 310 integri dominum sistimur ante deum.
 si dubitas cineres in corpora posse recogi
 et fieri reduces in sua uasa animas,
 Ezechiel tibi testis erit, cui prodita dudum
 tota resurgendi per dominum facies.
 315 illic aspicias toto uiuiscere campo
 arentes ueterum reliquias hominum
 ossaque porrectum late dispersa per agrum
 ultro ad conpages currere iussa suas
 atque medullatis penetralibus edere neruos
 320 moxque supernata ducere carne cutem
 et dicto citius perfectis ordine membris
 puluere de ueteri stare nouos homines.
 ac ne forte, sacri quod fert manifesta prophetae
 uisio, sopiti somnia uana putes,
 325 maiorem super his et plenum suscipe testem;
 ipse prophetarum nam loquitur dominus:
 uita ego sum; qui me credet, nec morte peremptus,
 consorti mecum luce beatus aget.

311] (Ez. 37). 327] Ioh. 11, 25. 26.

303 preterea *T* 304 materiam *T* 305 uacua^r *O* 306 canis^r *T*
 acciduo *O* 307 tuba *B s. l. m. 3* 308 nostre *B* archanis *B* 311 cor-
 pore *B* 313 zezechiel *T* dudum] est *add. Zechmeister* 314 toto *T*¹
 315 uiuiscere *T*, uiuiscera *O*, uiuescere *B* 320 supernatam *T* 321 per-
 fertis *T* 323 sacri quod fert *T*, quod est sacri *BOv* profetae *O*
 324 uitio *O*¹ sopiti somnia *T*, sopitis omnia *BOv* 326 profetarum *O*
et sic semper 327 in me *coni. Zechmeister* credit *T* peremptus
BOv, peribit *T*

- denique quod uerbo dixit uirtute probauit,
 330 ipse suum reuocans ex abyssis hominem,
 tempore quamquam illo non tantum in corpore Christus
 signa suo dederit, cum cruce uictor obit.
 namque ut concussis patefecit tartara terris
 et uinctum inferno carcere soluit Adam,
 335 fissa resurgentes ruperunt saxa sepulti,
 et nouus in sancta floruit urbe tholus.
 uiderunt multi ueterum renouata piorum
 corpora descensu uiuificata dei.
 tunc etiam refugo caecatus lumine mundus
 340 aeterna timuit nocte piare nefas.
 tunc et discisso nudata altaria uelo
 amisere sacri religionem adyti,
 ut monstraretur uacuandum numine templum
 et fore ab hostili sancta profana manu,
 345 quod duce Romano docuit post exitus ingens
 euersis templo ciuibus urbe sacris.
 fas etenim, ut Iudaea, cui suus hostia Christus
 non erat et per quam uictima Christus erat,
 sede locoque simul ueterum uiduata sacrorum,
 350 infitiata fidem, perderet omne sacrum.
 finis enim legis Christus, quia lege fidei
 praedictus legi lex ueniendo fuit,
 praescribens ueteri finem legemque fidei,
 legem prophetae gentibus instituens.
 355 unde magister ait: uetera effluxere peractis

335] Matth. 27, 52. 53. 355] (II Cor. 5, 17).

330 abyssis *O*, abyssys *B*, habitis *T*, erebis *v* 331 tempora *O* in
T s. l. 334 inferni *T* 335 ruperunt *BOv*, superarunt *T* 336 nonus *O*¹
 in sancta *B s. l. m. 3, om. O* post floruit *spat. uac. O* tholus *BOv*,
 chorus *T* 338 descens *B* 341 discisso *T*, discusso *BOv* 342 reli-
 gione *BO* aditi *BOT* 344 fore *v*, forte *BOT* 347 ut *om. T*
 348 non erat *BOv*, nouerat *T* per quam *BOv*, pro qua *T* 350 in-
 ficiata *BT* perdere *BO* 353 ueteris *T* 354 profetae gentibus
O, prophetante gentibus *T*, propheta tegentibus *B*, perfectam gentibus *v*
 355 exfluxere *T*

- temporibus, subeunt omnia ubique noua.
 iamque reuelata facie speculamur apertum
 in Christo propriae lucis honore deum.
 et puto quod scissi in templo mysteria ueli
 360 id quoque signarint, gratia quod tribuit.
 nam ueluti rupto patuere sacraria uelo,
 sic reserat nobis legis operta fides.
 inde sub antiquo legitur uelamine Moyses
 Iudaeis nebula cordis opertus adhuc,
 365 quam de luminibus mentis mihi creditus aufert
 Christus, adumbratas discutiens species
 seque docens prisca uelatum legis in umbra
 iamque reuelatum corporis in facie,
 qualem praemissi cecinerunt adfore uates,
 370 qualis apostolicis coram oculis patuit,
 qualem et Iudaei non perspexere uidentes
 mentibus obtunsis impietate sua,
 et qualem, quamuis non uisum in corpore nobis,
 credendo interno lumine conspicimus.
 375 nam quod ueridici sese uidisse magistri
 et palpasse docent, tango fide et uideo.
 et cunctis credendo patet cognoscere Christum
 impia caecantem pectora perfidiae
 fundentemque suam per corda fidelia lucem,
 380 ut placitas habitet clarificetque animas.
 ergo, mei fratres, mea cura, meum cor, in ista
 maerentes animos laetificate fide.
 pellite tristitiam dociles pietate fideli
 fidentesque deo laetitiam induite.

357] (II Cor. 3, 18). 363] (Ex. 34, 33).

357 speculamen *T*¹ 360 signarent *T* 363 tegitur *fort.* 365 aufert
T, adfert *BO*, affert *v* 367 docens *T*, docet *BOv* 369 affore *T*, adesse *O*
 371 et *om.* *B* 372 obtusis *T* 375 quod] quem *coni.* *Zechmeister*
 ueridicis esse *B*¹, ueridicis esse *O* 376 tanto *B*¹ uideo] doceo *T*
 378 perfidie *B*, perfidia *v* 380 placidas *B* 382 letificare *B*, laetificata *O*
 383 pellit et *B*

- 385 illos infelix luctus decet et dolor amens,
 nulla quibus superest spes, quia nulla fides,
 et quibus omne bonum est hoc tantum uiuere saeclo,
 desperare deo, fidere corporeis.
 illis internus stupor insolabile pectus
 390 desertis uero sensibus obsideat,
 quos infida deo mens abdicat et quibus exsors
 a Christo infernas sors cadit in tenebras.
 nobis ore dei solator apostolus adsit,
 nos euangelio Christus amans doceat;
 395 nos exempla patrum simul et praeconia uatum,
 nos liber historiae firmet apostolicae,
 in qua corporeum remeare ad sidera Christum
 cernimus et gremio nobis in astra uehi,
 et talem e caelis reducem sperare iubemur,
 400 ad caelos qualem uidimus ire patri.
 huius in aduentum modo pendent omnia rerum,
 omnis in hunc regem spesque fidesque inhiat.
 iamque propinquantem supremo tempore finem
 inmutanda nouis saecula parturiunt.
 405 omnes uera monent sacris oracula libris
 credere praedictis seque parare deo.
 festinate, precor, dum copia panditur istic
 procurare bonis praeque cauere malis.
 uertite peruersas conuerso pectore curas,
 410 monstrat flere fides utilibus lacrimis.
 peccatum lugere iuuat contractaque culpae
 uulnera profusis fletibus abluere,

397] (Act. 1, 9).

387 et quibus—saeclo *exh. T*, heu (hei *v*) mihi quam stultum est oculis
 se credere uanis *v et B in mg. add. m. 3, om. O* 389 aeternum *T*¹
 391 exsors *T*, excors *B* 392 inferna *B* 393 solatur *T* 394 euuan-
 gelia *B* amando ceat *B* 396 firmat *B* 397 quo *T* remeasse *T*
 399 e celis *BT*, caelis *Ov* 404 nouis *Tv*, nobis *BO* 405 omnis *O*
 409 peruersas *T* 411 peccatum *T*, peccato *BOv* iuuat] lubet
Schot. in mg. culpae *T*, cultis *BOv*

- qualibus ille suum stratum omni nocte rigabat
 multa gemens Daud, corde potens humili.
 415 si cinerem ut panem ille deo dilectus edebat
 et sua miscebat pocula cum lacrimis,
 quid facere, heu! misero mihi competit? unde piabor?
 unde satisfaciam? quanam ope saluus ero?
 pumiceum cor eget lacrimis, cinis horret ad escam,
 420 deliciaeque iuuant esuriante anima.
 quis mihi suggereret lacrimarum ad flumina fontem,
 quo mea deflerem facta meosque dies?
 nam mihi pro meritis actae per crimina uitae
 ingentes plagas flumine flere opus est.
 425 rumpe mei lapidem cordis, saluator Iesus,
 ut mollita pio uiscera fonte fluant;
 tu, precor, o fons Christe, meis innascere fibris,
 ut mihi uiua tuae uena resultet aquae.
 nam tu fons, quo uita fluit, quo gratia manat,
 430 quo lux omnigenas funditur in populos.
 qui te, Christe, bibent, dulci torrente refecti
 non sitient ultra, sed tamen et sitient.
 nam quos diuini satiarit copia uerbi,
 hos dulcedo magis pota sitire facit.
 435 te, domine, ergo, deus, panem fontemque salutis
 semper et esuriant et sitiant animae.
 non ieiuna fames, sed nec sitis arida uitam
 consumet, si te mens edat atque bibat.

415] (Ps. 101, 10). 416] (Ps. 6, 7). 421] (Hier. 9, 15). 432]
 (Ioh. 4, 13).

413 rigebat *T* 415 si *T*, sic *BOv* ut panem *T*, rex *BOv* 417 com-
 pet *T* unde piabor *add. B m. 3* 418 unde piabor unde *B sed* unde
 piabor *exp. m. 3* inde *O* quianam *B* ope *B s. l.* 419 cinis *om. O*
 421 suggereret *Bv*, suggeret *OT* lacrimarum ad *BTv*, ad lacrimarum *O*
 flumina *T*, lumina *BOv* 424 flumine *BTv*, flumina *O* 425 iesu *T*,
 ihs *O* 427 tu *BO*, teque *T* o *om. BT* 428 uiua tuae *BOv*, ui-
 uacis *T* 430 omnigenos *T* 431 bibunt *T* 433 diuinis *B* saciant *B*
 435 domine *BOv*, nostrae *T* fontem aque salutis *O* 436 esurient *B*
 437 famis *BO*

- iugifluus semper biberis turbamque sitimque
 440 potantum exhaustus largior exuperas.
 totus enim dulcedo, deus, dilectio, Christe, es,
 inde replere magis quam satiare potes.
 et desideriiis semper sitiendus auaris
 influis exciperis, nec saturatur amor,
 445 atque ita perficitur pietas, sine fine ut ameris,
 Christe, tuis uitam qui sine fine dabis.
 da mihi nunc lugere, deus, fletuque salubri
 praeserere aeternae semina laetitiae;
 hoc, precor, hoc potius maneat mihi luctus in aeuo,
 450 in quo quicquid adest per breue transit iter.
 ite procul, laeti, fletum consortia malo,
 ut breuibus lacrimis gaudia longa metam.
 si modo lugentem grauis hirtio tegmine saccus
 caprigenum saetis, dum tegit, et stimulet,
 455 tunc patre placato meriti reddetur honoris
 anulus, et cinget me stola laetitiae;
 tunc mihi iure pater uitulum mactabit opimum,
 si modo ieiunus iustitiam esuriam.
 malo famem panis quam sancti ducere uerbi;
 460 nolo domum uini, lucis aquam sitio;
 hic cruciet me dira fames, hic turpis egestas
 contractum pannis tristibus obsideat,
 hic licet ante suas diues me transeat aedes,
 spernens uel micis me saturare suis.
 465 nolo mihi Tyrio modo Serica murice uestis
 ardeat, arsuri corporis inuidia,
 ne post purpureos me flamma perennis amictus

439 iugifluus *v*, iugifluis *BO*, inge fluis *T* 440 potantumque *B* ex-
 haustus *scripsi*, ex haustu *BT*, exhausto *Ov* longior *B* 442 potest *O*
 443 amaris *T* 444 satiatur *T* 446 qua *T* 449 maneat *BO*
 451 iter *B* fletum *T* mallo *BO* 453 hircio *B*, isto *T* tecmine *B*
 454 setis *BT* tegit *T*, teget *BOv* 455 reddentur *v* honoris *BT*,
 honores *Ov* 456 sthola *O* 457 mactabit *T*, mactabis *BOv* 459 mallo
BO 461 famis *B* tempis *T* 464 uel] me *T* me] uel *T* 465 sirica *O*
 467 perhennis *BT*

- ambiat et pretium uestis in igne luam.
 hic potius miseri iaceamus in aggere foedo
 470 stercoris et lambant ulcera nostra canes,
 ut placida tristem post uitam morte solutos
 mitis ad occursus angelus excipiat
 et patriarcharum sinibus deponat ouantes,
 unde gehenna procul saeuit hiante chao.
 475 non commenta loquor uatum terrentia paruos,
 latrantem in foribus per tria rostra canem
 terrentemque umbras tristi squalore Charontem,
 uipereis saeuas crinibus Eumenidas,
 aeternam, Tityon, funesti uulturis escam
 480 arentemque siti Tantalum inter aquas,
 uoluentem sine fine rotam et reuolubile saxum,
 cassaque sudantum dolia Danaidum.
 haec inopes ueri uanis cecinere poetae,
 qui Christum ueri non tenuere caput.
 485 at nos uera deus docuit, sator ipse suorum
 enarrans nobis omnia uera operum.
 discite euangelio loca pauperis et loca ditis:
 pauper in Abraham, diues in igne iacet.
 iustitia mutante uices qui fleuerat istic
 490 gaudet ibi, et pleno paupere diues eget.
 iste bona requie fruitur, gemit ignibus ille,
 diues opum poenas, pauper opes recipit.
 mendicat diues modicum de paupere rorem,
 quem mendicantem spreuerat in superis.
 495 inde in eum ardentem nec parua e pauperis imo

488] (Luc. 16).

469 aggere *T*, agmine *BOv* 472 occursum *T* angelis *B* 474 saeuit
 hiante] se dirimente *T* 476 latrateim *O* 477 torrentemque *T* caro-
 nem *BO* 478 criminibus *B* euminedas *O*, eminedas *B* 479 aær-
 nam *O* tition *T*, tyton *B*, tyron *O* aescam *O* 481 et] met *B*
 482 crassaque *T* 483 eueri *O* uanis *BOv*, uani *T* 484 tenuerit *B*
 485 ad *B* 486 uera *Tv*, uero *O*, uana *B* 487 euangelio *B* 491 ille
Tv, illa *BO* 494 qui *B* 495 parua e *scripsi*, paruae *O*, parue *B*,
 pauper *T*, parui *v*

- stillauit digito gutta refrigerii,
 de magnis quoniam dapibus nec mica referto
 esurientis in os pauperis exciderat.
 his monitis sanctam discamus uiuere Christo
 500 iustitiam et partem ponere pauperibus.
 tu, cui sordet inops, qui uiso horrescis egeno
 occursumque pii subplicis omen habes,
 qui te miraris pretiosa ueste nitentem
 nec sordere uides interiore habitu,
 505 omnia mente geris, quae corpore pauperis horres,
 sordidior pannis diues et ulceribus;
 contempnis caecum, leprosum tangere uitas,
 diues auare, lepram diligis ipse tuam.
 ille oculis hominum miser est et debilis; at tu
 510 turpis es ante deum debilitate animae.
 inprobe, consortem naturae spernis egentem
 et facis exsortem partis auaritia.
 quicquid, inique, tibi nullo supereffluit usu,
 quod fosso abstrudis caespite, pars inopum est.
 515 cur aliena tenes, qua spe linqnenda retentas,
 nec retributa suis nec potiunda tibi?
 tu, cui sordet inops, qui nomine diuitis excors
 triste leuas crispa fronte supercilium,
 nec dignaris eos homines uel nomine fari,
 520 quos simili luxu non fluitare uides,
 filius ille dei qua uenerit aspice forma,
 qui cum esset diues, pauper in orbe fuit.
 et ueniens non alta deus, sed uilia mundi
 legit, ut infirmis fortia destrueret.

522] (II Cor. 8, 9). 523] (I Cor. 1, 27).

497 referti *coni. Zechmeister* 498 in os] inops *O* 499 sancta *T*
 500 iustitia *T* et *om. O* 501 sordit *BO* 502 occursum *B* supli-
 cis *B* 505 que *Ov*, que *T*, qui *B*, quae in *v* horret *O* 506 diues
 pannis *BO* 507 contempnis *BO* 509 at *T*, et *BOv* 511 nature
 supernis *T* 512 auaritiae *T* 514 abstrudis *BOv*, abstrusum est *T*
 caespite *BT* 515 quam *T* 516 potiunda *Bv*

- 525 non iam diuitiis diues nec robore fortis
 nec sapiens magno gaudeat ingenio.
 nemo ope confidat propria aut de se sibi plaudent,
 cum sata uel data sint omnia fonte deo.
 perfugium Christus personaque factus egentum,
 530 diuitibus pudor est, gloria pauperibus.
 huius in ambrosios auidi curramus odores,
 ut procul a nobis mortis odor fugiat.
 quis mihi det pretiosum alabastro fundere nardum
 et domini sacros flendo lauare pedes?
 535 uos, precor, o mea cura, piis operam date curis
 uosque date inmenso coniuge mente deo.
 tempus adest, prope iam dominus; properate parari
 regis ad occursum, dum breuis hora patet.
 utimini uestris opibus pietate benigna
 540 radicemque mali uellite pectoribus.
 corde inopum uestrae pretium concludite uitae
 et capita expensis ungitte uestra piis.
 castaque lambentes domini uestigia Christi,
 detergete comis ambo, lauate oculis.
 545 si desiderium est Celsi sine fine fruendi,
 sic agite, ut uobis aula eadem pateat.
 nam quem sancta fides et nescia criminis aetas
 et pia mens casto corpore continuit,
 certa fides illa superum regione potiri,
 550 ignea qua sanctos protegit ara dei.
 nolumus ergo, boni fratres, de pignore nostro

533] (Luc. 7, 38). 537] (Rom. 13, 11). 551 sqq.] (I Thess. 4, 13—16).

527 se *om.* *T* plantat *O*¹, plaudeat *B* 528 sata uel data] nobis
 sata *fort.*, uerbo data *coni.* *Zechmeister* 529 personaque *BOv*, per-
 sona *T* 531 ambroseos auidi *T*, ambrosio suauis *B* 533 quos *O*¹
 pretioso *T* 536 coniuge *T*, coniungere *BO*, iungere *v* 537 *add.* *B*
m. 3 538 hoccursum *B* ora *B* 539 utimini *B* 542 expensis *Tv*,
 expensius *BO* ungitte *Ov*, iungite *BT* 543 castraque *B* uestigio *O*
 christi *Tv*, christo *BO* 544 comis *ex* meis *B m.* 2 545 siderumque
 celsi *T* 550 ira dei *T* 551 nolumus *T* bonis *O* uestro *v*

- uos ita tristari tamquam homines uacuos;
nam si certa fides uobis quia Christus Iesus
mortuus est et nunc uiuit in arce dei,
555 sic et eos, quicumque fide uiuente quiescunt,
adducet Christo cum remeante pater.
hoc etenim in uerbo domini docet ille magister,
quo duce sidereas nitimur ire uias,
quod quibus in Christo fuerit modo uita peracta,
560 isdem cum Christo uita perennis erit.
cumque tuba signum domini aduentantis ab alta
sede patris princeps angelus ediderit,
primi qui in Christo mortes obiere resurgent,
dignati occursum nubibus ire deo.
565 cumque omnes in qua uixerunt carne reuiuent,
non omnes uerso corpore lumen erunt.
namque resurgemus, sed non mutabimur omnes;
hoc discrimen erit gentibus ante deum.
incorrupta profanorum quoque corpora surgent
570 a tumulis, longo pabula supplicio.
uita erit his sine fine mori et mors uiuere poenis
et durante suas pascere carne cruces.
ipse suos proprio peccator corpore gignet
carnifices et erit uermibus esca suis.
575 at quos caelesti pietas euexerit actu,
participata gerent stemmata rege deo
uestitique suum diuino lumine corpus
conformes Christo semper agent domino.
quod cum ita sit, capite ex istis solacia uerbis

566] (I Cor. 15, 51). 578] (I Thess. 4, 17. 18).

553 nobis *T* 554 nunc] nō *B* 555 et om. *T* quaecumque *O*,
quecumque *B* 556 aducet *T* 557 domini *B s. l. m. 3* 558 quod *B*
560 isdem *T*, hisdem *BO* perhennis *BT* 563 mortes obiere *v*, mortes
obire *O*, morte subire *BT* 565 omnis *B* uixere *T* resurgent *B*
567 mutabimus *B* 569 quoque *Tv*, que *BO* 570 a] ac *O* 571 et
delendum censet *Zechmeister* 576 gerent *T*, regent *BOv* stemmata *B*,
stigmata *T* 579 solatia *T*

- 580 et fidos ueri spe recreate animos;
 et pignus commune superno in lumine Celsum
 credite uiuorum lacte fauisque frui.
 aut illum gremio exceptum fouet almus Abraham
 et blandus digiti rore Eleazar alit,
- 585 aut cum Bethlaeis infantibus in paradiso,
 quos malus Herodes perculit inuidia,
 inter odoratum ludit nemus atque coronas
 textit honorandis praemia martyribus.
 talibus inmixtus regem comitabitur agnum
- 590 uirgineis infans additus agminibus,
 Celse, beatorum castae puer incola terrae,
 Celse, dolor patribus, gloria, Celse, patrum,
 Celse, amor et desiderium lumenque tuorum,
 Celse, breuis nobis gratia, longa tibi.
- 595 sed tamen et nobis poterit tua gratia longum
 uiuere, si nostri sis memor ad dominum.
 namque in te parui meritis ingentibus aevi
 tempore uita breuis, sed pietate potens.
 talium enim infantum caeli regnum esse probatur,
- 600 qualis eras aeuo mente fideque puer,
 qualis et ille fuit noster, tuus ille beati
 nominis, accitus tempore quo datus est,
 exoptata diu soboles nec praestita nobis
 gaudere indignis posteritate pia;
- 605 credimus aeternis illum tibi, Celse, uirectis
 laetitiae et uitae ludere participem,

583] (Luc. 16, 23. 24). 585] (Matth. 2, 16).

580 fides *B* ueris *p* recreate *T* 583 excepto *B* almus abraã *T*,
 abramio *BO* gremio fidei pater excipit almo *v* 585 bethleis *BO*,
 baltheis *T* paradyso *O* 586 herodis *BO* 589 inmixtus *v*, inmixtus
T, inmixtis *BO* 590 uirginibus *T* 591 caste *O*, caste *o* *T* incola
 terrae *BOv*, inclite terris *T* 592 celsa *O* 594 lunga *T* 595 gra
 longo *T* 596 nra *O* 597 in te] inter *B* 599 infantum *T*, *om.* *BOv*
 caeli *om.* *B* esse *T*, esse dei *BO*, deus esse *v* probatur *T*, profatur
BOv 600 aeras *BO* 601 nostri *T* tuus] nunc *cons.* *Zechmeister*
 602 numinis *BOv* 603 exoptata *B* sobolis *BO*

- quem Complutensi mandauimus urbe propinquis
 coniunctum tumuli foedere martyribus,
 ut de uicino sanctorum sanguine ducat,
 610 quo nostras illo spargat in igne animas.
 forte etenim nobis quoque peccatoribus olim
 sanguinis haec nostri guttula lumen erit.
 Celse, iuua fratrem socia pietate laborans,
 ut uestra nobis sit locus in requie.
 615 uiuite participes, aeternum uiuite, fratres,
 et laetos dignum par habitate locos,
 innocuisque, pares, meritis peccata parentum,
 infantes, castis uincite suffragiis.
 quot tibi, Celse, annis, totidem illi uita diebus
 620 hausta; sed ille minor, qua prior, est senior.
 nam minor est, in quo uixit minus; attamen idem
 qua prior abscessit, nunc ibi te senior.
 Celse, tuo cum fratre tuis, quibus addimur, adsta;
 nam tua de patrio sanguine uena sumus.
 625 cum patre Pneumatio simul et cum matre Fideli
 dic et Paulinum Therasiamque tuos,
 ut precibus commune tuis miserante habeamus
 praesidium Christo nos quoque, Celse, tui.
 sed tamen et nobis superest operam dare, qua te
 630 possimus simili simplicitate sequi.
 tum nostro socii poterimus uiuere Celso,
 dulcis et aeternum pignoris esse patres.

XXXII.

Discussi, fateor, sectas, Antonius, omnes;
 plurima quaesiui, per singula quaeque cucurri,

607 cumpludensi *O* 608 tumulis *T* martiribus *B* 610 qui *T*
 illos *O* spargat *B*, spergat *T*, purgat *Ov*, purget *Rosw.* 612 nomen *T*
 614 nostra *T* nobis *om. B* locus *B* 619 quod *B* 620 est *Ov*,
 ac *T*, *om. B* 622 quo *T* abcessit *B* 623 celse tuum fr̄m *T*
 asta *T* 624 patris *T* 625 pneumacio *B* 626 decet *BO*¹, dices *v*
 627 comune *B* 631 tunc *Tv* 632 et *om. O* patres *OT*, patris *B*,
 pares *v*

XXXII. AD. — 1 secas *A*

- sed nihil inueni melius quam credere Christo.
 haec ego disposui leni describere uersu,
 5 et ne displiceat quod talia carmina pango,
 Dauid ipse deum modulata uoce rogauit,
 quo nos exemplo pro magnis parua canemus,
 dicentes quae sunt fugienda sequenda colenda,
 cum tamen in cunctis et res et causa probetur.
- 10 Iudaicum primo populum nec gratia mouit
 mira dei; nam tum Pharaoni ereptus iniquo
 et mare transgressus pedibus lucente columna,
 cum duce qui mergi infestos uidit equestres
 et cui desertis nihil umquam defuit agris,
- 15 Manna cui e caelo et fons de rupe cucurrit,
 post haec ipse deum praestantem tanta negauit,
 dumque aliud numen dementi pectore quaerit,
 ignibus incensis quod misit perdidit aurum.
 par quoque paganus; lapides quos sculpsit adorat
- 20 et facit ipse sibi quod debeat ipse timere.
 tum simulacra colit quae sic ex aere figurat,
 ut, quando libitum est, mittat confracta monetae
 aut magis in species conuertat saepe pudendas.
 hinc miseras mactat pecudes mentesque deorum,
- 25 quos putat irasci, calido in pulmone requirit
 atque hominis uitam pecoris de morte precatur.
 quid petit ignosci ueniam qui sanguine poscit?
 illud enim quale est, quam stultum quamue notandum!
 cum deus omnipotens hominem formauerit olim,
- 30 audet homo formare deum; ne crimina desint,
 hunc etiam uendit, dominum sibi comparat emptor.

15] (Ex. 16 et 17). 16] (Ex. 32).

4 conscribere *Mur.* 5 carmine *coni. Vonk* pango *coni. Oehler*,
 pando *AD Vonk* 6 deum *Vonk*, dominum *AD*, chelym *Mur.* ipse
 Dauid dominum *coni. Zechmeister* 9 cunctamen *A* 11 faraoni *AD*
 13 mersos *coni. Mur.* 14 nihilum quoque *Mur.* 18 quo fisus uel quo
 fidit *coni. Vonk* 19 sculpsit *Mur.* 21 cum *coni. Oehler* aera *D*
 22 conficta *Mur.* 31 uendidit *A* dominus *Mur.*

- philosophos credam quicquam rationis habere,
 qui ratione carent, quibus est sapientia uana?
 sunt Cynici canibus similes, quod nomine produunt;
 35 sunt et sectantes incerti dogma Platonis,
 quos quaesita diu animae substantia turbat,
 tractantes semper nec definire ualentes,
 unde Platonis amant de anima describere librum,
 qui praeter titulum nil certi continet intus.
 40 sunt etiam Physici naturae nomine dicti,
 quos antiqua iuuat rudis atque incondita uita.
 namque unus baculum quondam et uas fictile portans,
 utile quod solum solumque putaret habendum,
 illud ut auxilii, hoc esset causa bibendi,
 45 cum stare agricolam manibusque haurire supinis
 potandas uidisset aquas, uas fictile fregit,
 quo procul abiecto remouenda superflua dixit.
 rusticus hunc docuit quod spernere posset et istud.
 hi neque uina bibunt nec uictu panis aluntur
 50 nec lecto recubant nec frigora uestibus arcent
 ingratiue deo quae praestitit ille recusant.
 quid dicam diuersa sacra et dis atque deabus
 condita templa. loquar quae sint Capitolia primum:
 his deus (est) uxorque dei, ipsamque sororem
 55 esse uolunt, quam Vergilius notat auctor eorum
 dicendo et soror et coniunx. plus de Ioue fertur
 et natam stuprasse suam fratrique dedisse,
 utque alias caperet, propriam uariasse figuram:
 nunc serpens, nunc taurus erat, nunc cygnus et arbor

32 philosophis *A* 34 cyni *D* 37 definire *A* ualentes *A*, uolentes *D* 39 nihil *A* 40 fysici *AD* 42 portans *in ras. D* 43 putarat *Mur.*
 44 auxilii atque hoc *Mur.* 45 staret agricola *AD*; *em. Mur.* 47 remouendo *AD*; *em. Mur.* 48 sperneret *A* 51 quod *Mur.* illi *AD*; *em. Mur.* 53 condita templa? Loquar quae sint Capitolia primum *Oehler interpungit (sed Loquar quae sint capitolia. Primus suspicatur)*, loquar? Quae sunt Capitolia, primum *coni. Bursian* 54 est *add. Mur., om. AD* dei] de *A* 56 coniux *Mur. ut infra* 58 utque *Mur., et quae AD*, et quo *fort.* 59 cignus *Mur.* arbor *Mur., arbo AD*, aurum *coni. Mur., ardor coni. Oehler, anser coni. Bursian*

- 60 seque inmutando qualis fuit indicat ipse;
 plus aliena sibi quam propria forma placebat.
 turpius his aquilam finxit puerique nefandos
 uenit in amplexus. quid dicit turba colentum?
 aut neget esse Iouem aut fateatur dedecus istud.
- 65 nomen habet certe quod nec ratione probetur.
 sacra Ioui faciunt et ,Iuppiter optime' dicunt
 huncque rogant, et ,Iane pater' primo ordine ponunt.
 rex fuit hic Ianus proprio qui nomine fecit
 Ianiculum, prudens homo, qui cum multa futura
- 70 * * * * *
 posset respicere, (et) duplici hunc pinxere figura
 et Ianum geminum ueteres dixere Latini.
 hic quia nauigio Ausonias aduenit ad oras,
 nummus huic primum tali est excussus honore,
- 75 ut pars una caput, pars sculperet altera nauem;
 cuius nunc memores quaecumque nomismata signant,
 ex ueteri facto ,capita' haec ,et nauia' dicunt.
 de Ioue quid sperant, (ut) qui est a rege secundus
 quique sacrificiis apponitur ore precantum?
- 80 hic habet et matrem captam pastoris amore;
 nam prior est pastor quam Iuppiter aut Iouis ipse;
 sed melius pastor, castum seruare pudorem
 qui uoluit spreuitque deam, cui saeua uiriles
 abscedit partes, ne quando tangeret ille
- 85 alterius thalamum, qui noluit eius adire.
 hoc tamen, hoc egit sententia iusta deorum,
 ne fieret coniunx qui non est factus adulter?
 nunc quoque semiuiri mysteria turpia plangunt

62 puerisque *A* 66 iuppiter *Mur. ut infra* 67 et] at *coni. Vonk*
 70 lacunam ita suppleendam censet *Bursian*: posset (prospicere nec non
 transacta soleret | sollers) respicere 71 et *addidi, om. AD* duplici
 hunc *A*, hunc duplici *Mur.* 74 excusus *A* 75 scalperet *Mur.* 78 spe-
 rant *D* ut *addidi, om. AD* quique *coni. Vonk* qui est isto *coni.*
Zechmeister 79 qui+que (c. *eras.*) *D* sacrificiis *D* praecantum *D*
 80 haberet et *D* 81 Iuppiter, haud Iouis ipso (*sc. pastore*) *coni. Vonk*,
 Iouis, ipse sed *fort. interpungendum* 82 melior *coni. Mur.* 85 chala-
 mum *AD; em. Mur.* 86 num tamen *coni. Burs.*, attamen *fort.*

- nec desunt homines, quos haec contagia uertant,
 90 intus et arcanum quiddam quasi maius adorant
 idque uocant sanctum, quo si uelit ire pudicus,
 iste profanus erit. sic artior ipse sacerdos
 femineos uitat coitus patiturque uiriles.
- o mens caeca uirum! de sacris semper eorum
 95 scaena mouet risus, nec ab hoc errore recedunt.
 Saturnum perhibent Iouis esse patrem huncque uorasse
 natos ante suos et mox e uentre nefandas
 euomuisse dapes, sed postea coniugis arte
 pro Ioue suppositum mersisse in uiscera saxum,
 100 quod nisi fecisset, consumptus Iuppiter esset.
 huncque Cronon dicunt fiteque Chronon, quia tempus
 quae creat absunit rursusque absumpta promittit.
 cur tamen oblique nomen pro tempore fingunt?
 hunc etiam, quod saepe sibi de prole timebat,
 105 ab Ioue deiectum caelo latuisse per agros
 Italiae Latiumque ideo tunc esse uocatum.
 magnus uterque deus! terris est abditus alter,
 alter non potuit terrarum scire latebras.
 hinc Latiare malum prisca statuere Quirites,
 110 ut mactatus homo nomen satiaret inane.
 quae nox est animi, quae sunt inprouida corda!
 quod colitur nihil est (et) sacra cruenta geruntur.
 quid quod et Inuictum spelaea sub atra recondunt
 quemque tegunt tenebris audent hunc dicere Solem?
 115 quis colat occulte lucem sidusque supernum
 celet in infernis nisi rerum causa malarum?
 quid quod et Isiaca sistrumque caputque caninum

92 prophanus *A* artior] castior *coni. Bursian* 93 post uiriles *uersum*
intercidisse susp. Mur. 95 scena *Mur.* 96 hunc quoque *D*¹ 98 poste
 (* m. 2) *A* 101 Cronon *Mur.*, chronon *AD sed* ronon *in ras. D* ch+ro-
 non *D* 102 remittit *coni. Mur.* 109 etine *A* statuare *D*¹ 110 numen
fort. inanem D 112 et *Mur.*, *om. AD* 113 spelea *AD* 114 quem-
 que *Mur.*, quaeque *AD* solent *AD* 116 rerum] inhaeret *coni. Zech-*
meister malarum *Mur.*, malorum *AD* 117 Isiaca *A*, isiacas *D*, isiacum
Mur., Isiaca uel Isiaci *coni. Bursian* istrumque *D* canimum *A*

- non magis abscondunt, sed per loca publica ponunt?
nescio quid certe quaerunt gaudentque repertum
- 120 rursus et amittunt quod rursus quaerere possint.
quis ferat hoc sapiens illos quasi claudere solem,
hos proferre palam propriorum monstra deorum?
qui Serapis meruit, qui sic laceratur ab ipsis
per varios turpesque locos? hic denique semper
- 125 fit fera fitque canis, fit putre cadauer aselli,
fit homo nunc pannis, nunc corpore languidus aegro.
talia dum faciunt, nihil hunc sentire fatentur.
quid loquar et Vestam, quam se negat ipse sacerdos
scire quid est? imisque tamen penetralibus intus
- 130 semper inextinctus seruari fingitur ignis.
cur dea, non deus est? cur ignis femina fertur?
ista quidem mulier, sicut commendat Hyginus,
stamine prima nouo uestem contextuit olim
nomine de proprio dictam, quam tradidit ipsa
- 135 Vulcano, qui tunc illi monstrarat opertos
custodire focos; hic rursum munere laetus
obtulit hanc Soli, per quem deprehenderat ante
Martis adulterium; nunc omnis credula turba
suspendunt Soli per Vulcanalia uestes.
- 140 utque notent Venerem, tunc et portatur Adonis;
stercora tunc mittunt, ipsum pro stercore iactant.
omnia si quaeras, magis et ridenda uidentur.
additur hic aliud: Vestae quas uirgines aiunt
quinquennis epulas audio portare draconi,

118 portant *coni. Bursian* 120 admittunt *AD*; *em. Mur.* 123 *pr.* qui
Zechmeister, quis *AD*, quid *Mur.* 124 iocos *fort.* 125 fit] et fit *AD*
fit canis et fit *fort.* turpe *Mur.* 126 fit homo nunc *scripsi*, nunc
homo nunc *AD*, nunc homo cum *coni. Bursian* panis *A* languidos
aegri *AD* 128 et de uesta *AD*; de *del. Mur.* ipsa *coni. Zechmeister*
129 imis quae *AD* 131 faemina *A* 132 commentat *coni. Vonk*
134 noui *A*, nomen *D* dicta *AD* 135 monstrat *AD*; *em. Mur.*
136 hinc *AD*; *em. Mur.* 137 deprenderat *praefert Bursian* 141 ipsum
proh! stercore *coni. Oehler* 143 his *coni. Bursian*, hoc *coni. Zechmeister*
Vestae quod uirginis *coni. Zechmeister* 144 quinquennes *Mur.* audis
Mur., audio *coni. Zechmeister* draoni *A*

- 146 qui tamen aut non est aut si est diabolus ipse est,
 humano generi contrarius antea suasor,
 et uenerantur eum, qui nunc in nomine Christi
 et tremit et pendet suaque omnia facta fatetur.
 quae mens est hominum, ut pro ueris falsa loquantur,
 150 qui linqnenda colunt contraque colenda relinquunt!
 iam sat erit nobis uanos narrare timores.
 haec ego cuncta prius, clarum quam lumen adeptus,
 meque diu incertum et tot tempestatibus actum
 sancta salutari suscepit eclesia portu
 155 postque uagos fluctus tranquilla sede locauit,
 ut mihi iam liceat deterisa nube malorum
 tempore promisso lucem sperare serenam.
 iam prior illa salus, quam perdidit immemor Adam
 tunc uento suadente malo, nunc remige Christo
 160 eruta de scopulis semper mansura resurget.
 rector enim noster sic undique cuncta gubernat,
 ut modo qui nobis errorem mentis ademit
 hic meliore uia paradisi limina pandat.
 felix nostra fides uni certoque dicata.
 165 unus enim deus est, substantia filius una
 unus, in utroque est unus uigor, una potestas.
 namque dei uerbum patrio de pectore Christus
 emicuit semperque fuit, qui non quasi natus,
 ore sed egressus chaos illud inane remouit
 170 et tulit informem contextae noctis hiatum
 distribuitque locis mare terras aëra caelum
 hisque dedit geminam pulsa caligine lucem.
 ast ubi cuncta nouum stupuerunt surgere solem,

146 humani *D*, humani *A* generis *Mur.* 148 pendit *AD* fa-
 tentur *AD* 152 *post* prius *lacunam esse susp. Mur.*, timebam *Bursian*,
 ueneratus sum *uel* pro ueris habui *supplenda censet Vonk* quam *coni.*
Bursian, cum *AD* prius. Clarum sum lumen adeptus *uel* clarum cum
 lumen adeptum *coni. Vonk*; cuncta pius clarum nec lumen *fort.* 154 es-
 clesia (*c eras.*) *D* 158 immemorandam *AD*; *em. Mur.* 159 uentu *D*¹,
 uero *A* 160 resurgit *fort.* 164 uno *A* dicata est *Zechmeister*
 167 pectore *D* 168 fuit *D s. l.* 171 aere *A*

- quattuor haec auxit uariis exordia rebus:
 175 sunt homines terris, sunt addita sidera caelo,
 (aëre) pendet auis, liquido natat aequore piscis.
 sic elementa suis decorauit singula formis;
 nexuit haec diuersa licet discretaque iunxit
 iunctaque discreuit, quae nunc diuisa cohaerent.
 180 claudit enim Oceanus terram, mare clauditur ipsa,
 axe sub aethereo medius concluditur aër.
 hoc etiam caelum quod nos sublime uidemus
 sex aliis infra est spatio surgentibus aequo,
 postque thronos septem, post tot caelestia regna
 185 cetera pars omnis, quae cunctis eminent ultra,
 quae super excedit, quae passim tendit in altum,
 quae sine fine patet, quam nec mens colligit ulla,
 lucis inaccessae domus est sedesque potentis
 sancta dei, unde procul quae fecit subdita cernit.
 190 omnia sic constant, dum spiritus omnia cingit.
 haec itidem, quorum nobis conceditur usus,
 quae polus inferior magno complectitur orbe,
 cuncta licet distent, una cum pace tenentur,
 denique nomen habent unum, sunt omnia mundus.
 195 hunc etiam Graeci cosmon dixere priores;
 hinc ita compositum distinguens utraque lingua
 cosmon ab ornatu, mundum de lumine dixit.
 nam qua sol nitet, hoc totum sordebat in umbra,
 et manet exemplum, quotiens nox omnia foedat,
 200 et docet ex tenebris quae sit data gratia lucis.
 tot bona qui fecit, qui sic operatus ubique est,

174 auxit *coni.* *Vonk*, ausit *D*, hausit *A* 176 aere *Mur.*, om. *AD*
 pendet aues liquido natant aequore pisces *AD*; em. *Mur.* 180 terra *D*
 mare *AD*, aere *coni.* *Bursian* terram, mare clauditur, ipse *Oehler*
 ipsa *scripsi*, ipso *D*¹, ipse *AD*² 181 aethereo *Mur.* 187 patent *AD*
 188 inaccessae *A* sedisque *AD* 191 itidem *Zechmeister*, idem *AD*, ea-
 dem *Mur.*, item *coni.* *Bursian* 192 populus *AD*; em. *Mur.* magna *AD*
 Vrbe *A* 196 hunc *coni.* *Mur.* 198 qua sol nitet hoc totum *scripsi*,
 quod sol nitet hoc tunc *D*, quod sol nitet hoc nunc *A*, quod sole nitet
 totum *coni.* *Bursian* et *Zechmeister* 199 et *A*, ut *D*

hic dominus de corde dei, hic spiritus oris,
 sancti sermo patris, tantarum fabrica rerum.
 nec se paganus laudet, si qui idola uitat
 205 aut satis esse putat quod numine credat in uno.
 qui colit ille deum, qui uerbum non colit eius,
 qui non uirtutem simili ueneratur honore?
 quique inuisibilem inconspicibilemque fatetur
 esse deum, hic etiam Christum, si cogitet, idem
 210 inueniet, quoniam uerbum comprehendere nemo,
 nemo uidere potest, opera eius sola uidentur.
 in patre natus enim, in nato pater omnia fecit
 et quicquid uirtute dedit pietate tuetur.
 sic fuit, est et erit uerus saluator in aeuum,
 215 qui tulit errores, qui fecit uera uideri
 placatoque patri pereuntem reddidit orbem.
 nec mirum si cuncta regit qui cuncta creauit,
 qui dedit ex nihilo totum lucique tenebras
 repulit atque diem iussit succedere nocti
 220 quodque in carne fuit carnis peccata remittit;
 cernit enim fragilem faciles incurrere lapsus
 corripiensque tamen ueniam dabit omnibus unam,
 remque nouam dicam nec me dixisse pigebit,
 plusque pius quam iustus erit. si denique iustus
 225 esse uelit, nullus fugiet sine crimine poenam;
 iustus enim mala condemnat, pius omnia donat.
 hoc facit, ut rata sint uenturae munera uitae
 et quod culpa tulit rursus indulgentia reddat;
 quae si non fuerit plebi concessa roganti,

202 dominus *scripsi*, deus *AD*, deus est *Mur.* dī *D in ras.* 204 si
 uitat idola *coni. Mur.* 205 aut *scripsi*, at *A*, ac *D Mur.* numine *Mur.*,
 nomine *AD* 206 qui *coni. Bursian*, quid *AD* colet *A* 208 incom-
 prehensibilemque *Mur.*, incomprehensibilique *AD* 209 dñm *AD* si
 cogit et idem *D* 210 comprehendere *AD*; *em. Oehler* 211 uidetur *D*
 212 pater] patre *D* 213 quidquit *D* 214 fuit et steterit uersus *A*
 216 reddit *D* 218 lucique *scripsi*, lucemque *AD*, qui luce *coni. Bursian*
 et *Zechmeister* tenebris *Mur.* 219 praetulit *Mur.* 223 *spurium habet*
Ebert 225 fugiet (*ugiet in ras.*) *D* paenam *D* 228 reddat *D in ras.*
 229 fuerit *coni. Bursian*, fuerint *AD*

- 230 tunc prope nullus erit delicto liber ab omni.
 quis poterit meritis promissa luce potiri?
 tangere tunc laetis caelorum regna licebit,
 tunc poterit mors ipsa mori, cum tempore toto
 uita perennis erit, qua tunc in sede beata
- 235 nullus peccandi locus est, ubi nulla cupido est.
 gloria tanta manet populo seruata fideli.
 amplius hoc tribuit, maius dedit hoc quoque munus,
 quod peccatorem quem paenitet antea lapsum
 non facit in numero turbae peccantis haberi.
- 240 quippe satis poena est, cui sit sua culpa dolori;
 supplicium proprium timor (est); tormenta reatus
 tam ueluti patitur qui se meruisse fatetur.
 quid poterit melius uel quid moderatius esse?
 iudicat inquirat castigat parcit honorat
- 245 omnia qui uincit nec ab ipsa uincitur ira.
 quod de praesenti iam cernimus esse futurum;
 nam cum saepe minax horrentia nubila cogit
 et terrore pio rutilo nimis igne coruscat
 tristibus et pluuiis et nubibus intonat atris,
- 250 omne genus timet interitum; sed uia potestas
 desinit et pariter caelum mentesque serenat.
 hoc quoque tunc sperare iubet qui se modo cuncta
 perdere posse probat, sed perdere uelle recusat.
 sic iteranda salus uenturo ostenditur aeuo
- 255 aeternique dei pietas aeterna manebit.

XXXIII.

O uir beatus, cui remissa iniquitas
 nec imputata est pigra credendi mora,

231 qui possit *Mur.* 234 qua *AD*, quia *Mur.* 238 paeniteat *D*
 240 poenae est *coni. Bursian* cui *Bursian*, cum *AD* 241 est *Mur.*,
om. AD 242 tam *AD*, tum *Mur.*, iam *coni. Bursian* 243 moderatus *A*
 245 uin(citur *lacuna hausit*) *D* 249 pluuis *A* 250 uita *A*, diua uel
 dira *coni. Oehler*, uisa *coni. Vonk* 251 desinit *Bursian*, desinet *AD*
 253 sed *AD*, si *Mur.*

XXXIII. N. — Incipit bebiani (obitus bebiani *supplet Brandes, Wiener Stud. XII, p. 281*) diuerso modo et metro dictis (dictus *corr. Brandes*) N

- operum cui cassa contulit uitam fides!
 en iste, celsi quem sub auro culminis
 5 pictura ueris exprimit miraculis,
 clarus superbo Veriorum nomine
 et consulari Baebianus sanguine
 ipse est potentis larga Christi gratia.
 prius iste captus uinculis mortalibus
 10 opes et inter saeculi pauper deo
 uitam paratis blandientem copiis
 mortalitatis immemor cucurrerat.
 ut se subactum fine mortalem uidet,
 fesso benignum quaerit aspectu deum
 15 statimque Christum luminatus inuenit;
 ueniam precatur et sacerdotum pedes
 supplex adorat ipse culpator sui
 negansque dignum gratia dignum facit
 uouetque uitam, <si> supersit, integram
 20 et obire gaudet, si renatus oppetat.

Credidit oranti et sitientem flumina <uitae>
 praecinctus puro perfudit episcopus amne.
 quo peragente pios solito mox ordine ritus
 et diuale sacrum libans et chrismate fragrans
 25 attonitum mira se maiestate fatetur;
 sed quis odor, quaerit, quem sentiat in sua labi
 pectora praedulci medicantem nectare fibras?
 sedula tunc coniunx ζωήν de nomine Christi

21] (Ioh. 7, 38).

3 operumque *Fabricius (Poet. vet. eccles. opera, Basel 1564, p. 782)*
 6 Veriorum *Brandes, ueriorum N edd.* 10 inster *N* 11 paratis *uel*
adparatis con. Brandes, ut peractis N 12 cucurrerat *P (corr. m. 3)*
 13 subactum *scripsi, subacto N, sub arto con. Brandes* 14 quaeri *N*
(corr. m. 3) 15 illuminatus *N³* 19 si *add. N m. 3, quae con. Brandes*
 20 si] si ñ (ñ *exp. m. 3) N* 21 uitae *add. N m. 3* 22 episcopis *N¹ (?)*
 24 et *Morel, e N, en con. Brandes* uitale *Bodl.* flagrans *N* 25 ato-
 nitum *N* mira (i *ex a m. 2?*) *N* magestate *N* fatetur *ex faere*
N m. 2 fatetur et, quis *fort.* 27 febras *N¹* 28 ζωήν *scripsi,*
 somen *N, omen edd., fomen con. Brandes*

unguentum spirare docet, spondetque sacerdos
 30 et monet, ut longi spatium sibi postulet aevi.
 ille dei iam totus ad haec: satis hoc mihi donum,
 quo potior; nunc mors lucrum mihi uitaque Christus!
 ecce per aeternum terris data gratia Christum!
 hic est ille latro felix, qui fine sub ipsa
 35 confessus Christum meruit reus astra fidelis;
 hic donatus abit solida mercede diei,
 serus ab undecima iam mercennarius hora.
 ergo ut sanctifica nituit renouatus ab unda,
 ipse grauis artus in mollia fulcra refusus
 40 unaniam alloquitur recreato corde iugalem:

Aetatis spatium lustra nouem mihi,
 annum uita super ducere coeperat,
 felix unanimo coniugio mihi,
 dulcis pigneribus clara et honoribus,
 45 et nunc mortificis eluta sordibus
 sancto fine pium transmeat in deum.
 haec ad uerba piis sedula fletibus
 coniunx, oret adhuc uiuere, supplicat.
 tunc ille: o mulier nescia quid petas,
 50 iam scis an ualeam uiuere tam pie,
 ut tanti maneam muneris integer?
 et quid uita iuuat, qua moritur salus?
 haec ut fortis ait, toruum oculis micans
 et caelum stupide suspiciens ait:
 55 flammantem uideo luminis ambitum,
 in quem nulla uenit femina circumum.
 o felix, cui adhuc corporeo datum
 aeterni speciem cernere saeculi,

32] (Phil. 1, 21) 37] (Matth. 20, 6). 57] (Matth. 22, 30; Gal. 3, 28).

31 ad] had *N*¹ 35 fidelis (l ex c) *N* 36 abiit *N*¹ solidae *coni.*
Brandes 40 r=ato *N* (recreato *plene scripsit m. 3*) 44 honoribus *N*,
 onoribus *corr. m. 3* 51 integar *N* 52 equid *coni. Brandes* 53 agit
fort. 58 specimen *Bodl.*

in quo conubiis nulla necessitas,
60 sexus perpetuis corporibus perit!

Rursus ut haec dixit, subita quasi morte solutus
exanguem porrecta trahit per membra rigorem.
at trepida et uisis exterrita talibus uxor
soluitur in speciem leti, iam muta trementes
65 tendit in ora manus membrisque intenta iacentis
pendet in exanimum pallentior ipsa maritum.
ipsa fidem mortis suadet mora; namque bis acto
orbe duplex reuoluta dies, bis uespere clausa est,
mortales oculos dum fallit mortis imago.
70 ille autem angelicis manibus per nubila raptus
liquerat hospitium repetendi corporis et tunc
aetherii secreta poli sedesque beatas
spectabat monstrante deo dignataque Christo
mens pia, dum fletur terris, gaudebat in astris,
75 hoc tantum maerens, quod adhuc remea(re time)ret.
demissa excessu redit, ut conspecta referret
firmaretque fidem dubitantum uiuere functos.
utque redux membris admotae coniugis ora
uidit, pollicitus quiddam mirabile sese
80 dicturum, in lucem sua distulit orsa sequentem.

Ergo dies primos ubi crastina fulsit in ortus,
mane nouo sacris (aderat nam forte) sacerdos
fungitur, utque pio gessit solemnia cultu,
suspiciens caelum ille manus dispandit et in se
85 bracchia constringens quasi quaedam munera caelo

59 connubii *edd.* 62 nanque *N* 64 laeti *N* rementes *N* (*corr.*
m. 3) 65 iacentis *Brandes*, lacentis *N*, lacertis *N*^s 70 nubilia *N*
72 secretata—sedisque beatus *N* (*corr. m. 3*) 73 spectabat *Brandes*,
expectabat *N*, expectat *N*^s 74 a+stris (r *eras*.) *N* 75 hoc] unum
add. N m. 3 quo *N* (*corr. m. 3*) remeare timeret *scripsi*, remearet
(earet *in ras.*) *N*, remeare maneret *coni. Brandes* 76 demissa excessu
scripsi, ex cursu demissa *N*, ex cursu medio *edd.*; demissa ex cursu *transp.*
Brandes 81 primus *N* (*corr. m. 3*)

- missa auido premit amplexu, meane omnia sunt haec?
 percentans. cuncti dictis stupuere rogantque,
 quidnam conspiciat clausum mortalibus. ille
 πάντα καλῶς inquit, patriarcham saepius Isac
 90 commemorans, graece θεῖον, γλυκὺ θεῖον ὑπᾶσθαι
 horrescens ueneransque refert, utque angelus illum
 sustulerit per inane uehens, ut milia multa
 uiderit angelicis mixta agninisque cateruis
 regnantemque deum super omnia cum patre Christum,
 95 narrat et aeternam portis gemmantibus urbem,
 narrat (et) aetherii caeleste nemus paradisi.
 inter et haec dextram secreta in pectora misit
 coniugis, hoc dicens: unum sumus ambo et idem, quae
 ingeminans, sancto placidam sic ordine complens
 100 finem, euangelico uitam in sermone refudit.

- Et nunc ille deo fruitur curamque beatae
 coniugis aeterno uinctus amore tenet;
 attamen unius rapuit solatia nati
 inpatiens tota prole carere pater.
 105 sed postquam iusto tua tempora clauseris aeno,
 eductis genetrix inclita pignoribus,
 tunc puer ille tuus florentem luce coronam
 praeditus occurret cum genitore tibi;
 quo comite adueniens tibi laetus ab aethere coniunx
 110 dextram cum blandis porriget alloquiis:
 tempus adest! curis iam soluere, soluere membris!
 uixisti natis, nunc redhibere mihi.
 iam non coniugium nobis mortale, ut in aegris

98] (Matth. 19, 5).

87 peroonstans *N*, percunctans *N*² 89 panta calos inquit *N* 90 com-
 merans *N* *corr. m. 3* theon glycent theon *N*; *em. Morel* ὑπᾶσθαι *Brandes*,
 migrante *N*, ἀγασθαι *Morel* 91 horrescens *N*¹ 93 agninisque
coni. Brandes, magnisque *N* 96 et *om. N*, *add. m. 3* 97 interea *Bodl.*
 98 et idemq; *N*, *corr. Morel* 99 placidam uel placitam *N*¹ 105 cau-
 seris *N*¹ (*corr. m. 3*) 106 eductis *Brandes*, edoctis *N* 109 aetere *N*
 110 porrigit *N* (*corr. m. 3*)

APPENDIX.

CARMEN I.

Age, iam precor, mearum
comes inremota rerum,
trepidam breuemque uitam
domino deo dicemus.
5 celeri uides rotatu
rapidos dies meare
fragilisque membra mundi
minui perire labi.
fluit omne quod tenemus
10 neque fluxa habent recursum,
cupidas uagasque mentes
specie trahunt inani.
ubi nunc imago rerum est?
ubi sunt opes potentum,
15 quibus occupare captas
animas fuit uoluptas?

Qui centum quondam terram uertebat aratris,
aestuat, ut geminos possit habere boues.
20 uectus magnificas carpentis saepe per urbes
rus uacuum fessis aeger adit pedibus.
ille decem celsis sulcans maria ante carinis
nunc lembum exiguum scandit et ipse regit.
non idem status est agris, non urbibus ullis
omniaque in finem praecipitata ruunt.
25 ferro peste fame uinclis algore calore,
mille modis miseros mors rapit una homines.
undique bella fremunt, omnes furor excitat, armis

I. $\sigma\tau$. — Versus prosperi ad coniugem suam τ , incipit tetrametron σ
4 dicemus τ , dicemus σ 9 fluit σ , fugit τ 11 cupidasque $\sigma\tau$ uagas-
que *Prosp.*, uanas σ , uana τ 13 mago τ 19 uetus σ magnificas $\sigma\tau$,
magnificis *Prosp.* 23 est *om.* τ 24 fine τ 27 fremunt] fremunt
cunctos σ , sed cunctos *exp. m. 2* omnis τ arma *ex armis* σ *m. 2*

- incumbunt reges regibus innumeris.
 30 impia confuso saeuit discordia mundo,
 pax abiit terris; ultima quaeque uides.
 et si concluso superessent tempora saeclo
 aut posset longos mundus habere dies,
 nos tamen occasum nostrum obseruare deceret
 et finem uitae quemque uidere suae.
 35 nam mihi quid prodest, quod longo flumina cursu
 semper inexhaustis prona feruntur aquis,
 multa quod annosae uicerunt saecula siluae
 quodque suis durant florea rura locis?
 ista manent, nostri sed non mansere parentes.
 40 exigui uitam temporis hospes ago.
 non haec ergo sumus nequicquam in saecula nati,
 quae pereunt nobis et quibus occidimus,
 sed uitam aeternam uita ut mereamur in ista
 et subeat requies longa labore breui.
 45 et tamen iste labor sit forte rebellibus asper,
 ac rigidas leges efferat corda putent;
 non autem haec grauis est mansueto sarcina dorso
 nec laedit blandum mitia colla iugum.
 tota mente deus, tota ui cordis amari
 50 praecipitur: uigeat cura secunda hominis.
 quod sibi quis nolit fieri, non inferat ulli,
 uindictam laesus nesciat exigere.
 contentus modicis uitet sublimis haberi,
 sperni non timeat, spernere non soleat.
 55 parcus, uera loquens, et mente et corpore castus,
 insontem uitam pacis amator agat.
 de proprio cunctis quos cernit egere benignus
 non sua non cupiat, quae sua sunt tribuat.

49] (Matth. 22, 37).

31 si s. l. σ fiō cluso τ temporae seclā τ 32 aut *Prosp.*, ut τ,
eras. σ 33 decēt (~ m. 2) σ 34 su (* m. 2) σ 36 exaustis στ 39 set σ
 40 exiguam τ uita σ¹ temporis] corporis τ 41 non haec ergo sumus
 σ, ^{quid} non nos ergo sumus (^{quid} m. 2) τ, non ergo sumus hic *Prosp.* 43 set σ
 uita σ¹ ut uita τ 45 sit fit (fit in *ras.*) σ 47 autem στ, tamen haec
Prosp. sarsina τ 48 nec] naeque τ 49 cor (^{dis} m. 2) σ 50 secundū
 (i in *ras.*) σ 52 uindictam τ 53 uite σ 54 soleat στ (*sed ole in*
ras. σ), libeat *Prosp.* 55 *pr. et* σ s. l. m. 2 57 de proprio στ, det pro-
 prium *Prosp.* benignis τ

- quid, rogo, mandatis durum censetur in istis?
 60 aut quid erit quod non possit obire fides?
 qui credunt sacros uerum cecinisse prophetas
 et qui non dubitant uerba manere dei,
 qui Christum passum poenas crucis, ultima mortis,
 in toto celsi patris honore uident
 65 quique ipsum multa cum maiestate tremendum
 expectant pingui lampade peruigiles,
 his sordent terrena, patent caelestia nec se
 captiuos seruos temporis huius agunt.
 non illos fallax cepit sapientia mundi,
 70 nec curas steriles inseruere polis.
 imperia et fasces, indocti munera uulgi,
 quasque orbis scelerum semina fecit opes,
 calcarunt sancta caelum ambitione petentes
 suffragiis Christi et plausibus angelicis.
 75 nec labor hos durus uincit nec blanda uoluptas.
 quaerere nil cupiunt, perdere nil metuunt.
 omnia non Christi qui Christi est odit, in illo
 se statuens, in se qui gerere optat eum.
 ille deus rerum, caeli terraeque creator,
 80 me propter sacra uirgine natus homo est.
 flagris dorsa, alapis maxillas, ora saluius
 praebuit et figi se cruce non renuit.
 non ut tanta deo quicquam patientia ferret,
 cuius nec crescunt nec minuuntur opes,
 85 sed uictum quod erat in me ut superaret in illo,
 factus sum Christi corporis, ille mei.
 me gessit moriens, me uicta morte resurgens

59 rogo] ergo τ rogo mandatis in ras. m. 2 σ 60 obire in habere
 corr. m. 2 σ 61 uerū^m (m. 2) σ cecisse τ 63 et 64 σ m. 2 in mg.
 add. 63 pena τ 64 excelsi Prosp. 65 tremendum in τ legi uix potest
 67 nec se in τ legi uix potest 68 serui τ huius] unius τ 69 non
 illo (* m. 2) σ, nullosque τ capit fallax τ, fallax cepit (a in ras. m. 2) σ
 70 cura τ, cur^{am} (m. 2) σ sterelis τ inserue (m. 2) σ 72 quas-
 que om. τ orbi (* m. 2) σ facit τ 73 petentes] potentes τ 74 et
 σ s. l. 75 os (h m. 2) σ 77 pr. christi σ s. l. 78 se] statuens σ, sed
 studens τ 81 alapas (l m. 2) σ maxilla σ 82 rennuit σ τ 83 ut
 tanta] uitanda τ quisquam τ 85 uictum quod erat τ, quod erat uic-
 tum σ, quod erat uitatum Prosp. ut om. τ superasset τ 87 pr. me
 ex mea τ morteque surgens τ

- et secum ad patrem me super astra tulit.
 quidnam igitur tanta pro spe tolerare recusem?
 90 aut quid erit quod me sepatet a domino?
 ignem adhibe, rimare manu mea uiscera, tortor;
 effugient poenas membra soluta tuas.
 carcere si caeco claudar nectarque catenis,
 liber in excessu mentis adibo deum.
 95 si mucrone paret cervicem abscindere lictor,
 inpauidum inueniet; mors cita, poena breuis.
 non metuo exsilium, domus omnibus una est,
 sperno famem, domini fit mihi sermo cibus.
 nec tamen ista mihi de me fiducia surgit,
 100 tu das, Christe, loqui tuque pati tribuis.
 in nobis nihil audemus, sed fidimus in te,
 quos pugnare iubes et superare facis.
 spes igitur mea sola deus, quem credere uita est,
 qui patriae ciuem me dedit alterius.
 105 sorte patrum occiduum iussus transcurrere mundum
 sub Christi sacris aduena miles eo,
 nec dubius me iure breui terrena tenere
 sic utar propriis, ceu mea non mea sint.
 non mirabor opes, nullos sectabor honores,
 110 pauperiem Christo diuite non metuam.
 qua stetero aduersis, hac utar mente secundis;
 nec mala me uincent nec bona me capient.
 semper agam grates Christo, dabo semper honorem,
 laus domini semper uiuet in ore meo.
 115 tu modo, fida comes, mecum isti accingere pugnae,
 quam deus infirmo praebuit auxilium.
 sollicita elatum cohibe, solare dolentem;
 exemplum uitae simus uterque pia.

88 et om. τ ad secum τ 89ra cusem (m. 2) σ 90 erit quod σ
 s. l. m. 2 sepatet τ 91 manu τ s. l. tortor] *legi non potest in τ*
 92 effugient] *legi non potest nisi gent in τ* 95^{ab} scindere σ 97 exsilium]
 mandus *add.* τ, mundus *add.* σ est σ s. l. m. 2 98 fit in sit *corr.* τ
 100 tuque (que in ras. m. 2) σ pati] peti τ 101 nichil ex χp̄e σ m. 2
 103 mea sola σ s. l. 104 patre (ut uidetur) τ 105 transcendere τ
 106 milies τ eo σ s. l. 110 metuam in metuo *corr.* σ m. 2 111 qua]
legi non potest in τ hac] ac τ 114 ore] +ore (h. eras.) σ 115 ist̄
 (i in ras. m. 2) σ pugnae τ, pugne σ, pugna *Prosp.* 116 qua *fort.*
auxilio σ; post auxilium in τ duo tantum uersus secuntur, quorum uerba
postrema legi etiamnunc possunt: licet uilis est in ope non pdat | . . .
 ternam a pio patre

- 120 custos esto tui custodis, mutua redde;
 erige labentem, surge leuantis ope,
 ut caro non eadem tantum, sed mens quoque nobis
 una sit atque duos spiritus unus alat.

CARMEN II.

- Lux festa sacris uult litari paginis,
 remoue profanos codices;
 hymno sacrandā nominis primordia,
 quae Christus imperat coli.
 5 in ore Christus nectar, in lingua fauus,
 ambrosia uiua in gutture,
 lotus beata in pectore, a qua nescias
 abire gustata semel,
 mel in medullis, lux serena pupulis,
 10 in auribus uitae sonus.
 chelys uel plectrum suauis eloquentiae
 hoc nomine audito redit.
 cursu uagante, lubrico infortunio,
 temptationibus mali,
 15 siti et fame, calore et algu mortuis
 malagma praebetur potens.
 penetrabile mentis dira desperatio
 peccaminum ob molem quatit,
 saeuit paterna in uiscere imo prinitas,
 20 libido succendit faces,
 auri cupido molle pectus incitat
 per fas nefasque cogere,
 faetentis animus sorbet ingluuiem gulae
 Venere atque Baccho perditam,
 25 cruentus ultor raptat iracundiam
 mucrone prompto stinguere,
 inferre mandat terror infortunium,
 cauere quod possis male,
 uis impotens sui eicit patientiam

119 custodi (* m. 2) σ 120 leuantis in ras. m. 2 σ 121 non ~~est~~ ea-
 dem σ 122 adque σ

II. — 1 litare Barth 3 nominis] luminis *Lebrum* . 11 chelys uel
scripsi, elin uel *cod.*, elingue plectrum *Barth* 17 *enuntiata* penetrabile—
us. 32 non diu *ut interrogatiua exh. Barth* 18 peccaminum *em. Barth*
in mg., peccatorum *cod.* 23 sorbet *scripsi*, horret *cod.*, ardet *coni. Lebrum*

- 30 et arma quaerit perdita,
 fidem sinistra quassat obstinatio,
 felix reorum. non diu.
 hoc ad salutem nomen auditum uenit,
 hoc omne tollit pharmacum.
- 35 obsessa membra spiritusque daemone
 uexatus impurissimo
 hoc hoc medelam sortiuntur nomine,
 redeuntque sursum ab inferis
 cantata diro carmine et bustis sono
- 40 deuota sago corpora
 uim colligantis perfidam excutiunt luis,
 et sana uertuntur domum.
 compago quem soluta membratim iubet
 lecto sedere debilem,
- 45 quem caecitas, crux omnium miserrima,
 addixit alieno pedi,
 utroque claudum quem uenire poplite
 uidet uniuersa ciuitas:
 suis redire gressibus domum queunt
- 50 nomen celebrantes dei.
 salue, o Apollo uere, Paeon inclite,
 pulsor draconis inferi!
 dulcis tui pharetra testimonii,
 quod quattuor constat uiris,
- 55 sagitta melle tinctilis prophético,
 pinnata patrum oraculis,
 arcus paternae forte uirtutis sonans,
 miraculis neruus potens
 strauere ueterem morte serpentem sua.
- 60 io triumphae nobilis!
 salue, beata saeculi uictoria,
 parens beati temporis!
 salue, quod omnes caelici medii inferi
 nomen genu flexo audiunt!
- 65 salue, unus unus unus in trino deus,
 salue una in uno trinitas!
 haec, lux Eo cum leuata cardine
 iter diurnum suscipit,
 haec, cum occidente sol subit curru fretum,

32 felix (i. e. filix) reorum *scripsi*, felix errorum *Barth post* reorum
interpuncti 53 pharetra *Barth* 55 profetico *Barth* 61 saeculis *cod.*;
em. Barth

- 70 benedictio me consecrat.
 crucifixe uictor, expiator criminum,
 in morte uita praepotens,
 fac, cum supremo seuocabor tempore,
 ab obruto malis chao
- 75 traducat ista me tibi benedictio,
 quod utile interim dato,
 neu se inquieta mentis excruciet mora,
 faetente uincta carcere.

CARMEN III.

- Sancte deus, lucis lumen, concordia rerum,
 aeterni uerbo conditor imperii,
 expers principii nec fini obnoxius, ex quo
 totum quod nunc est, quod fuit et quod erit;
 5 corporis ignote oculis, uix cognite menti,
 nec linguis facilis nec capiende animis,
 indulgens, sanctus, iustus, patiens, miserator,
 plenus, perfectus, maximus, omnipotens,
 solus nec solus terque unus et in tribus unus,
 10 hoc semper maior, quo fide es uberior!
 uiderit an ueniam speret, si dicere laudes
 hinc tibi quis dubitat, quod minor esse timet.
 ignosci certe merito fas nouerit ille
 atque reus stolidae simplicitatis erit.
- 15 innumeras qui res temptet numerare paretque,
 uirtutes possit pernumerare tuas.
 et quod sentimus plus est quam lingua loquatur
 et quod sentimus, cum loquimur, minus est.
 omnia quae dudum uariis elementa figuris
 20 credimus audimus tangimus aspicimus,
 lata mari, terris grauia, splendentia caelo,
 aëre mobilia, tristia nocte nigra,
 frondosis inserta iugis, sidentia planis,
 consita uinetis, omnibus apta satis,
 25 inuia desertis, concreta frigore pigro,

76 quod utile interim dato (*i. e.* dum mihi interim detur quod salubre est) *cod.*, caro (*uel* carne) interim terrae data *coni. Lebrum* 77 neu *cod.*, ne *Lebrum*

III. *T.* — S. Paulini episcopi Nolani carmen I ad Deum post conuersionem et baptismum suum *inscr. Ang. Mai, inscr. om. T* 13 ille *scripsi*, illi *T* 15 paretque *Mai*, patetque *T*

- ignea sideribus, uivida fluminibus,
 ut primum placuit, uerbi uirtute creasti;
 quodque aliis facere est, hoc tibi uelle sat est.
 nil rerum natura parit non iussa, tibi que,
 30 principio, debent omnia principium:
 officium præbens obscuris luna tenebris
 et iussus claro sol radiare die,
 saecula saeculorum, menses dies annus et horae,
 quodue agimus cuncto tempore quoue agimus,
 35 angelicus populus, patriarchae et turba piorum,
 quam caelo asciuit religiosa fides,
 qua Romanus agit, saeuit qua barbarus orbis,
 infusus quicquid summouet oceanus,
 quæ nexis constant membris, quæ membra recusant,
 40 uerbis respondent, indiga uocis hiant,
 quæne metus cursu seruat uirtusue tuetur,
 antra tegunt, uoluunt flumina, penna leuat,
 unum discretis referunt tibi uocibus hymnum
 et quod non possunt explicuisse uolunt.
 45 ipsa etiam te bruta tremunt, tibi muta loquuntur;
 quoue modo id faciant, nescia mens hominis.
 quæ scimus, (scimus) occultis omnia causis,
 nec rationis egens quod facis esse potest.
 me solum e cunctis male conscia pectora terrent,
 50 indigno laudes ne loquar ore tuas,
 ne peccata premant, grauior ne sarcina plumbo
 imis captiuum detineat tenebris.
 sed mihi dum uariis curarum ambagibus erro,
 occurrit trepido quod sequeremur iter.
 55 si defendo, reus; fateor si crimina, saluus;
 spero tuam potius quam merear ueniam.
 quicquid commisi scelerum sine teste, probasti;
 nam facienda uidens, facta uidere potes.
 si caelum tibi, sancte, thronus, si terra tuorum
 60 scannellum merito creditur esse pedum;
 crimina non dubia ei, totum qui penetrat orbem,

59] (Act. 7, 49).

33 secula seculorum *T* 34 quoue *Mai*, que *T* 43 ymnum *T*
 47 scimus *addidi*, manant *add. Mai* 55 crimine *T*; *em. Mai* 57 com-
 misi, scelerum sine teste probasti *interp. Mai* 58 na~~ll~~ *T* potes. Si
 caelum *interp. Mai* 60 scannellum *T* 61 dubia ei *scripsi*, dubie *T*
 totum qui *Mai*, totusq; *T* orbem *Mai*, orbis *T*

- qua patet accessu uel pede uel pelago.
 quicquid in occasu zephyrus uidet, eurus in ortu,
 austro si qua tepent, si qua aquilone rigent,
 65 sunt oculis subiecta tuis, licet arbiter absit
 et scelus admissum nox sibi fida tegat,
 antris claudatur, mergatur flumine, montis
 desuper inmissi ponderibus lateat,
 ueletur denso tectorum culmine; solus
 70 testem uitabit qui male non faciet.
 Lyncei fertur felicitis acumine uisus
 intentos paries non tenuisse oculos.
 uisibus humanis (hoc si) licuisse putatur,
 ignotum quicquam credimus esse tibi,
 75 qui mare qui caelum terrasque et quicquid in his est
 omnibus immistis extra uel intra regis?
 nec miror; proprio parent elementa parenti
 et penetrata suo cuncta patent domino.
 si quisquam sine se poterit peccare, latebit;
 80 nam si peccabit, testis adest animus.
 ergo ego sum primis semper lasciuus ab annis,
 cuius amor licitis miscuit illicita,
 audax, periurus, simulator, dissimulator,
 ambitor, uarius, inuidus, inpatiens,
 85 crudelis, rationis egens, furiosus, auarus,
 profusor proprii, plus aliena petens.
 et quicquid scelerum molitur perficit audet
 pollutum corpus, mens rea, lingua loquax,
 totum placato quamuis sub iudice feci;
 90 non habet in tanto crimine poena locum.
 sed tibi laus, tibi, sancte pater, laus tempore in omni,
 qui potes addictam uiuificare animam;
 parcere subiectis, tenebris infundere lumen
 et brutis sanctos de scopulis facere.
 95 e medio mortis uitiorum gurgite mersus
 eripior sanctis purificatus aquis
 et modo qui merui tortorum uincula flammis,
 idem non idem iam quasi liber ago.
 quid loquimur „liber“? frenant hanc crimina uocem;
 100 seruus peccati post ueniam teneor.
 nam uetus et studio pugnandi promptior hostis

63 zephyrus *T* 67 megatur *T* 71 lyncei *T* 73 hoc si *add. Mai*
 76 immistus *fort.* 78 patent *Mai*, parent *T* 81 primis *Mai*, primus *T*
 86 *pl T*, plura *coni. Mai* 89 quauuis *T*

- incautum uariis artibus exagitat,
 auditu uisu gustu tactuque placentes
 obiciens semper callidus illecebras,
 105 ut, pars si qua meis membris male firma uacillet,
 ceu patulum populans intret ouile lupus
 et leo secretis rapidus prorumpat ab antris,
 incustoditum si patet ire pecus.
 sed tu, sancte deus, sensus si uerba loquuntur
 110 et non mens aliud, lingua aliud loquitur,
 sollicitus cupidus deuotus pectore et ore
 pulso; patere iube, da, peto quaero, doce,
 qua fas quaque pium est mortalem noscere, quam sis
 supplicibus facilis quotue quibusue modis.
 115 peccatis ignosce meis; leuioribus utor
 quam sint factorum pondera nominibus.
 criminibus ignosce magis; iam sentiat ipse
 quae mihi molitur tela furens coluber,
 atque per innumeros escis fallentibus hamos
 120 captiuum teneant, sic rogo, quae sua sunt.
 non aurum gemmasque uelim, non ditia regum
 regna nec immensas quas habet orbis opes,
 non ut densatos fascas curuasque secures
 pone sequar celsis conspiciendus equis,
 125 non ut seruandi signent mea nomina fastus
 turbaque nobilium limina nostra terat,
 non ut sic saltem subrepat blanda uoluptas;
 sed mihi contento quod satis est habeam.
 non longum uitae cursum, non gaudia quaero
 130 corporeis nimium congrua deliciis,
 hibernis totum citius cum transeat umbris
 floribus et, rigidi quos rapuere noti.
 in quis uita breuis, post mortem poena perennis.
 ipsum se damnat qui peritura rogat.
 135 da potius sensus dociles, da lumina menti,
 da mortem membris quae perimunt animam.
 instrue sollicitum, nutantes dirige gressus,
 credenti plenam plenior adde fidem.
 sit mihi iustitiae studium, custodia ueri,
 140 sit purum corpus, sit sine labe animus,
 simplicitas probitas patientia, mens sibi recti

105 firma uacillet *Mai*, fida bacillet *T* 109 sensus *scripsi*, sensu *T*
 116 sunt *fort.* 119 atque *scripsi*, seque *T* 125 seruandis *T* fastos *T*
 130 delitiis *T* 132 nothi *T* 133 perhennis *T*

- conscia, sit pietas, sit bene suadus amor.
 non aliena petam; facilis iactura meorum;
 sim mundo stultus, ut tibi sim sapiens.
 145 perpetuo imposito moriatur fine uoluptas,
 nec recolant sensus quod meminisse nocet.
 non ullum bona formidet conscientia testem;
 quae loquimur rata sint, quae facimus deceant.
 ambitio ebrietas odium tumor ira libido
 150 ac uarii mater criminis inuidia
 sint procul, et iugi mereatur uita precatu,
 excusso temptent ne mea colla iugo.
 sic humilis modo mane nouo, modo uespere facto
 susceptae cures tempora militiae,
 155 ut nox si qua uenit semper postrema putetur
 atque diem mundo ceu moriturus agam.
 cessabunt fraudes periuria furta rapinae,
 impedens metuum si cito iudicium.
 uotis sermoni factis modus utilis assit,
 160 assit praecipuus in tuo amore modus,
 ut mihi uisceribus totis totisque medullis,
 si mereor, totum te, pater, insinues.
 nox dies, hora et quodque momentum, scripulus omnis,
 puncta etiam nostrae crescere dent fidei,
 165 ad quam seruandam tua sum pietate iuandus.
 totum posse tuum; uix mihi uelle subest,
 ac si multiplices in cassum porrigo curas,
 paucis rem uerbis plenius expediens.
 sunt qui saepe sibi dictis contraria poscunt;
 170 utile quod nobis scis, deus, hoc tribue.
 accenso maerens si quaerit lumine drachmam
 et gaudet mulier quod sibi non pereat,
 si fuit et pecudis non uilis cura relictæ
 pastori centum qui numerabat oues,
 175 cuius, cum posset facilis iactura uideri,
 dulcia curuatis pondera sunt humeris,
 si pater, amisso remeat cum faenore natus,
 testatur largis laetitiam dapibus:
 cur dubitem totum quod sit tua cura per orbem,

171] (Luc. 15, 8). 173] (Matth. 18, 12).

154 susceptę uel suspectę curam *T* 156 ceu *Mai*, heu *T* 164 no-
 strae *scripsi*, nostra *T* 166 tuumst *fort.* 168 expediam *fort.* 171 ac-
 censo (a *postea add.*) *T* dragmā *T* 174 oues *Mai*, opes *T*

- 180 ne quisquam pereat qui tibi crediderit?
nam si quem dudum rebus ratione fruendis
formauit madido dextera sancta luto,
de nihilo sumptum nihilum finxisse putatur
ludentis potius quam facientis opus.
- 185 denique cum proprio damnatus crimine iusto
transgressus legem morte perisset homo,
personam mutans, fecisti cedere causam,
nec nimium durus nec nimium facilis
dignatus dominus dominum demittere terris,
- 190 uirtutem faceret qui crucis opprobrium
et quidquid poterat pro maiestate iubere,
hoc potius faceret subditus imperio,
uincula captiuus, captiuos demeret hosti
et fixos leti detraheret laqueos,
- 195 ut quod credulitas fallacis uinxerat anguis,
posset nunc melior soluere credulitas.
ex te qui genitus sine tempore et ordine, per te
sic totum accepit, quod tibi nil minuit;
unus homo, uirtus similis, substantia par est,
- 200 de sancto sanctus, de pietate pius,
plenus de pleno, iusti de fomite iustus,
de nero uerus deque deo deus est.
edita coniugio poterit natura uideri
tertia, cum medium composuere duae.
- 205 naturae dominus, rerum sator, omnia per quem,
non aliud potius quam quod eras generas.
hunc post pro nobis sumpturum pondera carnis,
cuius principium saecula nescierant,
infusum reddens dominum sine coniuge mater
- 210 intacto praegnans uirgo parit gremio.
editur in terra, cognoscunt omnia lucem;
(nec tamen hanc mundus nec tenebrae capiunt.)
uerus homo est uerusque deus, non inter utrumque;
hoc natura negat, hoc probat officium.

184] (Prou. 8, 30). 212] (Ioh. 1, 9).

187 cedere causam (*sc. mortis*) *scripsi*, credere causam *T* 188 nec —
nec *scripsi*, ne — ne *T*, heic — nec *coni. Mai* 189 dimittere *T*
194 leti *T* 200 *sc̄o* sancto sanctus *T* 202 uero uirus *T* 203 na-
ture *T* 204 mediam *uel* duo *coni. Mai* due *T* 209 reddes *T*
211 in *T*, e *Mai* 212 *uersum a T spat. uac. omissum ex Ioh. 1 sup-*
pleuit Mai amicus

- 215 Christus, securi tandem noua gaudia mundi
 innumeris dudum scripta uoluminibus,
 Christus, caecorum lumen, purgatio leprae,
 auditus surdis, sollicitis requies,
 claudorum gressus, mutorum lingua, redemptor
 220 orbis et addicti uera salus populi,
 pertulit aeternus communis claustra sepulchri
 et manet aeternus quem tenuit tumulus.
 immortalis erat; est mortuus, et modo uiuit;
 ante deus homo est; nunc deus ex homine
 225 conscendit caelum sacrata sede receptus;
 perpetuus dominus est erat et ueniet.
 tu pater ingenitus; genitus tibi filius, ex te
 non genitus sanctus spiritus egreditur;
 qui semper medius inter natumque patremque
 230 sentitur sentit, traditur accipitur,
 sanctificat spirat dominatur, totus ubique est,
 accessu emundat, munditiis capitur.
 dummodo qui religat tria nomina, tres quoque formas
 unum consultus non neget esse deum,
 235 uirtutis similis, similis pietatis, id ipsum,
 unum non unum, sed mage credat idem.
 haec ego, non quantum uolui pro pondere rerum,
 sed quantum uitiis implicitus potui.
 tu concede, pater, duret mihi semper ut ista
 240 una super trina nomina credulitas.

CARMEN IIII.

- Verba tui famuli, rex summe, attende serenus
 respice et affectum cum pietate meum.
 sum miser, ut mereor, quantum uix ullus in orbe est;
 semper inest luctus tristis et hora mihi.
 5 septimus annus adest, ex quo noua causa dolores
 multiplices generat et mea corda quatit.
 captius extris extunc germanus in oris
 est meus, afflicto pectore nudus egens.
 illius in patria coniunx miseranda per omnes
 10 mendicat plateas ore tremente cibos.
 quattuor hac turpi natos sustentat ab arte,

217 xp̄e cecorum T 233 tresque quoque T

IIII. T:— De domesticis suis calamitatibus *inscr. Mai* 9 coniunx *Mai*

10 plates T tremento T

- quos uix pannuciis, quis ualet, illa tegit.
 est mihi quae primis Christo sacrata sub annis
 excubat egregia simplicitate soror.
- 15 haec sub sorte pari luctum sine fine retentans
 priuata est oculis iam prope flendo suis.
 quantulacumque fuit direpta est nostra supellex,
 nec est heu miseris qui ferat ullus opem.
 coniunx est fratris rebus exclusa paternis,
- 20 iamque sumus seruis rusticitate pares.
 nobilitas periit miseris, successit egestas.
 debuimus, fateor, asperiora pati;
 sed miserere, potens rector, miserere precantum
 et tandem finem his, pie, pone malis.
- 25 captiuum patriae redde et genitalibus aruis,
 cum modicis rebus culmina redde simul,
 mens nostra ut Christo laudes in saecula frequentet,
 reddere qui solus praemia digna potest.

19 coniunx *Mai'* 26 simul *T* 27 saecula *T* 28 potest *τελως T*

I. INDEX LOCORVM SACRAE SCRIPTVRAE.

<p>Gen. 1, 7 (218*, 4) — 26 (209, 16; 335, 20) — 2, 7 (209, 16) — 9 (263, 28) — 12 (183, 18) — 18 (373, 23) — 21 (XXV*) 19) — 23 (372, 17); XXV 25 — 3, 1 (182, 15) — 5 (327, 19) — 6 (147, 7; 263, 22); 264, 15 — 7 (179, 25; 248, 10); 264, 18 — 13 (173, 1) — 14 243 11 — 15 (215, 6) — 16 (374, 2) — 18 (241, 10; 310, 25) — 19 24, 5; 175, 11; (323, 19) — 20 184, 9 — 4 (XVII 234) — 7 202, 8 — 8 (327, 1) — 25 (74, 23) — 6, 8 (74, 27) — 15 (223, 3) — 20 (398, 13) — 7, 1 (74, 27) — 7 (398, 16) — 15 (397, 28) — 17 (396, 17); 398, 10 — 8, 9 (398, 18) — 11 (235, 10; 398, 17) — 21 (379, 21) — 9, 22 (327, 1) — 10, 9 55, 18; (332, 15) — 11, 2 (V 48) — 4 (296, 20) — 12 (XXVI 36) — 1 8, 18; (87, 11) — 4 (203, 14) — 10 (327, 2) — 13, 2 (101, 20) — 14, 15 (222, 15) — 15, 13 (75, 7)</p>	<p>Gen. 17, 5 (400, 23) — 11 (XXVI 94) — 18, 3 (101, 1. 20; 196, 7) — 27 (323, 20) — 19 (XXVII 615) — 2 (101, 1; 196, 7) — 8 (102, 7) — 15 (102, 17) — 22 (256, 23) — 17 (410, 3) — 26 (XXVII 616) — 23, 2 (87, 4) — 9 (87, 9) — 24, 31 (196, 7) — 65 (XXV 107) — 26, 15 (XXVII 619) — 27, 1 (108, 17) — 27 158, 8 — 28 158, 13; (XV 356) — 43 (327, 2) — 28 (XXVII 622) — 12 (XVII 154) — 13 (XVII 146) — 29 (XXVII 624) — 32, 12 (410, 3) — 24 (29, 7; 207, 6) — 26 (203, 7) — 28 (400, 23) — 30 (400, 20) — 35, 19, 20 (87, 16) — 37, 28 (327, 3; 420, 5) — 39, 12 (XXVIII 191) — 20 (420, 5) — 40, 37 sq. (XXVII 250) — 48, 10 (108, 17) — 14 (196, 27) — 49 (388, 6) — 2 (365, 26) — 9 174, 3 — 11 388, 13 — 17 241, 17 — 50, 10 (88, 3) — 63, 28 (XVII 163) Exod. 2, 3 (327, 3)</p>
--	--

*) Numeri arabici uoluminis XXVIII quod Paulini epistulas continet paginas, numeri latini huius uoluminis carmina, numeri arabici utrisque adiecti paginarum lineas et uersuum numeros significant. uncis adlusionum loci, quibus scripturae sacrae non ad uerbum citantur, inclusi sunt.

Exod. 3, 2	(218, 4)	Deuteron. 32, 32	(140, 17); 368, 1
— 5-10	(321, 3)	— — 39	254, 10; 265, 5.
— 7, 12	(XXVI 356)		11; 344, 22
— 14	(XXVII 632)	Ios. 3, 15	XXVII 522
— 12, 3	(257, 4)	— 6	(XXV 119)
— 11	(37, 4; 69, 11)	— 10, 12	(XXII 130)
— 13, 21	297, 20. 22	— 13	(XXVI 247)
— 14	(XXII 90; XXVI 157)	Iudic. 4, 14	(XXVI 160)
— 14	328, 4 (328, 19)	— 6, 37	(378, 2)
— 19	297, 20	— 12, 13	(178, 26)
— 22. 27	(XXVII, 39)	— 13	(XXVI 162)
— 15, 1	(220, 6)	— 14, 1. 16	(169, 6)
— 25	(302, 24; 317, 14;	— 6	(168, 25)
	XXVII 31)	— 8	(173, 15)
— 16. 17	(XXXII 15)	— 14	174, 10
— 17, 6	(303, 1; 378, 1)	— 16	(169, 6)
— 20, 13	221, 2	— 16, 9	(178, 26)
— 22, 25	294, 16	— 17	177, 22
— 23, 8	(294, 21)	— 19	(168, 22)
— 15	(308, 27)	— 21	(169, 23)
— 20	297, 20	— 30	(170, 20)
— 25, 40	(297, 19)	Ruth. 1, 14. 2, 11	XXVII 532
— 26, 30	(297, 19)	I Reg. 1, 11	(177, 7; 255, 7)
— 32	(XXVI 219; XXXII 16)	— 2, 1	238, 14
— 32	82, 23	— 3	433, 17
— 34, 33	(XXXI 363)	— 5	208, 14; (XXVII 264)
Leu. 3, 6	(66, 11)	— 6	344, 24; 429, 13
— 10, 1	(143, 10; 376, 18)	— 7	259, 14
— 16	(66, 9)	— 30	438, 21
— 11, 44	206, 8	— 3, 1	(255, 13)
— 19, 18	230, 1	— 15, 17	(360, 18)
— 25, 36	294, 16	— 16, 11	(360, 18)
Numer. 6, 5	(168, 15)	— 17, 4	(149, 13)
— 12, 8	(400, 20)	— 49	(XXV 153)
— 13, 24	(165, 9)	— 19, 23	(135, 16)
— 15, 38	(445, 26)	II Reg. 2, 18	(149, 13); 152, 19
— 21, 22	76, 19	— 6, 7	299, 2
— 22, 28	(74, 11; XV 36)	— 12, 22	(90, 2)
Deuteron. 2, 12	(168, 13)	— 23	90, 16
— 27	76, 19	— 14, 25	(17, 21)
— 4, 24	242, 5	— 26 (177, 7); 178, 5; (178, 17)	
— 5, 17	221, 2	— 21, 20	(149, 13)
— 6, 5	(206, 11)	III Reg. 3, 23	(256, 14)
— 13	80, 2	— 5, 8	185, 5. 24; (187, 5)
— 8, 3	(11, 26); 71, 22;	— 9, 29	(187, 6)
	113, 23; 236, 4	— 10, 1	(25, 11)
— 10, 20	80, 2	— 22	(187, 6)
— 13, 3	30, 17	— 16, 21	(208, 17)
— 16, 19	(294, 21)	— 17, 4	(235, 8)
— 23, 19	294, 16	— 16	(166, 1. 10)
— 21	457, 27	— 18, 13	(258, 20)
— 28, 44	(315, 22)	III Reg. 1, 8	(248, 2; 400, 12)
— 32, 9	198, 12	— 2, 1	(46, 15)
— 13	(370, 7)	— 23	460, 8
— 22	(314, 26)	— 24	460, 9

III Reg. 4, 8	(235, 4)	Ps. 6, 8	20, 18
— — 40	164, 12	— — 9	351, 3
— — 41	(164, 9)	— — 19	271, 22
— — 6, 2	(235, 4; 376, 18)	— 7, 4	349, 23
— — 19	(XXVI 168)	— — 10	421, 22
— — 20	(XXVI 195)	— — 16, 17	3, 19
I Paral. 18, 8	(XXVII 477)	— 8, 3 (53, 5; 77, 18; 184, 19); 222, 3; (XV 37)	
— — 24, 10	(252, 15)	— — 4	9, 10
— — 21	(327, 4)	— — 5	138, 15
II Paral. 1, 10	(256, 14)	— — 9	147, 21
— — 8, 18	187, 6	— 9, 9	3, 17
— — 9, 1	(25, 11)	— — 10	147, 15; 434, 3
— — 10	187, 6	— — 12, 15	355, 17
— — 21	185, 5	— 10, 2	351, 2
— — 20, 15	328, 1	— — 3	344, 14
I Esdr. 4, 4	(146, 11; 299, 5)	— — 4	360, 3
— — 5, 3	(I 146)	— 6, 159, 2; 309, 8; 315, 24	
Tob. 3, 1	(XXI, 110)	— 11, 6	319, 9
— 4, 16	284, 22	— — 7 (103, 8); 137, 1; 148, 5; 165, 6; 349, 25; 360, 5; 370, 12	
— 5, 5	(XVII 141)	— 12, 4	395, 18
— — 17	(334, 2)	— 5, 238, 16; 319, 7; 395, 21	
— 12, 7	390, 7	— 6, 146, 15; 138, 18	
— — 12	(87, 26)	— 13, 3 3, 8, 10; 39, 15; 218, 16; (342, 22; 403, 22)	
Esth. 7	(XXVI 95)	— 14, 3	448, 12
Iob 1, 14	(108, 19)	— 5	294, 16
— — 21	103, 3; (122, 27; 203, 14); 214, 15; 360, 8	— 15, 2	68, 9; 73, 24; (307, 8)
— — 22	(102, 26)	— — 3, 4	404, 18
— 2, 7	(108, 19)	— 3	(405, 5); 407, 8;
— — 8	(249, 28)	— 4	99, 21; 408, 1
— 4, 1	(108, 19)	— 5	(73, 12)
— — 11	309, 16	— 7	433, 1
— 5, 1	(108, 19)	— 9	31, 3
— 8, 14	(315, 6)	— 10	(274, 16)
— 10, 10	184, 16	— 16, 4	153, 1; 285, 11; (317, 5)
— 13, 19	441, 9	— 5	(2, 16; 56, 16)
— 27, 6	441, 7	— 7	82, 12; 223, 7
— 29, 15	(102, 23)	— 8	(37, 13; 67, 15)
— 31, 16	(101, 1)	— 11	(76, 26); 330, 8; 343, 15
— 40, 6	(250, 5)	— 12	310, 22
— 42, 8	(363, 12)	— 14	409, 4
Ps. 1, 1 28, 11; (97, 8; 170, 5); 233, 21; (433, 1)		— 17, 2	200, 24; 431, 17
— — 2	287, 15	— 12	185, 21
— — 3	261, 16; (370, 9)	— 26	3, 13
— 2, 1, 4	(XVI 121)	— 28	(147, 15; 253, 23)
— — 3	181, 7	— 29	264, 27
— — 11	(78, 7)	— 30	352, 6
— 3, 9	432, 18	— 31	(55, 12)
— 4, 3	XXXI 219	— 33	36, 11; 179, 5
— — 7	183, 28	— 34	(56, 15); 55, 15; (317, 7)
— 5, 6	3, 12	— 35	(104, 2); 175, 17
— — 10	3, 10	— 49	55, 23
— 6, 6	232, 6; 355, 7	— 18, 2	(218, 12)
— — 7	(88, 4; 343, 6; XXXI 416)		

Ps. 18, 5.	(182, 1)	Ps. 33, 8.	394, 22
— 6 36, 18; 133, 15; (153, 13);	317, 9	— 9.	(360, 15)
— 8.	9, 10; 330, 13	— 11.	6, 13
— 9. 11.	110, 13	— 13. 14. 15.	440, 5
— 11.	317, 11; 439, 4	— 34, 2. 3.	319, 3
— 19.	342, 15	— 6.	(178, 15)
— 19, 4.	104, 9	— 10.	138, 14
— 20, 3.	153, 20	— sec. Ps. Rom.	110, 17
— 4.	341, 22	— 13.	328, 25
— 14.	138, 18	— 19.	33, 17
— 21, 7.	11, 5	— 26.	(111, 25)
— 16.	113, 18	— 35, 4.	(330, 7)
— 23.	172, 4	— 9.	(20, 8); 138, 16; 167, 12
— 22, 2.	(242, 29)	— 10 141, 9; 149, 6; 176, 22; 250, 12	
— 3.	(372, 25)	— 36, 2.	329, 23; 341, 12
— 4 36, 8; 149, 1; (213, 24; 360,	26); XVI 152	— 7.	109, 2
— 5.	189, 26; (240, 2)	— 11.	385, 15
— 7.	425, 24	— 16.	433, 7
— 23, 8.	134, 21; 223, 8; 355, 15	— 23.	250, 13
— 24, 8.	158, 5	— 26.	(381, 22)
— 16.	394, 17	— 27.	(XXIII 804)
— 21.	158, 26	— 37.	381, 16
— 25, 2.	211, 12; 431, 22	— 39.	432, 19
— 5.	158, 26	— 37, 4.	31, 3
— 8.	(22, 20)	— 5.	82, 7; 179, 2; 343, 8
— 26, 1.	148, 19; 214, 17	— 6.	343, 11
— 2.	320, 16	— 12.	61, 27; (62, 4)
— 6.	(95, 19)	— 21.	326, 20
— 12.	139, 9; 319, 23	— 38, 2.	74, 3; 152, 17; (278, 26)
— 13.	105, 15	— 4.	159, 4
— 27, 3.	362, 5	— 5.	(89, 21; 315, 4)
— 7.	167, 12	— 6.	432, 9
— 28, 5.	(372, 10)	— 7.	(100, 15); 432, 13
— 29, 2.	55, 23	— 8.	54, 13; (384, 1)
— 10.	53, 23	— 39, 3.	167, 9
— 11.	394, 22	— 9.	(315, 7)
— 12 (111, 25); 111, 19; (103, 26)		— 13.	82, 18; 168, 4; 343, 8
— 30, 5.	(213, 24)	— 40, 2.	2, 8; 101, 4; 103, 21;
— 6.	250, 11		(308, 6); 309, 16
— 13.	164, 18	— 3. 4.	103, 23
— 20.	158, 5	— 4.	(107, 22); 111, 6
— 31, 1.	248, 3	— 9.	90, 24
— 3.	343, 13	— 41, 2.	149, 4
— 4.	(153, 13)	— 4.	391, 14
— 6.	69, 23	— 5.	(181, 6); 297, 24; 332, 8
— 8.	(222, 6; 338, 7)		429, 13
— 9.	76, 27; 169, 13; 334, 2	— 6.	90, 23
— 10.	126, 14	— 42, 4.	237, 11; 459, 21
— 32, 1.	342, 19	— 43, 20.	(92, 6)
— 2.	238, 4	— 22.	369, 4
— 10.	(415, 19)	— 44, 5.	36, 23
— 33, 2.	167, 9	— 8.	(162, 19)
— 7.	167, 5; 394, 9	— 10.	25, 20; (107, 2)
		— 10. 15.	203, 9
		— 14.	182, 10

Ps. 44, 17.	62, 4	Ps 62, 9.	210, 10
— 45, 2.	198, 10	— 63, 4. 9.	320, 14
— 5.	(14, 5; 383, 11)	— 6.	77, 6
— 10.	223, 8	— 7. 8.	77, 16
— 11. 212, 12; 218, 2. 16; (222, 6)	(132, 17)	— 64, 5.	160, 1
— 46, 8.	381, 24	— 6.	361, 7
— 10.	242, 18	— 11. (141, 5); 353, 15; 371, 10	(216, 8)
— 47, 2. 9.	187, 11	— 12.	385, 13
— 8.	110, 16	— 13.	(181, 11); 378, 15
— 10.	242, 28	— 14.	109, 13; 244, 2
— 15.	328, 5	— 65, 12.	(423, 10)
— 48, 7.	63, 2; 172, 10. 19	— 66, 2.	297, 22
— 8.	432, 13	— 3.	319, 8
— 11.	178, 24	— 67, 2.	(309, 5)
— 12.	(169, 18; 334, 2); 351, 8	— 6.	10, 16; 35, 20; (205, 4);
— 13.	(95, 20; 123, 1); 189, 4;	— 7.	235, 12
— 49, 14.	246, 25	— 7.	44, 6
— 17.	(329, 8)	— 10.	141, 3
— 50, 3.	82, 10	— 14.	203, 19
— 6.	(327, 13)	— 16.	(55, 21)
— 9.	167, 9	— 18.	(XXIII 801)
— 10.	110, 15; 162, 11	— 19.	(78, 21; 103, 16)
— 12.	211, 10	— 20.	37, 7; 293, 6
— 14.	(104, 1; 222, 17; 370, 17)	— 22.	410, 18
— 19.	81, 8; (95, 18); 188, 18;	— 24.	411, 5
— 51, 3.	248, 3; 342, 25; 401, 12. 15;	— 27.	11, 3
— 9.	(406, 3)	— 29.	240, 19
— 10.	178, 14	— 36.	43, 10; 55, 11; 326, 26
— 52, 4.	433, 3	— 68, 2. 3.	394, 12
— 6.	371, 11	— 3. 16.	394, 16
— 53, 6.	39, 15	— 5.	(173, 13)
— 7.	406, 2	— 9.	61, 27
— 8.	232, 9	— 11.	248, 3
— 9.	319, 11	— 16.	394, 13
— 54, 7.	141, 13; 174, 5; 206, 13	— 23.	367, 27
— 8.	55, 23	— 28.	343, 14
— 9.	136, 1; 153, 3; (317, 7)	— 29.	(100, 21)
— 54, 7.	332, 7; 349, 23; (XVII 89)	— 30.	(263, 8); 370, 18
— 8.	234, 15	— 32.	332, 1
— 9.	54, 14; (187, 21)	— 70, 6.	(XXIII 515)
— 23.	(256, 1)	— 71, 4.	(172, 25); 355, 17
— 55, 11.	380, 18	— 6.	67, 10; (141, 5)
— 56, 4.	140, 20	— 12.	110, 17; 175, 5
— 57, 5.	113, 24	— 18. 44, 6; 113, 14; 293, 6; 372,	24; 396, 13
— 10.	(59, 1)	— 72, 5.	6, 11
— 58, 8.	409, 10	— 9.	77, 13
— 12.	409, 12. 21	— 10.	(315, 7)
— 59, 10.	164, 21	— 20.	(266, 5)
— 13.	431, 25; 432, 8. 23	— 23.	210, 14
— 60, 4.	242, 24; 296, 23	— 26.	56, 25; 57, 4; 266, 6. 12
— 61, 5.	(85, 17)	— 28.	81, 11
— 12.	354, 16	— 73, 14.	243, 11
— 62, 2.	20, 7	— 74, 8.	345, 2
— 6.	341, 1		

Ps. 74, 9	429, 16	Ps. 95, 8	146, 3; (268, 25)
— 11	(44, 10)	— 99, 3	13, 16; 15, 6; 74, 19; 200, 5; 353, 3
— 75, 2	(XXII 95)	— 100, 2	441, 11; 459, 20
— 5	76, 4	— 5	448, 14
— 6	432, 14	— 8	(12, 22)
— 76, 10	254, 10	— 101, 4	345, 13
— 11	54, 1; 56, 24; 265, 27; (266, 8); 373, 3	— 6	113, 20
— 77, 25	167, 12	— 7	315, 24; 346, 7
— 33	167, 12	— 7. 8	394, 20
— 39	(170, 14)	— 8	346, 10; 349, 9; 350, 9
— 49	185, 14	— 10	351, 20
— 57	319, 8	— 25	(XXXI 415)
— 70	(360, 18)	— 102, 1	162, 12; 240, 3
— 78, 8	394, 15	— 3	141, 7; 300, 6; 343, 18
— 79, 14	(59, 10; 332, 14)	— 3. 10	298, 4
— 15	(140, 25)	— 5	36, 28; (152, 20); 265, 26; 346, 3
— 80, 2	146, 1	— 7	407, 11
— 7	(298, 10); 394, 26	— 10	(21, 3); 139, 16
— 17	(XXIII 684)	— 15	432, 2
— 81, 5	3, 6	— 103, 13	141, 1
— 6	199, 2	— 18	55, 16
— 7	(199, 4)	— 25	(187, 17)
— 83, 2	227, 21	— 26	220, 1
— 3	31, 3	— 30	140, 21
— 4	349, 12; 372, 15	— 31	360, 8
— 5	384, 9	— 104, 10	419, 17
— 11	(22, 20); 373, 18	— 19	422, 13
— 13	441, 13	— 105, 9	394, 23
— 84, 2	138, 16	— 20	163, 10
— 9	(418, 2)	— 21. 22	(218, 4)
— 85, 11	193, 17	— 47	353, 1
— 86, 1. 5	243, 21	— 106, 8	139, 3; 352, 28
— 1	(XXVII 605)	— 9	10, 9; 301, 5
— 87, 5. 6	75, 23	— 10	436, 4
— 6	205, 2; (205, 4); 436, 8	— 14	(17, 9); 167, 5
— 7	436, 4	— 16	355, 16
— 88, 15	36, 24	— 20	141, 9
— 16	(37, 12)	— 24	394, 24
— 38	435, 6	— 29	394, 22
— 49	341, 18	— 30	(54, 12); 187, 23
— 89, 15	138, 24	— 33. 35	377, 23
— 90, 5	380, 18	— 35	(141, 17)
— 5. 6. 7	352, 14	— 42	(33, 7)
— 6	(67, 15); 241, 13	— 107, 10	(62, 4)
— 7	215, 2; 320, 10; 376, 8; (XXVIII 627)	— 108, 5	(216, 24)
— 11. 12	37, 9	— 8	161, 12
— 13	6, 19; (97, 15); 133, 17; 348, 8; (XXVIII 660)	— 109, 3	277, 3
— 91, 11	111, 20; 154, 2	— 110, 2	435, 13
— 14	59, 8	— 4	138, 7; 433, 9
— 15	185, 26	— 10	(3, 23; 176, 18)
— 93, 11	(416, 1)	— 111, 2	381, 23; 382, 3; XXXIII 518
— 94, 6	195, 10; 343, 3	— 4	77, 12; 180, 25; 264, 28

Ps. 111, 5	(381, 22)	Ps. 121, 3	242, 16
— 10	146, 9, 14	— 6	(299, 1)
— 112, 2	360, 8	— 7, 8	352, 23
— 5	194, 8; (350, 1); 399, 21	— 125, 1	240, 14
— 7	(14, 7); 250, 4; 373, 24	— 3	35, 25; 107, 22; 360, 2
— 7, 8	10, 20	— 5	345, 10
— 8	(14, 6; 23, 4)	— 6	37, 20; (142, 2); 239, 17; (375, 19)
— 113, 1	(261, 17)	— 126, 1	146, 18; 297, 6
— 4	8, 1	— 2	(163, 20)
— 8	113, 14; 293, 6	— 5	233, 13; 374, 22
— 12	153, 18	— 6	233, 23
— 14	376, 3	— 127, 2	(69, 6; 103, 8); 324, 4
— 15	235, 12	— 3	240, 9; 376, 6; (XXIII 690)
— 114, 7	176, 15	— 4, 5	425, 20
— 8	(104, 6); 103, 1	— 5	355, 19; 425, 23
— 9	381, 17	— 128, 3	285, 13
— 115, 3	36, 1	— 6	341, 12
— 4	(XXVII 292)	— 7	158, 16
— 12	60, 16; 199, 24	— 129, 6	401, 4
— 13	(351, 13)	— 130, 1	80, 22
— 16, 17	193, 1	— 2	80, 26
— 17	(28, 6)	— 131, 1	248, 3
— 117, 15	111, 21; 153, 16; 301, 5	— 7	272, 4; 402, 15
— 18	31, 20; 126, 13	— 8	146, 5
— 22	12, 15	— 11	XXIII 219
— 23	298, 1	— 15	166, 5
— 24	34, 25; 153, 19	— 16	(10, 22)
— 26	36, 1	— 132, 1	35, 1
— 27	146, 7	— 2	11, 2
— 118, 10	(22, 16)	— 133, 2	193, 8
— 18	(404, 17)	— 134, 6	225, 20; 314, 23
— 25	54, 3	— 7	131, 2
— 37	179, 21; (265, 24); 357, 4	— 135, 25	65, 14; 237, 9; 393, 27
— 57	198, 13	— 136, 1	261, 11
— 61	173, 27	— 9	(372, 6)
— 67	431, 24	— 138, 11	190, 21
— 71	434, 7	— 12	(74, 9); 348, 19
— 72	434, 9	— 13	211, 15
— 80	(362, 4)	— 17	413, 11
— 101	243, 12	— 18, 19	344, 25
— 103	1, 4	— 21	413, 7
— 105	(17, 20; 74, 9); 379, 5; (XVII 172)	— 21, 22	326, 6
— 120	(343, 1)	— 23	211, 12
— 162	371, 14	— 139, 4	3, 8
— 171	138, 17	— 8	297, 21
— 176	167, 9	— 140, 3	(98, 23; 142, 7)
— 119, 4	214, 3; (343, 1)	— 5	(129, 24); 189, 25; (358, 10); 430, 15
— 5	89, 24; 143, 16; 261, 5	— 10	237, 13; 349, 11
— 7	33, 18	— 141, 6	57, 1; 198, 13; 206, 20; 355, 21
— 120, 1	21, 1; 55, 9; 343, 16	— 142, 2	(139, 22); 250, 22
— 5	37, 12	— 6	137, 23
— 6	37, 14; 435, 7		
— 121, 1	(107, 20; 323, 13)		
— 2	(323, 20)		

Ps. 142, 10. 11.	242, 13	Prouerb. 18, 11 sec. LXX . . .	(99, 12)
— 143, 1	(175, 19)	— — 19	8, 22; 17, 14;
— — 4	329, 24	— — 21	(42, 2); 84, 25; (314, 20)
— 144, 3	126, 17; 158, 1	— — 19, 17	233, 4; (294, 21);
— — 13	104, 8	— — 20, 13	304, 19; (371, 6)
— 145, 3	433, 3	— — 20	447, 27
— — 8	(14, 7; 21, 4; 199, 18;	— — 22, 2	358, 8
— 146, 3	265, 2); 330, 12	— — 13	(293, 2)
— — 9	(111, 25); 129, 26; 399, 25	— 23, 1	53, 15; 241, 12
— — 10	185, 19	— 24, 12	(XXVII 194)
— — 11	399, 23	— — 16	(459, 15)
— 147, 17	146, 15	— — 33, 34	460, 16
— 148, 14	55, 2	— 25, 25	(53, 18)
Prouerb. 1, 7	(132, 12)	— — 26, 13	10, 7; 60, 11;
— — 8	(3, 23)	— — 22	138, 20; 316, 19
— — 9	(45, 17)	— — 27, 6	53, 15; 241, 12
— — 17	46, 9	— — 27	449, 10
— — 2, 20	350, 19	— — 30, 17	136, 7; 216, 15
— — 3, 12	443, 16	— — 25	(184, 6)
— — 34	146, 24; (254, 19);	— 31, 12. 13	185, 15
— — 4, 23	430, 18	— — 14, 17	(53, 16; 396, 3)
— — 6, 6	(233, 3); 406, 7	— — 19	374, 18
— — 10	210, 19; 354, 6;	— — 20	374, 9
— — 11	459, 17	— — 22	88, 18; 374, 8
— — 27	(53, 16; 336, 3)	— — 26	374, 15
— — 7, 23	(153, 13)	— — 31	374, 25
— — 8, 2	(204, 21)	— — 19	88, 19
— — 29	(170, 11)	— — 20	375, 15
— — 30	(349, 20)	— — 31	375, 15
— — 9, 1	(157, 4)	Eccle. 1, 14	180, 12
— — 7	(append. III 184)	— 2, 19	(100, 15)
— — 10	243, 22	— 3, 1	91, 16; 312, 11
— — 10, 2	329, 9	— — 3	(345, 5)
— — 9	3, 23	— — 5	(XXVII 627)
— — 19	(241, 12)	— — 7	(84, 9); 341, 4
— — 11, 4	(74, 4; 142, 6;	— 17	340, 4
— — 16	245, 11; 278, 29); 363, 6	— 5, 3	457, 27
— — 28	88, 17	— 7, 2	233, 14
— — 31	88, 15	— 10, 1	(162, 25)
— — 12, 4	226, 3	Cant. 1, 1	99, 24; 184, 10
— — 14, 1	(109, 9)	— — 2	194, 18; 351, 17; 358, 12
— — 4	375, 3	— — 3	(11, 1); 351, 10
— — 12	429, 11	— 2, 5	195, 2
— — 31	147, 4; 299, 26	— — 10	190, 10
— — 15, 19	310, 17	— — 11	(XXVIII 645)
— — 30	233, 5; 304, 7; (307, 26)	— — 11, 12	XXVII 158
— — 16, 8	(153, 9); 241, 11	— 4, 1	184, 4
— — 24	1, 6; (10, 8; 60, 12;	— — 9	(195, 2)
— — 25	153, 16)	— — 11	(341, 24)
— — 17, 5	(230, 19)	— — 16	(378, 5)
	60, 11	— 5, 2	190, 10; (191, 1)
	310, 17	— — 11	183, 16; 185, 2
	304, 7	— 8, 6	341, 15; 883, 14
		Sapient. 1, 4	178, 2; 365, 20
		— — 13	394, 1

Sapient. 2, 5	105, 11	142, 7, 22; 328, 10; 357, 3);
— — 6	(5, 25)	448, 7
— — 24	146, 8	Eccli. 28, 29
— — 3, 5	183, 21	— 29, 1
— — 6	137, 2; (298, 17)	— 31, 5
— — 4, 1	88, 26	— — 6, 7
— — 2	88, 17	— — 10
— — 7	88, 29	— 33, 13
— — 8, 9	89, 3	— 35, 21
— — 14, 11	89, 14	— 36, 27
— — 5, 4	329, 20	— 38, 1
— — 6	3, 7	— — 16
— — 6, 17	131, 19	— — 17, 18
— — 7, 11	(256, 14)	— 49, 1
— — 27	131, 18; 330, 19	Ose. 6, - 6
— — 8, 1	335, 25; 344, 6	— 13, 14
— — 10, 21	(53, 5)	— — —
— — 14, 11	(213, 24)	Ioel. 1, 4
— — 15, 7	(75, 18)	— — 20
— — 16, 12	(75, 13)	— — 28
Eccli. 2, 4	113, 21	Ion. 1
— — 7	354, 5	— 1, 2
— — 3, 3, 4	344, 7	— 1, 3
— — 7	437, 10	— — 4
— — 11	376, 4	— 2, 1 (398, 24; XVII 129; XXIII
— — 17	344, 6	195)
— — 20	451, 5	— — 2
— — 22	(76, 28)	— — 11
— — 4, 25	(436, 17)	— 3
— — 28	437, 11	— — 10
— — 5, 4	109, 4	Habac. 3, 17
— — 8	226, 19	Sophon. 1, 11
— — 12	(104, 5)	Zachar. 2, 10
— — 6, 15	60, 7	Malach. 1, 6
— — 9, 15	359, 8	— 3, 1
— — 20	(213, 24)	— 4, 2
— — 10, 9	(323, 19)	Es. 1, 3
— — 11, 3	(336, 3)	— — 5
— — 20	(100, 15)	— — 7
— — 30	(XXI 113)	— — 13
— — 13, 1	89, 19; (204, 22)	— — 18
— — 20	153, 25	— — 22
— — 21	(XXIII 447)	— 3, 12
— — 19, 23	(80, 19)	— — 24
— — 21, 2	266, 9;	— 5, 4
	(XXVIII 244)	— — 7
— — 22, 13	(215, 21; 315, 10)	— — 20
— — 23, 6	113, 21	— — 80, 17; (155, 22); 342, 19;
— — 24, 10	330, 20	454, 4
— — 29	(65, 20)	— 6, 3
— — 41	(67, 9)	— — 5
— — 25, 21	96, 13	— — —
— — 26, 16	88, 15	— — 6
— — 27, 10	XXIII 449	— — 7
— — 28, 28 3, 15; (33, 23; 56, 7; 59, 1;		— 7, 14
		— 8, 18
		— 9, 1

Es. 9, 16.	449, 12	Matth. 1, 1 (150, 26; 253, 8, 15; 407, 14; 361, 3; XXVII 44)
— 11, 1.	186, 20	— 2, 11 (XXVII 47)
— 7, 8	(XVII 253)	— 16 (21, 14; XXXI 585)
— 14, 2.	199, 6	— 3, 3 (237, 2)
— 26, 19.	182, 5	— 4 (248, 2; 400, 12)
— 29, 13.	(218, 8)	— 7 (140, 12; 147, 10; 330, 24)
— 35, 3.	(12, 14; 36, 11)	— 9 (196, 25; 401, 9); 405, 13
— 38, 5.	(XXII 118)	— 10 (12, 21; 59, 16; XXVIII 300)
— 40, 3, 4	(XVII 308)	— 12 (367, 17)
— 4.	37, 8	— 13 (402, 24)
— 6	227, 16	— 16 (XXVII 49)
— 6, 7, 8	432, 4	— 4, 4 (12, 1); 71, 22; 113, 23; 236, 4
— 31.	36, 26	— 7 80, 2
— 42, 3.	(29, 25; 30, 3)	— 19 (361, 12)
— 14.	30, 8; 328, 10	— 22 (28, 22)
— 51, 20.	(337, 13)	— 5, 3 (99, 11; 144, 16; 394, 27; 434, 3)
— 52, 7 62, 13; (133, 13); 241, 20; 350, 8		— 4 381, 17
— 53, 4. (36, 9; 301, 4; 327, 6)		— 5 233, 10
— 4, 5 141, 7		— 6 (235, 19; 237, 9)
— 7 30, 7; 67, 20; 75, 27; (360, 21)		— 8 (366, 10)
— 9. 220, 16		— 11 2, 27; 454, 7
— 12. 75, 27; 199, 28		— 12 (5, 2); 326, 14
— 58, 9 sec. LXX 128, 4		— 13 (19, 13); 53, 10; (337, 18)
— 59, 17. (214, 27)		— 14 181, 19; 198, 15; 243, 19
— 60, 31. 37, 1		— 15 (19, 15; 133, 19); 319, 26
— 65, 20. (315, 7)		— 17 (75, 7); 220, 21
— 66, 2 (54, 22; 366, 10); 406, 13; 451, 7		— 20 220, 23; 221, 16
Hier. 1, 13 (165, 2)		— 22, 28 (221, 2)
— 2, 13 414, 19		— 25 31, 1; (315, 11, 15)
— 21 58, 25		— 28 (221, 2)
— 5, 22 (157, 4)		— 29, 30 4, 25
— 9, 1 (343, 4)		— 34 450, 17; (III 14)
— 15 (XXXI 421)		— 37 38, 17; 450, 18
— 21 357, 1		— 40 (217, 3)
— 17, 9 172, 1		— 44 (216, 23; 217, 5)
— 18, 6 (75, 18; 164, 17)		— 48 (221, 19)
— 50, 23 299, 19		— 6, 7 (XXXI 416)
Baruch 3, 36 217, 21; 324, 11		— 17 (18, 1; 340, 15)
— 38 360, 22		— 19 (100, 15; 375, 13)
Thren. 3, 28 sec. LXX 30, 5		— 22 (30, 2)
Ezech. 4, 5 (163, 8)		— 24 50, 59; 212, 13; 225, 13; (231, 12; 345, 9)
— 9 (164, 1)		— 27 (157, 7)
— 9, 4 (183, 28; 223, 2)		— 34, 33 72, 1
— 14, 14, 16 (414, 2)		— 34 (22, 13; 71, 10)
— 18, 24 (459, 7)		— 7, 3 (203, 23)
— 31 (366, 19)		— 6 7, 1
— 36, 36 (342, 26)		— 12 (201, 3); 445, 21; 447, 15
— 37 (XXXI 311)		— 13 (28, 10; 106, 21; 234, 7; 433, 5, 24)
Dan. 3, 24 (377, 6)		
— 50 (XXVI 269)		
— 4, 30 (169, 20; 177, 7)		
— 6, 22 (XXVI 295)		
— 14, 12 sqq. (XVI 188; XXVI 255)		

Matth. 7, 14	(2, 16); 248, 26; (249, 18); 443, 7	Matth. 12, 42 (25, 11; 26, 1); 187, 10	
— — 15	(362, 2)	— — 48	61, 1
— — 16	(53, 18)	— — 13, 4 (44, 14; 158, 11; 338, 2)	
— — 21	438, 3	— — 7	(59, 1)
— — 24	(146, 20; 362, 18)	— — 8 (96, 7; 137, 12; 258, 22; 309, 20; 335, 14)	
— — 26	(71, 29)	— — 20	(60, 2)
— — 8, 5	(293, 21)	— — 25 . (4, 14; 70, 26; 336, 6)	
— — 11	(94, 11)	— — 31	7, 1
— — 20 (71, 18); 94, 13; (372, 16)		— — 32, 46	(314, 2)
— — 22	209, 4	— — 38	69, 26
— — 23	(54, 6)	— — 43	435, 6
— — 24	(187, 19)	— — 44	(219, 7)
— — 26	(372, 13)	— — 45	(304, 21)
— — 9, 10	(194, 1)	— — 46	(187, 14; 219, 12)
— — 12	318, 9	— — 46, 32	(314, 2)
— — 13 295, 2; (394, 2); 405, 11		— — 14, 15	131, 5
— — 16, 17	(XXVIII 317)	— — 19	(93, 10, 23)
— — 10, 8	192, 8	— — 21	(258, 12)
— — 10	(37, 2)	— — 29	(428, 3)
— — 24	5, 2; (426, 27)	— — 29, 32	(XXXI 124)
— — 25	5, 4	— — 15, 8	(218, 8); 498, 13
— — 27	(52, 4)	— — 14	(414, 18)
— — 29	(31, 25); 349, 15; (XXII 139)	— — 26	(411, 7)
— — 30	(188, 4)	— — 37	(94, 5)
— — 33	(4, 1)	— — 16, 17 (2, 13); 29, 15; 103, 17; (324, 5)	
— — 34	422, 16	— — 18	198, 23
— — 36	39, 16; 63, 5; 214, 7	— — 19	(451, 22)
— — 37, 38	224, 17	— — 26	(230, 20)
— — 41	26, 22; 160, 5	— — 17, 2	(96, 21)
— — 11, 8	(6, 10); 178, 19	— — 26	(148, 1)
— — 9	253, 3	— — 18, 6	2, 24; (169, 12)
— — 11	(XVIII 322)	— — 8	(4, 22)
— — 12 (106, 19; 188, 14); 226, 22; (307, 21)		— — 12	(append. III 173)
— — 25	(77, 25; 325, 15)	— — 15	4, 12
— — 28	209, 7; 444, 22	— — 17	4, 21
— — 28—30	458, 15	— — 19	(321, 3)
— — 29 61, 18; (78, 8; 81, 27); 160, 19; 162, 6; (169, 12; 181, 4; 332, 1; 381, 14)		— — 20	(130, 3; 377, 7)
— — 30 (49, 28; 177, 1; 179, 8; XXIII 793; XXV 5)		— — 19, 5	(XXXIII 98)
— — 34	153, 26	— — 6	458, 11
— — 12, 13	207, 25	— — 17	306, 23; 353, 12 (437, 23); 439, 11
— — 20	(29, 25)	— — 21 71, 15; 205, 12, 20; 210, 9; (217, 6); 220, 10; 354, 13	
— — 24	(407, 17)	— — 22	100, 8
— — 34 58, 14; 85, 31; 158, 24; 360, 11		— — 24	248, 16
— — 35	(302, 4; 313, 17)	— — 26	(8, 15); 44, 4
— — 37	99, 2	— — 29 (62, 19; 68, 20); 102, 12	
— — 39	(398, 27)	— — 20, 4	(35, 11)
— — 40	(XXIII 207)	— — 6	(294, 5; XXXIII 37)
— — 41	(250, 27)	— — 9	(35, 4)
		— — 12	(401, 5)
		— — 28	11, 10
		— — 21, 12	(146, 23; 299, 23)

Matth. 21, 13	(300, 2)	Matth. 28, 6	(338, 14; XXVII 58)
— — 19	(249, 26; 366, 15)	— — 13	(269, 19)
— — 42	12, 15	— — 19	(275, 7)
— — 22, 12	(94, 11)	— — 20	393, 17
— — 13	316, 1	Marc. 1, 2	(150, 26); 253, 3
— — 16	(394, 3)	— — 6	(243, 2; 400, 12)
— — 21 (147, 3; 148, 1; 183, 26; 231, 1; 374, 12)		— — 20	(28, 22)
— — 30	(XXXIII 57)	— 2, 14	209, 4
— — 32 91, 6; (270, 15); 393, 23		— 3, 16	(400, 23)
— — 37 (206, 11; append. I 49)		— 4, 4	(44, 14)
— — 23, 3	(408, 15); 453, 7	— — 8	(335, 14)
— — 5	(446, 4)	— — 21	(19, 15); 319, 26
— — 32	(408, 19)	— — 31	7, 1
— — 24, 17	350, 12	— — 38	(187, 19)
— — 20	54, 15	— 6, 39	(93, 23)
— — 40 64, 4, 20; 69, 27; (336, 6)		— 8, 8	(94, 5)
— — 41	(64, 23); 235, 21	— — 38	(4, 1)
— — 42	459, 1	— 9, 22	128, 5
— — 46	312, 4	— — 49	53, 10
— — 51	(315, 18; 411, 9)	— 10, 21	209, 4
— — 25, 3	(197, 21; 356, 20)	— — 22	100, 8
— — 9	(58, 4)	— — 25	248, 16
— — 10	(356, 9)	— — 27	44, 4
— — 13	459, 1	— 11, 13	367, 8
— — 14	(305, 7)	— — 14	(366, 15)
— — 15	(375, 12)	— — 15	(299, 23)
— — 21 305, 15; 308, 24; 316, 16; 337, 5; XVII 274		— 12, 14	(394, 3)
— — 27	(315, 18)	— — 16	(148, 1)
— — 29	305, 19	— — 17	(374, 12)
— — 33	(188, 2)	— — 27	393, 23
— — 34	274, 23; 458, 14	— — 43	(305, 24)
— — 40 2, 8; (26, 20; 103, 20; 198, 7; 295, 11; 361, 22)		— 13, 18	54, 15
— — 41	5, 20; 458, 20	— — 28	(336, 6)
— — 44 et ex u. 37. 38	5, 18	— 14, 5	(191, 23)
— — 26, 10	(191, 6)	— — 6	(191, 6)
— — 11	295, 15	— — 9	(188, 20)
— — 13	(188, 20)	— — 32	(338, 14)
— — 15	(191, 23); 460, 26	— — 36	11, 8
— — 36	(338, 14)	— — 38	235, 21
— — 38	(XXXI 124)	— 15, 16	(402, 25)
— — 41	(85, 14; 212, 15); 395, 23; 427, 1	— — 28	(XXXI 131)
— — 42	11, 8	— — 36	(367, 23)
— — 45	395, 25	— — 38	268, 22
— — 49	(216, 18)	— — 46	(402, 26)
— — 27, 21	(XXXI 132)	— 16, 6	(402, 26)
— — 34	(367, 23)	— — 19	209, 6; (393, 22; XXVII, 90)
— — 51	268, 22; (XXXI 127)	Luc. 1, 5 (150, 26; 252, 10); 252, 15, 19	
— — 52, 53	XXXI 335	— — 44	138, 12
— — 57	(101, 3)	— — 47	(145, 28); 238, 14
— — 58	(101, 5)	— — 48	(111, 23; 130, 9)
— — 66	(269, 19)	— — 49	140, 19; 167, 12; 256, 10
		— — 51	(331, 14)
		— — 52	433, 15
		— — 53	259, 15

Luc. 1, 69	44, 8	Luc. 11, 5	(302, 16)
— 2, 7	(361, 3; 402, 24)	— 23	319, 26
— 13	(270, 23)	— 31	(25, 11); 187, 10
— 34	265, 7; 266, 14; 419, 7	— 32	(250, 27)
— 35	419, 7. 19; 421, 16; (422, 8 sqq.); 423, 1	— 12, 3	(52, 4)
— 3, 4	37, 8	— 7	183, 13; (188, 4)
— 8	405, 13	— 15	226, 12
— 9	(59, 16); 368, 10	— 20	100, 2
— 14	(227, 3)	— 21	(100, 5)
— 17	(367, 17)	— 31	72, 1
— 23	(253, 15)	— 35	(148, 23)
— 4, 4	(12, 1) 113, 23; 236, 4	— 36	(69, 15)
— 8	80, 2	— 37	(198, 5)
— 24	34, 14	— 40	(212, 15; 368, 17)
— 5, 11	(23, 22)	— 49	148, 14; 165, 3; 211, 23; 242, 3; 376, 24; 422, 15
— 27	209, 4	— 13, 6	(336, 6)
— 6, 4	438, 12	— 8	(59, 13. 19; 249, 22; 368, 15; 378, 9)
— 6	(27, 5)	— 19	7, 1
— 23	(5, 2)	— 21	207, 17
— 24, 25	224, 25	— 32	(407, 15)
— 25	233, 12	— 34	(408, 15)
— 41	(203, 23)	— 14, 14	26, 18; (371, 8)
— 45	58, 14; 85, 31; (313, 17); 360, 11	— 15	36, 4; 243, 3
— 48	(362, 18)	— 27	224, 17
— 49	(71, 29)	— 28	(296, 24)
— 7, 5	(145, 22; 294, 3)	— 30	8, 7
— 21	(265, 2)	— 34	(53, 12)
— 25	(6, 10); 178, 19	— 15, 5	(68, 7)
— 26	253, 3	— 8	(205, 16; append. III 171)
— 38	(136, 5; 182, 1; 188, 24; 197, 17; XXXI, 533)	— 13	(312, 22)
— 39	195, 19	— 16	(113, 26)
— 44	(196, 3)	— 18	313, 5
— 45	194, 14	— 16	(XXXI 488)
— 50	195, 15	— 3	(377, 15)
— 8, 5	(44, 14)	— 8	6, 5
— 8	(335, 14)	— 9	(97, 18; 110, 6); 296, 1
— 11	(165, 15)	— 12	(333, 27)
— 23	(187, 19)	— 16	207, 25; 226, 22; (269, 5)
— 24	(372, 13)	— 19	(100, 4; 296, 3)
— 9, 14	(93, 23)	— 20	(99, 7)
— 23	71, 15	— 22	(8, 19; 158, 20)
— 26	(4, 1)	— 23, 24	(XXXI 583)
— 62	(17, 10; 55, 7; 70, 19); 350, 15	— 24	(98, 19; 262, 3; 308, 13; 313, 3; XVII 310)
— 10, 6	(37, 16); 160, 18	— 25	(97, 22); 233, 8
— 19	(243, 16)	— 17, 2	2, 24
— 31, 32	(171, 12)	— 10	(139, 26); 160, 10; (250, 15; 319, 13)
— 34	(171, 19)	— 21	(269, 5)
— 35	(35, 5)	— 22	(177, 19)
— 36	(128, 3); 309, 8	— 35	(64, 28)
— 42	(434, 14)	— 18, 10	(406, 4)
— 11, 5, 8	(193, 8)	— 11	(249, 25; 405, 15)

Luc. 18, 13	(248, 21)	Ioh. 4, 24	180, 25
— — 22	209, 4	— — 34	(174, 23)
— — 23	100, 8	— — 35	(104, 14)
— — 27	44, 4	— — 38	(196, 1; 197, 5)
— 19, 10	199, 18; 264, 25	— — 45	(336, 6)
— — 13	(58, 1)	— 5, 2	(300, 4)
— — 17	308, 24; 337, 5	— — 2, 3	(XXVIII 313)
— — 22	305, 16	— — 8	(300, 14)
— — 23	(315, 18)	— — 17	(254, 17); 390, 11
— — 26	305, 19	— 6, 10	(93, 23)
— — 40	(74, 14)	— — 11	(93, 10)
— — 46	(300, 2)	— — 27	(19, 8)
— 20, 21	(394, 3)	— — 33	65, 17
— — 24	(148, 1)	— — 35	(69, 8; 243, 17)
— — 25	(374, 12)	— — 41	(236, 1); 393, 27
— 21, 3, 4	(305, 24)	— — 48	165, 1; (174, 24)
— — 29	(386, 6)	— — 58	165, 1
— — 34	(54, 27); 458, 27	— 7, 28	(237, 2)
— 22, 5	(191, 23)	— — 38	(302, 20; XXXIII 21)
— — 42	11, 8	— 8, 12	176, 22; 198, 14;
— 23, 34	(134, 29); 409, 20		(264, 26; 408, 10)
— — 36	(367, 26)	— — 35	54, 20
— — 43 (274, 19; XXXI 133, 193)		— — 39	196, 14; (196, 22)
— 24, 6	(418, 22)	— — 44	(177, 1)
— — 16	(418, 4)	— — 56	(102, 5)
— — 30	(418, 10)	— 9, 1	(XXIII 293)
— — 32 (36, 27; 95, 10; 148, 12; 314, 6; 377, 2)		— — 4	(254, 17)
— — 37	(418, 4)	— — 16	(407, 17)
— — 39 105, 28; (275, 5); XXXI 164		— — 39	264, 23; 265, 8
Ioh. 1, 1 150, 22; (253, 8; IIII, 9; XXII 54)		— 41	179, 23
— — 3 . 152, 2; 225, 18; 321, 17; (III 13)		— 10, 7	242, 25
— — 9 . 180, 6; 351, 5; (408, 10; append. III 212)		— — 11	184, 17
— — 11	367, 20; (405, 8)	— — 12	(171, 16)
— — 12 . 61, 4; 193, 27; 243, 17		— — 15	25, 7; (360, 18)
— — 13	61, 3	— — 17, 18	(67, 22)
— — 14 . 78, 24; 152, 7; 164, 14; 219, 2; 321, 17		— 18 . (141, 16; 171, 16; 174, 8)	
— — 16	353, 13	— 25	(254, 17)
— — 17	(75, 7)	— 11, 4	(108, 10)
— — 29	75, 27; (360, 21)	— — 25, (126, 12; 270, 15; 408, 10)	
— — 30	189, 14	— 25, 26	105, 20; XXXI 327
— — 47	(29, 6)	— — 35	(88, 5; XXXI 121)
— 2, 9, 11	(XXVII 52)	— — 44	(273, 16; XXXI 121)
— — 15	(146, 23)	— 12, 3	(188, 20)
— 3, 8	193, 19	— — 6	(191, 9)
— — 13	325, 25	— — 10	(254, 17)
— — 15	209, 9	— 25	(8, 2); 159, 2; 355, 2
— — 27	461, 16	— — 31	(328, 20)
— 4, 6	(67, 11)	— — 32 (35, 22); 210, 8; (349, 22); XXVIII 461	
— — 13	(XXXI 432)	— — 35	185, 23; 308, 21
— — 14	20, 6; 95, 8	— 13, 1	25, 7
		— — 2	(191, 6)
		— — 5	194, 10
		— — 9	(161, 24)
		— — 16	5, 2; 326, 1

Ioh. 13, 23	(150, 9; 151, 13; 400, 22)	Act. 4, 12	(352, 26)
— — 35	(201, 1)	— — 22	(21, 11)
— 14, 2	(293, 19)	— — 32	(42, 5; 63, 10); 101, 12
— — 6	55, 14; (106, 18); 140, 27;		(129, 16; 201, 2)
	242, 25; (380, 4); 354, 6;	— 5, 15	(194, 4)
	(408, 10); 409, 2; 445, 5	— — 41	(6, 16)
— — 9	(III 20)	— 7, 3	8, 18
— — 15	439, 17	— — 30	(218, 4)
— — 16	(174, 21)	— — 49	(append. III 59)
— — 21	439, 17	— — 51	(196, 22)
— — 23	(316, 14)	— — 57	(327, 4)
— — 27	(316, 5)	— 8, 23	(342, 21)
— — 30	436, 7	— 9, 8	(254, 13)
— 15, 1	140, 27; 338, 10; (367, 26)	— — 15	(214, 27)
— — 2	(165, 8)	— 10, 38	(184, 8)
— — 4	(180, 19)	— 11, 28	(412, 7)
— — 5	211, 17	— 12, 7, 10	(XV 263)
— — 15	(307, 18)	— 17, 28	(68, 13)
— — 17	(238, 20)	— 21, 11	(412, 7)
— — 18	325, 24	— 26, 24	262, 9
— — 19	5, 8; (325, 19)	— 27, 6	(397, 28)
— — 20	5, 6	— — 24	(398, 3; 399, 1)
— — 22	315, 13	Rom. 1, 3	324, 13; (407, 14)
— — 24	(254, 17)	— — 17	(12, 2; 407, 2)
— 16, 8	315, 13	— — 20	218, 12
— — 33	223, 11; 327, 25; 395, 27	— — 21	(21, 1); 116, 4
— 17, 22	393, 14	— — 22	(20, 17)
— — 24	384, 8	— — 24	222, 13
— 18, 1	(402, 24)	— — 25	(7, 26; 180, 19)
— 19, 2	(402, 25)	— 2, 4	82, 11
— — 17	(402, 26)	— 13	(27, 3); 446, 13
— — 25	(420, 6)	— — 14	(218, 10)
— — 26	(420, 16)	— — 23	(405, 12)
— — 34	(362, 28; 427, 20)	— — 28	143, 25; (407, 5)
— 20, 4	(150, 8)	— — 29	(221, 2); 433, 14
— — 14	(418, 4)	— 3, 4	(327, 13)
— — 17	418, 13	— — 20	401, 8
— — 20	(XXXI 146)	— 4, 2	(406, 21)
— — 27	105, 25; (275, 5;	— — 11	(75, 7)
	XXXI 146); XXXI 163	— — 16	(222, 15)
— — 29	196, 16	— — 17	215, 10; 378, 11, 12;
— 21, 7	(428, 3)		396, 14
— — 20	(150, 9; 151, 13)	— 5, 1	316, 5
— 35, 12	176, 24	— — 3	(119, 21); 431, 12
Act. 1, 3	(390, 14)	— — 4	(30, 20)
— — 8	(321, 3)	— — 5	432, 20
— — 9	271, 22; (XXXI 397)	— 14	(170, 27)
— — 20	(361, 11)	— — 19	(209, 22)
— — 24	(459, 15)	— 6, 4	(78, 13; 176, 10; 197, 23;
— 2, 2 sq.	(XXVII 61)		217, 17); 329, 17
— — 2. 4. 6	(XXVII 95)	— — 6	(212, 18)
— — 27	(274, 16)	— — 13	(213, 4)
— — 37	(408, 4)	— — 18	(130, 19)
— — 44	101, 12	— — 19	334, 6; 344, 1
— 3, 6	192, 9	— 7, 3	(166, 6)

- I Cor. 6, 20 (147, 8; 192, 5; 806, 15)
 — 7, 1 456, 19
 — — 2—4 456, 22
 — — 4 455, 28; 458, 1
 — — 5 456, 28
 — — 5—7 457, 2
 — — 26, 29, 32 69, 13
 — — 27 228, 10
 — — 28 228, 20
 — — 29 69, 13; 228, 2
 — — 30 (204, 4)
 — — 31 (68, 26); 180, 10; (204, 20); 213, 21; 224, 14
 — — 32 69, 13; 228, 16
 — — 39 (166, 7)
 — — 40 (324, 22)
 — 8, 14 296, 7
 — 9, 9 367, 14; (XX 438)
 — — 11 (296, 11)
 — — 17 305, 3; 375, 11
 — — 18 (319, 19)
 — — 24 215, 22; (216, 5)
 — — 25 (208, 22)
 — — 27 79, 24; 416, 17; (452, 25)
 — 10, 4 (146, 20); 198, 21; (362, 18)
 — — 11 (XXVIII 639)
 — — 17 41, 3
 — — 31 35, 18
 — — 32, 33 453, 16
 — — 33 (309, 12); 453, 16
 — 11, 1 (180, 21; 215, 13); 444, 20
 — — 3 181, 19; (375, 7); 454, 27
 — — 5 (182, 22)
 — — 7 (221, 11)
 — — 10 182, 12; (183, 5)
 — — 16 33, 19
 — — 32 430, 14
 — 12, 1 40, 12
 — — 4 (203, 3)
 — — 10, 28 (386, 10)
 — — 11 351, 15
 — — 12 41, 3
 — — 13 (31, 13)
 — — 27 XXV 181
 — — 28 (386, 10); 411, 15
 — 13, 1 386, 4
 — — 4 202, 1
 — — 7 (19, 12); 38, 21; 152, 16
 — — 8 61, 13
 — — 12 (293, 12); 297, 16
 — 14, 15 183, 1
 — — 19 193, 16
 — — 20 (11, 13; 159, 14); 315, 8; (401, 19)
- I Cor. 14, 34 (182, 16)
 — 15, 9 461, 2
 — — 18 (91, 7)
 — — 20 (324, 17)
 — — 33 89, 18
 — — 47 (263, 2)
 — — 48 (XXVII 609)
 — — 49 66, 2; (266, 3); 333, 25; 343, 20; 362, 11
 — — 51 (XXXI 566)
 — — 52 355, 12
 — — 53 (243, 14)
 — — 54 (70, 17; 106, 13; 174, 22)
 — — 58 (329, 6)
 II Cor. 1, 22 (106, 6)
 — 2, 7 92, 7
 — — 14 (301, 14; 327, 14)
 — — 15 66, 4; 192, 16; 351, 12; (401, 23)
 — — 16 2, 11; (155, 21)
 — 3, 3 25, 14; 266, 23
 — — 6 184, 13
 — — 18 180, 22; (268, 26; 298, 12; XXXI 357)
 — 4, 7 (10, 19; 39, 8)
 — — 10 192, 16
 — — 14 (XXVIII 447)
 — — 16 266, 18; (459, 6; XXVIII 625)
 — — 17 (322, 19); 431, 19
 — 5, 1 (243, 25); 297, 14; 301, 5
 — — 3 (55, 1)
 — — 6 (34, 13)
 — — 10 442, 23
 — — 14 18, 19
 — — 15 (78, 13; 176, 10; 383, 23); 439, 13
 — — 16 (373, 2)
 — — 17 180, 25; (XXXI 355)
 — — 19 172, 22; (209, 22)
 — — 21 172, 15; 221, 16; 318, 17
 — 6, 2 181, 8; 344, 11; 401, 10
 — — 6 322, 24
 — — 7 (186, 15)
 — — 11 (77, 3; 143, 2)
 — — 14 7, 6; (231, 12); 242, 11; 276, 21
 — — 16 (401, 13)
 — — 18 (19, 11)
 — 7, 3 144, 9
 — — 5 221, 23
 — — 6 129, 26; 138, 8
 — — 10 92, 1
 — 8, 7 11, 20

II Cor. 8, 9	5, 23; 53, 20; (195, 23); 361, 4; (XXXI 522)	Eph. 2, 16	318, 24
— — 14	74, 2; (78, 4); 236, 20	— — 17	(12, 12)
— 9, 7	329, 5	— — 19	(11, 3; 243, 25; 257, 19)
— 10, 3	351, 24	— — 20	37, 27; (296, 22)
— — 5	(12, 20)	— — 21	(12, 17; 206, 6; 212, 6; 297, 5)
— — 13	77, 2	— 3, 17	(71, 27)
— — 17	(22, 15)	— — 20	138, 9; 256, 10
— 11, 15	(416, 13)	— 4, 3	12, 8
— — 19	152, 14	— — 5	50, 61
— — 30	430, 19	— — 8	(78, 21); 271, 22
— 12, 4	(385, 8)	— — 8. 9. 10	350, 3
— — 8	431, 4	— — 11	411, 15.
— — 9	36, 20; (322, 22; 327, 8; 329, 14); 352, 8	— — 12	(12, 11)
— — 10	(32, 20; 215, 19); 266, 20; (XXIII 625)	— — 13	(268, 11)
— — 14	(57, 12; 312, 16)	— — 14	(123, 26)
— 13, 3	(227, 25; 324, 20; 380, 17)	— — 15	(362, 18)
— — 4	141, 19. 20; 222, 7	— — 22	266, 1
— — 13	37, 24	— — 23	(57, 2)
Gal. 1, 10	5, 13; (29, 10)	— — 24	265, 28; 346, 4; (XXVIII 230)
— — 15	10, 20; 22, 20	— — 26	(368, 23)
— — 16	169, 4	— 5, 2	(401, 17)
— 2, 10	304, 25	— — 8	213, 18
— — 20	(176, 10); 329, 16; 436, 10	— — 14	54, 4; 295, 4
— 3, 7	(75, 7)	— — 19	35, 17
— — 8	181, 27	— — 23	(362, 18)
— — 12	71, 23	— — 32	(174, 2; 228, 13; 372, 18)
— — 13	79, 3; 172, 15	— 6, 2	29, 8
— — 28	(268, 10; XXV 179; XXXIII 57)	— — 12	(213, 17; 214, 22; 218, 19; 348, 11); 352, 1; 400, 26
— 4, 4	171, 2	— — 14	7, 9; (214, 27)
— — 6	237, 23	— — 15	(215, 3; 241, 17)
— — 31	(242, 15)	— — 16	(320, 9)
— 5, 9	(3, 11)	— — 17	(12, 21; 422, 4)
— — 17	(32, 21; 70, 1); 263, 17	— — 19	(74, 8)
— — 24	443, 1	Phil. 1, 2	(XXI 64)
— 6, 1	175, 15	— — 12	(323, 2)
— — 2	237, 14	— — 21	(XXXIII 32)
— — 8	(69, 2); 233, 26; (293, 13)	— 2, 4	(26, 14)
— — 14	192, 22; (269, 11); 329, 15	— — 5	(78, 9); 81, 14
— — 15	(405, 7)	— — 7	(75, 22); 76, 8; (172, 14; 210, 1; 327, 16)
Eph. 1, 4	(13, 15)	— — 8	141, 12; 210, 5; 349, 17
— — 11	(177, 1)	— — 9	48, 5; 243, 18; (XXIII 471)
— — 22	(158, 4); 181, 19; (184, 2; 362, 18)	— — 10	(324, 8)
— — 23	10, 17; 361, 6; 366, 3	— — 11	361, 9; (XXII 61)
— 2, 2	178, 20	— — 15	(190, 18; 453, 12)
— — 6	265, 16	— — 21	(192, 24)
— — 13	(62, 4)	— 3, 1	(XVIII 102. 192)
— — 14	35, 22; 64, 8; (78, 2. 18); 79, 8; 171, 6; 241, 24; 316 10; 395, 30	— — 8	(324, 25)
— — 14. 15	372, 3	— — 12	(11, 12; 55, 5)
		— — 13	79, 25; 215, 16; (435, 1)
		— — 13. 14	459, 13

Phil 3, 14	70, 22; (XXVIII 230)	I Tim. 2, 12	(182, 16)
— 17	444, 20	— 3, 13	(11, 13)
— 19	178, 23; (405, 6)	— 15	308, 27
— 20	175, 11; (243, 8; 323, 4); 351, 19; (407, 3)	— 16	(407, 12)
— 21	(75, 17); 209, 9	— 4, 1	(414, 12)
— 4, 1	(56, 21)	— 6	11, 23
— 7	33, 12	— 7	(8, 4)
— 18	(215, 20)	— 8 (7, 12 sq.); 175, 20; 315, 17	
Col 1, 12	(177, 1; 361, 11)	— 10	2, 20
— 18	(158, 4; 302, 18)	— 5, 23	(113, 8)
— 19	366, 3	— 6, 7 (68, 14, 21); 103, 4; (122, 14; 205, 25); 304, 27	
— 20	(35, 23)	— 8	71, 9
— 2, 3	(325, 2)	— 9	(7, 24)
— 9	361, 6; 366, 3	— 11	3, 21; (8, 3)
— 11	(168, 9)	— 19	(69, 25)
— 12	(176, 10); 329, 17	— 20	7, 12 sq.
— 14	(172, 19, 25); 318, 21	II Tim. 1, 11	320, 16
— 15	265, 18	— 14	7, 12 sq.
— 18	414, 6	— 18	261, 27
— 20	(383, 17)	— 2, 4	(373, 21)
— 21	415, 1, 17	— 5	(206, 26)
— 23	416, 4	— 15	329, 5
— 3, 1 (78, 13); 81, 18; 180, 10; (243, 9)		— 19	3, 14
— 2	351, 22	— 22	7, 12 sq.
— 3	(198, 4; 205, 5)	— 23	(8, 4)
— 4	(92, 6)	— 3, 4	7, 12 sq.
— 5	79, 23	— 5	6, 1; 415, 10
— 9	265, 25	— 7	(124, 15)
— 10	(221, 11)	— 4, 5	7, 12 sq.
— 16	35, 18; (383, 10)	— 7	(12, 24)
— 17	35, 18	— 8 7, 12 sq.; 12, 25; 24, 16; (322, 20)	
— 18	454, 29	Tit 1, 12	10, 11; 54, 2
— 4, 6	(53, 7; 314, 8; 360, 14)	— 16	6, 1; (411, 10); 442, 9
I Thess. 2, 9	(319, 19)	— 3, 9	(8, 4)
— 4, 3	(383, 20)	Philem. 14	(161, 6); 206, 14; 461, 15
— 4	(417, 1)	Heb. 1, 3	209, 7
— 12	(91, 7)	— 2, 18	(215, 20)
— 13—16	(XXXI 551 sq.)	— 4, 12	422, 5
— 16	301, 9; (384, 5)	— 5, 10	(67, 25)
— 17, 18	(XXXI 578)	— 7, 1	(222, 15)
— 5, 8	7, 9	— 17	(174, 7)
II Thess. 3, 8	(319, 19)	— 10, 38	(407, 2)
— 9	(333, 11)	— 11, 37	(327, 5)
— 10	(69, 4)	— 12, 6	254, 20
I Tim. 1, 4	(8, 4)	— 9	242, 5
— 5 38, 17; 65, 23; 73, 21; 129, 10; 210, 11; 340, 17		— 29	148, 18
— 15	319, 12	Iac. 1, 22	(27, 3; 28, 15)
— 2, 1	412, 12	— 2, 7	(351, 18)
— 4 133, 12; 209, 9; 307, 9; (330, 26); 393, 29; (413, 3)		— 17	(315, 20)
— 5	12, 4; 361, 8	— 21	(75, 7)
— 9	(183, 11); 455, 14	— 3, 5	(386, 15)
		— 11	(365, 17)
		— 4, 4	225, 5

Iac. 4, 6 (283, 3); 406, 7	I Ioh. 3, 15 209, 9
I Pet. 1, 2 (18, 15)	— — 23 (238, 20)
— — 8 (25, 5)	— 4, 4 88, 7; 146, 13; 299, 16
— — 2, 5 (242, 14; 298, 14)	— — 16 431, 18
— — 9 (16, 13; 147, 10); 185, 8	— 5, 3 (177, 5)
— — 15 (329, 8)	— — 19 89, 17
— — 19 (XV 239)	Apoc. 1, 4 (75, 17), 321, 2
— — 21 445, 8	— — 6 (227, 11)
— — 22 220, 17	— — 8 (326, 25; 362, 18; 366, 4)
— — 24 75, 27	— — 18 (17, 16)
— — 3, 1 454, 31	— — 14 (392, 27)
— — 3 455, 5	— — 16 320, 6
— — 9 450, 11	— — 20 (29, 25)
— — 14 (XV 239)	— 2, 1 320, 6
— — 15 437, 12	— 3, 3 (96, 15)
— — 20 (398, 16)	— — 11 31, 4
— — 21 (399, 11)	— — 16 (245, 3)
— — 4, 3 (XXVII 569)	— — 18 183, 20; (269, 5; 379, 8)
— — 8 194, 16	— — 19 146, 24; (254, 12)
— — 18 (109, 9)	— 5, 5 174, 2
— 5, 5 (283, 3); 406, 7	— 7, 2, 3 (XXIII 141)
— — 8 174, 14; 310, 12	— — 5 (410, 10)
II Pet. 2, 5 (74, 27)	— 14, 4 410, 14
I Ioh. 1, 1 (106, 3)	— 17, 14 225, 19
— — 2, 2 172, 11	— 20, 6 227, 12
— — 6 220, 13; 445, 6	— — 12 (96, 21)
— — 15 180, 9	— 21, 4, 5 (405, 8; XXIII 643)
— — 16 180, 3	— — 5 (265, 10)
— — 18 368, 10	— — 23 (435, 8)
— — 3, 5 78, 25	

II. INDEX RELIQVORVM AVCTORVM ET IMITATORVM. *)

a) LOCI EPISTVLARVM (VOL. XXVIII).

16, 18 Verg. Aen. VIII, 114 qui genus unde domo?; cf. XVI, 18.	36, 16 Sallust. Cat. c. 1 animi imperio, corporis seruitio magis utimur.
20, 11 Verg. Aen. VII, 338 tibi nomina mille mille nocendi artes; cf. XVIII 159.	45, 8 Terent. Ad. 96 sq. haec quom illi, Micio, dico, tibi dico.
21, 6 Verg. Aen. II, 724 sequiturque patrem non passibus aequis.	48 us. 1 Verg. Aen. III, 569 heia age, rumpe moras; Georg. III, 412 tenacia uincla.
34, 19 Cicero pro Mil. 26 illucescet aliquando dies.	48 us. 11 Verg. Aen. III, 436 et repetens iterum iterumque monebo.

*) In congerendis similibus quae hic index continet, quem tralatioio auctorum et imitatorum nomine inscripsi, praeter M. Manutii collectiones amplissimas amicorum Ioh. Huemeri et Ant. Zingerli opera, qui de his rebus in quaestionibus suis (*Zu spätern lat. Dichtern* II fasc. 1879) accuratissime egit, usus sum, nolui operose collecta abicere, quamquam non omnia ita sunt comparata, ut imitationem ueram probent.

Matth. 7, 14	(2, 16); 248, 26; (249, 18); 443, 7	Matth. 12, 42 (25, 11; 26, 1); 187, 10	
— — 15	(362, 2)	— — 48	61, 1
— — 16	(58, 18)	— — 13, 4 (44, 14; 158, 11; 338, 2)	
— — 21	438, 3	— — 7	(59, 1)
— — 24	(146, 20; 362, 18)	— — 8 (96, 7; 137, 12; 258, 22; 309, 20; 335, 14)	
— — 26	(71, 29)	— — 20	(60, 2)
— — 8, 5	(293, 21)	— — 25 . (4, 14; 70, 26; 336, 6)	
— — 11	(94, 11)	— — 31	7, 1
— — 20 (71, 18); 94, 13; (372, 16)		— — 32, 46	(314, 2)
— — 22	209, 4	— — 38	69, 26
— — 23	(54, 6)	— — 43	435, 6
— — 24	(187, 19)	— — 44	(219, 7)
— — 26	(372, 13)	— — 45	(304, 21)
— — 9, 10	(194, 1)	— — 46	(187, 14; 219, 12)
— — 12	318, 9	— — 46, 32	(314, 2)
— — 13 295, 2; (394, 2); 405, 11		— — 14, 15	131, 5
— — 16, 17	(XXVIII 317)	— — 19	(93, 10, 23)
— — 10, 8	192, 8	— — 21	(258, 12)
— — 10	(37, 2)	— — 29	(428, 3)
— — 24	5, 2; (426, 27)	— — 29, 32	(XXXI 124)
— — 25	5, 4	— — 15, 8	(218, 8); 438, 13
— — 27	(52, 4)	— — 14	(414, 18)
— — 29	(31, 25); 349, 15; (XXII 139)	— — 26	(411, 7)
— — 30	(188, 4)	— — 37	(94, 5)
— — 33	(4, 1)	— — 16, 17 (2, 13); 29, 15; 103, 17; (324, 5)	
— — 34	422, 16	— — 18	198, 23
— — 36	39, 16; 63, 5; 214, 7	— — 19	(451, 22)
— — 37, 38	224, 17	— — 26	(230, 20)
— — 41	26, 22; 160, 5	— — 17, 2	(96, 21)
— — 11, 8	(6, 10); 178, 19	— — 26	(148, 1)
— — 9	253, 3	— — 18, 6	2, 24; (169, 12)
— — 11	(XVIII 322)	— — 8	(4, 22)
— — 12 (106, 19; 188, 14); 226, 22; (307, 21)		— — 12	(append. III 173)
— — 25	(77, 25; 325, 15)	— — 15	4, 12
— — 28	209, 7; 444, 22	— — 17	4, 21
— — 28—30	458, 15	— — 19	(321, 3)
— — 29 61, 18; (78, 8; 81, 27); 160, 19; 162, 6; (169, 12; 181, 4; 332, 1; 381, 14)		— — 20	(130, 3; 377, 7)
— — 30 (49, 28; 177, 1; 179, 8; XXIII 793; XXV 5)		— — 19, 5	(XXXIII 98)
— — 34	153, 26	— — 6	458, 11
— — 12, 13	207, 25	— — 17	306, 23; 353, 12 (437, 23); 439, 11
— — 20	(29, 25)	— — 21 71, 15; 205, 12, 20; 210, 9; (217, 6); 220, 10; 354, 13	
— — 24	(407, 17)	— — 22	100, 8
— — 34 58, 14; 85, 31; 158, 24; 360, 11		— — 24	248, 16
— — 35	(302, 4; 313, 17)	— — 26	(8, 15); 44, 4
— — 37	99, 2	— — 29 (62, 19; 68, 20); 102, 12	
— — 39	(398, 27)	— — 20, 4	(35, 11)
— — 40	(XXIII 207)	— — 6	(294, 5; XXXIII 37)
— — 41	(250, 27)	— — 9	(35, 4)
		— — 12	(401, 5)
		— — 28	11, 10
		— — 21, 12	(146, 23; 299, 23)

Matth. 21, 13	(300, 2)	Matth. 28, 6	(338, 14; XXVII 58)
— — 19	(249, 26; 366, 15)	— — 13	(269, 19)
— — 42	12, 15	— — 19	(275, 7)
— — 22, 12	(94, 11)	— — 20	393, 17
— — 13	316, 1	Marc. 1, 2	(150, 26); 253, 3
— — 16	(394, 3)	— — 6	(243, 2; 400, 12)
— — 21 (147, 3; 148, 1; 183, 26;	231, 1; 374, 12)	— — 20	(28, 22)
— — 30	(XXXIII 57)	— 2, 14	209, 4
— — 32 91, 6; (270, 15); 393, 23		— 3, 16	(400, 23)
— — 37 (206, 11; append. I 49)		— 4, 4	(44, 14)
— — 23, 3	(408, 15); 453, 7	— — 8	(335, 14)
— — 5	(446, 4)	— — 21	(19, 15); 319, 26
— — 32	(408, 19)	— — 31	7, 1
— — 24, 17	350, 12	— — 38	(187, 19)
— — 20	54, 15	— 6, 39	(93, 23)
— — 40 64, 4, 20; 69, 27; (336, 6)		— 8, 8	(94, 5)
— — 41	(64, 28); 235, 21	— — 38	(4, 1)
— — 42	459, 1	— 9, 22	128, 5
— — 46	312, 4	— — 49	53, 10
— — 51	(315, 18; 411, 9)	— 10, 21	209, 4
— — 25, 3	(197, 21; 356, 20)	— — 22	100, 8
— — 9	(58, 4)	— — 25	243, 16
— — 10	(356, 9)	— — 27	44, 4
— — 13	459, 1	— 11, 13	367, 8
— — 14	(305, 7)	— — 14	(366, 15)
— — 15	(375, 12)	— — 15	(299, 23)
— — 21 305, 15; 308, 24; 316, 16;	337, 5; XVII 274	— 12, 14	(394, 3)
— — 27	(315, 18)	— — 16	(148, 1)
— — 29	305, 19	— — 17	(374, 12)
— — 33	(188, 2)	— — 27	393, 23
— — 34	274, 23; 458, 14	— — 43	(305, 24)
— — 40 . 2, 8; (26, 20; 103, 20;	198, 7; 295, 11; 361, 22)	— 13, 18	54, 15
— — 41	5, 20; 458, 20	— — 28	(336, 6)
— — 44 et ex u. 37. 38	5, 18	— 14, 5	(191, 23)
— — 26, 10	(191, 6)	— — 6	(191, 6)
— — 11	295, 15	— — 9	(188, 20)
— — 13	(188, 20)	— — 32	(338, 14)
— — 15	(191, 23); 460, 26	— — 36	11, 8
— — 36	(338, 14)	— — 38	235, 21
— — 38	(XXXI 124)	— 15, 16	(402, 25)
— — 41	(85, 14; 212, 15); 395, 23; 427, 1	— — 28	(XXXI 131)
— — 42	11, 8	— — 36	(367, 23)
— — 45	395, 25	— — 38	268, 22
— — 49	(216, 18)	— — 46	(402, 26)
— — 27, 21	(XXXI 132)	— 16, 6	(402, 26)
— — 34	(367, 23)	— — 19	209, 6; (393, 22; XXVII, 90)
— — 51	268, 22; (XXXI 127)	Luc. 1, 5 (150, 26; 252, 10); 252, 15, 19	
— — 52, 53	XXXI 335	— — 44	138, 12
— — 57	(101, 3)	— — 47	(145, 28); 238, 14
— — 58	(101, 5)	— — 48	(111, 23; 130, 9)
— — 66	(269, 19)	— — 49	140, 19; 167, 12; 256, 10
		— — 51	(331, 14)
		— — 52	433, 15
		— — 53	259, 15

Luc. 1, 69	44, 8	Luc. 11, 5	(302, 16)
— 2, 7	(361, 3; 402, 24)	— 23	319, 26
— 13	(270, 23)	— 31	(25, 11); 187, 10
— 34	265, 7; 266, 14; 419, 7	— 32	(250, 27)
— 35	419, 7, 19; 421, 16; (422, 8 sqq.); 423, 1	— 12, 3	(52, 4)
— 3, 4	37, 8	— 7	183, 13; (188, 4)
— 8	405, 13	— 15	226, 12
— 9	(59, 16); 368, 10	— 20	100, 2
— 14	(227, 3)	— 21	(100, 5)
— 17	(367, 17)	— 31	72, 1
— 23	(253, 15)	— 35	(148, 23)
— 4, 4	(12, 1) 113, 23; 236, 4	— 36	(69, 15)
— 8	80, 2	— 37	(198, 5)
— 24	34, 14	— 40	(212, 15; 368, 17)
— 5, 11	(28, 22)	— 49	148, 14; 165, 3; 211, 23; 242, 3; 376, 24; 422, 15
— 27	209, 4	— 13, 6	(336, 6)
— 6, 4	438, 12	— 8 (59, 13, 19; 249, 22; 368, 15; 378, 9)	7, 1
— 6	(27, 5)	— 19	207, 17
— 23	(5, 2)	— 21	(407, 15)
— 24, 25	224, 25	— 32	(408, 15)
— 25	233, 12	— 34	26, 18; (371, 8)
— 41	(203, 23)	— 14, 14	36, 4; 243, 3
— 45	58, 14; 85, 31; (313, 17); 360, 11	— 15	224, 17
— 48	(362, 18)	— 27	(296, 24)
— 49	(71, 29)	— 28	8, 7
— 7, 5	(145, 22; 294, 3)	— 30	(53, 12)
— 21	(265, 2)	— 34	(68, 7)
— 25	(6, 10); 178, 19	— 15, 5	(205, 16; append. III 171)
— 26	253, 3	— 8	(312, 22)
— 38	(136, 5; 182, 1; 188, 24; 197, 17; XXXI, 533)	— 13	(113, 26)
— 39	195, 19	— 16	313, 5
— 44	(196, 3)	— 18	(XXXI 488)
— 45	194, 14	— 16	(377, 15)
— 50	195, 15	— 8	6, 5
— 8, 5	(44, 14)	— 9	(97, 18; 110, 6); 296, 1
— 8	(335, 14)	— 12	(333, 27)
— 11	(165, 15)	— 16	207, 25; 226, 22; (269, 5)
— 23	(187, 19)	— 19	(100, 4; 296, 3)
— 24	(372, 13)	— 20	(99, 7)
— 9, 14	(93, 23)	— 22	(8, 19; 158, 20)
— 23	71, 15	— 23, 24	(XXXI 583)
— 26	(4, 1)	— 24	(98, 19; 262, 3; 308, 13; 313, 3; XVII 310)
— 62 (17, 10; 55, 7; 70, 19); 350, 15		— 25	(97, 22); 233, 8
— 10, 6	(37, 16); 160, 18	— 17, 2	2, 24
— 19	(243, 16)	— 10 (139, 26); 160, 10; (250, 15; 319, 13)	(269, 5)
— 31, 32	(171, 12)	— 21	(177, 19)
— 34	(171, 19)	— 22	(64, 28)
— 35	(35, 5)	— 35	(406, 4)
— 36	(128, 3); 309, 8	— 18, 10	(249, 25; 405, 15)
— 42	(434, 14)	— 11	
— 11, 5, 8	(193, 8)		

Luc. 18, 13	(248, 21)	Ioh. 4, 24	180, 25
— — 22	209, 4	— — 34	(174, 23)
— — 23	100, 8	— — 35	(104, 14)
— — 27	44, 4	— — 38	(196, 1; 197, 5)
— 19, 10	199, 18; 264, 25	— — 45	(336, 6)
— — 13	(58, 1)	— 5, 2	(300, 4)
— — 17	308, 24; 337, 5	— — 2. 3	(XXVIII 313)
— — 22	305, 16	— — 8	(300, 14)
— — 23	(315, 18)	— — 17	(254, 17); 390, 11
— — 26	305, 19	— 6, 10	(93, 23)
— — 40	(74, 14)	— — 11	(93, 10)
— — 46	(300, 2)	— — 27	(19, 8)
— 20, 21	(394, 3)	— — 33	65, 17
— — 24	(148, 1)	— — 35	(69, 8; 243, 17)
— — 25	(374, 12)	— — 41	(236, 1); 393, 27
— 21, 3. 4	(305, 24)	— — 43	165, 1; (174, 24)
— — 29	(336, 6)	— — 58	165, 1
— — 34	(54, 27); 458, 27	— 7, 28	(237, 2)
— 22, 5	(191, 23)	— — 38	(302, 20; XXXIII 21)
— — 42	11, 8	— 8, 12	176, 22; 198, 14; (264, 26; 408, 10)
— 23, 34	(134, 29); 409, 20	— — 35	54, 20
— — 36	(367, 26)	— — 39	196, 14; (196, 22)
— — 43 (274, 19; XXXI 133. 193)	(418, 22)	— — 44	(177, 1)
— 24, 6	(418, 4)	— — 56	(102, 5)
— — 16	(418, 4)	— 9, 1	(XXIII 293)
— — 30	(418, 10)	— — 4	(254, 17)
— — 32 (36, 27; 95, 10; 148, 12; 314, 6; 377, 2)	(418, 4)	— — 16	(407, 17)
— — 37	(418, 4)	— — 39	264, 23; 265, 8
— — 39 105, 28; (275, 5); XXXI 164		— — 41	179, 23
Ioh. 1, 1 150, 22; (253, 8; III, 9; XXII 54)		— 10, 7	242, 25
— — 3 . 152, 2; 225, 18; 321, 17; (III 13)		— — 11	184, 17
— — 9 . 180, 6; 351, 5; (408, 10; append. III 212)		— — 12	(171, 16)
— — 11	367, 20; (405, 8)	— — 15	25, 7; (360, 18)
— — 12	61, 4; 198, 27; 243, 17	— 17, 18	(67, 22)
— — 13	61, 3	— — 18 . (141, 16; 171, 16; 174, 8)	
— — 14 . 78, 24; 152, 7; 164, 14; 219, 2; 321, 17		— — 25	(254, 17)
— — 16	353, 13	— 11, 4	(108, 10)
— — 17	(75, 7)	— — 25, (126, 12; 270, 15; 408, 10)	
— — 29	75, 27; (360, 21)	— — 25. 26	105, 20; XXXI 327
— — 30	189, 14	— — 35	(88, 5; XXXI 121)
— — 47	(29, 6)	— — 44	(273, 16; XXXI 121)
— 2, 9. 11	(XXVII 52)	— 12, 3	(188, 20)
— — 15	(146, 23)	— — 6	(191, 9)
— 3, 8	193, 19	— — 10	(254, 17)
— — 13	325, 25	— — 25	(8, 2); 159, 2; 355, 2
— — 15	209, 9	— — 31	(328, 20)
— — 27	461, 16	— — 32 (35, 22); 210, 8; (349, 22); XXIII 461	
— 4, 6	(67, 11)	— — 35	185, 23; 308, 21
— — 13	(XXXI 432)	— 13, 1	25, 7
— — 14	20, 6; 95, 8	— — 2	(191, 6)
		— — 5	194, 10
		— — 9	(161, 24)
		— — 16	5, 2; 326, 1

Ioh. 13, 23	(150, 9; 151, 13; 400, 22)	Act. 4, 12	(352, 26)
— 35	(201, 1)	— 22	(21, 11)
— 14, 2	(293, 19)	— 32	(42, 5; 63, 10); 101, 12
— 6	55, 14; (106, 18); 140, 27;		(129, 16; 201, 2)
	242, 25; (330, 4); 354, 6;	— 5, 15	(194, 4)
	(408, 10); 409, 2; 445, 5	— 41	(6, 16)
— 9	(III 20)	— 7, 3	8, 18
— 15	439, 17	— 30	(218, 4)
— 16	(174, 21)	— 49	(append. III 59)
— 21	439, 17	— 51	(196, 22)
— 23	(316, 14)	— 57	(327, 4)
— 27	(316, 5)	— 8, 23	(342, 21)
— 30	436, 7	— 9, 8	(254, 13)
— 15, 1	140, 27; 338, 10; (367, 26)	— 15	(214, 27)
— 2	(165, 8)	— 10, 38	(184, 8)
— 4	(180, 19)	— 11, 28	(412, 7)
— 5	211, 17	— 12, 7, 10	(XV 263)
— 15	(307, 18)	— 17, 28	(68, 13)
— 17	(238, 20)	— 21, 11	(412, 7)
— 18	325, 24	— 26, 24	262, 9
— 19	5, 8; (325, 19)	— 27, 6	(397, 28)
— 20	5, 6	— 24	(398, 3; 399, 1)
— 22	315, 13	Rom. 1, 3	324, 13; (407, 14)
— 24	(254, 17)	— 17	(12, 2; 407, 2)
— 16, 8	315, 13	— 20	218, 12
— 33	223, 11; 327, 25; 395, 27	— 21	(21, 1); 116, 4
— 17, 22	393, 14	— 22	(20, 17)
— 24	384, 8	— 24	222, 13
— 18, 1	(402, 24)	— 25	(7, 26; 180, 19)
— 19, 2	(402, 25)	— 2, 4	82, 11
— 17	(402, 26)	— 13	(27, 3); 446, 13
— 25	(420, 6)	— 14	(218, 10)
— 26	(420, 16)	— 23	(405, 12)
— 34	(362, 28; 427, 20)	— 28	143, 25; (407, 5)
— 20, 4	(150, 8)	— 29	(221, 2); 433, 14
— 14	(418, 4)	— 3, 4	(327, 13)
— 17	418, 13	— 20	401, 8
— 20	(XXXI 146)	— 4, 2	(406, 21)
— 27	105, 25; (275, 5;	— 11	(75, 7)
	XXXI 146); XXXI 163	— 16	(222, 15)
— 29	196, 16	— 17	215, 10; 378, 11, 12;
— 21, 7	(428, 3)		396, 14
— 20	(150, 9; 151, 13)	— 5, 1	316, 5
— 35, 12	176, 24	— 3	(119, 21); 431, 12
Act. 1, 3	(890, 14)	— 4	(30, 20)
— 8	(321, 3)	— 5	432, 20
— 9	271, 22; (XXXI 397)	— 14	(170, 27)
— 20	(361, 11)	— 19	(209, 22)
— 24	(459, 15)	— 6, 4	(78, 13; 176, 10; 197, 23;
— 2, 2 sq.	(XXVII 61)		217, 17); 329, 17
— 2, 4, 6	(XXVII 95)	— 6	(212, 18)
— 27	(274, 16)	— 13	(213, 4)
— 37	(408, 4)	— 18	(130, 19)
— 44	101, 12	— 19	334, 6; 344, 1
— 3, 6	192, 9	— 7, 3	(166, 6)

Rom. 7, 6	(405, 7)	Rom. 13, 11 (XXVIII 255; XXXI 537)	
— — 13	(263, 19)	— — 12 (214, 22); 344, 12; 352, 5	
— — 14	147, 7; (172, 12)	— — 14	(67, 3; 221, 11)
— — 18	(22, 16)	— — 14, 23	(415, 19)
— — 21	(79, 14)	— — 15, 13	7, 9
— — 23	(70, 4; 319, 1)	— — 16, 20	299, 17
— — 24	82, 9; 211, 2; 343, 18;	I Cor. 1, 18	29, 12
	355, 14	— — 20	325, 4
— — 24, 25	165, 19	— — 21	(77, 5; 178, 1); 219, 4;
— 8, 3 78, 21, 24; 79, 4; 164, 19;	318, 19		329, 13
	(407, 3)	— — 23	(197, 2; 262, 11; 329, 15)
— — 4	(416, 1)	— — 24	(92, 6; 103, 18; 120, 25)
— — 7	358, 7; (416, 1)	— — 25	(2, 12); 3, 27
— — 9	(36, 15); 179, 11	— — 27	3, 25; 29, 17; 73, 3; (215,
— — 15	237, 23		12); 222, 4; (XXIII 458;
— — 17	(147, 14); 269, 6		XXXI 523)
— — 18	431, 11	— — 28	452, 1
— — 20	(80, 4)	— — 31	(78, 7); 353, 6
— — 26	183, 1	— 2, 1	320, 19; 324, 22
— — 28	(31, 9; 338, 27)	— — 2	(196, 22); 324, 27
— — 29	(243, 15)	— — 10	151, 16
— — 34	(30, 11)	— — 15	40, 10
— — 35	143, 19; 341, 19	— 3, 2	184, 22
— 9, 7	(405, 4)	— — 7	(212, 6)
— — 9	(III 18)	— — 9	(361, 15; 434, 21)
— — 16	461, 13	— — 10	(298, 14)
— — 21	(75, 18)	— — 11 242, 22; (362, 18); 434, 19	
— — 29	368, 9	— — 12 (242, 14; 370, 7; 434, 20)	
— 10, 3	(406, 19)	— — 13	242, 10; (435, 3)
— — 4	87, 23; (410, 7)	— — 16	37, 26
— — 10	(72, 18; 362, 7)	— — 17	450, 27
— — 12	(11, 19); 361, 5	— — 18	(29, 10)
— — 15 62, 13; (133, 13); 241, 20;	350, 8	— — 19	358, 5
	(269, 9)	— — 20	(77, 18)
— — 17	(140, 4; III 19)	— 4, 5	(422, 1); 449, 24
— — 18	(197, 8)	— — 7	(68, 12); 100, 18; (122,
— — 20	222, 2		26); 305, 1; (325, 10);
— — 28	412, 20	— —	353, 4; (94, 18; 95, 12;
— — 29	65, 9; 401, 7		209, 2); 326, 22
— — 35	200, 13	— — 12	(319, 19)
— — 36	158, 3; 200, 4	— — 13	326, 21
— 12, 1 (66, 5); 206, 4; (417, 2)		— — 16	444, 20
— — 4	(203, 6)	— — 17	461, 18
— — 5 41, 3; (64, 26); 215, 24		— — 20 (77, 19); 323, 5; 425, 8	
— — 9	440, 8	— 5, 6	3, 11
— — 11	54, 25; (245, 1)	— — 7	(70, 5; 300, 3)
— — 15	84, 19	— — 8 35, 15; 73, 22; (147, 17;	
— — 16 (23, 10); 77, 1; (381, 21)			XXIII 649)
— — 17 450, 11; (453, 8); 453, 15		— 6, 10	(73, 4)
— 13, 1	430, 9	— — 12	XVI 261
— — 7	(374, 13)	— — 13	71, 26
— — 8	238, 20	— — 14	(78, 13)
— — 10 (26, 16; 64, 17); 72, 23;	202, 1; 210, 11; 309, 8	— — 16	458, 10
		— — 17	66, 1; (316, 8)
		— — 19	37, 26

- I Cor. 6, 20 (147, 8; 192, 5; 306, 15)
 — 7, 1 456, 19
 — — 2—4 456, 22
 — — 4 455, 28; 458, 1
 — — 5 456, 28
 — — 5—7 457, 2
 — — 26, 29, 32 69, 13
 — — 27 228, 10
 — — 28 228, 20
 — — 29 69, 13; 228, 2
 — — 30 (204, 4)
 — — 31 (68, 26); 180, 10; (204,
 20); 213, 21; 224, 14
 — — 32 69, 13; 228, 16
 — — 39 (166, 7)
 — — 40 (324, 22)
 — 8, 14 296, 7
 — 9, 9 367, 14; (XX 438)
 — — 11 (296, 11)
 — — 17 305, 3; 375, 11
 — — 18 (319, 19)
 — — 24 215, 22; (216, 5)
 — — 25 (208, 22)
 — — 27 79, 24; 416, 17; (452, 25)
 — 10, 4 (146, 20); 198, 21; (362,
 18)
 — — 11 (XXIII 639)
 — — 17 41, 3
 — — 31 35, 18
 — — 32, 33 453, 16
 — — 33 (309, 12); 453, 16
 — 11, 1 (180, 21; 215, 13); 444, 20
 — — 3 181, 19; (375, 7); 454, 27
 — — 5 (182, 22)
 — — 7 (221, 11)
 — — 10 182, 12; (183, 5)
 — — 16 33, 19
 — — 32 430, 14
 — 12, 1 40, 12
 — — 4 (203, 3)
 — — 10, 28 (386, 10)
 — — 11 351, 15
 — — 12 41, 3
 — — 13 (31, 13)
 — — 27 XXV 181
 — — 28 (386, 10); 411, 15
 — 13, 1 386, 4
 — — 4 202, 1
 — — 7 (19, 12); 38, 21; 152, 16
 — — 8 61, 13
 — — 12 (293, 12); 297, 16
 — — 14, 15 183, 1
 — — 19 193, 16
 — — 20 (11, 13; 159, 14); 315, 8;
 (401, 19)
- I Cor. 14, 34 (182, 16)
 — 15, 9 461, 2
 — — 18 (91, 7)
 — — 20 (324, 17)
 — — 33 89, 18
 — — 47 (263, 2)
 — — 48 (XXVII 609)
 — — 49 66, 2; (266, 3); 333, 25;
 343, 20; 362, 11
 — — 51 (XXXI 566)
 — — 52 355, 12
 — — 53 (243, 14)
 — — 54 (70, 17; 106, 13; 174,
 22)
 — — 58 (329, 6)
 II Cor. 1, 22 (106, 6)
 — 2, 7 92, 7
 — — 14 (301, 14; 327, 14)
 — — 15 66, 4; 192, 16; 351, 12;
 (401, 23)
 — — 16 2, 11; (155, 21)
 — 3, 3 25, 14; 266, 23
 — — 6 184, 13
 — — 18 180, 22; (268, 26; 293,
 12; XXXI 357)
 — 4, 7 (10, 19; 39, 8)
 — — 10 192, 16
 — — 14 (XXIII 447)
 — — 16 266, 18; (459, 6; XXIII
 625)
 — — 17 (322, 19); 431, 19
 — 5, 1 (243, 25); 297, 14; 301, 5
 — — 3 (55, 1)
 — — 6 (34, 13)
 — — 10 442, 23
 — — 14 18, 19
 — — 15 (78, 13; 176, 10; 383, 23);
 439, 13
 — — 16 (373, 2)
 — — 17 180, 25; (XXXI 355)
 — — 19 172, 22; (209, 22)
 — — 21 172, 15; 221, 16; 313, 17
 — 6, 2 181, 8; 344, 11; 401, 10
 — — 6 322, 24
 — — 7 (186, 15)
 — — 11 (77, 3; 143, 2)
 — — 14 7, 6; (231, 12); 242, 11;
 276, 21
 — — 16 (401, 13)
 — — 18 (19, 11)
 — 7, 3 144, 9
 — — 5 221, 23
 — — 6 129, 26; 138, 8
 — — 10 92, 1
 — 8, 7 11, 20

II Cor. 8, 9	5, 23; 53, 20; (195, 23); 361, 4; (XXXI 522)	Eph. 2, 16	318, 24
— — 14	74, 2; (78, 4); 286, 20	— 17	(12, 12)
— 9, 7	329, 5	— 19	(11, 3; 243, 25; 257, 19)
— 10, 3	351, 24	— 20	37, 27; (296, 22)
— — 5	(12, 20)	— 21	(12, 17; 206, 6; 212, 6; 297, 5)
— — 13	77, 2	— 3, 17	(71, 27)
— — 17	(22, 15)	— 20	138, 9; 256, 10
— 11, 15	(416, 13)	— 4, 3	12, 8
— — 19	152, 14	— 5	50, 61
— — 30	430, 19	— 8	(78, 21); 271, 22
— 12, 4	(385, 8)	— 8. 9. 10	350, 8
— — 8	431, 4	— 11	411, 15.
— — 9	36, 20; (322, 22; 327, 8; 329, 14); 352, 8	— 12	(12, 11)
— — 10	(32, 20; 215, 19); 266, 20; (XXIII 625)	— 13	(268, 11)
— — 14	(57, 12; 312, 16)	— 14	(123, 26)
— 13, 3	(227, 25; 324, 20; 380, 17)	— 15	(362, 18)
— — 4	141, 19. 20; 222, 7	— 22	266, 1
— — 13	37, 24	— 23	(57, 2)
Gal. 1, 10	5, 13; (29, 10)	— 24	265, 28; 346, 4; (XXVIII 230)
— 15	10, 20; 22, 20	— 26	(368, 23)
— 16	169, 4	— 5, 2	(401, 17)
— 2, 10	304, 25	— 8	213, 18
— 20	(176, 10); 329, 16; 436, 10	— 14	54, 4; 295, 4
— 3, 7	(75, 7)	— 19	35, 17
— 8	181, 27	— 23	(362, 18)
— 12	71, 23	— 32	(174, 2; 228, 13; 372, 18)
— 13	79, 3; 172, 15	— 6, 2	29, 8
— 23	(268, 10; XXV 179; XXXIII 57)	— 12	(213, 17; 214, 22; 218, 19; 348, 11); 352, 1; 400, 26
— 4, 4	171, 2	— 14	7, 9; (214, 27)
— 6	237, 23	— 15	(215, 3; 241, 17)
— 31	(242, 15)	— 16	(320, 9)
— 5, 9	(3, 11)	— 17	(12, 21; 422, 4)
— 17	(32, 21; 70, 1); 263, 17	— 19	(74, 8)
— 24	443, 1	Phil. 1, 2	(XXI 64)
— 6, 1	175, 15	— 12	(323, 2)
— 2	237, 14	— 21	(XXXIII 32)
— 8	(69, 2); 233, 26; (293, 13)	— 2, 4	(26, 14)
— 14	192, 22; (269, 11); 329, 15	— 5	(78, 9); 81, 14
— 15	(405, 7)	— 7	(75, 22); 76, 8; (172, 14; 210, 1; 327, 16)
Eph. 1, 4	(13, 15)	— 8	141, 12; 210, 5; 349, 17
— 11	(177, 1)	— 9	48, 5; 243, 18; (XXVIII 471)
— 22	(158, 4); 181, 19; (184, 2; 362, 18)	— 10	(324, 8)
— 23	10, 17; 361, 6; 366, 3	— 11	361, 9; (XXII 61)
— 2, 2	178, 20	— 15	(190, 18; 453, 12)
— 6	265, 16	— 21	(192, 24)
— 13	(62, 4)	— 3, 1	(XVIII 102. 192)
— 14	35, 22; 64, 8; (78, 2. 18); 79, 8; 171, 6; 241, 24; 316 10; 395, 30	— 8	(324, 25)
— — 14. 15	372, 3	— 12	(11, 12; 55, 5)
		— 13	79, 25; 215, 16; (435, 1)
		— 13. 14	459, 13

- Phil. 3, 14 . . . 70, 22; (XXVIII 230)
 — 17 444, 20
 — 19 178, 23; (405, 6)
 — 20 175, 11; (243, 8; 323, 4);
 351, 19; (407, 9)
 — 21 (75, 17); 209, 9
 — 4, 1 (56, 21)
 — 7 33, 12
 — 18 (215, 20)
 Col. 1, 12 (177, 1; 361, 11)
 — 18 (158, 4; 362, 18)
 — 19 366, 3
 — 20 (35, 23)
 — 2, 3 (325, 2)
 — 9 361, 6; 366, 3
 — 11 (168, 9)
 — 12 (176, 10); 329, 17
 — 14 (172, 19, 25); 318, 21
 — 15 265, 13
 — 18 414, 6
 — 20 (383, 17)
 — 21 415, 1, 17
 — 23 416, 4
 — 3, 1 (78, 13); 81, 18; 180, 10;
 (243, 9)
 — 2 351, 22
 — 3 (198, 4; 205, 5)
 — 4 (92, 6)
 — 5 79, 23
 — 9 265, 25
 — 10 (221, 11)
 — 16 35, 18; (383, 10)
 — 17 35, 18
 — 18 454, 29
 — 4, 6 (53, 7; 314, 8; 360, 14)
 I Thess. 2, 9 (319, 19)
 — 4, 3 (383, 20)
 — 4 (417, 1)
 — 12 (91, 7)
 — 13—16 (XXXI 551 sqq.)
 — 16 301, 9; (384, 5)
 — 17, 18 (XXXI 578)
 — 5, 8 7, 9
 II Thess. 3, 8 (319, 19)
 — 9 (333, 11)
 — 10 (69, 4)
 I Tim. 1, 4 (8, 4)
 — 5 38, 17; 65, 23; 73, 21;
 129, 10; 210, 11; 340, 17
 — 15 319, 12
 — 2, 1 412, 12
 — 4 133, 12; 209, 9; 307, 9;
 (330, 26); 393, 29; (413, 3)
 — 5 12, 4; 361, 8
 — 9 (183, 11); 455, 14
 I Tim. 2, 12 (182, 16)
 — 3, 13 (11, 13)
 — 15 308, 27
 — 16 (407, 12)
 — 4, 1 (414, 12)
 — 6 11, 23
 — 7 (8, 4)
 — 8 (7, 12 sq.); 175, 20; 315, 17
 — 10 2, 20
 — 5, 23 (113, 8)
 — 6, 7 (68, 14, 21); 103, 4; (122,
 14; 205, 25); 304, 27
 — 8 71, 9
 — 9 (7, 24)
 — 11 3, 21; (8, 3)
 — 19 (69, 25)
 — 20 7, 12 sq.
 II Tim. 1, 11 320, 16
 — 14 7, 12 sqq.
 — 18 261, 27
 — 2, 4 (373, 21)
 — 5 (206, 26)
 — 15 329, 5
 — 19 3, 14
 — 22 7, 12 sq.
 — 23 (8, 4)
 — 3, 4 7, 12 sq.
 — 5 6, 1; 415, 10
 — 7 (124, 15)
 — 4, 5 7, 12 sq.
 — 7 (12, 24)
 — 8 7, 12 sq.; 12, 25; 24, 16;
 (322, 20)
 Tit. 1, 12 10, 11; 54, 2
 — 16 6, 1; (411, 10); 442, 9
 — 3, 9 (8, 4)
 Philem. 14 (161, 6); 206, 14; 461, 15
 Heb. 1, 3 209, 7
 — 2, 18 (215, 20)
 — 4, 12 422, 5
 — 5, 10 (67, 25)
 — 7, 1 (222, 15)
 — 17 (174, 7)
 — 10, 38 (407, 2)
 — 11, 37 (327, 5)
 — 12, 6 254, 20
 — 9 242, 5
 — 29 148, 18
 Iac. 1, 22 (27, 3; 28, 15)
 — 2, 7 (351, 18)
 — 17 (315, 20)
 — 21 (75, 7)
 — 3, 5 (386, 15)
 — 11 (365, 17)
 — 4, 4 225, 5

Iac. 4, 6	(233, 3); 406, 7	I Ioh. 3, 15	209, 9
I Pet. 1, 2	(13, 15)	— — 23	(238, 20)
— — 8	(25, 5)	— 4, 4	83, 7; 146, 13; 299, 16
— — 2, 5	(242, 14; 298, 14)	— — 16	431, 18
— — 9	(16, 13; 147, 10); 185, 8	— 5, 3	(177, 5)
— — 15	(329, 8)	— — 19	89, 17
— — 19	(XV 239)	Apoc. 1, 4	(75, 17), 321, 2
— — 21	445, 8	— — 6	(227, 11)
— — 22	220, 17	— — 8	(326, 25; 362, 18; 366, 4)
— — 24	75, 27	— — 13	(17, 16)
— 3, 1	454, 31	— — 14	(392, 27)
— — 3	455, 5	— — 16	320, 6
— — 9	450, 11	— — 20	(29, 25)
— — 14	(XV 239)	— 2, 1	320, 6
— — 15	437, 12	— 3, 3	(96, 15)
— — 20	(398, 16)	— — 11	31, 4
— — 21	(399, 11)	— — 16	(245, 3)
— 4, 3	(XXVII 569)	— — 18	183, 20; (269, 5; 379, 8)
— — 8	194, 16	— — 19	146, 24; (254, 12)
— — 18	(109, 9)	— 5, 5	174, 2
— 5, 5	(233, 3); 406, 7	— 7, 2, 3	(XXIII 141)
— — 8	174, 14; 310, 12	— — 5	(410, 10)
II Pet. 2, 5	(74, 27)	— 14, 4	410, 14
I Ioh. 1, 1	(106, 3)	— 17, 14	225, 19
— 2, 2	172, 11	— 20, 6	227, 12
— — 6	220, 13; 445, 6	— — 12	(96, 21)
— — 15	180, 9	— 21, 4, 5	(405, 8; XXIII 643)
— — 16	180, 3	— — 5	(265, 10)
— — 18	363, 10	— — 23	(435, 8)
— 3, 5	78, 25		

II. INDEX RELIQVORVM AVCTORVM ET IMITATORVM. *)

a) LOCI EPISTVLARVM (VOL. XXVIII).

16, 18 Verg. Aen. VIII, 114 qui genus unde domo?; cf. XVI, 18.	36, 16 Sallust. Cat. c. 1 animi imperio, corporis seruitio magis utimur.
20, 11 Verg. Aen. VII, 338 tibi nomina mille mille nocendi artes; cf. XVIII 159.	45, 8 Terent. Ad. 96 sq. haec quom illi, Micio, dico, tibi dico.
21, 6 Verg. Aen. II, 724 sequiturque patrem non passibus aequis.	48 us. 1 Verg. Aen. III, 569 heia age, rumpe moras; Georg. III, 412 tenacia uincla.
34, 19 Cicero pro Mil. 26 illucescet aliquando dies.	48 us. 11 Verg. Aen. III, 436 et repetens iterum iterumque monebo.

*) In congerendis similibus quae hic index continet, quem tralatioio 'auctorum et imitatorum' nomine inscripsi, praeter M. Manutii collectiones amplissimas amicorum Ioh. Huemeri et Ant. Zingerli opera, qui de his rebus in quaestionibus suis (*Zu späteren lat. Dichtern* II fasc. 1879) accuratissime egit, usus sum. nolui operose collecta abicere, quamquam non omnia ita sunt comparata, ut imitationem ueram probent.

- 49 us. 27 cf. XXIII 793.
 49 us. 29 Verg. Georg. III, 188 det mollibus ora capistris.
 49 us. 41 Hor. c. I, 24, 9 multis ille bonis fiebilis.
 50 us. 65 Verg. Aen. III 336 dum spiritus hos regit artus.
 77, 15 Ennius tr. 277 V caeli scrutantur plagas.
 101, 11 Terent. Heaut. 77 homo sum; humani nil a me alienum puto.
 113, 10 sq. Ambros. de fide ad Grat. I, c. 20, 135 ex hoc ergo botryone est uinum quod laetificat cor hominis, sobrietatem inebriat, crapulam fidei et uerae religionis exhalat, crapulam castitatis infudit.
 117, 18 cf. Verg. Aen. I, 52 sq.
 118, 8 cf. Plat. Rep. X p. 617 B
 — 21 Verg. Aen. II, 6 quorum pars magna fui.
 124, 5 Verg. Aen. III, 188 tam ficti prauique tenax quam nuntia ueri.
 127, 7 Verg. Ecl. I, 11 non equidem inuideo; miror magis.
 141, 5 Paul. carm. XXV, 157 descendens tacito adlapse, uelut imber ab alta nube super uellus rore silente cadit.
 149, 11 Verg. Aen. XII, 489 leuis cursu.
 156, 20 cf. Verg. Aen. VII, 323 sq.
 — 25 Verg. Aen. III, 493 uiuite—peracta.
 — 26 Plaut. Aul. prol. 2 ego Lar sum familiaris.
 162, 22 Verg. Georg II, 460 fundit humo facilem uictum; cf. Paul. VI, 233.
 168, 10 Paul. carm. XXIII, 537 animae pulchrum crine uirtutis caput.
 188, 8—194 cf. Ambros. Expos. euang. Luc. VI ad us. 37—47 (Migne 1671 sq.) inprimis:
 190, 2 sq. cum Ambros. l. c. 46 multorum enim florum in unum collecta gratia spargit odorem uarias suauitates.
 193, 21 cum Ambros. (ib. 1673 M.): quocumque uel in domum indigni uel in domum pharisaei audieris iustum uenisse, contende, praeripe hospiti gratiam, praeripe regnum caelorum. — ubicumque audieris Christi nomen, accurre; in cuiuscumque interiorum domum Iesum intrasse cognoueris, et ipse festina. cum repereris sapientiam, cum repereris iustitiam in alicuius penetralibus recumbentem, occurre ad pedes, hoc est, uel extremam partem quaere sapientiae. noli fastidire pedes. fimbriam illa tetigit, et sanata est.
 194, 9 cum Ambros. l. c. ad us. 44: lacrimis confitere delicta, dicat de te quoque iustitia illa caelestis: lacrimis—tersit. et fortasse ideo non lauit pedes suos Christus, ut eos lacrimis nos lauemus.
 194, 22 Verg. Aen. I, 687 oscula dulcisa figet; II, 490 tenent postes atque oscula figunt.
 199, 28 Ambros. l. c. ad us. 41 (1675 M.) et ideo quoniam nihil est quod digne deo referre possimus (quid enim referamus pro susceptae carnis iniuria? quid pro uerberibus? quid pro cruce obitu sepultura?) uae mihi, si non dilexero. audeo dicere: non reddidit Petrus et ideo plus dilexit. non reddidit Paulus? reddidit quidem mortem pro morte, sed alia non reddidit, quia multa debebat. audi ipsum dicentem quia non reddidit: quis prior dedit illi, et retribuetur ei? reddamus licet cruce pro cruce, funus pro funere, numquid reddimus quod ex ipso et per ipsum et in ipso habemus omnia. reddamus ergo amorem pro debito, caritatem pro munere, gratiam pro sanguinis pretio; plus enim diligit cui donatur amplius.
 214, 1 Verg. Aen. VII, 338; cf. Paulini Epist. p. 20, 11.
 222, 18 sq. Eucherii Comment. in genesin lib. II, c. 17 (Bibl. magn. patr. Lugd. VI, 894): sed quid haec uictoria Abrahae de quinque regibus indicabat? nisi quod fides nostra sic confirmata sit in spiritu principali, ut toti-

- dem corporis nostri sensus dei uerbo subigat; nam sicut ille de proximo in regibus uictor, ita et fides per animam uictrix de exteriore homine triumphat. quod uero ille non in multitudine nec uirtute legionum, sed tantum in trecentis decem octo comitantibus aduersarios principes debellauit, iam tunc in sacrae crucis figuram, quae per tau litteram graecam et Iesu nomen, qui iota et theta graecis characteribus scribitur, qui Saluator interpretatur, in numero trecentorum decem octo exprimitur; quod nos Christi passio liberaret a dominatione quinque carnalium sensuum, qui nos antea uariis uitiiis captiuantes exsuperauerant.
- 241, 2 Verg. Aen. VI, 688 uicit iter.
263, 8 pauper ego — 22 infecit = August. epist. 186 (106) c. 12, 40,
- ubi exstant uariae scripturae*
l. 10 carnis, l. 12 inficiator, l. 15 misero mihi, l. 17 mei] et, l. 18 et om., l. 20 qui] qui in me, l. 21 ab] per.
- 272, 13 Verg. Aen. III, 415 aeu] longinqua ualet mutare uetustas.
276, 26 Horat. Sat. I, 4, 38 contra euenit.
288, 4 Verg. Aen. VI, 688 amoena uirecta.
290, 8 Verg. Aen. VIII, 109 noua lux oculis offulsit.
307, 8 Terent. Ad. 394 quantus quantus es, nihil nisi sapientia es.
311, 6 Horat. c. II, 1, 7 incedis per ignes suppositos cineri doloso.
371, 23 sq. August. epist. 27 c. 3 et 2.
383, 2 et 22 August. epist. 95 c. 2.
391, 12 Verg. Aen. III, 192 nec iam amplius ullae] apparent terrae, caelum undique et undique pontus.
392, 12 Verg. Ecl. VI, 3 Cynthius aurem uellit.

b) LOCI CARMINVM.

I.

3. 4 Ouid. Met. XV, 474 nec uolucrum uiscata fallere uirga.

III.

11. 12 Verg. Aen. VI, 14 (Daedalus) gelidas enauit ad Arctos | Chalcidicaeque leuis tandem super astitit arce.

III.

- 1 Verg. Aen. X, 100 pater omnipotens rerum cui summa potestas; cf. Auson. Eph. III, 3, 1; Cyprian. c. VI, 83; Prudent. Hamart. 20; Paulin. Pell. 519; Sedul. I, 60; Corippus Ioh. I, 286.
3 Verg. Aen. III, 5 placidam membris dat cura quietem.
6 Auson. Eph. III, 3, 64 male posse facultas nulla sit et bene posse adsit tranquilla potestas = Paul. V, 64.
8 Iuuen. I, 571 gens dedita lucris.
10 Gramm. lat. V, p. 581, 17 K illecebras turpesque iocos.

- 15 Paulin. Pell. 205 adsit laeta domus — nitidusque minister.
— Verg. Georg. III, 133 dapibus mensas onerabat inemptis; Hor. ep. II, 48 dapes inemptas apparet.
16 Mart. epigr. II, 90, 9 sit mihi uerna satur, sit non doctissima coniunx.
17 Iuuen. I, 18 cara tibi mox e coniuge natum.
19 Iuuen. III, 812 aeternam capiat diuina in saecula uitam.

V = Auson. Eph. III.

- 3 Dracont. satisf. 5 principio seu fine carens et temporis expers; c. Laus Christi (Claudian. epigr. XX K.) 1 Proles uera dei cunctisque antiquior annis.
5 cf. XXVIII, 16 Quae nec mens humana capit nec lingua profari.
8 Ouid. Met. I, 79 opifex rerum; cf. Auson. Grat. act. 80.
12 C. de rosis 45 rutilus — Eous.
14 Es. 66, 1 caelum sedes mea est, terra autem scabellum pedum meorum (cf. Ps. 102, 19).
15 Prudent. Cath. VIII, 81 noctis

- aeternae chaos; Dracont. de deo II, 13 chaos spatio sub noctis.
- 16 Auson. us. pasch. (VIII Sch.) 21 ut spiritus—uegetaret membra.
- 17 cf. VI, 168.
- 28 Verg. Ecl. III, 17 reget patriis uirtutibus orbem.
- 31 Paulin. Pell. carm. euch. 602 da precor intrepidam contra omnia tristia mentem.
- 34 Auson. us. pasch. 14 deceptus miseratus Adam quem—Implicuit socium blandis erroribus Eua.
- 36 Ouid. ep. II, 142 laqueis implicuisse lubet.
- 38 Ouid. Met. 1, 69; Auson. us. pasch. 7.
- 41 Sedul. I, 179, 181 aurea flammigeris euectus in astra quadrigis—sidereum penetrauit iter.
- 48 Auson. us. pasch. 20 ut super aequoreas nabat qui spiritus undas.
- 50 Orientius common. I, 65 colimus non ture dato, non sanguine fuso; cf. Arat. I, 192.
- 52 Iuuen. III, 29 errori obnoxia prauo.
- 57 Verg. Aen. VI, 748 quisque suos patimur manis.
- 59 Hor. ep. I, 16, 85 qui cupiet, metuet quoque.
- 64 Paulin. III, 6 mihi male uelle facultas nulla sit ac bene posse adsit tranquilla potestas.
- 66 Iuuen. I, 325 et tenuem uictum praebent.
- 72 Tibull. I, 1, 59 suprema mihi cum uenerit hora.
- 73 Mart. X, 47, 13 summum nec metas diem nec optes.
- 75 Verg. Aen. III, 660 ea sola uoluptas.
- 78 Auson. us. pasch. 15 blandis erroribus.
- 80 Auson. us. pasch. 31 Christe, apud aeternum placabilis adsere patrem.
- 82 Sedul. c. pasch. I, 313 de lumine lumen, de solo solus—in genitore manens; Prud. Apoth. 278.
- 83 Iuuen. III, 812 qui in saecula regnat.
- 84 cf. XV, 24.
- VI.
- 1 Iuuen. I, 16 rerum pater unicus.
- 11 Verg. Georg. II, 433 atque impendere curam.
- 14 Sedul. c. pasch. II, 35 dixere prophetae.
- 20 Verg. Georg. III, 176 si parua licet componere magnis.
- 21 cf. Epist. p. 100, 13 aeterna caducis.
- 22 Sedul. c. pasch. I, 197 cum spirante deo.
- 23 Ouid. Amat. III, 407 et erat uenerabile nomen.
- 67 Verg. Aen. III, 550 sine crimine uitam degere.
- 81 Martial. XII, 9, 3 ergo agimus laeti tanto pro munere grates; Arat. II, 141 pro munere tanto; cf. XX, 255.
- 96 Ouid. Met. VI, 306 cum duro lingua palato congelat.
- 100 Verg. Aen. VI, 155 pressoque obtulit ore.
- 110 Verg. Aen. VI, 477 inde datum molitur iter.
- 114 Verg. Aen. I, 561 uultum demissa profatur.
- 122 Dracont. de deo II, 89 uerbo fectante marito.
- 124 Sedul. c. pasch. II, 100 semper adest semperque fuit semperque manebit.
- 132 sq. Verg. Aen. III, 276 sq. mortales uisus medio sermone reliquit et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.
- 141 Stat. Theb. XI, 427 multum et uenerabilis aeuo; cf. Rutil. Namat. I, 3; Alcim. Auit. poem. I, 180.
- 159 Paulin. Pell. 4 placide mihi deprecor adsit; cf. Verg. Aen. III, 578. X, 461.
164. 165 Auson. ep. X, 1 si qua fides falsis umquam est adhibenda poetis.
- 168 cf. V, 17.
- 175 Iuuen. I, 719 firmato robore uinct.
- 177 Sedul. c. pasch. I, 282 nunc coeptam iuuat ire uiam; Arat. II, 558 patriae repetamus iter.
- 232 Venant. Fort. VIII, 2, 128 fulgida zona ligat.

- 233 Verg. Georg. II, 460 fundit humo
facilem uictum; Iuenc. I, 325
et tenuem uictum praebent sil-
uestria mella.
- 237 Iuenc. III, 43 iustae penetralia
mentis.
- 243 Ouid. Met. I, 130 In quorum subiere
locum fraudesque dolique | Insi-
diae et amor sceleratus habendi.
- 261 Sedul. c. pasch. II, 141 placidam
Iordanis ad undam.
- 263 = Paulin. Pell. 439.
- 276 Marc. Vict. in gen. II, 45 omni-
potens auctor mundi rerumque
creator; Verg. Aen. XII, 829 homi-
num rerumque repertor; Se-
dul. c. pasch. II, 38 rerumque
creator.
- 297 Cyprian. c. VI, 333 humana mali
pendet commissa propago; Arator
I, 373 humana propago.
- 299 Iuenc. III, 234 immenso quon-
dam uenere profundo.
- 320 Verg. Aen. VIII, 97 cui tanta deo
permissa potestas.

VII.

- 1 Hor. Epod. II, 1 Beatus ille qui
procul negotiis.

VIII.

- 20 Lucan. Phars. I, 98 mansit con-
cordia discors.
- 24 Verg. Aen. VI, 620 Discite iusti-
tiam.

VIII.

- 52 Sedul. c. pasch. I, 159 Christus
petra.
- 64 Arator II, 102; Dracont. de deo
I, 418 terrena propago.

X.

- 2 Verg. Georg. III, 442 et horrida
cano | Bruma gelu.
- 4 Ouid. Amor. I, 11, 14 cera notata
manu.
28. 29 Hor. c. III, 25, 2 quae ne-
mora aut quos agor in specus | Ve-
lox mente noua.
- 30 Terent. Andr. 189 nunc hic dies

- aliam uitam defert, alios mores
postulat.
- 104 Paulin. Pell. 27 Orbis ad alterius
discretas aequore terras.
- 108 Paulin. Pell. 431 gratanda haec
nunc mihi sors, 457 plena do-
mus caris affectibus.
- 116 Catull. 64, 59 Ventosae rapiunt
haec nota procellae; Stat. Ach.
I, 960 Inrita uentosae rapiebant
uerba procellae.
- 119 Paulin. Pell. 175 ni tibi—mei cura.
- 121 Verg. Aen. III, 210 et inania
murmura miscent.
- 123 Paulin. Pell. 366 qui—totus ubi-
que.
- 126 Paulin. Pell. 494 contraria uotis.
- 150 Paulin. Pell. 542 in noua uersus
| Consilia.
- 151 Paulin. Pell. 614 dum sum.
- 157 Venant. Fort. III, 14, 1 uita bre-
uis hominum.
- 169 Sedul. c. pasch. I, 335 spesque
fidesque meum comitantur in
ardua gressum.
- 176 Verg. Georg. III, 3 leuium spec-
tacula rerum.
- 178 Verg. Aen. XI, 551 uix haec sen-
tentia sedit.
- 192 Iuuenal. VI, 566 Tanaquil tua;
cf. Anson. ep. XXIII, 31, Sidon.
Apoll. V, 7 Tanaquil sua.
- 203 Auson. ep. XXV, 69 (Sch.) inga-
ninguida Pyrenaei.
- 213 Hor. c. I, 22, 1 Integer uitae sce-
lerisque purus.
- 223 Auson. ep. XXIII, 57 Rilbilis aut
haerens scopulis Calagorris ha-
bebit.
- 224 Verg. Aen. VIII, 668 minaci | Pen-
dentem scopulo.
- 238 Verg. Aen. VII, 740 quos—de-
spectant moenia Abellae.
- 245 cf. Sil. Ital. XVII, 89.
- 252 Ouid. Trist. I, 8, 37 placida reor
urbe Quirini.
- 255 Sedul. c. pasch. I, 109 meritis
uiuacibus.
- 263 Pers. V, 86 mordaci lotus aceto.
- 273 Hor. Sat. I, 6, 63 qui turpi se-
cernis honestum.
- 289 Hor. c. III, 7, 16 Puluis et umbra
sumus.
- 299 Verg. Aen. II, 14 tot iam laben-
tibus annis.

327 cf. XVIII, 76, 363; Coripp. Ioh. VI, 623.

XI.

- 1 Verg. Aen. XI, 241 facta silentia linguis.
 5 Paulin. Pell. 393 in sua uiscera uerso.
 6 Hor. c. III, 1, 2 parce precor, precor.
 7 Venant. Fort. III, 546 qui melli absinthia miscet.
 37 Verg. Ecl. I, 25 inter uiburna cupressi.
 47. 48 Verg. Ecl. I, 61 ante. . . 63 Quam nostro illius labatur pectore uolatus.

XII.

- 2 Stat. Theb. VI, 146 pietate potens.
 11 Arator II, 178 fragili quos corpore condat; cf. Orient. common. I, 48.
 19 Verg. Aen. XI, 365 miserere tuorum.
 22 Verg. Aen. III, 529 Ferte uiam uento facilem.
 27 Verg. Aen. VIII, 817 ac molli-bus extulit undis.

XIII.

- 4 Verg. Aen. XII, 96 tempus adest.
 11 Ouid. ep. XVII, 175 toto procul orbe remotus.
 13 Paulin. Pell. 28 uiae pelagique incerta.
 29 Verg. Aen. III, 54 uictriciaque arma secutus; cf. Paul. XIII, 87.
 31 Verg. Ecl. V, 65 Sis bonus o felix-que tuis; Aen. VI, 621 dominumque potentem.
 33 Verg. Aen. I, 338 uastis et fluctibus acti.
 35 Verg. Aen. VII, 106 religauit ab aggere classem.

XIII.

- 7 Iuuen. I, 579 Occulti solus scrutator praemia cordis.
 16 Verg. Aen. VII, 726 Vel cum sole nouo; Ouid. Trist. III, 7, 1 gelidae post frigora brumae.

47 Verg. Aen. V, 844 Aequatae spirant auras.

48 Auson. c. VIII, 7 plaga lactea caeli.

52 Verg. Aen. I, 727 Incensi et nocentem flammis funalia uincunt.

60 Verg. Georg. II, 224 diues erat caput.

61. 62 Verg. Aen. VII, 725 uertunt felicia Baccho | Massica; 715 Qui Tiberim Fabarimque bibunt.

63 Verg. Georg. III, 151 sicci ripa Tanagri; cf. Ecl. I, 68. X, 65; Horat. c. III, 15, 21. — Verg. Georg. III, 126 Qua niger ume-ctat flauentia culta Galaesus.

64 Verg. Aen. VII, 630 Atina potens; 762 quem mater Aricia misit.

73 Verg. Aen. VII, 682 Quique altum Praeneste uiri.

75 Verg. Aen. VII, 728 Aequora quique Cales lincunt.

77 Hor. c. II, 6, 15 uiridique certat | Baca Venafro; cf. Mart. XIII, 101.

79 Verg. Ecl. X, 69 omnia uincit amor.

80 Verg. Aen. VI, 688 Vicit iter durum pietas.

94 Claud. III cons. Hon. 183 regunt uinctas moderamine gentes.

98 Verg. Aen. I, 469 niueis tentoria uelis.

110 Verg. Aen. VI, 884 purpureos spargens flores; III, 202 uariis florientia limina sertis.

111 Verg. Ecl. VIII 40 hic uer purpureum.

132 Verg. Aen. V, 282 promisso munere donat.

XV.

1 Paul. Petr. V, 451 annua uota; Aldhelm. 903, ep. ad Acirc. 247, l. 31.

18 cf. Ouid. Met. I, 1

20 Arator I, 365. II, 368 semine uerbi; Aldhelm. 527, de laud. uirg. p. 27, l. 17, G.

39 cf. XXI, 682

50 Verg. Georg. III, 286 prima repetens ab origine famam; cf. XVIII, 71. XXI, 361.

61 Verg. Georg. III, 448 deum praeccepta secuti.

69 Aldhelm. 895.

- 70 Paulin. Petr. VI, 471 meritis uirtutibus; Venant. Fort. VIII, 2, 131 omnipotens Abrahae qui semen adauxit.
- 75 Verg. Aen. I, 14 diues opum.
- 82 Cypr. Ex. 376 solum uertit.
- 102 Verg. Aen. III, 234 tunc arma capessant.
- 125 Verg. Ecl. VI, 80 cursu deserta petiuerit; cf. huius carm. 321.
- 134 Verg. Aen. V, 194 neque uincere certo.
- 140 Verg. Aen. VII, 325 infernisque ciet tenebris.
- 160 Prudent. Cath. X, 158 atra morte triumphans; Venant. Fort. I, 3, 5; Beda hymn. II, 165; Aldhelm. 1065 de morte triumphans.
- 161 Verg. Aen. VI, 49 et rabie fera corda tument.
- 169 Sedul. c. pasch. I, 82 seruat amoenum pastor ouile.
- 183 Dracont. de deo III, 415 nec ferrea uincla tenebunt.
- 195 Verg. Aen. I, 54 uinclis et carcere; VI, 734 clausae tenebris et carcere caeco.
- 203 Ouid. Met. XIII, 194 qui terras ignibus uris, ureris igne nouo.
- 206 Verg. Aen. VIII, 418 per tempus utrumque.
- 230 Iuenc. I, 319 lumen tractare serenum.
- 231 Verg. Aen. VII, 505 tacitis latet aspera siluis.
- 234 Verg. Aen. VII, 274 equos numero pater eligit omni.
- 238 Verg. Aen. III, 527 sub nocte silenti.
- 241 Iuenc. I, 517 solueris carceris atri.
- 243 Sedul. c. pasch. III, 102 uocem— aure trahebat.
- 244 Ouid. Met. XIII, 216 deceptus imagine somni.
- 247 Iuenc. III, 292 carceris autsaepo claustris; cf. 253.
- 255 Verg. Aen. II, 494 fit uia ui.
- 256 Verg. Aen. II, 255 tacitae per amica silentia lunae; Sedul. c. pasch. III, 219 per opaca silentia noctis 263; cf. Val. Flacc. II, 288. Stat. Theb. I, 441 tranquilla silentia noctis.
- 269 Verg. Aen. VI, 197 uestigia pressit.
- 283 Verg. Aen. III, 217 et pallida super ora fame; VI, 91 in rebus egenis.
- 289 Iuenc. I, 736 nec sentibus uuas prouenisse.
- 291 Ouid. ex Pont. III, 5, 19 pomum decerpere ramo.
- 299 Beda de arte metr. VII, p. 233 K donec adspirante deo conatibus aegris.
- 303 Verg. Aen. III, 217 calor redit ossibus.
- 306 Verg. Aen. VII, 533 et udae uocis iter; Sedul. c. pasch. III, 62 et uoci patefecit iter.
311. 312 Verg. Aen. II, 282 quae tantae tenere morae.
- 327 Dracont. de deo II, 50 pietatis opus.
- 333 Verg. Aen. VIII, 224 pedibus timor addidit alas.

XVI.

- 2 Hor. c. II, 18, 15 truditur dies die.
- 10 Iuenc. II, 420 sanae redierunt munera linguae.
- 18 Verg. Aen. VIII, 114 qui genus unde domo?
- 31 Verg. Aen. II, 525 sacra longaeuum in sede locauit.
- 34 Verg. Aen. III, 186 aut summo culmine tecti.
39. 40 Verg. Aen. III, 518 caelo constare sereno.
- 44 Iuenc. I, 255 monitis caelestibus actus.
- 64 = Beda de arte metr. Gramm. lat. VII, p. 249, 36.
- 74 Verg. Aen. VI, 493 clamor frustratur hiantes.
- 82 Verg. Aen. V, 159 iamque propinquabant.
- 96 Ouid. Met. XIII, 212 munimine cingo
- 100 Ouid. Met. VI, 145 antiquas exercet aranea telas.
- 105 Verg. Aen. VIII, 67 qua temptat ratione aditus.
- 125 = Beda de arte metr. Gramm. lat. VII, p. 248, 4.
- 129 Prosper de ingratis 645 sapientia diues.
- 144 Verg. Georg. III, 72 sonitus imitata tubarum.

- 145 Ouid. Met. XV, 725 litoream tractu
—arenam.
147. 148 Beda Vita S. Felicis 94,
193 M.
- 149 Verg. Aen. I, 730 tum facta si-
lentia tectis.
- 152 Iuuen. I, 417 in mortisque illis
umbra; cf. Prosp. de ingr. 650.
- 178 Sedul. c. pasch. I, 170 Heliam cor-
ui quondam pauere ministri.
- 181 = Beda de arte metr. VII, p. 249,
30.
- 188 Alcim. Auit. III, 267 angelicis
manibus.
- 202 Verg. Ecl. VII, 47 iam uenit aestas
| Torrida.
- 211 Iuuen. III, 38 labem puris quod
solueret undis.
- 249 Claud. IIII cons. Hon. 118 largi-
tor opum, largitor honorum.
- 254 Prudent. Apoth. 1064 Calcata de
morte.
- 266 cf. XV, 75.
- 283 Dracont. de deo II, 727 ditas opi-
bus—egentes.
- 286 Verg. Ecl. VII, 34 custos es pau-
peris horti; Sedul. c. pasch. I,
15 de paupere carpsimus horto.
- 293 Sedul. c. pasch. II, 58 Obsitus exi-
guis habuit uelamina pannis.

XVII.

3. 4 Gramm. lat. ed. Keil V, p. 584,
14 Semper—futuros.
- 9 Hor. c. III, 27, 14 Et memor no-
stri.
- 19 Hor. c. III, 29, 63 per Aegaeos
tumultus
23. 24 Hor. c. III, 5, 28 lana refert
medicata fucō; ep. I, 10, 27 po-
tantia uellera fucum.
- 41 Verg. Aen. I, 282 rerum dominos;
Iuuen. IIII, 300 rerum dicet
dominus.
- 75 Sedul. c. pasch. V, 237 meruerunt
cernere uultum.
82. 83 Verg. Georg. II, 391 uallesque
cauae.
- 92 Verg. Aen. III, 619 altaque pulsat
| Sidera.
- 106 Gramm. lat. ed. Keil V, p. 589, 17
Et rate armata titulo salutis.
- 109 Venant. Fort. VIII, 19, 6 nauta—
quando celeuma canit.

- 171 Sedul. c. pasch. I, 80 uerbique
lucernam | Da pedibus lucere
meis.
- 177 Verg. Aen. IIII, 313 undosum pe-
teretur classibus aequor.
- 220 Prudent. Cath. III, 55 Pacis alum-
na.
235. 236 Verg. Aen. VIII, 213 pretione
redemptum; Iuuen. IIII, 633
pretium quod sanguinis esset.
- 249 Hor. c. II, 2, 11 et uterque Poenus
| Seruiat uni.
- 259 Hor. c. I, 10, 2 Qui feros cultus
hominum recentum | Voce for-
masti.
267. 268 Gramm. lat. ed. Keil V, p. 580,
20 Paruus extracto—ludet.
- 273 *ib.* p. 585, 20 Has opes condens
domino perenni.
- 274 *ib.* p. 582, 12 His sacrum lucris
cumulans talenti.
- 293 *ib.* p. 581, 24 Nulla nos aetas tibi
labis umquam.

XVIII.

- 4 Verg. Ecl. X, 41 Carmina . . mo-
dulabor auena.
- 6 Verg. Aen. VI, 688 iter durum.
- 7 Verg. Culex 42 aetherias iam sol
penetrarat in arces.
- 18 Verg. Georg. IIII, 312 effusus nu-
bileus imber.
- 19 Ouid. Fast. III, 363 atque caput
niueo uelatus amictu.
- 33 Verg. Aen. VII, 684 Aut leues
ocreas lento ducunt argento.
36. 37 Verg. Aen. I, 726 dependent
lychni laquearibus aureis | In-
censi et noctem flammis funalia
uincunt; cf. XVIII, 412, 13.
- 40 Verg. Aen. II, 704 Cedo equidem.
54. 55 Iuuen. IIII, 7 inspicies saeui
penetralia cordis.
- 63 Verg. Aen. V, 304 laetasque ad-
uertite mentes.
- 71 Verg. Aen. I, 372 repetens ab ori-
gine pergama, Georg. IIII, 286
repetens ab origine famam.
- 72 Paulin. Petr. V, 476 praesentis
tempore uitae.
- 74 Claud. de Saluat. 3 tantique dedit
consortia regni.
- 95 Verg. Aen. I, 249 placida com-
postus pace quiescit.

- 116 Verg. Aen. VI, 738 dolent gaudentque.
- 126 Verg. Aen. II, 239 funemque manu contingere gaudent.
- 127 Verg. Aen. VI, 487 Nec uidisse semel satis est, iuat usque morari.
- 141 Iuenc. I, 356 caeli septemplicis aethra.
— Orient. common. II, 376 angelicos choros; cf. Alcim. Auit. III, 191.
- 187 Sedul. c. pasch. I, 55 semina uitae.
- 189 Arator I, 256 medicina potens.
192. 193 Iuenc. II, 660 rediuuo corpore necti.
220. 221 Hor. c. III, 2, 1 Angustam, amice, pauperiem pati.
- 228 Verg. Aen. III, 33 Nec dulces natos.
- 235 Verg. Aen. II, 265 somno uinoque sepultam.
- 246 Verg. Aen. X, 648 spem turbidus hausit inanem.
- 249 Verg. Aen. II, 490 tenent postes atque oscula figunt; Arator II, 412 oscula figat.
- 251 Verg. Aen. VI, 423 Fusus humi; cf. Sedul. c. pasch. V, 55.
- 253 Verg. Aen. VII, 237 ac uerba precantia.
- 255 Prosper de prouid. 518 seruis diues egenis; Dracont. de deo III, 39 bene diues egenis.
- 259 Verg. Aen. XII, 59 in te omnis domus inclinata recumbit.
- 260 Verg. Aen. VI, 56 Phoebe graues Troiae semper miserate labores.
- 297 Prudent. Sym. I, 484 dextera uindex; cf. Alcim. Auit. V, 311.
- 300 Iuenc. III, 701 nec dictis facta repensat.
- 309 Verg. Aen. VII, 611 ubi certa sedet patribus sententia; cf. Paul. X 178.
- 310 Verg. Aen. V, 360 sacro Danais de poste refluxum.
- 313 Dracont. de deo II, 591 mente fideli.
- 327 Claud. bell. Goth. 625 pulsaretque — aures.
- 331 Verg. Aen. XII, 607 resonant late plangoribus aedes; Sedul. c. pasch. III, 219 silentia noctis.
- 337 Verg. Aen. XII, 7 excutiens ceruice toros.
- 339 Verg. Ecl. VI, 54 pallentes ruminat herbas; Ouid. Amor. III, 5, 17; Haliout. 119 epastas solus qui ruminat escas.
- 341 Verg. Aen. III, 5 nec placidam membris dat cura quietem.
- 346 Verg. Aen. VII, 480 noto nares contingit odore.
- 348 Verg. Aen. II, 753 Qua gressum extuleram, repeto et uestigia.
- 349 Sedul. c. pasch. III, 214; Alcim. Auit. V, 203 palpante manu.
- 355 Verg. Aen. V, 721 nox atra polum bigis subuecta tenebat.
- 372 Verg. Aen. VIII, 373 sublustri noctis in umbra.
389. 390 Verg. Aen. V, 158 iunctisque feruntur | Frontibus.
- 392 Verg. Aen. I, 56 Circum claustra fremunt.
- 393 Verg. Aen. III, 298 Omnia tata timens.
- 415 Verg. Aen. VIII, 227 emuniit obice postes.
- 416 Verg. Aen. II, 242 quater ipso in limine portae.
- 424 Verg. Georg. III, 503 fauces premit aspera lingua.
- 431 Iuenc. I, 50 celabat gaudia coniu.
438. 439 Verg. Aen. VII, 676 dat euntibus ingens | Silua locum.
- 441 Verg. Aen. I, 491. XII, 125 mediis in milibus.
- 444 Iuenc. II, 420 redierunt munera linguae.
- 454 Stat. Theb. V, 728 maduerunt lumina fletu.

XVIII.

- 5 Verg. Aen. V, 230 uitamque uolunt pro laude pacisci.
- 7 Iuenc. III, 611 pretioso sanguine seruat.
- 9 Verg. Aen. VI, 706 Hunc circum innumeræ gentes; cf. huiuscarm. 105.
- 19 Sil. Ital. XV, 677 sparsa micant stellarum lumina caelo.
- 20 Lucan. I, 120 stimulos dedit aemula uirtus; cf. Claud. bell. Gild. 349.
- 29 Prudent. Apoth. 582 Sub titubante fide.
- 41 Verg. Ecl. VI, 31 magnum per inane coacta.

- 46 Verg. Aen. II, 268 mortalibus aegris.
- 56 Iuenc. II, 517 Caecorum tenebrae.
- 67 Verg. Aen. V, 140 ferit aethera clamor.
- 68 Verg. Aen. II, 629 concusso uertice nutat.
- 72 Verg. Aen. VIII, 341 fremit ore cruento.
- 80 Prudent. Perist. XIII, 26 Discutit et tenebras.
- 90 Lucan. I, 573 flagranti uertice pinum.
- 101 Ouid. Amat. III, 407 et erat uenerabile nomen.
- 109 Claud. bell. Gild. 346 At iuuenem stimulis . . . | Eracuit.
- 111 Prudent. Sym. I, 629 Isis amissum semper plangentis Osirim.
- 134 Dracont. de deo I, 563 uirtus trina deus, triplex deus omnis et unus.
- 143 Lucan. I, 368 per calidas Libyae sitiētis arenas.
- 147 Verg. Georg. II, 341 duris caput extulit aruis.
159. 161 Verg. Aen. VII, 338 tibi nomina mille, Mille nocendi artes.
- 195 Verg. Aen. III, 13 Degeneres animos timor arguit.
- 222 Ou. Fast. II, 149 nitidum iubar extulit undis.
- 234 Hor. c. III, 7, 3 Mutat terra uices.
- 269 Verg. Aen. I, 736 laticum libauit honorem.
- 278 Hor. c. I, 4, 5 choros ducit Venus.
- 281 Verg. Aen. VII, 389 Euhoe Bacche fremens.
281. 282 Verg. Aen. III, 556 fractaeque ad litora uoces.
- 297 Dracont. de deo I, 202 medicina salutis; Paulin. Petr. II, 690 medicina salutem.
- 301 Verg. Aen. VI, 140 telluris operta subire.
- 307 Verg. Aen. I, 254 hominum sator atque deorum.
- 317 Cypr. Gen. 1302 totum diffusa per orbem.
- 329 Verg. Aen. I, 5 dum conderet urbem.
- 332 Verg. Aen. XII, 116 magnae sub moenibus urbis.
- 333 Verg. Aen. VIII, 15 Quid struat his coeptis.
- 338 Claud. in Ruf. II, 54 Urbs etiam magnae quae ducitur aemula Romae.
- 350 Beda mir. s. Cuthb. XXXIII, 2.
- 353 Verg. Aen. I, 520 coram data copia fandi.
- 356 Ouid. ep. XVII, 163 pretium non uile laboris.
- 377 Ouid. Met. I, 415 Et documenta damus.
- 389 Verg. Aen. XI, 337 stimulisque agitabat amaris.
- 412 Verg. Aen. I, 726 pendent lychni laquearibus aureis; cf. XVIII, 36. 37.
- 415 Verg. Aen. V, 376 alternaque iactat | Bracchia.
- 419 Venant. Fort. uit. Mart. II, 290 numerosa luce coruscus.
- 451 Ouid. ep. XVII, 78 in tacita nocte.
493. 494 Verg. Aen. VIII, 392 uestigia retro | Obseruata legit.
- 512 Verg. Aen. X, 244 Crastina lux.
- 523 Verg. Aen. II, 57 manus iuuenem interea post terga reuinctum.
- 527 Verg. Aen. II, 486 miseroque tumulta | Miscetur.
555. 556 Verg. Aen. X, 663 latebras iam quaerit imago.
- 556 Verg. Aen. VIII, 25 campis exercitus ibat apertis.
- 561 Lucret. III, 413; Verg. Aen. I, 422 strata uiarum.
- 571 Verg. Moret. 70 et occultae committere semina terrae.
- 574 Iuenc. III, 170 et furta nefanda.
- 631 Dracont. de deo II, 69 trina mente deus.
- 648 Prudent. Cath. VIII, 11 Alpha et Ω cognominatus.
- 649 Sedul. c. pasch. V, 427 cuncta tenens excelsa uel ima.
- 651 Iuenc. III, 145 caelum transcurrit apertum.
- 655 Sedul. c. pasch. I, 337 signo sacrata crucis uexilla.
- 658 Ouid. ep. VIII, 114 pollutas credor habere manus.
- 669 Verg. Aen. I, 190 Cornibus arboreis.
682. 683 Verg. Aen. VI, 733 dolent gaudentque, II, 105 Tum uero ardemus . . . quaerere causas (al. casus).

- 696 Verg. Aen. V, 465 quae tanta animum dementia cepit.
 704 Claud. in Ruf. I, 34 praeceps Audacia.
 709 Verg. Aen. V, 509 auem contingere ferro.
 718 Iuenc. II, 548 gloria seruit | Fulgentis caeli.

XX.

- 4 Ouid. ep. VIII, 49 Nec uirtute cares.
 9 Verg. Aen. I, 14 diues opum.
 15 Iuenal. Sat. III, 229 Vnde epulum . . possis dare.
 26 Verg. Aen. VIII, 399 non te rationis egentem.
 76 Verg. Aen. VIII, 754 atque illi partibus aequis.
 95 Iuenc. III, 785 concurrans turba suorum.
 102 Valer. Flacc. II, 650 hospita pandi tecta.
 106 Iuenc. I, 339 Cuius uincla pedum; Prudent. Cath. V, 35 nexa pedum uincla soluere.
 107 Verg. Aen. XI, 274 lacrimosis uocibus implent.
 115 Iuenc. III, 516 caperet miserabile uulgus.
 116 Verg. Aen. II, 613 sociumque furens a nauibus agmen.
 127. 128 Verg. Ecl. VIII, 65 hoc te fasce leuabo.
 131 Verg. Aen. II, 711 seruet uestigia coniunx.
 132 Verg. Georg. III, 84 micat auribus; Aen. XII, 115 elatis naribus efflant.
 140. 141 Verg. Aen. II, 490 Amplexaeque tenent postes atque oscula figunt; cf. XVIII 149.
 153 Hor. c. I, 4, 1 grata uice ueris.
 168 Verg. Aen. VI, 621 dominumque potentem.
 190 Verg. Aen. VIII, 537 et postibus haesit adestis.
 194 Ouid. ep. I, 82 immensas increpat usque moras.
 200. 201 Verg. Aen. I, 212 Pars in frusta secant . . | Litore aëna locant.
 203 Claud. c. min. Phoenix 13 Non epulis saturare famem; Arator ad Parth. 82 exsaturare famem.
 223 Dracont. de deo I, 544 exsurgit censura dei.
 253 Aldhelm. 1113.
 255 cf. VI, 81.
 271 Verg. Aen. XII, 827 potens Itala uirtute propago. — Prudent. Sym. II, 1131 Et uirtute potens; Orient. de natui. d. 82 et uirtute potens; Arat. II, 78 uirtute potens.
 301 Verg. Aen. VIII, 283 et mensae grata secundae | Dona ferunt.
 311 Verg. Georg. III, 441 in miracula rerum.
 324 Venant. Fort. VIII, 3, 134 uoce manu; Orient. common. II, 232 lumine uoce manu.
 326 Arator II, 1059 mens anxia semper.
 343. 344 Ouid. Met. III, 600 aurora rubescere primo | Cooperat.
 348 Stat. Theb. X, 822 lambit uestigia saxi.
 376 Alcim. Auit. II, 358 tendatur tramite recto.
 390 Verg. Aen. VII, 209 Tyrrhena ab sede profectum.
 391 Verg. Georg. III, 187 depulsus ab ubere matris; Auson. Parent. V, 9 Praereptum cuius et ab ubere matris.
 402 Dracont. de deo I, 580 usibus humanis data.
 426 Verg. Aen. VII, 639 Ad iuga cogit equos.
 431 Lucan. I, 144 sed nescia uirtus | Stare loco.

XXI.

- 1 Tibull. 1, 10, 45 pax candida; Hor. c. I, 4, 1 grata uice.
 4. 5 Claud. III cons. Hon. 182 qui mente serena.
 13 Verg. Georg. I, 413 iuuat imbribus actis.
 17 Verg. Aen. III, 697 subitoque accensa furore; cf. Alcim. Auit. VI, 593.
 22 Lucan. V, 345 fortis in armis; Coripp. Ioh. VI, 518 Romanis fortis in armis.
 28 Verg. Aen. VI, 608 dum uita manebat.
 31 Verg. Aen. VI, 706 hunc circum innumeræ gentes.

- 35 Verg. Aen. II, 6 Et quorum pars magna fui.
- 37 Verg. Georg. III, 485 Iamque pedem referens; Sedul. c. pasch. II, 285 ab hac ergo pedem retro faciamus.
- 40 Aldhelm. octo. princ. uit. 382.
- 41 Prosper de ingr. 702 deus omnibus unum.
- 67 Verg. Aen. VII, 484 quem matris ab ubere raptum; cf. XX, 391.
- 69 Iuenc. III, 413 Vnguenta ab summo perfudit uertice Christum.
- 73 Verg. Aen. III, 73 haeret lateri letalis arundo.
- 75 Claud. bell. Goth. 627 gemmata monilia matrum; cf. Eugen. Tolet. miscell. 88, 5.
- 90 Verg. Aen. XII, 442 simul agmine denso.
- 264 Iuenc. III, 48 Carceris immersum tenebris.
- 291 Sedul. c. pasch. I, 325 Ambo errore pares quamquam diuersa sequentes.
- 298 Verg. Culex 407 et semper florida pinus.
- 311 Verg. Aen. VIII, 682 Attollunt capita.
- 320 Iuenc. I, 651 caelestia quaerite regna.
- 339 Venant. Fort. VIII, 4, 24 corpore mente fidem.
- 352 Verg. Georg. II, 43 Non mihi si linguae centum sint oraue centum; Aen. VI, 625; Hostius fr. 4; Ouid. Met. VIII, 583 non mihi si centum deus ora sonantia linguis; Pers. V, 2; Sil. III, 528; Claud. in Olybr. cons. 55; Sedul. c. pasch. I, 99.
- 354 Verg. Aen. VI, 627 omnia—percurrere nomina possim.
- 357 Verg. Aen. III, 371 Quae quibus ante feram.
- 361 Verg. Georg. III, 286 primam repetens ab origine famam.
- 367 Verg. Aen. III, 108 primum est aduectus in oras.
- 368 Venant. Fort. II, 16, 95 uix tetigit sacrati limina templi.
- 372 Iuenc. III, 709 Namque fidem . . | Hauserunt.
- 395 Verg. Ecl. VIII, 65 ego hoc te fasce leuabo.
- 412 Ouid. Pont. III, 8, 23 tua numina placa.
- 423 Verg. Aen. V, 523 docuit post exitus ingens.
- 446 Verg. Aen. I, 664 mea magna potentia solus.
- 449 Beda mir. s. Cuthb. XXII, 44.
- 479 Verg. Aen. I, 718 et interdum gremio fouet.
- 482 Verg. Aen. II, 445 ac tota domorum | Culmina.
- 486 Verg. Ecl. I, 68 Pauperis et tuguri.
- 499 Ouid. ep. XVII, 163 pretium non uile.
- 511 Verg. Georg. I, 43 Vere nouo.
- 538 cf. XXIII, 448.
- 554 Dracont. de deo III, 543 quota portio rerum.
- 571 Verg. Ecl. II, 71 quorum indiget usus; Iuenc. II, 89 firmato corporis usu.
- 604 Iuenc. III, 307 soror anxia curis.
- 613 Verg. Aen. X, 295 findite rostris | Hanc terram.
- 635 Verg. Aen. I, 680 Hunc ego sopitum somno.
- 670 Verg. Aen. X, 87 et corda aspera temptas.
- 674 Verg. Aen. I, 465 largoque umectat flumine.
- 679 Sedul. c. pasch. I, 159 Christus petra.
- 685 Hor. c. II, 7, 22 funde capacibus unguenta de conchis.
- 696 Prudent. Apoth. 278 deus est de lumine lumen; cf. Sedul. c. pasch. I, 313; Prosper epigr. 65, 12.
- 702 Verg. Georg. III, 427 arebant herbae et caua flumina siccis | Faucibus.
- 719 Dracont. satisf. 9 tam longa uetustas.
- 725 Verg. Aen. VIII, 228 petit ardua montis.
- 726 Iuenc. III, 570 caperent mercedis honorem.
- 729 Verg. Aen. VIII, 675 classes . . | Cernere erat.
- 731 Verg. Georg. III, 325 Carpamus dum mane nouum.
- 732 Verg. Aen. VI, 678 summa cacumina linquunt.
- 734 Verg. Georg. III, 315 et amantes ardua dumos.

- 735 Verg. Ecl. II, 13 Sole sub ardenti resonant.
 752 Sedul. c. pasch. V, 288 unda currit.
 753 Verg. Georg. IIII, 474 hibernus agit de montibus imber.
 759 Verg. Aen. XI, 401 Ne cessa turbare metu.
 774 Verg. Aen. XII, 829 hominum rerumque repertor.
 789. 790 Sil. Ital. VIII, 543 pauper sulci cerealis Abella.
 791 cf. 726.
 811 Verg. Georg. II, 147 perfusi flumine sacro.
 887 Hor. Sat. II, 3, 242 par nobile fratrum.

XXII.

- 6 Verg. Aen. VIII, 11 noua lux oculis offulsit; Iuuen. I, 11 caelo descendere aperto.
 11 Verg. Ecl. IIII, 5 Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.
 12 Verg. Aen. I, 27 Iudicium Paridis.
 25 Iuuen. I, 764 celeris transcurrunt munera uerbi.
 27 Ouid. Met. VI, 375 Litibus exercent linguas.
 35 Ouid. Met. XV, 67 magni primordia mundi | Et rerum causas; cf. Dracont. de deo II, 296.
 40 Verg. Georg. IIII, 286 prima repetens ab origine mundi.
 41 Verg. Georg. IIII, 345 curam Clymene narrabat inanem.
 42 Sedul. c. pasch. II, 176 sacro spiramine plenum.
 45 Verg. Ecl. VI, 41 Hinc lapides Pyrrhae iactos . . . furtumque Promethei.
 66 Prudent. Cath. I, 98 rumpe noctis uincula.
 67 Arator I, 528 propriis quam legibus uti.
 78 Ouid. Met. II, 169 flectat habenas.
 93 Cypr. Ex. 1014 quem cuncta tremiscunt.
 105 Paulin. Pell. 343 sorte pericli.
 129 Verg. Aen. VI, 849 caelique meatus | Describent radio.
 130 Verg. Aen. VI, 255 primi sub lumina solis.

- 136 Iuuen. III, 184 uanus late dispererat error.
 139 Verg. Georg. III, 352 apparent aut arbore frondes.
 141 Ouid. Amor. III, 11, 5 pedibus calcamus amorem.
 151 Ouid. Met. XV, 651 populere crepuscula lucem.
 157. 158 Verg. Ecl. V, 45 Tale tuum nobis carmen diuine poeta | . . quale per aestum | Dulcis aquae saliente sitim restinguere riuo.
 159 Hor. epist. I, 3, 10 Pindarii fontis—haustus.

XXIII.

- 1 Ouid. Fast. IIII, 87 uer aperit tunc omnia.
 4 Verg. Georg. I, 280 ad medias sementem extende pruinas.
 7 Sil. Ital. XIII, 263 pulsus e pectore curis.
 8 Sedul. c. pasch. II, 80 fronte serena | Nubila mentis alens.
 12 Verg. Georg. I, 43 Vere nouo, III, 338 resonant acalanthida dumi.
 15 Verg. Cat. VI, 9 uersicoloribus alis (al. millecoloribus ales); Aen. VIII, 723 Quam uariae linguis.
 28 Ouid. Amat. III, 311 quae uoce canora.
 29 Verg. Georg. II, 328 Auia tum resonant aibus uirgulta canoris; Culex 390 uiridi sub fronde latentem.
 30 Verg. Aen. VII, 34 mulcebant cantu; cf. Ambros. Hex. V, 12.
 34 Ouid. Trist. V, 1, 5 ita fiebile carmen.
 44 Sedul. c. pasch. I, 26 clara salutiferi taceam miracula Christi; cf. Auson. uers. pasch. 1.
 105 Verg. Aen. IIII, 284 quae prima exordia sumat.
 113 Iuuen. I, 47 Inde domum remeat.
 142 Ouid. Met. XV, 348 ea concipit ictibus ignea.
 167 Ouid. Met. VII, 526 pugnatum est arte medendi.
 170 Ouid. Met. XIII, 820 et ictu | Verberis increpuit.
 186 Verg. Aen. VIII, 116 manu ramum praetendit oliuae.

- 200 Iuuen. III, 348 depromit pectore uocem.
- 209 Verg. Aen. VIII, 69 lateri castrorum adiuncta.
- 220 Verg. Aen. III, 25 adigat (*al. abigat*) me fulmine.
- 224 Iuuen. II, 437 uirtutes daemonis atri.
- 236 Prudent. Apoth. 127 Corde tenebroso.
- 242 Verg. Aen. I, 171 ac magno telluris amore.
- 244 Verg. Aen. III, 528 Di maris et terrae.
- 269 Verg. Aen. X, 246 annis grauis atque animi futurus; cf. Liuius XXX, 32, 11 celsus corpore.
- 275 Ouid. Met. II, 161 Sed leue pondus erat.
- 290 Prudent. Hamart. 875 et penetrator operi est.
- 297 Prudent. Sym. I, 477 sciat omniparentem | Esse deum.
- 329 Verg. Aen. V, 361 praestanti munere donat.
- 331 Iuuen. II, 548 gloria seruit | Fulgentis caeli.
- XXIII.
- 16 Prudent. Cath. III, 75 Grates reddimus.
27. 28 Hor. c. I, 3, 10 qui fragilem truci | Commisit pelago ratem.
39. 40 Verg. Aen. I, 122 laxis laterum compagibus omnes | Accipiunt inimicum imbrem rimisque fatiscunt.
- 43 Verg. Aen. VIII, 91 Labitur uncta uadis abies; Verg. Aen. VI, 899 ille uiam secat.
- 61 Verg. Georg. I, 455 uento nimisque uidebis | Feruere.
- 70 Verg. Aen. VIII, 712 Pandentemque sinus.
- 105 Verg. Aen. II, 285 serenos | Foedauit uultus.
- 111 Ouid. Amat. III, 196 Quaeque bibant undas.
- 112 Ouid. Amat. II, 352 arida sorbet aquas.
- 177 Verg. Aen. VI, 302 Ipse ratem conto subigit uelisque ministrat.
- 208 Dracont. de deo I, 516 reducisque salutis.
- 211 Verg. Aen. VI, 342 medioque sub aequare mersit.
- 225 c. de Iona 101 maris intimus extar.
- 262 Verg. Aen. II, 120 gelidasque per ima cucurrit | Ossa tremor.
- 287 Iuuen. I, 463 puro qui caelum corde tumentur.
- 351 Hor. c. III, 7, 3 Mutat terra uices.
- 362 Verg. Aen. VI, 351 maria aspera iuro.
- 366 Verg. Aen. III, 254 portusque intrare licebit.
- 367 Catull. XXXI, 7 uix mi ipse credens.
- 368 Verg. Aen. I, 172 optata potiuntur arena, Aen. III, 509 optatae gremio telluris.
- 415 Verg. Aen. V, 159 Iamque propinquabant.
- 448 Hor. Epod. III, 1. 2 lupis et agnis quanta sortito obtigit | Tecum mihi discordia est.
- 483 Paulin. Petr. II, 500 corde humili.
- 513 Verg. Aen. III, 328 si quis mihi paruulus aula | Luderet.
- 536 Verg. Aen. VII, 391 sacrum tibi pascere crinem.
- 553 Prudent. Dittoch. 1, 2 per anguinum malesuada fraude uenenum.
- 554 Verg. Aen. III, 342 animosque uiriles.
- 646 Ouid. Met. VII, 284 Vernat humus floresque—surgunt.
- 750 Iuuen. III, 292 Carceris ut saepto claustris.
- 759 Iuuen. III, 48 Carceris immersum tenebris.
- 793 Sedul. c. pasch. I, 290 cuius onus leue est, cuius iuga ferre suaue est; cf. Paul. XX 47 et Epist. p. 49 us. 27.
- 797 Iuuen. I, 249 tum munera trina.
- 843 Iuuen. II, 508 gaudebit perpete uita.
- 863 Verg. Aen. I, 301 Remigio alarum.
- 867 Verg. Aen. V, 217 Radit iter liquidum.
- 926 Iuuen. I, 339 Cuius uincla pedum non sum contingere dignus.
- 937 Iuuen. II, 470 comitatur gloria uitae.
- XXV.
- 4 Prosper epigr. 102, 8 subdere colla iugo.

- 5 of XXIII, 798.
 9 Ouid. Amor. III, 14, 19 lasciuia protinus omnis | Absit.
 13 Dracont. de deo I, 100, 692 pietatis amore.
 32 Ouid. Fast. II, 26 tempora fronde tegit; VI, 156 Limina fronde notat.
 38 Verg. Aen. I, 403 diuinum uertice odorem | Spirauere.
 40 Hor. ep. II, 1, 2 moribus ornes.
 43 Verg. Aen. VIII, 614 picta croco et fulgenti murice uestis.
 — Verg. Georg. II, 464 inclusas auro uestes; cf. Prudent. Perist. X, 512. XIII, 105. Ham. 291.
 47 Sedul. c. pasch. I, 290 cuius iuga ferre suauest.
 51 Verg. Georg. II, 121 Velleraque ut foliis depectent tenuia Seres.
 57 Sedul. c. pasch. I. 248 caecatis mentibus acti.
 74 Venant. Fort. uit. Mart. II, 88, 90 Serica purpureis sternuntur uellera uillis sq.
 75 Verg. Aen. X, 314 Per tunicam squalentem auro.
 75. 76 Verg. Aen. XI, 775 sinusque crepantes | . . collegerat auro.
 80 Auson. epigr. 68, 2 nudum iam cute caluitium; Verg. Aen. XI, 642 nudo cui uertice.
 86 Prudent. Psych. 183 Turritum tortis caput . . | Crinibus; Iuuenal. Sat. VI, 503 aedificat caput.
 90 Ouid. Amat. I, 328 uni posse placere uiro; III, 380 ulli cura placere uiro.
 109 Propert. I, 1517 Eois pectus uariare lapillis.
 118 Sedul. c. pasch. II, 148 agnus ecce dei ueniens.
 127 Senec. Oedip. 429 (Peip.) fluidumque syrma.
 128 Verg. Aen. X, 134 Qualis gemma micat.
 143 Iuuenal. II, 187 diuino munere.
 146 Prudent. Psych. 199 Mens humilis.
 203 Verg. Aen. VII, 480 nares contingit odore.
 210 Verg. Aen. III, 150 egregium decus enitit ore.
 211 Paulin. Pell. 227 munere Christi.

XXVI.

6. 7 Verg. Aen. VII, 41 dicam horrida bella.
 28 Ouid. Rem. am. 662 Liber aberrat amor.
 29 Verg. Aen. III, 173 magnas it fama per urbes.
 33 Verg. Aen. VII, 527 lucem sub nubila iactant.
 38 Verg. Aen. I, 137 Maturate fugam.
 39 Iuuenal. I, 609 deuoti pectoris aptura.
 40 Verg. Aen. XI, 401 Ne cessa turbare metu.
 43 Sedul. c. pasch. I, 119 sanguine Christi.
 59 Verg. Georg. III, 531 licet tristes animo deponere curas.
 72 Ouid. Met. XV, 153 formidine mortis.
 76 Verg. Aen. I, 249 placida compositus pace quiescit; cf. 274.
 83. 84 Verg. Aen. II, 354 Vna salus uictis nullam sperare salutem.
 89 Arator I, 450 deus arbiter orbis; cf. Alcim. Auit. II, 338.
 99 Iuuenal. III, 772 praeceptis pectora firmat.
 120 Verg. Aen. III, 18 nomen de nomine fingo.
 121 Verg. Aen. VII, 357 solito matrum de more locuta.
 176 Iuuenal. I, 296 lacrimis te quaero profusis.
 189 Verg. Aen. V, 807 milia multa daret leto.
 202 Iuuenal. III, 349 clarae uobis reparatio uitae.
 227 Prudent. Apoth. 1001 sanctilocus Lucas.
 244 Sedul. c. pasch. I, 148 caelesti pane cateruas | Angelicos sumpsisse cibos.
 272 Dracont. de deo I, 299 temperat ignes.
 278 Verg. Aen. VI, 91 supplex in rebus egenis.
 280 Sedul. c. pasch. I, 95 constant uirtutum signa tuarum.
 281 Dracont. de deo I, 317 munera funduntur.
 282 Rutil. Namat. I, 7 Romanorum procerum generosa propago; cf. Prudent. Sym. II, 655.

- 286 Verg. Ecl. III, 17 reget patriis uirtutibus.
- 298 Verg. Georg. III, 1 mellis caelestia dona; cf. XXVII, 92.
- 298 Iuenc. I, 517 e tenebris solueris carceris atri.
- 305 Ouid. Trist. III, 3, 65 compescuit ignibus ignes.
- 330 Ouid. Amat. I, 2, 46 flamma uapore nocet.
- 340 Stat. Theb. VI, 146 haec pietate potens; cf. c. XII, 2.
- 362 Verg. Ecl. X, 33 molliter ossa quiescant.
- 365 Iuenc. II, 660 animas rediuiuo corpore neci.
- 366 Ouid. Trist. II, 325 radiantia lumina solis.
- 377 Ouid. Amor. III, 11, 5 pedibus calcamus amorem.
- 387 Verg. Aen. VII, 124 ignota ad litora uectum.
- 399 Verg. Aen. III, 23 agnosco ueteris uestigia flammae; cf. XXVIII 141.
- 405 Verg. Aen. III, 186 aut summi culmine tecti.
- 415 Verg. Aen. VIII, 703 cum sanguine sequitur Bellona flagello.
- 421 Verg. Aen. VI, 356 Vexit me uolentus aqua.
- XXVII.
- 11 Verg. Aen. V, 688 labores | Respicit humanos.
- 15 Verg. Georg. III, 35 frigore mella | Cogit hiemps.
- 31 Prosper de proud. 220 hoc homini speciale decus.
- 34 Verg. Aen. VI, 639 sedesque beatas.
- 39 Mart. epigr. XIII, 38, 1 Memphitica tellus; Cyprian. Exod. 4; Alcim. Auit. VI, 535 tellus Memphitis.
- 58 Dracont. de deo II, 72 famulentur adorent.
- 62 Verg. Aen. I, 297 genitum demittit ab alto.
- 74 Verg. Ecl. II, 34 calamo triuisse labellum.
75. 76 Verg. Aen. VIII, 442 omni nunc arte magistra.
- 78 Verg. Aen. VI, 122 Itque reditque uiam.
- 89 Orestis trag. 419; Aldhelm. 583 (cf. 1222. 2440).
- 133 Iuenc. III, 315 et uitae confinia summa tenentem.
137. 138 Iuenc. I, 108 gaudia mira frequentes | Concelebrant.
- 148 Verg. Aen. V, 49 iamque dies adest quem semper honoratum — habebo.
- 158 Verg. Ecl. I, 58 Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.
- 174 Ouid. Fast. III, 298 Manabat saxo uena perennis aquae.
- 191 Verg. Aen. VIII, 582 complexu teneo.
- 222 Verg. Aen. III, 12 Credo equidem.
- 224 Verg. Aen. V, 58 laetum cuncti celebremus honorem.
- 233 Arator II, 134 ore magistro.
- 242 Verg. Aen. VIII, 582 neu nuntius aures | Vulneret.
- 281 Prudent. Cath. VIII, 19 uirgo cum puerpera | Edidit nostram salutem.
- 283 Verg. Ecl. VI, 62 musco circumdat amarae corticis.
- 306 Iuenc. III, 611 pretioso sanguine seruat.
- 308 Verg. Aen. VI, 15 pennis ausus se credere caelo.
- 309 Hor. Sat. I, 9, 1 sicut meus est mos.
- 313 Hor. c. III, 2, 25 Multa Dircaeum leuat aura cygnum.
- 314 Verg. Aen. VIII, 187 mens agitat.
- 318 Verg. Aen. V, 743 sopitos suscitatur ignes.
- 320 Ouid. Amat. I, 715 tumidos accedere flatus (al. fastus).
- 336 Verg. Aen. X, 809 Aeneas belli nubem . . | Sustinet.
- 344 Verg. Aen. VI, 688 Vicit iter durum pietas.
- 345 Verg. Aen. V, 80 Salue sancte parens.
- 348 Verg. Aen. VI, 160 Multa inter sese uario sermone serabant.
- 359 Verg. Aen. I, 140 illa se iactet in aula.
- 385 = Beda de arte metr. VII, p. 251, 10 (biiugis laquearii).
390. 392 Verg. Aen. I, 726 dependent lychni; VI, 218 et aëna undantia flammis.

- 393 Prudent. Apoth. 522 fultum sub-
lime columnis; Iuuenal. VII, 182;
Paulin. Petr. II, 709; cf. XXVIII,
201.
- 404 Verg. Aen. I, 403 diuinum uertice
odorem | Spirauere.
- 411 Tertull. c. II, III 45, adu. Marc.
108. 110 Iohannes... | Praecursor;
Aldhelm. laud. uirg. 413, 4; Eug-
gen. Tolet. append. III, 1.
- 416 Iuuen. I, 68 cunctatio mentis.
- 418 Iuuen. III, 49 dominumque
deumque.
- 420 Tertull. c. I, I, 18 tunc carnis
uulnus amare.
- 421 Verg. Georg. III, 466 Te ue-
niente die; cf. Arator I, 643.
421. 422 Iuuen. II, 668 manifestior
omni | Luce nitet.
- 433 Verg. Aen. X, 241 uocari | Primus
in arma iube.
- 448 cf. XVIII, 147.
- 450 Iuuen. I, 55 caste pubescere tectis.
- 462 cf. XVII, 140.
- 468 cf. XXXI, 525.
- 479 Verg. Aen. VIII, 809 solida aere
fatiscent.
- 487 Ouid. Amat. II, 581 praebent
spectacula capti.
- 502 Ouid. Met. X, 431 Festa piae Ce-
reris celebrabant.
- 511 Verg. Aen. V, 90 ille agmine longo.
515. 516 Verg. Aen. I, 464 animum
pictura pascit inani.
519. 520 Verg. Aen. VII, 810 fluctu
suspensa tumentis.
524. 525 Verg. Aen. I, 105 cumulo
praeruptus aquae mons | Hi sum-
mo in fluctu pendunt.
- 527 Ouid. Met. XIII, 50 pedibus super
aequora siccis; cf. XXVIII, 47.
- 541 Verg. Aen. V, 591 et inremeabilis
error.
- 543 Verg. Aen. XI, 553 uix haec sen-
tentia sedit; cf. Paul. X, 12. 178.
- 545 Beda Hymn. II, 260.
- 603 Aldhelm. aen. tetrast. 16, 3.
- 619 Ouid. Pont. III, 2, 17 limus uenas
excaecat in undis.
- 620 Arator II, 485 benedictio Iacob.
627. 628 Verg. Aen. II, 324 Venit
summa dies; Cat. 62, 3 surgere
iam tempus.
- 663 Verg. Aen. VIII, 61 Supplicibus
supera uotis.

XXVIII.

- 7 Verg. Aen. II, 528 Porticibus fu-
git longis.
- 29 Sedul. c. pasch. II, 80 fronte se-
rena.
- 35 Ouid. Amat. II, 14 hoc erit artis
opus.
- 61 Arator II, 328 Luca narrante re-
latu; Beda mirac. s. Cuthb. VI,
2 celeri narrabo relatu.
- 64 Ouid. Amat. III, 217 sed erunt
deformia uisu.
- 65 Verg. Ecl. V, 34 Tu decus omne
tuis.
- 71 Verg. Aen. V, 230 uitamque uo-
lunt pro laude pacisci.
75. 76 Verg. Aen. VII, 414 Iam me-
diam nigra carpebat nocte quie-
tem.
- 79 Verg. Aen. XII, 576 subitusque
apparuit ignis.
80. 81 Verg. Aen. I, 175 atque arida
circum | Nutrimenta dedit ra-
puitque in fomite flammam.
- 85 Verg. Aen. III, 582 et caelum
subtexere fumo.
- 92 Prosper de proud. 350 igneus
imber.
- 115 Iuuen. I, 47 Inde domum remeat.
138. 139 Verg. Georg. I, 249 diemque
reducit.
- 141 Verg. Aen. III, 23 adgnosco ue-
teris uestigia flammae.
- 147 Verg. Aen. II, 600 Iam flammae
tulerint.
- 170 Verg. Aen. III, 102 ueterum uol-
uens monumenta uiuorum.
- 173 Iuuen. I, 536 Antiquae leges.
- 201 cf. XXVII, 398.
- 210 Aldhelm. 2177.
- 240 Orient. common. I, 108; Arator
II, 496 corporis atque animae.
- 249 Claud. Olybr. et Prob. cons. 218
nec sole perustam.
250. 251 Gell. XVIII, 7, 6 et Mem-
nonem nocticolorem.
- 255 Verg. Aen. XII, 96 tempus adest.
- 258 Arator II, 1066 de lumine cres-
cere uerbi.
- 286 Iuuen. III, 307 soror anxia cu-
ris.
- 287 Ouid. Amor. I, 15, 1 Quid mihi
liuor edax.

- 289 Hor. ep. I, 14, 4 spinas animone ego fortius an tu | Euellas agro.
 292 Hor. c. III, 16, 28 Magnas inter opes inops.
 293 Ouid. Amat. II, 606 in media Tantalus aret aqua.
 294 Hor. Sat. II, 3, 109 nescius uti | Compositis metuensque.

XXVIII.

- 16 cf. V5 = Auson. c. IIII, 5 Nec mens conplecti poterit nec lingua profari.
 24 Lucret. III, 2 inlustrans commoda uitae.
 30 Ouid. Trist. I, 8, 15 sanctum ac venerabile nomen.
 32 Iuenc. II, 437 uirtutes daemoneis atri.

XXXI.

- 1 Ouid. Met. VI, 239 et auiti nominis heres.
 3 Verg. Aen. V, 531 Acesten | Muneribus cumulat magnis.
 18 Orient. common. I, 48 in fragili corporis hospitio; cf. Dracont. de deo III, 457.
 36 Verg. Aen. VIII, 660 tum lactea colla.
 52 Verg. Aen. IIII, 13 Degeneres animos timor arguit.
 68 Arator II, 779 propria de morte redemptum; c. adu. Marc. 125.
 76 Arator II, 1112 desperata salus; Iuenc. III, 450 Carceris et merum tenebris.
 81 Verg. Aen. V, 727 caelo tandem miseratus ab alto.
 102 Prudent. Cath. VIII, 96 uinculis peccaminum.
 103 Prudent. Apoth. 637 abdita rumpit | Tartara.
 110 Ouid. Trist. III, 4, 18 surgere possit humo; Amat. III, 11, 10 Ingenium duro ponere corpus humo.
 119. 120 Verg. Aen. IIII, 185 declinat lumina somno.
 127 Iuenc. IIII, 662 Iamque cruci fixum.
 135 Verg. Aen. XII, 4 Attollitque animos.
 136 Verg. Aen. I, 562 Soluite corde metum; cf. 163.

- 147 Verg. Aen. VIII, 611 seque obtulit ultro.
 176 Dracont. de deo I, 650 rediuuius salus—nascitur.
 183 Iuenc. II, 660 animas rediuuius corpore necti.
 188 Lucret. I, 136; Verg. Aen. X, 641 Morte obita.
 199 Verg. Aen. I, 209 premit altum corde dolorem.
 205 Verg. Aen. XI, 733 quae tanta animis ignauia uenit.
 207 Iuenc. I, 319 Corporeisque oculis.
 213 Arator II, 739 pretiosa fides.
 217 Verg. Aen. XI, 182 miseris mortalibus almam.
 222 Ouid. Rem. am. 90 subtrahe colla iugo.
 231 sq. cf. Prudent. Cath. X, 121 sq.
 235 Verg. Aen. II, 369 et plurima mortis imago.
 254 Ouid. Amat. I, 450 saepe fefellit ager.
 255 Verg. Georg. I, 223 committas semina.
 280 Verg. Aen. VIII, 491 Et funus lacerum tellus habet.
 282 Verg. Aen. III, 509 Sternimur optatae gremio telluris.
 291 Dracont. de deo I, 329 animal rationis amicum.
 317 Ouid. Met. XI, 35 iacent dispersa per agros.
 327 Verg. Aen. VI, 163 indigna morte peremptum.
 338 Prudent. Apoth. 166 deum mortalia uiuificantem.
 345 Verg. Aen. V, 523 docuit post exitus ingens.
 351 Dracont. de deo III, 219 positus sub lege fideli.
 359 Sedul. c. pasch. V, 272 discisso nudauit pectora uelo.
 416 Verg. Georg. I, 9 Poculaque . . miscuit uuis.
 419 Plaut. Pseud. I, 75 pumiceos oculos habeo, non queo | Lacrumam exorare.
 423 Ouid. Met. X, 243 aeuum per crimina agentes.
 425 Iuenc. II, 245 Seruator Iesus.
 437 Dracont. satisf. 269 fames—ieiuna.
 452 Sedul. c. pasch. I, 366 lacrimasque serendo | Gaudia longa metam;

- cf. Prudent. Perist. III, 104;
Prosper epigr. 95, 16.
- 455 Verg. Aen. V, 347 redduntur honores.
- 461 Verg. Aen. III, 256 Quam uos dira fames; VI, 276 et male suada fames ac turpis egestas.
- 465 Verg. Aen. VIII, 614 fulgenti murice uestis.
- 477 Verg. Aen. VI, 299 Terribili squalore Charon.
- 478 Verg. Aen. VI, 280 Eumenidum . . | Vipereum crinem.
479. 481 Verg. Aen. VI, 748 ubi mille rotam uoluere per annos; Stat. Theb. III, 537 remeabile saxum | . . Tityonque alimenta uolucrum.
- 480 Ouid. Amat. II, 806 in media Tantalus aret aqua.
- 481 Ouid. Ib. 189.
- 489 Hor. c. III, 7, 3 Mutat terra uices.
- 490 Dracont. de deo II, 770 iam modo diues eget, cui confert indiga dextra.
- 492 Verg. Aen. I, 14 diues opum.
- 503 Ouid. Amat. I, 303 pretiosas sumere uestes.
- 515 Cypr. c. ad senat. 45 cur linquenda tenes aut cur retinenda relinquis?
- 531 Verg. Georg. III, 415 ambrosiæ defundit odorem.
- 539 Coripp. in laud. Iust. I, 168 pietate benigna; cf. XXI, 43.
- 547 Verg. Aen. VII, 365 Quid tua sancta fides.
- 560 Iuenc. II, 226 uitæ iunctura perenni.
- 577 Iuenc. III, 331 uestibat lumine montem.
- 587 Verg. Aen. VI, 658 inter odoratum lauri nemus.
- 624 Verg. Georg. III, 460 salientem sanguine uenam.
- 63 Ouid. Rem. am. 668 Venit in amplexus.
- 67 Hor. ep. I, 16, 59 'Iane pater' clare, clare cum dixit 'Apollo'.
68. 69 Verg. Aen. VIII, 357 Hanc Ianus pater, hanc Saturnus condidit arcem, | Ianiculum huic . . nomen.
- 81 Ouid. Met. XIII, 480 castique decus seruare pudoris.
83. 84 Ouid. Amat. III, 560 Qui tetigit thalamos praeda nouella tuos.
- 92 Ouid. Amat. III, 766 concubitus quos libet illa pati.
- 94 Lucret. II, 140 miseram hominum mentes.
96. 97 Ouid. Met. XV, 75 dapibus temerare nefandis.
- 97 Verg. Aen. VIII, 612 promissae coniugis arte.
104. 105 Verg. Aen. VIII, 322 Latiumque uocari | Maluit, his quoniam tutus latuisset in oris.
- 116 Anson. ep. XXIII, 22 Isiacos agitant Mareotica sistra tumultus.
- 152 Verg. Aen. III, 708 tot tempestatibus actis.
- 155 Verg. Aen. II, 525 sacra longaeuum in sede locauit.
- 163 Verg. Aen. VI, 525 et limina pandit.
- 169 Ouid. Amat. II, 470 cessit inane chaos.
- 176 Ouid. Pont. II, 7, 27 Et quot aues motis nitantur in aëre pennis | Quotque natent pisces.
- 181 Ouid. Fast. III, 368 ab aethereo uenit axe.
- 188 Cypr. c. VI, 85 inaccessam habitans in saecula lucem.
- 189 Verg. X, 3 sideream in sedem, terras unde arduus—adspectat.
- 195 Verg. Aen. III, 693 nomen dixere priores.
- 200 Iuenc. III, 150 lunaris gratia lucis.
- 217 Prosper epigr. 55, 1 quae cuncta creauit.
- 220 Iuenc. II, 88 peccata remittere cernent.
- 223 Verg. Aen. III, 335 nec me meminisse pigebit.
- 249 Verg. Aen. III, 248 cui nubibus atris.

XXXII.

- 5 Lucret. I, 932 quod—tam lucida pango carmina.
- 45 Ouid. Met. VIII, 681 manibusque supinis | Concipiunt.
- 56 Verg. Aen. I, 47 Et soror et coniunx.
- 59 Ouid. Met. XI, 243 sed modo tu uolucris—nunc grauis arbor eras.

XXXIII.

1. 2 cf. VII, 1.
 9 cf. XXI, 172.
 42 cf. XXXI, 23.
 61 Ouid. Ib. 144 morte solutus; cf. XXXI, 471.
 62 Verg. Aen. III, 101 traxit per ossa furorem.
 63 Verg. Aen. III, 450 fatis exterrita Dido; III, 172 talibus attonitus uisus.
 64 Verg. Aen. III, 530 soluitur in somnos.
 68 Verg. Aen. X, 256 reuoluta dies.
 69 Verg. Aen. III, 277 mortales uisus; II, 369 mortis imago.
 72 Verg. Aen. VI, 639 sedesque beatas.
 73 cf. XXI, 477.
 74 cf. Epist. p. 281, 3.
 75 Verg. Aen. VIII, 636 Hoc tantum Ascanius.
 76 Verg. Aen. III, 263 demissa ex umeris.
 81 Verg. Aen. III, 118 ubi primos crastinus ortus | Extulerit Titan.
 82 Verg. Georg. III, 325 Mane nouo.
 84 cf. XVI, 4. XVIII, 180. XX, 36. XXVIII, 324.
 94 cf. Epist. p. 50 us. 61.
 96 cf. Epist. 292, 12.
 110 Hor. Epod. XIII, 18 dulcibus alloquiis.
 111 cf. XIII, 3. XXVIII, 255.
 127 cf. XV, 245. 327. XVIII, 711.

APPENDIX.

I.

- 13 Verg. Aen. 730 rerumque imagine.
 17 Verg. Aen. VII, 539 et terram centum uertebat aratris; cf. Hor. Sat. I, 1, 28.
 21 Verg. Aen. X, 197 longa sulcat maria alta carina.

- 25 cf. XXIII, 304.
 26 Hor. c. III, 7, 12 temptat mille modis.
 37 Verg. Georg. II, 294 multa—saecula uincit.
 38 Verg. Aen. I, 430 florea per rura.
 41 cf. XXI, 12.
 48 cf. XXIII, 792.
 56 Prosper epigr. 101, 1; Eugen. Tolet. misc. 83, 8 pacis amator.
 61 Cyprian. VI, 356 sancti quotiens cecinere prophetae.
 79 Tertull. c. II, 3, 34 caeli terraeque creator.
 75 Verg. Georg. II, 412 durus—labor.
 81 cf. XXI, 56.
 87 Alcim. Auit. VI, 267 uicta quod morte resurgens; cf. Eugen. Tolet. opusc. 16, 1; Paul. XXXI, 137. 155.
 88 cf. XXI, 140.
 93 Verg. Aen. VI, 734 clausae tenebris et carcere caeco; cf. XV, 195.
 96 Hor. c. III, 3, 8 inpauidum ferient ruinae; Hor. c. II, 16, 29 cita mors.
 98 cf. XXI, 437. 438.
 101 cf. XXVI, 31. XXVIII, 105.
 102 cf. Epist. 327, 24.
 104 cf. XVII, 322.
 109 Hor. c. III, 29, 11 noli mirari—opes.
 121 cf. XXV, 17. 18.

II.

- 15 cf. App. I, 25.
 22 Hor. Epod. V, 87 fas nefasque.
 73 cf. XXI, 573.

III.

- 11 Hor. c. saec. 76 dicere laudes.
 93 Verg. Aen. VI, 854 parcere subiectis; cf. c. de Iona 16.
 125 Orient. Comm. II, 123 mansuri signent tua nomina fastus.
 153 Verg. Georg. III, 325 mane nouo.

III. INDEX · NOMINVM ET RERVM.

- Aaron filii 148, 10. 376, 19; Aaron nomen principale in sacerdotibus 252, 27; domus Aron XXV 238.
- Aaronea pignora XXV 28.
- Abella urbs XXI 705. 726. 788. 816.
- Abellina urbs XX 68.
- Abessalon 90, 3. 177, 8. 20.
- Abraham 196, 8sq. 203, 14. 231, 16. 256, 23. 327, 2. 405, 3. 406, 21. 410, 4. 455, 10. XV 61. 70. XXIII 491. XXVII 218. XXXI 488. 583; Abraham exitus 8, 19; peregrinos suscipit 102, 2; angelorum pedes lauat 196, 11; aduersus quattuor reges uictor 222, 15; A. et Iob amici deo facti 101, 1; Sarræ mortem luget 87, 3 sq.; Abrahæ sinus 158, 20. 308, 13 *sæp.*
- Abramia caritas XXIII 503.
- absis ecclesiae 286, 4 sq. 291, 4 sq.; absis aut absida 291, 24.
- Achiui XVIII 336.
- Ad Puluinos, insulae (Sardiniae) locus 390, 28.
- Adam 209, 15. 263, 10. 264, 14 sq. 399, 12. XXIII 308. XXXI 184. XXXII 158; Adam costa priuatus adempta XXV 19; non Adam sed Eam coluber adgressus est 182, 15; Eua deceptum adiunxit Adam XXV 103 sq.; saecula ab Adam usque ad Moysem 170, 27; Adam Christum induti deponimus XXV 183. XXXI 66. 334; Adæ caro 79, 6 sq.; Adam terrenus XXVII 608. XXXI 66.
- Adam secundus Christus XXXII 182.
- Adonis XXXII 140; Adonidis fano Bethlehem profanata 270, 4.
- aEdon XI 36.
- Aegei aestus XVII 19.
- Aegyptia auis 347, 17.
- Aegyptus 298, 7. 346, 19. XVII 45. XVIII 98. 105; XXIII 815 sq. XXVI 48; in apide demens XVIII 85; Aegypti exitus ingens XXII 91, Aegyptus uita terrena XXVII 630.
- Aemilius episcopus XXI 330. XXV 212. 214. 222; Aemilii pignora XXV 226.
- Aeschino dicitur quod audit Micio 45, 8.
- Aethiopes XXVIII 249. 251.
- Afri episcopi 34, 9.
- Africa 18, 8. 42, 14. 396, 22. XVIII 149.
- Africanæ ecclesiae 43, 24.
- Agabus 412, 7.
- Agilis 41, 21.
- agnus paschalis XXVI 52; agnus in picturis 286, 18. 292, 13; agni (= credentes) 292, 18 sq. XIII 134. XXXI 589; agninae cateruæ XXX 93. (*cf.* ouile 275, 15. 280, 19. XIII 131. XV 169. XVI 231; agni rudes *i. e.* recens baptizati 280, 16.
- Agricola martyr XXVII 429. 432.
- Alani XXVI 23.
- Albiga urbs 390, 1.
- Albina XXI 281. 838.
- Alethius 301, 12. 390, 2.
- Alexandria XVIII 84.
- Alfia soror Philemonis XXI 64.
- Alingonenses 83, 27; Alingonensis ecclesia 145, 25.
- alpha et ω Christus XVIII 645 sq.
- altaria trichora 286, 4; uelis ornata XIII 98, reliquias sanctorum includunt 281, 5. 283, 24. 286, 24. 292, 21. XXVII 402 sq.
- Alypius 13, 6. 23, 13. 40, 14. 42, 17. 50, 83; Paulino Augustini libros mittit 19, 5. 23, 19.
- Amachius Delphini subdiaconus 126, 20.
- Amalec XXIII 595. XXVI 94. XXVII 619.
- Aman XXVI 95.
- Amanda Apri coniunx 339, 15. 369, 23; Amanda laudes 372, 15 sq.
- Amandus Burdigalensis presbyter, Delphini successor in episcopatu 10, 4. 73, 14. 82, 14 sq. 110, 9. 149, 9. 313, 14. 389, 30.
- Amandus (alius) 340, 1. 342, 8.
- Ambrosius Mediolanensis episcopus 16, 17. 17, 4. 293, 1. XVIII 153. 325. XXVII 437.
- Amor in simulacris colitur 118, 3.
- Anastasius papa 144, 21. 23 sq.
- Andreas apostolus 292, 25. XXVII 406; Patris sepultus XVIII 19. 78. 336;

- eius reliquiae in Fundana ecclesia
 asseruatae 292, 25, in S. Felicis
 basilica XXVII 406.
 angelorum spiritalis natura 384, 20 sqq.
 Anna 255, 7. 17. 436, 13. XXVIII 525.
 Antonius XXXII, 1.
 Aonia rupes XV 31.
 Aper 323, 11. 331, 23 sq. 333, 4 sq.
 334, 14. 335, 15 sq. 369, 22. 371, 9.
 Apis Aegyptiorum XVIII 85.
 Apollinaris error de Christi natura
 321, 23.
 Apollo X 21. App. II 51.
 apophoreta 39, 4.
 apostolorum sollemnitas quotannis ce-
 lebrata 125, 20. 128, 12. 144, 28 sq.
 145, 1. 364, 13. 379, 15; apostolica
 sepulchra XIII 88; apostolica hi-
 storia XXXI 396.
 Appia uia 259, 8. XIII 70.
 Appius (censor) XXIII 395.
 Apra uxor Baebiani XXXIII 129.
 Apronianus Turciae gentis decus XXI
 210.
 Apulus X 55. XIII 76. XVII 21. XX
 313.
 aquaeductus Nolanus XXI 719 sq.; cf.
 XXVI 473 sq. XXVII 470 sq.
 aquilarum pulli XXIII 853.
 Aquinum XIII 73.
 Aquitania XVIII 154.
 Arati numeri XXII 125.
 arca diluuii 223, 4. 398, 9.
 Archelais XVI 265.
 Arctoi Daci XVII 16.
 Ardea XIII 74.
 Arelatensis Genesis 425, 27 sq.
 Argi XXVII 406.
 Argonautae 397, 20.
 Aricia XIII 64.
 armilans (sagum militare) 125, 27.
 155 8.
 Arriani 257, 24.
 Arrius 151, 19.
 Aruerni 390, 2.
 Asael 149, 12. 152, 19.
 ascensionis sacramentum 271, 19, sol-
 lemnitas XXVII 44, locus ab He-
 lena exornatus 372, 18 sq.
 Asia III 1. XVIII 79. 337.
 Assyria VIII 7. XXVI 169. 255.
 Assyrii 146, 12. XXVI 180; Assyrius
 rex 177, 10.
 Asterius XXI 313.
 athletarum continentia 208, 23.
 Atina XIII 64.
 Atlans X 228.
 Atticus sermo 120, 20; A. faui 120, 20.
 auaritia cunctorum stirps scelerum
 XXVIII 298. III 4 sq. VI 243 sq.
 303, 21 sq.
 aucupis doli I 2 sq.
 Anelis Numida III 6.
 Augendus 424, 3.
 Augusta (Helena) 271, 9. 15.
 Augusti puer XXI 21.
 Augustinus 15, 19. 42, 17. 50, us. 57.
 73. 79. 83; coepiscopus Valerii 43,
 12 sq., summus pontifex 44, 15;
 scribit Paulino 417, 10 sq.; A. scri-
 bunt Paulinus et Therasia 18, 16.
 39, 19. 379, 3. 404, 7; A. Licentii
 magister 45, 17. 46, 1. 14. 47, 4. 14;
 Augustini doctrina 44, 12. 46, 7.
 48, 7, libri quinque contra Mani-
 chaeos 14, 16. 19, 4. 23, 19. 40, 15,
 de resurrectione epistula 417, 10;
 pater Augustini 49, 23.
 Auita XXI 233.
 aula apostoli 92, 22.
 Aurelius episcopus 15, 19.
 Auruncus XIII 76.
 Ausonia X 250; Ausoniae orae XXXII
 73.
 Ausonio Paulinus mittit carmina X et
 XI; A. Paulini magister X 147 sq.
 Austri regina 25, 11, imago ecclesiae
 mystica 26, 1 sq.
 azyma Iudaeorum XXVI 45.
 Babylon 389, 10. VIII 21. 46. XXVI
 168; Babylon nomen confusio VIII
 54; Babylonis filia (Roma) 260, 25.
 261, 2, filii 372, 6.
 Babylonius rex 169, 20.
 Bacchus XVIII 169. 281.
 Baebianus XXXIII 1. 41 sq. 101, con-
 sulari sanguine XXXIII 7; eius
 filius XXXIII 103.
 Baetis X 236.
 balteus cum inscriptionibus 286, 22.
 baptismatis natura et condicio 279,
 8 sq. 427, 12 sq. VI 282 sq. XXXIII
 21 sq.
 baptista Iohannes 252, 11.
 baptisterium a Sulpicio Seuero ex-
 structum 275, 16 sq., titulus Pau-
 lini ornatum 279, 7 sq., basilicae
 Nolanae XXVIII 183 sq.
 barca (nauigium) XXII 94.

- Barcino 8, 13, 9, 15. X 232; Barcilo 17, 3.
 basilica Alingonensis 145, 25 sq., Fundana 291, 12 sq., Hierosolymis (bas. ascensionis) 271, 21, in passionis loco 273, 24. XXXI 336, Romae S. Petri 92, 22. 93, 4. 94, 20 sq.; basilicae Sulpicii Seueri apud Primiuliacum 267, 12. 275, 15 sq. 279, 1 sq. 282, 22. 289, 2. 19; — basilicae S. Felicis duae uetus et noua 275, 15 sq. 284, 22. 285, 9. 288, 1. 11. 19 sq. 289, 19. 290, 13. XVIII 368 sq. XXVII 6 sq. 458 sq. XXVIII 4. XXX 1 sq.; basilicae absis marmorata 286, 4. 288, 14. 291, 24; aditus 287, 24; altaria XXVII 401, trichora 286, 3; aquae XXVI 473 sq. XXVII 464 sq. cf. XXI 719 sq.; arcus 287, 13. 288, 17. 289, 19; arcus biformes XXVII 374. 486, arcus medianus 289, 19; atria XXVII 378. 395. 485. XXVIII 9; aula XXVII 380. 482. XXVIII 180; balteus 286, 22; baptisterium XXVIII 183; camera 286, 6. 13. XXIII 124. XXVII 388; cancelli XXVIII 19. 46; cancellatum culmen XXVIII 32; candelabra XVIII 410 sq. cf. cera lychni papyri; canthari 94, 25. 290, 3. XXVIII 31; capellae 287, 14; caulae XXVII 491; cellae XVIII 477. XXVII 396. XXVIII 15. 56. 181. cf. XXIII 119; columnae XVIII 409. XXVII 393. 481. XXVIII 14. 30. 45. 201; concha 287, 11. 288, 14. XXVII 475. XXVIII 42. 277; culmina XXVII 459 cf. 287, 2. XXVIII 32; crepido 286, 23; crux, cruces cf. crux; cubacula 287, 14; fores XXVII 372; gypsum 286, 23; ianuae 289, 2. XXVII 362. XXVIII 63 sq.; ingressus 95, 2; impluuium (*ita Rosw. pro incluso*) XXVIII 8; ingressus priuatus 288, 2; inscriptiones XXX nr. 1 et 2; lacunatum culmen 287, 12; lacus XXVIII 47; limina tria XXVII 456; memoria religiosorum 287, 16, Felicis 288, 12. XVIII 134; metae pictae XXVII 475; moenia XXVII 489. XXVIII 10; monasterium 35, 2; musium 286, 6; picturae 279, 7. 285, 9. XXVI 414. XXVII 386. 511. 543 sq. XXVIII 23. 170; porticus 287, 12. XXIII 120. XXVII 363. 397. 480. 511. XXVIII 7 sq. 44. 54. XXVIII 3. 15; prospectus 288, 11; reliquiae XVIII 305. XXVII 406 sq.; secretaria 291, 7; sepulcrum S. Felicis XXVII 357 cf. S. Felix; tectum XXVII 485. XXVIII 206; tholus stellatus XXVIII 182; transenna 288, 19. 289, 17; uestibulum XXVII 366. 490. XXVIII 8. 56.
 basilicae orientem spectant 288, 11. basilicula 292, 2.
 Basilius presbyter 109, 19. 111, 19. 112, 20 sq.
 Bassula Sulpicii Seueri socrus 268, 8 (*cf.* 23, 19).
 Bel XVIII 251.
 Bellerophon X 191.
 bellum Gothicum XXVI 425 sq.
 benedictiones 160, 21, duodecim patriarcharum 389, 18.
 Beneuentum XX 313; Transbeneuentani fines XX 378.
 Bessus XVII 206. 214.
 Bethlaei infantes XXXI 585.
 Bethlehem Adonidis fano profanata 270, 4. 17, sacra panis domus XXIII 707.
 Betis *cf.* Baetis.
 Bigerri X 246.
 Birbilis (Bilbilis) X 223. 231.
 Boeotia XVIII 83.
 Boii X 241.
 Bononia XXVII 492.
 Boreas XVII 201; Borrae plaga XVII 245.
 buricus asellis uilior 259, 5.
 Brutii 403, 20.
 Brutus XXI 222.
 bucellatum 45, 2.
 Burdigala 17, 2. 112, 3. 390, 1. X 241.
 Cadurci 390, 2; Florentius Cadurcensis episcopus 359 *adm.*
 Caesar 147, 3. 148, 2. 225, 15. XVI 22.
 Caesarea Augusta X 232.
 Cain XVII 234.
 Calabri XIII 56. XVII 23.
 Calagurris X 223. XX 231.
 Cales XIII 75.
 calix auritus XXIII 128.
 Calpe X 230.
 Camenae X 21. XXII 16.
 camera *cf.* basilica.

- Campana litora X 29; C. loci XXI 380.
 Campania 32, 4. 33, 14. 34, 6. 38, 26.
 112, 26. 114, 11. 144, 26. 396, 21.
 XIII 58.
 cancellatum culmen XXVIII 32.
 cancelli circa altare XXVIII 19.
 candelabra septena 29, 24; candelabra
 in ecclesiis XVIII 409 *cf.* cera,
 lychni, payri.
 Candidianus 317, 3.
 canthari in templorum ingressu 94,
 25. 290, 3. XXVIII 31; cantharuli
 XVIII 463.
 Canusinus fucus XVII 23.
 Capena XIII 67.
 capita nummorum XXXII 77.
 Capitolia XVIII 68. XXXII 53.
 Capua 109, 24. XIII 60. XXIII 403
 Caranus Macedoniae rex III 7.
 Cardamas clericus 107, 19. 110, 11.
 113, 1. 15. 138, 2. 11. 142, 8. 144, 13.
 145, 13. 150, 4. 152, 18. 153, 26.
 154, 1. 10.
 caro filia Babylonis VIII 54; carnea
 lex est allophyla mulier Samsonem
 decipiens XXIII 549.
 Carthago 13, 12. 16, 1. 18, 7. 417, 11.
 XVIII 141.
 Castalidas Musas XV 30; Castalidis
 Musis X 112.
 catholica dilectio 194, 19.
 Cato 120, 23.
 Cedar apud Hebraeos obscuritas 89,
 27. 261, 7.
 Celancia 436, 16 sq.
 celeusma nautarum XVII 109.
 cellae *cf.* basilica.
 Celsus puer Pneumatii et Fidelis filius
 XXXI 2 sq. 23. 619 sq. 625 sq.
 Centum cellae (urbs) XXIII 364.
 centurio euangelicus 293, 22.
 Cephas 183, 17.
 Cerberus XXXI 476.
 Cerealis 388, 19.
 cereae pictae XVIII 35. XVIII 410;
 cerati papyri XIII 100; *cf.* lychni.
 Chalcidicus III 12. XXVII 430.
 Chaldaei 270, 21. XXVII 612.
 Chananaeus XV 63.
 Charon XXXI 477.
 Cherubim XXVII 91. 235.
 Christus 26, 1. 93, 10. 94, 10 sq. 173,
 15. 196, 11. 241, 23. 243, 4. 257, 1.
 321, 12 sq. 366, 1. VIII 52. X 124.
 XXIII 295 sq. XXIII 613. 657 sq.
 XXV 148. 167. 180 sq. XXVI 53.
 55 sq. 66. 333. 351. XXVII 91. 282.
 App. II 51, crucis monogrammate
 designatus XVIII 618 sq., agno
 286, 9. 292, 13.
 Clarus presbyter 160, 16. 240, 1. 280,
 22. 281, 1. 11. 16. 25. 282, 11. 283,
 17.
 Clemens 287, 25.
 coepiscopus 43, 18.
 columba spiritus sancti symbolum
 286, 10 sq. 292, 15; columbae cruci
 insidentes 289, 10.
 coma Absalonis 177, 7 sq. 20 sq., mu-
 lierum 181, 15 sq. XXV 83 sq.
 Comes 16, 3.
 comes Victicii iudex 134, 18.
 comissiones ad sepulchra martyrum
 XXVII 559 sq.
 comitua 229, 16.
 compendia signorum breuium scrip-
 turae 426, 16.
 concha *cf.* basilica.
 Condatinus uicus X 259.
 confessorum floridae purpurae 136, 28.
 coniugii condicio et officia 454, 22 sq.
 XXV 8 sq. XXXIII 59 sq.
 Conplutensis urbs XXXI 607.
 Constantinopolis XVIII 333 sq. 338.
 Constantinopolitanus (?) episcopus Eu-
 sebius 15, 11.
 Constantinus princeps inter principes
 Christianos 271, 6. XVIII 321. 329.
 contiger ('*bateleur, farceur*' *Lebrum*)
 XXIII 188.
 corax 185, 2. 9 sq.
 corona (dignitas pontificalis) 15, 17.
 109, 21.
 coruus scripturae sacrae 185, 2 sq.
 cosmos XXXII 195. 197.
 crepido 286, 23.
 Creta XVIII 83. 86.
 Crispinianus 229, 19.
 Cronos XXXII 101. 105.
 crumilus 164, 1.
 crux diuina 263, 6. 269, 14. 273, 25 sq.
 XVII 30. XVIII 460. 608 sq.
 655 sq. XX 53; crucis formae 289,
 6 sq. XVIII 635 sq.; biformis, bi-
 cornis XVIII 609. 610; uis mira
 XXVIII 116. 126 sq. XXXI 66.
 cubicula (oratoria) basilicae 287, 14.
 cuculla XXIII 390.
 Cupido XXV 10.
 curtalini 155, 13.

- Cybeleia XVIII 87.
 Cynici XXXII 34.
 Cyprianus martyr XVIII 141.
 Cypris XVIII 204.
 Cytherius XXIII 1 sq.; Cytherii filius
 XXIII 500 sq.
 Daci XVII 17. 143. 249.
 Dacia 261, 23.
 Daducius 83, 24.
 daemon 119, 13. XVIII 32. XXVI
 342. *cf. ind. pag. 422.*
 daemonia 50 us. 50.
 Danaides XXXI 482.
 Daniel XVI 187 sq. XXVI 255. 295. 297.
 Dardanus XVII 196.
 David 88, 4. 89, 29. 90, 29. 135, 17.
 149, 18. 200, 22. 248, 3. V 84. VI
 23. 166. XVII 116. XXIII 521.
 599. XXXI 414. XXXII 6.
 Dauticus 90, 26. 434, 7.
 defunctorum cura 86, 19 sq. 92, 15 sq.
 107, 1 sq. 312, 17 sq., sepultura
 101, 7, iuxta martyrum corpora
 314, 12 sq. XXXI 606.
 Delphi XVIII 91.
 Delphica specus X 25.
 Delphinus Burdigalensis episcopus 17,
 2. 57, 8. 107, 18. 109, 10 sq. 126,
 21. 137, 21. 142, 20. 147, 21. 148,
 9. 312, 8. XVIII 154.
 Demosthenes 120, 21.
 Desiderius 363, 19.
 diaconorum officia 235, 5. 17 sq.
 Diana XVIII 95.
 diatrita species parietis 288, 23.
 Didymus cognomine, Thomas XXVII
 415.
 dies annuorum festorum XXVI 35 sq.
 Diogenes XXXII 42.
 Diogenianus 390, 1.
 δῶρυξ (riuis a fontibus) 67, 9.
 diues euangelicus 296, 3. 308, 12.
 diuitum condicio 98, 1 sq. 99, 16 sq.
 100, 10.
 Domnio 15, 15. 16, 4. 18, 10.
 donaria XVIII 29 sq.
 Donatistae 44, 11.
 Dynamius 390, 1.
 Ebromagus oppidum 72, 26.
 ecclesia Christi sponsa, fidelium ma-
 ter XXV 167 sq., quasi uidua legis
 Christo nupsit 166, 4; ecclesiae
 typus arca Noe 223, 4. 398, 9, mu-
 XXX. Paulini Nol. carmina.
 lier Christi pedes unguens 65, 2.
 388, 9. 22; ecclesiarum tumultus
 333, 3; ecclesia Nolana tempore
 Maximi episcopi persecutionem
 passa XV 115 sq.; sedentium in
 ecclesia ordines XX 114. *cf.* 93, 7.
 Ecolisna 390, 1.
 edicta damnatorum ceris impressa
 426, 22.
 Edom VIII 39. XV 96. XXVII 621.
 Eleazarus 97, 22 sq. 98, 17 sq. 308, 13.
 376, 21. XXXI 584. *cf.* Lazarus.
 eleemosynae laus et fructus 99, 11 sq.
 294, 4 sq. 308, 28. 310, 9. XVI
 275 sq. XXXII 500 sq. *cf.* operabona.
 elegi X 17.
 Elias Elisaei magister 46, 15; eius
 hydria 166, 1; panibus pietatis
 pastus 235, 7. XV 222; caelum pre-
 cibus claudit et aperit XXVI 227;
 translatus 248, 1. V 42. VI 7; eius
 melotes 400, 12; Iohannis prae-
 cursor VI 74 sq.
 Elisabeth mater Iohannis VI 31. 106.
 141.
 Elisaeus 46, 15. 164, 9. 235, 3.
 Eluso urbs 9, 24.
 Emmanuel 360, 26.
 Endelechius 247, 2.
 Enoch translatus V 42.
 Eous V 12. App. II 67.
 Ephesus XVIII 78. 95.
 ephod XXIII 530.
 Ephrem Christianorum ex gentibus
 uocandorum typus 196, 26.
 Epicurus XXII 36.
 Epidaurius draco 397, 23.
 epiphaniae dies festus XXVII 44.
 Epirus XVII 18.
 epithalamium XXV 1 adn.
 erinacei quomodo se defendant 56, 1.
 Esaias XXII 114 sq., XXV 73. XXVI 195.
 Esau XV 91.
 Esther XXVI 95. XXVIII 27.
 Euam non Adam coluber adgressus
 est 182, 15. V 33; Adam et Eua
 antiqui parentes XXV 103 sq. 149.
 euangelistae quattuor fontibus quat-
 tuor designati 286, 20.
 euangelium Iohannis praedicatur 150,
 20.
 Eucherius 423, 16.
 Euilath terra 183, 18.
 eulogiae ad amicos mitti solitae 18,
 14. 24, 5. 38, 26. 39, 1 sq. 45, 4.

- Eumenides XXXI 478.
 Eunomia XXI 66. 79. 285.
 eunuchi 50, 43.
 Enodius 16, 3.
 Euphemia martyr XXVII 430.
 Europa III 1. 3. XVIII 79.
 Eusebius episcopus Caesariensis (Constantinopolitanus *sec. codd.*) 15, 11.
 Eustochium 107, 15.
 Exsuperius presbyter 83, 22; episcopus Tolosanus 389, 30.
 Ezechias XX 128. XXVI 167. 176. 182. 193. 195.
 Ezechiel 163, 8. XXXI 313.

 Fama 49, 18.
 fasti consulares XXI 221, fastus App. III 125.
 Fata 118, 6; fatum profantis expressio 117, 26; tria Fata XXII 124.
 Felix S. 34, 22. 126, 28. 127, 10. 14. 27. 130, 13. 260, 11. 290, 4. 14. 16. 22. 23. 393, 1. XII 1. XIII 1. 19. XIII 2. 14. 20. 25. 43. 91. 95. XV 3. 14. 53. 57. 65. 103. 122. 126. 134. 154. 166. 194. 234. 240. 242. 257. 268. 282. 293. 329. 335. 341. 345. 351. 354. 358. XVI 14 sq. 30. 160. 165. 184. 201. 216. 240. 267. 294. XVIII 150 sq. XVIII 11. 165. 196. 219. 230. 256. 286. 289. 299. 368. 379. 502. 546. 599. 604. XX 11. 110. 158. 168. 180. 191. 212. 248. 254. 265. 270. 279. 305. 318. 328. 394. 428. XXI 3. 6. 26. 34. 38. 40. 43. 45. 48. 60. 87. 90. 106. 145. 164. 187. 195. 204. 266. 334. 345. 354. 408. 409. 412. 414. 422. 446. 465. 469. 471. 474. 478. 479. 481. 521. 534. 566. 615. 636. 656. 672. 683. 707. 708. 727. 749. 762. 792. 795. 812. 814. 824. 827. 828. 834. 841. 849. 852. 855. 858. XXIII 2. 17. 43. 108. 198. 202. 203. 208. 214. 309. 320. 331. 335. XXIII 414. 422. XXVI 2. 13. 22. 208. 226. 283. 294. 324 sq. XXVII 28. 200. 323. 546. 604. XXVIII 3. 8. 23 sq. — Felicis genus et origo XV 51 sq. XVI 20 sq.; eius pater XVI 22; frater Hermias XV 78 sq.; Felicis persecutio XV 177 sq., mors XVIII 12 sq. XXI 145 sq., sepulchrum XVIII 131 sq. XXI 580 sq. XXVII 375 sq., dies natalis uel sepul-
 turae XXI 164 sq. XXVI 13 sq.; eius opera et miracula 130, 12. XIII 23 sq. XVIII 196 sq. 212 sq. XXIII 46 sq. 255 sq. XXIII 414 sq. XXVI 299. 303. 322 sq. 382. 405. XXVII 352 sq. XXVIII 60 sq. XXVIII 32 sq.; eius basilicae. cf. basilica.
 festi dies XXVII 36. 44 sq. 111.
 ficus euangelica 366, 14.
 Fidelis mater Celsi XXXI 625.
 fimbriae uestium sacerdotum 445, 26.
 Florentinus 359, 4.
 fores ecclesiarum ornatae XIII 98. 110. XVIII 31.
 formae aquarum XXI 745. 749. 799. 807.
 Formianus 380, 10.
 fors uerbum dubitantis 117, 26.
 Fortuna 118, 5.
 fulica XI 36.
 Fundi oppidum 291, 13, Fundana basilica 291, 12.
 Furia Vergiliana 156, 20.
 Furor 118, 4.

 Gabriel nuntius Mariae missus VI 108 sq.
 Galaesus XIII 63.
 Galla Eucherii soror 423, 16.
 Galli Cybeles sacerdotes XVIII 87.
 Gallia 131, 17. XVIII 154. XXI 407.
 Galliae 83, 25.
 Gallicanus 127, 5.
 Gallus XXIII 305.
 Gaurus XIII 61.
 gazophylacium templorum, in quo recondebantur eleemosynae 303, 5 adn. 17. 304, 14.
 Gelasius monachus 424, 3.
 genesis 209, 16. 388, 6. XXVII 607.
 Genesis, eius uita et martyrium 425, 29 sq. 426, 13 sq.
 gentiles canes in euangelio dicti 411, 7; eorum de fati opinio 115, 26.
 Geruasii reliquiae 293, 2 sq.
 Gestidius I 1.
 Getae XVII 249. XXI 10.
 Getica arma XXVI 22.
 gigantum bella XXII 12.
 Gnostici 152, 3.
 Gothicum bellum XXVI 5 sq. 425 sq.
 Graecia 399, 20. XVIII 91.
 Graecus 347, 6. 387, 20. XVIII 614. 620. XXXII 195.

- Gratus** XXVIII 306.
gratia diuina necessaria 353, 2 sq., quid sit XXXI 213; eius libertas legis austeritati praeferenda 184, 11 sq.; ad gratiae libertatem transitum facit ecclesia 166, 8.
- Hadria** XVII 102.
Hadrianus imperator 270, 2.
 haeretici doctrinas daemoniorum promunt 414, 12, non tenent caput (Col. 2, 18) 414, 16.
Hebraei 38, 8. 252, 17. 261, 8.
Helena nomine conregnans Augustae 271, 7; Hierosolymis ab, ea basilicae aedificatae ib.
Hellas XVIII 623.
Hermias pater S. Felicis XV 96.
Hermias frater S. Felicis XV 76. 79.
Herodes XV 265. XXV 131 sq.
Herodias XXV 113.
Hiberus flumen X 236; Hibera habitacula X 221; Hiberi XVIII 153. XXI 399.
Hieremias 165, 2.
Hierico XVI 139.
Hierosolyma 271, 8. 272, 7. 22. 287, 6. 402, 12. 24 sq. 412, 8.
Hierusalem 146, 11. 242, 16. 257, 18. 268, 6. 435, 8. VIII 33. 38; XXXI 336; Hierusales 132, 7. XXIII 497.
Hilerda X 224. 231.
Hippo Regius 15, 19. 18, 7.
Hipponensis ecclesia 43, 18.
Hispania 17, 3. X 207. 235; Hispaniae 9, 26.
Hispanus X 205. 227.
Holofernes XXVI 162
 homo animal rationis XXXI 291 sq.
Honoratus presbyter 424, 6. 16.
horrea fiscalia 390, 22.
Hydruntum XVII 85.
Hyginus XXXII 132.
- Ia** Aemilii episcopi filia, uxor Iuliani filii Memoris XXV 1 adn. 201. 212. 214. 225 sq.
- Iacob** 87, 15. 207, 6. 14. 208, 7. 11. 327, 3. 388, 7. XV 93. XVII 148. XXVII 218. 620.
- iambus** X 15.
Ianiculum XXXII 69.
ianuae ecclesiarum uelis et floribus ornatae XIII 98. 110. XVIII 31.
- Ianus geminus** XXXII 72. 74; 'Iane pater' XXXII 67.
Iapheth 189, 11.
Icarius III 11.
Ida mons XVIII 19.
idola a gentilibus inuenta 115, 17 sq., ab Hadriano Hierosolymis erecta 270, 2; idololatras perstringit Paulinus 50 us 50 sq.
- Idumaeus** XV 98.
ieiunium Quadragesimae 113, 4, uigiliarum XXIII 111; est uestimentum animae 248, 8.
- Iesus acer** (Iosue) XXVI 119. XXVII 518.
Iesus (Christus) pronubus XXV 151, saluator XXXI 425.
ignis arbiter (purgatorium) VII 32.
Ilerda cf. Hilerda.
Illibanus III 6.
imago Christi in petra stantis 286, 18, agni specie expressa 286, 9. 292, 13, columbae agnum perfundentis 292, 15; imagines sanctorum 276, 15. 277, 9. XXVIII 20.
- India** XVIII 81.
infula 136, 27. 252, 17. XV 114. XXV 223.
- innocens** est qui ne in eo quidem nulli noceat quod prodesse desistat 441, 19.
- inscriptiones** ecclesiarum 276, 12 sq. 277, 14 sq. 279, 1. 283, 2 sq. 284, 9. 285, 20 sq. 287, 18 sq. 289, 2. 291, 22 sq. XXVIII 20. XXX nr. 1 et 2.
- insignia** sacerdotum XXIII 783.
Inuictus (Sol) XXXII 113.
- ioab** 149, 13.
- Iob** 101, 1. 102, 22. 108, 17. 203, 14. 249, 28. 363, 12. XXVIII 25.
- Iohannes** baptista 237, 1. 248, 1. 252, 11. 400, 12. VI 1. 7. 58. 144. 169. 191. 268. XXVII 48.
- Iohannes** euangelistes 150, 6. 15 sq. 151, 13. 189, 14. 400, 22. 410, 11. XVIII 95. XX 245. XXII 53, Ephesi sepultus XVIII 78.
- Iohannes** episcopus Hierosolymitanus 268, 7.
- Ionas** 398, 20. XXII 105. XXIII 169. 210. 240.
- Iordanis** 235, 4. 376, 18. 427, 28. VI 261. XXVII 48. 519.
- Iosaphat** 327, 27.
- Ioseph** patriarcha 88, 3. 327, 3. 419,

17. 420, 3. XVIII 100. XXIII 192.
701 sq. 741. 770. 831. XXVII 624.
Ioseph coniunx Mariae 422, 9.
Ioseph ab Arimathaea 101, 3.
Iosue XX 130. XXVI 119. *cf.* Iesus.
Iouinianus 456, 11.
Iouis *cf.* Iuppiter.
Iouius Paulini cognatus 114, 10. 115,
7 sq. 120, 17 sq. 121, 6 sq. XX
1 sq. 167.
Isaac Christi typus 327, 2; Isac XV
356. XXIII 501. 502. XXV 107.
XXVII 218. 616. XXXIII 89.
Isaias uates VI 308. *cf.* Esaias.
Isiaca XXXII 117.
Isis XVIII 111. 129.
Israel nomen 207, 12. XV 103. XVII
163.
Israelita 29, 5; Israelites XVII 166;
Israelitarum insignia 445, 25 sq.
Italia XXXII 106.
Ithamar 376, 21.
Iuda 164, 21.
Iudaea VI 163. XXVI 37. XXXI 132.
347.
Iudaei 79, 9. 173, 26. 189, 5. 18. 272,
20. 294, 2. 324, 24. 367, 22. 405, 3.
406, 18 sq. 412, 20. XV 91. XXII
95. XXIII 128. XXVI 46. XXXI
371.
Iudaicus 163, 9. 269, 24. 298, 11.
XXXII 10.
Iudas 191, 5. 216, 18. 388, 7. 389, 19.
iudex prouincialis 408, 24.
Iudices XXVII 530.
Iudith 436, 11. XXVI 163. XXVIII
26.
Iulianus Paulini domesticus 13, 12.
Iulianus episcopi Memorii filius XXV
1 sq.
Iuno XXV 10.
Iuppiter 270, 3. XVIII 85. 86. XXXII
8. 56 sq. 66. 81. 96. 100. 105.
iusti euangelii (Matth. 9, 13) quinam
sint 404, 17 sq.
Laban XXVII 256.
lacus basilicae Nolanae XXVIII 47.
Lampius Barcinonensis episcopus 17, 3.
Lares VI 157.
Latiaris Quirinus X 252; Latiare ma-
lum XXXII 109.
Latinae montosae strata XIII 72.
Latini XXXII 72; L. fasti XXI 221.
Latinus XVIII 619.
Latium XIII 57. XVIII 153. XXXII
106; Latiae urbes XXI 18.
latro cum Christo crucifixus 274, 20.
XXXIII 34.
Lazarus 231, 23. 273, 16. 296, 3. XXXI
488; *cf.* Eleazarus.
Lebbaeus martyr XVIII 82.
Lerinus 424, 18. 19.
Lerus 424, 18.
Libanus 186, 4; cedri Libani 372, 10.
Libya III 2. XVIII 143.
Libyes XVIII 82.
Licentius Romaniani filius 44, 13. 45,
5. 16. 46, 1 sq. 14. 47, 4 sq. 14 sq.
51 us., 85.
lictor App. I 95.
limina ecclesiarum ornata XIII 98. 110.
XVIII 31. lamnis obducta XVIII
34, osculis intrantium adorata
XVII 249.
locusta quid sit apud Iosel 338, 20 sq.
Lot 102, 6. 16. 203, 14. XXVI 223.
XXVII 613.
Lotophagi 121, 9. 14.
Lucani 396, 30. X 256. XIII 55.
Lucas 252, 10; in Boetia sepultus
XVIII 83; eius reliquiae in basi-
lica S. Felicis XXVII 424, in basi-
lica Fundana 292, 25.
Lucretia X 192.
luctus mortuorum 91, 18 sq.
Lupiae XVII 85.
luxus malorum fons VI 144; luxus
uestium XXV 73 sq.
Lyaeus XVIII 204.
lychni in ecclesiis die noctuque ac-
censi XIII 99 sq. XVIII 35 sq.
XVIII 409 sq. 457. XXVII 390.
Lycia X 157.
Lynceus App. III 71.
Macarius 390, 6 sq.
Macetum agri XXVII 93.
Magdalena 182, 1. 188, 9. 189, 7 sq.
magi mystica dona ferentes XXVII
47.
Maiae idus 387, 1.
Manasse 196, 27.
Manetho XXII 125.
Manichaei 20, 9. 44, 11. 15.
Manichaeus 151, 24. 456, 12.
Manna XXVI 238. XXXII 75.
Marcella 429, 1 sq.
Marcellinus consul 253, 28.
Marcion 151, 23.

- Marcus de arefacta ficu 867, 5; Alexandriae sepultus est XVIII 84.
 mare Rubrum XXII 100 sq. XXVI 236;
 mare siccum in Salomonis aede XXVII 477.
 Maria mater Christi 451, 21. 418, 13. 419, 11. 420, 6sq. 421, 13. 422, 9. 19. VI 110. 140. 149. XXV 153; eius immaculata conceptio XXIII 298. XXV 153 sq. 160 sq. App. III 210.
 Maro XI 38. *cf.* Vergilius.
 Maroialicae thermae X 242.
 Marracinus Seucri domesticus 154, 19. 155, 2 sq.
 Mars XXII 138.
 Martinianus naufragus XXII 2 sq. 182. 264. 294. 311. 377. 387. 453.
 Martinus Turonensis 127, 10. 13. 136. 11. 160, 15. 161, 19. 240, 1. 252, 4. 261, 21. 277, 21. 278, 5. 13. 281, 12. 282, 10. 14. 283, 17. XVIII 154;
 Martini imago picta 276, 15. 277, 9;
 Martini uita a Seuero scripta 70, 7.
 martyr sine passione est S. Felix XII 10. XIII 3; martyres in porticu basilicae S. Felices depicti XXVIII 20; martyrum sepulchra 283, 2 sq. XVIII 15 sq. 108. XXXI 608 (*cf.* memoriae), dies festi XXI 138 sq.; martyrium idem quod baptisma efficit 427, 14.
 Massicus XIII 61.
 Massilia Graium filia XXIII 306.
 matrimonium non prohibetur ab apostolo 227, 24 sq., condemnatur a Manichaeo 456, 12 sq.; matrimonii officia 455, 19 sq.
 Matris magnae mysteria XVIII 187.
 Matthaëus in Parthia sepultus XVIII 81.
 Maximus episcopus Nolanus XV 121. 188. 339. 350. XVI 28. 230.
 Medi XVII 142.
 Medica regna XXVI 169.
 medicorum ars XX 254 sq.
 Mediolanensis 145, 11.
 Mediolanium 16, 14.
 Melanius sancta Paulino cognata 246, 1. 251, 11. 22 sq. 268, 6. 287, 5. 380, 22. XXI 279. 285; eius origo et uita 252—262; eius filius 380, 22. 381, 11 sq. 382, 9, soror XXI 72, coniunx XXI 294. 840.
 melotes 400, 12.
 Memor episcopus XXV 199. 201. 213. 215. 219. 222. 225. 239. 241.
 memoriae sanctorum 182, 9. 287, 16, floribus ornatae XIII 110, Romae 126, 6; memoria Felicis in basilica Nolana 288, 13. *cf.* basilica martyres reliquiae.
 Memphiticus XXIII 832. XXVII 89.
 mendicantes Romae 92, 20 sq., in ecclesia Nolana XX 115 sq.
 mensa in ecclesiis XXVII 569, mensa pauperum 303, 19. 304, 14; = tumulus sepulchralis XXVII 403. 569.
 Meropius Paulinus 340, 1. XXIII 1. *cf.* Paulinus.
 merra (aqua amara) 317, 13.
 Micio 45, 9.
 militiae incommoda 48, us. 12 sq. 225, 4 sq.; militia prouincialis 426, 14; militiae fugientes ecclesiis recepti XVIII 446.
 miracula ueteris et noui testamenti XXII 90 sq.; miraculum in inuentione S. Crucis patratum 278, 11; miraculum quinque panum 93, 10; miracula in Victore naufrago probata 392, 10; *cf.* miraculis per Felicem patris *cf.* Felix.
 Moab 164, 22.
 monachi 155, 11 sq.; monachorum quinque milia a Melanio seruata 258, 11 sq.; orexis monachorum 163, 2 sq.
 monasteria a Victricio Rotomagensi instituta 131, 16.
 monogramma Christi XVIII 618.
 Morini 131, 7.
 mors uera uirtutis adoptio 92, 3; mortuorum sors 91, 5 sq., luctus 91, 18 sq.
 Moseia uirga XVI 356.
 Moyses 150, 23. 170, 27. 317, 14. 327, 3. 400, 21. 461, 20. VI 166. 214. XV 224. XXII 39. XXVI 219. XXVII 517. XXXI 363.
 mulierum luxus 181, 15. 455, 4. XXV 43 sq.; eis cur docere non liceat in ecclesia 182, 16.
 mundi incendium XXIII 917, creatio XXXII 170 sq.
 Musae X 22. 26. 112. 115. XV 30.
 musium 286, 6.
 myoparo 403, 21.
 Nabuchodonosor 177, 8.
 Narbo XXIII 27.

- Narbonensis 9, 26. 244, 12.
 natales cathedrae S. Petri 125, 20. 128,
 12. 144, 28. 145, 1. 364, 13. 379,
 15; natales martyrum XIII 122 sq.
 XVI 7 sq. XXI 170.
 nauia numorum XXXII 77.
 Nazaraeus crinis 168, 15. 21.
 Nazarenus XXIII 435.
 Nazarius martyr 292, 26. XXVII 436.
 Neapolis 258, 28. XIII 60.
 Nebroth 55, 17. 332, 15.
 Necessitas depicta 118, 9.
 Nechepsos III 8.
 Nemesis 118, 3.
 neophyti uestibus albis induti 280, 15.
 401, 25.
 Neruicum litus 131, 22.
 neruus in suppliciis XV 184.
 Nicetas Dacorum episcopus 261, 23.
 XVII 7. 54. 57. 114. 143. 149.
 161. 165. 187. 237. XXVII 151.
 164. 168. 180. 190. 231. 266. 315.
 333 sq. 340. 636.
 nigellatum 39, 5.
 Nilus 346, 19.
 Ninuee XXII 118. 168. XXVI 93.
 Niniuitae 250, 26.
 nobilitas Romana 49, 37.
 Noe 189, 10. 235, 10. 327, 1. 397, 28.
 Nola urbs 128, 20. 259, 1. 287, 5.
 XIII 68. 82. 85. XV 73. 164.
 XVIII 109. 166. XVIII 12. 165.
 210. 500. 511. 516. XXI 712. 716.
 758. 812. 817. 822. 831; Nolanae
 basilicae 285, 21 sq. XVIII 109.
 166. XXVII 383 sq. *cf.* basilica,
 Felix, Paulinus.
 Nolanus 258, 28. 291, 12. XV 120.
 XVIII 197. 198. XVIII 219.
 Nouatianus XXIII 81.
 Nucerinus episcopus XVIII 517.
 Numa XVIII 64.
 Numida III 6.
 nummi a Iano exoussi XXXII 74.
 nycticorax 346, 22 sq. 347, 4 sq.
 4 sq. 309, 17 sq. 311, 12 sq. 319,
 14 sq.; *cf.* eleemosyna.
 ordines sacerdotum XV 109 sq.
 Oriens 132, 7. 268, 2. XV 52.
 Orpha XXVII 534.
 Osiris XVIII 111. 131.
 ostrea II 8.
 Paeon Apollo App. II 51.
 paganus XXXII 204.
 pallia camelorum pilis texta 247, 15.
 palmata X 253.
 Pammachius 84, 8. 86, 22 sq. 88, 12 sq.
 92, 15 sq.
 paenegyricus Theodosii 247, 7, de obitu
 Celsi XXXI 1 sq.
 panis pro eulogia missus 18, 14. 24, 5.
 38, 26. 39, 1. 45, 4.
 papyri cerati XIII 100; *cf.* cera.
 Pariae conchae XXVIII 277.
 Paradis iudicium XXII 12.
 pascha XXVI 36. 52; paschale epulum
 XXVII 53 sq.
 Parthia XVIII 81.
 Parthus III 6.
 Paschasius Victricii diaconus 128,
 12 sq. 20. 130, 1. 11. 16. 21. 137, 8.
 passer solitarius Christi typus 349, 9 sq.
 passio Christi a Samsone praefigu-
 rata 170, 22 sq.
 Patrae XVIII 78. XXVII 410.
 patriarcharum benedictiones duode-
 cim 389, 18; patriarchae patres
 fidei 108, 13.
 Paula Pamachii uxoris mater 107, 15.
 (Paulina) Paulae filia 86, 22. 92, 15 sq.
 Paulinus pater S. Paulini Christianus
 Burdigalae sepultus cum uxore
 83, 19.
 Paulinus qui et Pontius Meropius
 340, 1. XXIII 1, affinis Melaniae
 senioris 251, 12, Pneumatii et Celsi
 XXXI 623, Iouii XXII 163 sq.,
 oriundus ex familia Christiana et
 diuite 73, 1. 83, 19; eius frater
 mortuus 312, 14. 314, 13 sq.; patri-
 monia Ebromagi et Fundis 72, 26.
 291, 13 sq. XXI 495; fascigerum
 gessit primaueus honorem XXI
 374. 395; fuit poeta X 22 sq.;
 in fori strepitu occupatus 27, 19,
 in historicis scriptoribus parum
 uersatus 245, 19, graeci sermonis
 ignarus 387, 23; Martinum Turo-
 nensem et Victricium Rotomagen-

sem Viennae uidit 136, 11. Burdigalae a S. Delphino baptizatur 17, 2; in Hispaniam se confert XXI 398; Therasiam in matrimonium duxit 13, 8. *cf.* Therasia; filius recens natus moritur et Compluti sepelitur XXXI 607; praediis uenditis studiisque mutatis monasticam uitam sequitur 17, 8 sq. XXI 288 sq.; Ausonio ideo ipsum uituperanti respondet X 1 sq. XI 1 sq.; amicitiam iungit cum Sulpicio Seuero 61, 20 sq. 63, 20 sq. 64, 12; Barcinone ui coactus presbyter ordinatur 8, 25. 9, 16. 10, 20, a Lampio die dominica natiuitatis Christi 17, 2 sq.; primum natalicium S. Felicis carmen in Hispania scribit XII 1 sq.; in Italiam profectus a S. Ambrosio amice excipitur 17, 4, male a Romano pontifice et quibusdam clericis 33, 15 sq. 26; Nolae ad S. Felicis sepulchrum consistit 260, 6 sq. XIII 8. XV 14; sanctorum memorias quotannis Romae uisitat 125, 20. 128, 12. 144, 28. 145, 1 sq. 364, 13. 379, 15; S. Felici die natali quotannis carmina dedicat XV 1. XVI 7. 17. XVIII 1; Carthagini exhibemat (?) 417, 12; basilicam aedificat nouam ueteremque instaurat XXI 382 sq. 575 sq. *cf.* basilica S. Felicis; amicitia coniungitur cum Augustino 423, 10 sq., cum Endelechio 247, 2, cum Theridio et Postumiano 114, 11. 238, 9. XXIII 107. 246; ab Anastasio papa honoratur 144, 20 sq.; uisitatur a Niceta XVII 1 sq., a Melania 251, 22 sq., a legatis episcoporum Africae 34, 9; historiam regum ex Suetonii libris excerptit III 1 sq.; recognitiones Clementis Romani interpretatur 387, 25; a Seuero, dum annales scribit, consulitur 245, 17 sq.; ei opuscula duo, natalicium carmen et librum Endelechio scriptum mittit 246, 21 sq.; corpus eius infirmius 27, 13. 34, 3. 85, 14; imagines suam et Martini inscriptionibus ornat 277, 9. 19 sq.; litteras mittit Alethio 301, 13, Alypio 13, 6, Amando 10, 4. 52, 3. 73, 14. 110, 10. 149, 10.

313, 14, Sancto et Amando 340, 1, Apro et Amandae 334, 15. 369, 23. Apro 323, 11, Augustino 18, 16. 39, 19. 379, 4. 404, 7, Ausonio X 1 sq. XI 1 sq., Celanciae (?) 436, 16, Crispiniano 229, 19, Cytherio 229, 19, Delphino 57, 8. 107, 18. 137, 21. 142, 20. 312, 8, Desiderio 363, 19, Eucherio et Gallae 423, 16, Florentino 359, 4, Gestidio I 1 sq., Iouio 114, 10. XXII 1 sq., Macario 390, 6, Marcellae (?) 429, 1, militi 223, 14, Pammachio 84, 8, Romaniano 42, 12, Rufino 387, 8. 388, 18, Sancto 340, 1, Sebastiano 234, 10, Seuero 1, 1. 24, 8. 60, 5. 125, 4. 154, 18. 157, 2. 201, 10. 238, 3. 240, 24. 247, 11. 262, 8. 267, 10. 275, 10, Victricio 128, 7. 316, 18. Paulini frater a Delphino baptizatus 312, 19; eius mortem S. Paulinus luget 312, 12. Paulinus ciuis Romanus qui Martinianum naufragum exceperit XXVIII 385. Paulus apostolus 171, 20. 181, 18. 290, 5. 20. 320, 17. 324, 21 sq. 412, 8 sq. XIII 66. XVIII 54. 97. 340 sq. XXI 7. 29. 65. XXIII 286. 290. XXXI 209; magister 169, 3 *saepe*. Paulus episcopus Nolanus 290, 20. pauperes parricidali crimine contemnantur 101, 14; diuitibus sunt materia iustitiae 236, 17. 294, 4 sq. 295, 19 sq. 303, 18 sq.; pauperum praemia XXIII 485 sq. *cf.* Lazarus; pauperes in basilica S. Petri Romae a Pammachio pascentur 93, 4 sq. peccatum Adami 209, 20 sq. 263, 10. 399, 12, Christus destruxit 78, 13 sq. 79, 5 sq.; omnia paria esse doceant S. Stoici 440, 17; baptismo et paenitentia delentur VI 263 sq. XXXII 238; radix eorum auaritia XXVIII 298. Pegaseus eques X 158. Pegasus episcopus 390, 2. Pelicanus auis 346, 18 sq. Pellaea nomina III 7. Pelusiaci saltus XVIII 111. Pentapolis XXVI 221, Pentapolitanum incendium 102, 16. Pentateuchus Moysis in porticibus basilicae S. Felicis picturis illu-

- stratus XXVII 517 sq.; pentateuchus Augustini contra Manichaeos 20, 9.
- Pentecostes sollempnitas XXVII 60 sq. peregrinationes ad loca sancta Hierusalem 402, 12, ad apostolorum et martyrum reliquias 128, 12. 145, 1. XXVII 552 sq. *cf.* memoria, martyr, Paulinus.
- Peripateticus 121, 6.
- Persae 299, 4.
- persecutio Arrianorum in catholicos 257, 24, Nolae in Christianos excitata XV 116 sq.
- petra Christus 298, 5. 362, 19. XXI 679.
- Petricorium 390, 3.
- Petrus apostolus 147, 23. 192, 11. 388, 20. 408, 5. 428, 8. 451, 20. XIII 66. XV 263. XVIII 54. 340. 342. XX 245 sq. 248. XXI 7. 29. XXVI 374. XXVII 569.
- Pharao 403, 25. XXV 138. XXVI 44. XXVII 633. XXXII 11.
- Pharii reges XVI 139; Pharius tyrannus XXVI 35.
- Pharisaeus 188, 13. 189, 4. 8. 22. 195, 18. 249, 2. 405, 16. 406, 4. 446, 2.
- Pharum 396, 20, portus Phari XXIII 366.
- Philemon XXI 64.
- Philippii agri XVII 193.
- Philippus in Phrygia sepultus XVIII 82.
- philosophorum falsae doctrinae 77, 7. 105, 9. 115, 26 sq. XXXII 32 sq.
- Phoebus X 25. XV 31.
- Phosphorus XVIII 223.
- Photinus haereticus 151, 22.
- Phryges XVIII 82. 87 sq.
- physici (philosophi) XXXII 40.
- picturae 276, 14 sq. 279, 7. 285, 9. XXVII 364. 511. XXVIII 170 sq., Baebiani historiam illustrantes XXXIII 1 sq.
- Pictonica arua X 249.
- Pilatus 207, 15. 408, 18.
- Piniades XX 840.
- Pinianus XXI 217. 241. 294.
- piscis aquae uiuae Christus 93, 10; piscina medens 300, 7.
- Plato 118, 8. 120, 23. XXII 124. XXXII 35. 38.
- Plautinus prologus 156, 27.
- Pneumatius Celsi pater XXXI 1 (adn.) 625.
- poetae mendaces et uani 105, 8. X 37 sq.; poetarum commenta de inferis XXXI 475 sq.
- pompa fanatica XXV 33.
- porta regia 93, 5, speciosa XX 247; *cf.* limina.
- porticus. *cf.* basilicae S. Felicis; porticus gemini basilicae S. Petri 94, 23; picturis ornata XXVII 363. 511 sq. XXVIII 14 sq.
- Posthumianus Paulini amicus 114, 11. 238, 9. 244, 12.
- Posthumianus senator 403, 19. 30.
- presbyterorum uxores 372, 16 sq. 374, 5 sq. 375, 7 sq.
- Primuliacum oppidum 267, 13. 282, 22.
- Priscus martyr XVIII 516.
- Proculus martyr XXVII 429. 432.
- procurator 403, 18.
- Proforus Paulini domesticus 38, 8.
- Profuturus episcopus 42, 17.
- Prometheus XXII 45.
- prophetae montes dei 55, 11 sq.
- Protasius martyr 293, 2.
- protectores 229, 12.
- psalmus I. uersibus explicatur VII 1 sq., psalmus II. VIII 1 sq., psalmus CXXXVI. VIII 1 sq.
- publicanus euangelii 248, 20.
- pultes farina confecti aut milio 163, 1.
- Puluini *uel potius* Ad Puluinos (portus in Sardinia) 390, 28.
- Pyrenaeus 9, 26. X 203; Pyrene XXI 399.
- Pyrrhae lapides XX 45.
- Pythagoras 121, 6.
- Pytho XVIII 97.
- Quadragesimae ieiunium 113, 4.
- quinque uirgines prudentes et fatuae imago sensuum quinque 357, 11 sq.
- Quintus diaconus 379, 13. 386, 21.
- Quintus presbyter Maximi episcopi successor XVI 237. 242.
- Quirinus Latiaris X 252.
- Quirites XXXII 109.
- Rachel 87, 15.
- Rahab XXVI 132. 143.
- Raphael XVII 141.
- Rauranus (Raraunus) X 250.
- Rebecca XV 87. XXV 107.
- regia porta basilicae S. Petri 93, 5.
- regina (Saba) ecclesiae typus 26, 2.
- reliquiae sanctorum per orbem disper-

- sae XVIII 19 sq. 47 sq. 77 sq. 313, ad dedicandam nouam ecclesiam necessariae 282, 20. 283, 20 sq.; eas altaribus includendi ritus antiquus 283, 21. XXVII 402; reliquiae in basilica S. Felicis conditae XXVII 406 sq.; reliquiae Constantinopolim translatae XVIII 323 sq.
- Restitutus Paulini domesticus 38, 8. resurrectio mortuorum 105, 22 sq. V 37 sq. XXXI 231 sq.
- Rhodanus 427, 26.
- Riphacae orae XVII 201.
- Roma 15, 14. 33, 6. 14. 48, us. 5. 50, 44. 92, 21. 96, 15. 109, 24. 125, 20. 128, 12. 144, 28. 155, 4. 254, 22. 256, 5. 261, 1. 11. 379, 18. 380, 1. 387, 14. 399, 17. 403, 27. X 247. XIII 5. 66. XVIII 63. 338. XXI 259. XXIII 370; *cf.* Babylon, basilica.
- Romanianus Alypii cognatus 42, 12 sq. Romanus a Paulino ad Augustinum missus 41, 21.
- Romanus, Romani 41, 21. 120, 20. 261, 5. 23. 270, 22. 396, 20. III 5. XVII 263. XVIII 32. 54. 330. XXI 9. 12. 28. XXVI 249. 254. App. III 37; Romane 399, 20.
- Romuleus X 257. XVIII 483. 538. XXI 32. XXVI 273
- Rotomagus urbs 132, 3.
- Rubens pelagus XXVI 236.
- Rufinus presbyter 246, 1. 346, 17. 387, 8. 388, 18.
- Ruth XXVII 529. 534.
- Sabbatum 54, 16 sq.
- Sabellius 151, 19.
- Sabinus Sulpicii Seueri cognatus 125, 25.
- Sallustius III 2.
- Salomon 127, 6. 9. 256, 12. XXI 113. XXVIII 244. Salomonis aedes XXVII 477. XXVIII 311.
- Samarites 171, 13.
- Samnites XIII 78.
- Samo 169, 6. 179, 14. 173, 26 sq. 175, 13 sq. 176, 13 sq. 177, 7. 178, 21. XXIII 541. 557. 605.
- Samuel 177, 7. 255, 17. XXI 316. XXIII 527. 589.
- sancti sunt abietes nigrae 185, 26 sq., aurum cephas 183, 19, crines Christi 190, 17, montes dei 55, 20, regnum dei 227, 12; sanctorum dies natalis XXI 170, uirtutes XXVI 216. 366 sq.; sanctorum reliquiae XXVII 440. *cf.* reliquiae. Sanctus Paulini amicus 340, 1. 345, 25. 356, 8.
- Sanemarius epistolae portitor 83, 15. 17.
- Sara (Sarra) 87, 3 sq. 455, 10. XXV 180.
- Sardi 400, 8.
- Sardinia 390, 21.
- Sarepta 166, 3; Sareptana 285, 5.
- Satanas XVIII 58. 98. 246 sq.
- Saturnus XXXII 96.
- Saul 135, 16. XXIII 599.
- Scupi XVIII 195.
- scutella buxea 39, 3.
- Scytha XVII 246.
- Sebastianus 234, 10 sq.
- secretaria basilicae 291, 7.
- sector XXI 418.
- Secundinianus 390, 9. 403, 14. 16. 28.
- sedilia ecclesiae XX 114.
- Segor XXVI 222.
- Sem 189, 11.
- seminis humani uis 184, 15.
- Sennacherib XXVI 168.
- sensus quinque 356, 23 sq.
- sepulchra in ecclesiis sita 287, 12. XVIII 479; prope martyrum memorias XXXI 605; sepulcrum S. Felicis XVIII 134 sq., apostolorum et martyrum *cf.* basilica, martyr, Paulinus, Roma.
- Serapis XVIII 100 110. XXXII 123.
- Sericus XXXI 465.
- Serus XXV 51.
- Sesostris III 9.
- Seth 74, 24.
- Seuerus Sulpicii Paulini amicus 1, 1. 24, 8. 28, 1 sq. 30, 15 sq. 31, 12. 42, 17. 60, 5. 61, 20 sq. 63, 7 sq. 20 sq. 64, 12. 125, 4. 19 sq. 127, 5. 154, 18. 157, 2. 201, 10. 238, 2. 240, 24. 247, 11. 251, 6. 252, 2 sq. 262, 8. 267, 10. 275, 10. 277, 26. 279, 22. 282, 2. 16. 283, 13. 364, 20. 26. 365, 9. XXIII 715; Seueri socrus 28, 19, mater 38, 2, uxor 268, 8; Seuerus Martini discipulus 72, 20. 160, 15. 261, 20 sq., uitam Martini scribit 70, 7, annales 245, 17 sp., apud Primuliacum basili-

- cam condit 267, 13 sq. 277, 26.
 279, 22.
 Sibylla XVIII 64.
 Sicilia 396, 23.
 sidera 117, 14 sq.
 Sigma, figura crucis XVIII 614.
 Silua 268, 2.
 Simplicius episcopus 389, 30.
 Sion 260, 24. VIII 9. 21. 25. XVIII 93.
 simulacra 50, us. 50.
 Sirenae 121, 9. 14. 17. 18. 186, 25.
 Sisara XXVI 161.
 (Sisyphus) XXXI 481.
 Sodoma, Sodomi 140, 17. XXV 222.
 226. XXVII 614.
 Sol XXXII 114. 117. 139.
 solium locus excelsior, ubi corpora
 sanctorum conduntur 94, 22.
 Sorianus litterarum portitor 154, 21.
 156, 16. 238, 10.
 Spes dea 118, 3.
 sphondylus (ostreorum genus) II 7.
 spiritus sanctus XIII 290 sq. XXVII
 62. 93, in picturis columba desig-
 natus 284, 3. 286, 17.
 Stoici 440, 17.
 Suerius XXI 62.
 Sulpicius *cf.* Seuerus.
 Sunamitis 235, 6.
 Symeon 206, 13. 421, 14. 423, 6.
 synagoga 189, 21. 294, 3; synagogae
 et ecclesiae typus duae molentes
 65, 1.
 Syria VI 27.

 Tabellarii 115, 2.
 tachygraphia. *cf.* compendia.
 Tanagri sicca colentes XIII 62.
 Tanaquil X 192.
 Tantalus XXVIII 292. XXXI 480.
 Tarraco X 232.
 Tartarus XXXI 475 sq.
 Tau littera figura crucis 223, 2.
 Teanum XIII 75.
 templum Hierosolymitanum XXXI
 339 sq.
 tenebrae secundum apostolum pecca-
 tores 209, 19.
 terra serpentis cibus XXVIII 253.
 testamentum uetus et nouum picturis
 expressum XXVIII 171 sq.
 Teucer XXIII 327.
 Thagaste 18, 7.
 Tharsensis 397, 29.
 Tharsi 187, 6.
 Tharsus XXII 105.
 Theodosius imperator 246, 7.
 Therasia Paulini uxor 13, 6. 18, 17.
 39, 20. 42, 12. 201, 10. 234, 11.
 282, 1. 334, 15. 340, 1. 363, 20.
 369, 23. 379, 4. XXI 281. XXV
 240. XXXI 626.
 Theridius Paulini amicus 114, 11.
 238, 9. XXIII 107. 245 sq.
 Theridius alter qui Martinianum nau-
 fragum suscepit XXIII 381 sq.
 Thessalicae Patrae XXVII 410.
 Thessalonice XVII 20.
 tholus 95, 1. XXVIII 182. XXXI 336.
 Thomas apostolus cognomine Didy-
 mus XVIII 81. XXXI 152. 153.
 Thraso 156, 2.
 Tigridius monachus Lerinensis 424, 4.
 Timotheus 46, 16, in Asia sepultus
 XVIII 337.
 Titia XXV adn.
 tituli uotui 279, 1. 287, 18 sq. 289, 2.
cf. inscriptiones.
 Titus in Creta sepultus XVIII 83.
 Tityon XXXI 479.
 Tobias 87, 25. XVII 142.
 Tobit XXVIII 25.
 Tolosa 389, 30.
 Tomitana urbs XVII 194.
 tonsura 178, 4.
 Transbeneuentani fines XX 378.
 transenna 288, 19. 289, 17.
 trecenti *cf.* Tau.
 trinitas 321, 1 sq. XVIII 628 sq.
 XXXII 165 sq. 206. App. III 227.
 in basilica S. Felicis pictura ex-
 plicata 286, 8.
 trichora altaria 286, 4.
 tubellum aureolum 269, 2.
 Tullianae litterae 29, 1.
 Tullius 120, 21. XI 38.
 Turcius XXI 62. 288.
 Turoni 127, 7.
 Tychicus Victricii nuntius 130, 23.
 Tyrius 187, 7. XXXI 465.
 Tyrrhenum mare X 236.

 Valens imperator 257, 14.
 Valerius episcopus 43, 17.
 Valerius consul XXI 220 sq.
 Valgius qui et Victor 392, 3.
 Varro 120, 23.
 Vasates arenosi X 248.
 Vasco saltus X 212; Vasconiae saltus
 X 203, Vasconicae orae X 218.

Venafrum XIII 77.	uidua euangelii 305, 20. XVIII 55. 213 sq.
ueta liminum in ecclesiis <i>cf.</i> li- mina.	Vienna 136, 11. 389, 30.
Venerandus Auernis sacerdos 390, 2.	Vigilantius litterarum portitor 32, 4. 11 sq.
Venerius Mediolanensis episcopus 145, 11.	Vincentius martyr in Hiberis sepultus XVIII 153.
Venus 270, 24. XVIII 169. 178. 184. XXV 10. XXXII 140.	uirgae tres Iacobi XXVII 275.
Vergilius 156, 20. XXXII 55. <i>cf.</i> Maro.	uirgines sapientes et fatuae 356, 19 sq.; uirgo apostolus 421, 1.
ueris descriptio XXIII 1 sq.	Virinus litterarum portitor 238, 10.
Verii XXXIII 6.	Vitalis martyr XXVII 429. 432.
Veseuus mons XVIII 510. 541.	Vlixes 121, 21.
Vesta XXXII 128. 143.	Vonones Parthus III 6.
Vfens XIII 62.	Vulcanalia XXXII 139.
Victor litterarum portitor Seueri et Paulini socius 160, 8. 18. 162, 5. 163, 18. 165, 25. 166, 14. 19. 167, 4. 19. 223, 15. 229, 22. 25. 230, 22. 234, 22. 240, 25. 241, 1. 9. 11. 19. 244, 6. 10. 245, 14. 251, 21. 267, 11. 279, 3. 285, 5. 291, 22. 301, 16. 363, 22. 364, 3. 24. 365, 10.	Vulcanus XXXII 135.
Victor qui et Valgius 391, 30. 392, 4.	Vranus litterarum portitor 198, 5.
Victricius Rotomagensis episcopus 128, 7. 134, 10 sq. 136, 11. 316, 18.	Vrsus Paschasii comes 130, 5.
	Vtica XVIII 144.
	uxoris officia XXV 31 sq. XXIII 690 sq.
	Xenophon 120, 22.
	Xystus 290, 20 (adn.).
	Zacharias VI 27. 109.

III. INDEX VERBORVM ET LOCVTIONVM.

A, ab: ab infirmitate superatus est 168, 27, potionati a uino 351, 13, a bello indomiti XVII 210, ab hostili sancta profana manu XXXI 344, periclitari a falsis fratribus 8, 5 *saepius*; — destructus est a superbo, adsumptus in humilem — inanitus a diuite 331, 20 sq., quem a familiaritate carnali in aeternam necessitudinem formauit 61, 10, in spem sanitatis a praesenti aegritudine fouebatur 31, 22, quem ab indigno uocauit 9, 13, ab humilis (= ut humilis) celsa promerebitur XXIII 737, habitu mutatus ab atro XVI 294, inmutari a se XXVIII 325. *cf.* 234, 4, a generosa institutione degenerare 147, 11, mori ab clementis mundi 383, 17; spem copiosam habere a sancta Siluia 268, 2, quid a me metuis famem? 71, 21, a nobis saluta 42, 8, ingrediens pe-

netralia ab ipso culminis introitu XVIII 384, tantis ab interuallis ultimi orbis excita 25, 16, quantum a terris opulentiae suggeris 106, 24, fons nos ab interno rigat 95, 9, discere ab historia XXV 144, robur membris accessit ab aeuo VI 219, est ab illo nomine crimen X 215, a fluctibus saeculi emergere 12, 4, pio petra Christus ab ubere fluxit XXI 679. *cf.* XXVII 105. App. III 11, dispositi a saeculis sacramenti ordo 189, 9, praeparati a uetustis saeculis filii XXI 231, a fide nostra solacium de fiducia resurrectionis habeamus 91, 11; — apes a rore caeli mella contractam pectore nubem ducere in parentem XI 15, ab infirmis confundere fortia XVI 130, celebrare diuerso ab ore 290, 16; — prope- rauit in lucem a nocte XIII 50,

- Jordanis a facie diuinæ restitit arcae XXVII 520, cuperem calcem ipsum a me transire 11, 8, a iuuenta singulariter sedere XXIII 727, a calumniis requiem capere 27, 17, a nobis Romæ zelotyporum incendia longinquitas urbis extinguit 33, 6, longum tibi multa dilectio fecit mora hiemis a nobis (= *fern von uns*) silere 159, 24, ieiunatur ab operibus tenebrarum 378, 22; — animam a confusionis nuditate munire 248, 12, discrimen a discrimine tutum parauit XXIII 296, saluos nos faciat a pusillo animo 187, 21, a machaera noxiorum dogmatum conseruet intactam fidem XXIII 675, longe secreta teneantur ab usu XX 297, non timebis ab ira 309, 15, a morsu metuens 215, 6; — malus ictus securi proiliuit a uulnere 391, 26, blandæ pietatis ab ira mente manens placida XXI 755, longa ab oris tui panibus fames 139, 10, felix a peccatis egestas 99, 10, ab eiusmodi filiis sterilitas 240, 13, a cibo inedia 166, 11. *cf.* 378, 22, multa a patriarchis exempla 103, 12, ille diues a tartaro 308, 12, Theridius munus a Christo mihi XXIII 382; — exsortes animæ carnis ab occiduo XXXI 306, a rege secundus XXXII 78, a caritate dissimiles 362, 14, a fide naufragus 7, 25, desperatis ab ope uel manu sua fructibus 377, 25, purus ab occultis V 74. *cf.* 266, 11. 452, 18. XXIII 92, defraudatus a corona XXI 152, ab oraculis sacer heros 168, 22; — separata ab inuicem XXI 167, ab intus eius emicabat gratia XXIII 437, foras a cordibus 176, 26.
- abdicare: sibi totum substantiæ abdicat 306, 4, quos infida deo mens abdicat XXXI 391.
- abesse (= deesse): multis regionibus martyres auferant XVIII 319, eum tibi non auuisse 129, 12. *cf.* nec mortuus aforet XVIII 293.
- abhorrent amore salutis X 168.
- abiectio 76, 10.
- abigere: Hermiam mundus abegit (= rapuit) XV 79, tua fraternæ uota preces abigent 51 us. 92.
- abinde nauis promouenda XXIII 365.
- abiuncta diuersis regionibus 285, 26, procul orbe XVII 291, genere iuuenca XX 389; aliquem a proposito abiungere 374, 6.
- abiurante fide XXI 425, abiurata carnis stirpe 16, 12.
- ablatiui usus rarior:* benedictus domino XXVII 248, adsumptus deo 321, 23, data lex domino XXVI 379, missus domino XX 347, gesta deo XX 347. XXII 153. XXV 28. XXVII 42, apostolo erudiri 113, 8, accitus Christo XVIII 117, propheta deo lectus XXII 114 *sæpius*; — alios se (= per se) falli negans XXII 114, diem coram semet ipso (= per s.) exhibet 102, 5; — caelo in terram relaberis 4, 8. XVIII 24. *cf.* X 58. XVII 298. XXV 238, mente caelo colligit aurum (*contr.* humi manue) XVII 215, aethere manans XXV 203, sensus attollere terra XXII 5. *cf.* 330, 10, caput extulit aruis XVIII 147, terrenis et inferis nos eleuat 82, 2, profundis fluctibus extrahendus 147, 24, Transbeneuentanis finibus huc adueniens XX 378, discedit ille platea XVI 73, continentii litorum in alta processit XXIII 31, iste choro digressus amico XXIII 117, fontes diffuere in multas urbes urbe tua iussit XXI 836, eximere libro 83, 6, maxima multis exerpenda XXI 648, saluus euolabit ignibus VII 36. *cf.* XI 58, ciere Phœbum Delphica specu X 25, superstio hominum doctrinis ueniens 416, 4, longe fieri complexibus XXVII 627. *cf.* X 155. XVII 151; — caelo reponi X 73. XIII 31, deus aethere Christus XXXI 31, terris absentia longa XI 45. *cf.* XVIII 536, dumosa prostratus humo XV 207, Rahab gessit iniqua gente fidem XXVI 133. *cf.* VIII 11, quæ non hac belua turba est? (= in hac turba) XXVI 306, Felicis sinu locati fontes XXI 834, ouium grege statui XIII 131, uehitur ipse milibus lætantium agitator XXIII

801, recumbens conuiuio Christi 94, 11, ferrea iunguntur tenebrosis uincola claustris XV 183, gratia tenebris relucente 30, 2; non carne sed spiritu incedis 36, 15, non carne sed spiritu ambulat 407, 3. *cf.* XXVIII 310, dum refrigeramur in spiritu, etiam corpore reficiebamur 130, 1, deum timeamus in hoste, absit ut hoste metus quem formidare meremur XXVI 75; — qua potestate (= sub q. p.) cum omnis creatura pareat 117, 21; — *abl. comp.*: iam prior hoc liber XVI 17, deus nec se minor est XXVI 381, humano sensu minor 369, 6; — *abl. abs.*: desperante medellam — Felix adest XXIII 197; — conuenienter dictum est timore diuino 81, 7, terrenae possessionis usu facere participes 101, 18.

abnegare (= negare) 415, 9. XXIII 96 *saepius*.

aboliitio 83, 2.

abortiui fetus 254, 3.

Abraham: Abrahāam XXXI 488, *gen.* Abraham filii 401, 10 *saepius*, filii Abrahāe 405, 3, honor generis Abraham 410, 4, *dat.* Abraham patri 406, 21.

abrumperē se periculo XXIII 157, abrupta mortis XXIII 71.

abscidere (= abscindere) 4, 22. 66, 24. 67, 1. 402, 11.

absis: *gen.* absidae, *accus.* absidam, *abl.* absida 291, 4. 6. 21. 23, absidem 286, 4.

absitus procul XXI 405.

absoluere (= soluere) morbum 90, 9, metus VI 273.

abstemius 156, 6, uino VI 68.

abstrusi martyris solium XXI 587.

abunda tuis aqua potibus XXI 787.

abusio (i. e. abstinentia) licitorum 319, 20.

abuti (= abstinere, non uti): abutens licito 319, 18, dulcibus ac speciosis abutitur 80, 10, simplici sensu non abutendum est 402, 18.

abyssus: ab̄ysis XVIIII 651. XXXI 330.

acceptare officium 145, 6.

accepto ferre alicui aliquid 26, 25. 68, 12.

accedere: ora tua accessi XI 13.

accidua aegritudo 126, 11, accidui index XX 137.

accinge delectum pubis 240, 18; operam fossionis accingi iussit 272, 25. *cf.* App. I 115.

accisio (comarum) 168, 6.

accitus (= obitus) 89, 6.

accola (= incola) caeli XII 2.

accomodus XVIII 197.

accorporare 19, 10.

accubitus (= mensa) 93, 7.

accumulare (= addere) orbibus duobus lustra tribus XXXIII 116.

accusatiuus: Italiam profectus XV 58, sacrum huc uenere locum XX 337, adcurrimus aulam XXVIII 112, abrupta mortis incidentes XXIII 71. *cf.* XI 13. XII 29. XV 64. XVIII 355. — corpuscula parua aspero tegmine armati 56, 2, oculos mentis obsutus 170, 3, uultus demissa pudicos VI 114, regios cultus atra ueste mutatus 90, 7 prauo rectum, religiosa profanis, luxurie parcum, turpi mutatus honestum X 272, (Pyrenaeus) Narbonensi nomen magis quam iugum horrendus interiacet 9, 27, pia conditus ossa sepulchro XIII 97, sub altariis artus conditur 281, 13, dies innumeris lucem geminata lucernis XIII 103, conpingitur artus sentibus XV 207, tellus niue tecta, solum niue siluas culmina colles compta XVIII 20 sq., uela coloratis textum fucata figuris XVIII 32, (urbs) populos effusa fideles XVIII 114, membra substratus es 134, 14, paupertas caput adclinata XVIII 259, artus in mollia fulcra refusus XXXIII 39, suffusus pectora suco XVIII 38, tremunt liquidos crines XVIII 421, furaces post terga manus nodata reuinctus XVIII 523, sanatus carnemque animamque XX 234, relaxatis uestigia uinclis XX 241, tincta comas animae et mentis caput uncta XXI 70. *cf.* XXV 64, linea laquei summum dentata XXIII 156, praenotati ora XXIII 141, accisus comam XXIII 590, capillum ad cutem caesi 155, 15, mentem reiectus lumine XXIII 678, uestiti

- lumine corpus XXXI 575, ornetur castis animam uirtutibus XXV 53, compta ingenium XXV 50, turritum aedificata caput XXV 86, refusa comam XXV 128, transfixus tempora palo XXVI 127. *cf.* XXVII 435, uarias distincta figuras XXVII 474, longum reserata latus XXVII 484, captiua corpora deprensi XIII 30, impositis subiecti altaribus ora XXVIII 114; — erile conformes decus XXVIII 940, pauperes spiritalia (?) 337, 10, plenus pectora Christo XV 174, anxius pectora XV 282. — omnia tibi impar 15, 10, omnia potens 215, 19, pro honoribus omnia uanis XV 13, minor omnia XVI 242, deus omnia Christus XVIII 643, ponere solum omnia summa deum XXVI 152, commune caput stet in omnibus omnia Christus XXV 187, Christus deus omnia cum patre concors XXXI 85, filius ille dei cuncta manente deo XXXI 138, unde domum uel qui genus XVI 18; — factis iter omne campis XVII 81, ire, pergere uiam XVI 21. XVII 137. XX 375. XXXI 120. 558, incerta reptantem 21, 9, toruum micare oculis XXX 53, fragrare unguenta 192, 21, terrena sapiens 81, 11. *cf.* XX 421, spirare XVIII 303. *cf.* XIII 47, mortis pabula uiuens X 135, mortem emori 382, 23, diuina ualere X 47.
- acetum satirae mordacis X 263.
- aciem (= oculos) per hiantia claustra inserit XVIII 369, ipsa acie uidebimus 293, 12.
- actus (= res gestae) 115, 16. 211, 26. VI 284. VII 28; (= agendi ratio) 387, 15. 424, 8. 9. X 143. XVIII 383. XX 368. XXVII 350; caelestis actus examinis XXIII 118, quae ante sanctis in figuram gesta sunt, nobis in actum scripta sunt XXIII 640.
- acumen: poenalis acumine lectus XV 186; acumen uisus App. III 71.
- ad (= apud): nostri sis memor ad dominum XXXI 596; — ad sacerdotium consecratus 17, 1, ad frugalitatis annonam militamus 45, 3, ad iustitiam deputabatur conclamatio 96, 10. peccatrix ad ueniam iustificatur 189, 8, fides ad iustitiam deputatur 401, 9, infirmitates tuae non sunt ad mortem 108, 9, ad Iudaicae deprauationis typum percussi 207, 11 (lignum crucis) ad fidei gratiam haberi datur 274, 9, quasi ad compendiosum locum eligenda sententia est, quae ad totius iustitiae breuiarium profertur 446, 18 sq., ad condignas grates ne dubiam suspende fidem VI 81, ad delicias cantare VIII 12, mercedem officii praesidia ad priuata domum sibi quisque referunt XVIII 357, ad nostrum seruire bonum XXVI 251, ad saucia corda medella XVIII 257, cinis horret ad escam XXXI 419; — nycticora congruit ad pauperem maestum 347, 11, tradit ad Aemilii pignora manus XXV 226; — ad hoc mens nulla caligat 218, 24, fatemur nos gemuisse ad infelicitatem nostram 240, 12, ad domini miracula antiqui tremuere patres XXVII 36, ferus ad nostrum uatem XVII 133; credamus ad iustitiam, confiteamur ad uitam 362, 7, contentus ad omnia XVI 275, ad omnia concordare XXI 342; deus uitens ad humum XVII 158.
- adaequare salebras XVII 83.
- adapertio oris 74, 8.
- adcommoda nomina uariis monstris XVIII 99.
- adescere: lumen adescit mentibus 41, 18, oneribus aliquid adescit 161, 9, hoc uoluit fascibus adescere suis 285, 8, sacras spatias adescere caulas XXVII 491.
- addicere: quem caecitas addixit alieno pedi App. II 46.
- adducere (= addere) meritum 132, 8, addicta (= damnata) anima App. III 92.
- adeps frumenti 309, 19.
- adesse (= esse): si certus esses tantum te adhuc adesse uicturum 231, 5; — adesse debemus nostrae salutis 232, 1.
- adepus fidei 293, 20.
- adfecta (= ficta) canere XX 28.

adfigere: uestigiis uniuscuiusque comes adfigitur 310, 14, se adfigere deo 210, 14.
 adfore (= adesse): fures adfore credens XVIII 360. cf. XVIII 298. 507. XX 268. XXV 153.
 adfundere: quid adfundam rorans tibi 51 us. 81.
 adgaudens tibi dicit 337, 4, caelicolas Christo adgaudere ministros XVIII 14.
 adhuc (= iam) te nemo non credit 281, 7.
 adiacentes pectori suo tangit epistolas XXIII 271.
 adimplere defectiones fidei 166, 22.
 adimpletio 220, 22.
 adinventiones 4, 14.
 adire aliquem alloquio, epistulis 40, 2 *saepe*, dispendium salutis adire 303, 18, crimen XVIII 441.
 adiutorium 61, 21. 302, 7. 361. 21. 392, 6.
 adiuuare: dei uoluntati nostra potestate adiuuemus 461, 12.
 adlabi portum XXII 363, portui XXIII 267.
 adlapsus tacitus 141, 5. XXV 157, conspiciuus XXVII 95.
 adlidere: erigere adlidos 199, 18.
 adligat dens fluuios pruinis (Boreas) XVII 202.
 adloquia (= litterae) 1, 12 *saepe*.
 adludere: quos adluit aestus XIII 56, possessio adluitur 403, 20, adludent delphines XVII 121, epulis adludat inemptis III 15, sibi solitos adluere tactus credula XX 407.
 admeabunt monstra lasciuo natatu XVII 119.
 adnascitur nobis noua res XXVIII 1.
 adnexa tecum mens XVII 3.
 adnuere munus 41, 15, prospera XXVI 250.
 adolere ignes VI 37, lumina XIII 100.
 adopertio uirtutis 92, 4.
 adorea confessoris XVI 232.
 adoro (= oro) XXVI 300. XXXIII 17.
 adpetitus bonorum aeternorum 330, 3, negotiationis 309, 22.
 adquisitionis tantae auctores 239, 23 (cf. acquirere 7, 4. 213, 17. 225, 12. 327, 15. XX 291).
 adsalutare 311, 13.

adscendere excelsa uirtutum 55, 19.
 adscribere in libro uitae 96, 22.
 adsensor fraudis 199, 14.
 adserere: poterit nos uel humilitas confessionis adserere quasi modestos apud dominum 250, 24, labor in proximis adserendis 342, 13, ille preces nostras adseret XXVI 214 *saepius*.
 adsertio fictorum 77, 8.
 adsertor causae peioris 4, 7, opinonium 116, 2.
 adsignare (= confirmare) 105, 25. XXV 17.
 adspergi (= impleri) calicibus minutis 154, 8.
 adsto limina XVIII 453.
 adsumptio corporis 318, 17, naturae 157, 19.
 adtactus 244, 1.
 adtenuatio 142, 16.
 adtiguus 272, 3. XV 219. XVI 158. XXI 384. XXVII 454.
 adting(u)ere oleo 162, 8.
 adtollere sensus XXV 5, ipsum apostolum adtollebas gaudio 94, 19.
 adtrita uis animae XV 216.
 aduena turba XXVII 550, omnis terrae aduena 87, 13.
 aduersis (= in rebus adu.) stare App. I 111.
 aduocatio praepotens 237, 21.
 adulant pectus XVIII 421.
 adultuli Babylonis filii 372, 6.
 adusque sepulchrum XVIII 100; adusque porrigit XXIII 67.
 aedificare nouitatem uitae 212, 18.
 aegrimonia 36, 9. 111, 13.
 aemula pernicitate contendere 149, 12, bene comparantur illarum abietum aemuli crines 185, 5. cf. 248, 24. 348, 12. X 257. XVIII 217. XVIII 20. 247. 333. 338.
 aemulemur pellicano 349, 5.
 aequor ponti XII 20; exstabat in aequore claro XVIII 557; aequore (= spatio) maior XXVIII 54; isto fundendus in aequore sermo XXVIII 12.
 aequoreum nectar II 9.
 aërius XV 49. XVI 136. XXVII 79, aëria phantasmata 152, 4.
 aestimare (= iudicare) 386, 1. 411, 8. 427, 16.
 aestuans quietis et latebrae suae 261,

- 5, aestuantium curae 273, 8. *cf.* App. I 18.
- aestus (= cura) 76, 13. 245, 4. 387, 13. 401, 5. X 67. XVII 178. XXIII 340; sub aestu (= aestate) XXI 779.
- aeterna dies 308, 10, aeterni dies XVI 16; aeternum cogitare 230, 26; uenturi aeternum saeculi X 180, in aeternum largitus diuina 62, 19, cum coniuge aeternum placeas domino 104, 7, animam gehenna torquebit aeternum 355, 11. *cf.* XX 279. XXI 691. XXII 73. XXIII 598. XXV 241. XXXI 615. 632.
- aetherius honor XII 9. XXVI 34.
- aeuum = aetas, tempus: a quò studio aei quondam tui non abhorruì 47, 19, uita aei breuis 165, 15, longum aeuum XIII 122. XVI 299, quantum erit aei XVIII 82, omne per aeuum XIII 90, in aeuum XXXII 214; dies aei patet VII 45, praesentis aei trames X 68; corporis aeuum XVIII 184. XVIII 288; antiquitas aei 272, 13; maximus ueteris aei VI 308, aeuo iunior 21, 20, aei minor 189, 13, aeuo antiquior V 4; tantis numquam retro conditus aei XXI 574; Christi memor, inmemor aei (= saeculi) XV 173, aei pondere tardior 150, 7.
- affectus (= amor, uoluntas) 18, 9. 23, 18. 24, 5. 38, 5. 40, 18. 86, 20. 73, 23. 85, 11. 112, 3. 319, 15. XXI 271 *saepius*; affectu magis quam iudicio sentiens 53, 4, affectu currendi par 150, 7, affectus uoluntatis 112, 14, uoluntarius 250, 19, obsequii 188, 10, largitatis 306, 25; compensatio affectuum 254, 6, utrisque diuide affectus XVII 326, dissimiles sociare affectus VIII 21.
- affectio: corporalium necessitudinum 61, 22, sensuum 112, 4, piissima 144, 24; ad affectionem tuam litteras fecimus 143, 10, accepimus litteras sanctae affectionis tuae 57, 9.
- affluere opibus 107, 2, lacte pietatis 370, 2, donis XXI 570.
- agere (= uiuere) 30, 4. 38, 6. 83, 25. 85, 7. 183, 4. 281, 25. 386, 3. XV 101 *saepe*; rectas agamus semitas VII 46; — (= facere) uulnus XXIII 273, caedem 173, 29, bona XVIII 163, flumen 279, 10, documentum diuini muneris XXI 751; pascha agitur 274, 1, circumcisio cordis spiritu agitur 407, 6, de tumulis agere pia dona XVIII 309, quibus gladiatores perimas agis (= conducis) 97, 14; se captiuos agunt App. I 68.
- agger: aggeres egerere 219, 18, latentem exuis aggeribus densis XXI 803; (= uia) XII 25. XVIII 501. 566. XX 35. 87. 379, sternit aggerem silex XXIII 394; Pyrenaes agger 9, 27, agger ruderies XXVIII 270, caespitis XVIII 146.
- agitare (= uiuere) X 161. 197.
- agitator Israel deus XXIII 802.
- agmen: porticus angusti qua tenditur agmine tecti XXIII 120.
- agninae cateruae XXXIII 93.
- agnitio dilectissimorum 240, 5. .
- agnitus ueritatis 123, 4.
- agnouisse (= nosse) 18, 12.
- albertibus propinqua messe regionibus 104, 14.
- algere: nec algentes nec aestuantes 245, 6.
- algu et calore App. II 15.
- alimonia 73, 11. 184, 24. 296, 6.
- aliquarum gentium rex 225, 16; non temere sinistrum aliquid audire 449, 1, sinistri aliquid 453, 20.
- alius (= alter) 282, 22. 290, 21. XXVIII 26. 158 *saepius*, aliud stipendium XXIII 263; alter—alius 248, 2; alio destinatus 9, 2.
- almus (pater, Iohannes, Sion, confessor) VI 300. 315. VIII 9. XV 235. XXI 7. 543. XXV 201. XXVII 617. XXXI 583.
- allophyla mulier XXIII 549, allophylum populi XXVI 71.
- altaria (= altare) 281, 13. 283, 24, altario deseruire 11, 13.
- altiugi montes XXI 713.
- altipeta leuitas 82, 3.
- altitudo aeterna XXIII 484.
- altor XXI 773. XXIII 706. 865.
- altus (Christus, dominus, iudicium, uirtus, crux) XV 69. XVIII 440. XX 223. 287. XXI 825. XXVI 346. XXVII 499; alta 179, 10, terrae alta 381, 21, mundi XXIII 460.

- 462, altum profundum II 6, altum intutum XXVII 307, alti huius saeculi 381, 20; — alte cumulare undas XXVII 524, altius est locutus 367, 6.
- alueus cordis 150, 10.
- alumnus collis XVIII 93.
- amandare XVIII 428. 658.
- amans: amantissimus 43, 5. 358, 21.
- ambages molarum 170, 4, insularum 396, 25.
- ambit solis circulus VI 116, domum regalis affinitas 430, 7, sacra gloria XIII 114, gratia sepultos XVIII 192; pretio ambiri XXV 100.
- ambitor aeternae laudis 97, 12. App. III 84.
- ambitus uolatus XXIII 877, crux Christi digno ambitu consecratur 273, 24. cf. 371, 4, ambitus seruitutis 195, 24, luctuosus 254, 22.
- ambrosii odores XXXI 531.
- ambulare aequor XXXI 124.
- amicæ umbræ VIII 6.
- amodo resiliere VIII 28.
- ampliare horrea XXIII 833.
- anipum corporis XXVIII 21.
- anacoluti exempla* 7, 20—8, 3. XIII 15.
- angariavit iumentum in uias duras 317, 5.
- angelicus 131, 15. 241, 15. VI 318. XV 346. XXXI 40. XXXIII 70.
- angustare 268, 15 *saepius*.
- anhelare sitim 372, 1, somnos XXIII 170, ultima uitæ XVI 29.
- anhelus XV 278. XVIII 427. XVIII 281.
- animantia inrationabilia 303, 7.
- animos dubios corde pellere XXXI 168, animis in paradiso deambulat 104, 19.
- anne XXI 49.
- annosi loci XXVIII 211, a. siluæ App. I 37.
- annuere pia uota XXV 230.
- antecessor XVII 170.
- anteuertere (= præferre) 28, 20. 159, 16. XXIII 723.
- anteuolare XV 192, tarditatem 70, 22. 258, 8.
- anticipator mundi V 9.
- antistes XV 132.
- anxietudo 85, 28. 109, 16.
- anxia tempora 39, 4.
- apophoreta 39, 4.
- apostolici oculi XXXI 370.
- applaudit sibi aliquis de nobilitate generis 452, 3.
- apricare aliquem tecto et cibo XXIII 312.
- aptus (= dignus): munus aptum fide feci 85, 24, aptum opera in ipsum sua nomen inposuit 392, 5, apta Christo insignia XXIII 784; apta morti cogitans XXIII 83, carmina castis choris apta VIII 15.
- apud Barcionem 17, 3. cf. 261, 5. 267, 13; si tu apud te esses 326, 13, apud mentem tuam 342, 2, apud hoc saeculum 217, 10, apud dubiam terræ fidem 104, 24.
- aquosum adulationis 80, 15.
- arbitrator deus XXVI 89, ignis VII 32.
- ardet furor in urbibus XXI 18, ardentia uota 427, 18, Tyrio murice uestis ardet XXXI 466.
- ardor (= studium) 226, 21, habendi XXVIII 291.
- arduus conditor XXI 230, ardua mens 151, 4, ardua sensu et digna cognitione 388, 11.
- arenae (= circi) gloria 97, 11.
- arida istius orbis 297, 20.
- armentale pecus XX 389.
- aromata 190, 6, Christi XXVII 168.
- arripere (= aggredi) nefas XVIII 451. cf. 391, 24. XXI 619.
- articulata uox XXVIII 1, articulati pedes 149, 16.
- aspis extractus XVII 268. cf. Prudent. c. Symm. praef. 36.
- ast *in initio hexam.*: ast ego VIII 8, illum XIII 114. XVIII 138, alii XVIII 35. XXVIII 26, aliud XXI 313, ubi XVII 25. XXVII 365, 49 us. 19. XXXII 173.
- astrum priuatum XVII 146.
- astu callidus XVI 111.
- atomum segmentum 268, 14.
- atrae iniquitates XXI 181, atro frigore XXIII 4, atri sectores XVI 88.
- attonita urbs 49 us. 38.
- auctibus indeprehensis comesta subplens 93, 17.
- auctoritates exemplorum 91, 14.
- audere: non audendus dici frater 172, 5; opus perfectionis ausi su-

- mus 8, 10; grande ausum XVIII 395. *cf.* XVIII 607, XX 374; ausim dicere 64, 4.
- audire (= uituperari): ne uidere serus audisse 85, 5.
- auditor primus repromissionis 87, 7, euangelii 28, 15.
- auditus: nouus in isto auditu XVIII 386, auditu miranda XXIII 97, auditus (= aures) pulsare 44, 12.
- aure epistolas XXIII 429.
- auersio saecularium rerum 179, 20.
- auerti (= repudiare) 63, 19. 292, 19. VIII 29; Christus auertitur altis XXI 485.
- augmentum patrimonii 2, 5, caritatis 34, 12.
- auia rura XXIII 29, auia colere X 158, per auia XV 223.
- aureolum tubellum 269, 2.
- auritus calix XXIII 128.
- austeritas legis 184, 13.
- aut: siue—aut 281, 23, (= an) XVIII 274.
- axis: quo me locarit axe XI 59.
- Bacchatur licentia 170, 28.
- baiulae piorum nubes XXIII 934.
- balat alleluia ouile 280, 19, Felicias nomen XVI 281.
- barca XXIII 95.
- beare 394, 27. 400, 10. VIII 50. XV 74.
- beatificare 342, 18.
- beatitudo tua (*titul.*) 145, 15 *saepius*.
- bellisouo uenientes flumine pugnas XXVI 425.
- beluinum corpus XXIII 223, cor 169, 22.
- bene uersa domus XXVI 333, aut in male cura aut bene amore anima comeditur 299, 12 (*cf.* male); bene quod 276, 24. XXVII 15.
- benedicere aliquem 433, 1 *saepius*; benedictus 18, 5. 19, 4, benedictus domino 241, 9. 379, 13 *saepius*.
- benedictio 94, 1. 110, 11. 142, 9. 251, 11. 267, 14. 402, 22. App. II 70. 75, benedictiones 160, 21.
- beneficentia 295, 16. 307, 1.
- beneficium (*Gefälligkeit*) 15, 16. 112, 17.
- bestiae indomitorem sensuum 362, 2.
- bibunt Vntem Sarnumque XIII 62, bibere sensum altiozem 151, 15, conspectum XXVII 271.
- bibulum lumen XXIII 150.
- bicolor ruina XXVIII 163.
- bicornis crux XVIII 610.
- bifores arcus XXVII 374.
- biformis crux XVIII 609.
- biuges fabri XXVII 385.
- bimaris Calpe X 280.
- binus natalis XXVII 152, binum agmen XXVII 210, binae historiae XXVIII 23.
- bipatens spatium XXVII 481, bipatentes ualuae XXVIII 153.
- bipes ueredus 241, 2.
- bis geminus 30, 15. 292, 17. XXVII 378, bis geminatus XXVIII 185, bis congeminatus XXXI 5, bis medicus XXVII 425.
- bissenum agmen XV 262.
- biuium: sermo in biuium patet 354, 18.
- bonus dominus (*de deo*) 369, 16 *saepe*; haec bonus accipe uota 281, 26, bona uoti mens patris X 267.
- bos: *gen. pl.* bouum 299, 24. 26.
- botrum suauitatis 367, 27.
- bractea fulua XXV 125.
- brauium supernae uocationis 55, 6.
- breuiare sermonem 324, 20.
- breuis: in breui 322, 19. XX 237 (*cf.* breui 72, 12. 272, 26. XVIII 204. XVIII 589); breui stilus retro ductus XVIII 624; breue quidquid homo est X 288; tuguri breuis interiectu XXVIII 67.
- brumae gelidae tempora XIII 16.
- buccas deducere 155, 9.
- buccellatum 45, 2.
- burico uiliore asellis sedere 259, 5.
- busta pecudum ara fumabat 270, 14.
- byssi fila XXIII 789, bysso uestis contexta XXIII 787.
- byssina stola XXIII 783.
- Caccabata aedificia 284, 16.
- caecare prospectum XXVIII 66, refugo lumine mundus caecatus XXXI 339, fidem poena caecabat 420, 12.
- caecator aquae Amalech XXVII 619.
- caecum carcer XV 195, periculum XXIII 155.
- caeles XXI 130. XXIII 773, caelitate mensa XXVII 403, thesauro XXI

- 507, ope XXVIII 25, caeliti stirpe XI 64.
caelestis: *gen. pl.* caelestum XVI 15. 214. 277.
caelicola XVIII 14.
caelicus App. II 63.
caelifui fontes XXI 833.
caelitus paradisi horti XXVII 207.
caelos penetrauit XVIII 651.
caesus (= occisus) martyr XVIII 150.
calcaneum 215, 7.
calcarea fluenta XXVI 377; (= contemnere) XVI 254. XVIII 92. XXVI 26.
calculus congruit 246, 4.
caleant mens fidesque deo XIII 11.
calicli uitreoli XVIII 416.
caligat intellectus 421, 15, obscuritate cuncta animalia caligant 347, 3, caligare putat XVIII 401.
candidare 353, 21.
canere: morum sanctitate canuerat 89, 8; canentes terrae XXIII 5.
canina facundia 29, 4.
canities 403, 5, gestat apostolicam pectore canitiam XXV 218.
canorus XXIII 28.
cantharuli XVIII 463.
cantilena anilis fabulae 118, 15.
canus: cani anni XV 172, honores XVIII 21; cani (= senes) XXIII 893; spargit canis caput 345, 16, ipsam in canis (= senectute) uelocitatem mirati sumus 154, 5.
capacitas fidei 353, 14.
capax dei 120, 10. *cf.* 227, 8. XV 106. XVIII 346.
capere: naufragorum aerumna capitur 115, 25; similitudinem diuinam capere 209, 14, nec iam se capit ipse XV 175; mereri non capit VIII 23, ut mori sic obliuisci non capit XI 67.
capessere periculum 115, 23. XXIII 417, damnum 388, 24, mores VIII 24, laudem XXII 28. 162.
caprigenum saetae XXXI 454.
captare aditus 328, 14.
captiuare 78, 21. 319, 1.
captura salutis 147, 25.
captus meriti 106, 15.
caritas tua, uestra (*titul.*) 24, 6 *saepe*.
carnus 82, 16. 263, 10. XVI 205. XXI 171.
caro aestimare 192, 2.
carpere strata Latinae XIII 72.
carrucis nutantibus 259, 7.
cassus praedae XVIII 364, opum XXI 500, uirtutis XXIII 148, uotis XXVII 29; cassa fides XXVII 548, cassi errores XVIII 240.
castificum lauacrum XXVIII 188.
castimonia ieiuniorum 436, 13.
casus: nomen casumque XXIII 232; Satanae XVII 233; (= res accidens) 28, 28. XX 93; nomina casuum 124, 4, nocturni casus XXIII 323.
causa (= inanis) pompa XVIII 44, gloria XXV 193, cauae opes XXIII 906.
causa: *abl.* causam XXXII 44. 116; (= uis): excitis ab operto puluere causis XXI 560, suam loquar ordine causam XXI 583.
causari XV 246.
cedo ut deceant XXV 137.
celeuma nautarum XVII 109.
censere: ipsius presbyter censear 17, 7; (= aestimare) 26, 1. 123, 14. 392, 2. XVIII 63.
censoris acerbum X 11.
census (= patrimonium) 306, 1. XV 340. XVIII 51. XXI 418. 495.
centenus fructus 137, 11.
cerati papyri XXIII 119.
cernuus XXIII 401.
cervical 372, 15.
cerula fronte 93, 5.
cessare: coniunx effeto iam cessabat in aeuo VI 49.
cete tremefacta XVII 117.
chelys XX 59. XXI 327. XXII 9. App. I 11.
chirographum mortis abolere 172, 25.
choreae XIII 109. XXI 83. XXVI 44.
chrisma 188, 24.
christicolae 288, 5, Constantinus cum conderet urbem et primus christicolam gereret XVIII 331.
christorum domus XXV 239.
cibare XXVI 244.
ciere Phoebum X 25. XV 31.
cilium XXIII 167.
cineris imber XVIII 18.
cingere: crux cingitur orbe coronae 289, 8; resurgentes gloria cinget XVIII 190.

- circa quaestiones aniles aegrotare 8,
 4. *cf.* 12, 8. 13, 10. 189, 24 *saepius*.
 circum iacere prophetam XXV 259,
 uestigia circum XXVI 258.
 circumägunt XVIII 42. XXVII 361;
 — circumactus uolatus ambitu
 XXIII 877.
 circumfixa munera per columnas
 XVIII 408.
 circumflui senatores 259, 6.
 circumlatrant nos uerba 2, 18.
 circummetata cuncta colonis XXVIII
 88.
 circumsona aestu maris Gallia XXI
 406.
 circumsonat Latium unda XIII 57.
 circumstantiae 266, 4.
 circumstat limina terror XVIII 97,
 iacentem turba XX 95.
 circumuolare aras XVIII 75.
 citra uerbera castigationis euadere
 109, 8.
 ciuica caritas 291, 15.
 clamare (= praedicare) XVIII 24,
 349. 564. XXVII 448. XXXI 246.
 clamorosus XX 182. XXIII 47.
 clarere 239, 8. XV 127. XVIII 598.
 clarificare XVIII 304. XXXI 380.
 clarificus 19, 18.
 classis (= nauis) XXIII 78.
 clauante ferro robora XXIII 103.
 claudit metus uias 364, 7, tempora
 uitae XVIII 73, claudit omnes in-
 fidelitas XXIII 467. *cf.* 570; claud-
 entem (= claudicantem) iussit
 exsurgere XX 245.
 cliuosus 276, 10.
 coaeternus 151, 5.
 coanhelare anxietudini 85, 28.
 cogere: non cogitur libertas sed sua-
 detur 220, 11.
 coepisse: quo coepti sumus perficia-
 mur 220, 7, coepta moenia XVIII
 333, turris XXVII 606; coepta
 XXI 662. XXII 26. 149.
 coetus pii XVIII 520. XX 193, im-
 piorum VII 2. *cf.* 293, 3. XVI
 193. XVII 278. XXVII 96. 546.
 coexultare gaudio 109, 25.
 cogitatus peregrinationis 26, 16.
 cognitio (= iudicium) 226, 2.
 cognomen: Hermia cum fratre sui
 cognomine patris XV 76.
 cohaeret lingua VI 98.
 cohospes XXIII 385. XXVII 438.
- cohospitare 280, 27.
 colere alio orbe XXI 405. *cf.* 389,
 terrae medio XVII 250.
 collyrium 379, 8. XVIII 34.
 coma perenni lignum VII 12.
 comare amans pinus celsis iugis XXI
 299.
 combibit unda nauem XXIII 111.
 combinabamus cum fratribus 64, 23.
 comeditur anima in cura 299, 12.
 comitabilis error X 291.
 comitamur multorum comitum uiam
 443, 22.
 commaculare VI 164.
 commeatu (= mora) 59, 13. 90, 30.
 145, 7. 417, 18.
 commembrata compago 375, 9.
 commercerere XXI 401.
 committere in dominum 73, 10; com-
 missum peccati (*contr.* meditatum)
 fugiamus XXVIII 241. *cf.* VI 262.
 committere equum onagro XI 35.
 commodare 274, 12. 295, 19. 296, 11.
 commonitorium 245, 29.
 commori hostibus 176, 13. 198, 2,
 morte 197, 24.
 commortales homines 400, 4.
 commoueri (= moueri) 85, 15. 116, 6.
 communes (= socii) unanimi 238, 9.
 compages 86, 15. 122, 5. XVIII 635.
 692. XX 45. XXI 276. XXVII
 525. 625. XXXI 165. 297. 318;
 compago XXVII 462.
 compaginare 1, 8. 285, 23.
 compallidus 155, 11.
 comparibus uotis XXVII 143.
 compassio 85, 1. 111, 7.
 compassor 309, 6.
 compati aegritudini 32, 7 (*cf.* 31, 13),
 infirmitati 314, 22, dolori 312, 19.
 XV 189.
 competitur Felix XV 134; competens
 (= aptus) 284, 11.
 compingens omnigenas populos in
 unum XX 56.
 complanare cliuosa 276, 10.
 complanatio animae 248, 25.
 complaudere carminibus XVIII 8.
 complere: carnalem alacritatem spiri-
 tali uelocitate compleuit 150, 14.
 compluitur ager 336, 22.
 componere mortuum 87, 9.
 compotiri gratia 125, 24; compotita
 auditum 26, 5.
 compotis uoti spes XVIII 246.

- comprecatio pauperum 96, 11.
 comprobator 114, 20.
 compungere 247, 17. 328, 7. 408, 5.
 conamina religiosa 31, 7.
 concelebrare 9, 19. XXVII 138.
 conceptio spiritus 182, 24, fidei 184, 24.
 conchula 288, 14.
 concisio in carne 144, 5.
 conciuus 230, 22.
 concluditur (= completur) forma 222, 22, sollemnitas paschalis concludit 244, 16.
 concolor XXI 77.
 concreescere: concretus carcer squalore 170, 8, annus XXIII 5; concreta uiarum III 10.
 concretio 427, 28. 477, 11.
 conculcare 97, 16.
condicionales periodi: haec quoque quis spreuit, redeat (i. e. si spreuit) VI 282, uel indigni uel Pharisaei in domum audiam (= si audiam) uenisse 193, 21. cf. 118, 24. IIII 18. VI 286. X 199; — credebamus quia cinis et terra essemus, si—confirmetur 323, 19, si possim, scriptis essem molestior 245, 16; opus accesserat et creuisset 318, 7.
 condignus VI 30. 81. XV 233.
 condiscere 16, 16. 387, 24.
 conditura 162, 25.
 confamulus 138, 2. 204, 10.
 conferta frequentia XVIII 306.
 confictor falsi 151, 25.
 confido parem tibi requiem 203, 18.
 confinia uitae XXVII 133. cf. 286, 22.
 confiteri: confessa gloria Christi XXIII 251.
 confluus XVIII 113.
 conformis imaginis 230, 10, imagini 243, 15.
 confortare 36, 11. 257, 14. 391, 21.
 confouere 17, 5. 191, 5. 454, 19. VI 138. XXIII 321.
 confundi (= pudere) 62, 3.
 congaudere 280, 18. 387, 16.
 congeries multa XXI 802.
 congratulari patientiae 85, 29.
 congrege coetu XX 402.
 congruus 84, 9. 314, 18. XXI 84. XXVIII 232, congrue 166, 12.
 coniuere notis X 319.
 coniugalia uincula 227, 24.
 coniuge mente uos date deo XXXI 536.
coniunctiui rariores: nihil mandauit quam properarent 239, 14, praestat opes saluo desint XVI 281, tu, petes, simus XVII 299; cf. *condicionales periodi*.
 conlaborare 12, 10.
 conm- cf. comm-
 comp- cf. comp-
 conquiri deo XV 88.
 conregnare 271, 9. XXVIII 227.
 consacerdos 145, 3.
 consepelire 197, 22, consepulti Christo 176, 8.
 conserere: pax nos cum deo conserit 316, 7. XX 48; uestis saetis conserta VI 229, litterae gratiarum flore consertae 369, 25, anima spinis 249, 11.
 conseruulus 155, 11.
 conseruus 33, 25. 162, 8.
 consimilis 74, 34.
 consolari pass. 83, 13.
 consona exultatio 323, 17, monasteria pace 131, 16.
 consors omnium ad unum bonum cursus est 215, 26; mentibus consors XVII 335.
 consortia regni XVIII 74, uitae X 105.
 conspersio 70, 5.
 conspiciuus (= uisus) XVIII 201; (= uidens), conspicio subductus ab ore sequentum XVI 89.
 constitutae urbes XXI 260, pedibus constitutis 349, 7; infantem Christo constituere sacrum XXI 315.
 constringere (= obligare) 27, 8. 83, 5.
 consubstantialis 151, 5.
 consulatum Christi militans XXI 252.
 contendere capreis pernicitate 149, 12.
 contenebrare 4, 25. 136, 20.
 contentae paupertatis opes XVIII 283; contentis ad dominum sensibus 179, 19. cf. 245, 22.
 conteri pannis gestiebant 260, 3.
 contestato affectu inter eos numerari 47, 13.
 contigero similis iuueni XXIII 188.
 contigua aula XXVIII 112, aedes XXIII 207, contiguae loquellae XVI 79.
 contignata cenacula XXVII 400.
 continens litorum XXIII 31.

- continentia: tricesimum fructum de uestra inter uos continentia proferentes 335, 12.
- contingentes propinqui VI 183; signum contingere ferro XVIII 709, caelum merito XIII 92.
- contra est in agone terreno 215, 23, contra uidere 295, 12.
- contractor mortis 191, 22.
- contristatio 312, 11.
- contritio 163, 7.
- conuenire (= accusare) 202, 16. 249, 5.
- conuersatio (= uitae ratio) 33, 5. 59, 11. 82, 15. 186, 14.
- conuersio 65, 12. 190, 23.
- coomnipotens 151, 6. 221, 16.
- cooperari 132, 13.
- cooperator 321, 16.
- coopifex 151, 6.
- cōperit XXIII 388.
- copulae (coniugio) misceri XXIII 558.
- corona (*titul.*) tua 15, 18.
- corporaliter 24, 13.
- corporata species 118, 1. 397, 23.
- corporeus 46, 4. 93, 14. 109, 5. 159, 9. 160, 25. 252, 5. 257, 14. 481, 3. XVIII 78. XXXIII 57.
- corpus uitae (*contr.* umbra figurae) XXV 54, corpus feritatis 173, 20; puer corpore 401, 19, paucos annos corpore uixit XVIII 285.
- cors (= misericordia) XXXI 541.
- cote in fluuios rupta XXVI 245.
- creatrix 151, 14.
- creatura 93, 11. 384, 21.
- crebrum coruscare XVIII 421.
- credere deum 184, 7. 195, 25. 218, 7 *saepe*, fidem XV 139, numine in uno XXXII 205; in excelsum se credere XXVII 308.
- credulitas X 280. App. III 195. 196. 240.
- credulus XX 408. XXIII 28. XXVII 330.
- crinitus 155, 14. XXIII 542. 609.
- crispans camera XXVII 388.
- crucifixor 134, 29.
- cruda mens concordiae 368, 23.
- crumilus (?) uiciam miscuit in crumilum 164, 1.
- cubator domini pectoris 151, 13.
- cucullae munus XXIII 390.
- cūi XXV 143, cui (operum cui cassa contulit uitam fides) XXXIII 3, manna cui e caelo XXXII 15.
- culmen (= templum) 280, 4. 290, 23. XVI 194. XVIII 173, culmina 277, 27 *saepius*; te celsum meritis in altum culmen inponet XVII 302.
- culmeus: culmea culmina 280, 4.
- culpabilis XX 368.
- culpator XXX 17.
- cum: homine cum 396, 17.
- cumulare (= augere, ornare) 130, 10. 157, 6. 159, 28. XVII 274. XXI 828. XXV 79.
- cumulus luminis XXX 26, cumulum amoris facere 157, 8, benedictio in coronae tuae cumulum super-texta 109, 22.
- cunctamen mentis XXVII 416.
- cunei (= spectatores) 97, 10.
- cur (= quia) 202, 16.
- curare curationes 227, 4, curas 374, 3, curare famae 453, 8.
- currit musica XXI 102, da uerbo mihi currere uerbum XXI 673, noua currere pocula riuus XXI 685; uitam mortalitatis cucurrerat XXX 12.
- curtalini chlamyde 155, 13.
- Daemon: *acc.* daemona XXV 336, *nom. pl.* daemones XVIII 71. 253. 267. XXV 428. XXVI 428, *acc.* daemones XVIII 232. XXIII 46. 49. XXVI 325, *abl.* daemonis (= daemoniis ?) 234, 18.
- damnum utile facere 230, 14, damnum pium XXI 780; ferrum damni (= damnosum) XXIII 674, damnum comae 400, 15; damnis emere 400, 15.
- dare (= facere, efficere) 142, 11. 291, 16. VIII 10. XXIII 119. 189. 224. XXII 218; (= componere, fingere) 289, 1. XXVII 479; agnosci datur X 137; metus et error hominem altius praecipitare dabant XXXI 80.
- datiui rariores*: uiuere deo 179, 15. *cf.* X 32, mori naturae 147, 25, occidi mundo XV 25. *cf.* 50 us. 67. 355. 8, oriri perpetuis 279, 18, renasci gratiae 167, 3. *cf.* 346, 2, dormire actibus (*contr.* uigilare deo) XXVIII 257, deo sapere XVII 125, uisui stare non usui 304, 6. *cf.* 217, 7. 237, 8. X 135. 287. XXVII 622; de suis deo donis superbis 100, 20, ne me illi accuses 156, 17, domino

effici unguentum 192, 15. *cf.* 179, 26. 195, 11, desperare impio requiem 90, 5, luci tenebras reppulit XXXII 218, oculos caecare caelestibus 121, 15. 180, 1. 5. *cf.* 263, 23; — nostro bono essemus boni 307, 6. *cf.* 68, 10. 168, 21. 244, 25. 307, 26. 413, 15; auxilio uiri uxorem factam XXV 143; coire pecori XVII 257. *cf.* XXXI 294, alicui coniurare 213, 18, iustitiae rebelare 213, 11, dissonare uocibus piis 260, 16, deo dubitare XXXI 252, deo trepidare VIII 25; praeualere forti 168, 27. *cf.* 211, 6. 217, 13; utero excidi XXI 180; impiis fideles discriminare XXIII 298. *cf.* 100, 10. VIII 31; — tectis inducere mendicos 99, 8, litori exponere incolumem 398, 25, muoro salit cilio XXIII 167, gaudentibus inuehi astris XV 152, turba non resurget gloriae VII 25. *cf.* 8, 13. 28, 13. 93, 20. X 267. XV 152. XVI 209. XVIII 126. 205. XVIII 387. XX 118. XXI 748. 851. XXIII 420. 856. XXV 129. XXVII 307. 571. XXVIII 36. 129. XXXI 400; — urbem domo sumit XXVI 224, cretura cibis 93, 11, uersos monachis (= in monachos) latrones XVII 219. *cf.* XVII 222. XXVIII 323; faxit(?) iter omne campis XVII 81, soluere doctis ora modis XV 35. *cf.* 345, 20, libros lectioni habere 19, 7, religioni habere 114, 22. *cf.* 39, 5. 90, 5. 108, 2. 119, 14. 133, 26 sq. 177, 17. 329, 18. 428, 6. XV 180. XXI 457. XXVIII 248, ager leuandis satis imbrem sitit XVII 62. *cf.* 346, 2. XXVIII 222; — liber iustitiae 80, 7. 8. *cf.* 152, 23. 166, 7. 306, 18. XI 29. XXIII 233, tacitus unitatis 121, 7, obliterati memoriae 100, 12; — peccatis mater VIII 55, uobis fratres XXV 195, discors agnis genus 292, 18. XXI 538, supplex Musis X 112. dator 96, 6. 394, 1. XX 204. XXV 238. Dauticus 90, 26. 434, 7. de (= *partit. uel alius genitiui loco*) unum de Alingonensibus 83, 27, de gentilibus philosophi 122, 16. *cf.* 95, 13. 145, 29. 244, 18. 246, 11. 22. 292, 3. 395, 15. XV 182 *saepius*;

— (= *secundum*) 112, 21. 114, 21. 406, 9 sq.; — (= *loco ablatiui*) neque uidere de negligentia tui serus audisse 85, 5, Abraham et Iob de opibus suis amici facti 101, 1. *cf.* 52, 6. 68, 24. 114, 3. 118, 7. 120, 22. 121, 9. 129, 19. 130, 1. 142, 9. 143, 2. 170, 12. 28. 204, 9. 222, 21. 252, 18. 274, 19. 294, 3. 13 sq. 296, 12. 20. 307, 19. 324, 3. 332, 19. 371, 17. 406, 16 sq. X 162. XX 57. XXV 231; — facti de hostibus ciues 12, 12 sq. *cf.* 360, 20. VIII 18. App. III 94; — de uulnere sanatus XX 256. *cf.* 110, 1. 130, 13. 352, 24, de facultatibus affluentibus 19, 2. 165, 26. 215, 11. 259, 16. *cf.* 353, 9. 367, 12. XVI 287, libera de curis X 165. *cf.* XX 161 — de cetero 154, 11. 342, 17, de more XXVI 121, de pleno 86, 9, de proprio 45, 9, de proximo 194, 24, de suo 171, 23 (*cf.* de me mea debita soluo XVIII 47); — de (= *ex*) uia dimicare 27, 23. deambulare 104, 19. decachorda cythara XXI 334; decachorda sonant XXI 274. decantare hymnum 113, 12. deceptor 199, 19. discernere cum aliquo iustitiae iure XXIII 233, (= *certare*) 209, 1. decerpit umbras nostras sidere XVIII 230. *cf.* XXIII 546. declarationis collyrium 379, 8. *declinatio: gen.* caprigenum XXXI 454, (*cf.* 398, 13), superum XXXI 549, Sirenum 186, 25, uirtutum X 52. — *dat.* ullo(?) 231, 10, nullo XXI 722. — *dat.* auditu XVIII 386, sinu XVIII 554. XXI 408, uisu XXIII 98, morsu XX 382, accessu App. III 62. — *abl.* maiori 306, 13. ueteri 147, 17. 245, 23. 280, 11. 288, 20. 370, 8. 392, 9. 409, 15. X 251. XVIII 16. 300. XX 65. XXI 212. 495. XXVII 609. XXVIII 1. 175. 316. XXXI 322, iuvenile VI 107. — *gen.* Moysi 303, 23. 461, 20. Samsu 176, 13. 17, Sion VIII 21. 25. — *cf.* bos, caeles, domus, fastus, hebdomada, hospes, daemones, martyr, materia, phantasma, sanguis. decocta spei gratia 125, 22, decoctior caro 27, 14.

- decoctio onerum 2, 7.
 deducere caput unguento 90, 14, buccas 155, 9.
 defaecatus animus 210, 17.
 defectio inopum (*contr.* reflectio) 304, 10; ingenii defectiones 387, 25.
 deferre (= offerre) 145, 3.
 deficere (= mori) XV 323; interrupta aedificatio defecti 297, 1, defecta materia XXIII 304, mens 348, 18.
 defluente fronde VII 11, mundi defluentis infirma XXIII 459, per omnia prospera defluere 6, 10.
 defore (= deesse) 16, 5. 259, 1. XVIII 2.
 deforis 7, 3.
 defrudatus XXIII 489.
 degener generis XXVII 611, ab aliquo 58, 21. 147, 12. 169, 3. 208, 13. *cf.* 196, 9. XVIII 195. XXXI 52.
 deierando se monachos XXIII 331.
 deinde (= e loco) moueri XX 323.
 deitas 151, 20.
 delectatio delectationum 195, 1.
 delibuta melle sermonis praecordia 1, 2, uerba 340, 15.
 deliciari in Christo 6, 21.
 deliramentum 118, 7.
 demessus racemus XV 294.
 denique (= igitur, itaque) 87, 2. 195, 19. 264, 26. 336, 2. 356, 22. XX 86. XXI 668. 741. XXIII 302. 325. XXVII 470. XXXI 193. XXXII 124.
 densetus XVIII 123. XX 340. XXVIII 42.
 depascitur fames animalia 303, 11.
 depastio 59, 10.
 depictae (= pictae) cerae XVIII 410.
 deplere sentinam 391, 29, laborem 35, 10.
 deponere apud iudicem querelam 403, 24, fraude aues 350, 22; depositus (*de aegroto*) 365, 8. 393, 25. XV 353 (*contr.* compositus).
 depopulatus *pass.* 367, 12.
 depretiatus XXV 56.
 deputare (= destinare) 169, 11. 391, 8.
 der repente 460, 30.
 deserit nubere uel nubi fragilis aetas XXV 189.
 desiderabilis 13, 11.
 desiderantissimus 24, 2. 38, 2. 45, 14. 107, 17. 283, 2. 312, 7. 363, 21.
 desolare 214, 6. 234, 18. XVIII 277.
- despectat Tarraco pontum X 233.
 desplendescit nitor 339, 21.
 despuere (= contemnere) 277, 10.
 destillare 190, 28. 193, 14.
 destimulare XX 23.
 destrieta naui humore 392, 18.
 destructio mortis 78, 14.
 desudare liquorem XXIII 863.
 desueta pennarum remigia XXIII 863.
 desumere poenam XX 144.
 detexere (= canere) XXVIII 15.
 deuiare 426, 25.
 deuius 123, 23. 208, 15. XVI 22. 85. XX 414.
 deuorare uolumen 380, 7, cantica XVII 134.
 dextre positi XIII 184. *cf.* XXVII 92.
 diatrita species parietis 288, 23.
 dicere (= canere) XVIII 3. 27. 71. XXII 115. App. III 11.
 dictionem facere meritorem 252, 20.
 dies illa 104, 12 (unus dies 91, 20. 24. 309, 15. 17. XXVII 35); diei V 72. XIII 67.
 differre aliquem a sede XIII 11.
 diffidenter amare 14, 13.
 diffidentia 71, 29. 87, 4. 88, 14. 256, 2. X 324. XXXI 251.
 dignari (= uelle) 18, 6. 11. 23, 13. 38, 29. XV 8 *sacpius*; (= dignum putare) 23, 9. 88, 7. XXVII 438; dignatus *pass.* XXVII 602.
 dignus ad munia X 144.
 dilapidare substantiam 312, 22. 313, 8.
 dilatare terminos 217, 9. *cf.* 260, 8. 287, 12. XIII 84, dilatato ore dicere 322, 23.
 dilectio uestra, tua (*titul.*) 10, 5 *sacpius*.
 diluere debita 193, 6.
 diluor unda XXIII 134.
 diluua huius mundi 186, 5.
 directio (= uia recta, iusta) 11, 25. 81, 23. 323, 4. XV 270.
 dirigere (= pergere) 112, 28. 276, 10. 354, 8. 424, 7. XX 377.
 dirigit sacerdos VI 86.
 diremptus (= diuersus, separatus) II 5. XVII 305. XXVI 193.
 discernere (= liberare, separare) daemone animam XXVI 342. XI 52.
 discolor plebs XIII 24.

discretio longinqua 33, 27. 255, 21. 326, 9.
 discriminare ueteris tecti destructo 289, 23.
 discriminare impiis naufragos XXVIII 298.
 discussor animarum 298, 19.
 discutere (= examinare) XXXII 1.
 dispandere manus XXXIII 84.
 dispensa crux XVIII 611. 640.
 dispescere (= separare) XXI 539.
 dispoliare 67, 18. 168, 21. 207, 2. 265, 13.
 dispoliatio 248, 9.
 disponere (= sibi proponere) 441, 18.
 disposito 306, 8.
 disquaterere membra 357, 11.
 dissiliunt decreta 182, 17.
 dissimulare (= repudiare) concinere 260, 14.
 distentio corporis 417, 3. 331, 23. cf. 166, 18.
 distillare 141, 7. 313, 2. 341, 24.
 distinguere numerosa luce tenebras XVIII 419; Neapolis urbs a Nolana breui spatio distincta 258, 29.
 distractio honorum 206, 23.
 distractus in seruum puer XXVIII 702.
 districtus (= ligatus) 402, 25, in uerbera 134, 10.
 distributor 96, 6.
 ditare 103, 7. 192, 12. 359, 19. XV 10. XXI 815. XXIII 316. 442. 483.
 ditificare 107, 6.
 diu: noctu diuque 192, 23.
 diuale sacrum XXX 24.
 diuersari 28, 4.
 diuersorium 132, 11.
 diuersus (= procul situs) 396, 9. XXI 684. 746; e diuerso 255, 15. 260, 12.
 diues c. gen. cf. *genitiuus, cum abl.* 99, 13. 231, 20.
 diuiduus 274, 13, XXVII 101.
 diuortia pelagi X 237, terrae XVIII 343.
 diuulsio 37, 20. 90, 21. 324, 14.
 dominaedius 34, 21. 130, 13. 246, 22. 260, 11. 286, 1. XXIII 109.
 dominicus 151, 13.
 domnus 111, 2.
 domus: *abl.* domu 176, 1.
 donas inter umbratos tibi uiuere lucos X 243; (= condonare) XXXII 226.
 ducere: pax annum ducit XXI 2; na-

talem ducere (= celebrare) XXVI 66; uespere ducto XVIII 319; ducere gressus XXVIII 312, d. melen XXIII 169; callum XVIII 215, cutem XXXI 320, salem 53, 12, amaritudinem 317, 16, pectore nubem XI 16, contagia X 214. XXXI 18, obliuia XVI 218. XVIII 455, uerba 143, 13, mala semina VIII 55, honorem XIII 97; infirmam carnem manus ducit (= inulcet) 162, 17.
 dulcator XXVI 237.
 dulciter potens 175, 5.
 dumosa humus XV 207.
 duplex reuoluta dies XXXIII 68.
 durat peccatum 147, 12. 355, 12; durare artus VI 230.

E geminis bubus alebat pauperiem XVIII 220, e uariis scite distincta lapillis XVIII 432, e blandis aspera penso animo X 12; huius e tartaro diuitis nomen 100, 3; e regione basilicae 289, 19; e contrario 76, 7, e contra 185, 22. 264, 22.
 ecclesia XV 117. XXIII 766. XXV 167. 197. XXVII 260. XXXII 154.
 ecquid: timebat ecquid forte haberet XXI 605.
 edax liuor XXVIII 287.
 edentulus 167, 5.
 edisserere 16, 13. 412, 18. 419, 4.
 editor spectaculi 94, 18.
 edolatae uerbo dei gentes 186, 6.
 edomita caro 36, 20.
 educere (= efferre, sepelire) 88, 2.
 effectus dei uoluntatum 22, 17; effectus perfectio 47, 14; effectibus operationis 46, 13.
 efferre barbaries XXVI 257, corda App. I 46.
 efferre: Vticam conlatis candida massa martyribus extulit XVIII 146, caput extulit aruis XVIII 147, martyras extulit uirtus XXI 129; elatus in cupiditatem dominicae aequalitatis 209, 24.
 effetum aeuum VI 49. 107.
 effici (= fieri) 2, 15. 20, 7. 144, 12. 147, 10. 18. 21. 25. 165, 6. 169, 20. 172, 10. 174, 18. 185, 1. 202, 13. 262, 20. 316, 8. XV 128. XXXI 64.
 effugitur peccatum 142, 6.
 effulsit gratia XVIII 152.

- effusor sanguinis 225, 12.
 egenae stipis cupidus 192, 11, res egenae XV 284.
 egener redimere (*contr.* sumptuose emere) 97, 2.
 egenulus 259, 19.
 egestio alta 273, 1.
 egressus (= porta) 310, 13. 15. XXVIII 40.
 ei mihi XXIII 201.
 elatio (= superbia) 12, 19.
 electus boni 264, 5.
 elixus 337, 17.
ellipsis exempla: deest sum App. III 55, es 158, 11. 493, 25. XXIII 516, est 26, 24 sq. 85, 10. 86, 12 sq. 104, 14. 105, 23. 116, 9. 249, 17 *saepius*; sunt 105, 19. 117, 5. 151, 12. 158, 3. 384, 6, erat fuit erant 168, 24. XV 129. XX 339. XXIII 144, erit erunt VIII 32. XX 298, sit 47, 3. 213, 16. XX 184, esse XXI 762; eum 161, 7, nos 122, 17, me 292, 2, se XXXIII 18, te 23, 11; — uerbum factum, cadauer inlatum est 273, 11; plus huius inportunitas (*sc.* ualebat) 189, 9; haec ego cuncta prius (*sc.* putabam) XXXII 152, qui Christum in eodem leone (*sc.* putabant) 173, 26; haec ego (*sc.* cecini) App. III 237, quid tibi (*sc.* prodest) curare 227, 3; gratias domino 111, 11. 165, 19. 239, 17. 266, 21. 301, 14. 327, 13. 338, 2. 344, 5. 348, 7; unde tantos panes quantos postulas? 302, 16 *cf.* XVIII 131. XXVII 313; sic et (*sc.* effundunt) XXI 615; — aliquem praeter officii (*sc.* sermonem) de scripturis adicere sermonem 57, 10, consumpta iam uita de ortae (*sc.* uitae) apparatus cogitare 100, 1; — pauper in Abraham (*sc.* sinu) XXXI 488; adsumptione nostrae (*sc.* naturae) 157, 19; — ista (*sc.* dies) propinquat XXVI 22. *cf.* 364, 13. XVIII 434. XXIII 58; Latina (*sc.* uia) XIII 72; paucis (*sc.* uerbis) feras me 399, 27, felicibus (*sc.* temporibus) XXI 280; mollibus (*sc.* uestibus) uestiri 6, 10; canis (*sc.* capillis) caput spargere 345, 16; herous (*sc.* uersus) XXI 104; de hac tua plena (*sc.* manu) 94, 18; meus, tuus, noster, uester, suus exterior, interior (*sc.* homo) 70, 4. 17. 243, 14. 265, 23. 266, 15. 275, 18. 316, 2. 337, 26. 345, 4. 348, 6. 16. 422, 3. XXIII 623. *cf.* quam.
 elogio martyr XVIII 287.
 elongare 139, 15. 161, 12. 347, 20.
 eloquium litterarum 301, 14.
 eluere animam 162, 18. XXXIII 45.
 emarcuit neruus 208, 12.
 emensus *pass.* XVII 189.
 emicare ad nobilem famam 120, 1; Felix nominis titulo emicuit XVIII 12; in summa emicui (= elatus sum) XXVII 311. *cf.* XXVIII 6.
 emollire duritiam 342, 26.
 enare III 12.
 eneruis 208, 21.
 enubilare 19, 19. XXIII 667.
 enutrire 11, 24. 46, 3. 82, 15. XXIII 695.
 equestres (= equites) XXXII 13.
 ergastulum 347, 19. 398, 27.
 erile (*i. e.* dei) nomen XXVI 297.
 erraticae opiniones 105, 9, erratica nauis 396, 11.
 erubescit ipsa se 33, 11, erubescentes nomen suum erubescet inuicem confiteri 4, 1 *cf.* 321, 13; erubescit paucitatem I 7. 8.
 eruere: non eruar (= repellar) istinc XVIII 321.
 esciferae uolucres XV 223.
 esurire rem 139, 7. 235, 19. 237, 10. XXXI 458.
 et (= sed, et tamen) 147, 9. 159, 6. 208, 19. 251, 28. 255, 1. 374, 5. 413, 6. 447, 25. X 134. XIII 134. XXIII 126. 507. — et—non (= neque) 113, 6. 119, 6. 122, 13. XXVI 295, et numquam 311, 25, et—nec (nec malagma debilibus et sauciis nec ligatura) 75, 13, et neque XXXI 73, non—et (= ne—quidem) XVIII 283.
 euacuare fecunditatem 255, 8.
 euadere poenas XII 5, putarat euadi deum XXIII 295.
 euaporare dolorem 91, 18.
 euectus apostolicae sedis 133, 20.
 euehi: locus magistri resuscitati euectique 402, 27.
 eulogia 18, 14. 39, 1.
 euocatio ad deum sanctae sororis 86, 21.

- ex eo (= ideo) 407, 9, ex hinc XXI 701; amicum te ex seruo uoco 307, 18.
 exactio et desiderium 284, 14. (cf. 227, 5. 386, 25).
 exacto (= perfectio) tempore VI 179.
 exaltatio diaboli 149, 20.
 examina (= populi multitudo) XIII 54.
 exanimus 281, 14. XXXIII 66.
 exarmare fidem XXIII 556.
 excaleius XXIII 321.
 excerptus (= excepit) Neruicum litus in uas electionis 131, 23. cf. XX 315; maxima multis excerptenda XXI 649.
 excessus (= exitus) 8, 19, excessus uoluntarius (= mors u.) 383, 1. cf. XXVII 153; mentis in excessu XVI 164. App. I 94, uxor demissa excessu redit XXXIII 76.
 exitus XV 27. XVII 131; exitis causis XXI 560.
 excitatio mortuorum 270, 12.
 excolere (= colere) XI 9. XXI 144.
 excreta mola cordis similitudo 66, 7, excretum corpus XX 396.
 excursus (= impetus) uelut insultans XX 424.
 excutere flagellum pietatis 146, 24; excussus (= inuestigatus) XV 243, excussus (= excitatus) XXIII 184.
 exerere iubar XVIII 222, caritatem, curam 403, 12. XVIII 49, responsa XXIII 775, signa dei XXXI 90.
 exhaustio ruderum 219, 20.
 exhiemare 417, 12.
 eximere aliquem gladio XXI 420.
 exinanitus dominus in formam serui 210, 1.
 exinde (= inde, ex eo) 423, 4.
 exire fores XV 254, terminos infirmitatis 182, 25.
 exitus a militia 134, 1, exitus mortis 225, 8.
 exarator XXVII 645.
 exortus (= ortus) 21, 10. VI 16. 201. XVIII 644.
 expectatores temporalium oculi 41, 10; inter expectatores suos incessit 273, 17.
 expergitur XXII 270.
 expiator App. II 71.
 explicitum finem opus sumit XXI 743.
- expoliatio cordis 210, 16.
 exponit in gremio anus pensum Necessitatis 118, 10; expositis (= depositis) curis XXVI 66; expositum areae XXVIII 31.
 exsors *cum gen.* 396, 10. XXIII 508, exsors a Christo sors XXXI 391.
 exter (= alienus) XXIII 507. 816. XXVI 226, extris captius App. III 7.
 extranei ueritatis 444, 7.
 extunc App. III 7.
 exuere (= in lucem proferre) XXI 803.
 exules a finibus 116, 2 (*cum gen.* 123, 22. 257, 19).
 exulare a sensibus humanis 177, 13, uita carnis XXIII 827.
 exulcerare (= offendere) 47, 21.
 exultantia hostilis XXIII 564.
 exultare hymnos deo XXIII 115.
- Fabrica (= aedificium) 145, 21. 146, 12. 273, 20. 293, 18. 299, 5.
 fabularum humanarum litterae (*contr. ueritatis eloquia*) 345, 21.
 fabulosae (= uanae) litterae 397, 20. X 34.
 facere: nauis uela faciebat 392, 26; scheda nimiam festinationem fecit (= festinauit); eruptio terrae interualla fecit XXI 617; facto (factu?) grandia XXIII 98.
 facesset renouare XXVIII 195.
 factu probare 269, 9.
 faciem altaris adornare XVIII 664; facies resurgendi XXXI 314; ambiguum faciem miscere XVIII 423; ante faciem frigoris eius ualeas subsistere 67, 17; facie ad faciem loqui 400, 21, facie peccatorum nostrorum spiritalia condimenta fugerunt 337, 19.
 facilis uictus 162, 22. VI 233, ruina XXVII 540, lapsus XXXII 321; facilis tectis XXVII 613.
 facinus (= furtum) sub ueste premeus XVIII 569.
 factor legis 27, 3. 28, 15.
 falsum facere 277, 12.
 famae sinistrae conflantur 453, 26.
 famelicus 371, 26. 388, 4.
 famulari 124, 14. 397, 15. VI 268. VIII 17.
 famulatio dei 161, 5.
 famula dilectio 161, 6. cf. 161, 15.

- famulatus 160, 25. 161, 3. XXII 58.
 XXVII 58.
 fari aliquem XXI 695. XXXI 519.
 farciri toga 400, 3; agmine farso XXI
 744, farsos XXI 545.
 farinula 165, 25.
 fas hospitale 196, 7.
 fascigerum honorem gerere XXI 374.
 fastigat iugum lene Christus XVIII
 94.
 fastus seruandi App. III 125.
 fatiscenti laxare catenam XX 186.
 fauces urbis XXI 10.
 fauorum uersus 278, 22.
 felicitas (= occasio) ueniendi 40, 9.
 fenea siccitas 298, 21.
 fenerari Christum 2, 10. 191, 8, fene-
 rare dominum 294, 15. 306, 11, pau-
 peres 304, 22, fenerari aliqua re
 307, 14. 375, 15.
 feralis 135, 5. XV 199. XVIII 101.
 XXIII 159.
 feriant gemitus patrem et inuitent
 309, 5, ferire aëra uocibus V 85.
 XVIII 67. XXVI 30. XXVIII 90.
 ferini ritus X 219.
 fermentare iocos satirae aceto X 263.
 fermentum malitiae 300, 3.
 ferre (= prae se f.) similitudinem
 177, 15; (= auferre, tollere) X 114.
 XVIII 401. XXVII 386. XXVIII
 147. XXXI 140. 282. XXXII 170.
 215. 228.
 feruere operum sacrorum documenta
 uides XXI 370. feruerent uentis
 freta XXIII 61.
 festinata inuidia X 184.
 festinus XX 182.
 fibris totis pax deo consona XXI 338.
 cf. XV 27, trepidis corda tremunt
 X 304; fibris insitus XI 54.
 fides: fidei VII 42. XV 67. 127. 129.
 XX 24. XXVI 166. 285, fideique
 XXIII 814; fidei et XXIII 680.
 fiducialiter 435, 20.
 figure oscula 194, 22. XVIII 249.
 figmenta 124, 21. X 38. XVIII 64.
 figura incauta te laedere timui XI 12.
figuræ frequentiores: fidei spem et
 spei fidem 2, 1, uolentes consilio
 inuitos silentio 32, 15, in perni-
 ciam uincere quam pro salute
 superari 45, 1, uictima sacerdotii
 sui et sacerdos suae uictimae 68,
 1, letalem uitam uitali morte te-

gamus XXVIII 321. cf. 62, 16. 67,
 18. 24. 71, 21. 97, 1. 91, 3. 97, 5.
 102, 15. 155, 20. 156, 7. 188, 12.
 210, 23. 217, 20 sq. 274, 21. 393, 5.
 X 51. XXIII 909 sq. XXVII 634
sacpius. — soli uel sali interca-
 pedine 23, 16, exul soli hospes sali
 XXIII 222; carere laeto formi-
 dine leti VIII 23, iubente et iu-
 uante Christo 22, 13, spem et
 rem in deo ponere 493, 26, terit
 terentem tramitem XXIII 396,
 uia est uiuere uita deo 52 us. 109;
 morte morientem 966, 21, ornato
 inornati 155, 16, uiuere uitam cf.
accusat., uiuam uitae patri X 32,
 uita uiuet XVII 295, fetor fetet
 XVIII 347, angusto angustior 249,
 8, plenam plenior App. III 138, fa-
 mulis famulos suggerere uentos XII
 28, perfugioque parent reparatis
 moenia muris XXVI 104; — di-
 scordia concors VIII 20, mens
 demens X 156, diues inopia 231,
 20, mors uitalis XXI 141, impia
 pietas XXXI 45, sufficientia inde-
 ficiens 166, 2, pie saeuus XXIII
 595, miseræ felicitates 400, 28; —
 notissima comminus ora | Felicis
 uidet ora sui XV 307 sq., hoc hoc
 medellam sortiuntur nomine App.
 II 37; — en—en 447, 10, quo—
 quo XVI 138 sq., his—his XXVII
 221 et *alibi*.
 filius uocat. 230, 11.
 fine talari XXV 76, in primo fine
 uiarum XX 355, longinqui primis,
 non longo fine secundis XXVII
 126, sacco sine fine gerentes
 XXV 77.
 finiri (= mori) 255, 1.
 flagrare sanguinea siti XV 162, pa-
 teris incensa flagrantibus 190, 7,
 flagrantuelleramedicata fuco XVII
 23; — flagrantius accendi desi-
 derium 34, 17, flagrantissima solli-
 citudo 44, 18.
 flamme dextro XVII 184.
 flammantes equi VI 78.
 fiata sancto spiritu mater XXIII
 839.
 flatu celso spirare XV 167, sacrilegis
 flatibus intumuit XXV 132.
 flauescens regiones 336, 7.
 flauet calix oliuo XXIII 129.

flectit Christo omne genu 324, 8.
 flexilis uerbi pedem referre XXIII 239.
 flexu uulnera declinare XVI 84.
 florea rura I 38.
 florifer 289, 8. 292, 12.
 fluenta (= aqua) 94, 26. XV 39. XXI 682. 783. 815. XXVI 377, uiaa XXVII 267, uitiorum 373, 6; fluentum XXI 715. XXIII 184.
 fluere: aqua fluxit et sanguine 362, 23, catenas de manibus fluere uiderunt 135, 9, fluentibus animis coniugi adquiescere 169, 2.
 fluida uestis XVIII 576. XXV 127, sagina XX 356.
 fluitare (= nauigare) 122, 6. XXIII 342; (= nutare) XXIII 154. cf. 122, 5, uagae mentis fluitamus aestu XVII 178. cf. XXI 118. XXXI 520.
 flumine (sc. lacrimarum) flere XXXI 424.
 fluminis facundia undis XXI 351.
 fluoris mixtura (i. e. aquae et olei) XXIII 131.
 foedere portarum culmina iunguntur 290, 1; foedus (= coniunx) XXI 840; (= amicitia) 23, 8. XXII 163 saepe.
 folliculus (oculorum) XXIII 175.
 fomes ueri luminis Christus 120, 8. cf. 282, 4. X 45.
 foras a cordibus 176, 26.
 forceps uerbi caelestis 66, 23.
 forem, es, et (= essem, es, et) 288, 2. 307, 13. XX 50. 120. XXIII 384.
 forma (aquarum) XXI 745. 749. 799. 807.
 forsan XVII 329. XXVII 245.
 forsitan 109, 5. XXIII 707.
 fortassis 418, 18.
 forte Felicis percurrere munera XXI 354, sonare App. II 57.
 fractio panis 418, 11.
 fragili carnis inesse deum XXXI 88, fragile hoc corporis XV 318.
 fragilitas nostra 91, 27. 144, 16.
 fragmen testarum 134, 13, muri XVI 94, fragmina testae XV 185, praedae XVIII 680.
 fragrare 108, 6. 182, 10. 190, 3. 192, 18. 21. 371, 26. 379, 22. XVIII 399. XXV 35. XXXIII 42.

fraternitas tua, uestra (titul.) 23, 8. 34, 20. 38, 4 saepe, (= fratres) 38, 5. XXIII 311.
 frequentat uirtutes Christus XXIII 43, agitare frequentant X 161.
 frequentationibus innumeris occupari 126, 7.
 frondosa iuga App. III 23.
 fructificare domino 197, 15, (deus) labores colentium fructificat 60, 1.
 fulciuntur (?) toga 400, 3 (cf. fultus 90, 8. XVIII 325. XXII 64. XXIII 884).
 fulgère: sacer maiorque uideri—et honorem fulgere uultu XV 176.
 fulica XI 36.
 fulmineus XXVI 129. XXVII 235.
 fumigante lino 29, 26.
 fungi: functi diem aei XXI 140, aeuum XVI 229. XXVI 16, mortalia iura XV 228, mortalia XXXI 15, lege carnea XXI 171; functus (= defunctus) 90, 29. XVIII 77. 162. XVIII 52. XXI 634. XXII 143. XXXIII 77.
 funebribus uinculis expeditus 273, 16.
 funerea sanies XXVI 316.
 funus (= cadauer) 86, 29. 273, 14. XXI 280.
 fundere: basilica fusa uestibulo est 94, 25; fusus humi XVIII 251; fusi nummi 278, 9.
 Gementes rotæ XX 424, gemit Appia 259, 8.
 geminus: bis geminus 30, 15. 292, 17. XXVII 378 (cf. bis geminata uocatio XXVIII 185. XXXI 5).
 gemma libare 400, 3.
 gemmantibus portis urbs XXXIII 95.
 gemmula 278, 24.
 genitiuus: clari sophorum X 159, in-nubae sororum XVII 86, multis pauperum egentior 305, 24, rari praetereuntium 85, 8, omnia operum 118, 20 sq. XX 48. XXI 650. XXXI 401. 486, singula operum XXVII 361, ille patrum uenerabilis Isac XV 356, infantium infantissimus 77, 20; uiuorum sumus mortui 213, 1, Felicis scribi XXI 792, postea fuit hostium XXIII 587, furor et libido religionis erant XVIII 175; ubique loci XVIII 77, eo meriti ualuit

- 294, 1. *cf. neutrum*. — ferrum damni XXIII 674, (Nola) a Felice dei cumulata XXI 828, uiri diuitiarum 306, 26. — *adiectiuu c. gen.*: anxius X 10, aestuans 261, 5, capax XVIII 346, cautus X 305, incautus XXIII 123, cassus XXIII 148, copiosus 268, 1, credulus XXVII 330, discors 263, 17, diues 71, 2. 3. 135, 25. 361, 5. XV 75. XVI 266, esuriens 188, 15, exsors 396, 10, extraneus 444, 7, ferax 337, 12, indignus XV 9. XX 4, ieiunus 189, 5. XXIII 637, inops X 162. 205, inritus 162, 8. XVIII 498. XXX 51, integer XXX 51, inuidus 91, 22, leuis 399, 14, liber XXI 501, metuens 89, 20, nescius XVI 180. XXXI 547, nullus XVIII 47, pauper 47, 9. 71, 2, plenus V 29, potens 135, 24 sq. 348, 11. XXIII 615, inpotens App. II 29, purus 401, 15, securus 61, 15. 83, 3. XVI 251, sterilis 165, 16, uacuus 138, 6. 154, 22. 358, 9. XVIII 12; — sponsique regis obuiam uectos XXIII 935; — in mentem uenit epistolae tuae 47, 18.
- generale initium Christus 158, 2.
- generatio: in generationem suam (= genus) transfert 61, 8.
- generator fons 279, 9.
- genitalis domus, terra 206, 19. XXI 397. 451. App. III 25.
- gentes (= gentiles) 413, 1 *saepius*.
- gentiliter uiuere 411, 9.
- genus (= stirps) 292, 2. XXI 219.
- gerere actum XI 29, gratiam 359, 6, christicolam XVIII 332.
- germen 367, 24. XXI 285. XXIII 498.
- germinare frugem 309, 19.
- gerundium*: ueniendo (= dum uenis) fieri, redeundo gaudebis 37, 23. *cf.* 171, 5; *gerund. cum* esse: certum est lignum crucis conterendum fuisse (= contritum iri *uel* futurum fuisse, ut contereretur) 269, 18. *cf.* 87, 19. 403, 30. 442, 22. XXIII 698. XXVI 147. XXXI 343.
- gestitare XXIII 641.
- gigans 86, 13. 133, 15. XVI 143.
- glaciatus sanguis XV 219.
- globulus (oculi) XXIII 174.
- glomeratus currus VI 78.
- gloriantur Abraham patrem 196, 22. glorificare 384, 24.
- gradum capere XV 109; elegi fecere aliis orsa gradumque X 18.
- gratati male haedi XIII 133; grandas saluis affectibus iras (amplector) X 108.
- gratificus 119, 16. XXI 346.
- gratulatio (= gaudium) 110, 19. 111, 13, 273, 4 *saepius*.
- gregantur oues in aulam XVII 207.
- gressus medicos ducere XXVIII 312, suo gressu digredi XX 122. *cf.* 21, 9, gressu spatiente (= ambulantes) XXVII 348. *cf.* VI 311. XVI 117. XXIII 29.
- gurges (= mare) II 4.
- gurgustum XXVIII 156.
- guttulae XXIII 427.
- Habere: sibi habeant sapientiam 5, 27. *cf.* 196, 20. 329, 11; prout impetus festinationum habebat 364, 21; habere (= habitare) X 210; habeo tibi aliquid dicere 201, 11; proque reis habitus XXXI 131.
- habilitas corporis 1, 8.
- haerere lateri alicius XXI 73 *cf.* XVIII 288. XX 330. XXIII 134, haerebo hoc crimine 363, 10.
- hastulae segmentum 268, 14. 287, 3.
- haurire fidem oculis 272, 9, uitam XXXI 620. pudorem 179, 26; deus hominum peccata gessit nec hausit (= commisit) XXVI 200 (*cf. contr.* pro nobis mortalia cuncta hausit XXXI 142).
- haustus roris precor XV 44. XXII 159.
- hebdomada: hebdomadās et lux XXVII 61.
- hebet sensus XXXI 206.
- hederatae pompae XVIII 278.
- heros dei XXIII 573.
- herous uindex X 14, heroea uirtutes XVI 144; herous (= hexametrum) XXI 104.
- hiatus*: errori obnoxius V 52, dei ambulat XXXI 124, auxilii hoc XXXII 44, tē animo(?) XI 60.
- hiatus contextae noctis XXXII 170.
- hiberna (= hiemem) ducere XXIII 4.
- hic (= is) *ante relat. uelut* hi quos 238, 12 *passim*.

hiems animi XXIII 8.
 hinc (= de ea re): quid ego hinc
 plura loquar XXI 25; portio lau-
 dis hinc quoque XXI 40; puer
 hinc (= huius cohortis) XXI 294.
 hirtae mentes XXVIII 296.
 hiscere: ausus sum hiscere duplici
 gratia 47, 11.
 hodieque XVIII 345.
 honestas tua (*titul.*) 229, 22 *saepius*;
 honestas (= studium honesti)
 XXVII 590.
 honora sanctorum milia X 310.
 honorabiliter despicabiles 115, 17.
 honorificentia tua 157, 11.
 honorandissimus (*an* honorantissi-
 mus?) 45, 14.
 horrere aliquem (= repudiare) 156, 1.
 231, 31.
 horror peccatorum 247, 18. XXVII 623.
 hospes: *gen. pl.* hospitium 204, 6;
 hospita tecta XX 102.
 hospitium communis aquae negare
 XXI 760.
 humiliatio 210, 2.
 humilitas 13, 10. 16, 14. 152, 21.
 hymnisoni chori XXI 283. XXV 200.
 Iacenter paenituit XX 235.
 iacere mentem caelo altius XXII 51.
 iactatio marina 391, 28.
 iactum (= iacturam) uitae ferre XXIII
 339.
 icere: simulacra icta piis uocibus
 XVIII 70; ictis dentibus XV 28.
 ietus oculi 96, 3.
 idem: hic etiam Christum, si cogitet,
 idem | inueniet XXXII 209; *abl.*
 eadem 279, 16. XV 334. XX 331.
 idöla XXXII 204.
 idolicum templum XXV 61.
 ieiunatur ab operibus tenebrarum 378,
 22.
 ieiunus animus a uitis 452, 18, suci
 XXIII 637.
 ignea flagra piorum XVIII 242.
 igniculi 117, 15.
 igniri tentationum examine 431, 22,
 ignitus 245, 1. X 173. XXVIII 11.
 illicet (= statim) XV 177. XVI 72.
 XVIII 504.
 ilico ut 85, 4. 123, 2. 244, 16. 251, 13.
 ill- *cf.* inl-.
 ille: illius XXV 193; refert ut angelus
 illum (= se) sustulerit XXXIII 91.

illex imago XXI 504.
 imaginatio spiritalis 152, 5.
 imago pupi XXIII 176; cerui imagine
 currit XX 209.
 imber igneus XXVIII 92.
 imm- *cf.* inm-.
 imp- *cf.* inp-.
 inr- *cf.* irr-.
 in *cum accus.*: in Hierosolymam con-
 gregare 272, 22; haec temptatio
 in profectum euangelii uenit 323,
 2, in hoc facti sumus 333, 28, in
 alta uirtutum perfecti 346, 9, rupta
 in fluuios cote XXVI 245, amor
 impius in scelus ardet XVI 58, in
 saltus exurgere plantis XX 246.
cf. XV 181. XX 332. XXI 173.
 XXVIII 217. XXXIII 81; in fide
 confirmari 3, 5, dare litteras in
 solatium 32, 28. *cf.* 8, 20. 12, 11.
 63, 21. 67, 2. 87, 21. 175, 7. 177,
 10. 11. 18. 197, 9. 216, 19.
 220, 21. 242, 9. 268, 11. 274, 7.
 VI 42. XV 126. XXVI 150; soerum
 sortitus in matrem 28, 19, te ele-
 git nobis dare in fratrem 63, 8.
cf. 12, 16. 102, 18. 164, 24. 196, 25.
 214, 28. 234, 13. 360, 17. 361, 11.
 373, 24. 420, 4 sq. XXI 445. XXIII
 658. 702. 780. XXV 182; — in
 altum XVIII 569, in bonum 109,
 15 (in bono 126, 13), in cassum
 49 us. 21. 183, 10. XVIII 361.
 XVIII 92. 499. 602. 657. XXI 177.
 XXV 52. XXVIII 68. App. I 167,
 in commune 183, 12, in multum
 435, 14. XXI 786, in quantum 232,
 12, in tantum 122, 15. 322, 9, in
 unum 197, 14, in uacuum XXII 38.
 in *cum abl.*: dominum et in seruo
 honorare 26, 27, in omni egeo
 Christum cibari 103, 19, laborare
 in corpore 130, 8 sq. Christus stat
 in agno (= agnus) 292, 13. *cf.*
 160, 12. 247, 7 *saepius*; in quo
 magis quam in pane uiuitur 12, 1.
cf. 11, 19. 40, 2. 10. 53, 2. 61, 9.
 85, 17. 110, 11. 114, 5. 129, 27. 130,
 4 sq. XXI 28. XXVI 312. XXVIII
 122; salutifero epulatus in agno
 XXVI 42, non est in pretio san-
 guinis (*i. e.* non habet pretium)
 420, 14.
 in *cum accus. loco abl. et uice uersa*:
 in quem dominus experiri uoluit

- 130, 11, habitat in medium domus 315, 23. *cf.* 338, 16. 357, 11. 420, 14; filii Delphini reputabuntur in filiis Aaron 148, 9, in domo domini ibimus 323, 15. *cf.* 201, 11. 310, 19. 483, 20. 435, 15. XX 310. XXXI 12.
- inaccessibilis 340, 7.
- inaccessus XVI 119. XXXII 188.
- inadprehensibilis 295, 12.
- inadtritrus X 245.
- inaltare humiles XXIII 739.
- inambulare sensibus XXVIII 310.
- inane magnum 116, 3, per inane XVI 188. XVIII 41, praesentis inane X 180.
- inanitus a diuite 331, 22.
- incapax 260, 9.
- incausior flammis suis fomitibus XXVIII 107.
- incentor lacrimarum 254, 23, carminis XV 32.
- inceptare uiam XXIII 293.
- incertos tumultus laetitia miscebat et ira XVIII 527.
- incircumcisis corde 196, 22.
- incisionis tempus XXIII 648.
- incisae carnes XX 77.
- incita celeri gressu VI 149.
- inclementia VI 167.
- incola deus XVIII 233.
- incolatus 245, 6.
- inconciliare mundum 209, 22.
- inconcussus 298, 2. 4. XV 214.
- incomprehensibilis XXXII 208.
- inconsummandus 434, 20.
- incorporeus 20, 16. 116, 15. XXVI 110.
- inocorruptibilis 263, 3.
- inocorruptio 106, 11.
- incredulitas VI 95. 202.
- inerepita tuba X 308.
- incurrere uitium 338, 27.
- incussu membrorum tremuli XIII 32.
- incusso Capitoliaculmine nutant XVIII 68.
- indage frustrata XVIII 242, uacua XVIII 497, indagem praeuertere XVIII 699.
- indebitus 90, 5. 202, 6.
- indeficiens 310, 10, sufficientia 166, 2.
- indemnitas XVIII 303.
- indeprehensus 93, 17.
- indetribilis 274, 15.
- index sermo, indices litterae 16, 2. 31, 11. 110, 12. 315, 15. 370, 14. XVIII 326. XXV 117. XXVII 448.
- indigenae montes XXI 819.
- indignari in feminam 191, 13, dolis XX 411.
- indigus App. III 40.
- indiguus XV 9. XVI 195. XX 4.
- indiuuidus 60, 19. 187, 1. 266, 26. 282, 8. XXV 17.
- indiuulsus 46, 16. 130, 6.
- induere sollicitudinem 90, 19. *cf.* 107, 8. 209, 3. 255, 3. XV 196, induere oculum unco XIII 165.
- indulgere (= donare, praebere) 172, 3. 198, 26. 202, 10. 349, 4. 359, 21. 437, 19. X 27. XVIII 308.
- indurantes (= pertinaces) 331, 3.
- ineffabilis 93, 45. 134, 27. 253, 13. 339, 26. 385, 9.
- inemptas manus (= gratis) inpendere XXI 728.
- inexhaustus App. I 36.
- inexpugnata uoluptas 132, 23.
- inextinctus XXVII 21. XXXII 130.
- infantia uitiorum VIII 62.
- infermentati panes XXVI 47.
- inferunt pueri uespere fiedulas I 7.
- infidelis (= ἀπιστος) 5, 11 *saep.*
- infinitius*: cernere est XIII 83. *cf.* 76, 4. XXIII 117. XXVIII 252, discere sit XXVI 307, cernere erat XXI 729, nobis uelle adiacet 22, 15. 211, 4, domino seruire libertas est 80, 3. *cf.* 49, 33. 197, 25. 198, 1. 218, 11. I 103. III 28, in domino uigilare requiescere est 260, 24; — facultatem daret loca purgare 271, 10 sq., male uelle facultas nulla sit III 6. *cf.* 302, 17. V 64. XX 399. XXI 709. XXVIII 44, a quo ipsum uiuere accepisti 439, 2, ipsum desiderare desiderat 22, 18, expectare dei munera credideram XXXI 74, quid potius memorare legam? XXI 359, elegeram abiectus esse 22, 20 (63, 8. 417, 15), esse deuouerat persecutor 135, 15, celsior omnibus esse emit 50 us. 48. X 286, crines et aurum esse mereamur 134, 3. *cf.* 40, 8. 199, 10. 225, 16. 256, 17, locus penetrabilis esse negabat 218, 23. XXI 723. (XXX nr. 2, 2), crescere summa non recipit

- 157, 3, nubere uel nubi fragilis aetas deserit XXV 189, cotidianus esse nobis conuina non fugit 154, 7, praemonemur ponere 98, 23 (122, 14), omnes uera moment sacris oracula libris credere XXXI 406, rogauit ignosci 135, 1, matrem salutari peto 38, 3 (58, 6. 12. 59, 18. 162, 4), fieri cuius optabat 25, 23 (18, 9. 20, 8. 22, 16. 29, 10. 34, 23. 112, 1. 179, 16. X 72. XX 196), figi se cruce non renuit App. I 82, spero euadere 70, 27 (102, 1), crimen non indigebit detegi VII 21; — tibi cohaerere non dubium est 42, 8. XXXI 150, necesse habui scribere 11, 8, dignante deo comes ire XV 8, cum ipso esse permanebimus 345, 1, esse persistimus 5, 27; consecrari adductus sum 9, 15, accidit diem concurrere 128, 12, ignem uenit accendere 148, 14, hunc panem eulogium esse facis 18, 14 (83, 25. 85, 25. 140, 22. XXXI 434), intellegi datur 190, 16 (XIII 105. XVI 102). cf. 84, 15. 91, 9. 93, 23. 99, 7. 123, 21. 129, 8. 130, 10 sq. 213, 3. 342, 3. 6. 408, 6. XVII 76. XVIII 394. XX 80 sq. XXI 603. XXII 114. XXVII 499. XXXI 196. 604; — ramus esse cognoscar 13, 5. cf. 98, 6. 114, 20. 140, 7. 263, 12, panem edere praecipimur 69, 13. 363, 13, sinitur uenire XVIII 443. XXII 63, permittuntur adsumere VIII 59. cf. XX 86; — infari nescia 61, 15, regi faciles XX 361, parere largior XXIII 711, aegra redire, ales abire dies XXVII 2, laudem sumere dignus XXII 24, timida deprehendi 258, 16. cf. *clitipsis, gerundium*.
- inflatio scientiae 320, 19. cf. 354, 11.
 influere cordi XXIII 20. cf. XXI 784.
 influa dona dei X 107.
 informare picturam 277, 5.
 infortunium App. II 27.
 infra: caelum sex aliis infra est XXXII 183.
 infundi roribus 107, 5.
 ingeminare (= iterare) XXXIII 99.
 ingemit dicens 89, 24.
 ingenium (= inuentum, consilium) XVI 161.
- ingluies uentrium 156, 5, gulae App. II 23.
 ingrauidare XXVII 253.
 ingressus (= porta) 95, 2. 288, 2.
 inhabitatio corporea 186, 11.
 inhiare in fauos litterarum 380, 8 (427, 25. XXXI 402), inhiare alicui 19, 11. 21, 18. 52 us. 97.
 inhonorare deum 438, 24.
 inhorruit crinibus XVI 52.
 initiare uestitum 251, 14.
 iniuria rigidi cubilis 260, 22 (cf. XVIII 345), loci 270, 2.
 iniussu (domini) 31, 25.
 inlabi corda XXVIII 3.
 inlapsus lateris 207, 4.
 inlex gustus 357, 7, saeculi pompa XXIII 719, cultus XXV 119, indices caeci fraude aues deponunt 350, 22.
 inlidere ad Christum 372, 9.
 inluminari testimoniis philosophorum 105, 10, ad intellectum bonum 110, 4.
 inluminator 191, 2.
 inlusa camera musiuo 286, 6, auro uestis XXV 43, inluso carmine metris XXI 85.
 inlusor XXIII 77.
 inmarcescibilis 208, 24. XV 360.
 inmensi gloria Christi XIII 43.
 inmulgere ubera 184, 18.
 innascere, o fons Christe, meis fibris XXXI 427.
 innocuus uorator 398, 23. cf. 292, 14. XXII 107. XXIII 275. XXXI 14.
 innubae XVII 86.
 innubere 166, 9.
 innumerae frequentationes 126, 7.
 innutrirri ad fidem 17, 5.
 inoffensa orationis intentio 299, 14.
 inopinus XVIII 398. XXV 204.
 inpasta aluus XVII 135.
 inpauidus App. I 96.
 inpendia orationum 347, 15.
 inpense largus 307, 10, inpenso fletu XXII 117.
 inperturbati animi VI 128.
 inpeza anima 168, 6.
 inpigrum habeatis rescribere 425, 4.
 inpiissima iniuria 123, 9.
 inpinguare 10, 8.
 inplumis XXIII 855.
 inpluio arcano sibi in uirgine templum condidit XXV 156.

- impossibilis 8, 15. 447, 14.
 impossibilitas 447, 12.
 inpostor XXIII 338.
 inprobis (= indecentius) ludere XXV 126.
 inputat te natum (= dedicat) VI 316.
 inputribilis uirtus crucis 274, 15. 372, 11; inputribiliter 186, 8.
 inrationabilis 91, 26. 303, 7. 322, 5. 369, 11.
 inremota comes App. I 2.
 inrepletus XVII 67.
 inrequies V 16.
 inreuocabilis error XXVII 541.
 inriguae aulae XXI 463.
 inrorare ariditatem cordis 193, 14. XXI 681.
 inrupti cantus XXVII 80.
 insalutatus 114, 18.
 insculptum lacunar XXVII 388.
 insensatus 274, 11.
 insequi uestigia 445, 5.
 insertus locus altis scopulis XXI 722, insertus penetralibus dei 9, 6, alicui amore XXI 562. *cf.* XVIII 463. XXII 81, XXIII 127; sinu mandauerat insita praedae pondera XVIII 554, uirgainsita XVIII 637, insitus animis XVII 11, deo uincti et insiti 106, 5, locus aedibus coniunctus et insitus XXI 467, homo habet insitam mentem 321, 22; curas inseruere polis App. I 70. *cf.* interserere.
 insertare manum dapibus XXVII 195.
 insigne tantae spei tibi magno coruscet pignore XXIII 495; insignius exultare XXVII 144.
 insolabilis 200, 17. XXXI 389.
 inspicere in omnia uerba 304, 13.
 inspirantiae siccitas 302, 22.
 inspirata ueecundia 155, 3.
 inspiritalis monachus 145, 19.
 instantia orationum 436, 13, in litteris exigendis 386, 23.
 instar magnae urbis dant fastigia XVIII 180, ipsius instar enarrabo crucis XVIII 608, cernite nunc animis tanti discriminis instar XXIII 267, benedicti nominis instar mente gerens XXVII 182. *cf.* 84, 24. XVIII 460. XXI 579. XXIII 98. XXIII 455. 875).
 instaurare lapsum amicum X 276.
 instructu tuo (= te docente) 15, 13.
 insultare (= saltare) XX 244. XXIII 369. XXV 31; excursu uelut insultante praeteruecta XX 424.
 integrare sepultos XXII 145.
 inter: haec inter VI 237. XVIII 426. XXIII 795, has inter XVIII 637. XXIII 491, altiugos montes inter XXI 713, opes et inter XXIII 12.
 intercapedine soli 23, 16.
 intercludit hiems 125, 14.
 interiectus tugurii XXVIII 67.
 interlatrantibus peccatis 22, 12.
 interlidere dentem X 261.
 interluit cantharus atria 290, 2.
 interrasa cortex XXVII 254.
interrogatio indir. c. indic.: 100, 15. 326, 3. 388, 10. XVIII 102. 348. XX 215. XXXII 129.
 interserere zizania 4, 14. 336, 11, saepes 310, 15; quasi gemma intersita tectis XVIII 177.
 intersibilante impetu 377, 5.
 interstare 130, 3.
 interstrepere 299, 8. 15.
 intextere XXI 103.
 interuentor 112, 23. XXVI 195.
 interuentus (= auxilium) 17, 13. 54, 5. 63, 20. 84, 1. 106, 9. 112, 10. 138, 11.
 interuolare 96, 7.
 intexta corona floribus 107, 12, abietes ratibus intextae 187, 5.
 intimare 119, 27.
 intonare diuinos actus XXII 34.
 intrā App. III 76.
 intuens (= uidens) mente XXIII 565.
 intutum apertum XVI 101, intuto euehor alto XXVII 307, intutum maris XXIII 344.
 inuicem: inque uicem XXXI 109.
 inuisibiliter 145, 17. 19. 407, 6.
 inuisitatis nobis abire 389, 8.
 inumbrando alios sanauit 194, 5.
 inunquare XXIII 272.
 inundat pectus XXVII 177.
 inungere collyrio XVIII 34.
 inuoluit 281, 21.
 inuulnerabilis 102, 26.
 ipsa (= eadem) gratia XXI 196.
 ira (flammarum) XXVIII 86.
 ire (= obire) XXXI 4.
 Israel (*gen.*) oues XXVII 249.
 iste, istic, istinc *de praesente uita* 62, 21. 68. 21. 87, 10. 98, 8. 101,

17. 253, 20. 266, 25. 308, 15 sq. 312, 15. 353, 8. 355, 7. X 188. XXIII 486.
- iubilatio 95, 19.
- iucundare 88, 21.
- iugalis XI 4. 34. 40. XXV 227. XXXIII 40.
- ingantia uultum lumina XVIII 668.
- iuge fluere XXIII 37.
- iugifluus XXXI 439.
- iugiter 91, 5. 159, 11. 380, 3. XXVII 22.
- ingo aequali socius XXI 216.
- iumentarium opus 169, 25.
- iungere amplexus VI 162, unitatem trinitatis 321, 5; illum patriae iunxit uictoria dextrae XVIII 653; diuinis sacris animae iungantur odores 281, 7; lux crastina iungit utrumque sibi XVIII 513; iunctus (= socius) XXIII 183. XXVII 163. cf. XVI 269; amicus iunctor 4, 20, iunctissima amicitia 63, 18.
- iunix XX 19.
- iurata fides XXVII 433.
- iura debita reddi recusat XVI 272, in iura repossere fundos amissos XVI 263.
- iustificare 65, 13. 189, 9. 12. 195, 20. 279, 16.
- iuuenis nitor XXVIII 212.
- iuuenta 184, 25, iuuentas 28, 8. XXVIII 216.
- iuxta (= secundum) 182, 1. 285, 3. XVI 268. XVIII 304.
- Laborata (*de aedificiis*) construximus 285, 26.
- laboriosus peccator 20, 14.
- lacrimabile probrum XX 25.
- lactans (= infans) 11, 15. 21, 17. 77, 19. XV 37. XX 391; lactare aliquem 46, 3. 184, 21. XVI 20. 210. XXIII 514.
- lactea caeli semita V 38, colla XXXI 136.
- laetificare 14, 5. 51 us. 78. 90, 22. 94, 23. 109, 14. 111, 4. 113. 10. 383, 12. XXXI 382.
- lamenta colere XVIII 123.
- lanitium 248, 15.
- laqueatus homo XXIII 79.
- Lar barbaricus X 209.
- largitor 100, 17.
- lassat eundo uiam XXXI 120, curres et non lassabis 37, 1.
- late spatiabile forum XXVIII 95.
- laterem lauare 293, 9.
- latet Appia turbis XIII 70 (cf. Verg. Aen. III 582).
- latorem per unum duo testamenta pacta 280, 2.
- lauare crimina XXII 117.
- lectiunculae hora 404, 12.
- legales tabulae XXII 154.
- legifer XXV 35.
- legere Christi uestimenta XXVII 123; quid memorare legam (= eligam)? XXI 359. cf. X 104. 162. 222. 278. XV 925. XXIII 22. 76. XXVII 251. 275. XXXI 524; lecta Maria deo VI 111. 119; legere uestigia XVIII 494, agrum 158, 9.
- leguli auri XVII 269.
- letalis hamus XXIII 81.
- letaliter fastidiosi 98, 10.
- letifer 122, 1. XXI 524.
- leuigare caput 168, 10.
- leuis: mea sarcina leuis (*an lenis?*) 49 us. 27; leui dicentem magna relatu VIII 216; leuis cursu 149, 11.
- libamina barbae XXI 377, obsequii XVIII 50, sancta XXVII 405.
- libramen par XXIII 163, mentis 354, 2.
- libriger 245, 15.
- licet: ad amantissimos licet 358, 21. XVIII 48. 181; licet manus una tenet XVIII 296; licet—sed XVIII 425. XXIII 259, licet—at XVIII 51.
- licita 319, 20. cf. XXI 475.
- limen primum uiarum XX 323, patriae XVII 188.
- limes: de limite eodem scyphus est XVIII 466. cf. 461, tenuis limes (aquarem) XXVII 466.
- liquidus animus 51 us. 68.
- litare obsequia XXVII 507, lucem festam App. II 1. cf. XVIII 181.
- liuidare pallore uultum XXIII 620.
- logus XXIII 425.
- longum patere 94, 21; (= diu) potiri felicitate 254, 1. VIII 29. X 254. XXI 658. XXXI 596.
- longinquitas meritum 318, 5.
- loquella prima fuit domini nomen XXI 319.
- loqui opus XXI 333, te loquar XXI 692. cf. 73, 22. 247, 13. 262, 11. 371, 22. 386, 24. XXI 583. 703.

- lotor 161, 15.
 lotus (= λωτός) App. II 7.
 lucerna sermo Christus pedibus XVII 172.
 lucrari poenas 109, 16. XIII 5.
 lucrifacere 159, 4. 280, 16. 324, 26.
 lucta 215, 23.
 luctamen 208, 9. VIII 60.
 ludere pictura sancta XXVII 581;
 mirum lusit opus Felix XX 305.
 lumine (= oculis) uidere XVIII 291.
 XXVIII 172. XXXI 226 (lumina
 XXI 582. XXXI 270).
 luminare 108, 14. 263, 26. 348, 19.
 358, 10. XXXIII 15.
 lurida ora XV 283.
 lutea aedificia 298, 8.
- Machaera** linguarum 320, 13.
machinula XVIII 458.
mage 51 us. 96. VI 111. X 75. XVI 237. XX 385.
magis (= potius) XX 385. XXXII 118.
magistrae animi lineae 267, 1; magistro ore consulere 47, 2.
magisterium 80, 20.
magnificare 430, 11. XXI 272.
malagma App. II 16.
male ludus in aula debetur XXVII 587, male dissilire XXIII 181, aut in male cura aut bene amore anima comeditur 299, 11; male prodigus, diues, securus *et sim.* 98, 4. 118, 5. 232, 2. 254, 26. 310, 16. 357, 10. 414, 15. X 263. XIII 183. XV 10. XVI 94. XVIII 243. 459. XX 84. 259. XXIII 160. XXV 63. 87. XXVII 287. 566. App. III 105.
maledictum eramus 172, 18.
malesuadus 48, 5. 147, 7. 169, 1. 216, 17. VI 69. 242. XI 24. XXI 520. XXIII 553.
manare lacte et melle 310, 4.
mancipare diem operi 380, 11.
mancipulum 114, 7.
mandata (= destinata) uasa sacris XVIII 405.
mane nouo XXI 781. XXXIII 82. App. III 153.
manere (= habitare) 204, 12; manebat sine fine sonitus XVIII 365.
mansio (= domicilium) 160, 20. 235, 4. 293, 19. 316, 15.
manufactura tecta 280, 20. XVII 330.
- manus: quae nobis cum Pharaone**
 manus? XXV 138; manum summam dare factis XXI 665; manus (= uis) exstat XXVII 445.
mapalia texta culmo X 245.
marina iactatio 391, 27.
maritalis thorus 133, 2.
maritare aquas caelesti fonte 279, 12.
marmoris profundum XXIII 109.
marmorata absis 286, 6.
martyres XXVII 216, martyra XVI 179.
mascula castitas XXIII 718.
massa possessionis 335, 6; **massa candida conlatis martyribus** XVIII 144.
mastruca 400, 8.
mater nucis XXI 308.
materia, materiam, materias 119, 1. 140, 14. 322, 21. 453, 27; **materies, materiem** XVIII 82. XXXI 304.
matrix XXI 807. XXVIII 303.
maturare: a primis annis honorata persona potuit maturare grauiorem 27, 13.
meat per membra mens diuina XV 144, dies App. I 6.
meatus XVIII 352. XXI 781. 808. XXII 7, XXIII 285, caeli meatus turbare XXII 129.
medella XVIII 210.
medianus 289, 19. 290, 14.
mediat rho XVIII 620; **mediator cunctis fides** XXIII 468.
mediator Christus 76, 21. 249, 15. 316, 9 (*cf.* **medius** XVIII 726).
medicatum oleum 162, 9. XVIII 39,
medicata uellera fuco XVII 23.
medicum munus XVIII 183. *cf.* 158.
meditantur cuncta resurgendi faciem XXXI 231.
meditatus (?) peccati XXVIII 241.
medullare 124, 21. 197, 14. XXXI 391.
melen ducere XXIII 168.
meloten Eliae imitabatur 400, 12.
membrana (= epistula) 16, 1. 18, 10.
membranula XXIII 281.
memor terror XVIII 388.
memoria (= sepulcrum) 126, 6. 132, 9. 280, 23.
mendicare rorem XXXI 493.
mendicabulum XXIII 330.
mensula 113, 6. 164, 6.
mente (= consilio) totum conderat XVIII 687, non sine mente dei XXXI 149.

- mentitur aues auceps I 3; in ligno ebur mentiri XXVII 389.
 meruerunt litteras peruenire 40, 8.
 meretrix Rahab XXVI 132. 143.
 meridianum incendium XXIII 917.
 meritare stipem 92, 21.
 merra XVII 32. XXVI 344. 347.
 mersos spectat Hispania soles X 207; mersi lumina fletu XVIII 454.
 messor et seminator 158, 18.
 metari (= habitare) 132, 17. 376, 18. XXI 380. 481. XXVII 155. 397. XXVIII 70. 281.
 metator anguli 204, 10.
 metere gaudia XXXI 452.
 metus hominum putabant XXI 609.
 mi (= mihi) X 101. (?). 142. XXVII 188.
 migrare a sua natura in nostram 152, 9.
 militare deo 301, 16, Christi consulum XXI 252.
 mimicum nomen (Cardamas) 142, 10.
 ministro amne 290, 3, ministra fluenta 94, 25, membra 213, 4.
 ministrabar a seruo iustitiae 161, 1.
 ministratio 235, 9. 246, 13.
 ministratus 132, 23.
 minuta duo omnis census erant 305, 24.
 mirandis uariare modis XVIII 536.
 mirum: grauida (mirum) distenditur aluo VI 105.
 miscere per pocula laetitiam 35, 14, metum VIII 19, ambiguam faciem XVIII 423; Christus miscuit aluum deum XX 35; tectis cibusque aliquem miscere XX 404, hostes ruinae XXIII 574. XXVI 142. cf. XXVI 131; cum iudicatis mixto fine uacuabitur 176, 26.
 miserationes dei 21, 8. 197, 9.
 miseror XVIII 314.
 misericordiae 182, 7.
 mittere (= inmittere, dimittere) 165, 19. 306, 4. 370, 20. XIII 124. XXXII 18; se mittere (= uehi) XX 380.
 mixtura fluoris XXIII 131.
 modo (= nunc, hoc tempore) 8, 22. 98, 10. 197, 20. 267, 13. 281, 12. XI 32. XV 361. XVII 93. 177. 185. 215. XVIII 437 sq. 442. XVIII 235. 460. 661. XXI 25. 672. XXVI 3.
 moderamen VIII 5. XIII 94.
 modicus (= exiguus): post modicum tempus 364, 3. cf. 367, 4. XI 41. XVI 107. 284. XX 336. XXVII 322. 529. 602. XXVIII 15. XXXI 11. 493; modicum dormire 53, 17, quis uel modico te fari queat? XXI 694.
 modulabilis aura XXVII 79.
 modulamen 357; 4. VI 24. XXI 56.
 modulari carmina V 84. cf. XVII 114. XVIII 4.
 modulis euoluere dicta VI 18. cf. XVII 110.
 moles sacra 9, 8, furoris XV 153, pecuniae 204, 9. cf. XXVI 172. XXVIII 106.
 molimen 209, 18. X 312. XVIII 414. XX 425. XXI 664. XXVII 606.
 molieram opera 293, 6. 11, (moliri) 74, 23. VI 97. XVIII 130. XXIII 88).
 molitionis labor 272, 26.
 monacha fraternitas 166, 16.
 monachalis caliga 125, 26.
 moneta doctrinae 148, 4.
 monile sapientiae XXIII 813.
 monogramma Christi XVIII 618.
 mons aquae XXVII 525.
 montosa Latina XIII 72.
 morbifera aura XXVIII 242.
 mortes VI 245. XVI 133. XXXI 563.
 morticinorum contagium 205, 3.
 mortiferae languores 408, 9.
 mortificare 148, 22. 213, 1. 383, 20. XXIII 617.
 mortificatio 79, 28.
 mortificus XXXIII 45.
 Moseia uirga XXVI 356.
 Moyses: *gen.* Moysi 303, 23. 461, 20.
 motando rostro (sus) dat oscula XX 350.
 motus gradu titubabis 4, 7; magna mouere XXII 10; nosse moues causas rerum XXII 35.
 mox ut sustulerat XXVI 314.
 mulcere deum 240, 17, gregem monitis XVI 44, pedes linguis XXVI 260. cf. 98, 14. 132, 15.
 multicomae flammae XVIII 418.
 multiflores lychni XVIII 36.
 multiuigae catenae XXVI 24. cf. XXI 664.
 multiloquium 74, 4. 142, 6. 143, 1. 152, 13. 245, 11. 278, 29.
 multimodus 190, 5. 335, 17. X 9. XXI 85. XXIII 90. 101.
 multiplicabiles cedri 186, 1.
 multiplicator 375, 13.
 multiplex uirtus 203, 8.

multa nascentium prima 184, 16.
 multo boue diues XVII 251; multum
 desiderans 98, 9, multum grata
 lingua IIII 11.
 munerarius ecclesiae 97, 11.
 munificus XVIII 135. XXVIII 34.
 munimen 20, 10. 134, 5. XV 136. XVI
 97. 132.
 munitor (Appius) XXIII 395.
 murmura miscere X 121, soluere XXI
 318.
 musica Christus est XX 32, currit
 XXI 102.
 musicus Christus XX 43.
 myoparo 403, 21.

 Naeniae insipientiae (= uersus) 284,
 15.
 naeus in lumine 319, 25. cf. XI 10.
 namque *tertio loco* XXI 554.
 narrare Felicem XV 51. cf. 251, 28.
 natator 206, 26.
 natatus XVII 120.
 nati (= liberi) XI 24. XXI 841.
 natura matre germani 98, 16.
 nauarchus XXIII 151.
 naucula XXIII 247.
 naufragum litus 393, 3, cor XXIII
 82, naufraga uestis XXIII 387, a
 fide naufragi 7, 25.
 nauita 401, 1.
 nauticus pes XXIII 320.
 ne forte (= num) 411, 8. 415, 9; ne
 in eo quidem nulli noceat 441, 19.
 nec (= neue) 352, 7. 357, 6. X 84.
 154. 190. XI 6. XXIII 228. 359. XXV
 83. 89, nec—quidem XI 31, nec (= *ne—quidem*) 100, 21. X 114. 150.
 necdum 126, 25. XV 58.
 necesse habere optare 359, 13. cf. 244,
 15. 250, 15.
 nectar liquorum 310, 5.
 nectarei haustus XXII 159.
 nefas arripere XVIII 451.
 negant Camenis nec patent dicata
 Christo pectora X 21; his sorte
 coire negat XXXI 294; alios se
 falli negans (= a se f. nolens)
 XXIII 336.
 nemo (Felix) oculis exstat (= non ui-
 detur) XVIII 94.
 nesciuit uitam suam nosse 254, 25.
 netum uellus XXV 106.
neutrum: linquenda XXXI 515. cf.
 245, 23. 274, 9. XVIII 209. XXI

12. XXXII 150, ludicra XXII 14,
 e blandis aspera penso animo X
 11. cf. 158, 12. X 16. 171, sanctum
 et caelestia fari XV 33, mihi uile
 fides et carum haec uita XV 320,
 carere laeto VIII 23, nullo excel-
 lere 263, 6. cf. 66, 15 70, 17. 88,
 17. 186, 15 *saepe*; modicum iustum
 230, 19; inclusum opertum XXVIII
 8, omne inmodicum 91, 23. cf. II
 6. VI 299. XI 26. XV 149. XVII
 22. XXVIII 40; — manens quod
 erat propter nos coepit esse quod
 non erat (homo Christus) 152, 10,
 aliud natus aliud factus est 361, 1.
 cf. 41, 5. 6. 7. 75, 23. 76, 21. 146,
 20. 197, 5. 6. 198, 4. 5. 202, 13. 309,
 10. 324, 3. 331, 12. 340, 8. X 288.
 XVIII 475. XXI 278. XXVII 942;
 — *neutrum sing. cum genituo*:
 mite patris, censoris acerbum X
 11, in huius uitae incerto 28, 22,
 fragile hoc infirmi corporis XV
 313, fragili carnis inesse deum
 XXXI 88, per illud temporis XXIII
 245, ipsum temporis 126, 4. cf.
 102, 11. 131, 3. 164, 16. 173. 18.
 306, 3. 315, 6. 23. 391, 12. 387, 14.
 VII 47. X 180. XV 357. XVI 150.
 208. XVIII 301. XXI 591. XXIII
 225. 287. XXIII 37. 109. 344. XXVI
 375. XXXI 306; — *neutrum plur. c.*
gen.: lubrica militiae 48 us. 12, ex-
 celsa uirtutum 55, 20, pacis beata
 90, 2. cf. 118, 22. 131, 13. 133, 23.
 201, 15. 215, 5. 12. 219, 22. 276, 9.
 346, 9. 349, 6. 7. 383, 2. 428, 3. X
 164. 199. 200. XIII 13. 16. XIII 45.
 XV 91. 93. 125. 215. 266. 280. 315.
 XVI 130. XVII 126. 127. XVIII
 494. XX 48. XXI 14. 704. 715. 725.
 XXII 86. XXIII 459. 460. 462. 481.
 603. XXV 98. XXVI 249. XXXI 57.
 115. 362. 401. 523. App. I 63.
 nigellatum 39, 5.
 nigrare 186, 13. X 245.
 niueus amictus XVIII 19.
 nimis (= ualde) XVII 13. XXI 604.
 XXXII 248.
 nimum (= ualde) 402, 7. XVII 313.
 nimius (= magnus, ingens) 127, 22.
 XVI 202; a dextris nimis reuocati
 76, 25.
 ninguidus X 203.
 nisus ad deum 210, 25, corporis nisu

- 207, 2. VI 78. *cf.* VI 133. 210, labo-
riosus nisibus VII 49.
- nocticolores crimine XXVIII 250.
- nodamen lori XVIII 593.
- nodamenta truncorum 219, 21.
- nodare amictum XVIII 575, palmas
XXVII 346.
- nodus in scirpo 329, 25.
- nomisma signare 183, 26. XXXII 76.
- non: (= ne) 106, 17. 109, 4. 139, 8.
V 61. XXV 51; ut non (= ne) 90,
26. X 268; — admonet metus fa-
tigationis tuae non solum autem
sed et peccati 142, 5; — non capax
(= incapax) 120, 10, non misera-
bilis 232, 4, non uincta (= libera)
uox XII 4, non uigiles uigiles
XVIII 454, non uisibilis XXI 846,
non plenae matris in aluo XXIII
298, non ad diuina precatus X 111;
non olim (= nuper) 17, 9. 10.
XVIII 324; non nostrum (= alie-
num) 125, 28, non tuus 156, 15,
non suus 32, 10. XXII 123. XXIII
70. App. I 58, non unas uoces fun-
dere XXIII 31, omnia non Christi
qui Christi est odit App. I 77, non
prophetae 160, 7.
- notitia 23, 14. 359, 6. 18.
- nouare diem XXIII 17.
- nouatio bis geminata XXVIII 185.
- nonellae oliuarum 376, 10. XXI 97.
- nouellare uitam deo XXIII 696.
- noxia contagia VI 223.
- nubila VI 306.
- nubilant figmenta uatum X 38.
- nudo sub aëre XXVIII 33.
- nullus (= non) 404, 1, nullas (= in-
cassum) rogas Musas X 114.
- numerus (= populus) XXVI 127.
- numerosa pagina X 8, lux XVIII 419.
- nummularii 58, 1. 183, 24.
- nunc—nunc—nunc 214, 8 sq. XVIII
612. 617; (= tum) hoc tempore
273, 21. XVIII 322.
- nutat rerum natura 270, 12. *cf.* 259, 7.
XVI 100. XVIII 68. XXIII 125.
- nycticora 346, 23. 347, 3.
- Obducunt aciem mundi amores XVIII
40. *cf.* 180, 4. XI 20, obductis uul-
neribus 134, 16, obducto lychno
XVIII 473.
- oberrat inimicus caput daemonibus
XVIII 163.
- obfixo cursu suspendens sidera luna
XXVI 253.
- obices rerum 364, 6, insularum 396,
25, obice claustrum XVI 91.
- obiectus pie seruitutis 373, 13.
- obire: obiit XVI 143. XVIII 153, nox
diesque totus obit XVIII 486; obita
morte uitas redire iubet XXXI 188;
obiti mortales XVIII 160, obiti
XXVII 568.
- obitus: per necessarios obitus 396, 29,
ortus obitusque alternant XXXI 233.
- oblaciones et orationes 361, 24.
- oblatratio 299, 15.
- oblique nomen fingere XXXII 103.
- oblitteratores patriae 121, 9.
- obliuia ducere XVIII 455.
- obnixi molliter XVIII 421.
- obnubilare mysteria XXIII 664.
- obrigescere in lapides 196, 25.
- obsequium (= officium) 83, 20. I 6.
XVI 13 *saepe*.
- obsita lingua siccis faucibus XV 304,
ossa puluere XVIII 186.
- obstipuerunt senes XX 115.
- obstipus rigor (litterae tau) XVIII
623.
- obstruere fenestras 357, 2.
- obstrutus oculus mentis 170, 3.
- obtentio marmore XVIII 93; mira fides
oculis obtenditur XX 210.
- obtentus: per obtentum iusti sui re-
cipit iniustos 83, 6.
- obtinere natura 116, 10.
- obtritio 278, 14.
- obtusio corpore XXXI 206 (obtusis
mentibus XXXI 372).
- obtusus corporeus 179, 18. *cf.* XXXI
212; negatos obtutus reddere XXIII
303.
- obuenit defectus aquarum XXVII 473.
- occasio (= causa) 106, 2; occasioni-
bus aliquem requirere 125, 11.
- occasus passionis 217, 17, occasus fe-
lici fungi 279, 17.
- occiduus 105, 8. 380, 20. X 289. XVIII
223. XXXI 306. App. I 105, occi-
duae orae XXI 367, casus occidui
XXVII 18.
- occiput caluum 118, 4.
- occursare (= in mentem uenire) 48,
us. 8.
- occursus X 309. XX 380. XXIII 940,
mali XXIII 416; mitis ad occur-
sus angelus XXXI 472.

- oculare 265, 21. XXIII 237.
 odor bonus notitiae tuae 234, 21.
 odoriferum sepulchrum XIII 97.
 odorus 190, 5. 393, 9. XIII 100. XVIII
 197. XVIII 411. XXI 307.
 offendiculum 342, 18.
 olfaciens sus XX 350.
 olim: non ita olim 17, 9. 10. XVIII
 324.
 oliuifer XIII 77.
 omniformis artifex 48, 1.
 omnigenae populi XX 56, XXXI 490,
 loquellae XXVII 65, omnigenum
 pecus XVIII 380; omnigenum sem-
 inum arca plena 398, 13.
 omnimedens XVIII 46.
 omnimodus XXI 102.
 omniparens XXII 85. XXIII 297.
 omnipotentia 407, 1.
 omnes sibi quisque XXVIII 101, omnes
 quisque XXVI 366, omnes quicum-
 que XX 286.
 onerose loqui 64, 20.
 operas ad aquaeductum—praebuit gra-
 tis operis XXI 719.
 operari dilectionem 14, 4. cf. 109, 1.
 145, 18; operari egeno 295, 8; ope-
 rata Felicis manu reuoluere XXVII
 352.
 operaria (apes) 336, 5.
 operator unitatis 92, 1. 392, 22. XX
 309.
 operosus (= laborans) XVIII 290.
 351. XIII 538. XVIII 139.
 aperto (= operimento) casto uelare
 XXIII 90; (= adytum) XXVIII 8.
 opifex 116, 13. 335, 25. V 8. XIII 309.
 XXVII 83. XXI 97.
 opificium 209, 16. 321, 22.
 opimari 332, 13.
 oportune inopportune pulsemus 193, 7.
 optato uehi ad urbem XVII 55.
 ora uel orae (= regio) XV 59. XVIII
 155. 229. 540. 642. XX 118. 312.
 XIII 176. XVI 30. XVII 41;
 ora altaris XVIII 427.
 orat ante suam salutem tuam 311, 18.
 orba domus XV 340, uirga crucis
 XVIII 488.
 orbes fermentati 166, 17.
 orbita VI 173.
 ordinatio sacerdotii 8, 26. 17, 5. 145,
 12.
 ordinis cateruae et populi XXI 730,
 plebe uel ordine concors XXI 796.
 orexis monachorum 163, 2.
 organa VIII 9.
 originalis terra 73, 2, gloria 209, 13.
 orsa (= initium) X 18; orsum texen-
 di carminis XXI 47. cf. uolente
 orso XVIII 602; (= carmina)
 XVIII 212. XVIII 378, (= opera)
 XXXIII 80.
 osor iniqui XXII 74.
 ostrum pretiosi sanguinis XXVII 89.
 otiamur deo negotiis implicati 212, 17.
 otiosam pecuniam sterili fide reser-
 uare 305, 10, otiosa fides 315, 18.
 Pacificus 235, 4.
 pacificare 35, 23.
 pacisci uitam XVIII 5. XXVIII 71.
 paedagoga lex XIII 682.
 paenitet quicumque commissa VI 263,
 agnoscens iacenter paenituit XX
 236.
 paenitudo 378, 18.
 paginarum perennium auctoritas 99,
 15, pagina saxi VI 215.
 paginata nauis XIII 353.
 palaestra pietatis 162, 14.
 pallentior XXXIII 6.
 palmata 400, 3.
 palpante opinione 125, 20. cf. XX
 263, palpata membra 357, 10.
 pandit (= panditur) uestibulum
 XVIII 55; pauenti panditur ef-
 fugium XVI 87.
 panicum (= panicum) 163, 3. 22.
 pannea uestis XIII 327.
 pannucii natos tegere App. III 12.
 par (= socius) 130, 21. 293, 2. XXI
 281; par boum XVIII 381. cf.
 XXI 837. 840. XXV 16. XXI 616.
 paralysis 300, 10.
 paratus (= parata) inferre XVI 168;
 crux dissimili compacta paratu
 XVIII 617. cf. 269, 3. VI 28.
 XVI 164. XX 346. XXI 448. 668.
 XXVII 639.
 parcere sibi de rebus terrenis XX
 290, peccato XXVII 115; parci
 omittere 310, 20. cf. 378, 8. XVIII
 354. XXI 44. 569.
 parebimus (= apparebimus) pecca-
 tores 109, 9.
 parilis VIII 8. X 253. XVIII 634.
 XXI 43. XIII 179. XXV 3.

- parricidiale crimen 101, 14, osculum 216, 18.
 pars: ego pars hominum minima XV 43, pars mea Felix XV 310, Felix in precibus pars magna fuit XXI 35; suam partem ponere in sorte alicuius 13, 5. 98, 3. 315, 19. *cf.* 411, 10, partem ponere pauperibus 98, 3. XXXI 500, facere 145, 21; quorum partim amicitia partim religio contrahebat 126, 8.
 parsimonia sermonis 314, 10.
 particeps marito defleuit 254, 3.
 participare alicui regnum 198, 27. *cf.* 283, 10, te participans testas misi II 8; ex eius gloria participare 282, 9; participantum uita fugax hominum X 156; nominis angelici participatus honore VI 318.
 participare tribulos 241, 10, rem XXI 430.
 partus animae eloquia 153, 25.
 paruuli sensus 354, 17.
 pascere cruces XXXI 572.
 paschalis 244, 16. XXVII 53.
 pascula decerpere 67, 14; pasti crines XXV 79.
 passu premere uestigia XV 269.
 pati magna palatia 50 us. 43, nuptias 253, 29, Romam 50 us. 44. 387, 14. *cf.* 211, 9. 347, 9. 373, 23. XXVIII 323.
 pauire 271, 24.
 pauitare XX 88.
 pauitum (= pauimentum) XXVIII 40.
 pauper spiritu 99, 13, deo XXX 10.
 pauperare 253, 26. 295, 13. 347, 12. XXI 208.
 paupercula 306, 6.
 pace cursus haeret XXVIII 358.
 peccamen App. II 18.
 peccator populus 83, 1.
 peccatrix proles 173, 3, materia 318, 21.
 pectori meo (= amico) 246, 15.
 peculiariter dominus 57, 6, gratum 64, 11.
 pedissequa pigrorum inopia 153, 13.
 pellere (= depellere) XV 110. XXI 627.
 pelliti Bigerri X 246.
 pendere in aduentum alicuius 308, 30.
 penetrabilis ansa XXIII 127.
 penetral Felicis XXX 1; — penetralia mentis VI 237. *cf.* 66, 7. App. II 17.
 penetrare uiam XX 859.
 penetrator aurium 248, 27. *cf.* XXIII 290.
 penita sedes XXI 603.
 pensare crimen XXI 518. *cf.* X 12. XX 371. XXVIII 315. 575. XXV 352. XXVI 373. XXVII 9. 300. XXVIII 134.
 pensitare 309, 26. 374, 16. XXVIII 594.
 pensitatio 334, 16.
 pentateuchus 20, 9.
 penus sceleris XVIII 577. *cf.* 291, 7.
 per: leuem per XV 98, per egentum accenderat acrem | ora famem XX 74.
 perabsumpta substantia 313, 7.
 peradstrictus XVII 77.
 percuti caecitate 134, 27, sapientia saeculi 325, 7; uerbo percutere 366, 15. 18, cytharam XXI 335, monetam 183, 22.
 perditionis filius 191, 18.
 peregrinari a Christo 34, 12, a scriptoribus 254, 24. *cf.* 257, 10.
 perenne lugere 400, 29, uiuax XI 68, patronus XXIII 214.
 perfunctio sollemnis 159, 23.
 perfunctus longum aeuum episcopus XVI 229.
 pergere iter XVII 137.
 periclitari a falsis fratribus 8, 5.
 perlabitur Christus pectora 120, 9.
 perlator litterarum 156, 15. 364, 1. 404, 9.
 perlegere uestigia 362, 17, emolumenta 335, 24.
 perlucens transenna 288, 18.
 permilitare 226, 16.
 permixtus tectis XXVI 226, permixte XXVIII 123.
 permittere lumina (= oculos) ad arcanum XXI 581; permittuntur adsumere uires VIII 59. *cf.* XX 86.
 perornare XXIII 304.
 perpes XVIII 460. XXI 809. XXVIII 843. 941. XXVII 15. 328. XXXIII 132.
 perpetuare hominem 61, 15.
 perquam: per cuncta mouet quam XXVII 82.
 persentire 30, 12. XVI 70.
 persistimus esse 5, 27. 403, 7.
 personalitas 151, 21.
 personare hymnos XXVII 562.

- personus 260, 10. XXI 352. XXII 34.
 perspicua mens XVIII 26.
 pertenditur porticus XXVIII 17.
 pertexere dies XXVII 127. *cf.* XXIII
 592.
 pertingere aures XXIII 292. *cf.* 23,
 18.
 pertransire 62, 2. 422, 10.
 persuadere uicos XXIII 327. *cf.* 75, 13.
 peruagata natione diuersa spatia 87,
 12.
 peruirens lignum VII 11.
 perurere animam 214, 5. *cf.* 362, 21.
 perurgere ratem XXIII 360, perurget
 pudorem laudator 353, 10.
 petessere 51 us. 95.
 petrosis asper ager 158, 12.
 phantasma, *dat. plur.* phantasmatis
 46, 11. 105, 2. 124, 14. 152, 5. 414,
 14. XV 30.
 pharmacum App. II 34.
 phoenicium 141, 24.
 phrenesis 300, 10.
 piare caedem VIII 69, genus huma-
 num XVIII 201. *cf.* XXXI 195.
 picei Boii X 241.
 pie prodigus 191, 13, saeuus XXIII
 595.
 pigmentarius 351, 14.
 pignorare 373, 20.
 pignora (= liberi) 62, 24 *saepius*.
 pilleatus XVII 251.
 pingit plebs uias uario agmine XIII
 24. *cf.* XVIII 420.
 pius (= sanctus) Felix 281, 6. 13, deus
 X 279, pium sepulchrum XVIII
 39, regio piorum XVIII 23. *cf.*
 XXXI 34; piissimus 44, 22. 59, 7.
 144, 23.
 plaga: in p. positus 327, 8.
 plaga lactea XIII 48.
 planescere VI 314.
 plebs (= multitudo) 131, 16. XV 239.
 XXIII 135.
 plenitudo legis 64, 16.
 plena (*sc.* manus): de hac tua plena
 spectaculum exhibebas 94, 18; ple-
 nae matris alius XXIII 298.
 pletura XXIII 48.
 pluria enarrare 382, 6.
 plurima gaudiorum messis 238, 11.
 poela merrae XXVI 348.
 poenalis lectus XVI 86, materia XXV
 72, mora XXIII 68.
 poenaliter 431, 2.
 pollutius incaluisse XVIII 178.
 polus (= caelum) XV 190. XVIII 103.
 XXXI 81. 292. XXXIII 124. 130.
 App. I 70.
 pondus gloriae 322, 19.
 ponere animam et carnem 67, 23,
 corda aspera 131, 12. *cf.* 171, 10.
 174, 8. 396, 30. XIII 81. XV 68.
 XVII 31. 248. XVIII 19. 73. XXIII
 679. XXVII 32. XXXI 137; in di-
 uersis terris positi 31, 15. *cf.* 130,
 18; positi (= sepulti) XVIII 95.
 157. XVIII 294. XXV 362. XXVII
 376. 444; ponere desertum in flu-
 mina 141, 17. *cf.* X 220; confirmata
 et posita 141, 20; ponere nascenti-
 bus horas XXII 127.
 pontifex (= episcopus) XXV 223.
 populus (= multitudo), populi (= *Leute*)
 131, 9. 290, 16. XVII 59.
 XVIII 98. 122. 436. XXI 143. XXIII
 3. XXVII 380. XXVIII 462.
 portio (= pars) 31, 19. 116, 10. 129, 2.
 160, 27. 203, 11. X 229. XIII 130.
 XXI 794. XXIII 85.
 portitor litterarum 83, 15. 156, 9. 317,
 2. 379, 12. 424, 27.
 posse: poterimus XXXI 631; *cf.* sum.
 post hominem monstra futura 105, 2. 6.
 postea XXIII 587.
 potare sobrietatem XXVII 591.
 potenter XX 213. XXI 422. XXVII 342.
 potens peccatorum 348, 11. *cf.* XXIII
 615.
 potionare 351, 13.
 potius dignior 246, 18, nos potius
 elixi, nos culpabilius insulsi 337,
 17; potius *deest ante* quam. *cf.*
 quam.
 praecauere: praeque cauere XXXI 408.
 praecelsa humilitas 28, 13. *cf.* XXI
 482. 487.
 praeciditur Arrii lingua 151, 19.
 praecinctus flumine uitae XXXIII 22.
 praecinere cantica XXV 200.
 praecipere: Iob facere praeceptus est
 363, 13.
 praecordia 19, 14. X 57.
 praecursor 150, 27. 252, 13. XXVII
 411.
 praedestinare 13, 15.
 praedicabilis frater 84, 7.
 praedulce iugum XXIII 792. XXXI
 222. *cf.* II 10. XXXIII 27.
 praefiguratio 207, 13.

- praefringit lex ramos peccati 221, 7.
 praefulget imago 348, 15. *cf.* XVIII 223.
 praegressus animae 251, 27.
 praelibare sanguinem oculis 189, 3.
 praelineare 170, 20.
 praeloqui 75, 9.
 praenitere 304, 17. XXI 826.
 praenotare 237, 18.
 praepalpare 392, 12.
 praeparatus uestium 312, 4.
 praepes XXIII 862.
 praerasi fronte 155, 16.
 praereptor operum 161, 16.
 praerogatiua familiae 253, 6, muneris 87, 25, operum 65, 10.
 praescientia futuri 209, 20.
 praeserere semina XXXI 448.
 praestant auaritia et libidini, ne credant 329, 27, quisque alium praestans propior consistere certat XVIII 125, quomodo Mariae passio praestaret (= magis conueniret)? 422, 19.
 praestolari retributionem 304, 22.
 praesul: quo praesule me suscipe sanandum XXIII 227. XXVII 604.
 praesumere panem uiuificantem 189, 1; (= expectare) XXVII 469. XXVIII 105. *cf.* 256, 11; magis praesumpsit scribere tibi 223, 20.
 praesumptio 196, 27. 389, 7.
 praesumptor XXVII 225.
 praetendere diem reditus XXV 363. *cf.* 257, 5. 268, 23.
 praeter et aulae ipsius in spatio uariis insignia formis XVIII 405, me praeter 51 us. 82.
 praeterere tunicam 251, 15.
 praeualescere inimicis 211, 6. *cf.* 44, 20. 149, 19. 207, 14. 391, 1.
 praeuenire (= superare) 195, 29. 196, 8, notitiam caritate 13, 19. *cf.* XVIII 414.
 praeuertere (= praeferre) aeternis caeduca 100, 13, intutum tuto XXIII 344, casus proposito X 326. *cf.* XVIII 698.
 praeuire itinera 108, 4.
 praenius 171, 17. V 42. XV 264. XVII 79. XXVII 506.
 pransor 307, 23.
 precatus deplorationis 247, 15. V 58. X 109. XXI 33. App. III 151.
 presbyteratus 8, 26.
- pretiosa uirtus XVII 302. *cf.* 192, 5.
 primaeuus 88, 28. 426, 13. XXI 374.
 primogenitus 253, 11. 255, 19. 322, 8.
 primordialis dignitas 221, 8.
 primores 248, 9.
 principalis spiritus 222, 17. 370, 17.
 principari 213, 21.
 priscus sanguis XXI 218, prisci Quirites XXXII 109.
 proceres caelestes XIII 65, aërii XV 49. *cf.* XVIII 10. XXI 29. 77. XXVII 210.
 procliui (= procliuiter) deficere 303, 10, procliuius superare 372, 8.
 procurare bonis XXX 408, procurata latebra 427, 4.
 producere annum octauum XXXI 23.
 profari (= loqui) 117, 26. 382, 11. V 5. XVIII 377. XX 30. 66. XXIII 82. XXVI 353. XXVII 323.
 profatus concludere XVIII 717.
 proferre solium Felicis splendore XXX nr. 2, 8.
 profectus experiri 159, 13. *cf.* 32, 24. 72, 22. 293, 21. 323, 2.
 profugare patrimonium 219, 10.
 profuere urbem XXI 716.
 profluus 93, 8. 334, 23. XXI 842. XXII 82.
 profundum (= mare) VI 299. XVII 130. XXVII 526; de profundo eruere 414, 14.
 profusor proprii App. III 86.
 profusus (= diues) XVIII 44. XXI 644. XXIII 380.
 prolapsa de caritate commentatio 277, 12.
 proluxa epistola 317, 2.
 proludit ordo expeditionis 207, 7.
 proluere (= lauare) 51 us. 82. 343, 8. XXVII 293.
 promittit tempus absumpta XXXII 102.
 promptus: in promptu est 218, 23. 295, 18. 307, 4.
 promptuarium 245, 21, promptarium XVIII 42.
pronominum pers. genitiuus loco possessiuorum: mei 85, 21. 245, 5, tui 47, 13. 14. 85, 5. 95, 26. 106, 23. 332, 24. 337, 5. 388, 3. 29. XIII 15. XXXI 628, sui 2, 23. 38, 28. 63, 7. 110, 6. 117, 1. 123, 12. 210, 7. 213, 23. 164, 2. 249, 4. 254, 24. 288, 7. 14. 357, 26. 406, 11. 15. 436, 20.

- 449, 17. 456, 19. XVII 247. XX 97. XXIII 48. XXV 24. XXXI 7, nostri 31, 19. 85, 23. 106, 6. 118, 24. 175, 23. 220, 5. 276, 3. 353, 24. 445, 17. X 127, uestri 346, 16.
- pronubus Iesus XXV 152.
- propages V 19. XXIII 498, propago VI 59. 297. XV 64.
- properare opem XVIII 318.
- propheticus 186, 22 *saepius*.
- propiare XVIII 226. XX 409. XXVI 414. XXVII 292.
- propinquo pulsare merito XVI 36.
- propinquat illi sanguis 251, 13, propinquatus domino 67, 12.
- propitiare 139, 22.
- propositum (= agendi ratio) 27, 23. 65, 12. 64, 24. 85, 6. 257, 12. 261, 14. 269, 11. 424, 12. X 327.
- propter adesse VI 39. VIII 52. XVI 158. XXIII 305. XXV 118; patriam propter considerare dextram V 7; te propter XIII 17.
- propulsus pedum 207, 3.
- proruere aliquid XV 131.
- prosapia XXI 212.
- prosiliunt lacrimae XIII 42.
- prouehere cursus amicos XII 42.
- prouida (= prouidens) XXVI 144.
- prouolare terra XI 58.
- prudentiam huius prouidentiae reuoluit 103, 18.
- pruinae XVII 202. XXIII 4. XXVII 554.
- psalmographus 431, 21.
- puddet uti neto uellere texta XXV 106; pudendae species XXXII 23.
- puerpera uirgo XXVII 281.
- puerus (?) XXI 377, puera facies XXVIII 217.
- pulsare auditus 44, 12. XVIII 327, sidera XVII 92, pulsor draconis App. II 52.
- pulsus dant tintinabula XVIII 336; pulsus mobile corpus XV 279. *cf.* XXVII 629; pulsibus mentis adfligi 85, 1.
- puluerulentus sudor 186, 12, p. uestigia XXVII 528.
- pumiceum saxum XXI 688, cor XXXI 419, p. arenae XXI 805.
- pupula (= oculus) App. II 9.
- purgator auri 137, 3.
- purificare VI 72. App. III 96.
- purpurare 185, 9. XXI 161.
- putari ad fructum (*contr.* amputari ad ignem) 211, 20.
- putribiles tabulae 266, 22.
- Qua (= quatenus, in quantum): qua uoce parens qua sanguine frater 51 us. 93, homo fieri dignatus est qua et ipso hominis ortu nihil habet commune nobiscum 172, 6. *cf.* 158, 6. 195, 22. 204, 18. 206, 15. 241, 24. 280, 2. XVIII 94. XVIII 301. XXXI 620. 622. XXXII 234. App. III 113. — qua (= ubi): in porticibus qua XXVIII 16. *cf.* 94 us. 20 sq. V 38 sq. X 206. 235. XV 94. 264. XVII 47. XVIII 6. 24. 131. 142. 275. 370 *saepius*; *cf.* omnibus in spatiis quacumque XVIII 347.
- quaestuosius 187, 8.
- qualitas resurrectionis 275, 5.
- quam (= potius, magis quam) 121, 4. 284, 10. 294, 15. 325, 15, totam quam longa dies aestate moratur XXI 736.
- quamlibet et foret XXIII 333, ostenderit 386, 4; quamlibet expetendos comites 239, 3. *cf.* XVIII 213. XXIII 521. XXVI 399.
- quamquam *cum cons.*: 24, 13. 87, 18. 201, 11. 216, 21. VI 288.
- quantitas non imperii sed imperantis 441, 2.
- quantus (= quantus quantus) es, totus desiderium es 158, 6, totus ipse, quantus est 307, 8; quantum illi admirati sunt! 240, 7; quantum (= in quantum) est bonitas 118, 26. 244, 20. *cf.* XXII 15; omnis, quantum in ipso est, homo 330, 26. *cf.* 307, 8; si tanto laus, quantum plausus emeretur 97, 7.
- quasi: ne forte quasi hominem excludentes et angelum repellamus 101, 23, dulcedinem litterarum quasi Lotophagos, ut Sirenarum carmina euita 121, 8. *cf.* 178, 26. 181, 24. 186, 12. XV 135. XXI 759. XXII 158. XXVII 266.
- quatere ostia XVIII 389, animam bello 176, 3. *cf.* XV 344.
- queritari X 147.
- querula tristitia 90, 26. *cf.* 115, 13. XXVI 183. XXXI 199. 217.
- qui (= quomodo) X 85. XXXII 123.

205; quis (= quibus) XVIII 41. 218. XVIII 198. XXIII 65. XXVII 252. App. III 139. III 12. *cf. cui.*
 quia *post uerba dicendi et sentiendi cum indicatio*: 8, 27. 9, 22. 31, 9. 60, 7. 65, 27. 67, 20. 82, 13. 14. 84, 25. 85, 13. 190, 10. 220, 6. 222, 7. 263, 2. 295, 16 *saepius*; *cum coniunctio*: 136, 10. 197, 2. 230, 2. 323, 19. 342, 9. 424, 17. XVIII 266; — me maiore opera quia minore spe desiderastis 26, 7, neglegens uentris quia diligens animae 87, 28, liber auaritiae quia seruus iustitiae 103, 13. *cf.* 123, 27. 204, 5; — quia *cum coni.* 431, 25.
 quicumque: nunc et de psalmis quodcumque (= quaecumque est) proponam 411, 12.
 quiescere (= sepultum esse) 107, 6. XV 68.
 quinam: quonam precor usque quae-ritis? XXXI 219.
 quinquennis (= quinquenniis) epulas portare XXXII 144.
 quippe ut (= ὅτι) 397, 17. *cf.* 390, 21.
 quisque (= quicumque) 283, 9. — omnes quisque XXVI 366; in te quisque se diligit 311, 19.
 quoad: breuis spatium quoad concluderet 244, 16.
 quod *post uerba dicendi et sentiendi cum ind.*: 216, 10. 218, 24. 297, 9. 321, 12. 358, 22. XXXI 559; *cum coni.* 44, 20. 156, 13. 184, 11. 218, 1. 267, 16. 327, 19. 425, 1. 427, 14. App. III 179.
 quoniam: recognosco quoniam uirur 210, 28. *cf.* XXVII 459.
 Radicati in uia pacis 140, 6, in caritate dei 431, 16.
 rapere (= trahere, accipere) 122, 11. 282, 7. 307, 5. 370, 24; cursu rapi XII 30, se rapere XX 417, rapere manu compendii notata 426, 16.
 raptat ultor iracundiam stinguere App. II 25.
 rarescere XIII 66. XVIII 406. XVIII 95. XXVII 594.
 rata dat temporis ordo VI 104, rata munera debere XVI 10, rata uota dicare XIII 45.
 rationem aequam ducere perfectionis cum eorum opere 204, 17; cum

multa ratione reddere usuram 307, 15.
 rationalis 66, 6. 123, 16. 369, 11.
 rationalis 169, 17. 921, 21. XXXI 296.
 rea pietas patris inculti XI 26, rea uoti XX 430. *cf.* III 12. App. III 88.
 reaedificare 146, 11.
 reatus V 79. XV 240. XVIII 491. XXXII 241.
 reboat asina XV 36.
 recalent uestigia flammae XXVI 399.
 recaua laquearia XXI 462.
 receptus communis XVIII 81.
 recessu trino sinuata cella XXVIII 182 (*cf.* 378, 21. XXII 80).
 recinere hymnos XXVI 269, Christum XXII 160, hymnis XXVII 500.
 recipere: locus numquam tegi marmore recepit 271, 24.
 reclamare domino dura imperia 447, 11.
 reclinatio capitis 276, 4.
 recocto luto uasa ficta VIII 14.
 recogere cineres in corpora XXXI 311.
 recolare iustitias suas 405, 16; nomen recolunt de stirpe parentum VI 193.
 recompensatio 433, 18.
 recretis criminibus XIII 562.
 recrinitus Samsø 175, 13.
 recuro orbe stetit libra poli XXII 133.
 recussus ad uicina XVIII 603, recussis loris XX 413.
 redamare XI 43. XXII 32.
 redemptor dominus 191, 21. 271, 20.
 redigere passus XVIII 600.
 redimitae aulae porticibus XXI 463.
 rediuuius 273, 17. XVII 234. XVIII 96. 192.
 redonare de naufragio 403, 18, debita XIII 128.
 redundantia fragmentorum 94, 6.
 redux dies XVIII 237, reduces escae XVIII 339. *cf.* XVIII 450. XX 122. XXI 807. XXII 143. XIII 208. XXVIII 203. XXXI 399.
 refectio cenandi 114, 3. *cf.* 276, 15. 304, 10; (= baptisma) 141, 23. 189, 22. 231, 18. 243, 1.
 referre saporem 53, 10, patrem ore consimili 74, 25. *cf.* 66, 15. 177, 15. 223, 15. 263, 10. XVIII 90; uidua primo sermone relata XVIII 213.

- refestinare 364, 4. 387, 5.
 reflorescere 152, 24. 170, 15, in pueram
 faciem XXVIII 217, refluoruiti
 sapere 342, 3.
 reformare honorem XXI 636.
 refouere aliquem 424, 7, refotus XV
 236. *cf.* XVI 293.
 refrigerare aliquem de sua copia 232,
 25; refrigeratur inopis misericor-
 dia 232, 24.
 refrigerium 54, 27. 98, 20. 137, 22.
 190, 14. 387, 9.
 refuga XX 171.
 refugus sol 270, 11. XXXI 339.
 refundere aliquid alicui explicandum
 365, 18, se refundere taciturnitati
 342, 2; refuso amne XXVII 521.
 regeneratio 392, 2.
 regificus 188, 6.
 regnatae terrae III 4.
 regnator XXII 73.
 regula uitae Martinus 277, 21.
 relabi a iustitia 169, 23, ad prauitatem
 210, 24.
 relatus XVIII 216. XXVIII 61.
 relegere iter XVIII 504.
 relictio bonorum 206, 23.
 religare contritiones 111, 24.
 religionis uiri 114, 17, opera 161, 8
saepius.
 religiosum (*i. e.* officium r.) soluere
 87, 17.
 relisus hostis XXVIII 119.
 relucescit exemplum 444, 21.
 reluminare 264, 26.
 remansio 364, 24.
 remeabile iter V 23.
 remittere manus 297, 9, remittere se-
 curitatem 395, 16.
 remixtum corpus XVIII 80.
 remoratio 364, 2.
 remotio loci 85, 6.
 remunerare 188, 6.
 remunerator 104, 11. 188, 5.
 renarrare XXIII 245.
 renectere catenas 135, 9.
 renoscere nota XV 342. *cf.* XVIII
 383.
 renuit figi se cruce App. I 82.
 renutrire 167, 1.
 repagula linguae VI 196.
 repascere 371, 5. XXIII 853.
 repensari in plures partus 255, 18.
 repeto non pauca me narraſſe 382, 8.
 replantare 197, 13.
 replumi uestiuntur corpore XXIII
 857.
 reprimere arduos montes XVII 82.
 reprobus sensus 389, 8.
 repromissio 405, 3.
 reputatio muneris XXI 555.
 resides mentes XXVII 112.
 resolubilis 116, 11.
 resolvere (= liberare) XI 44. XVIII
 238; uia resoluta XV 302.
 resonare Christum XVII 262; acalan-
 thida resonant dum XII 12.
 respondet fundus agricolae notis 334,
 23.
 resultat testudo XXI 276. *cf.* XVIII
 332.
 resupini securas manus remittunt 297,
 8.
 resuscitare 105, 24.
 retentare (= tenere) martyras XVIII
 50.
 retexere epistolam 417, 13, speciem
 175, 13.
 retractare aurem 402, 9, familiaritatem
 calicum 142, 17. *cf.* XVIII 849.
 retributor 62, 28. 342, 14. 371, 7.
 retro plurima dicere XVIII 599, tan-
 tis numquam retro conditus aeuſ
 XXI 574.
 retroactus XVIII 538. XXII 130.
 XXVIII 230.
 retrorsum longe XXI 224.
 reualescere 31, 14. 126, 19.
 reuelatio 98, 19.
 reuerendus XXIII 98.
 reuiuere XXXI 565.
 reuolubile saxum XXI 481.
 reuomere 245, 7.
 rictus auidi XVI 191. *cf.* XXII 106.
 ridet aethra XIII 46, area XXVIII
 28, campus XVIII 132.
 rigator animarum 338, 11. *cf.* XXVI
 239.
 rigida mors XXII 66.
 rigor obstipus litterae tau XVIII 623.
 rimante nusquam sepulchro (*i. e.* sine
 rimis) XXI 628.
 riguus Galaesus XIII 63.
 rinare in atria fontes XXI 667.
 rorare uerbo dei 158, 15, rorari (in)
 flammis 377, 5.
 ros (= gutta) XVIII 360.
 roscidus spiritus XXVI 270. *cf.* XVII
 315.
 rotatus I 5. XIII 32. XVIII 282.

- ructare hymnum 113, 11. *cf.* 94, 26.
 XXVII 104.
 rudis (= recens) XXVIII 211.
 ruit (= corrui) mors XXXI 189, superbia 327, 21.
 ruminare escam 174, 12. XVIII 339.
 rumpere moras 48 us. 1. XIII 52, rumpente mane XVIII 405, rumpentibus uinculis 391, 2.
 rumphaea 430, 22.
 rusticitas (= rustici) XXVII 548, (= simplicitas) App. III 20.
 rutilantes sanguine malae VI 115.
 rutilus Eous V 12.

 Sacerdotale genus 147, 10. XXV 237.
 sacrae nauem litteris 397, 21. *cf.* XIII 23. XVI 186.
 saeculum (= uitam saeculare) commutare 257, 17; saecula XVI 298. XXVI 15.
 saepe milies 258, 22.
 saeuire: saeuibat XXIII 116.
 sagittare aliquem 344, 17.
 sago sono deuouere App. II 40.
 salebrosae uiae XXI 120.
 salit mucro cilio XXIII 167.
 saluator 33, 14. 101, 5. 390, 15. XXXI 425. XXXII 214.
 salum uitae 22, 12. 122, 3.
 salutifer V 27. X 5. XIII 17. XXVII 434.
 Samuel XXIII 589.
 sanator XVIII 294. XX 275.
 sanctifica unda XXXIII 38.
 sanctificatio 206, 7.
 sanctificator 172, 15.
 sanctiloquus XXVI 228.
 sanctitas (*titul.*) 13, 13. 15, 3. 5. 16, 9. 18, 5. 12. 23, 20 *saepe*.
 sanctus frater, amicus 85, 9. X 283.
 sanguis: *gen.* sanguis XXI 376.
 sanifera uirtus XXIII 224.
 sapere deo X 135. XVIII 378.
 sat habere 62, 10; satis (= ualde) 339, 13.
 satagere 330, 22. 459, 16. XVI 169.
 Satan 299, 18, *alibi* Satanus.
 satietas uos estis nostra 36, 5.
 satis poena est XXXII 240.
 sator mundi X 50. XXVIII 19, ingenii 51 us. 84. *cf.* 59, 23. 336, 12. XVII 164. XVIII 307. XXXI 485.
 saturamen inopum XX 197.
 sariculae cultores XVIII 168.
 scaeuus rumor X 269, scaeuus fabula XI 44, uoluntas XVIII 246.
 scalpere unulam 302, 20.
 scamma 221, 23.
 scannellum tuorum pedum App. III 60.
 scaturire XXI 849.
 scelus (= furtum) portat XVIII 482. *cf.* XVIII 597.
 scholasticus 19, 2. 246, 5. 370, 1.
 scissura 268, 23.
 scita mobilitas 207, 3; scite distinguere XVIII 432.
 scitamenta 370, 24.
 scribere se seruum 38, 13, scribitur homo ad imaginem dei 209, 19, scribi S. Felicis XXI 792.
 scriptura (= epistola) 417, 14.
 scripulus App. III 163.
 scrutator cordis XIII 7.
 secare fluctus 186, 8. 372, 12.
 secretus (= separatus) 15, 9. 234, 17. 347, 19. 396, 15.
 sectatio 210, 7.
 sectio pestifera 168, 8.
 sectores atri XVI 88.
 secundare cuncta XVII 45.
 secutor et socius 223, 19.
 sed: licet—sed XVIII 429. XXIII 260; quamuis—sed 420, 13. XXVII 442; quod si—sed XXXI 205 sq.; hunc in paore codicem sed nesciens sumpserat XXIII 273. *cf.* 253, 29.
 sedere mulum XXIII 407; sententia sedit X 178. XXVII 534, mihi patris acerbum sedet X 12.
 segmen 287, 4.
 segmentum XXI 502.
 semideus uir VI 252.
 semiperactus homo XXIII 305.
 semita lactea caeli V 38.
 senecta aetatis 401, 19.
 senibus tectis nitorem reddere XXVIII 212.
 sentinaculum 392, 18.
 sentinator 400, 7.
 sentosae uiae VI 310.
 separat peccatum inter nos et deum 79, 8. *cf.* 22, 12. 352, 7.
 sepimentum 56, 6. 59, 2.
 septemplex caelum XVIII 141.
 sepultus somno XVIII 235.
 sequaci fonte prosequi 362, 20; sequax (= socius) 160, 16.

- serenum (= caelum) XVI 206. XXIII 333. 867.
- serere uerba in aures XVI 62; Felix satus arma capessere XV 102; sata cuncta rerum XVII 126. XXVII 87; omnia sata uel data fonte deo XXXI 528.
- sericatus 259, 23.
- serietas VI 208.
- sermo lucerna est Christus XVII 172, sermo deus XVIII 26; sermo (= epistula) 1, 5. 43, 2 *saepius*.
- sero uespere XVIII 486; seri minores XVIII 172.
- seruitus sacra 9, 1, religiosa 83, 20.
- seissor muli XXIII 409.
- setigera uestis 400, 13, s. grex XX 314.
- si tamen 46, 7. 342, 16. 343, 20. 352, 19. 353, 5.
- sibilo auras uocare XXIII 46, sibila populi 97, 6.
- sic: et uelut—sic et XXXI 300. *cf.* 279, 26, sicut—sic et XXI 610 sq.; sic ego quasi fonte reperto sicut ouis cucurri XXVII 267.
- sidere flammam coegit XXVIII 128; sidentia planis App. III 23.
- sidereus honor XIII 20, Felix XXIII 320. *cf.* XXV 210. XXXI 558.
- signare (= notare) 63, 18. 85, 24. 178, 10. 194, 2. XIII 20. XXI 3. XXIII 788; (= constituere) 99, 17. 118, 12; (= describere) 150, 4. XXII 156. XXVI 114. XXXI 245.
- signum (= nomen) gentilicium 392, 3.
- silentia amica noctis XVIII 256. 331; silentia clamatura nefas XVIII 563.
- silet tranquillitas XXIII 99, silente nocte XV 238, rore XXV 158; s. umbrae XVIII 454.
- siligueus panis 39, 2.
- sine: famulo sine XVI 286, quo sine XXVI 112. XXVII 87, te sine XII 16. XIII 15. XXVII 20, fermento sine XXIII 649.
- singulariter sedere XXIII 727.
- sinuata absis 288, 14.
- sinus: sinibus ruptis (uulneris) XVIII 217, sinu pleno XXI 95, liquidi sinus XXII 103.
- siparum 392, 16.
- siquidem 61, 12. 67, 3. 72, 14. 386, 14.
- sitire imbrem XVII 62, Felicem XV 59, Christum XVI 205; sitiendus desiderii XXXI 443.
- situs XVI 113. XXVIII 11. 64. 180. 203, pigritiae 360, 6. *cf.* X 59.
- siue (= uel si) XXXI 233; siue—siue 201, 20, seu—seu XII 25; seu—siue XX 379. XXVII 47. 50; sine—seu XXI 138. XXVII 453; seu—uel 316, 13; uel—siue XXIII 52. 55; siue—ue 281, 22. XXI 498; — *cum conu.*: 201, 20. 254, 24. XII 25. XXI 498. XXIII 209.
- sobriare XXVII 106.
- sobrius daemone XXVI 319.
- sociale membrum 12, 10. 32, 6. 86, 17, pars XXIII 193, corpus XXV 23.
- socius labor 32, 7. *cf.* XVIII 692. XXVI 118. XXVII 360.
- solamen XVI 195. XVIII 120. 234. XX 263.
- solamentum XVIII 342.
- solari famem 371, 13, desideria 152, 27. *cf.* XVIII 112.
- solator lacrimarum 254, 23. XXXI 393.
- soliditas humilitatis 18, 13.
- solium Felicis XVIII 130. XXVII 377. XXX nr. 1, 3.
- sollemniter 145, 7. 153, 1.
- soluere litteris linguam 345, 20. *cf.* XX 3, mentes in gaudia XIII 20; corpora in morbos XVII 39, solui praesenti dolori 87, 18; amorem Christo soluere pignore XVIII 446.
- solus (= desertus) XV 198. XVI 28.
- sonat Christum uoce populi XXV 30, sonare castos modos XXI 93, loquellas XXVII 65.
- sonori fontes 286, 20.
- sophorum uis callida X 37.
- sopire uiolentiam uentorum 117, 20, planctum XVIII 114; sopiri (= mori) 174, 4. X 317. XXVII 376, sopiti pace beata XXVI 65.
- soporifer XVIII 356.
- sorbere docili ingenio XXXI 28.
- sordent terrena App. I 67.
- sors: in sortem transferre, uocare 61, 8. 177, 2. 282, 16. 361, 11; in uestra uoluit sorte munerari 14, 8. *cf.* 101, 9. 203, 11; cum diuitibus tibi sors est 103, 12. *cf.* 23, 5. 433, 6; in medio diuinarum sortium 203,

- 18; sorte pericli in mare deiectus XXII 105.
 sortiri (= accepere) aliquid 28, 19.
 281, 4. XIII 28. XIII 86.
 sospitare 15, 2.
 sospitas 107, 20. 138, 21.
 sparteum stamen 259, 24. cf. XXIII 789.
 spatiale forum XXVIII 59.
 spatio stagnantis oliui circumfusum funale XXIII 143.
 specialis laetitia XXIII 317, amor XXI 562. cf. 158, 3. XV 9. XXI 25. 50. XXVII 146.
 specialiter 80, 17. 83, 15. 87, 25. 101, 4. 268, 8. XVI 200.
 speculari (= uidere) XXXI 357.
 spelaeum XXII 113.
 spem et rem in deo ponere 433, 26; spebus peremptis XVIII 242.
 spiramine sacro adflari XX 42.
 spirare suauitates 190, 6, uernum XIII 47. 111. cf. XV 167. XVIII 803. XXI 453. XXV 38, floribus 120, 18, in uirum perfectum 182, 25; magna spirabo loqui XXVII 321.
 spiritalis conceptio 183, 3, frater 163, 6 *saepius*.
 spiritaliter 446, 8.
 spiritus libertatis 193, 1; spirituum nomina 117, 24; adfectus sanctorum spirituum 132, 9; spiritibus uisitantium confundi 193, 4.
 sponsare animam XVIII 43.
 spontanei luctus 251, 2.
 spumeum iter XXIII 44.
 spumosa oscula XVIII 419.
 stabulata bubus loca XVIII 343.
 stamine (= fato) supremo mergentibus mixtus uiris XXIII 163, stamine (= filo) supremo innectere ferrum XXIII 126.
 stat manibus chalybs XV 184; stare pro fide 257, 26; stat uita mea deo XXVII 290; stare magno nomine alicuius XIII 19.
 statio angelorum et creatura 386, 8.
 status exterioris interioris casus est 266, 17.
 stellans aula X 118.
 stellatus tholus XXVIII 182.
 stemma consulare XXI 220. 454, meritum VI 78.
 sterilitas ab eiusmodi filiis 240, 13.
 sterni faciles uiae XVII 78; sternuntur pectora liminibus XIII 39; stratis mentibus VIII 16. cf. XVII 212; uobis Annae sternitur consortium XXIII 525.
 stillicidia poculorum 114, 4, oris tui 138, 3. cf. 313, 16. 314, 25.
 stinguere iracundiam App. II 26.
 stipare 94, 20. 204, 9. XIII 53. XVIII 113. XVIII 519. XX 137. XXIII 141.
 stolari innocentia XXIII 786.
 storax XXVII 276. 277.
 stringere lumina 94, 22. XXV 204, uitia carnis XXIII 726. cf. 373, 6, se in humilitatem 248, 25; strictis dentibus XV 295.
 struere aures clamoribus XVI 218; omnia caecis structa latebris XVIII 276.
 stupere (= mirari) aliquid 48 us. 4. 149, 14. 259, 17.
 suadus: bene suadus amor App. III 142. cf. malesuadus.
 suasor contrarius XXXII 146.
 suauitates uirtutum 318, 15, multimodae 190, 5.
 subducunt tenebrae obducto culmina lychno XVIII 473.
 subfarcinatus 249, 6.
 subgruunire XX 849.
 subigere proelia XVI 246.
 subit terris pontus XVII 101; subeuntibus alis uertimur in uolucres XV 19.
 subitum animam rapuit XXXI 38.
 subiugare 132, 24. 169, 1. 173, 8.
 sublimiter (= sublimi animo) 23, 25. 253, 25.
 subluere XVIII 407.
 sublustre lumen XVIII 372.
 subneruatur uirtus fidei 208, 22.
 subobscura lux XVIII 407.
 subpurare (= concipere) aestum XXIII 261.
 subrecti deo sensus XXII 5.
 subrepat alicui honestas XXVII 590.
 substistere ante faciem 67, 18.
 substantia 23, 3, rerum temporalium 68, 14. cf. 103, 1. 305, 21. 360, 1. XV 15. XVIII 56. 254.
 subterluere membra XXIII 53.
 subuectare XX 108.
 subuehi in caelestia 82, 1; subuecto corpore pendens XX 123.

- succulentum corpus XXVIII 631.
 sudare laborem XXXI 257; sudata
 annis duobus XXVIII 268.
 sudum XVII 34, suda XXVI 90.
 sufficientia 166, 2.
 suffragata XXVIII 293.
 suffragiis App. I 74.
 suggestu (= paratu) diuino 93, 13.
 sulcare maria App. I 21.
 sum: erimus XVII 287, adfueritis
 XVIII 387; cf. fore.
 sumere (= suscipere) uerba 425, 2, dei
 uerbum 173, 24, Christum X 161,
 finem XXI 734, hominem XXVII
 45.
 sumina pulsare rostro XX 315.
 summas XIII 2.
 supellex morum 437, 17.
 super: pictura super exprimitur titulis
 XXVII 584. cf. XXXII 186. XXXIII
 42; libertas super legem est 220,
 11, intellegere super egenum 308,
 6, super trina nomina credulitas
 App. III 240; super (= de) 166,
 13. 246, 9. 382, 8. XVIII 83; super
 urbe uiuentis XVII 303; Aegyptum
 super XXVIII 818.
 superabundat abundantiae 82, 12. cf.
 211, 7. 232, 13. 342, 5. 435, 14.
 supraedificare 170, 7. 242, 27. 298, 14.
 superactis undique siluis XXI 801.
 supercaelestis 151, 25.
 superaffluere XXXI 513.
 supereminere affectum 63, 26.
 supererogare de suo 171, 24.
 superest modius capiti XVIII 103.
 superfluere obices 157, 2.
 superfluo donare 90, 27, sollicitus 427, 9.
 superfundere minora maioribus 256,
 16, superfusa ueste XXXI 203.
 superi (= caelum) 281, 21. XVIII 106.
 cf. XXXI 549, supera regna XVII
 223, s. uirtutes XVIII 157.
 superiacere XVIII 344.
 superinduere 70, 17. 375, 6.
 superiudicialis consessus 435, 16.
 supernatare 186, 15.
 supernata caro XXXI 320.
 supernauigare saeculum 223, 5.
 supernus ignis XVII 203.
 superobductum pallium XXV 110.
 superpictae minio cruces 289, 6.
 superscribenda sententia cordi 446, 20.
 supertexta benedictio 109, 22.
 superuadere polos 180, 16.
 superuentus furtiuus 54, 27.
 superundare 359, 18. XVIII 102.
 superuolitare 350, 2.
 supinant uirgae XVIII 633.
 supp- cf. subp.
 supra esse omnibus 49 us. 34.
 superscriptus frater 155, 5.
 surgit in mortem gradibus poenarum
 XV 181, cupidis poenalis materia
 XXV 72. cf. App. I 99.
 suscensus Christi amore 134, 2.
 susceptio 105, 18.
 susceptor 305, 8. 423, 12. XXI 345.
 susceptus et carus 311, 8.
 suspectare summum patrem X 194.
 suspectus 120, 11. 180, 8.
 suspicere (= mirari) 14, 17. 16, 17.
 20, 2. 31, 3. V 45. XVII 308.
 suspirare uitam (= queri de u.) 165,
 16. 220, 5, exilium VIII 4.
 sui loco pronominis poss.: cf. pro-
 nomen; — suus (= eius, eorum)
 161, 10. 267, 7. XV 161. App. III
 120; Samarites hominem suum
 accessit 171, 17, praesentantur ubi-
 que corporis ut sua membra deo
 XXVII 442.
 syrmate fluidam crispo ducere uestem
 XXV 127.
 Tabernaculum corporis 297, 18.
 tactus soliti XX 407.
 tam (= eodem gradu) XXXII 242.
 tamen: cum tamen XXXII 9; cf. si
 tamen.
 tangere (= contingere) XXXII 232.
 tanto—quantum 97, 6; — tanti (=
 tot) 214, 12. 357, 16. XVIII 98.
 XXI 574. XXXII 203.
 tardum (= tarde) conqueri XV 309;
 tardi anni VI 220, cultri XX 352.
 tartareus 101, 2.
 tegilla arta tugurii XXI 486. cf.
 XXVIII 63, tegillum XXVIII 108.
 158.
 tegimen (= tegillum) adtiguum cul-
 minibus XXI 384. (cf. turritum
 tegmen 280, 5, tegmen mendici
 XVI 295, tegumentum 55, 2. 181, 17).
 temnere XXIII 212 XXVIII 72.
 temone subrecto iugum XVIII 667;
 sedebat ut nautico usu dicitur ad
 temones 393, 2.
 temperies aestiua 390, 23, mentis
 XXVIII 178.

- temporalis mors 91, 8, t. diuitiae 103.
6. *cf.* 157, 5. 187, 9.
temporaliter 91, 4. 173, 12. 199, 13.
305, 6.
temptator 182, 25.
tendere uotum 362, 15; tendit Hispania
in aequor X 235. *cf.* VI 238. XVI
166. XX 420. XXIII 402.
tendiculae aucupum 350, 21.
tenebrae (= infernum) 347, 25. 348,
10 *saepe*.
tenor propositi 261, 14.
tenuare XXI 850.
terere iugum XXI 250, pedes XXIII
388, tramitem XXIII 396. *cf.*
XXIII 104. 624. XXVII 74. App.
III 126.
teretes modi XXIII 33.
terrenus rex 225, 17, t. propago VIII
64.
terreus XVII 179. XXIII 243.
terrificus XXVI 30.
terrula 83, 23.
testatio uoti XIII 12.
testimonialis 39, 3.
testudo cordis XV 28.
texere ordinem XXVII 73; calami texti
XXVII 73.
textura membrorum 181, 26.
thalamos meditari 51 us. 89.
thesaurizare 57, 12. 14. 15. 58, 4 *saepius*.
thorax meriti XVI 128.
tignum: in adtignis tignis habitare
XVI 158.
timida deprehendi 258, 16.
tinctilis melle sagitta App. II 55.
tollere (*imper.*) humo 50 us. 65. *cf.*
330, 10.
tonans (= deus) XXII 149.
tormentum comarum XXV 85.
torquere incendia turbida XXVIII 83.
totus desiderium es 158, 7. *cf.* 394, 1;
totus in astra animo XV 173.
tractibus longis Campaniam legit 396,
21, longo tractu tegimen consurgit
XXI 384, tractu leui palpebram
suffundere XXIII 169, tractus sae-
clorum peruidere VI 329.
traditor 191, 9.
trauces in corpora aliena animae
105, 5.
trahere uitam XII 11, ima uitae XV
315, patrium Sion pectore VIII
3, suspiria XV 272, altam noc-
tem trahit error XVIII 28.
- trames aeni, uitae X 68. XXI 409.
transcendere (= superare) aliquem
150, 23.
transcursu properante legere XXI 567.
transgressio (*sc. legis*) 265, 19.
transilibo 258, 24.
transitum aduenae suscipere 102, 1.
tremere aliquem XXII 93. XXVI 77.
App. III 45.
trepidant offerre 162, 3.
trepidans conspectibus aëra turbant
XVIII 424.
trichora altaria 286, 4.
triduanum funus XXIII 207.
trierteris X 103.
trifidus ignis X 121.
triugum ferrum XXIII 126.
trinitas 151, 6 sq. *saepe*.
trinum nomen 279, 25, t. ianua 289,
5, epistola X 7. *cf.* 291, 2. XVIII
134. 631. 646. XX 114. XXIII 164.
XXIII 97. 251. 258. XXVII 275.
384. 456. 457. XXVIII 19. 182.
triples plumbum XXIII 140.
tristari 317, 16.
trudendo dies diem fugit XVI 2, in-
fernis trusi XVIII 243, se tru-
dere XVIII 259, trudere metus
corde XXXI 136.
tubellum 269, 2.
tumefacta corpora XVII 89.
tundit Oceanus terram 131, 9. XXI
406.
turribus geminis (*i. e. corporibus apo-
stolorum*) exstat Constantinopolis
XVIII 337. *cf.* XVIII 304.
turritum tegmen 280, 5, caput XXV
86.
tutamenta locorum XVIII 375.
tutator 229, 10.
- Vacare ad inspectionem 219, 25.
uacuare rem 151, 19. 305, 22. X 44.
XXIII 183, ab aliqua re 239, 5.
uacuum aurum XVIII 40, uacuum
est percurrere cuncta XVIII 206;
uacuum *cum gen.* 138, 6. 358, 9.
XVIII 12; uacuum (= uanus) XXV
82. XXXI 552.
uada caeca saeculi XVII 173; uitrea
uada (funalis) XXIII 144.
uaga odoratis uestibus XXV 83.
uagierat infantia 271, 2.
uallatus amicis XVI 62.
uaniloquus XXVII 407.

- uaporare 164, 7.
 uarieque gestis aut probandus aut reus VII 29, uarie speciosus XXVIII 13, 34.
 uasa psalmodum XXI 80.
 uasculi sui ultra fines mulier agit 183, 4.
 uber Aegypti XVIII 105.
 ubertim XXI 721.
 ubicumque 193, 20.
 ubilibet 130, 18.
 ue: potiusue priusue XXIII 107. *cf.* siue.
 uectare XIII 125. XVIII 348. XX 113.
 uectatio 372, 14.
 uectrix nauis 397, 23.
 uectura ratis XXIII 110.
 uegetabilis aura XXVII 165.
 uegetare 162, 13, 311, 14. XVIII 302. XXI 740. XXVIII 11.
 uegetator V 16.
 uel—uel (= siue—siue) 193, 21; uel—siue XXIII 52, 55; seu—uel 316, 13. *cf.* siue; uel (= etiam) 41, 14, 44, 21, 54, 1, 59, 1, 214, 10, 246, 14, 251, 9, 297, 8 *saepissime*.
 uelamen (= uestis) XVI 293, clausi altaris XVIII 663.
 uelare (= ornare) 284, 2. *cf.* XVI 123.
 uelle: data copia ut sibi uellent decerpere XVIII 354.
 uenerandus XXV 11, uenerandissime pater 140, 23, uenerantissimus 84, 7, 326, 10.
 ueneratio tua (*tit.*) 143, 5, 144, 20.
 uenialis X 100.
 uentilare memoriam 417, 8. *cf.* VIII 30.
 uentosus (= uanus) XXI 497, u. procella X 166.
 uento (= spiritu) suadente malo XXXII 159.
 uerbo ut dici solet alendus erudendus tuendus 256, 6; uerbum factum, cadauer inlatum est 273, 11; uerba dare XXVIII 70.
 ueredarius epistolarum 241, 2.
 uerendus sermo VI 270.
 ueridici monitus 49 us. 24. *cf.* XXXI 375.
 uermifuum uulnus XXV 134.
 uernare XVIII 417. XXI 199. XXIII 20. XXIII 646. 771.
 uernum spirare XIII 47.
 uerrit ira dei iniquos VII 15.
 uersicolores alae XXIII 15.
 uertere terram App. I 17; (= euertere) 48 us. 6, 175, 22; Felix solum caelo uertit XV 82. *cf.* XXXI 198; (= auertere) XVI 114.
 uerticosa freta 396, 23.
 uero (= re uera): si uero 444, 5, quasi uero I 9; uere ignarus 192, 2, uere nostra 206, 3. *cf.* 206, 13, 221, 8.
 uesperis ortus XVIII 511.
 uestigium (= pes) 56, 16, 104, 5, 184, 25, 188, 9, 310, 24. XX 348. XXIII 89. XXVII 528.
 uestiri metallo XXI 589.
 ueterana aetas XXVIII 217.
 ueterescere 359, 9.
 ueterno abeunte XX 50. *cf.* XXI 745. XXIII 861.
 uiator (= grassator) XXIII 337.
 uibrare animos e terrore XXVI 397.
 uicani coloni XXVIII 88.
 uicario amore copulare 447, 18.
 uice affectionis 138, 23, fraternitatis 156, 11. *cf.* 159, 19, 332, 11. X 62. XXI 511; uice meliore XXVIII 201. *cf.* 325, 11. XXVII 297; uicem praesentiae reddere 145, 5. *cf.* 159, 22. XV 352; uices orationum 454, 15.
 uidebar (*de re manifesta*) legere non legenda 245, 23, librum ad Endelechium scripsisse uideor 247, 3, opes uidemur spernere X 70; uiderit an ueniam speret App. III 11.
 uigor subtilitatis 82, 4, laetitiae 111, 26.
 uilesce 192, 14.
 uili aestimare 191, 25, 192, 7.
 uiolator propositi 156, 22.
 uipereus 328, 9, 330, 24. VIII 53. XVI 57. XXVIII 35.
 uiri diuitiarum 306, 26, uir spiritus XXVII 259.
 uirago XXI 66.
 uirecta 288, 4. XXXI 605.
 uirentes delphines XVII 121, uirentibus meritis XVIII 299.
 uirginea ceterua XXI 78.
 uirgo terra XXVII 609.
 uirtus (= uis) peccati 222, 9, uirtutes sanitatum 407, 15, precum XXI

- 92, silicis XXVI 155, cineris XXVIII 118.
uisibilis 150, 24.
uisibiliter 145, 17. 20. 275, 17.
uisus oculorum 264, 20; (= oculus) VI 132. X 175. XVIII 180. XXIII 281. 301. XXXI 230. App. III 73.
uitalia porci XX 79.
uitea brachia XVIII 414.
uitreoli calicli XVIII 416.
uiuax arbor XXI 307, meritum X 255, uiuacia monumenta 426, 4.
uiuere uitam XXVI 206. *cf. accusatus*; uiuere pacem XVII 264, saecula XXII 123, XXXIII 122, iustitiam XXXI 499.
uiuescere moriendo 217, 20, uiuiscere XXXI 315.
uiuidium lignum VII 12.
uiuificare 65, 18. 148, 3. 22. 189, 1. 190, 27. 289, 14.
uiuificus XVIII 188.
ultrix petra VIII 67, u. ferae XVIII 565.
umbraculum frontis 181, 17.
umbrosa lux XXIII 146.
unectare XXI 703.
umectus fomes XXIII 178.
umentes acini XV 297.
unanimitas 9, 24. 14, 18. 24, 5. 34, 4. 83, 16. 113, 1.
unanimus 24, 4. 84, 12. 244, 23. 301, 21. XXXIII 40; unanime perfrui 395, 80.
uncinus hamus XXIII 270.
undantes flammae XXVII 392.
undecunque 193, 21.
undosum salum 22, 12. XVII 177, undosi pectoris aestus XVII 631.
unguen XXIII 150.
unguere osculo pedes 195, 3.
unicolor XXIII 32.
unicuba coniunx XXXIII 130.
unificare 171, 10.
unigena V 47. XXVII 93.
uolatus exercere 347, 2.
uoluitur ordo VI 105, uolente orso XVIII 602.
uoluntatum dei effectus 22, 18. *cf.* 13, 18. 65, 26. 199, 3. 222, 13. 242, 12. 382, 21.
uolutans in pelago mundi 395, 3, uolutati in tenebris 124, 13. 346, 1, uolutare maiora VI 109. 263. *cf.* VI 87.
uomitum facere 245, 4.
uorator 398, 23.
uouebat Felicem sedis heredem XV 123.
urbicus papa 33, 26.
urit cura XV 203, blanditiis urentibus ludere X 262.
usitata auis in Aegypto 346, 19, usitator possessio 291, 14.
usque metam XXI 127, senectam XXI 533, diem XXI 638, uoti litora XXIII 345.
usus egentum incoluit XXI 385.
ut: nos trepidi ut propiore periculo XXVIII 104, gloriam aestimare ut stercora 324, 25. 335, 3; est crinis ut iugum 177, 5; (= ὄς) 121, 9. 129, 16. 181, 7. 266, 10. 272, 20. 298, 1. 325, 3. XXIII 89 *saepius*; — docemur, ut lacrimas non effundamus 90, 26. *cf.* ne.
utendus fons XXVIII 195.
utrique (*de duobus*) 282, 4. 344, 19. I 10.
Xenium 401, 27. 403, 8.
Zabulicus 178, 18. 213, 22.
zabulus 3, 17. 8, 5 *saepius*.
zelotypus 33, 6.
zelus 33, 4.
zoe (ζωή) XXXIII 28.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Vol. XXVIII. pag. 17, 16 accensa etc.] cf. Matth. 5, 14 sq. — 29, 25 cf. Es. 42, 3. Matth. 12, 20. — 30, 16 totiens (*pro toties*). — 87, 11 qui (*pro quid*). — 85, 22 *adn.* 21 qui (*pro 22 qui*). — *ib.* 22 et (*pro et*). — 92, 1 *adn.* tristitia (*pro tristitia et*). — 121, 20 uenenum (*pro uenemum*). 233, 30 *adn.* 14] Eccl. (*pro 16] Eccl.*). — 246, 1 Rufinum (*pro Ruffinum et in adn. add.: ruffinum PU.* — 269, 14 *adn.* reseruatae (*pro reuersatae*). — 296, 7 *not.* II Cor. 8, 14 (*pro I Cor. 8, 14*). — 298, 5 cf. Apoc. 21, 6. I Cor. 10, 4). — 422, 8 cf. Luc. 2, 35. — 450, 30 Eccli. (*pro Eccl.*).

Vol. XXX. pag. 3 c. III us. 10 *adn.* turpisque *N* (*pro turpis N*). 4 us. 14 cf. Es. 66, 1. — 19 us. 34 perenni (*pro perrenni*). — 29 us. 112 *adn. add.: Castalisin uel Castaliis coní. Nic. Heinsius Aduers. p. 352.* — 37 us. 228 *adn.* est *BO*, est homo *NV* (*pro NO*). — 49 us. 99 lychnis (*pro lichnis*). — 94 us. 293 labis unquam *Gramm. lat. V pag. 581, 24* (*pro labis unquam Lebrun*). — 96 XVIII *adn.: A exh. 82—92. 121—129. 154—161. 181—195. 452—468, Beda.* — 280 (*pro 281*). — 107 us. 218 ex uilibus *A* (*pro ex uilibus T*). — 121 us. 83 *adn. add.: sumsit et Antiochia et Ostia Lucam edd.* — 124 us. 179 *adn.* ut *AE* (*pro ut BE*). — 147 in *paginarum indice* carmen XX (*pro carmen VI*). — 167 us. 272 *adn.* 272 dñm *A* (*pro 273 dñm A*). — 246 XXVI *adn. A exh.* — 309—322 (*pro A exh.* — 308—321).

1901

ALPHABETIC LIST OF NAMES

[The following text is extremely faint and illegible due to the quality of the scan. It appears to be a list of names arranged alphabetically.]

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE LITTERARVM CAESARAE
VINDOBONENSIS
VOL. XXXI.

S. EVCHERII LVGDVNENSIS

OPERA OMNIA

PARS I.

FORMVLAE SPIRITALIS INTELLEGENCIAE
INSTRUCTIONVM LIBRI DVO
PASSIO AGAVNENSIVM MARTYRV
EPISTVLA DE LAVDE HEREMI

ACCEDVNT
EPISTVLAE AB SALVIANO ET HILARIO
ET RVSTICO AD EVCHERIVM DATAE.

EX RECENSIONE

CAROLI WOTKE

PRAGAE VINDOBONAE LIPSIAE
F. TEMPSKY. F. TEMPSKY G. FREYTAG.

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESARAE VINDOBONENSIS
MDCCLXXXIII.

4/

SANCTI EVCHERII LVGDVNENSIS

FORMVLAE SPIRITALIS INTELLEGENCIAE

INSTRVCTIONVM LIBRI DUO

PASSIO AGAVNENSIVM MARTYRVM

EPISTVLA DE LAVDE HEREMI

ACCEDVNT

EPISTVLAE AB SALVIANO ET HILARIO

ET RVSTICO AD EVCHERIVM DATAE.

RECENSVIT ET COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT

CAROLVS WOTKE

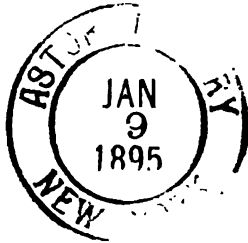
PRAGAE
F. TEMPSKY.

VINDOBONAE
F. TEMPSKY

LIPSIAE
G. FREYTAG.

BIBLIOPOLA ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE VINDOBONENSIS.
MDCCLXXXIII.

- 28792 -

Typis expressit Rudolphus M. Rohrer, Brunae.

VIRO DOCTISSIMO ATQVE HYMANISSIMO
GVILELMO EQVITI DE HARTEL

PROFESSORI CARISSIMO

PIETATIS ATQVE AMORIS CAVSA

D · D · D

PRAEFATIO.

Uariis uaria Eucherii scripta nobis tradita sunt codicibus.

Ad edendas Formulas et Instructiones praesto sunt praeter alios duo codices pretiosissimi de quibus accuratius disputemus necesse est, quod eorum lectionibus non duae classes, quas uocant, sed duae recensiones prorsus diuersae seruatae sunt. dico codicem Sessorianum membranaceum s. VI n. 77, qui nunc in bibliotheca Romana quae a Uictore Emmanuele rege nomen duxit inuenitur, S littera signatus. est S 25 centim. longus et 17·7 centim. latus litteris uncialibus exaratus foliorum CXIII. scriptura continua est. primus eum descripsit Amatori (*Bibliotheca manu scripta Sessoriana in Cod. Sess. 589 p. 315*) deinde Ang. Maius (*Spicilegium Romanum V. p. 240*) denique Ioannes Cardinalis Pitra (*Analecta Sacra Spicilegio Solesmensi parata. Tom. II. Patres Antenicani. Typis Tusculanis MDCCLXXXIV p. 484—575*), qui et exemplum quam accuratissimum adiecit. (Cf. A. Reifferscheid. *Bibliotheca patrum lat. italica I p. 140—142*) fol. 1^a continentur duo summaria, quorum alterum manu recenti scriptum est, alterum s. XI, quod hymnus in natiuitatem domini 'Christus redemptor omnium' sequitur. Tum leguntur f. 1^b

IN̄CP OPUSCULA
CONSCRIBTA DIUI
NARUM SCIENTIAE
EUCHERII EPI (supr. lin.) LIBRI III
LIBER SCI AUGUSTINI
QUI GRECE INCHIRI
DION APPELLATUR
DISPUTATIO BEATI

- f. 2^a CEREALI EP̄I CONTRA
MAXIMINŪ ARIOMA
NITAM LIBRI DUO EP̄IST
AGNELLI AD ARMENIUM
DE RATIONE FIDEI LI
BELLUM FAUSTI CONFES
SORIS FIDES EDITA SC̄I
AMBROSII EP̄I DE SPŪ SC̄O
ITE EIUSDE TESTIMONIA
- f. 2^b DE PATRE ET FILIO ET SPŪ
SC̄O REGULA FIDEI
CATHOLICE FACTA A NICENA
ITE REGULA FIDEI SECUNDU
CCCXVIII PATRU ITEM
REGULA FIDEI CATHOLICE
CONTRA OMNES HERESSES
HIERONIMI PRESBETERI
ITE EXPLANATIO FIDEI CA
THOLICAE BEATI SC̄I AM
BROSII DE BONO MOR
TIS NOTITIA REGIONŪ
ET CIUITATŪ QUIB. APOS
TOLORUM ET EUAN
GELISTARUM UENE
RABILIA CORPORA RE
QUIESCUNT.
- f. 3^a

Haec continentur in codice: f. 3^b—4^a epistula Saluiani ad Eucherium, f. 4^b epistula Hilarii ad Eucherium, f. 5^a—5^b epistula Rustici ad Eucherium, f. 6^b—8^a epistula Eucherii ad Salonium, f. 8^a—11^b epistula Eucherii ad Veranum, f. 11^b—58^b Formulae f. 59^a—86^a Instructionum liber secundus f. 86^a—112^b Instructionum liber primus. f. 113 psalmus LXXIX, qui manu paulo recentiore est exaratus. (Cf. *L. Delisle. Les comptes rendus des séances de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres IV Ser. Tom. VII (1879) p. 231* et *Journal Officiel de la République Française 12 août 1879 p. 8415*, qui Pitra

adsentiente hoc fragmentum cum psalterio Lugdunensi arte coniunctum esse contendit.)

Attamen quae uera esset huius codicis indoles naturaque quod neque uidit neque intellexit doctus ille monachus S. Benedicti, quamquam eum edidit in libro supra nominato p. 507—569, cui dissertationi inscribitur Sancti Eucherii Codex saec. VI., deceptus est, quo pretio esset in Eucherio emendando. Clauem quam dicunt Melitonianam a se detectam summisque cum curis iuris publici factam fontem esse, ex quo Formulae manassent, contendebat adfirmabatque. quamuis uehementissime in eos sit inuectus qui ei fidem denegabant, tamen hoc tempore dubium esse nequit, quin sit deceptus (Cf. V. Rottmanner. *O. S. B. Literarische Rundschau* 1884. Nr. 24 p. 739 sqq. Duchesne *Bullet. crit.* 1885 Nr. 101. Dr. C. Thomas. *Melito von Sardes. Osnabrück* 1893. *Zahn. Zeitschrift für kirchliche Wissenschaft.* 1884. p. 628 sqq.). non est opus genuinum Melitonis, sed aetate multo posteriore latina lingua confectum. litem adhuc sub iudice esse nemo adfirmat nisi Bernardus Jungmann, qui Iosephi Fessleri Institutiones Patrologiae denuo recensuit (Oeniponte 1890) Tom. I p. 239. ad textum constituendum Clauis igitur Melitoniana nullius est momenti. qua de causa mirari non poteris, si permultae tibi occurrunt hariolationes prolegomenis insertae, quibus ad sententiam suam fulciendam tamquam argumentis Pitra utitur. quisquis autem illius uiri docti ingenium scientiamque uel potius despectum rerum grammaticarum cognouerit, non magni aestimandas esse obseruationes, quae de sermone codicis p. 497—503 prolatae sunt, sine ulla haesitatione concedet, quem neque in uerbis edendis eam ingressum esse uiam et rationem, quam his temporibus uero philologo dignam esse putamus. neque in adnotatione, quam dicunt criticam, accurata, qua par est, usum esse diligentia, non est cur legentes admoneam. omnibus enim Pitrae incuria est notissima, licet in hoc libello minor sit quam in ceteris operibus quae edidit.

Sed quaerunt undique, quo modo quaque ratione in codice

aestimando deceptus sit doctus ille cardinalis. triste illud fatum, quod iam multis de re critica bene meritis hominibus contigit, ne Pitra quidem euitare potuit. quamquam patriae erat amantissimus, non Parisiis sed extra patriam quaesivit codices Eucherianos. cuius rei his diebus eum paeniteret, si uiueret. nam in ea urbe exstat in bibliotheca, quae appellatur nationalis, P codex Nr. 9550 P, quem Leopoldus de Delisle saeculo septimo uel octauo ineunte scriptum esse contendit; is autem qui catalogum manu scriptum in bibliotheca adseruatum confecit, eum saeculo VI. adtribuit. en quae nobis bibliothecarius Parisinus doctissimus de eius historia in libro celeberrimo: *Le cabinet des manuscrits de la bibliothèque nationale. Tom. II. p. 15* tradit: Un très ancien manuscrit des ouvrages de saint Eucher, tiré de la bibliothèque de Saint-Claude (in comitatu Burgundiae), avait été porté au Corps législatif. Il fut transféré à la Bibliothèque nationale le 22 novembre 1804'. (Cf. *Voyage littéraire de deux Religieux Bénédictins. Partie I. p. 177* et *Bibliothèque de l'école des chartes. Vingt troisième année. p. 475*).

Codex longus 0·26 metr. et 0·155 metr. latus, cuius singulae paginae uicenorum ternorum uersuum sunt, continet 93 folia, quorum in 86 scripta Eucherii (f. 4^a—37^a Formulae f. 37^b—80^a Instructiones, f. 80^b epistula Saluiani ad Eucherium, f. 81^a epistula Hilarii ad Eucherium, f. 81^b—86^a Passio Agaunensium martyrum, f. 86^{a-b} epistula Eucherii ad Saluium), in reliquis nonnulla opuscula theologica manu s. IX. exarata leguntur. litterae sunt quae appellantur unciales, quarum specimen optimum dedit Delisle *Le Cabinet Tom. III p. 226* et 227. Planche XVI. scriptura continua est nisi quod uerba interdum punctis discernuntur. contignationes litterarum non multae sunt atque eadem fere quae aliis in codicibus illius aetatis occurrunt, compendia scripturae sunt pauca, B. et Q. pro bus et que, deinde lineola in ultimis uerbis aut uersibus posita, qua m littera significatur. codicem et bene scriptum et conseruatum esse non negauerim, nisi quod hic illic litterae euauerunt. correctiones duarum manuum

fere aequalium diuerso atramento facile discernere queas. errores multos, qui sunt commissi litteris omissis, manus prior correxit, cum correctiones a manu altera additae in uniuersum sint spernendae, quae ita sunt comparatae, ut non codicem aliquem sed correctoris ingenium tenue atque ieiunum litterarum adsimilationum studiosissimi earum fuisse fontem tibi certe facile persuadeas.

Quae intercedit igitur ratio inter utrumque codicem? Primum nolim te fugiat uel dispositionem esse dissimillimam, cum in *S* Formulae et Instructiones unum trium librorum opus efficiant, in quo se Formulae et secundus Instructionum liber, quem sequitur primus, excipiunt. quam partitionem neque temerariam neque rationis esse expertem non negabimus, quod inter Formulas Instructionumque librum secundum quaedam cognatio intercedat. quam ob rem non mirabimur, quod idem ordo etiam in aliis codicibus, qui non sunt eiusdem familiae cuius *S*, nobis occurrit. quae cum ita sint, non mirum est quod se duae epistolae ad Salonium et Veranum datae in primo codice excipiant (cf. p VIII). quod igitur Eucherii non interfuit nisi ut Formulae et uoces rariae explicarentur, numerus quaestionum difficiliorum noui et ueteris testamenti multo minor est quam in *P*, quocum ceteri codices consentiunt, licet nonnullae nisi in *S* non sint seruatae, quae exhibentur p. 118—123.

Parisinus centum quadraginta una quaestionibus Sessoriano est ditior copiosiorque. en catalogus earum, quae in hoc codice desunt. omissae sunt in libro Gen. quaestiones sedecim. ¹⁾ (III. V. VI. VII. XI. XII. XV—XVIII. XXII. XXIII. XXV—XXVIII.), in libro Ex. tres (XXIX. XXX. XXXII.), in libro Leu. tres (XXXIV—XXXVI.), in libro Deut. una (XLI.), in libro Iob duae (I. II.), in libro Reg. quattuor (I. II. III. V.), in Par. duae (I. III.), in libro Psal. quadraginta et una (II. IV. V. VII—IX. XI—XIII. XVIII—XXIII. XXVIII. XXX. XXXIII—XXXVIII. XXXXI. XXXXIII. XXXXIII—XXXVIII. LII—LVIII. LX. LXII. XL. XLV.), in libro Prou. una (II.), in Cantico

¹⁾ In numeris indicandis *P* codicem secutus sum.

canticorum una (V.). frustra in Sessoriano quaeres Michaeam, Esaïam, Ezechielem prophetas (octo quaestiones), et Ecclesiasten Salamonis (Cf. p. LXXXIII—LXXXVII et p. CIV.) qui ei desunt. quod ad nouum testamentum pertinet, praetermissae sunt quaestiones hae: in euangelio Matth. decem (III—XII.), in euangelio Lucae sex (I. III—VIII.), in euangelio Ioh. quinque (I. III. IV. VI. VIII.), in epistula ad Ioh. tres. (I. III. IV.) in Actibus apostolorum quattuor (I. II. IV. V.) adde quod non inuenies euangelium Marci (p. 110), epistulas ad Romanos (p. 123—126), duas ad Corinthios (p. 127—129), ad Ephesios (p. 129—130), ad Thesalonicensis (p. 130—131), ad Colossenses (p. 131—132), duas ad Timotheum (p. 132—133) ad Hebraeos (p. 134), ¹⁾ Iacobi (p. 137) Apocalypsimque (p. 139), quae continent triginta quaestiones. ergo in P nobis occurrunt quaestiones CCIV numero, in S LXIII. quae XII in Sessoriano solo sunt seruatae, etiam eo singulares sunt et conspicuae, quod praeter tres carent usitata interrogandi formula neque quidquam aliud quam locos e scriptura sacra petitos exhibent. quid? num praetermitteremus silentio quaedam capitula ut exempli gratia ‚De ponderibus’ multo esse ampliora? quod ad stilum, quem uocant, grammaticamque pertinet, nonne primo statim obtutu magna detegetur discrepantia diuersitasque? cuius denique aures non percipient quidquid in P mutatum est limatius esse diligentiusque expressum? omissis grauioribus discrepantiis, quae nobis p. 66 l. 10, l. 17, l. 19 occurrunt, quarum origo explicatioque e diuersa librorum dispositione petenda est, quod ad structuram uerborum compositionemque pertinet, sunt primum exempla enumeranda, quae memoratu sunt dignissima, ueluti p. 14 l. 18; p. 21 l. 18; p. 23, l. 5, p. 67 l. 18, p. 93, l. 27 (hic locus praeter ceteros premendus est), p. 102 l. 12, ubi responsio in P in responsionem et alteram quaestionem cum responso diuiditur. sequatur catalogus locorum, quos in quaestione, quam tractamus, nolim parui facias: p. 9 l. 13; p. 11 l. 6, l. 22; p. 17 l. 19; p. 21 l. 19; p. 23 l. 21; p. 25 l. 21; p. 28 l. 13; p. 42 l. 5; p. 43 l. 7; p. 44 l. 14; p. 46 l. 22; p. 48 l. 18; p. 67 l. 1; p. 72 l. 19;

¹⁾ Cf. Addenda p. 200.

p. 76 l. 15; p. 88 l. 15; p. 93 l. 27; p. 94 l. 14; p. 104 l. 6, multa alia menda exstiterunt, quod scribae oculi uocabulis similibus decepti sunt et aberrauerunt ut: p. 69 l. 9; p. 79 l. 11 etc., quod etiam hic illic de AV ualet.

Res iam eo est adducta, ut ad ea quae supra sunt interrogata respondere queas. priorem commentationem Eucherii S codice exhiberi, quae denuo retractata et amplificata codicibus alterius familiae, cuius principem P esse paulo post demonstrabimus, nobis seruatum esse, non est, cur infitieris negesque. res re uera quam rarissima, quae omnium oculos quin in se conuersura sit, non dubitauerim. quae cum ita sint, quidquid de eximia S codicis bonitate Pitra p. 492—495 protulit, nullius est momenti. quotienscumque igitur S cum P congruerit, in textu constituendo eum respiciemus, diuersas autem lectiones in adnotationem, quam dicunt criticam, reiciemus. adde quod pro certo adfirmari potest sermonem non talem qualis nobis in Sessoriano occurrit profectum esse ab ipso episcopo Lugdunensi, cum codex a pessimo scriba confectus utiis omnis generis scateat. quod eius rei ratione habita omnes discrepantias adtuli, non uereor, ne mihi crimini uertatur, quia uerum de codicis natura iudicium nisi omnibus scripturis uariis propositis fieri nequit. quisquis linguarum, quas dicimus Romanas, origini perscrutandae operam nauauerit, in hoc codice magnam messem reperiet. ideo mihi ob oculos uersabantur, qui Huemeri uestigiis ingressi sententiam philologorum Viennam anno praetermisso congregatorum sunt secuturi (Cf. *Verhandlungen der zweiundvierzigsten Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner. Die Sammlung vulgärlateinischer Wortformen* p. 279—280.) attamen Eucherius in uniuersum prius commentum non ualde mutatum secundisque curis uariatum in P recepit, unde factum est, ut melior in ceteris operibus esse scriptor diligentiorque in compositione multis uideretur (Cf. *Remy Ceillier. Histoire générale des auteurs sacrés et ecclésiastiques. Paris 1729—1763 Tom. XIII p. 549*).

Sed redeamus ad codicem Parisinum, quem ut Pitra ita Franciscus Paulyus ignoravit, a quo Formulae eodem anno quo ab illo viro docto sunt editae (Sancti Eucherii Lugdunensis episcopi Libellus de Formulis spiritualis intelligentiae. Ad optimorum codicum fidem ‚portentosa interpolatione‘ liberauit et recensuit F. P. Graecii. Leuschner et Lubensky. A. 1884.). atque et ille et quotquot mihi innotuerunt codices, ex eodem fonte fluxerunt, sed omnes ad unum superantur ab illo aetate. iam antiquissimorum scribae interpolationes inserere coeperunt, quarum numerus paulo post mirum in modum creuit, ut genuini textus Eucheriani ambitum ualde auxerint et amplificauerint. quaeso inspicias editionem Brassicanam, quae Basileae a. 1531 prodiit, ex qua omnes usque ad hodiernum diem originem duxisse Pauly p. 3 sq. suo iure contendit. nam editio princeps Parisiensis a Cratandro a. 1530 repetita, quamquam Brassicanae est anteferenda, obliuione ita obruta est, ut omnes Eucherii editores fugerit (Cf. Pitra p. 494). sed nolim omitti interpolandi rabiem non adeo grassatam esse in Instructionibus quarum alter liber solus maiorum deprauationum ansam praebuit quam in Formulis. quibus rebus cognitis me non reprehensum iri, quod ex permagno grege codicum nonnullorum scripturas recepi in adnotationem, spero. eos tantum adhibui, quibus interpolandi origines et bonitas eximia P libri perspicui possunt.

E Parisinis duos in auxilium uocaui, quorum alter membranaceus Nr. 2769, olim Colbertinus 3653 siue N Regius 4235 foliorum 162 N insignitus litteris uncialibus scriptus est. ut opinor est Omont et Sam. Berger adsentientibus saeculo septimo uel octauo ineunte exaratus, cum Alfred Holder eum s. VI—VII adtribuatur. pars prima binione, duobus quaternionibus et tribus foliis constans, alta 0.235 metr., lata 0.177 m. uersuum in singulis paginis 31, continet haec: f. 1^a—14^a Eucherii Formulas a ‚serpens‘ uoce p. 29 lin. 20 incipientes, f. 14^a-^b De Graecis nominibus (Isidori opp. III 525 app. 20 ed. Areal.), f. 15^b—21^b Inuentio sanctae crucis. accuratissimam inuenimus descriptionem in libro

Inuentio sanctae crucis. Actorum Cyriaci pars I. Latine et Graece . . . conlegit et digessit Alfred Holder. Lipsiae MDCCCLXXXIX' p. VI—VIII. (cf. *Montfaucon*, Bibliotheca Bibliothecarum . . . II (Parisiis 1739) p. 982 et *Mellot*, Catalogus codicum . . . bibliothecae regiae Parisiensis III. (Parisiis 1744) p. 329), ubi et compendia enumerata sunt. quamquam igitur P codicis est aequalis, iam multo est deprauatior illiusque praestantiae testis sincerrimus. respicias quaeso locos, qui sunt summi momenti, ueluti: p. 36 l. 12; p. 45 l. 24; p. 47 l. 18 (haec uerba ualde premenda sunt); p. 48 l. 8; p. 49 l. 19 (idem ualet, quod supra ad p. 47 dictum est); p. 52 l. 24.

Alter est Parisinus Nr. 12236, olim Sangermanensis M littera signatus s. IX. foliorum 125. paginae constant M uicenorum septenorum uersuum. continet praeter Eucherii Formulas f. 1—22^a et Instructionum l. I f. 22^a—64^b, l. II f. 66^a—76^a et Isidori Differentias (cf. *Zeitschrift für österr. Gymn.* 1891 p. 296 sq.) f. 81^b—110^a et eiusdem Chronicon f. 111^a—125^b. facile legi potest et optime est conseruatus. si cognoscere uis, ubi scriba interpolationibus iam nimis indulserit, accuratius perlegas, quae adnotauimus: p. 14 l. 12; p. 17 l. 11; p. 18 l. 23; p. 24 l. 25; p. 26 l. 13, l. 19; p. 34 l. 18; p. 43 l. 7; p. 44 l. 17; p. 55 l. 16; p. 56 l. 24; p. 58 l. 17.

Tertio denique loco nominandus est codex Sangallensis Nr. 230 s. IX ineuntis littera G signatus, quem diligentissime G descripsit Gustav Scherrer in libro, cui inscribitur: *Verzeichnis . . . der Stiftsbibliothek von St. Gallen (1875).*' p. 83 (Cf. *Sitzungsberichte der Wiener Akad. d. Wiss. Phil. Hist. Cl. Bd. L p. 765*), ubi se libri eodem ordine excipiunt quo in Sessoriano. ne lectionibus totius codicis proponendis apparatus onerem, exhibui lectionum uarietatem usque ad eum locum quo N incipit, unde iam quam arta sit codicum cognatio agnosci potest. quod ad textum ipsum pertinet, minus corruptus est Sangallensis Nr. 225 s. VIII. (Cf. Scherrer p. 80), sed formas praebet ualde deprauatas. quam ob rem cur omissus sit, non est, cur quaeras.

Quisquis codices uult inspicere, quorum scribae iam nimio interpolandi studio erant dediti, perscrutetur exempli causa quaeso codices Parisinos Nr. 1791 (Cf. Saluiani presbyteri Massiliensis opera omnia—recensuit Franciscus Pauly. Vindobonae MDCCCLXXXIII p. 216). 2182, 2727, 12237, ad quos proxime accedit cod. Vatic. Nr. 553 s. IX. quorum aliquanto praestantior est cod. Par. 2182. sed nolim his libris non exstare putes peiores; eis praesertim Brassicanus in editione adornanda usus est.

P codicis bonitas et praestantia tanta est, ut lectio uera ubique fere aut eo solo nitatur aut illo non adhibito e reliquorum librorum scripturis discrepantibus omnino erui non possit. quod, si Paulyi editionem qui in uerbis Formularum constituendis se codd. Vat. 552 et 553, Sangallensibus 225 et 230, Parisino 12236 p. 4 usum esse dicit, cum mea contuleris luce clarius apparebit, quae res grammaticas et orthographicas accuratius respicienti quasi nouum opus esse uidebitur. exempla autem quibus uerba mea probentur non sum prolaturus, cum ex quauis huius editionis pagina inspecta quae ratio inter P et libros ceteros intercedat facile cognoscas.

Meum esse quod putauit Eucherii uerba genuina edere, non sum secutus Paulyi uestigia, qui etiam interpolationes adiecit (Cf. l. I. p. 7—10). mihi enim persuasum est episcopi Lugdunensis Formulas, quae ut Cassiani Institutiones (Cf. Iohannis Cassiani Opera. Recensuit Michael Petschenig. Vindobonae MDCCCLXXXVIII p. XIII.) erant medio aeuo usitatissimae, in monasteriorum scholis enchiridii munere functas esse, ob eandem causam etiam in angustum sunt coactae a quodam epitomatore, quod opusculum anno 1886. edidi. (Glossae spiritales secundum Eucherium episcopum. Sitzungsberichte der Phil.-Hist. Cl. d. k. Akademie der Wiss. CXV p. 425 sqq. Cf. Prodrum corpus glossariorum Latinorum. Scripsit G. Loewe. Lipsiae MDCCCLXXVI p. 170, 222, 233, 236, 272 et Hermannii Useneri dissertationem 'Der liber glossarum' Mus. Rhen. t. XXIV (a. 1869) p. 382—391). idem accidisse Isidori Synonymis a me demonstratum est libro, cui inscribitur:

Isidors Synonyma (II, 50—103) im Papyrus Nr. 226 der Stiftsbibliothek von St. Gallen.' (Sitzungsber. d. Phil.-Hist. Cl. d. k. Akademie d. Wiss. CXXVII. 1. Abth.). quo igitur Formulae fierent copiosiores et locupletiores, magistri scribaeque undique contulerunt quicquid eis aptum uidebatur. quam ob rem unusquisque liber, qui interpolationibus scatet, est per se perscrutandus. sed nisi ceteri patres fuerunt editi neque accurata scholarum medii aevi historia erit confecta, cuius disciplinae uix fundamenta posita sunt, haec quaestio successu careat necesse est. quod theologi non Eucherii editoris munus esse omnes consentient.

In Instructionibus edendis me eandem uiam quam in recensendis Formulis ingressum esse uix est, cur admoneam. praeter P librum et Sessorianum asciti sunt codex Augiensis CCXVIII (Caroliruhensis 165), membranaceus s. IX A et codex Vaticanus 552 membranaceus s. IX V, quorum utrumque iam Pauly contulerat, cui ab Academia Caesarea Vindobonensi episcopi Lugdunensis opera recensenda sunt tradita. cum autem praematura morte, quominus id opus perficeret, esset impeditus, mihi hoc munus est propositum. V, cuius singulae paginae binas continent columnas uicenorum senorum uersuum, quod ad Formulas pertinet, ex eodem fonte fluxit, quo Parisinus 12236. utrumque esse coniunctissimum licet primo statim obtutu cognoueris, tamen Augiensis interpolandi libidine paulo deprauatior est et corruptior. quos libros ex antiquissimo archetypo P codici aequali esse deriuatos pro certo habere potes. in codice enim Montepessulano 241 qui Lactanti opera omnia continet (cf. L. Caeli Firmiani Lactanti opera omnia. Pars I. Recensuit Samuel Brandt. Vindobonae MDCCCLXXX p. XXXVI—XXXVII). primo et postremo insunt duo folia litteris uncialibus s. VI—VII scripta, de quibus Brandt haec per litteras una cum collatione quam accuratissima mihi scripsit et tradidit: Die beiden Blätter waren ursprünglich an den Deckeln der Handschrift angeklebt. Sie wurden abgelöst und in Folge davon sind grosse Strecken auf fol. 1^a und 2^b gar nicht oder nur unsicher zu lesen. Meist

Cod. Montepessulanus

Quisquis codices uult inspicere, quorum scribae iam nimio interpolandi studio erant dediti, perscrutetur exempli causa quaeso codices Parisinos Nr. 1791 (Cf. Saluiani presbyteri Massiliensis opera omnia—recensuit Franciscus Pauly. Vindobonae MDCCCLXXXIII p. 216), 2182, 2727, 12237, ad quos proxime accedit cod. Vatic. Nr. 553 s. IX. quorum aliquanto praestantior est cod. Par. 2182. sed nolim his libris non exstare putes peiores; eis praesertim Brassicanus in editione adornanda usus est.

P codicis bonitas et praestantia tanta est, ut lectio uera ubique fere aut eo solo nitatur aut illo non adhibito e reliquorum librorum scripturis discrepantibus omnino erui non possit. quod, si Paulyi editionem qui in uerbis Formularum constituendis se codd. Vat. 552 et 553, Sangallensibus 225 et 230, Parisino 12236 p. 4 usum esse dicit, cum mea contuleris luce clarius apparebit, quae res grammaticas et orthographicas accuratius respicienti quasi nouum opus esse uidebitur. exempla autem quibus uerba mea pro bentur non sum prolaturus, cum ex quauis huius editionis pagina inspecta quae ratio inter P et libros ceteros intercedat facile cognoscas.

Meum esse quod putauit Eucherii uerba genuina edere, non sum secutus Paulyi uestigia, qui etiam interpolationes adiecit (Cf. l. l. p. 7—10). mihi enim persuasum est episcopi Lugdunensis Formulas, quae ut Cassiani Institutiones (Cf. Iohannis Cassiani Opera. Recensuit Michael Petschenig. Vindobonae MDCCCLXXXVIII p. XIII.) erant medio aeuo usitatissimae, in monasteriorum scholis enchiridii munere functas esse. ob eandem causam etiam in angustum sunt coactae a quodam epitomatore, quod opusculum anno 1886. edidi. (Glossae spiritales secundum Eucherium episcopum. Sitzungsberichte der Phil.-Hist. Cl. d. k. Akademie der Wiss. CXV p. 425 sqq. Cf. Prodromus corporis glossariorum Latinorum. Scripsit G. Loewe. Lipsiae MDCCCLXXVI p. 170, 222, 233, 236, 272 et Hermannii Useneri dissertationem 'Der liber glossarum' Mus. Rhen. t. XXIV (a. 1869) p. 382—391). idem accidisse Isidori Synonymis a me demonstratum est libro, cui inscribitur:

Isidors Synonyma (II, 50—103) im Papyrus Nr. 226 der Stiftsbibliothek von St. Gallen.' (Sitzungsber. d. Phil.-Hist. Cl. d. k. Akademie d. Wiss. CXXVII. 1. Abth.). quo igitur Formulae fierent copiosiores et locupletiores, magistri scribaeque undique contulerunt quicquid eis aptum uidebatur. quam ob rem unusquisque liber, qui interpolationibus scatet, est per se perscrutandus. sed nisi ceteri patres fuerunt editi neque accurata scholarum medii aevi historia erit confecta, cuius disciplinae uix fundamenta posita sunt, haec quaestio successu careat necesse est. quod theologi non Eucherii editoris munus esse omnes consentient.

In Instructionibus edendis me eandem uiam quam in recensendis Formulis ingressum esse uix est, cur admoneam. praeter P librum et Sessorianum asciti sunt codex Augiensis CCXVIII (Caroliruhensis 165), membranaceus s. IX A et codex Vaticanus 552 membranaceus s. IX V, quorum utrumque iam Pauly contulerat, cui ab Academia Caesarea Vindobonensi episcopi Lugdunensis opera recensenda sunt tradita. cum autem praematura morte, quominus id opus perficeret, esset impeditus, mihi hoc munus est propositum. V, cuius singulae paginae binas continent columnas uicenorum senorum uersuum, quod ad Formulas pertinet, ex eodem fonte fluxit, quo Parisinus 12236. utrumque esse coniunctissimum licet primo statim obtutu cognoueris, tamen Augiensis interpolandi libidine paulo deprauatior est et corruptior. quos libros ex antiquissimo archetypo P codici aequali esse deriuatos pro certo habere potes. in codice enim Montepesulano 241 qui Lactanti opera omnia continet (cf. L. Caeli Firmiani Lactanti opera omnia. Pars I. Recensuit Samuel Brandt. Vindobonae MDCCCLXXXX p. XXXVI—XXXVII). primo et postremo insunt duo folia litteris uncialibus s. VI—VII scripta, de quibus Brandt haec per litteras una cum collatione quam accuratissima mihi scripsit et tradidit: Die beiden Blätter waren ursprünglich an den Deckeln der Handschrift angeklebt. Sie wurden abgelöst und in Folge davon sind grosse Strecken auf fol. 1^a und 2^b gar nicht oder nur unsicher zu lesen. Meist

Cod. Montepesulano

sind an diesen Stellen nur die durch die Schrift in das Pergament gemachten Vertiefungen, öfter freilich mit Tintespuren, zu erkennen. Vom zweiten Blatte sind die beiden Seitenränder abgeschnitten, die Heftung der letzten Blätterlage des Codex geht noch zum Theil durch den Text des Blattes. — Die Höhe beider Blätter 27·5 Centim., die Breite 20 Centim., die Seite enthält 27 Zeilen.' (Cf. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques des départements. Tome I p. 376). eis foliis continetur pars Instructionum libri primi inde a p. 86 l. 13 ‚sunt sed frequenter‘ usque ad. p. 91 l. 23, ‚manifestum est quod.‘ sed inter primum et alterum folium exciderunt haec uerba: p. 87 l. 22 ‚eius Manasses — p. 90 l. 15 paruulis suis‘. his indiciis cognoscitur AV pendere ex illis duobus foliis: p. 86 l. 15 omissum est, ‚mihī‘, p. 87 l. 2 legitur ‚in die illa‘, p. 90 l. 22 et 24 scriptum est, ‚eructuat‘, quibus forma ‚daniel‘ est adiungenda. attamen ea folia praebent textum meliorem quam libri AV, ut p. 87 l. 21 consentiunt cum P et p. 91 l. 14, ubi uerba in AV omissa seruata sunt et p. 91 l. 12, quo loco ‚et‘ uocula falso adhibita deest. quod autem p. 86 l. 24 ‚intellegendum est‘ cum V solo congruunt et p. 91 l. 12, ubi uerba in A omissa exstant, cum libro Vaticano, facile nobis persuadetur AV non esse apographa codicis Montepessulani, sed ex aliis libris, qui quidem ad illa folia sunt referenda, originem duxisse. noua lectio unico loco, quo p. 91 l. 15 pro ‚accipiendum‘ legitur ‚intellegendum‘, exstat, cum p. 91 l. 19 uerba ‚quia aduena—patres mei‘, quae et in P et in AV omissa sunt, exhibeantur. qua re cognita pressaque si quis archetypum horum foliorum antiquiorem et paulo accuratiorem putet quam librum, cuius apographum est P, uix est, quod obiciatur. sed ad quaestionem absoluendam explicandamque duo folia non sufficiunt, quamuis digna sit, quae nostrum excitet studium quam acerrimum.

Quibus absolutis discrepantiae scripturae memoratu dignae proponantur:

p. 86 l. 17 ad] a — p. 86 l. 19 profetis — p. 86 l. 21 de corpus — p. 86 l. 22 profetae — p. 86 l. 24 intellegi potest]

intellegendum est. — p. 87 l. 4 forsitam danihel — p. 87 l. 7 uidetur — p. 87 l. 9 danihele — p. 87 l. 10 contenen-
tiamque, conugati (*sic m. 1.*) — p. 87 l. 11 diligentes —
p. 87 l. 12 profeta — p. 87 l. 15 lapedei — p. 87 l. 17
insinuata — p. 87 l. 21 partem — p. 90 l. 16 iudei — a
est omissum — p. 90 l. 18 abscondetis — p. 90 l. 19 in-
munditia sua saturatos. — p. 90 l. 20 impietatem] pietatem —
p. 90 22 et 24 eructuat — p. 90 l. 25 scientia — p. 90 l. 26
iudeis — infundi//// (*sic*) — p. 91 l. 1 eructua uerbum (*sic*)
— p. 91 l. 4 bacculus (*prius c est erasum*) — p. 91 l. 6
bacculo — p. 91 l. 7 sint *est omissum* — p. 91 l. 10 sicut
nec de bubus curam non — p. 91 l. 15 accipiendum] intel-
legendum — p. 91 l. 16 refrigerem (*sed m non facile legi
potest*) — habeam — p. 91 l. 18 manifestatur (u *non bene
cognosci potest*) — p. 91 l. 19 uerba quia aduena — patres
mei, quae desunt in PAV, seruata sunt, sed inuena exaratum,
fuisse uidetur — Brandt legere sibi uisus est haec uerba: quia
aduena sum aput te in terra et peregrinus, sed uoculas in
terra exstare in codice pro certo dicere non audet. —

Supra dixi codicem, ex quo haec duo folia fluxerunt, AV praestitisse et uno loco uel P codici. quod autem ad folia ipsa pertinet, ea iusto neglegentius scripta esse e uarietate scripturarum supra proposita concludamus necesse est. fortasse ex simili fonte deriuatus est codex Sangallensis n. 225 s. VIII, de quo iam sermo fuit p. XV. haec fragmenta parua, quae in apparatus non recepimus, quin ad codices recte aestimandos eorumque cognationem melius perspiciendam permagni sint momenti, dubitare noli.

Ad alterum librum emendandum etiam codicem Paris. 9380 s. VIII/IX membranaceum, qui bibliam, quam uocant Theodulphi, continet, adhibui. conferas quaeso, quod de hoc libro disputauit Sam. Berger in 'Histoire de la Vulgate. Paris 1893' p. 149—170, in cuius fine Instructionum liber secundus legitur ualde corruptus plenusque interpolationum. in scriptura nominum propriorum con-

stituenda eum in auxilium uocauit, quod summa cum diligentia scriptus est. si quis autem uiam uult cognoscere, qua interpolationes mirum in modum in altero libro — prior in uniuersum in omnibus libris est incorruptior — creuerint, uersetur et occupetur in libris iam p. XVI nominatis, quibus et cod. Vat. 553 est adscribendus. cum codex Paris. 9380 permultis abundet interpolationibus, in cod. Paris. 12237 appendicis loco additum est caput *De generationibus Adae'*, quod secundum Matthaëum I incipiens ab Adam etiam imperatores Romanos usque ad Iustinum, Tiberium Mauritiumque enumerat.

In rebus orthographicis, cum codicem P eam scribendi rationem seruauisse mihi persuasissem, qua Eucherius ipse usus est, eius auctoritatem, ubicumque fieri potuit, me secutum esse par fuit. non mihi uitio uertetur, quod uestigia eius tam anxie pressi, ut et inconstantiam eius retinuerim. re uera nesciui, quae alia sit ingredienda uia, si nomina propria respiciuntur. immo uero iam me paenitet, quod hic illic non recepi codicis scripturas, ueluti Ambacuc (cf. Hartel Lucifer von Cagliari und sein Latein. Arch. f. lat. Lexik. III. p. 35) et perfecti formam *percipi'* p. 134, 28. in libro altero Instructionum saepe diiudicatu difficile fuit, utrum uocabula rara sint nomina, quae dicuntur propria, an appellatiua. qua de causa saepius de uera scribendi ratione primae litterae, sitne maior an minor, dubitari potest. etiam hoc loco repetendum est, quod antea de *S* diximus, nos accurate uarietates scripturae codicis exhibuisse, quamquam haud uno loco genera quaedam errorum semel indicauisse satis habuimus.

De bibliis s. ab Eucherio adhibitis fusius me data occasione agere posse spero; sed iam nunc haec sunt monenda: falsum esse Berger quod l. l. p. 2 secundum omnium opinionem episcopum Lugdunensem primum in Gallia sancti Hieronymi uersione usum esse credat, iam alio loco a me demonstratum est (Cf. Zeitschrift f. öst. Gymn. 1894 p. 223). immo locos e libris Mosis adlatos cum Pentateucho, qui Lugdunensis uocatur, consentire iam Pitra intellexit. Canticum canticorum

artae cognationis uinculo coniunctum est cum illa uersione antiquiore, quam indefesso Bergeri labori debemus (Cf. Notices et extraits des manuscrits de la bibliothèque nationale et autres bibliothèques. Tome XXXIV, 2e partie. Notice sur quelques textes latins inédits de l'ancien Testament. p. 24), cum prophetarum textus prorsus diuersus sit ab eo, quem ab Hieronymo profectum esse constat. Quibus locis omnibus haud semel graues intercedunt discrepantiae inter P et S codicem. in uerbis autem edendis P codicem solum secutus exemplum eorum spreui, qui uersionem Graecam, quam septuaginta interpretibus debemus, aliasque Italiae, quae uocatur, lectiones in auxilium uocant. mihi edenda fuerunt biblia, quae Eucherio praesto fuerunt, non autem ficta quaedam et excogitata. de uera enim Italiae forma his temporibus quaestio institui nequit, quae quam plurimis dubiis est obnoxia. antea qui patrum fuerit textus, cognouerimus necesse est. adde quod fragmentorum noua editio est paranda. quae omnia si perfecta erunt, de uersionibus ante Hieronymum usitatis quaestionem perdifficilem non sine successu habere poterimus.

Passio Agaunensium Martyrum Eucherii opus genuinum esse mihi persuasit Stolle. (cf. Das Martyrium der thebäischen Legion. Breslau 1891 et Zeitschrift f. österr. Gymn. 1893 p. 657—658). quod codicem antiquiorem p. 11 desiderat, cui nisi s. IX liber non innotuit, iam in censura a me facta uotum expleui. nam passio et codice Parisino 9550 nobis est tradita. inde autem patet, cur hoc libro in textu constituendo usus sim fundamento. praeterea lectiones codicis Sangallensis membranacei 563 s. IX/X D (cf. D Scherrer p. 179) adtuli, qui passionem p. 218—228 continet, quo P praestantia magis eluceret. quam parui pretii ceteri sint codices, ex paucis scripturis intellegi potest, quae in editione Migniana leguntur. editiones flocci non faciendae sunt.

Quod ad Agauni nomen pertinet, me non fugit uocem a Gregorio Turonensi *g* et *c* littera promiscue scriptam esse (Cf. Kruschii editionis indicem s. h. u.). cum autem in libro

Parisiis hae duae litterae uix discerni possint, et ultima codicis folia lectu sint perdifficilia, semper media utor littera. sed silentio non omiserim mihi Eucherium ueterem quendam librum retractasse ueri simile esse, quem fortasse ab episcopo Gennauensi accepit; nam in hoc opusculo quaedam a sermone Eucheriano aliena uel ut potius dicam ab episcopo Lugdunensi rarius usurpata mihi detexisse uideor. sed haec hactenus; quaestio ipsa alio loco erit absoluenda.

Ad epistolam De Laude Heremi emendandam mihi praesto fuerunt libri manu scripti quattuor, quorum optimus est R Cod. Vat. Reg. 708 membranaceus s. XII formae maioris R. constat duabus columnis tricenorum quaternorum uersuum et continet Bedae commentarios in Apocalypsim, Aymonii monachi historiam Francorum sanctique Benedicti translationem. haec epistula exstat fol. 25^a—30^b. R attamen mendis omnis generis non caret, quamquam interpolationibus liber est. quam ob rem ad alios codices nobis est confugiendum, quorum duo unius sunt familiae. dico

Codicem Parisinum 2182 membranaceum fol. 170 E duabus columnis tricenorum binorum uersuum s. XII—XIII E. praeter alia Eucherii scripta has continet litteras fol. 97^a—102^b. cui adnumerandus est simillimus cod. Paris. 2883 F membranaceus s. XIII. F. sed F non esse ex E deriuatum pro certo confirmatur nonnullis lectionibus, quae in illo solo inueniuntur, ueluti: p. 179, 15 *parabat*, p. 180, 27 *radiabat*, p. 182, 2 *tunguido*, p. 188, 10 *succedunt*, p. 188, 11 *uastitate*, p. 189, 3 *aliquid*, cum in hoc exhibeantur scripturae diuersae ut: p. 180, 23 *redit rursus*, p. 180, 27 *moles*, p. 181, 1 *rutilante*, p. 181, 6 *intransesque*, p. 182, 18 *solitudine*, p. 185, 13 *caelo*, p. 186, 3 *quia*, p. 188, 26 *inuenire deum non solum*, p. 189, 26 *ullis sunt*, p. 191, 9 *infecundi*. eos autem ex eodem fonte fluxisse negari nequit.

Cod. Paris. 2990 (olim Colbertinus 6556, olim Regius H 4594) membranaceus s. XIII H foliorum 93. exhibet hoc opusculum fol. 43^b—50^b, hic liber uitii omnis generis abundat. cuius scripturae uariae in adnotationem criticam sunt receptae,

quod cum eo arte coniunctus est codex, quo usus epistolam Parisiis a. 1578 edidit Gilbertus Genebrardus uel potius Dionysius Faucherius, licet paulo melior fuerit. ex illa editione ceterae originem duxerunt.

Librum manu scriptum, qui inuenitur in clara urbe Grenoble et s. XII adscribitur, inspicere nequim. (cf. *Catalogue général des bibliothèques publiques des départements. T. VII. p. 99*)

Dolendum est, quod R solo fundamento in editione adornanda uti non possumus, quamquam altera codicum classis multo peior est. ualde desideramus P. codicem! sermonis igitur Eucheriani proprietatibus cognitis ducti saepe lectionem ueram eligere debemus uel potius diuinare.

Appendicis loco tres epistolae Eucherio datae a Saluiano, Hilario, Rustico receptae sunt, quia omnes in Sessoriano sunt traditae et duo priores in P. Saluiani epistula his temporibus ab Halmio edita est (Monumenta Germaniae historica. Auctores antiquissimi. tom. I pars prior p. 116) et a Paulyio in Saluiani editione (Vindobonae MDCCCLXXXIII p. 216.). excepto codice Parisino 95559 s. VII—VIII A. ab eis adhibiti sunt A libri manu scripti recentioris aetatis (Cf. Halmii praef. p. VII et Sitzungsberichte der kais. Akad. tom. XCVIII p. 37, ubi Pauly accuratius de his codicibus loquitur). quae cum ita sint, praeter A ceteros spernendos esse credidi. has tres litteras iuris publici fecit Pitra p. 507—510. ex Sessoriano iam Balzerini epistolam alteram collata editione Quesnelli etiam emendarunt. ¹⁾ tertiae epistolae ante Pitram unus et solus editor exstitit Iacobus Sirmondus Corbeiensi codice adhibito inter notas Sidonii lib. II. ep. I. hunc librum accurate excussi, cum diligentiae Pitrae meo iure diffiderem. quod cod. Paris. 12236, de quo supra p. XV disputatum est, f. 65^a—66^a nullam memoratu dignam praebet lectionem, eius in adnotatione critica mentionem non feci. Rusticus nobili genere natus a fratre est educandus Romam missus. cum primum in patriam rediit, monachorum uitam professus episcopus Narbonensis electus est. quem supremum diem obiisse putant anno 462. (Cf. Dizio-

¹⁾ Cf. Migne T. L. p. 1271 sq.

nario di Erudizione storico-ecclesiastica. Compilazione del Cavaliere Gaetano Moroni Romano. Vol. LIX. p. 431—432. In Venezia 1852). quibus praestantissimis codicibus hae litterae haud paucis locis sunt emendatae.

Huius editionis
ratio

Praesidiis optimis instructus de quibus supra rettuli ad adornandam editionem nouam accessi. ars critica in his operibus factitanda lectionum electione continetur coniectandi finibus tam anguste circumscriptis, ut idem mihi sit uerendum, quod in Cypriani editione partis III. p. LXXXVIII (Vindobonae MDCCCLXXI) Hartelius est professus, ne iis opus meum parum probetur, qui auctorum recognitiones ad numerum locorum emendatorum aestimare et perpendere solent. epistulae De laude heremi conditionem multo peiorem esse quam ceterorum librorum iam supra demonstraui. coniciendi libidini modum posuerunt proprietates sermonis Eucheriani cognitae et perspectae. nos docet Augustus Engelbrecht (Untersuchungen über die Sprache des Claudianus Mamertus. Sitzungsber. d. Phil.-Hist. Classe d. k. Akademie CX (1886) p. 435) Claudianum Mamertum Sidoniumque Apulei Frontonisque uestigia pressisse, eorum sermonem in Galliam induxisse, quamuis Sidonius exempla, quae imitando essent consequenda, et Gellium et Plinium et Symmachum proposuisset. Eucherius autem ueteres Galliae rhetores secutus secundum Sidonii praecepta sermocinabatur praeter illos tres uiros et Prudentium et Claudium Claudianum imitatus, cuius carmen De raptu Proserpinae diligentissime sine dubio lectitauerat, licet hic illic iam indicia usus Claudiani Mamertini Sidonianiue apparerent. quarum imitationum quia semper rationem habui uel in rebus orthographicis, cum P codice exempli gratia scripsi ‚heresis‘, quae forma apud Prudentium est usitatissima. sed haec hactenus. data occasione sermonem Eucherianum accuratius tractare mihi in animo est, ut quae scripta episcopi Lugdunensis sint genuina, quae falso adscripta, diiudicare et discernere possis.

Iam grata beneficiorum memoria eos prosequi decet, qui in hac Eucherii operum parte edenda me adiuuerunt. in primis

nominandus est Guilelmus de Hartel, magister praeceptorque optimus, studiorum meorum semper patronus, qui et auctor huius libri existit et per totum illud tempus, quo Eucherio recensendo operam dabam, singulari liberalitate et benignitate neque consilio neque opera mihi unquam defuit. quidquid usui mihi qui paruum incolam esse poterat, undecumque congescit. cui quantum debeam, declarare quia iam diu mihi cordi fuit, ualde laetor, quod hac opportunitate usus nomine eius Eucherianis operibus praescribendo testificari potui. deinde opibus et Caesareae Academiae litterarum Vindobonensis et Summi Ministerii permultos libros manu scriptos et in Gallia et in Heluetia Italiaque conferendi data est mihi occasio facultasque, quarum bibliothecarum praefecti permulta in me contulerunt beneficia. tum me sibi deuinxerunt uiri doctissimi Carolus Schenkl, professor carissimus, et Iohannes Huemer, quorum doctrinae et liberalitati multa debeo. denique gratissimo animo mihi profitendum est, quanto opere obligatus deuinctusque sim Dr. Iohanni Grippel, huius seminarii primo praefecto, uiro humanissimo mihiq; amicissimo, qui et plagulis corrigendis et de sacrae scripturae locis iterum iterumque edocendo amicitiae munera multa et pretiosa expleuit.

Prodeat igitur hoc uolumen, quod licet opus. multi laboris sit non ex omni parte esse absolutum et perfectum me ipsum non fallit! sed me firma fundamenta posuisse crediderim, in quibus aliorum insistant et theologorum et philologorum studia. Eucherium enim medio aeuo in omnibus monasteriis quam diligentissime lectitatum his diebus iniusta obrutum esse obliuione non est cur neget. inueniat et auctor et editor propitios iudices!

Scribebam in urbe Oberhollabrunn in Austria inf. mense Aprili a. 1894.

Carolus Wotke.

I.

S. Eucherii Lugdunensis

Formulae.

S = Codex Sessorianus s. VI
P = Codex Par. 9550 s. VII
G = Codex Sangallensis 230 s. IX
M = Codex Par. 12236 s. IX
N = Codex Par. 2769 s. VII—VIII

FORMULAE SPIRITALIS INTELLENTIAE.

PRAEFATIO.

Eucherius Verano filio in Christo salutem.

Formulas spiritalis intellegentiae componendas tibi que mit-
5 tendas pro studio paternae erga te sollicitudinis existimaui,
quibus perceptis in omnia scripta diuina facile se ad intellectum
sequax sensus intenderet. nam cum littera occidat, spiritus
autem uiuificet, necesse est ad illa spiritalium interiora ser-
monum spiritu uiuificante penetrari. uniuersam porro scripturam
10 tam ueteris instrumenti quam noui ad intellectum allegoricum
esse sumendam admonet nos uel illud, quod in ueteri testamento
legimus: aperiam in parabolis os meum, loquar aenig-
mata antiqua, uel illud, quod in nouo testamento scribitur:
haec omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas et
15 sine parabolis non loquebatur eis. nec mirandum quod
sermo diuinus prophetarum apostolorumque ore prolatus ab usi-
tato illo hominibus scribendi modo multum recesserit facilia in
promptu habens, magna in interioribus suis continens, quia et re
uera fuit congruum, ut sacra dei dicta a ceteris scriptis sicut
20 merito ita et specie discernentur, ne illa caelestium arcanorum

7 II Cor. 3, 6. 12 Ps. 77, 2. 14 Matth. 13, 34.

3 *inscriptio deest in GM* 4 spiritalis] principalis *S* intellegent⁸⁰ (ge
m. 1) *P* componendas (*m. m. 1*) *P* 5 paternae sollicitudinis *SGM*
6 scribita *S* 8 uiuificet *P* uiuificaet *S*¹ 9 porro] prorsus *S* 11 am-
monet *PM* allegoricum illud *S* 12 parabolis *P* inigmata *S*
13 uel item *S* item in *G* scribitur] legitur *S* 16 profetarum (*sic*
semper) *P* 17 modum *S* faciliora *S* 18 promptu (*p. m. 2*) *P* promp-
tum *S* in *om. S* 18 continent *S* 19 ut *om. S* scribitis *S*
20 speciae *SGM* caelestium *S* arcanorum *S*

dignitas passim atque indiscrete cunctis pateret sanctumque canibus et margaritas porcis exponeret, ut vere ad illius columbae deargentatae modum, cuius posteriora specie auri splendentis inradiant, ita scripturae diuinae prima quaeque argento fulgerent, auro occultiora rutilarent. recte itaque procuratum est, ut illa eloquiorum castitas a promiscuis cunctorum oculis abdito suo quasi quodam uelamine pudicitiae contegeretur; ac diuina optime dispensatione prouisum est, ut scripta ipsa ita tegerentur caelestibus obumbrata mysteriis, sicut secreto suo ipsa diuinitas operiebatur. igitur cum in libris sanctis oculi domini, uterus domini, pedes, arma etiam domini scripta reperiuntur longeque absit a catholica ecclesiarum fide deum corpore determinari, qui sit inuisibilis incomprehensibilis incommutabilis infinitus, requirendum est, qualiter ista per spiritum sanctum figurali expositione reserentur. hic enim inueniuntur illa dominici interiora templi, hic illa sancta sanctorum. corpus ergo scripturae sacrae, sicut traditur, in littera est, anima in morali sensu, qui tropicus dicitur, spiritus in superiore intellectu, qui anagoge appellatur. quam triplicem scripturarum regulam conuenienter obseruat confessio trinitatis sanctificans nos per omnia, ut integer spiritus noster et anima et corpus sine querella in aduentum domini dei nostri Iesu Christi iudiciumque seruetur. sapientia mundi huius philosophiam suam in tres partes diuisit: physicam ethicam logicam.

1 (Matth. 7, 6.) 2 Ps. 67, 14. 21 I. Thes. 5, 23.

1 dignitas (g m. 1) S adque SM 2 et om. S exponerentur GM
 3 deargentate S speciae S 4 splendentes S inradiat G ita
 om. P uta (u eras.) S scriburae (sic semper) S 5 occultiora (sic) S
 6 ille loquiorum G a om. S oculis S 7 quasi quodam (sic) P
 pudicitiae uelamine SM 8 obtima M 9 caelestibus S 12 repperi-
 antur (prius p eras.) P repperiantur S deo S 13 in corpore M
 inuisebilis S incompraehensibilis (m m. 2, a erasum) P incompre-
 hensibilis S est om. S 15 figurali S 17 est om. S 18 superiori M
 19 anagogen SG 20 obserbat S sanctificans] saluificans S 22 que-
 relam S in om. S 23 philosophiam M 24 phisicam S fysicam P
 fisicam M aethicam S haeticam G logicam om. G

id est naturalem moralem rationalem, sed naturalem illam
 pertinentem ad causas naturae, quae uniuersa contineat, mo-
 ralem uero, quae respiciat ad mores, rationalem autem, quae
 de sublimioribus disputans deum omnium patrem esse con-
 5 firmet. quam tripertitam doctrinae distributionem non adeo
 abhorret illa nostrorum in disputatione distinctio, qua docti
 quique hanc caelestem scripturarum philosophiam secundum
 historiam secundum tropologiam secundum anagogen disseren-
 dam putant. quapropter historia ueritatem nobis factorum ac
 10 fidem relationis inculcat, tropologia ad uitae emendationem
 mysticos intellectus refert, anagoge ad sacratoria caelestium
 figurarum secreta perducit. sunt etiam qui allegoriam in hoc
 scientiae genere quarto in loco adiciendam putent, quam
 gestorum narratione futurorum umbram praetulisse confirmat.
 15 haec uero ipsa ut subiectis plenius manifestentur exemplis,
 caelum est secundum historiam hoc quod intuemur, secundum
 tropologiam uita caelestis; aquae secundum allegoriam bap-
 tismus, secundum anagogen angeli, unde est illud: et aquae quae
 super caelos sunt laudent nomen domini. omnis autem
 20 disciplina nostrae religionis ex illo duplici scientiae fonte manuit,
 cuius primam practicen secundam theoreticen uocauerunt, id
 est actualem et contemplatiuam; unam, quae actualem uitam
 morum emendatione consummet, aliam, quae in contemplatione
 caelestium et diuinarum scripturarum disputatione uersetur.

18 Ps. 148, 4.

1 sed *supra lin. P om. S* naturalem] rationalem *S* 3 respectet *S*
 respicit *M* respicit *G* mores] morales *S* 4 sublimibus *S* patrem
 omnium *S* 5 tripertitae *S* tripartitam *P* doctrinae suae *M*
 6 aborret *S* 7 philosophiam *P* 8 istoriam *M* trophologiam *S*
 disserendum *S* disserenda *G* 9 historiae *S* 10 tropologiam *SM*
 11 mysticus *SM* anagogen *SM* 12 perducitur *S* 14 narrationem *SGM*
 umbra^m (m m. 1) *P* 15 manifestetur *SM* 16 storiam *M* 18 anagen^{go}
 (go m. 1) *P* angelis *S* unde—domini *om. S* 20 fontem *S*
 21 practicem *S* theorecen (ti m. 1) *P* theoricen *M* theoreticem *S*
 23 emendationem *S* consumet^m (m m. 1) *P*

ergo actualis scientia in diuersa studia diffunditur, contempla-
 tiua autem in duas deriuatur partes, id est in historica
 disputatione et spiritalis intellegentiae interpretatione consistit.
 sed his nunc remotis formulas intellegentiae spiritalis quas
 spondimus proponamus currentes per singulorum nominum 5
 figuras, quibus ista in illo diuinae lectionis inserta textu
 accipi solent. oremus itaque dominum, ut reuelet condensa
 scripturarum suarum et proferamus, quo modo secretiore
 intellectu sentiendum sit:

- I. de his, quae appellantur membra domini uel quae de 10
 eo significantur,
- II. de supernis creaturis,
- III. de terrenis,
- III. de animantibus,
- V. de uariis nominum appellationibus, 15
- VI. de interiore homine,
- VII. de his, quae in usu atque in medio habentur,
- VIII. de uariis uerborum uel nominum significationibus,
- VIII. de Hierusalem uel aduersis eius,
- X. de numeris. 20

Ergo ipsas nunc nominum atque uerborum significantias,
 secundum quas uel maxime in allegoriam trahuntur, prout
 donum domini suggesserit, explicemus.

2 in duas in duas (*II posteriora uerba erasa*) *P* deriuata *GM*
 deriuatas *S* storica *MS* 3 interpraetatione *S* interpraetatione (a
prius erasum) *P* 4 formolas *S* spondimus (po m. 1) *P* 7 accipi *S*
 9 EXPLICIT PROLOGUS INCIPIT CAPITULA FORMULARUM *S*
 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI ERUDITIONUM *M* 12 craea-
 turis *S* 16 interiorem hominem *S* 17 adque *SM* 20 EXP. CAPI-
 TULA. INCIP. LIBER I. *S* 21 ergo—explicemus *om. S* ipsas iam *GM*
 23 dei *GM* expl. caplam *G* INCIPIT LIBER ERUDITIONUM *M*

I. DE HIS QUAE APPELLANTUR MEMBRA DOMINI
UEL QUAE DE EO SIGNIFICANTUR.

Oculi domini intelleguntur inspectio diuina; in psalmo:
oculi domini super iustos.

5 Aures domini cum exaudire dignatur; in psalmo: et aures
eius in preces eorum.

Os domini sermo ad homines; in propheta: os domini
locutum est.

Uerbum domini filius; in psalmo: eructauit cor meum
10 uerbum bonum.

Bracchium domini filius, per quem omnia operatus est; in
propheta: bracchium domini cui reuelatum est.

Dextera domini idem quod supra; in psalmo: dextera
domini fecit uirtutem.

15 Uterus domini secretum, ex quo filium protulit; in psalmo:
ex utero ante luciferum genui te.

Pedes domini stabilitas aeternitatis; in psalmo: et caligo
sub pedibus eius.

Uestigia domini operum secretorum signa; in psalmo: et
20 uestigia tua non cognoscentur.

3 Ps. 33, 16. 5 ib. 7 Es. 1, 20. 9 Ps. 44, 2.
11 Es. 53, 1. 13 Ps. 117, 16. 15 ib. 109, 3. 17 ib. 17, 10.
19 ib. 76, 20.

1 *inscriptio deest semper in P, legitur solus numerus in margine.*
uel significantur *om. S* 3 ps. XXXIII *S* 5 domini quid est *S*
(*semper haec adduntur in I. cap.*) psal. (*sic fere semper.*) *P* qui
supra et aures *S* 6 ad precis *S* 7. et 8. *uersus deest in S* 9 ps.
XLVIII *S* 12 et bracchium *S* 13 ps. CXVII *S* 15 secretum *S*
ps. CVIII *S* 16 lucifero *S* 17 ps. XVII *S* galigo *M* 19 segre-
torum *S* insignia *S*

Gressus domini aduentus uel uisitatio domini; in psalmo: uisi sunt gressus tui, deus.

Arma domini adiutoria eius in sanctos; in psalmo: adprehende arma et scutum.

Scutum protectio dei; in psalmo: domine, ut scuto bonae uoluntatis tuae coronasti nos. 5

Framea ultio diuina; in psalmo: effunde frameam et conclude in impios.

Arcus intentio conminationis diuinae; in psalmo: arcum suum tetendit et parauit illum. 10

Sagittae praecepta diuina uel apostoli; in psalmo: misit sagittas suas et dissipauit eos.

Gladius uindicta uel sermo domini; in apostolo: uiuus est enim sermo dei et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti. 15

Romphea idem quod supra.

Tuba dei uox manifesta domini; in apostolo: in iussu et uoce archangeli et in tuba dei.

Currus dei sedes dei uel quadriformitas euangeliorum; in psalmo: currus dei decem milibus multiplex. 20

Uirga dei regni significatio uel correptio disciplinae; in psalmo: uirga aequitatis, uirga regni tui.

Baculum dei sustentatio consolationis dei; in psalmo: uirga tua et baculum tuum ipsa me consolata sunt.

1 ib. 67, 25. 3 ib. 34, 2. 5 ib. 5, 13. 7 ib. 34, 3. 9 ib. 7, 13.
11 ib. 17, 15. 13 Hebr. 4, 12. 17 I. Thess. 4, 15. 19 Ps. 67, 18.
21 ib. 44, 7. 23 ib. 22, 4.

1 ingressus *M* 3 sanctis *M* ps. XXXIII *S* adprehende (p
m. 2 a *erasum*) *P* adprehinde *S* 5 domini *G* ps. V *S* 6 bone
(a *m.* 1) *P* bone *GMS* nos *om.* *G* 7 ps. XXXIII *S* framea *S*
8 impiis *M* 9 conminationis *PS* ps. X (*sic*) *S* 10 illum *om.* *G*
11 diuina apostoli ut prophete *G* ps. XVII *S* 13 gladium *M*
apostolo ad hebreos *M* 14 domini *SGM* penetrauilior *S* 16 rom-
fea *P* romphea *G* 17 in psalmo *M* 18 in uoce *GM* 19 sedis *M*
ps. LXVII 20 dece milia *S* 22 ps. XLIII *S* equitatis *P* 23 ps.
XXII *S* 24 baculos tuos *S* consolatae *S*

Carbones ignis caritatis aut exemplorum aut paenitentiae; in psalmo: cum carbonibus desolatoriis.

Fumus initia conpunctionis futurae uel ipsius conminationis dei; in psalmo: ascendit fumus in ira eius. item in aliam
5 partem sicut fumus oculis noxius, id est uanitas.

Ignis spiritus sanctus; in Actibus apostolorum: et appa-
ruerunt illis dispertitae linguae tamquam ignis se-
ditque super singulos eorum et repleti sunt omnes
spiritu sancto.

10 II. DE SUPERNIS CREATURIS.

Caeli apostoli siue sancti, ideo quod dominus habitet in
eis; in psalmo: caeli enarrant gloriam dei.

Nubes prophetae siue sancti, quia pluant uerbum domini;
in Esaia: mandabo nubibus desuper ne pluant.

15 Tonitrua uoces euangelii, eo quod de caelo intonent; in
psalmo: uox tonitruui in rota.

Coruscationes splendores euangelii; in psalmo: inluxerunt
coruscationes tuae orbi terrae.

Fulgura uirtutes uel uerba Iesu Christi; in psalmo: et
20 fulgura multiplicauit et conturbauit eos.

Throni angeli uel sancti uel ipsa regnandi potestas; in
psalmo: thronus tuus deus in saeculum saeculi; item

2 Ps. 119, 4. 4 ib. 17, 9. 6 Act. 2, 3-4. 11 Ps.
18, 2. 14 Es. 5, 6. 16 Ps. 76, 19. 17 ib. 19 Ps. 17, 15.
22 ib. 44, 7.

1 alterum aut om. S aut paenitentiae om. G 2 ps. CXVIII S
carbonis (b m. 2) P 3 conpunctionis (m m. 1) P 4 ps. XVII S
5 idem fatuitas M 8 supra GM sincolas (gu m. 2) S 12 ps.
XVIII. S innarrant S 13 nubes quid sunt (sic semper usque
ad abyssus) S propheticæ M qui S dei S 14 pluant
super ea pluuium S 15 ps. LXXVI tonitruui tui S et dett.
17 choruscationes (bis) S 19 uirtutis (e m. 2) S ps. XVII S
et om. M 19 fulgora G 21 siue—siue S 22 ps. XLIII S
tuos (u m. 2) S

in aliam partem de diabolo: ponam thronum meum ad aquilonem.

Sedes idem quod supra, angeli uel sancti, quod in his dominus sedeat; in psalmo: deus sedet super sedem sanctam suam. 5

Sol dominus Iesus Christus, quia fulgeat terris; in Salomone: ergo sol iustitiae non luxit nobis.

Luna ecclesia, eo quod in hac mundi nocte resplendeat; in psalmo: fecit lunam in tempora.

Stellae sancti siue docti; in Daniele: docti tamquam stellae fulgebunt; interdum et angeli. 10

Nebula uelamentum mysteriorum dei; in propheta: et nebulae puluis pedum eius.

Caligo diuinorum secretorum operimentum; in psalmo: et caligo sub pedibus eius. 15

Abyssus profunditas scripturarum; in psalmo: abyssus abyssum inuocat.

Ros uerbum domini, ideo quod madefaciat hominum terram; in psalmo: sicut ros Hermon qui descendit super montem Sion. 20

Pluuiam praecepta uel mandata domini, eo quod terram, id est homines, inriget; in psalmo: pluuiam uoluntariam segregabis deus hereditati tuae.

Niues pro candore iustitiae maxime; in psalmo: lauabis me et super niuem dealbabor. 25

1 Es. 14, 13. 4 Ps. 46, 9. 6 Sap. 5, 6. 8 Ps. 103, 19.
10 Dan. 12, 3. 12 Nah. 1, 3. 14 Ps. 17, 10. 16 ib. 41, 8.
19 Ps. 132, 3. 22 ib. 67, 10. 24 ib. 50, 9.

1 malam partem *M* diabulo *PGM* et ponam *M* 3 eo quod *M*
hiis *GM* 4 ps. XLVI *S* sedit *G* 6 solomone (*sic fere semper*) *S*
salomone *GM* 9 ps. CIII *S* luna *SG* tempore *SM* 10 uel *M*
danihelo *G* 11 stille (*e m. 2*) *S* 12 misteriorum *M* 13 pedum pul-
uis *M* 14 caligo *G* galigo *M* perimentum *G* ps. XVII *S*
15 kaligo *G* 16 ps. XLI *S* abissus *S* 18 in eo *M* ualde faciat *S*
terra *S* 19 ermon *M* quod *SG* descendit *PSGM* super] in *GM*
22 ps. LXVII *S* pluuiam uoluntaria segregans *S* 24 ps. L *S*

Grando conminationes domini, quibus contumaces euerberet; in psalmo: grando et carbones ignis. item in aliam partem: et occidit in grandine uineas eorum.

Pruina abstinentia, eo quod per hanc frigescat calor corporis; in psalmo: factus sum sicut uter in pruina.

Tempestas persecutionum uel tribulationum impetus; in psalmo: qui saluum me fecit a pusillo animo et tempestate.

Glacies durities peccatorum; in Salamone: et sicut in sereno glacies ita soluentur peccata tua.

Uenti animae sanctorum; in psalmo: uolauit super pinas uentorum. item in malam partem in Matthaео: et flauerunt uenti.

Aquilo diabolus uel homines infideles aut mali; in propheta: ab aquilone exardescunt mala super terram.

Dexter idem quod supra; in Salamone: aquilo durus est uentus. nomine autem dexter uocatur, eo quod diabolus nomen sibi dextri praesumat tamquam boni, siue quod occidentem, id est peccatum, respicientibus dexter fiat.

Auster calor fidei; in psalmo: sicut torrens in austro.

Aer inanitatis enuntiatio; in apostolo: sic pugno non quasi aerem uerberans, id est: non inania consectans.

Tempora oportuna distributio uoluntatis diuinae; in psalmo: fecit lunam in tempora.

2 ib. 17, 13. 3 ib. 77, 47. 5 ib. 118, 83. 7 ib. 54, 9.
9 Eccli. 3, 17. 11 Ps. 17, 11. 12 Matth. 7, 25 15 Hier. 1, 44.
16 Prou. 25, 23. 20 Ps. 125, 4. 21 I. Cor. 9, 26. 24 Ps. 103, 19.

1 conminationes *PM* erueret *S* euerberat *G* euerueret *M* 2 ps. XVII *S* 4 frigiscat *PG* 5 ps. CXVIII *S* proina *S* 6 impetus tribulationum uel persecutionum *S* ps. LIII *S* 7 facit *M* 9 glacies in sereno *S* glacies (*bis*) *G* 10 soluuntur *S* 11 uentus *S* ps. X (*sic*) *S* 12 mattheo *SM* mattheo *G* 14 diabolus *PGM* in propheta *om.* *S* 15 ab *om.* *G* aretcent *G* 17 uentus durus est *M* nomen *M* autem *om.* *S* diabolus *GM* 19 respit *G* 20 calore fidei succensus *M* ps. CXXV *S* torrente *S* 21 inanitas enuntiationis *M* apostulo *G* pugno non quasi in incertum *S* 22 id hoc *S* non—consectans] inaniter *S* 23 uolumptatis *M* ps. CIII *S* 24 luna *SG*

Uer uitae renouatio uel per baptismum uel per resurrectionem; in psalmo: aestatem et uer tu fecisti ea.

Aestas uenturae iucunditatis praefiguratio; in psalmo idem quod supra.

Hiemps persecutio uel tribulatio; in euangelio: ut non fiat fuga uestra hieme uel sabbato.

Anni aliquando pro aeternitate accipiuntur ut ibi: anni tui non deficient, interdum et pro breuitate uitae, ut hic: anni nostri tamquam aranea meditabuntur.

Dies et nox iustitia et iniquitas, fides et infidelitas, pro- spera et aduersa; in psalmo: in die mandauit dominus misericordiam suam et nocte declarauit.

Lumen et tenebrae ita maxime accipiuntur ut dies et nox; in epistula Iohannis: qui diligit fratrem suum, in lumine manet, qui autem odit fratrem suum, in tenebris est.

Umbra protectio diuina; in psalmo: sub umbra alarum tuarum protege me.

Hora quingenti, ut putant quidam, anni, si quando dies pro toto mundi istius saeculo accipitur; in epistula Iohannis: filioli, nouissima hora est.

Oriens saluator maxime; in Luca: uisitauit nos oriens ex alto; et in Zaccharia: ecce uir oriens nomen eius.

2 Ps. 73, 17. 5 Matth. 24, 20. 7 Ps. 101, 28. 9 ib. 89, 9.
11 ib. 41, 9. 14 I. Ioh. 2. 10—11. 16 Ps. 16, 8. 20 I. Ioh. 2, 18.
21 Luc. 1, 78. 22 Zach. 6, 12.

1 per *ante* resurrectionem *om.* *M* 2 ps. LXXIII *S* aestate *S*
uir (e *m.* 2) *S* eam *G* 3 aestus *S* iocunditatis *SM* prae-
figuratio *S* 5 orate ut non *M* uestra fuga *G* 8 defitient *G*
9 tamquam] sicut *M* 10 fedes (i *m.* 2) *S* infidelitas (i *m.* 2) *S*
11 ps. XLI *S* 13 maximae *S* 14 epistola *SGM* diligete (i *m.* 2) *S*
15 manet (i *m.* 2) *S* 16 ps. XVI *S* 17 protige (e *m.* 2) *S* me *om.* *G*
18 ut anni *M* quidam putant *S* 19 toto (u *m.* 2) *S* accipiun-
tur *M* 20 nouissimi (a *m.* 2) *S* 21 maximae *S* uisetauit (i *ex e corr.*
m. 2) *S*

Occidens uitae melioris defectus: in propheta: occidet uobis sol meridie.

Mane lux actuum bonorum uel baptismum uel resurrectio; in psalmo: mane adstabo tibi et uidebo te.

5 Meridies plena doctrinarum factorumque claritas; in Salomone: ubi cubas in meridie? et in malam partem in psalmo: a daemone meridiano id est manifesto.

Uespere finis uitae uel saeculi uel poena; in psalmo: ad uesperum demorabitur fletus et ad matutinum laetitia.

III. DE TERRENIS.

10

Terra homo ipse; in euangelio: aliud cecidit in terram bonam. item in malam partem de peccatore: terram edes omnibus diebus uitae tuae.

15 Arida infructuosi hominis caro; in Ecclesiastico: cooperire aridam malitia et dolositate.

Puluis peccatores uel carnis uanitas; in psalmo: sicut puluis, quem proicit uentus.

20 Lutum peccatorum glutinum; in psalmo: eripe me de luto, ut non infigar; item in aliam partem in Iohanne: lutum fecit et liniuit oculos meos.

Montes dominus ecclesia apostoli siue sancti a celsitudine uirtutum; in psalmo: qui descendit super montem Sion.

1 Am. 8, 9. 4 Ps. 5, 5. 6 Cant. 1, 6. 7 Ps. 90, 6.
8 ib. 29, 6. 11 Marc. 4, 8. 12 Gen. 3, 14. 14 Eccli. 37, 3.
16 Ps. 1, 4 18 ib. 68, 15. 20 Ioh. 9, 11. 22 Ps. 132, 3.

1 occidit *SGM* 2 meridie] ueritatis *S* 4 ps. V *S* astabo *PM*
te *om. S* 5 que *om. S* salomone *GM* 7 ps. XC *S* 8 uespere *PGM*
uesper *S* poena] bene *M* ps. XXVIII *S* 9 demorabitur *S* (b m. 2) a
matotinum *S* 11 aliut *M* 12 item] et *SM* aedes *M* 13 omnebus
(i m. 2) *S* 14 caro est et *M* ecclesiastico] salomone *S* cooperiere *S*
15 malitiam et dolositatem *SM* 17 proiciet *SM* 18 loto *S* 19 infigar]
inaeream *S* euangelio iohannis *S* 20 leniuit (i ex e corr. m. 2) *S*
liniuit *GM* 22 qui] quod *S* descendit *S* (corr. m. 2) descendit *GM*

item in aliam partem in propheta: ne quando offendant pedes uestri ad montes caligosos, id est hereticos.

Colles sancti sed minoris meriti; in psalmo: montes et omnes colles. item in malam partem in euangelio: omnis collis et mons humiliabitur. 5

Valles contritione cordis humiles; in psalmo: et conualles abundabunt frumento. et in malam partem propheta: uallem filiorum Ennom.

Petra Christus a firmitate; in apostolo: petra autem erat Christus. 10

Lapides interdum Christus aut sancti; in psalmo: lapis quem reprobauerunt aedificantes. item in aliam partem: potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahae.

Ager hic mundus; in euangelio: ager est hic mundus. 15

Campi sancti siue scripturae diuinae, eo quod pastum animarum praebeant; in psalmo: et campi tui replebuntur ubertate. item in malam partem: in campo Taneos.

Pascua refectio spiritualis; in psalmo: in loco pascui ibi me conlocauit. 20

Cultura sancti, qui excoluntur in deum; apostolus: dei agricultura estis.

1 Hier. 13, 16. 3 Ps. 148, 9. 4 Luc. 3, 5. 6 Ps. 64, 14.
8 Hier. 19, 2. 9 I. Cor. 10, 4. 11 Ps. 117, 22. 13 Matth. 3, 9.
15 ib. 13, 38. 17 Ps. 64, 12. 18 ib. 77, 43. 19 ib. 22, 2.
21 I. Cor. 3, 9.

1 in *om. P* 2 ad hereticos *S* hereticorum *G* 3 minores *M*
ps. CXLVIII *S* 4 malam] aliam *SGM* omnes *P* omnes (i *m. 2*) *S*
5 mons et collis *S* 6 ps. LXVIII *S* conualles (n *m. 2*) *S* 7 habundabunt *S* et] item *S* in propheta *S* 8 ennom *S* 9 christus sicut in apostolo *G* 11 ps. CXVII *S* lapidem quem *M* 12 aedificantes. et in in propheta. sancti lapides soluuntur super terram *M*
partem in euangelio *S* 16 sancti siue *om. S* 17 praebeant (b *m. 2*) *S*
ps. LXVIII *S* 18 item] et *M* item in psalmo LXXII: in campo thaneos; in psalmo LXXII: in loco pascue ibi me conlocauit *S* 19 *om. S* pascuae *GM* 21 domino in apostolo *S*

Agricola deus, in euangelio dominus: ego sum uitis uera et pater meus agricola est.

Sulci corda sanctorum; in psalmo: sulcos eius inebrians.

Semen diuina praedicatio; in euangelio: exiit qui seminat
5 seminare semen suum.

Messis ubertas uel copia fidelium; in euangelio: leuate oculos uestros et uidete regiones quia albae sunt iam ad messem; et aliter: messis consummatio saeculi sicut messorum angeli.

10 Manipuli fructus iustitiae; in psalmo: portantes manipulos suos.

Stipula aridi ad fidem uel inanes; in apostolo: ligna faenum stipula, et in propheta: heu mihi quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe, hoc est:
15 nullos boni operis fructus inueni.

Area ecclesia; in euangelio: et permundabit aream suam.

Uentilabrum examen iustitiae dei; in euangelio: cuius uentilabrum in manu sua.

20 Triticum sancti uel electi dei; in euangelio: et congregabit triticum suum in horeum.

Hordeum legis littera; in euangelio: est puer unus hic, qui habet quinque panes hordiacios.

1 Ioh. 15, 1. 3 Ps. 64, 11. 4 Luc. 8, 5. 6 Ioh. 4, 35.
8 Matth. 13, 39. 10 Ps. 125, 6. 12 I. Cor. 3, 12. 13 Mich. 7, 1.
16 Matth. 3, 12. 18 ib. 20 ib. 22 Ioh. 6, 9.

1 deus dominus *S* in euangelio secundum iohannem *S* dominus
om. SGM 3 sulcus *S* 4 praedicatione *M* 6 messes *P* cupia *GM*
7 uedete (i *ex e corr. m. 2*) *S* 8 iam *om. S* messes *P* saecoli *S*
9 sicut et messorum *G* 10 ps. CXXV *S* portantis (e *m. 2*) *S*
12 inanes ignis *S* 13 feno *S* (m *m. 2*) 14 messem *GM* 15 nulli *S*
fructus *GM* 16 permundauit *S* 18 uentelabrum *PS* dei
om. M 20 congregauit *S* 21 suum *om. S* horreo suo *S* 22 or-
deum *M* hic *om. M* 23 habit *S* quinque *om. S* ordia-
cios *SGM*

Paleae peccatores; in euangelio: paleas autem comburet igni inextinguibili; et Hieremias: quid paleis ad triticum dicit dominus?

Zizania scandala uel male uiuentes; in euangelio: uenit inimicus eius et superseminauit zizania in medio tritici.

Uinea ecclesia uel populus Israhel; in psalmo; uineam de Aegypto transtulisti. item in malam partem: ex uinea enim Sodomorum uitis eorum.

Uitis Christus; in euangelio: ego sum uitis uera. item in aliam partem ut supra in cantico deuteronomii: ex uinea Sodomorum uitis eorum.

Palmites apostoli uel sancti; in euangelio: ego sum uitis, uos palmites. et in malam partem in cantico deuteronomii: et palmes eorum ex Gomorra.

Uuae fructus iustitiae; in cantico Esaiae: exspectaui ut faceret uuam. item in malam partem in deuteronomio: uua eorum uua fellis.

Botrus ecclesia siue corpus domini; in numeris: eo quod botrum inde portassent filii Israhel.

Uindemia consummatio saeculi uel uindicta in populum; in psalmo: uindemiant eam omnes qui praetergrediuntur uiam. et Iohel: mittite falces et uindemiate uineam terrae, quia maturae sunt uuae eius.

1 Matth. 3, 12. 2 Hier. 23, 28. 4 Matth. 13, 25. 7 Ps. 79, 9.
8 Deut. 32, 32. 10 Ioh. 15, 1. 11 Deut. 32, 32. 13 et 15 Ioh. 15, 5.
16 Es. 5, 4. 17 Deut. 32, 32. 19 Num. 13, 25. 22 Ps. 79, 13.
23 Ioel 3, 13.

1 conburit *S* conpuret *M* 5 inimicos (u m. 2) *S* eius om. *S* 6 trici *P*
8 aliam partem *S* 10 uitis legitur in *S* post palmites uites *P*
(altero loco) 11 quod supra *M* (cetera sunt omissa) 14 in—deuterono-
mii om. *M* deuteronomii (sic semper) *S* 15 palmites *S* 16 ubae
(u m. 1) *S* et expectauet facere ubam (u m. 2) *S* uua *M*
19 quo *S* (d m. 2) 20 portarent *M* strahel *S* 22 transeunt uia *S*
transeunt uiam *GM* uindimiant *S*

Torcular altare ab eo, quod ibi oblationes tamquam fructus conferantur; in cantico Esaiæ: et torcular fodi in ea. et aliter torcular tribulationum pressura, in qua fideles probantur; in titulo psalmi: in finem pro torcularibus.

5 Faenum caro uel uana gloria; in propheta: omnis caro faenum et omnis gloria eius ut flos faeni.

Herbae iucunditas quaedam proficientis animae; in Genesi: producat terra herbam uirentem. item in malam partem: mane sicut herba transeat.

10 Flores Christus uel specimen iustitiae; in psalmo: iustus ut palma florebit.

Lilium Christus uel angeli a candore iustitiae; in Salamone: ego flos campi et lilium conuallium.

Rosae martyres a rubore sanguinis; in Salamone: sicut 15 rosa germinat super uuida fluenta.

Uiolae confessores ob similitudinem liuidorum corporum; in cantico canticorum: flores in terra uisi sunt.

Siluae gentes; in psalmo: inuenimus eam in campis siluae. de his siluis egressi sunt duo ursi reges Romanorum 20 ad praeceptum figurati Helisæi et post XLII annos ascensionis eius ad caelos Iudaeos pueros comederunt.

2 Es. 5, 2. 4 Ps. 8, 1. 5 Es. 40, 6. 8 Gen. 1, 11. 9 Ps. 89, 6. 10 Ps. 91, 13. 13 Cant. 2, 1. 14 Eccli. 39, 17. 17 Cant. 2, 12. 18 Ps. 131, 6. 19 [III Reg. 2, 24.]

1 ab *om.* *SM* tamquam fructus *om.* *S* 2 torcular *S* 3 torcular^{ru}
(*r et u m. 2*) *S* praessura *S* 4 propter (pter *erasum*) *S* torcularibus *S* 5 fenum (*semper*) *SGM* omnes (i *ex e corr. m. 2*) *S* 7 herba *S* iucunditas *S* 8 terram *S* et in aliam partem *S* 10 specimen] species *S* ps. XCI *S* 11 florit^a (*e m. 1*) *S* florebit. et de hominum quoque uita presente in aliam partem: mane floreat et pertranseat *M* 14 martires robore *PS* 15 uuida fluenta] rium umectum *S* 16 similitudine *M* liuidorum diuinorum *S* 17 uisi sunt—comederunt *om.* *G* in terram *S* 18 in psalmo *om.* *S* ea *S* 19 siluae] silua *M* reges romanorum uespasianus et titus *SM*

Condensa opaca uel contacta scripturae diuinae; in psalmo: et reuelauit condensa.

Ligna peccatores igni deputandi; in Ecclesiaste: qui scindit ligna, periclitabitur in eis. item in bonam partem: et erit tamquam lignum quod plantatum est. 5

Radix origo; in apostolo: quod si radix sancta et rami. et in malam partem in psalmo: et radicem tuam de terra uiuentium.

Arbor homo a fructu operum; in euangelio: aut facite arborem bonam et fructum eius bonum. et in malam 10 partem: aut facite arborem malam et fructum eius malum. quidam in hoc testimonio arborem hanc uoluntatem hominis magis quam ipsum hominem accipiendam putant.

Ramus successio; in apostolo: quod si radix sancta et rami. item in malam partem in Daniele: praecidite ramos 15 eius.

Folium sermo doctrinae; in psalmo: et folium eius non defluet. et aliter folium uestitus et decor cum protectione diuinae gratiae.

Poma sanctorum in uirtutibus fructus: in cantico can- 20 tiórum: et manducet fructum pomorum suorum.

Palma perfectio uel uictoria; in psalmo: iustus ut palma florebit.

2 Ps. 28, 9. 3 Eccle. 10, 9. 5 Ps. 1, 3. 6 Rom. 11, 16.
7 Ps. 51, 7. 9 et 11 Matth. 12, 33. 14 Rom. 11, 16. 15 Dan. 4, 11.
17 Ps. 1, 3. 21 Cant. 5, 1. 22 Ps. 91, 13.

1 opoca *P* ps. XXVIII *S* 2 et *om.* *M* 3 deopandi *S* ec-
clesiasten *S* 4 incendit *S* periglitabitur *S* 5 in—partem] in psalmo
primo *S* 6 apostulo *M* radex *S* (i m. 2) 9 a] ob *M* fructus *S*
12 uoluntatem *M* 13 quidam—putant *om.* *G* accipiendum *S*
hominem accipiunt *M* 14 apostulo *GM* radex (i ex e corr. m. 2) *S*
15 in propheta *S* danihelo *GM* praecedite (i ex e corr. m. 2) *S*
17 ps. I *S* 18 defluet] decedit *S* et ante aliter *om.* *G* decorum *S*
21 manducit (e m. 2) *S* 22 ps. XCI *S* iustos (u m. 2) *S* 23 floriet *S*
florebit. et in apostolo: omnes quidem currunt, sed unus accipiet palmam.
id est inter omnes ereses solus catholicus populus coronatur *M*

Caedri excelsioris potentiae uiri; in psalmo: ut caedri Libani multiplicabuntur. et in malam partem in psalmo: et confringet dominus caedros Libani.

Olea sanctus misericordiae abundans fructibus; in psalmo: 5 ego autem sicut oliua fructifera.

Oleaster homo sine fructu uel gentilis; in apostolo: si autem tu ex naturali excisus es oleastro.

Ficus synagoga interdum; in euangelio: et arefacta est continuo ficulnea. et in Habacuc: ficus non adferet 10 fructum.

Malogranata ecclesia de multis gentibus siue diuersas gratias habens; in canticis canticorum: emissiones tuae paradisus malogranatorum cum fructu pomorum.

Harundo peccator uel fragilis in fide; in euangelio: 15 harundinem quassatam non confringet. item harundo infirmum auxilium; in propheta: quid confides in baculo isto harundineo aegyptio? cui si quis incubuerit, conquassabitur et perforabit manum eius.

Rubus ut quidam opinantur, sanctae Mariae uirginis prae- 20 figuratio, eo quod quasi de humani corporis rubo saluatorem

1 Ps. 91, 13. 3 ib. 28, 5. 5 ib. 51, 10. 6 Rom. 11, 24.
8 Matth. 21, 19. 9 Ab. 3, 17. 12 Cant. 4, 13. 15 Matth. 12, 20.
16 Es. 36, 6.

1 ps. XCI S caedros^a (u m. 2) S cedrus G cedrum M 2 liuani^b (b m. 2 bis) S multiplicauit^b (b m. 2) S multiplicabitur GM ps. XXVIII S 3 confringit (e m. 2) S confringit M 4 olea] oliua S 5 autem om. S 6 gentiles S apostulo GM 8 sinagoga S 9 ficulnea continuo M abbacum^c (c m. 2) S abbacuc GM afferⁱ/t P adferit (e m. 2) S dabit M 11 malagranata PSGM ecclesiam S 12 emissionis PS 13 paradisum S malagranatorum S malorumgranorum M 15 confringit (e m. 2) S confringit M arundo PM 16 confidⁱ/s P confides S confidis GM baculum S 17 arundinem in egypto M aegypti S 18 perforauit (b m. 2) S perforauit GM 19 opinatur S sanctae om. G uirginisⁱ (i ex e corr. m. 2) S 20 rous^{ub^a} (ubu m. 2) S

tamquam rosam emiserit, aut quod uim diuini fulgoris sine sui absorptione pertulerit; in Exodo: apparuitque ei dominus in flamma ignis de medio rubi et uidebat quod rubus arderet et non combureretur.

Spinae interdum noxiae diuitiarum curae animum suffocantes; 5
in euangelio: aliud cecidit in spinas.

Tribuli aculei uitiorum uel temptationum; in genesi: spinas et tribulos generauit tibi.

Fontes baptismum; in psalmo: sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum. 10

Aqua populi uel temptationes; in psalmo: forsitam ut aqua absorbuisset nos. item in bonam partem in Hieremia: me dereliquerunt fontem aquae uiuae. et in propheta: qui sititis, ite ad aquam, id est ad doctrinam.

Torrens persecutionis incursus; in psalmo: de torrente 15
in uia bibet. et in bonam partem: et torrentem uoluntatis tuae potum dabis eis.

Flumina infidelium populi; in psalmo: super flumina Babylionis. item in bonam partem: flumina de uentre eius fluent aquae uiuae, id est gratiae spiritalis. 20

2 Ex. 3, 2. 6 Luc. 8, 7. 8 Gen. 3, 18. 9 Ps. 41, 2. 11 ib. 123, 4.
13 Hier. 2, 13. 14 Es. 55, 1. 15 Ps. 109, 7. 16 ib. 35, 9. 18 Ps.
136, 1 19 Ioh. 7, 38.

1 tamquam *P* fulgoris *S* 2 absorptione *P* adsumptionem *S*
assumptione *GM* exhodo *P* apparuitque *P* ei *om.* *G* 4 robur *P*
rubus (u *m.* 2) *S* ardebat *S* comburetur *S* 5 suffocandi *G*
6 spinis *SGM* 7 temptationum (*sic semper*) *P* 8 generauit]
germinauit (b *m.* 2) *S* germinabit *GM* 9 ps. XLI *S* 11 ps.
CXXIII *S* forsitan uel ut *S* 12 absorbuisset (n *m.* 2) *S* absor-
buissent *M* item] et *M* heremia (i *m.* 2) *S* 13 de-
relinquerunt *M* fontes *S* et *om.* *M* 15 ps. CVIII *S* turren-
tem (o *m.* 2) *S* 16 bibit (i *m.* 2) *S* 17 putum *P* bonae uolun-
tatis tuae potabis eos *S* eis] nobis *M* 18 ps. CXXXVI *S* 19 ba-
billonis *S* babilonis *GM* 20 spiritalis *S*

Lacus infernum; in psalmo: posuerunt me in lacu inferiore, id est in illo inferni loco, in quo peccatores soli poenali custodia detinentur.

Mare saeculum siue populi; in psalmo: hoc mare magnum et spatiosum.

Pisces sancti; in euangelio; et traxerunt plenum rete piscibus magnis. item in malam partem: malos autem foras miserunt.

Fluctus temptationes; in psalmo: omnia excelsa tua et fluctus tui super me transierunt.

Unda idem quod supra; in cantico: gelauerunt undae in medio mari.

Insulae uel animae uel ecclesiae dei, quae diuersis temptationum tunduntur fluctibus; in psalmo: laetentur insulae multae.

Litus finis saeculi; in euangelio: et secus litus sedentes elegerunt bonos in uasa.

Harena maris innumerae gentium multitudines; in Genesi: et multiplicabo semen tuum sicut stellas caeli et ut harenam, quae est ad oram maris.

1 Ps. 87, 7. 4 Ps. 103, 25. 6 Ioh. 21, 11. 7 Matth. 13, 48.
9 Ps. 41, 8. 11 Ex. 15, 8. 14 Ps. 96, 1. 16 Matth. 13, 48.
19 Gen. 22, 17.

1 in psalmo] LVIII S laco inferim G 3 poenali] in infernali S custodia (u m. 2) S detinentur P detinentur (i m. 2) S //tenentur M 5 et spatiosum om. M 6 sanctus M sancti siue euangeli S rete plenum SM retem S 7 piscebus (i ex e corr. m. 2) S malam] aliam S 11 quod supra] temptationes S cantico exodi SGM undae] gutte S 12 mare (i m. 2) S 13 uel (priori loco) om. G qui G 14 ps. XCVI S 17 elegebant S 18 arena M innumerabiles gentium multitudo S innumer egentium (sic) M 19 stillas (e m. 2) S caeli id est sanctus et peccatores sicut harena quae S

III. DE ANIMANTIBUS.

Aues sancti, quod ad superiora corde euolent; in euangelio: et fecit ramos magnos ita ut possent sub umbra eius aues caeli habitare.

Uolatus sanctorum excessus in deo uel in scripturis intellectus; in psalmo: et uolabo et requiescam. 5

Alae duo testamenta; in Ezechiele: unumquodque duabus alis uelabat corpus suum.

Pinnae scripturae; in psalmo: pinnae columbae deargentatae. 10

Nidus ecclesia aut requies excelsa sanctis; in psalmo: et turtur nidum sibi ubi reponat pullos suos. et aliter nidus bona conscientia, in qua bonarum cogitationum fetus fouentur atque in opera pariuntur, ut postea filii appellentur; in psalmo: filii tui sicut nouella oliuarum in circuitu mensae tuae. 15

Pulli sancti; in psalmo ut supra. et in malam partem in Salamone: et pulli aquilarum deuorent eum.

Aquilae sancti; in euangelio: ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur aquilae. et in malam partem: pulli aquilarum deuorent eum. 20

Struthio hereticus uel philosophus, quod quasi cum pinnis

3 Marc. 4. 32. 6 Ps. 54, 7. 7 Ez. 1, 23. 9 Ps. 67, 14.
11 ib. 83, 4. 15 ib. 127, 3. 18 et 20 Prou. 30, 17. 19 Matth. 24, 28.

3 possent *om.* *S* possint *G* umbra eius possit *M* 4 haes (u
m. 2) *S* habitarent *S* 5 excessus] excelsus *S* ascensus *M* exitus *G*
scripturis sanctis item *M* ps. LIIII *S* 7 ezechielo *SM* hiezechiel *G*
du//bus *P* duobus *S* 8 uolabant (e *m.* 2) *S* uelabant *M* 9 pr.
pennae (i *m.* 2) *S* ps. LXVII *S* 12 turtor (u *m.* 2) *S* sibi
om. *M* aliter] iterum *S* 13 nidos bonae *S* 14 adque (t *m.* 2) *S*
ut] et *S* appellantur *S* 15 ps. CXXVII *S* nouellae *SG* oli-
uarum (b *m.* 2) *S* 18 solomone *S* 19 illic *SM* 20 et aquilae *M*
20 pulli--eum] ut supra *SM* 22 strutio *SGM* haereticus *GM*
pennis *S*

sapientiae tamen non euolat; in Esaia: et erit cubile draconum et pascua struthionum.

Pelecanus dominus Christus in passione aut uir sanctus solitudini deditus; in psalmo: similis factus sum pelecano
5 solitudinis.

Coruus nigredo peccatoris uel daemonis; in Salamone: effodiant eum corui de conuallibus. item in bonam partem in cantico canticorum de sponso: crines eius ut abietes, nigri sicut corui.

10 Perdix diabolus; in propheta: clamauit perdix, congregauit quae non peperit.

Columba spiritus sanctus; in euangelio: et uidi spiritum dei descendentem sicut columbam. item in aliam partem: in Ephraim columba sine sensu non habens cor.

15 Turtur spiritus sanctus aut uir sanctus aut intelligentia spiritalis; in canticis canticorum: uox turturis in terra nostra audita est. sed tunc columba spiritus sanctus dicitur, quando scripturae sacrae manifesta dissertio est; tunc uero turtur spiritus sanctus intellegitur, cum scripturae altis
20 atque obscuris mysteriis eleuantur.

Miluus significat, ut puto, rapacem uel elatum; in psalmo secundum Hebraeum: milui abies domus est.

1 Es. 34, 18. 4 Ps. 101, 7. 6 Prou. 30, 17. 8 Cant. 5, 11. 10 Hier. 17, 11. 12 Ioh. 1, 32. 14 Os. 7, 11. 16 Cant. 2, 12. 22 Ps. 103, 17.

1 et *om.* *SM* drachonum *S* 2 structionum *S* strutionum *GM*
3 pelicanus *GM* uir *om.* *S* 4 solitudine *GM* ps. CI *S* 5 solitudine *S* in solitudine *M* *post solitudinis haec leguntur in S:* ideo dominus peleganus (i m. 1.) cognominatur quia in passione ab omnibus discipolis derelectus est qua (quia?) pelicanus solitudine amat hēl
(*in marg.*) 6 nigredo *S* nigrido *G* peccatores *P* peccatorum *S*
demonēs *S* 8 abietis *P* abietes *S* habies *G* abies *M* 10 diabolus *GM*
perdex (i m. 2) *S* perdex// *P* 11 peperat *G* 12 uidit *GM* 13 descendentem *PS* 14 efracim *P* epharaim *S* (r m. 2) efracim *GM* 16 spiritalis *S* turtoris *S* turtor *G* 17 spiritus spiritus *P* 18 disertio *P*
19 turtor *S* 20 misteriis *S* 21 significat-puto] significatur *S* uel *om.* *S* in psalmo *om.* *M* in iob *S*

Accipiter interdum sanctus, ut puto, rapiens regnum dei; in Iob: numquid in sapientia tua plumescit accipiter?

Nycticorax Christus uel uir sanctus infidelibus despicabilis; in psalmo: factus sum sicut nycticorax in domicilio.

Passer nonnumquam dominus aut uir sanctus; in psalmo: 5 etenim passer inuenit sibi domum. est et aliter passer, de quo dicitur ad sanctum: transmigra in montem sicut passer.

Gallus dominus, ut puto, aut sanctus; in Salamone: et gallus ambulans inter gallinas laetus. et in Iob: quis 10 dedit gallo intellegentiam, et in alteram partem: et asportari te faciam sicut asportatur gallus gallinacius.

Gallina sapientia siue ecclesia siue anima; in euangelio: sicut gallina congregat pullos suos sub alis suis. 15

Uespertiones idolorum monstra tenebris dedita; in propheta: ut adoretis talpas et uespertiones.

Scarabeus in propheta: et scarabeus de ligno clamabit, ut putant quidam, de domino.

Lucustae populi; in euangelio: esca autem eius erat 20 lucustae.

Apes forma uirginitatis siue sapientiae; in Salamone: uade ad apem et disce quam operatrix sit; et in malam partem in propheta: et api quae est in Assur.

Musca diabolus; in Salamone: muscae moriturae ex- 25 terminant oleum suauitatis.

2 Iob. 39, 26. 4 Ps. 101, 7. 6 ib. 83, 4. 7 ib. 10, 2.
9 Prou. 30, 31. 10 Iob. 38, 36. 11 Es. 22, 17. 15 Matth. 23, 37.
17 Es. 2, 20. 18 Ab. 2, 11 20 Matth. 3, 4. 23 Prou. 6, 6. 24 Es.
7, 18. 25 Eccle. 10, 1.

1 interdum sanctus *om. S* 3 nycticorax (*bis*) *GM* 6 et est *GM*
18 scarabeus *S* clamauit *GM* 19 domino eo quod dominus in cruce
fuerit *S* 20 lugustae *S* locustae *GM* 23 opera traxit *M* 24 adsur *S*
25 diabolus *GM* solomone *P* salamone *G* salomone *M* exterminatis oleum suauitatis suauitatem unguenti *M*

Bestiae diabolus uel homines feri; in psalmo: ne tradas bestiis animas confitentes tibi.

Leo dominus: uicit leo de tribu Iuda; item in aliam partem: ne quando rapiat ut leo animam meam.

5 Pardus diabolus uel peccator moribus uariis; in propheta: sicut Aethiops non mutabit pellem et pardus uarietatem.

Elephans peccator inmanis; in regnorum: et adducebant ad Salamonem simias et elephantos.

10 Ursus diabolus aut duces saeui; in regnorum: et egressi sunt duo ursi et comederunt eos.

Ceruus Christus uel sancti: sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum.

Lupus diabolus uel heretici; in euangelio: intrinsecus
15 autem sunt lupi rapaces. item in bonam partem: Benjamin lupus rapax, apostolum Paulum significans.

Aper diabolus; in psalmo: exterminauit eam aper de silua.

Tigris feminea interdum arrogantia; in libro Iob secundum
20 Hebraeum: tigris periit eo quod non habuerit praedam.

Rinoceron fortis quique uel in bonam uel in malam partem; in libro Iob secundum Hebraeum: numquid uolet rinoceros seruire tibi.

1 Ps. 73, 19. 3 Apoc. 5, 5. 4 Ps. 7, 3. 6 Hier. 13, 23.
8 III Reg. 10, 22. 10 III Reg. 2, 24. 12 Ps. 41, 2. 14 Matth.
7, 15. 16 Gen. 49, 27. 17 Ps. 79, 14. 20 Iob. 4, 11. 22 Iob. 39, 9.

1 diabolus *M* ps. LXXIII *S* 2 besteis *PSG* confitentem *S*
3 dominus in apocalipsin *M* 4 partem in psalmo VII *S* 5 diabolus *P*
diabus *M* uariis *M* in propheta *om. S* 6 ethyops *G* ethyops *M*
mutauit *S* 8 elefans *PM* elefantus *S* eleuans *G* 9 salomonem *M* sala-
monem *G* elefantos *PS* elifantos *G* 10 diabolus *GM* saeui]
serui *G* et *om. G* 11 eum *S* 12 sancti in psalmo *SM* 14 here-
ticus *SGM* 16 beniamin] ueniam *S* significat *M* 17 diabolus *GM*
ea *S* 19 adrogantia *S* 20 hebreum *S* 21 uocabula se hoc modo
excipiunt in *S*: tigris, monocheron, rinocheron onager rinocheron *S*
rinoceron *GM* fortes *S* 22 hebreum *S* uult *S* 23 rinochero *S*
rinocerus *GM*

Monoceron hoc est unicornis; in psalmo: et dilectus quem ad modum filius unicornium, id est singularis potentiae uel sanctorum, qui teneant unicum dei uerbum. et in aliam partem: et a cornibus unicornium humilitatem meam. unicornes hic superbos uel unum testamentum ⁵ habentes.

Onager heremita; in Iob: quis dimittet onagrum liberum? potest et populus ille Iudaeorum onager dici. quia sequitur in eodem libro: et uincula eius quis soluit? uincula utique praeceptorum. ¹⁰

Inuleus Christus aut sanctus propter gratiarum uarietatem; in Salamone: similis esto tu, fratruelis meus, dammulae aut hinulo ceruorum.

Damma idem quod supra.

Lepus timens deum; in psalmo: petram refugium leporibus et erinaciis. ¹⁵

Erinacius idem quod supra; et erinacii gens inualida, qui fecerunt in petris domos sibi.

Uulpes hereticus uel diabolus uel peccator callidus; in euangelio: ite, dicite uulpi illi. ²⁰

Animal homo carnalis; in apostolo: animalis autem homo non percipit ea quae sunt spiritus dei.

1 Ps. 28, 6. 4 ib. 21, 22. 7 Iob. 39, 5. 9 ib. 12 Cant. 2, 9.
15 Ps. 103, 18. 20 Luc. 13, 32. 21 I Cor. 2, 14.

1 monocheron *S* monoceron *GM* hec *S* unicornex *S* ps. XXVII *S*
2 quem ad modum] sicut *SM* unicornuorum *SGM* singulares *S*
3 potentiae uel spiritus uel quique sanctorum *M* 4 partem in psalmo
XXI *S* unicornuorum *SGM* 5 superuos *S* 7 herimida *P* qui *M*
demittit *S* demittit *GM* 8 iudeorum *S* dicere *M* 9 soluet *GM*
11 inulus *G* 12 salomone *PSM* salamone *G* esto tu] estu *M*
13 dammula *S* hinnulo *S* inulo *G* inoleo *M* damna—supra *om* *GM*
15 dominum *M* ps. CIII *S* petra *SGM* 16 herinacius
S erenacius *GM* 17 herinacius *S* erenacius *M* herenacii *PS*
erenacii *GM* 18 qui fecerunt] quae ferunt *S* 19 haereticus *GM*
uulpis haereticus aut diabolus aut *GM* 20 ite et *S* 21 apostulo *M*

Iumentum intellectu et eloquio carens; in psalmo: ut iumentum factus sum apud te.

Equus uir sanctus; in Abacuc: qui ascendis super equos tuos; et in malam partem: fallax equus in salutem.

5 Mulus inrationabilis quisque; in psalmo: nolite fieri sicut equus et mulus quibus non est intellectus.

Asinus corpus humanum uel populus gentilium; in euangelio: et adduxerunt ad Iesum asinam et pullum eius et eum desuper sedere fecerunt.

10 Asina corona uel plebs carens dei notitia; in euangelio idem quod supra.

Camelus diuites rebus saeculi onusti uel moribus distorti; in euangelio: facilius est camelum per foramen acus transire quam diuitem intrare in regna caelorum.

15 Tauri principes populorum; in psalmo; tauri pingues obsederunt me.

Boues apostoli, qui suscepto iugo Christi euangelii in uomere mundum exarauerint; in psalmo: offeram tibi boues cum hircis.

20 Uaccae carnalibus uitiiis pleni; in psalmo: inter uaccas populorum.

1 Ps. 72, 23. 3 Ab. 3, 8. 4 Ps. 32, 17. 5 ib. 31, 9.
8 Matth. 21, 7. 13 ib. 19, 24. 15 Ps. 21, 13. 18 ib. 65, 15.
20 ib. 67, 31.

1 intellectum *S* homo intellectu *M* ps. LXXII *S* ut] uelut *M*
3 aequus *S* ambacuc *P* ambacur^b (b et c m. 2) *S* abbacuc *GM* as-
cendes *GM* 4 aeqos *GM* tuus *P* falsus *M* aequus *M* ad
salutem *SM* in salute *G* 5 quisque *om.* *S* ps. XXXI *S* 6 in qui-
bus *SGM* 7 homanum *S* 8 ad iesum *om.* *S* 10 asinam *S* corona]
caro *SGM* notitiam *S* 12 camellus *S* rebus] huius *M* 13 ga-
mellus *S* camellus *G* agus *S* 14 intrare *om.* *S* 15 princeps *S*
salmo XXI *S* 17 boues (b m. 2) *S* euangelio *S* in euan-
gelio *G* in *om.* *SGM* 18 exarauerunt *SGM* ps. LXV *S* bobes
(u m. 2) *S* 19 hircis *S* (i m. 2) 20 baccae (u m. 2) *S*
ps. LXVII *S* salmo *G*

Uitulus, Christus siue sancti: tunc inponent super altare tuum uitulos. et in aliam partem: circumdederunt me uituli multi, hoc est lasciuientes.

Sues peccatores inmundi; in epistula Petri: et sus lota in uolutabro luti. 5

Arietes apostoli uel ecclesiarum principes; in psalmo: adferre domino filios arietum.

Oues populi fideles; in euangelio: oues meae uocem meam audiunt.

Pecora simpliciores quique, minus praediti rationandi 10
subtilitate; in Salamone: pasce animas pecorum tuorum.

Hirci peccatores siue gentiles; in Daniele: ecce autem hircus caprarum ueniebat ab occidente super faciem totius terrae. item in bonam partem: offeram tibi boues cum hircis. 15

Caprae iusti interdum ex gentibus uenientes; in Salamone; capillatura tua sicut grex caprarum, quae reuelatae sunt de Galaad.

Agni Christus uel apostoli aut sancti; in euangelio: pasce agnos meos. 20

Haedi peccatores; in euangelio: haedos autem a sinistris
Talpae idola uel heretici, qui non uident ueritatem; in
Esaia: ut adoretis talpas et uespertiliones.

1 ib. 50, 21. 2 ib. 21, 13. 4 II Petr. 2, 22. 6 Ps. 28, 1.
8 Ioh. 10, 27. 11 Prou. 27, 23. 12 Dan. 8, 5. 14 Ps. 65, 15.
17 Cant. 6, 4. 19 Ioh. 21, 15. 21 Matth. 25, 33. 24 Es. 2, 20.

1 sancti in psalmo L *GMS* (L *om. GM*) 2 malam partem *M*
partem in psalmo XXI *SGM* (XXI *om. GM*) 4 sancti petri *S* sues *S*
(*altero loco*) 6 arietis *G* ps. XXVIII *S* 8 obes (u *m. 2*) *S* (*bis*)
fedeles *S* (*im. 2*) me *M* 10 quaequae (pr. e *eras.*) *S* quicque *G* et mi-
nus *M* 11 salomone *P.M* salomone *G* psalmo *S* pecorum] peccatorum *S*
12 hircus *GM* peccatores] pastores *S* daniel *G* 13 ab—hircis
om. S 20 agnus meus *SG* 21 hedi *SG* edi *M* hedos *SG* edos *M*
22 uocabula in *M* hoc modo se excipiunt: haedi, canis talpae talpe *S*
haeretici *M* 23 esaiam (m *eras.*) *S* uespertilionis *S* (*corr. m. 2*)

Canis diabolus uel Iudaeus uel gentilis; in psalmo et de manu canis unicum meam. et in aliam partem in Ecclesiaste: melior est canis uiuus leone mortuo. hic leonem diabolum, canem uero gentilem uel hominem peccatorem accipiendum putant, quod ille ad fidem uel paenitentiam possit uenire, ille non ueniat.

Ranae daemones: in Apocalypsi: et uidi de ore draconis spiritus tres inmundos in modum ranarum, sunt autem spiritus daemoniorum. item ranae heretici, qui in caeno uilissimorum sensuum conmorantes uana garrulitate blaterare non desinant.

Formica prouidus uel operarius; in Salamone: uade ad formicam, o piger.

Uermis Christus pro humilitate adsumpti hominis; in psalmo: ego autem sum uermis et non homo. item in aliam partem in Esaia: uermis eorum non morietur, id est, siue ipse uermis siue peccati conscientia.

Aranea humana fragilitas; in psalmo: et tabescere fecisti uelut araneam animam eius.

Serpens diabolus uel maligni homines; in euangelio: serpentes genimina uiperarum. item in alteram partem in euangelio: sicut Moses exaltauit serpentem in deserto.

1 Ps. 21, 21. 3 Eccl. 9, 4. 7 Apoc. 16, 13—14. 12 Prou. 6, 6. 15 Ps. 21, 7. 16 Es. 66, 24. 18 Ps. 38, 12. 21 Matth. 23, 33. 22 Ioh. 3, 14.

1 canes *S* diabolus *M* iudeos *S* gentiles *S* ps. XXI *S*
eripe et de manu *M* 2 ecclesiasten *SGM* 3 melius *S* canes *P*
hic uero *S* 5 penitentiam *S* 7 apocalypsi *S* apocalypsin *G* apocalypsin *M*
drachonis *S* 8 inmundus *G* mundum (n. *eras.*) *S*
9 heretici *S* 10 nobilissimorum *G* 11 oblaterare *S* blasphemare *M*
12 salamone *G* salomone *M* 13 piier *G* 14 humilitatem (m. *eras.*) *S*
assumpti *PM* 15 ite *S* 16 malam partem *M* 18 tabiscere *PSG*
21 gemina *S* aliam *S* 22 in euangelio *om.* *S*
moyses (*sic semper*) *S* moyses *G* monses *M*

Draco, diabolus uel apertus persecutor; in psalmo: tu confregisti caput draconis, dedisti eum escam populo Aethiopum.

Scorpius diabolus uel ministri eius; in euangelio: dedi uobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones.

Uipera idem quod supra in euangelio: serpentes gemina uiperarum.

V. DE UARIIS NOMINUM APPELLATIONIBUS.

Homo aut homo totus aut mens; in Genesi: fecit deus hominem ad imaginem et similitudinem suam. et in malam partem in psalmo: exurge, domine, non confortetur homo, hoc est caro uel diabolus.

Uir spiritus, id est mens; in apostolo: caput mulieris uir. item uir in malam partem in Genesi: bona facie ualde uirgo, quam uir non cognouerat, id est diabolus, qui plerumque mentem cogitatione corrumpit.

Mulier anima siue caro humana; in apostolo: caput mulieris uir.

Uirgo ecclesia uel sanctae animae; in apostolo: despondi enim uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo.

1 Ps. 73, 14. 4 Luc. 10, 19. 7 Matth. 23, 33. et Luc. 3, 7.
10 Gen. 1, 27. 12 Ps. 9, 20. 14 I Cor. 11, 3. 15 Gen. 24, 16-18 I Cor. 11, 3. 20 II Cor. 11, 2.

1 dracho *S* diabolus *G* confringisti (e m. 2) *S* confringisti *N*
2 et esca *S* in escam *M* 3 ethyopum *G* 4 scorpio *SM* 5 scorpionis
(e m. 2) *S* 6 gemina *N* 9 INCIPIT DE *N* 12 ps. VIII *S*
exurge *SN* confortetur] praeualeat homo homo *S* 14 spiritus]
Christus *M* id est] uel *S* apostulo capud *G* 15 in om. *S* bona
bona faciae *N* faciae *S* 16 quam uir] quamuis *N* 17 mentes *S*
mente *N* conrumpit *N* 19 mulieri *N* 20 uel] siue *N* in apo-
stolo] ubi supra *N* dispondi *SN* 21 uos om. *S* exhibere *SM*
22 deo *S*

Rex dominus; in apostolo: rex regum et dominus dominantium.

Regina ecclesia; in psalmo: adstitit regina a dextris tuis. et iterum regina anima imperans corpori.

5 Pater dominus; in propheta: et ero uobis in patrem et uos eritis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipotens.

Mater ecclesia uel Hierusalem caelestis; in apostolo: illa autem quae sursum est Hierusalem libera est, quae
10 est mater nostra.

Frater Christus uel proximus; in psalmo: narrabo nomen tuum fratribus meis.

Soror ecclesia, synagogae uel Christo anima; in canticis canticorum: soror mea sponsa.

15 Uir et uxor Christus et ecclesia, intellectus spiritualis et historia scripturarum: in apostolo: uiri, diligite uxores uestras sicut et Christus dilexit ecclesiam.

Sponsus Christus ideo quod a patre ab initio sit promissus; in psalmo: et ipse tamquam sponsus pro-
20 cedens de thalamo suo.

Sponsa ecclesia, quae utique diuinis sponsionibus sit promissa; in cantico canticorum: ueni a Libano, sponsa, ueni a Libano.

Filius populus credentium; in apostolo: iam non est
25 seruus sed filius; quod si filius, et heres per deum.

1 I Tim. 6, 15. 3 Ps. 44, 10. 5 Hier. 31, 33. 8 Gal. 4, 26.
11 Ps. 21, 23. 14 Cant. 4, 9. 16 Eph. 5, 25. 19 Ps. 18, 6. 22 Cant. 4, 8.
24 Gal. 4, 7.

1 in apostolo] ubi supra *N* 3 ps. XLIII *S* astitit *P* 4 imperans
corpori *om.* *S* 5 patre *SN* 6 heretis *S* 8 aecclesiam *N* caelestes *S*
in illa *S* 13 aecclesia *S* sinagoga *S* cantica *N* 14 sponsa]
speciosa mea *S* 16 storia *S* scribaturarum *N* dilegete *S* (*corr. m* 2)
18 ideo] eo *S* 19 ps. XVIII *S* procidens *N* 20 thalamo *N*
21 u//tique *N* deuinus *S* 22 cantic// *P* canticis *SGM* cantica *N*
23 ueni sponsa a libano *M* 25 dominum *S*

Filia anima fidelis siue ecclesia; in psalmo: audi, filia, et uide.

Proximi fide propinqui; in Salamone: uenite manducate et bibite et inebriamini proximi.

Amici concordēs in deum; in euangelio: uos amici mei estis.

Senex consummatae iustitiae; in Genesi: et mortuus Abraham senex et plenus dierum. et in Salamone: cani sunt hominis sensus et aetas senectutis uita immaculata. et in alteram partem de Salamone: cumque iam senex esset, deprauatum est cor eius.

Iuuenes alacres in deum; in epistula Iohannis: scribo uobis, iuuenes, quia fortes estis et uerbum dei in uobis manet et uicistis malignum. et in malam partem in regnorum libro de Roboam: derelicto consilio seniorum locutus est secundum consilium iuuenum.

Paruulus mente humilis et simplex; in euangelio: abscondisti haec a sapientibus et prudentibus et reuelasti ea paruulis; item in alteram partem in apostolo: cum essem paruulus, loquebar ut paruulus.

Meretrix anima peccatrix, quae relicto caelesti uiro suo,

1 Ps. 44, 11. 3 Cant. 5, 1. 5 Ioh. 15, 14. 7 Gen. 25, 8.
9 Sap. 4, 8—9. 10 III Reg. 11, 4. 12 I Ioh. 2, 14. 15 III Reg.
12—13. 18 Matth. 11, 25. 21 I Cor. 13, 11.

1 fedeles ⁱ ⁱ *S* (i m. 2) fidelix *N* 3 ^o solomone *S* salomone *M* solomone *N*
uenite et *S* 4 ⁱ ⁱ *S* (i m. 2) proximi *om. N* 5 concordis *P* domi-
num *S* 6 estis si feceritis quae mando uobis *M* 7 et 8 senes *S*
consummatae *S* 8 habraam *N* ^o solomone *S* (a m. 2) salomone (*bis*) *MN*
9 uitam immaculatam (m *eras.*) *SN* 10 malam partem *M* 11 deprauatum] desabbatum *N* cumquam senes *S* 12 iuuenis alacris *MN*
iohannes *N* scribo (b m. 2) *S* 13 bouis *N* iuuenis (e m. 2) *S*
iuuenis *N* fortis *N* 14 manit (e m. 2) *S* manet in uobis *M* ui-
cisti *N* et-partem *om. M* 15 libro *om. S* qui derelicto *N* 18 et
in *S* 20 eam *N* 22 uero *S* (i m. 2)

id est Christo, adulterinos de diabolo iniquitatis fructus concipit; in Hieremia: facies mulieris meretricis facta est tibi.

Operarii apostoli uel praedicatores euangelii; in euangelio; 5 messis quidem multa, operarii autem pauci.

Pastor dominus: ego sum pastor bonus. item pastor apostolus; in euangelio: pasce oues meas.

Mercennarii seruientes domino non pro amore tantum diuino sed pro temporali retributione; in euangelio: quanti mercennarii patris mei abundant panibus! 10

Piscatores apostoli uel doctores; in euangelio: et faciam uos fieri piscatores hominum.

Medicus Christus uel doctus; in Salamone: mansuetus uir cordis est medicus. et iterum; non egent sani 15 medico sed male habentes.

Diues fidelis abundans spiritalibus bonis; in apostolo: quia diuites facti estis in illo in omni scientia et in omni uerbo. et in malam partem: uae uobis diuitibus in euangelio.

20 Pauper humilis; in euangelio: et erat quidam Lazarus pauper. et iterum: beati pauperes spiritu. in malam partem in psalmo: quia pauperes facti sumus nimis.

2 Hier. 3, 3. 5 Matth. 9, 37. 6 Ioh. 10, 11. 7 Ioh. 21, 17.
9 Luc. 15, 17. 11 Matth. 4, 19. 13? 14 Luc. 5, 31. 17 I Cor. 1, 5.
18 Luc. 6, 24. 20 Luc. 16, 20. 21 Matth. 5, 3. 22 Ps. 78, 8.

1 diabulo *PMN* fructos *N* concepit *MN* 2 iheremia *N*
4 euangelii *om. S* in euangelio *M* 5 messes *P* messes *S* 6 domi-
nus in euangelio *SM* 7 in euangelio *om. M* 8 amo-
rem *S* diuino tantum *N* 9 pro *om. N* retributione]
deuotione *N* mercennarii in domo *S* 14 et iterum] item *N*
iterum] in euangelio *M* 15 medicum *SN* 16 fedelis *S* fidelix *N*
17 qui *S* 18 item in malam partem in euangelio *MN* 20 in
euangelio] ubi supra *N* pauper Lazarus *S* eleazarus *M* 21 ite-
rum *om. M* item *S* et in malam partem *S* item in malam partem *M*
22 ps. LXXVIII *S*

Uestitus habens baptismi uel fidei integritatem; in euangelio: et uidit ibi hominem non uestitum ueste nuptiali.

Nudus carens baptismi uestimento uel diuino adiutorio; in Apocalypsi: tu autem es nudus et miser. et in bonam partem in euangelio: et reiecta, inquit, sindone nudus profugit ab eis, id est nudus terrena facultate.

Uiui iusti; in psalmo: placebo domino in regione uiuorum. et in alteram partem: et laudauit magis mortuos quam uiuentes, in Ecclesiaste.

Mortui peccatores uel infideles; in euangelio: sine mortui sepeliant mortuos suos. et in bonam partem: beati mortui qui in domino moriuntur. item et: mortui estis et uita uestra abscondita est cum Christo in deo.

Cadauera infidelium corpora: in propheta: et impleam uallem Iosaphat cadaueribus mortuorum. item in aliam partem: posuerunt cadauera seruorum tuorum.

Sepulchrum corpus peccatoris mortuam uitae animam intrinsecus retinens; in euangelio: quia similes estis

2 Matth. 22, 11. 5 Apoc. 3, 17. 6 Marc. 14, 52. 8 Ps. 114, 9.
9 Eccle. 4, 2. 11 Matth. 8, 22. 13 Apoc. 14, 13. 14 Col. 3, 3.
16 Ioel 3, 3 18 Ps. 78, 2. 20 Matth. 23, 27.

1 habens baptismi uestitum *S* uestitum baptismi habens *M* fidei *S* (i m. 2) *S* 2 ibi] sibi *N* 3 nuptiale *N* 4 uestimentum *S* 5 apocalypsi *S* (i m. 2) apocalipsin *M* nudus *S* est *N* 6 in om. *N* reiecta] reiecta *SM* 7 profugiit *S* a terrena *M* 8 ps. CXII S 9 aliam *M* in salomone *post* partem *add.* *S* 10 ecclesiasten *M* 11 mortuo *S* infideles *S* fidelis *N* mortuos *PSN* mortui *scripsi secutus cod. Par. Lat. 11955 s. VIII cf. Nouum testamentum domini nostri Iesu Christi recensuit Ioh. Wordsworth. Oxonii MDCCCLXXXIX tom. I fasc. I p. 69* sine ut mortui *M* 13 et item *N* 14 mortui enim *N* cum] in *S* 15 domino *M* 16 infidelium *S* 17 iosafat *P* iosaph *S* iosafhat *N* kadaueribus *M* 18 partem psalmo *M* tuorum et ubi fuerit cadauer, illic congregabuntur et aquilae *M* 19 mortuum *S* mortua uitae animam *M* 20 similis *P* semeles *S* (corr. m. 2)

sepulchris dealbatis, quae foris parent hominibus speciosa, intus uero plena sunt ossibus mortuorum.

VI. DE INTERIORE HOMINE.

Interior homo anima rationalis; in apostolo: in interiore
5 homine habitare Christum per fidem in cordibus uestris.

Caput eius Christus; in apostolo: caput uiri Christus.

Uertex summitas iustitiae; in Salamone: coronam enim gratiarum accipiet tuus uertex. item in malam partem:
10 uerticem capilli perambulantium in deliciis suis, id est, summa nequitiae.

Capilli ornatus iustitiae uel sensus; in euangelio: uestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt.

Oculi intellectus fidelis et simplex; in euangelio: uestri
15 autem beati oculi quia uident. et in malam partem in euangelio: si oculus tuus nequam fuerit.

Aures obaudientia fidelis; in euangelio: et aures uestrae quia audiunt.

Nares spiraculum fidei bonarumque uirtutum; in Iob: et
20 spiritus diuinus in naribus meis. et in malam partem in Iob: de naribus eius procedit fumus. id est diaboli.

4 Ephes. 3, 16, 17. 7 I Cor. 11, 3. 8 Prou. 4, 9. 10 Ps. 67, 22.
12 Matth. 10, 30. 14 ib. 13, 16. 16 ib. 6, 23. 17 ib. 13, 16.
19 Iob. 27, 3. 21 ib. 41, 11.

1 sepulchris] monumentis *S* hominis *S* 4 rationalis *M* interi-
ore[m] hominem *S* 7 apostulo *M* in apostolo] ubi supra *N*
8 salomone *NM* 9 uertix uno *N* partem in psalmo LXVII *S*
10 diliciis *P* dilectis *SMN* 13 et *om.* *SM* n[um]erati *S* 14 fedeles *S*
(*corr. m. 2*) fidelix *N* (*corr. m. 2*) 15 oculi beati *M* qui *SN* in
euangelio] ubi supra *NM* 16 nequa *S* 17 obaudientia *etiam cod.*
Par. 1791 obedientia *SMN* fidelium *S* fidelix *N* (*s m. 2*) 18 quae *SM*
19 fidei *om.* *M* bonarumquae *S* et *om.* *S* 21 in Iob *om.* *S* ubi
supra *N*

Fauces iudicium intellectus; in libro Iob: et fauces
meae nonne sapientiam meditantur? et in malam
partem: raucae factae sunt fauces meae.

Os sermo ipse; in psalmo: os iusti meditabitur
sapientiam. 5

Lingua idem quod supra; in psalmo: et lingua eius
loquetur iudicium.

Manus opus; in psalmo: et laui inter innocentes
manus meas.

Dextera opera bona; in euangelio: nesciat sinistra tua 10
quid faciat dextera tua.

Sinistra opera non bona; in euangelio idem quod supra.

Pectus arcanum intellegentiae; in euangelio: discumbibat
autem super pectus domini discipulus quem Iesus
amabat plurimum. 15

Uenter capacitas rationis; in Abacuc: uenter meus
turbatus est intra me.

Renes interiora sensus; in psalmo: insuper et usque
ad noctem erudierunt me renes mei.

Lumbi fortitudo animi; in apostolo: accingite lumbos 20
mentis uestrae.

Umbilicus appetitus concupiscentiae; in Iob: et uirtus

1 Iob. 12, 11. 3 Ps. 68, 4. 4 ib. 86, 30. 6 ib. 8 Ps. 25, 6.
10 Matth. 6, 3. 13 Ioh. 21, 20. 16 Ab. 3, 16. 18 Ps. 15, 7.
20 Ephes. 6, 14. 22 Iob. 40, 11.

1 intellectum *N* in libro iob] ubi supra *N* in iob *S* 2 sapi-
entia *SN* meditabitur *N* 3 faucis *MN* meae *om. S* 4 ps.
XXXVI *S* in psalmo *om. M* medita^bitur sapientia *S* 6 psalmo qui
supra *SN* 7 loquitur *N* 8 ps. LXXII *S* labi *N* 12 sinistra *N*
opera mala ubi supra idem quod supra *N* in euangelio *om. S* 13 in
euangelio] ubi supra *N* 14 supra *N* discipulus *S* 15 plurimum]
multum *M* 16 ambacuc *P* ambacum *S* (*corr. m. 2*) abbacuc *M*
abbacum *N* 17 in me *S* 19 erudierunt *P et cod. Par. 1791* increpa-
uerunt *SMN* 20 adcingite *N* lumbus (*o m. 2*) *S* 22 umbelicum *S*
adpetitus *SN*

eius super umbilicum uentris, id est. quod feminae genitalia per hoc significet sicut in lumbis uirorum.

Adeps pinguedo gratiae diuinae in psalmo: sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea. item in malam
5 partem adeps crassitudo malitiae; in psalmo: adipem suum concluderunt.

Ossa firmitas animae; in psalmo: omnia ossa mea dicent: domine, quis similis tibi? et in malam partem in libro Iob: ossa eius uelut fistula aeris.

10 Uiscera affectus pietatis et misericordiae; in apostolo: si quid uiscera et miserationes. et in alteram partem in actibus apostolorum de Iuda: et diffusa sunt uiscera eius.

Pelles signum mortalitatis; in Genesi: et fecit eis
15 pellicias tunicas.

Sanguis operatio carnalis; in psalmo: libera me de sanguinibus deus, deus salutis meae. et item: caro et sanguis regnum dei non possidebunt.

Caro homo exterior; in apostolo: caro enim concupiscit
20 aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem.

Genua confessio humilitatis; in cantico: et nunc flecto genua cordis mei. aliquando uirtus fidei; in propheta:

3 Ps. 62, 6. 5 ib. 16, 10. 7 ib. 34, 10. 9 Iob. 40, 13.
10 Philipp. 2, 1. 12 Act. 1, 18. 14 Gen. 3, 21. 16 Ps. 50, 16.
17 I Cor. 15, 50. 19 Gal. 5, 17. 22 Ephes 3, 14.

1 feminis *S* 2 significat *S* (*corr. m. 2*) in *om. N* 3 pinguido *N* pinguido *S* (*corr. m. 2*) 4 et *om. S* pinguidine *P* pinguidinis *S* pinguidem *N* animam meam *N* item] et *S* 5 partem *om N* adeps *om. S* crassitudo *S* ps. XVI *S* 7 ps. XXXIII *S* 8 domine *om. M* semelis *S* 9 libro *om. S* ossa eius *om. P* et *cod. Par. 2182* fistola *M* 10 aut misericordia *S* 11 miseracione] */// M* miseracionis *N* aliam *S* 12 omnia uiscera *S* et *cod. Par. 2727* 15 tunicas pellicias *SMN* 16 ps. L *S* 17 et *om. M* item] iterum *S* item in malam partem *M* 18 possidebunt *N* 19 apostulo *M* 22 canticis *N* 23 propheta] profundo *N*

reliqui mihi septem milia uirorum, qui non cur-
uauerunt genua Bahal.

Pedes cursus uitae uel stabilitas mentis uel fidei: in
psalmo: stantes erant pedes nostri. et in malam partem
in propheta: cur claudicatis utroque pede? et: uelo- 5
ces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

Calcaneum supplantatio uitiorum; in Genesi: ipse tuum
obseruabit caput et tu illius calcaneum. et in
malam partem: leuauit contra me calcaneum.

Gressus profectus operum; in psalmo: perfice gressus 10
meos in semitis tuis.

Uestigia signa uirtutum; in psalmo: ut non moueantur
uestigia mea. et in alteram partem in Salamone: et
transiit uita nostra id est impiorum tamquam uesti-
gium nauis. 15

Stola indumentum baptismi uel fidei; in euangelio: cito
proferte stolam primam.

1 III Reg. 19, 18. 4 Ps. 121, 2. 5 III Reg. 18, 21. Ps. 13, 3.
7 Gen. 3, 15. 9 Ioh. 13, 18. 10 Ps. 16, 5. 12 ib. 13 Sap. 2, 3.
16 Luc. 15, 22.

1 septe *S* curbauerunt *S* 2 baal *N* ante bahal *S* 3 mentes *S*
et fidei *S* ac fidei *N* 4 ps. CXXI *S* stantis *S* pedis *N* 5 pro-
phetam (in *eras.*) *S* profetam *N* quur *PM* u//troque *S* 6 san-
guine *N* 7 subplantatio *M* supplicatio *N* 8 obseruauit *N*
8 et—calcaneum *om. SN* 10 ps. XVI *S* 11 meus *S* semetis *S*
12 ut] et *M* 13 aliam *M* salomone *PMN* 14 uoce tamquam
*fol. 4ª explicit, folium sequens est mutilum, cuius permagna pars est
auulsa. haec legi possunt:* sus multa condit in aby reuocare ita
cinoribus tener mecum id est sapie morauimus ignis ac nis caris
tas circunsep ignis flammae ^{i n} /us ign examinasti sicut igne e ignis
ira et consummam e ait dñs ignis uoluntat omn sicut clibanus corda
eorum canimus significatur protec umbra aliquando peccata saeden-
bris et in umbra mortis umbra aliq poenae in iob. ubi umbra mortis
et null sequitur *fol. 5ª explicatio uerbi (p. 43 l. 8) umbra: cuius est
umbra ita et in N* 14 uestegium *S* 16 cito—primam *om. S*

Cilicium paenitentiae testimonium; in euangelio: olim in cinere et cilicio paenitentiam egissent.

Cingulum spiritalis operis accinctus: in psalmo: et praecinxisti me laetitia.

5 Calciamenta praeparatio pacis; in apostolo: calciati pedes in praeparatione euangelii pacis.

Arma interioris hominis in apostolo: induiti lorica iustitiae et scutum fidei et galeam salutis et gladium spiritus, quod est uerbum dei.

10 VII. DE HIS, QUAE IN USU ATQUE IN MEDIO HABENTUR.

Panis Christus uel sermo domini; in euangelio: ego sum panis uiuus.

15 Uinum idem quod supra; in Salamone: et bibite uinum, quod miscui uobis.

Oleum misericordia uel sanctus spiritus; in psalmo: in oleo sancto meo linui eum. item in aliam partem: oleum autem peccatoris non inpinguet caput meum, id est adulatio.

20 Porcina peccata; in psalmo: saturati sunt porcina.

Azimum sine fermento malitiae; in apostolo: in azymis sinceritatis et ueritatis.

25 Similago puritas mentis et fortitudo caritatis: in Leuitico: si autem anima offeret munus sacrificium deo. similago sit munus eius.

1 Matth. 11, 21. 3 Ps. 29, 12. 5 Ephes. 6, 15. 7 ib. 6, 16, 17.
12 Ioh. 6, 41. 14 Prou. 9, 5. 16 Ps. 88, 21. 18 ib. 140, 5.
20 Ps. 16, 14. 21 I Cor 5, 8. 24 Leu. 2, 1.

1 cilicium—euangelio *om. S* 2 cinere *S* (i *m. 2*) cinere et *om. M* 3 ps.
XXVIII *S* praecinxisti *SM* (i *m. 2*) 5 apostolo *M* 7 hominis
monumenta *M* lorica *S* 8 *pr. et om. S* 14 solomone *S* beuete *S*
(*corr. m 2*) 16 ps. LXXXVIII *S alt. in om. S* 17 meo *om. M*
malam *M* 18 oleo *S* peccatorum *S* capud *S* 20 ps. XVI. *S*
21 azimum et azimis *S* 23 karitatis *M* 24 afferit *S*

Subcinericium humilitatis oblatio; in Genesi: festinanter consperge tres mensuras similaginis et fac subcinericia.

Lac mentis sinceritas; in epistula Petri: rationale sine dolo lac concupiscite. item in aliam partem: lac uobis potum dedi non escam; nondum enim poteratis. hic lac exiguitas sensus.

Coagulatum utiis concretum; in psalmo: coagulatum est sicut lac cor eorum.

Sal condimentum sapientiae; in euangelio: uos estis sal terrae.

Mel dulcedo praeceptorum dei; in psalmo: quam dulcia faucibus meis eloquia tua, domine, super mel ori meo. item aliter in Salamone: inueniens mel manduca, quod satis est, ne forte satiatus euomas, id est, altiora te ne quaesieris.

Fel amaritudo malitiae; in psalmo: dederunt in escam meam fel.

Acetum asperitas corruptae mentis; in psalmo: et in siti mea potauerunt me aceto.

Pix inquinamentum et nigredo delictorum; in Salamone: qui tangit picem inquinabitur ab ea.

Sicera confectio quaedam nequitiae; in euangelio: uinum et siceram non bibet.

1 Gen. 18, 6. 4 I Petr. 2, 2. 5 I Cor. 3, 2. 8 Ps. 118, 70.
10 Matth. 5, 13. 12 Ps. 118, 103. 14 Prou. 25, 16. 16 Eccle.
3, 22. 17 Ps. 68, 22. 19 ib. 22 Eccle. 13, 1. 23 Luc. 1, 15.

2 consp̄irge *S* consperge *M* getres *S* subcēneritas *S* 4 rationales *M* 8 coagolatum *S* 9 eorum] meum *S* 10 estes *S* 12 dulcido *S* 13 domine *om. SM* mel et fabum *S* 16 an te (an *eras.*) *S* exquisieris *SM* 17 ps. LXVIII *S* esca mea *SM* 19 acetum *praecedit* fel *in M* psalmo qui supra *S* 21 nigrido *S* 22 inquinauit *S* eo *M* 23 quidam *M* malitiae et nequitiae *S* 24 sicera *PSN*

Calix domini passio; in psalmo: calicem salutaris accipiam.

Merum sinceritas iudicii aut ueritatis uel calor fidei; in psalmo: uini meri plenus est mixto.

5 Fex ultimum iudicii; in psalmo: uerumtamen fex eius non est exinanita.

Cibus sermo uel uoluntas domini; in euangelio: meus cibus est ut faciam uoluntatem eius qui me misit patris.

10 Potus idem quod supra; in psalmo: et torrente uoluntatis tuae potabis eos, id est spiritu sancto. item in aliam partem: non est regnum dei esca et potus.

Promptuaria cordis receptacula; in cantico deuteronomii: et in promptuariis timor.

15 Pera uictus sollicitudo; in euangelio: non peram in uia.

Sacculus thesaurizatio in deum; in euangelio: facite uobis sacculos qui non ueterescant. et in aliam partem: sacculum communem possideamus, id est auaritiam.

20 Pecunia uerba diuina; in euangelio: oportuit ergo te mittere pecuniam meam nummulariis.

Uellus populus; in psalmo: et descendet tamquam pluuia in uellus.

1 Ps. 115, 13. 4 Ps. 74, 9. 5 ib. 7 Ioh. 4, 34. 10 Ps. 35, 9.
12 Rom. 14, 17. 14 Deut. 33, 16. 15 Matth. 10, 10. 16 Luc. 12, 33.
18 Prou. 1, 14. 20 Matth. 25, 27. 22 Ps. 71, 6.

1 passio domini *S* ps. CXV *S* 2 accipiam *P* 3 uel *om.* *S*
5 iudicii ultionum *M* psalmo qui supra *S* 8 uoluntatem *S* eius-
patris] patris mei qui *S* 10 ps. XXXV *S* torrentem *M* bone uolun-
tatis *S* 11 potum dabis eis *M* spiritum sanctum *S* id—sancto
om. *M* 13 propmtuaria *S* 15 pera (*altero loco*) *S* 16 then-
saurizatio *S* facete *S* 17 ueteriscant *PS* 18 partem in solomone *S*
possideamus commune sacculum *M* 20 deuina *S* te ergo *S*
21 nummulariis *M* 22 ps. LXXI *S* descendet *PM* discendat *S*
23 uellum *M*

Linum spiritalis fortitudo uel candor; in Exodo: porro filiis Aaron tunicas lineas parabis. •

Utres uasa humani corporis; in euangelio: uinum nouum in utres nouos mitti debet.

Farina opus bonum uel scientia; in euangelio: abscondit 5 mulier in farinae sata tria.

Mola uitae conuersio; in euangelio: duae molentes in mola. possunt et duo testamenta lapides molaе significare, per quos labore disserentium triticum ueteris instrumenti in farinam euangelii conuertatur. 10

Haec igitur nomina cum in textu sacrae lectionis occurrunt ita uel maxime, ut exprimimus, apertioribus accipienda traduntur, licet in diuersas plerumque significationes pro persona uel tempore uel loco exeant atque in figuras locis congruas pro ratione allegoricae interpretationis erumpant. Nam et 15

Abyssus intellegitur, sicut supra diximus, profunditas scripturarum et item abyssus aquae immensitas: et rupti sunt fontes abyssi multae. item abyssus ineffabilia iudicia dei: iudicia tua abyssus multa; item abyssus infernus: aut quis descendit in abyssum? id est Christum 20 de mortuis reuocare. item abyssus corda hominum facinoribus tenebrosa: abyssus dixit: non est mecum id est sapientia.

Ignis, sicut superius memorauimus, accipitur spiritus sanctus. et item ignis caritas circumsepta eius, ignis

1 Ex. 28, 40. 3 Luc. 5, 38. 5 Luc. 13, 21. 7 Matth. 24, 41. 17 Gen. 7, 11. 19 Ps. 35, 7. 20 Rom. 10, 7. 22 Iob. 28, 14.

2 aron ^a *S* (*corr. m. 2*) tunicas ^b *S* parauis *S* 3 uas *M* 5 abscondit-tria *om. S* 6 farina *M* 7 mola-euangelio *om. S* in mola *om. M* 9 labor *S* strumenti *M* 11 hec *S* 12 maximae *S* expraemimus *S* tradantur *S* 13 licet] illic et *M* diuersis *M* 14 uel loco *om. M* figuris *S* 15 interpraetationes *S* 16 habissus (*sic semper*) *S* 17 aquae] adque *S* immensitas *P* (*m m. 2*) erupti *S* 18 multae] magnae 19 dei in psalmo XXXV uelut *S* 20 discindet *S* descendit *M* 21 de] a *S* 23 accipitur *S* 24 item] iterum *S* eius circumsepta *om. SM* post eius repetitur circumsepta *PSM*

flammae eius. ignis tribulatio: igne nos examinasti sicut igne examinatur argentum. ignis ira: et consumam eos in igne irae meae, ait dominus. ignis uoluptas: omnes adulterantes sicut clibanus corda eorum.

5 Umbra, ut indicauimus, significatur protectio diuina; item umbra aliquando peccata: sedentes in tenebris et umbra mortis. umbra aliquando poenae; in Iob: ubi umbra mortis et nullus ordo. et quia umbra non longe est ab ea re, cuius est umbra, ita et mors non longe est
10 a poena, quae infert mortem. umbra aliquando est delectatio peccatorum; in Iob de diabolo: sub umbra dormit in secreto calami et locis umentibus. et rursum species alia qua specie unam rem multa significant.

Duo testamenta eo quod duo hic illi lapides molares
15 possint significare memorauimus. et item duo testamenta duo Cherubin in Exodo; duo animalia in Abacuc; duae petrae in Exodo et in canticis canticorum, quarum uelamento sponsa et Moses proteguntur; duo montes aenei in Zacharia,

1 Ps. 65, 10. 2 Ezech. 22, 31. 4 Os. 7, 4. 6 Ps. 106, 10.
7 Iob. 10, 22. 11 ib. 40, 16. 16 [Ex. 25, 18] [Ab. 3, 8] 17 [Ex. 17, 6]
Cant. 2, 14. 19 [Zach. 6, 1—4].

1 eius et iterum *S* 2 igne *om. S* consummam *P* 3 in *om. S* 6 et in *S*
7 item umbra aliquando *S* quia umbra est longe *S* quia umbra ita et
mors non longe est a poena quae infert mortem *M* 10 inferunt *PS*
item umbra aliquando *S* 11 diabolo *P* dormitio *S* 12 in secreto
om. S humentibus *M* rursus *SMN* 13 *alt. l.* speciem *S* rursus
species aliqua speciae una rem multa *N* 14 hic duo illi *N* 15 signi-
ficari *M* et *om. M* 16 cherufin *S* dno-exodo *om. S* abbacuc *M*
abbacu *N* duo petrae *N* 17 uelamentum *S* montes *est ultima*
uox in N fol. 5^a, quae fol. 5^b legi possunt, sunt haec: egrediu migris al
iodas signifi equi nomini umensi uerum librati sumus nunc da-
tionis modum ad anululum pro neces terrupinus reuertamur li in
euangelio et tulerunt duodecim cofinos frau rum plenos. it, in aliam
par anus eius in cofinos serui t id est in seruitute uel tributione
quam aegyptii intulerunt *uoce p. 44 cathedra incipit iterum tota*
linea quae legi potest 18 duo *om S*

de quorum fructibus myrtinis et obscura opacitate egrediuntur quadrigae cum equis rufis nigris albis et uariis.

Sed has tam multimodas significationes in singulis persequi nominibus non solum laboris inmensi uerum etiam impossibile arbitrati sumus. nunc ergo ad eum interpretationis 5 modum atque ordinem, quem paululum pro necessitate disputandi interrupimus, reuertamur.

Cophini apostoli; in euangelio: et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. item in 10 aliam partem: manus eius in cophino seruierunt, id est in seruitute uel tribulatione, quam Aegyptii intulerunt.

Cathedra doctrina; in psalmo: et in cathedra seniorum laudent eum. item in malam partem: et in cathedra pestilentiae non sedit, id est in doctrina hereticorum.

Scabillum humiliatorum subiectio: in psalmo: donec 15 ponam inimicos tuos scabillum pedum tuorum.

Statera aequitas uel diuinae gubernationis potentia; in Esaia: et librauit in pondere montes et colles in statera.

Cinis humanae fragilitatis inanitas; in Salamone: quid 20 superbit terra et cinis?

Olla prosapia; in psalmo: Moab olla spei meae, id

8 Matth. 14, 20. 10 Ps. 80, 7. 12 ib. 106, 32. 13 ib. 1, 1.
15 ib. 109, 1. 18 Es. 40, 12. 20 Eccli. 10, 9. 22 Ps. 59, 10.

¹ mirtinis *SM* 3 significationis *S* in *om.* *M* 4 labores *S* (*corr.*
m. 2) 5 inpossebile *S* interpraetationis *S* 6 adque *SM* ordinem
redeamus *S* disputandum *S* 7 interrumpimus *M* reuertamur
om. *S* 8 cofini (*sic semper*) *S* 9 fraumentorum *M* 10 cofinus *S*
11 in tribulatione *M* 12 solum ullimum a uocis cathedra *legi potest in N*
kathedra *M* ps. CVI *S* 13 item] et *S* 14 pistilentiae *N*
ereticorum *M* hereticorum secundo apostolorum *S* 15 scabel-
lum *SMN* humiliatorium *N* ps. CVIII *S* dum haec
ponam *N* 17 gubernationes *S* guernationis *N* uel diuinae potentiae
gubernatio *M* 20 flagilitatis *S* inanitatis *N* salomone *PMN*
21 superuit *S* 22 prosapia *N* ps. LVIII *S* bolla *S*

est quod de Ruth Moabitide Christi secundum carnem pro-
sapia descenderit. item in aliam partem olla tribulationis
excoctio; in propheta: et uidi ollam succensam et
facies eius a facie aquilonis.

5 Lampades animae iustitia fulgentes; in euangelio: et
parauerunt lampades suas.

Lucerna ecclesia uel anima; in euangelio; sint lumbi
uestri accincti et lucernae ardentes. aliquotiens
lucernae opera bona: sic luceat lumen uestrum, ut
10 uideant opera uestra bona.

Modius corpus humanum uel legis littera uel populus
Iudaeorum; in euangelio: nemo accendit lucernam et
ponit eam sub modio.

Candelabrum ecclesia uel corpus domini aut sancta scri-
15 ptura; in propheta: et uidi a dextris altaris candelabra
duo ardentia.

Mensa altare uel refectio spiritalis; in psalmo: parasti
in conspectu meo mensam.

20 Clauis adapertio scientiae spiritalis; in Luca: uae uobis
legis peritis, quia tulistis clauem scientiae: ipsi
non introistis et eos, qui introibant, prohibuistis.
item clauis iustitiae misericordiae pietatisque uirtutes; in
euangelio: tibi dabo clauis regni caelorum.

Serae repagula aduersus impios diuinorum praeceptorum:
25 quoniam confirmauit seras portarum tuarum.

3 Hier. 1, 13. 5 Matth. 25, 7. 7 Luc. 12, 35. 9 Matth. 5, 16.
12 Matth. 5, 15. 15 Zach. 4, 2. 17 Ps. 22, 5. 19 Luc. 11, 52.
23 Matth. 16, 19. 25 Ps. 147, 13.

1 moabitidae *PS* 2 descenderit *P* descenderet *S* 4 faciem *S*
faciae *S* aquilonis *P* aqui//lonis *N* 5 iuste *S* 6 lampadas *N*
7 ecclesiae *S* animae *SMN* 8 adincti *S* 12 iudeorum *SMN*
lucerna *N* 13 ponet *P* ea *N* modium *SN* 14 scriptura *N* 15 altaris
om. *S* candelabra *PN* 16 argentea *M* 17 ps. XXII *S* 18 con-
specto *N* 19 clauis *S* periti *N* 20 tollitis *N* 22 item *om.* *N*
clauis *S* pietatis quae *SN* uertutes *P* uirtutis *N* 23 clauis *S*
24 serrae *SN* aduersus *N* praeceptorum in psalmo *SMN* 25 con-
fortauit *SN* serras *SN*

Ascia prauorum persecutio; in psalmo: in bipenne et ascia deiecerunt eam.

Bipennis geminata afflictio; in psalmo idem quod supra.

Nauis ecclesia; in euangelio: nauicula multis in medio mari iactabatur fluctibus. Solet et homo 5 nauicula dici, ut nautae cogitationes hominem gubernantes aduertantur.

Retia praedicatio; in euangelio: et mitte retia in capturam.

Trabes peccatum grauius; in euangelio: eice primum 10 trabem de oculo tuo.

Fistuca peccatum leuius; in euangelio: et tum uidebis eicere fistucam de oculo fratris tui.

Laqueus dolus; in psalmo: laqueos parauerunt pedibus meis. 15

Funes sors uel hereditas; in psalmo; funes ceciderunt mihi in praeclaris. item funes peccata: uae qui trahitis peccata uelut funem longum. et: funes peccatorum circumplexi sunt me.

Rota orbis aut uita humana; in psalmo: uox tonitruum 20 in rota. et item: deus meus pone illos ut rotam, id est, uolubiles uel instabiles effice in malitia sua.

1 ib. 73, 6. 4 Matth. 14, 24. 8 Luc. 5, 4. 10 Matth. 7, 5.
12 ib. 14 Ps. 56, 7. 16 ib. 15, 6. 17 Es. 5, 18. 18 Ps. 118, 61.
20 Ps. 76, 19 21 ib. 82, 14.

1 persaecutio *N* in ante bipenne *om.* *N* bipinnae *S* uipinne *N*
2 asca *M* deiecerunt *P* ea *M* 3 bipinnis *N* gemina *S* afflictio *P*
4 naues *P* 5 et *om.* *S* 6 hominis gopernantis *S* guuernantis *N*
8 retiam in capturam piscium *M* captura *N* 10 trauis *S*
traues *N* graue *SN* peccato graues *M* 11 trauem *SN* 12 leue *S*
in euangelio] ubi supra *N* tunc *SMN* 13 festucam eicere *M* 14 la-
quaeus (*priore loco*) *N* laqueos *S* ps. LVI 16 ps. XV *S* caeci-
derunt *N* 17 uae] uel *N* trahitis *M* 18 et item *S* 19 circumplexi *S*
circumplexi *N* 20 orbis-uolubiles *om.* *N* ps. LXXVI *S* thoni-
trui *S* 22 effice—sua *om.* *S* effici *M*

Spongia caua infidelitas Iudaeorum; in euangelio: illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes obtulerunt ori eius.

5 Scalae sanctorum profectus; in Genesi: uiditque in somnis scalam stantem super terram et cacumen illius tangens, caelum angelos quoque dei ascendentes et descendentes super eam.

Scopae curae superstitionis per uanam gloriam; in euangelio: et ueniens inuenit uacantem, scopis munda-
10 datam et ornatam.

Margarita doctrina euangelica uel spes regni caelorum; in euangelio: inuenta autem una pretiosa margarita abiit et uendidit omnia, quae habuit, et emit eam.

Anulus signaculum fidei; in euangelio: et date anulum
15 in manu eius. item de hoc in psalmo: signatum est super nos lumen uultus tui domine.

Chlamis laudis ornatus; in Salamone: chlamides fecit uiro suo, id est uestimentum, quod tamquam de duobus testamentis confectum sit.

20 Aurum interior scripturarum intellectus; in psalmo: et posteriora dorsi eius in specie auri.

Argentum eloquia diuina siue intellectus litterae uel hi-

1 Ioh. 19, 29. 4 Gen. 28, 12 9 Luc. 11, 25. 12 Matth. 13, 46.
14 Luc. 15, 22. 15 Ps. 4, 7. 17 Prou. 31, 22. 20 Ps. 67, 14.

1 spungia (*semper*) SN iudeorum S 2 sfongiam M spungia plena N
acheto N et isopo SN (ysopo N) 3 optulerunt PSN 6 eius SN
7 et descendentes om. S discendentes P discindentes N super]
per M 8 cura S curam N 9 eam uacantem S et cod. Par. 2182,
et cod. Par. 1791 11 margaritam N euangelica S 12 unam praetiosam margaritam N praetiosam S 13 habiit SN 15 manum N
in psalmo om. S 17 clamis SMN salomone MN clamidem M — s SN
18 id est quod de duobus testamentis confecit N quod om. S 20 scri-
bturarum N intellectus S 21 speciae SN 22 aeloquia (*bis*) N
intellectus S storiae S storie M storiae (*sic*) N

storiae; in psalmo: eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum.

Lapides pretiosi apostoli uel sancti siue ipsa opera uirtutum; in Apocalypsi: fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioso ornata. 5

Aes uanitas uel inanitas fidei; in apostolo: factus sum uelut aes sonans. item in aliam partem: posuisti ut arcum aereum brachia mea. hic aereum fortem uel firmum.

Ferrum tribulatio uel homo ipse; in psalmo: ferrum ¹⁰ pertransiit anima eius.

Plumbum pondera peccatorum; in propheta: et uidi iniquitatem super talentum plumbi.

Fictile fragilitas carnis; in apostolo: habemus thesaurum hunc in uasis fictilibus. 15

VIII. DE UARIIS UERBORUM UEL NOMINUM SIGNIFICATIONIBUS.

Aedificare bona opera facere uel bene docere; in apostolo: si quis autem aedificat supra fundamentum hoc aurum argentum lapides pretiosos. 20

Destruere mala opera exercere uel male docere; in Salomone: unus aedificans et unus destruens.

1 ib. 11, 7. 4 Apoc. 21, 19. 6 I Cor. 13, 1. 7 Ps. 17, 35.
10 ib. 104, 18. 11 Zacch. 5, 7. 13 II Cor. 4, 7. 18 I Cor. 3, 12.
21 Eccl. 34, 28.

3 praetiosi *SN* uel *om. S* uirtutum] uirtutum *N* 4 apocalypsi *S* apocalypsi *M* apocalypse *N* muri] auri *S* ciuitatis auro et *S* omnia *N* 5 praetiosi *S* praetioso *N* ornata *om. S* ornato *N* 6 aes] aeraentum *S* 7 partem in psalmo XVII *S* 8 brachia *SM* bracia *N* aerum in fortem *N* 10 ps. CIII *S* 11 pertransibit *S* pertransiuit *N* 12 profeta *N* 13 blumbi *N* 14 fictilae *N* thesaurum *SM* thesaurum aurum *P* 15 hunc *om. S* 18 uel—docere *om. S* 20 praetiosos *SN* 21 male *om. S* salomone *MN* 22 destruns *P* distruens *S*

Mundare uitii expurgare; in euangelio: tetigit eum Iesus dicens: uolo mundare, et confestim mundata est lepra eius.

Stare fide consistere; in apostolo: stare in fide.

5 Ambulare ad dominum tendere; in psalmo: et ambulabam in latitudinem.

Sedere in deum humiliter resumere; in euangelio: uos autem sedete in ciuitate.

10 Iacere aut uitii aut temptationibus succumbere; in euangelio: et inuenit eam iacentem in lecto.

Currere in operibus bonis properare; in apostolo: sic currite ut comprehendatis.

Uigilare custodiam cordis adhibere uel in deum resurgere; in psalmo: a uigilia matutina usque ad noctem.

15 Dormire transitu apud Christum requiescere; in psalmo: numquid qui dormit non adiciet ut resurgat? et aliter dormire peccatorum sopore torpescere; in apostolo: surge qui dormis.

20 Ascensus profectus in deum; in psalmo: ascensus in corde eius.

Descensus defectus a deo; in euangelio: homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho.

1 Matth. 8, 3. 4 I Cor. 16, 13. 5 Ps. 118, 45. 7 Luc. 24, 49.
10 Marc. 7, 20. 11 I Cor. 9, 24. 14 Ps. 129, 6. 16 ib. 40, 9.
18 Ephes. 5, 14. 19 Ps. 83, 6. 21 Luc. 10, 30.

1 in euangelio *om.* *N* 3 libra *N* 4 sta *S* 5 deum *SN* 6 latitudine *M* 7 sumere *S* rerumere *N* 8 sedite *N* ciuitatae *S* ciuitatem *M* 9 subcumbere *SN* 10 ea *N* iacente *N* 12 currete *S* conpraehendatis *PS* 13 uigelare *S* adibere *M* 14 nocte *M* 15 transitu *P et cod. Par. 2182* transitum *SMN* apud *M* 17 torpescere sopore *S* torpiscere *N* 19 ascensus profectus in domino; in euangelio: homo quidam descindebat ab iherusalem in iherico *N* ascensus (*secundo l.*) *S* 21 descensus—Hiericho *om.* *N* discinsus *S* 22 discendebat *PS* hericho *S*

Uia Christus; in euangelio: ego sum uia et ueritas et uita; et aliter uia uita hominis; in psalmo: uias meas enuntiaui et exaudisti me.

Spatiosa uitiorum inlecebris dilatata; in euangelio: lata porta et spatiosa uia quae ducit ad perditionem. 5

Arta districta uel tribulationibus pressa; in euangelio: quam angusta porta et arta uia quae ducit ad uitam.

Directa praeceptis dei ordinata; in Esaia: rectas facite semitas eius. 10

Praua a dei praeceptis deuia; in Esaia: et erunt praua in directa et aspera in uias planas.

Plana oboedientia praeceptorum exaequata; in Esaia idem quod supra.

Aspera inoboedientiae asperitate horrida; in Esaia idem 15 quod supra.

A dextris a parte iustitiae; in euangelio: statuit oues quidem a dextris suis, haedos autem a sinistris.

A sinistris a parte iniustitiae; in euangelio idem quod supra.

Fouea dolus uel lapsus in mortem; in psalmo: foderunt 20 ante faciem meam foueam.

Puteus diabolus uel infernum; in psalmo: neque urgeat super me puteus os suum. et in bonam partem in Genesi: ad puteum iuramenti, id est aquam fidei.

1 Ioh. 14, 6. 2 Ps. 118, 26. 4 Matth. 7, 13. 7 ib. 14.
9 Es. 40, 3. 11 Es. 40, 4. 17 Matth. 25, 33. 20 Ps. 56, 7.
22 ib. 68, 16. 24 Gen. 46, 1.

1 et *om. S* 2 *alt. et]* item *S* 3 annuntiaui *N* 5 porta
om. N perditionem] mortem *S* 6 distincta *N* praessa *S* 8 uia
est *N* 9 facete *S* 11 deuia] diuisa *N* 12 dereta *P* 13 obidientia *P*
exequata *SN* idem *om. N* 15 ordita *N* 17 parte] perte *N* 18 suis—
sinistris *om. S* edos *M* autem *om. N* sinestrus *N* 19 perte *S*
ⁱⁿ iustitie *M* idem—supra] hedos autem a sinistris *S* 20 fouea—quam
saluanda (*p. 51, l. 21*) *desunt in S. quia folium excisum est* fobea *N*
labusus *N* montem *N* 22 infernus] infirmus *N* 23 sum *M* et]
lacti *N* 24 genesim *N* ^aquam *N* (*corr. m. 2*)

Sanitas mentis integritas; in psalmo: clamaui ad te, sanasti me.

Languor uitiorum morbus; in psalmo: qui sanat omnes languores tuos.

5 Lepra peccatorum contaminatio; in euangelio: et confestim mundata est lepra eius.

VIII. DE HIERUSALEM UEL ADUERSIS EIUS.

Hierusalem ecclesia uel anima: in psalmo: lauda Hierusalem dominum. et notandum. quod quaecumque in
10 ecclesiam generaliter conueniunt haec et ad animam referri possunt.

Sion idem quod supra; in psalmo: lauda deum tuum Sion.

Filii Sion filii ecclesiae; in psalmo: et filii Sion exultent super rege suo.

Filiae Hierusalem idem quod supra.

Tabernaculum corpus domini uel ecclesia; in psalmo: in sole posuit tabernaculum suum.

Arca caro dominica uel corda sanctorum deo plena; in
20 psalmo: tu et arca sanctificationis tuae. item arca ecclesia intra quam saluanda claudantur; in Genesi: remansit autem solus Noe et qui cum eo erant in arca.

Tabulae lapideae duae, ut puto, propter testamenta duo uel
25 propter duo praecepta dilectionis dei et proximi; in Exodo: et dixit dominus ad Moysen: excide tibi duas tabulas.

1 Ps. 29, 3. 3 ib. 102, 3. 5 Matth. 8, 3. 8 Ps. 147, 12.
12 ib. 14 ib. 149, 2. 17 ib. 18, 6. 20 ib. 131, 8. 21 Gen. 7, 23.
25 Ex. 34, 1.

1 in mentis *N* 2 et sanasti *MN* 8 iherusalem (*semper*) *N* 9 quod quaecumque] quidquid *M* 10 ecclesiam *MN* et *om.* *N* anima *N* 12 in psalmo *om.* *N* 14 ecclesiae uel sensus anima *M* filii (*secundo loco*) *P* 15 regem suum *M* 16 iherusalem *N* 17 tabernaculum *N* in psalmo *om.* *N* 21 qua *N* clauduntur *SMN* 22 solus *om.* *S* erat ⁿ *S* 24 dei proximi *N* 25 deus *S* moysen *MN*

Lex praecepta diuina: in psalmo: lex domini immaculata.

Chirographum conscriptio hominis peccatoris cum diabolo per manum iniquitatis; in apostolo: chirographum peccati quod erat contrarium nobis. 5

Pactum confoederatio gratiae diuinae cum homine; in psalmo: uidi non seruantes pactum.

Testamentum confirmatio uoluntatis diuinae: in propheta: et confirmabo testamentum super domum Iuda.

Praeputium uita gentilis; in apostolo: in praeputio aliquis uocatus est, non circumcidatur, id est, etiam qui ex gentibus ad fidem Christi uenit corpore non circumcidatur. 10

Circumcisio expoliatio uitiorum; in apostolo: circumcisi estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis. 15

Cornu fortitudo uel regnum; in Regnorum: et exaltauit cornu Christi sui.

Purpura martyrii species per cruorem; in Exodo: omnis, qui percipit corde, adferet initia domino aurum argentum aeramentum hyacinthum purpuram coccum netum et byssum. 20

Coccus idem quod supra uel caritatis ardor uel crucis mentio; in Exodo sicut supra.

Byssus castitatis uel continentiae candor; in Exodo idem quod supra. 25

1 Ps. 18, 8. 4 Col. 2, 14. 7 Ps. 77, 57. 9 Hier. 31, 31 et
Hebr. 8, 8. 10 I Cor. 7, 18. 13 Col. 2, 11. 16 I Reg. 2, 10.
18 Ex. 35, 5, 6.

1 ps. XVIII S 3 chirografum SN chirografum (semper) M 4 chirografum PS
chirografum N 6 confideratio M hominem N 9 meum super N
14 non circumcissione S 16 cornum (semper) SN regum N et om. N
18 martiris S 19 percepit SN afferet P adferit S offert N 20 hya-
cintum PN hiacinctum S purpura coccu N 21 netum om. S
bissum M 22 cruor mentis N 23 exhodo P (semper) idem quod
supra S quod supra N sicut om. M 24 bissus et hyacinthus sunt
permutata in N bissum SMN

Hyacinthus confessorum liuores; in Exodo idem quod supra.

Superumerale operum ab umeris significatio; in Exodo: et fecerunt superumerale de auro et hyacintho et purpura et cocco neto et bysso torta.

5 Rationale doctrinae uel rationis a pectore declaratio; in Exodo: et fecerunt rationale opere textili secundum opus superumeralis.

Poderes doctrina secretior atque perfectior; in Exodo: et fecerunt uestimentum poderem sub umbone opus
10 textile totum hyacinthinum.

Lamina aurea in fronte crucis suprafiguratio; in Exodo: et fecerunt laminam auream et infra scripserunt, inquit, in ea litteras deformatas signaculum sanctitatis domini, id est nomen tetragrammaton domini.

15 Templum corpus domini uel sancti; in apostolo: uos enim estis templum dei uiui.

Altare fidei altitudo; in psalmo: tunc inponent super altarem tuum uitulos.

Sacrificium oblatio iustitiae; in psalmo: sacrificate
20 sacrificium iustitiae.

Holocaustum totus fidei accensus; in psalmo: holocausta medullata offeram tibi.

Hostia Christus uel anima dicata deo; in apostolo: oblationem et hostiam deo in odorem suauitatis.

2 Ex. 39. 2. 6 ib. 39, 8. 8 ib. 39, 20. 12 ib. 39, 29. 15 II Cor. 6. 16. 17 Ps. 50, 21. 19 Ps. 4, 6. 21 ib. 65, 15. 23 Ephes. 5, 2.

1 hiacinctus *S* hyacinthus *N* (cf. p. 52 l. 24) libores *N* 2 superumeralem *N* 4 neto *om.* *S* bisso *S* torto *N* 5 spectore declamatio *S* 6 fierunt *N* operae testili *N* 8 segretior *S* adque *N* perfectio *SN* 9 podorem *S* podere *N* umbonem *S* 10 textile *N* hiacinthinum in exodo *S* 11 crucis in fronte *P* praefiguratio *SMN* 12 lamminam *P* lanina auream *N* scribserunt *SN* 13 inquit *MN* 14 nomen *om.* *N* thetragrammaton *S* tethrogrammatom *N* tetragrammon *M* 15 domini *om.* *S* 16 enim *om.* *S* 17 ps. L *S* altare *M* altarem *P* 19 ps. IIII *S* 21 olocaustum: a *M* 24 ostia *M* in-suauitatis *om.* *S* suabitatis *N*

Myrra mortalitatis indicium; in psalmo: myrra et gutta et cassia a uestimentis tuis.

Unguentum diffusa nominis Christi gratia; in Salamone: unguentum effusum nomen tuum.

Sancta sanctorum interiora quaeque mysteria dei uel regna 5 caelorum; in epistula ad Hebraeos: non enim in manu facta sancta Iesus introiit exemplaria uerorum sed in ipsum caelum, ut appareat nunc uultui dei pro nobis.

Sabbatum requies spiritalis; in Genesi: et requieuit 10 dominus ab omnibus operibus suis.

Quadragesima figura praesentis uitae ac laboris; in euangelio: et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus.

Pasca praenuntiatio dominici transitus; in euangelio: ante 15 diem autem festum Pascae sciens Iesus quia uenit eius hora, ut transeat ex hoc mundo ad patrem.

Quinquagesima manifestatio futurae beatitudinis uel remissionis; in Leuitico: numerabitis ergo septem hebdomadas plenas usque ad alteram diem et infra id 20 est quinquaginta dies.

Iubeus uenturae quietis significatio; in Leuitico: annus remissionis est; signum sanctum erit uobis.

1 Ps. 44, 9. 4 Cant. 1, 2. 6 Hebr. 9, 24. 10 Gen. 2, 2.
13 Matth. 4, 2. 15 Ioh. 13, 1. 19 Leu. 23, 15. 16. 22 ib. 25, 10.

1 mirra *S* indicio *S* ps. XLIII *S* 3 diffusum *S* effusa *N*
5 quoque mysteria domini *S* quaeque que *N* interior aut mysteria
dei *M* 7 factis sanctis *PSMN* introibit *S* uirorum *PSMN*
nerorum *cod. Paris. 2182* 8 adpareant *N* 12 quadragesima *MN*
presentis *N* 13 et 14 quadragenta *S* 15 pascha *SMN* dominico *N*
dominicae *M* 17 hora eius *MN* transiret *S* 18 futurae *om. M*
19 leuiticum *S* ebdomas *P* ebdoma^ata *S* eudomada *N* 20 ad *om. M*
altarem *S* (*corr. m. 2*) 21 quinquagenta *S* 22 iobeus *P* iobeus *S*
significatio] signum *S* annum *S* 23 est *om. S*

Ciuitas dei ecclesia uel anima; in psalmo: in ciuitate dei nostri.

Ciues fideles: in apostolo: sed estis ciues sanctorum et domestici dei.

5 Muri munimenta scripturae diuinae uel prophetae aut sancti; in psalmo: aedificentur muri Hierusalem. item in aliam partem: in deo meo transgrediar murum.

Turres apostoli uel perfecti quique: in psalmo: et abundantia in turribus tuis.

10 Portae scripturae sanctae uel iustitiae uel apostoli aut angeli; in psalmo: et eleuamini portae aeternales. item in aliam partem: quia lata porta et spatiosa uia quae ducit ad noctem.

15 Plateae beatitudo dilatata sanctorum; in Apocalypsi: et plateae ciuitatis aurum mundum tamquam uitrum perlucidum.

Fundamentum Christus uel fides; in apostolo: fundamentum enim aliud nemo potest ponere praeter quam id quod positum est Christus Iesus.

20 Maceria lex uel angelorum custodia; in cantico Esaiae: et maceriam circumdedi et calamos adfixi et plantauit uineam.

Domus anima in qua Christus habitat uel ecclesia; in psalmo: in domum domini ibimus.

1 Ps. 47, 2. 3 Ephes. 2, 19. 6 Ps. 50, 20. 7 ib. 17, 30.
8 ib. 121, 7. 11 ib. 28, 7. 12 Matth. 7, 13. 14 Apoc. 21, 21.
17 I Cor. 3, 11. 20 Es. 5, 2. 24 Ps. 121, 1.

3 fideles *om.* *N* ⁱestes *S* 5 scripturae *N* 6 ps. L *S* ihierusalem *N* 7 in aliam partem *erasa in M* partem in psalmo XVII *S* transgrediar *N* 8 profecti *N* ps. CXXI *S* 10 scripturae *SN* 11 euangeli *P* seu angeli? euangelistae *cod. Par. 2192* ps. XXIII *S* aelebamini *N* 12 quia] quam *M* 14 apocalapsi *S* apocalypsa *N* 16 perlucidum et in aliam partem: sponsus meus in plateus (*sic*) non inuenitur *M* 18 praeterquam] quam *MN* 20 macheria *S* 21 macheria *S* maceria *N* affixi *P* fixi *S* 24 ^{nm}domo *S* ⁱdomo *N* ⁱibemus *S*

Cenaculum altitudo meritorum uel scientiae; in euangelio: et ipse uobis ostendet cenaculum magnum.

Ostia adaptio fidei; in apostolo: ostium enim mihi apertum est magnum et euident.

Columna firmamentum uel stabilitas spiritalis; in apostolo: 5 Iacobus et Iohannes et Cephas qui uidebantur columnae esse.

Paries interdum structura bonorum operum; in cantico canticorum: ecce hic retro post parietem nostrum prospiciens per fenestras. 10

Fenestrae uisus uel ceteri sensus; ut supra: prospiciens per fenestras; item in malam partem: mors introibit per fenestras uestras.

Gradus spiritalis ascensus; in psalorum titulo: canticum graduum. 15

Pauimentum humiliatio uel addictio animae siue in terrena declinatio; in psalmo: adhaesit pauimento anima mea.

Psalterium opera bona; in psalmo: psalterium iucundum cum cithara.

Cithara pectus deuotum in quo tamquam nerui sunt uirtutes. hoc est spiritalia bona; in psalmo: exsurge psalterium et cithara, id est opera cum fide; uel de ipso domino resurrectio carnis cum diuina uirtute. 20

Decachordum praecepta decem uel geminati quinque sensus

2 Luc. 22, 12. 3 I Cor. 16, 9. 6 Gal. 2, 9. 9 Cant. 2, 9.
12 Hier. 9, 21. 14 Ps. 119, 1. 17 ib. 118, 25. 18 ib. 80, 3.
21 ib. 107, 3.

2 ostendit *SN* 3 ostia ⁱ*S* ostium *M* apostolum *N* hosteum *N*
5 colomna *S* 6 cefas *PMN* chefas *S* 7 colomnas *S* 8 parietes *M*
10 respiciens *S* fenestram *SMN* 11 ceteri—introibit *desunt in N mutilo*
13 fenestram *M* 14 gradum *MN* in psalmo *M* 16 afflictio *P*
siue—declinatio *om. S* terrina *N* interna *M* 18 iocundum *S* 21 ps.
CX (sic) S exurge *SN* psalterium iocundum *S* 22 et] cum *S* ex *P* cum
cithara *om. M* 24 deaorda ^e*S* (*corr. m. 2*) precepta *N* decachordum
uel decem praecepta uel certe illic quae totidem psalmis *XIV* continet
uel geminata *M*

hominis exterioris cum interiore; in psalmo: in decachordo psalterio cum cantico et cithara.

Organum homo uel ille qui est adsumptus a domino; in psalmo: laudate eum in chordis et organo.

- 5 Tympanum adtenuatum corpus in ieiunio; in psalmo: laudate eum in tympano et choro.

Chorus concordia; in psalmo ut supra.

Tuba uocis exaltatio in praedicatione diuina; in propheta: exalta uelut tuba uocem tuam.

- 10 Cymbala labia deum confitentia uel dilectio dei et dilectio proximi; in psalmo: laudate eum in cymbalis bene sonantibus.

Iubilatio clamor spiritali feruore expressior; in psalmo: laudate eum in cymbalis iubilationis.

- 15 Aegyptus mundus uel gentilium populus; in psalmo: uenient legati ex Aegypto.

Aethiopia ecclesia ex gentibus; in psalmo: Aethiopia praeueniet manus eius; item in aliam partem in psalmo: dedisti eum escam populo Aethiopum.

- 20 Babyllon aut mundus aut Roma; in Apocalypsi: et Ba-

1 Ps. 91. 4. 4 ib. 150, 4. 5 ib. 9 Es. 58, 1. 11 Ps. 150, 5.
14 ib. 15 ib. 67, 32. 17 ib. 19 ib. 73, 14. 20 Apoc.
16. 19.

1 dicacorda psalterium *S* 2 canticum *SN* cithara *N* 3 assumptus *P* in psalterio *M* 4 cordis *SMN* 5 tympanum *S* attenatum *P* tympanum adtenuatum *M* in *om.* *MN* psalterio *M* 7 psalterio *M* ut] quod *S* 8 exultatio *SMN* praedicatione *N* 9 exalta uelut] exaltant *S* exalta ut *N* exalta *om.* *M* 10 cimbala—is *SM* 11 eum—sonantibus *om.* *N* mutil. 13 in *N* mutil. solum haec legi possunt: spiritalis feruor expresmo laudate eum in cymba spiritalis *S* expressior *S* 14 cymbalis *SM* iubelationis *S* 15 aegyptus *S* mundus hic *S* gentium *M* 16 ligati *S* (*corr. m. 2*) 17 ethyopia *M* psalmo qui supra *S* 18 eius deo *S* 19 in psalmo *om.* *S* in escam *S* in esca *MN* 20 babilon (*semper*) *SM* mundum *N* apocalypsi *SM* apocalipsi *N*

bylon magna uenit in memoriam ante deum dare ei calicem uini indignationis irae suae.

Inimici diabolus uel uitia; in psalmo: non confundetur. cum loquetur inimicis suis in porta.

Fures heretici uel pseudoprophetae; in euangelio: omnes quotquot uenerunt ante me fures fuerunt et latrones.

Gentes uitia; in Pentateucho: cum introduxerit te dominus deus tuus in terram quam possessurus ingredieris et deleuerit gentes multas coram te. item in aliam partem: omnes gentes plaudite manibus.

Pugna certamen aduersus nequitias spirituales uel aduersum uitia conflictus; in apostolo: sic pugno non quasi aërem uerberans.

Pax carnis in bonum spiritusque concordia; in psalmo: rogare quae pacis sunt Hierusalem. item pax Christus: in apostolo: ipse est enim pax nostra.

Uictoria de diabolo uel de aduersis triumphus; in apostolo: deo autem gratias qui dedit nobis uictoriam per dominum nostrum Iesum Christum.

Brabium consummatorum praemium meritorum; in apostolo: ad destinatum persequor ad brabium supernae uocationis dei.

3 Ps. 126, 5. 5 Ioh. 10, 8. 8 Deut. 7, 1. 11 Ps. 46, 2.
13 I Cor. 9, 26. 16 Ps. 121, 6. 17 Ephes. 2, 14. 19 I Cor. 15, 57.
22 Phil. 3, 14.

1 neniet *S* memoria *SN* 2 eius irae *SMN* 4 dum loquitur *S* loquitur *MN* 5 eretici *M* pseudoprophetae *PN* endoprophetae *S* 6 quodquod *SMN* sunt *S* 8 pentatheuco *S* pentateuco *M* pentathico *N* 9 terra *N* 10 ingredieris *S* deleueris *S* 11 plaudite—aduersum *in S* *mutilo a m.* 3 plaudete *M* 12 aduersus *S* 14 uerberans *M* 15 et spiritus *S* spiritusquae *N* 16 ihierusalem *MN* 17 enim est *S* nostra et in aliam partem: non enim ueni pacem mittere sed gladium *M* 18 diabulo *PM* alterum de om. *M* aduersariis *S* 21 brabium *S* (*corr. m* 2) brachium *N* brauium *M* apostulo *M* 22 brabrium *N* brauium *M*

Corona aeternae gloriae pro iustitia merces; in apostolo: de reliquo reposita est mihi corona iustitiae.

Quoniam spiritualium profectuum consummatio prouehit ad coronam, recte horum quoque spiritalem nominum interpretationem corona consummat. quae tamen nomina uniuersa complecti arduum duximus, sicut etiam illud, ut depromerentur cuncta, quae se in utramque partem gemina significatione diffundunt.

X. DE NUMERIS.

10 Sane his nominibus absolutis numeros quoque breuiter digeramus, quos mystica exemplorum ratio inter sacros celebriores efficit.

I. hic numerus ad unitatem deitatis refertur; in Pentateucho: audi Israhel, dominus deus tuus deus
15 unus est.

II. ad duo testamenta: in Regnorum: et fecit in Dabir duo Cherubin in decem cubitorum magnitudinem.

III. ad trinitatem; in Iohannis epistula: tria sunt quae
20 testimonium perhibent: aqua sanguis spiritus.

III. ad quattuor euangelia; in Ezechiele: et ex medio eorum similitudo quattuor animalium.

2 II Tim. 4. 8. 14 Deut. 6, 4. 16 III Reg. 6, 23. 19 I Ioh. 5. 8
22 Ezech. 1, 5.

1 corona—corona] *desunt in S mutilo, sunt adscripta a m. 3. s. X*
mercis *SM* 2 de cetero mihi reposita *S* 3 prouexit *M* 4 corona *N*
nominum] numerum *S* interpretationem *SN* 6 arduum complecti *N*
7 quaequae *S* parte *N* geminata *S* 9 *inscriptio deest in N*
10 absolutis *S* breuiter *N* 11 digeramus *S* degeneramus *N*
istica *SM* intra sacros *S* sacros *N* 12 *post efficit legitur in N*
DE NUMERIS 13 I] unus *N* ⁿomeru *S* ad diuinitatem *S* pentateucho *S* pentateucho *M* pentathico *N* 14 srahel *N* 16 II] duo
17 dauir *S* cherofin *S* in *om. S* cerubint decem gubitorum *N*
19 III] tres *N* iohannes *N* trea *N* qui *S* 20 adqua *N*
22 quartuor *S* ezechielem *M* et ex] uidi et *N*

- V. ad quinque libros Mosi; apostolus: in ecclesia uolo quinque uerba sensu meo loqui.
- VI. ad diem sextum quo dominus hominem cum uniuersis terrae animantibus fecit; in Genesi: faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram; item paulo post: et factum est uespere et factum est mane dies sextus. 5
- VII. ad diem septimum in quo perfectus omnibus deus requieuit; in Genesi: et requieuit die septimo ab uniuerso opere quod patrarat. 10
- VIII. ad diem dominicum resurrectionis, id est octauum; in titulo psalmi: in finem pro octaua.
- VIII. ad sacramentum, quod hora nona dominus spiritum emisit; in euangelio: et circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna. 15
- X. ad decalogum; in psalmo: in psalterio decachordo psallam tibi.
- XII. ad apostolos; in euangelio: duodecim autem apostolorum nomina sunt haec.
- XIII. ad sacramentum dominicae generationis; in euangelio: ab Abraham usque ad Dauid generationes quattuordecim. 20
- XV. ad quindecim gradus templi.
- XVI. ad numerum prophetarum.
- XXII. ad sacramentum diuinorum uoluminum secundum litteras Hebraeorum. 25

1 I Cor. 14, 19. 4 Gen. 1, 26. 6 ib 1, 31. 9 ib. 2, 2. 12 Ps. 11, 1.
14 Matth. 27, 46. 16 Ps. 143, 9. 18 Matth. 10, 2. 21 ib. 1, 17

1 moysi *MN* in apostolo *M* 2 uolo *om. M* 3 quod *S* 5 similitudinem *S* 6 item—post *om. S* 8 septimum *om. N* 9 diae *S* 10 omni *S* paraui *S* pararat *N* quo operauerat *M* 11 domicum *P* octauum *S* octauum *N* 13 sacramentum *S* ora *N* 14 hora nona *SN* 16 decalogum id est decem uerba quae in tabulis duabus scripta sunt *S* psalterium *N* *om. S* decachorda *S* decachordarum *M* 18 duodecim *S* autem] enim *S* 19 haec sunt *S* 21 ab *om. M* abraam *N* generationis *SM* 22 sunt XIII *S* quattuordecim *P* 23 grados *SM* 26 hebraeorum *SMN*

XXIII. ad mysterium numeri seniorum; in Apocalypsi: et super thronos uiginti quattuor seniores sedentes.

5 XXX. ad fructus fidelium coniugiorum; in euangelio: et dabunt fructum aliud centesimum et aliud sexagensimum aliud tricensimum.

10 XXXIII. ad mysterium aetatis qua dominus in carne uersatus est; in apostolo, sicut quibusdam ex hoc uidetur: donec occurramus in unitate fidei et agnitionis filii dei in uirum perfectum in mensuram aetatis plenitudinis Christi.

XL. ad quadragesimae sacramentum; in euangelio: et agebatur a spiritu in deserto diebus quadraginta.

15 XLII. ad numerum in heremo mansionum uel ad numerum generationum quae ab Abraham sunt usque ad dominum Iesum Christum.

L. ad Pentecosten; in actibus apostolorum: et cum conplerentur dies Pentecostes.

20 LX. ad fructum uiduis siue continentibus debitum; in euangelio: et dabunt fructum aliud sexagensimum.

LXXII. ad numerum presbyterorum Mosi uel discipulorum quos dominus elegit; in euangelio: post haec

1 Apoc. 4, 4. 4 Matth. 13, 8. 9 Ephes. 4, 13. 12 Luc. 4, 1—2.
17 cf. Matth. 1. 18 Act. 2, 1. 21 Matth. 13, 8. 24 Luc. 10, 1.

1 misterium *SM* in apocalypsi *SM om. N* 2 tronos *SM*
uiginti *S* et quattuor *S* 4 coniuuorum *S* 5 dabant *S*
pr. l. alium *N om. M* centesimum *PM* aliut (*et 6*) *N* 6 trigesimum *S*
7 misterium *SM* etatis *S* actatis *N* 8 in his *S* ex *om. N* uede-
tur *S* 9 unitatem *SN* agnitionem *S* 10 fili *N* uerum *S* (*i m. 2*) et
in mensuram *S* mensura *N* 13 a *om. S* ab *N* diserto *N*
quadragenta *S* 15 ad heremu *S* erenum *M* aeremum *N* ad numero
(*utroque l.*) *M* 16 generationis *S* 17 christum iesum *S* 18 penthe-
costen *N* 19 pentecosten *SMN* 20 debitu *M* 21 aliut *M*
23 praesbyterorum *S* moysi *MN* discepolorum *S* 24 quod *N* hec *S*

autem designauit dominus et alios septuaginta duos et misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem.

C. ad martyrum fructum siue uirginum; in euangelio: et dabunt fructum aliud centensimum. 5

Hos igitur certos sacratosque numeros exempli tantum causa protulimus. sunt uero praeter eos plurimi uel paene omnes sacrati qui quomodo fiant ipse diuinae lectionis scrutator inuenies.

5 Matth. 13, 8.

1 septuaginta duo *S* 2 et duos *M* uinos *N* ante—ciuitatem
om. S 4 martirum *S* martyrrium *N* 6 ⁱegitur *S* sagratosque *S*
 tantum *S* 7 protolimus *S* praeter eor^{um} (um *add. m. 2*) *N* plu-
 rimi uel in ueteri uel in nouo testamento *M* pene *S* poene *MN*
 8 sagrati *S* praediuiinae *N* ^uescrotator *S* 9 inuenias *M* EXPLI-
 CIT *P* EXPL. EUCHERII EPI LIBER PRIMUS *S* EXPLICIT LIBER
 ERCDITIONUM *N*

II.

S. Eucherii Lugdunensis

Instructionum libri duo.

- S = Codex Sessorianus.
P = Codex Parisinus.
A = Codex Augiensis CCXVIII s. IX.
V = Codex Vaticanus 552 s. IX.
G = Codex Parisinus 9380 (Biblia Theodulphi) s. VIII—IX.

LIBER PRIMUS.
PRAEFATIO AD SALONIUM.

Saepe a me requiris multarum rerum absolutionem quae
in diuinis uoluminibus interpretem postulant; colligam, prout
5 redierint in memoriam quae a te, mi Saloni, studio cognos-
cendi sedule copioseque prolata sunt, atque eis non ex meo
ingenio sed ex inlustrium doctorum iudicio, neque ex propria
temeritate sed ex aliorum auctoritate respondeam consectans
non tam eloquii exultantis ambitum quam necessariae breui-
10 tatis modum. sic enim et innumeris satisfieri inquisitionibus
tuis poterit et mihi insuper liberum erit aliqua extrinsecus
quae cognitioni tuae utilia arbitrabor inserere, ut est illud,
quid significet alleluia. diapsalma. amen; quid sit cidaris,
ephod, siclus et cetera, quae uel in sacris libris frequentata
15 uel maxime in ecclesiae usu posita interpretationem requirunt.
haec cum se legentibus per totum scripturarum corpus crebro
offerant, non ab re existimaui ea tibi cum significationibus
suis in opere hoc quasi coaceruata ostendere. dignum namque
est quacumque cura mea ingenium tuum remunerari qui
20 uixdum decem natus annos heremum ingressus inter illas
sanctorum manus non solum inbutus uerum etiam enutritus

CH

EUERIUS SALONIO FILIO IN XPO SALUTEM S ubi prologus
sequitur praefationem formularum. EUCHERIUS SALONIO IN XPS
SALUTEM DICIT AV 3 licet saepe S 4 interpretaem SAV
5 redirent S 6 cupiosaeque SV adque S 8 auctoritatem S
9 braeuitatis V 12 cognitini S arbitror P arbitrabor SAV
13 significe//t P chitharis S 14 ephod AV cetera PA (sed in P
a manu altera additum est) uel deest in S 15 maximae S inter-
praetationem SP (sed a in P. a m. 2. deletum est) 16 cum se] uel S
scribiturarum S 17 existimaui P existimabi S 20 natos P
(corr. m. 2.) SAV decim AV iter S

es sub Honorato patre, illo, inquam, primo insularum postea
 etiam ecclesiarum magistro; cum te illic beatissimi Hilarii
 tunc insulani tironis sed iam nunc summi pontificis doctrina
 formaret per omnes spiritalium rerum disciplinas, ad hoc
 etiam te postea consummantibus sanctis uiris Saluiano atque 5
 Uincentio eloquentia pariter scientiaque praeeminentibus. his
 igitur tot ac talibus usus magistris ex me quoque minimo
 omnium audies quae sciscitatus es. in quibus iam nunc et inter-
 rogantem te et me respondentem recognosce. uale in Christo.

DE QUAESTIONIBUS DIFFICILIORIBUS UETERIS ET 10
 NOUI TESTAMENTI.

DE GENESI.

I. Quibus scripturarum testimoniis trinitas adprobatur?

Multifariam et multis id quidem significationibus per omnia
 fere sacra uolumina declaratum manifestatumque diffunditur, 15
 sed nos breuiter hoc in ipso statim diuinarum scripturarum de-
 monstremus exordio. in principio, inquit, fecit deus
 caelum et terram. et infra: et spiritus dei ferebatur
 super aquas. in principio, hoc est, in filio, quia per filium
 fecit deus pater caelum et terram, cui et illud a patre 20
 dicitur: faciamus hominem ad imaginem et simili-
 tudinem nostram. omnia enim per filium operatus est,
 quia omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum

17 et 18 Gen. 1, 1—2. 21 ib. 1, 26. 23 Ioh. 1, 3

1 post primo rasura in P 2 magistros S post magistro rasura
 in P hilari SV 3 sed iam] redi//ã V 4 ad huc S 6 praemi-
 nentibus P his deest in S 9 cognosce AV UALE SALONI MI
 CARISSIME IN XPO FILI S 10 de—adprobatur om. S 14 multi-
 faria AV id] in S conificationibus S 15 uolumina] scriptura AV
 diffiditur S 16 nos] non S statim deest in S 17 post exordio
 legitur in S: id est de interrogationibus et responsionibus. in genesis
 exordio legimus inquit P inquit SV 18 et ante spiritus deest
 in AV 19 post aquas legitur in S: responsio 21 ad] a S semeli-
 tudinem S 23 per ipsum omnia S sine ipsum S

est nihil. ferebatur autem super aquas spiritus dei utique sanctus. ecce habes et deum patrem et filium et spiritum sanctum. item aliud: uerbo domini caeli firmati sunt et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. ecce
 5 dominum et uerbum et spiritum eius sanctum. item in euangelio: ite, baptizate gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. sed pater ingenitus, filius genitus, spiritus sanctus nec genitus nec ingenitus; ne si ingenitum dixerimus, duos patres dicere uideamur, si genitum, duos filios, sed potius
 10 qui ex patre et filio procedat, uelut quaedam patris filiique concordia. neque uero apud nos potest sine spiritu sancto iusta esse concordia. idem spiritus et caritas dei et donum dei dicitur. idem et diuisor est gratiarum. ergo pater ex quo omnia, filius per quem omnia, spiritus sanctus in quo
 15 omnia, sicut et apostolus dicit: quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso omnia, ipsi gloria in saecula

II. Spiritus dei quo modo ferebatur super aquas?

Non peruagatione sed potestate dum creaturae suae supereminet regentis imperio.

10 III. Aquas ubi legimus a deo factas?

Etsi factas eas in exordio creaturarum non euidenter diuinae lectionis textus expressit, a deo tamen factae sunt. nam et aliquanta alia quae non scribuntur, quo modo de ceteris intellegantur, ostenditur. sicut et apostoli baptizati intellegendi
 25 sunt, cum baptizatos eos non penitus manifestet apertior

1 Gen. 1, 2. 3 Ps. 82, 6. 6 Matth. 28, 19. 13 I Cor. 12, 4.
 15 Rom. 11, 36.

1 pro aquas—sanctus leguntur in S: uero ut in superiore libro memorauius secundum allegoriam angeli sunt. 3 uero S 4 omnes S 6 omnis gentis S (corr. m. 2) 8 ne om. S ingenitus (alt. l.) S 9 uedibimur S et si S 11 concordiam S 12 dei om. S 15 apostolus dicit] in apostolo dicitur S 16 sunt omnia SAV saecula saeculorum amen S 18 per uagationem sed potestatem S post suae spatium in S 19 regentes V 20 numerus in P loco falso positus; interrogatio et resp. desunt in S 22 expraessit PAV 23 aliquae V 25 conbaptizatos V poenitus V paenitus A apertio V

scriptorum significantia. licet quidam hoc intellegi illo uelint testimonio quo saluator dicit: qui lotus est non indiget ut lauet. et tamen de aquis a deo factis illud nos aliquatenus instruere testimonium potest quo dicitur: separentur aquae in congregationem unam et appareat arida; 5 quia scilicet non praeciperet, ut aquae a terra quam fecerat secernerentur, nisi et aquas ipse fecisset. nec enim consequenter in creaturarum ordine postea distingui iuberet, quod ipse antea non creasset. et hoc quidem ob id colligimus, quia creationis eius manifeste Genesis non intulit mentionem. 10 manifestius autem creaturae huius deum designat auctorem psalmus ille qui dicit: quoniam ipsius est mare, et ipse fecit illud.

IV. Quid est, quod dicitur: et uidit dominus, quia bona sunt ualde. 15

Uidit, hoc est: adprobauit.

V. Quae consequentia est hominis ut scribatur: haec uocabitur mulier, quoniam ex uiro sumpta est.

Etymologia quae hic in latino non sonat, in hebraeo sermone seruatur, uir enim uocatur is et mulier issa, quod 20 animaduertitur pulcherrime recens custodisse translatio dicens: haec uocabitur uirago, quia ex uiro sumpta est.

VI. In quo dei similitudinem retinemus?

In mente.

VII. Paradisus ubi esse definitur? 25

Diuersa super hac re sententia plurimorum est. aliqui tamen hunc in terra esse definiunt, ut non potuerit nisi in terra habitare terrenus quem tamen homini inaccessibilem effici diuina uirtute confirmant.

2 Ioh. 13, 10. 4 Gen. 1, 9. 12 Ps. 94, 5. 14 Gen. 1, 31.
17 ib. 2, 23. 22 ib.

1 uelint] uel in *PV* uelint *A* uolunt *edd.* 5 congregatione una *AV*
7 secerneretur *V* 8 poste *P* 9 collegimus *AV* 14 deus *SV*
quoniam *S* 17 V. quae—mente *om. S* 18 ex] de *AV* sumta *P*
19 etoemologia *PA* ethimologia *V* 22 quoniam de *AV* sumta *P*
24 mentem *V*

VIII. Eden in Genesi quid accipiemus?

Sacratissimum ipsum ad orientem paradisi locum.

VIII. Quid intellegendum est de arbore illa scientiae boni ac mali?

5 In primis ne, ut quidam heretici interpretantur, malorum, ita ut bonorum putetur ex hoc conditor deus. in arbore quippe illa quaecumque erat praeceptum dei intellegendum est, sed in custodia praecepti scientia erat boni, in transgressione praecepti scientia erat mali. ergo degustata
10 arbore, id est, praecepti lege uiolata scientia erat mali, quia praecepti legisque transgressum consequabatur et poena.

X. Quomodo accipiendum est illud, quod nobis scriptura deambulanti in paradiso deum rettulit.

Dei in eodem loco praesentiam hac deambulandi appellatione
15 manifestat; scripturae enim mos est, quo facilius hominibus ad intellegendam clareat, per humanas significationes diuinos motus affectusque ostendere. sicut cum dei brachium dicit, potentiam eius uirtutemque designat, cum aures, eo quod cuncta indubitanter audiat, cum oculos, eo quod indiscrete
20 uniuersa prospiciat, cum animam, eo quod perpetuum semperque uiuat aut quod auctore ipso omnia uiuificentur.

XI. Cum omnia bona fecerit deus nihilque non ab illo factum sit, unde malum?

De priuatione boni, dum id quod in bonum auctor bonus
25 protulit in malum a male utentibus deprauatur. in ipsa autem

1 (Gen. 4, 16). 3 (ib. 2, 9). 12 (ib. 3, 8). 17 (Es. 53, 1).
18 (Ps. 33, 16). 19 (ib.) 20 (Es. 1, 14).

1 edem *S* accepimus *S* 2 sacratissimum *S* 4 et *S* 5 quedam *V*
interpretaentur *P* 6 it sicut bonum *S* 7 illa quippe *S* 8 sed
et in *AV* 9 ergo—mali *om.* *S* 11 transsum *P* 13 deambolantem *S*
retulit *V* 14 dei enim *AV* deambolantem *S* appellationem *S*
15 scriptura *P* scribiturae *V* mo//s *P* 16 intellegendum *S* 17 motus-
que effectus *AV* effectus *S* cum] dum *S* brachium *SAV*
18 aureqs *S* 19 induitanter *S* 20 in perpetuum *A* semperquae *S*
22 XI. cum—nox *p.* 70 *l.* 16 *om.* *S* 24 deprauatione *AV*

creaturae substantia nihil est quod recte appellari malum possit. porro ea quae putantur mala, id est, serpentum et cetera bestiarum animantia, per inconuenientem naturae modum efficitur, ut noxia sint. uenenum quippe quod mortem infert homini uita serpenti est. si enim homo perpetuo immortalis mansisset, ueneni perniciem incurrere non timeret. hoc modo et alia in aquis uiuunt quae terrae exposita moriuntur atque econtrario uiuunt alia in terra quae aquis immersa depereunt.

XII. Quia totius substantia creaturae deo auctore processit, requiro, quid de tenebris sentiendum sit. 10

Quidam ex hoc ita disputant: silentium dicitur, ubi sonus nullus est, cum tamen nullam silentii nouerimus esse substantiam; sic et quia lucis praesentia nullae sunt tenebrae, merito tenebrae deputantur lucis absentia. cui opinioni parum congruere putant alii testimonium illud quo scribitur: tuus est dies et tua est nox. 15

XIII. Cum nulla esse ignorantia apud deum possit, quo modo ipse in libri Geneseos exordiis dicit dominus: Ada, Adam, ubi es.

Hoc est dicere: Adam, quo recedisti? non ergo uox ista quasi pro ambigui sciscitatione quaerentis est, sed cum increpatione interrogantis. et aliter: sermo hic non deum ueri inscium, uel ubi esset Adam, deum ostendit ignarum, sed illud potius ostendit, quod omnis ille qui peccat uelut iam erroribus suis deuius et per delictum recedens a conspectu dei notitia eius efficiatur indignus. 25

XIII. Quid est, quod ait: maledicta terra in operibus tuis?

Hic opera non tam excolendi atque exercendi agri quam peccata intellegenda esse quidam arbitrantur. 30

15 Ps. 73, 16. 18 Gen. 3, 9. 27 ib. 3, 17.

1 substantiae AV recti V 5 si—timeret *desunt in AV* 7 moritur V 8 depereant V 10 sentiendum P 15 quod AV 16 dies om. V nox V (*add. m. 2*) 17 esse possit S 18 libro geneseos exordii S libro AV ad adam SAV adam om. S 19 recidisti P 22 interrogatione increpantis S 25 //cedens P 26 notitiae S

XV. Quo modo intellegendum est, quod dicit: et habitavit in terra Naid.

Naid uel sicut in Hebraeo habet Nod instabilis dicitur, ergo non terrae nomen est, sed iuxta poenam sententiamque diuinam uagum Cain fuisse profugumque declarat.

XVI. Cum superius uirum et mulierem nominibus suis utrumque signasset, quid est, quod in consequentibus adicit et dicit: uirum et mulierem fecit eos et benedixit eis et uocauit nomen eorum Adam.

Adam interpretatur homo, hominis uero nomine manifestum est tam uirum appellari posse quam feminam.

XVII. Quid est, quod in annis Mathusala quattuordecim anni per diligentem supputationem ultra diluuium deprehenduntur, cum octo tantum animae in arca fuisse referantur.

Error in numero est, quippe cum in Hebraeorum libris ita legatur, ut intra diluuii tempus hic quattuordecim annorum numerus expleatur.

XVIII. Cum dominus dicat: erunt dies eorum centum uiginti anni, quo modo postea Abrahae aliorumque multorum uitae tempora ultra haec spatia tenduntur?

Quia ibi hic annorum numerus agendae potius poenitentiae quam uitae fuerat adtributus humanae, intra quem praescriptum numerum confessioni uacarent, ut diluuium non perirent. aut si numerum illum ad humanam potius referri uitam placet, quia neque nunc amplius quemquam quam centum uiginti annos uiuere liceat illud quod dictum est: erunt dies

1 Gen. 4, 16. 8 ib. 5, 2 12 ib. 5, 22 et 25—26 14 ib. 7, 7
18 ib. 6, 3. 19 (ib. 25, 7; 35, 28)

1 XVI P XV. quo modo—sed erunt p. 72 l. 3 om. S abita-
uit V 2 naid uel sicut in hebraeo habet nod quod insatiabilis AV
3 uel—instabilis om. AV 4 est P in margine 7 designasset A
adicit A 10 interpretaetur P 11 mulierem AV 12 XVI P
anis P mathusale P mathusale AV 13 diluui//um P depraehen-
duntur P 16 quattuordecem P 17 numeris P 21 ubi AV 22 quam AV
24 ad deest in P (supra lin. a m. 2.)

eorum centum uiginti anni, non in eos, qui tunc contiguo tempore subsecuti sunt, sed in posteros promulgauit, quia non dixit sint, sed erunt.

XVIII. Dilatet deus Iaphet et habitet in tabernaculis Sem, quid in hoc intellegendum est? 5

De Iapheth qui in lingua nostra latitudinem sonat gentium nascitur multitudo, de Sem Hebraei. hoc ergo significatum est dei scripturarumque notitiam eiecto Israhele a nostris uindicandam. notandum uero est tres Noe filios tres post diluuium terrae partes occupasse, Sem namque posteritas 10 in Asiam uel Orientem, Cham in Africam uel Meridiem, Iapheth cum parte Asiae in Europam se Occidentemque porrexit.

XX. Quid est, quod dicitur in Genesi: et terra illa exiit Assur et aedificauit Nineuen et Rooboth ciuitatem. 15

Non duas significat ciuitates, Rooboth namque plateas dicit. est ergo sensus hic: aedificauit Nineuen et plateas ciuitatis.

XXI. Quo modo occurrendum est arguentibus, quod Abraham fratris sui Sarram filiam sibi in matrimonium sumpserit? 20

Respondendum, quod quae a domino adhuc tunc non fuerant lege interdicta non putabantur illicita.

XXII. Quid fuit, ut Iudaeis, quod neque nos absque uerecundia sciscitamus, signum in illa uerecundiore corporis parte poneretur? 25

4 Gen. 9, 27. 14 ib. 10, 11. 19 (ib. 20, 12) 24 ib. 17, 11)

4 iafeth (*sic semper*) SPAV tauernaculis S 8 eiectum
is/rahel S 9 est om. S 11 asia S oriente S africa S me-
ridiae S 12 partē S eoropa AV perrexit S 14 exit P
15 nineuin S roboth S 16 roboth P 17 nineuin S 19 ar-
guendum est occurentibus S 20 arram P filiam sarram S matri-
monio S sumserit P 21 responsum quoque V respondendum
deest in A quoque S 23 XXII. quid—iustificaretur p. 73 l. 20 om. S
1 udaeis P uericundia AV

Poscebat quidem, mi Saloni, tantarum profunditas quae-
tionum ordinata ac spatiosa disputatione nos propositis satis-
facere et pro meritis reddere singulis uelut quandam in-
morandi dignitatem; sed quid agimus? quibus festinato opus
5 est ad tam multa properantibus, exhibenda prolatis a te rebus
est nuda et circumcisa responsio. itaque ad hoc quod nunc
requiris agnosce, quod nihil turpe in ipsa creatione conditi
hominis uideri potest, quippe cum omni compage membrorum
totumque hominem deus finxerit. deinde nec incongruum
10 fuerit, ut generatio illa signum in parte membri genitalis
acceperit, per quod generationis ipsius promebantur exordia.
scilicet secundum interiorem intellegentiae sensum per hanc
circumcisionem secretioris partis corporis illud praefiguratum
est, quod secretior circumcisio, id est cordis, oporteret ad-
15 hiberi.

XXIII. Scribitur in Genesi: tentauit deus Abraham,
quasi ignorabat dominus, an fidelis deo Abraham foret, nisi
eum manifestandae rei probatione tentasset.

Non quia fidem eius deus ignoraret, tentauit Abraham ueri
20 exploratione, sed idcirco tentatus est, ut tentatus iustificaretur.

XXIII. Quo modo Iacob dicit: uidi deum faciem ad
faciem et salua facta est anima mea, cum in euangelio
legatur: deum nemo uidit umquam; aut quo modo Moses
cum deo faciem ad faciem tamquam cum amico locutus
25 scribitur, et rursus idem dicit ad dominum: ostende mihi
gloriam tuam?

Quia Iacob uel Moses non in ipsa maiestatis suae gloria

8 (Iob. 10, 8) 16 Gen. 22, 1. 21 ib. 32, 30. 23 Ioh. 1, 18
24 (Ex. 33, 11) 25 ib. 33, 18.

2 spaciosa V 7 cond////iti P 8 quum PV omne V 9 hominem
totum finxerit deus AV 11 acciperit PAV 12 scilicet *scripsi* caelo-
rum *codd.* 14 cordis *om.* V 16 tentauit PV temptauit A 18 mani-
festanda P manifestanda V 21 faciem P facie SAV 23 moises S
24 faciem SP facie AV 25 domino S 27 in *om.* P ipsam S
gloriam S

deum uiderant, sed per subiectam diuinæ potestati speciem uisibilis creaturæ quæ humanis poterat adparere conspectibus; in ea autem substantia maiestatis in qua est, quo modo deus a mortali adhuc homine uideretur, cum ipse ad Mosen dicat: non poteris uidere faciem meam, non enim uidebit me homo et uiuet. hac ergo ratione utrumque testimonium uerum est.

XXV. Quid est, quod ait: ipse est Ana qui inuenit Iamin in deserto, cum pasceret asinos Sebeon patris sui?

Iamin latine maria interpretatur, id est, aquarum congregationem, quod stagnum rem in heremo haut dubie difficilem ipse repperit. indicat Iamin et asinos qui de onagris eius institutione nascuntur. sunt qui aestimant, quod permixtionem diuersorum inter se animalium ipse primus, ut muli uel mulæ nascerentur, inuenerit.

XXVI. Quæ sunt illa primogenita quæ Esau uendidit Iacob fratri suo?

Prior et maior pars primogenitis debebatur uel in honore uel in hereditaria successione, sicut ipse Iacob, Ruben, inquit, primogenitus meus, prior in donis, maior imperio. et in libro Deuteronomii de primogenito scribitur: dabitque ei, id est pater, de his quæ habuerit cuncta duplicia; iste est enim principium liberorum eius et huic debentur primogenita. unde et Isaac benedictionem suam ad Esau putauerat primogeniti iure referendam.

5 Ex. 33, 20. 8 Gen. 36, 24. 17 (ib. 25, 33) 20 ib. 49, 3.
22 Deut. 21, 17. 25 (Gen. 27)

1 uidebant *S* uiderat *AV* subiectum *S* diuine maiestatis *S*
4 moisen *S* dicet *P* dicabit *SV* 8 XXV. quid—fundorum *p.* 75 *l.* 20
om. *S* 9 iamim *V* sibeon *PAV* 11 interpretatur *PAV*
12 herimo *P* haut *P* haud *AV* 13 repperit *P* iamim *PVA*
15 permistione *AV* 20 post successione *legimus in A:* uel in gratia
paternæ successionis et benedictionis paternæ successione uel *V*
21 meus *om.* *V*

XXVII. Quid his respondendum est, qui ob uxores multas incontinentiam patribus uel patriarchis nostris obiciendam putant?

Primum, quod tunc nondum lege prohibitum, quia consuetudo erat, crimen esse non poterat; deinde, quod illa tunc uel pro loco uel pro tempore non improbabilia apud deum fuerint. pro loco, sicut et in una domo in altero angulo aliquid fieri a quolibet domino praecipitur quod in alio nequaquam fieri permittitur. pro tempore uero, quod rudi adhuc saeculo praeceptum fuerat: crescite et multiplicamini. nunc uero iubetur, ut et qui habent uxores tamquam non habentes sint, non quod iustitia uaria sit, sed tempora mutabilia quae pariter ire non possunt, et diuersis quibusque temporibus uel diuersis locis diuersa congruant. necesse est postremo, quod in his ex uoluntate domini sub specie gestorum praesentium fuerit quaedam praenuntiatio futurorum.

XXVIII. Quid est, quod dicit: et ecce uitis in conspectu meo, et ecce in uite tres fundi?

Tria flagella uel tres propagines indicantur sub hac trium enuntiatione fundorum.

DE EXODO.

XXVIII. Loquitur ad Abraham deus, quod quarta progenie de terra Aegypti reuersuri essent filii Israhel. et quo modo postea Moses scribit: quinta autem progenie ascenderunt filii Israhel de terra Aegypti?

Si genealogiam secundum Leui tribum requiras, quattuor progenies pro filiorum successione numerabis, si tribus Iudae ordo replicetur, quinque generationum successiones inuenies, quamquam in Hebraeo, ut indicat Aquilae studiosissimi trans-

10 Gen. 1, 28. 11 (I Cor. 7, 29) 17 Gen. 40, 10. 22 (ib. 15, 16)
24 Ex. 13, 18.

1 quid est respondendum his AV 11 iub//ter P et ut AV
21 inceptit interrogationis de exodo S titulum om. AV 22 XXIX.
loquitur—deus p. 76 l. 11 om. S 24 moyses A 26 genea logia PAV
28 inuenies om. A

latoris editio, non habeat: quinta generatione ascenderunt, sed armati ascenderunt filii Israhel de terra Aegypti.

XXX. In scripturis frequenter legimus: et dixit dominus; istud dicere domini quo modo accipiendum est?

Dicere dominus uel loqui scribitur, si quando ad sanctorum 5 aures expressorum qui saepe ab aliis non auditur facit sonitum peruenire uerborum, aut cum per adsumpti cuiuslibet corporis speciem deus loquitur, aut cum aliquis admonitione uisionis nocturnae instruitur, uel certe cum ea quae agi uult dominus, sanctorum cordibus ut agantur, inspirat secundum 10 illud: Audiam, quid loquatur in me dominus deus.

XXXI. Dicit dominus ad Mosen: posteriora mea uidebis, quid hic intellegendum est?

Quod posteriora diuorum operum in Christo postremis manifestanda temporibus uel in spiritu uisurus esset uel in 15 posteris suis.

XXXII. Quae referenda sunt inquirentibus, quam ob causam deus uni tantum genti per Mosen legem dedit atque hanc ipsam multa iam saeculi aetate transcursea?

Quod non Iudaeis tantum lex illa prolata sit quae omnibus 20 gentibus constitutione naturalis legis innascitur apostolo hoc etiam confirmante atque dicente: cum enim gentes quae legem non habent naturaliter quae legis sunt faciunt, eius modi legem non habentes sibi ipsi sunt lex qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. atque 25 idcirco non sero dominus legem innocentiae in decem uerba collegit cuius iam insita in pectoribus humanis origo prae-

1 Ex. 13, 18 2 ib. 11 Ps. 84, 9. 12 Ex. 33, 23. 22 Rom. 2, 14.

7 sonum AV 8 post admonitione legimus in AV: sine reuelatione 9 nocturnae uisioni AV 12 ante dicit legitur in S: interrogatio moisen S moysen A posteris S 15 manifestandam S essit S post suis legimus in S: nam posteriora domini uidere hoc est filium eius terris apparuisse et saeculum periclitantem iam in finem sua passione redemisse 17 XXXII. quae—extiterunt p. 78 l. 14 om. S 18 uni tantum] unitatem V tatum P 20 non] nondum V 23 qua V 27 insita—praecesserat om. V

cesserat. nec tarde eam saxeis tabulis rursus inscripsit quam iam antea paginis cordis insculperat; etenim ante hanc Mosi legem habebat natura legem suam per quam et deum mundi uitaeque auctorem agnoscere et per hoc diligere in promptu
 5 erat et iustitiam erga proximum dilectionemque seruare; in quibus mandatis duobus omnis lex pendet et prophetae. igitur et illud ante iam nouerant: omnia quaecumque uultis, ut faciant uobis homines, et uos facite eis; in quo est lex et prophetae. et ut hoc etiam exemplis probemus,
 10 ante hanc legem litterae per illam naturae legem Abel iustus agnoscitur, Enoch rapitur; Noe eligitur, Abraham pater gentium nuncupatur. quam ob rem hanc Mosi legem non sero esse prolatam praecedens efficit lex naturae per quam multi deo probabiles extiterunt.

15 XXXIII. Qui est ille digitus dei quo duae legis tabulae leguntur inscriptae?

Digitus dei hic accipiendus est spiritus dei.

DE LEUITICO.

XXXIII. Quam ob causam in sacrificiis mel prohibetur
 20 offerri?

Quia secundum interiorem sensum resoluti blandimentis deliciarum aut dulcedine uoluptatum non possunt mysteriorum dei esse participes. hinc est igitur, quod etiam pascha domini comedi cum amaritudine iubetur, quia sit semper austera
 25 districtio ueritatis. oportet ergo absque ullo adulationis ac uoluptatis melle noxio salutare nos deo hostias semper offerre et dicere: ergo inimicus factus sum uerum dicens uobis? econtrario admiscere in omnibus sacrificiis sal iubetur, scilicet

5 (Matth. 22, 40) 7 Matth. 7, 12. 10 (Gen. 4, 4; 5, 24; 6, 8; 17, 4) 15 (Ex. 31, 18) 19 (Leu. 2, 11) 23 (Ex. 12, 8) 27 Gal. 4, 16 28 (Leu. 2, 13)

2 moysi *A* 3 per quam *om.* *AV* 4 promptu (p *m.* 2.) *P* prompto *V*
 11 enoc *P* eligitur *P* 15 quid *S* qui/ *P* (s *erasum*) quis *AV*
 16 leguntur] uidentur *S* 18 *titulus deest in S* 19 XXXIV. quam—
 cognoscitur p. 78 l. 12 *om.* *S* 28 e contrario *V*

ut omnia quae ad Christi honorem cultumque offerimus salem rationis ac discretionis semper accipiant.

XXXV. Quid proprie ad usus pertinebat sacerdotum quidue ad leuitarum ex his quae populus offerebat?

Primitiae frugum ceterarumque rerum sacerdotibus, decimae 5 uero leuitis deputabantur, de quibus tamen decimis decima sacerdotibus debebatur.

XXXVI. Uniuersa quae deus condidit bona ualde sunt et quo modo in lege quaedam animalia uocantur immunda?

Ut reliqua taceam quae ex hoc dici possunt immunda 10 appellata sunt esui non creationi; horum enim in cibum usus pro quibusdam figuris diuina interdictus lege cognoscitur.

XXXVII. Cum munda et immunda animalia diuina per Mosen lege discreta sint, quo modo etiam ante diluuium de his quae in arcam recipienda erant immunda appellantur 15 animalia?

Moses inspirante sancto spiritu Pentateuchi scriptor et conditor est, et quia in Leuitico de mundis immundisque animalibus erat proferenda discretio, etiam in Genesi, quia utriusque libri idem auctor est, eadem animalia appellauit 20 immunda.

XXXVIII. Quae de ueteri testamento relinquere uel quae obseruare debemus?

Debemus obseruare mandata quae ad corrigendam uitam moresque pertinent, relinquere autem ceremonias ritusque 25 sacrificiorum qui figuras atque umbram futuris tunc rebus praetulerunt.

XXXVIII. Quid respondebimus obicientibus quam ob

5 (Num. 18; 19; 21; 26) 8 (Gen. 1, 31) 9 (Leu. 11) 14 (Gen. 7, 8)

6 leuiticis P decimae A 7 debebantur AV 8 dominus AV
 13 quum P 14 lenge// discret S deluuium P 15 arca SAV
 arcam// P 17 moises S pentatheuci SAV scribtor S 18 quae S
 20 idem om. S 22 ueter// P 23 deuenimus S 24 deuenus S
 obseruauare V 25 pertinet S ceremonias P cerimonias AV
 26 ficuras S 28 respondemus S respondebus P

causam deus sacrificiis ueteribus repudiatis nouis delectatus sit, nihil enim corrigi adfirmant nisi quod non recte factum putetur?

Spatiosa quaestio, sed nos pro necessitate breuiter respondemus, quod non ideo deus uideri possit mutabilis, quia haec pro temporum oportunitate mutata sint; nam et annus temporibus et uitae spatium uariatur aetatibus. nec idcirco quae ista instituit diuinae prouidentiae ratio uariatur, nec agricola si aestate aliud hieme aliud in exercendo agro iusserit, agriculturae ratio mutatur; non quod is sui uideatur esse dissimilis qui facit, sed tempus quo facit; praecipit ergo deus quae apta sint suis quibusque temporibus. sicut etiam hic de sacrificiis praecepit non causa suae delectationis sed humanae ut cetera utilitatis. et ideo uerus est dominus, quia bonorum nostrorum non indiget. sed haec ipsa sacramentorum commutatio ne noua et subito putetur adsumpta, praedicta iamdudum propheticis atque diuinis uocibus fuerat quibus dicitur: non accipiam de domo tua uitulos neque de gregibus tuis hircos. postremo, ut breuiter concludamus, cur diuersa sibi sacrificia deus uoluerit offerri, quia aliis sacramentis Christum praenuntiari oportuit, cum uenturus esset, aliis adnuntiari oportuit, cum uenisset.

DE NUMERIS.

XXXX. Balaam ille gentilis, quid est, quod prophetasse secundum fidem sacrae conprobatur historiae?

15 (Ps. 15, 2) 18 ib. 49, 9. 24 (Num. 24, 17)

1 nouis] non *S* 2 non *om. S* 4 breuiter *S* 6 sunt *S*
 7 annos *S* 9 excendo *SA* 10 agricultore *V* his *S* 11 sed—
 facit *om. S* 12 que *om. SV* 13 praecipit *AV* cause *S*
 14 cetera *P* uerus] bonus *S* 15 indigit *S* ne haec *A* sagra-
 mentorum *S* 16 commutatio *om. S* assumta *P* 17 predicta *S*
 profeticis *PA* adque *S* 18 uitulo hircus *S* 20 offeri *V* 21 sagra-
 mentis *S* 22 annuntiari *P* 23 de numerorum *S* 24 gentiles *S*
 25 storiae *S*

Ut multis innotesceret modis ueritas, dum usquequaque prolata etiam per infideles adnuntiatur, et ut hoc ex gentibus prophetante signum hoc esset gentibus creditoris. nam et Helii in Iob libro de futuris haut dubie multa praedixit, et Caiphias de domino ac saluatore nostro in euangelio prophetauit.

DE DEUTERONOMIO.

XXXXI. Cum in Deuteronomio septuaginta tantum animae cum Iacob Aegyptum scribantur ingressae, quo modo postea in actibus apostolorum introisse Aegyptum quinque et septuaginta animas refertur?

XXXXII. Constat quidem eo tempore quo Iacob ingressus est Aegyptum cum Ioseph filiisque eius Ephraim et Manasse septuaginta animas tantum fuisse; ibi uero ubi septuaginta quinque animarum numerus refertur, quasi per anticipationem etiam filios nepotesque Ephraim et Manasse numerandos putauit quos postea in Aegypto natos diuinae relatio lectionis ostendit.

XXXXIII. Quid respondendum Iudaeis obicientibus testimonium illud: maledictus omnis qui pendet in ligno?

Maledictum esse hominem qui in ligno pendeat, sed noxium non innocentem. neque enim innocentiae potest esse maledictum poena peccati. et enim si Mardocheus praeparato ligno adpensus, sententiam regiae crudelitatis explesset, num-

4 (Iob. 32, 6) 5 (Ioh. 11, 49) 8 (Deut. 10, 22) 10 (Act. 7, 14)
20 Deut. 21, 23. 23 (Esther 7, 9)

1 innotesceret *S* innotisceret ^{modis} ueritas *P* 2 prolata *S* 3 profetante *S* prophetante—gentibus *om. A* credeturis *P* nam et *desunt in P lacunoso* 4 heliud *S* aut *P* et] hau *P* 5 caifas *PAV* hac *S* profetauit *P* 8 *XLI. interrog. et resp. desunt in S* 9 quo modo esse *V* 11 animae *AV* 13 cum *om. AV* ephraim *V* ephraim *PA* 15 anticipationem *P* 16 nepotestque *V* ephraim *PAV* 17 postea *P* 20 pependit *S* 21 maledictum—ligno *om. V* 22 innoxium *S* pot ^{est} *P* 23 poene *S* senim *S* mardocheus *PA* mardoceus *S* 24 suspensus *S* explesset] expraesit *S*

quid eum ii nunc dignum hac maledictione iudicarent? aut Macchabaei atque alii quos scriptura morte simili indignissime testatur adflictos numquid apud eos pro maledictis habentur? quapropter saluator noster a morte redempturus hominem
 5 ita crucem non refugit ut mortem. igitur in minoribus non calumnientur, cum pro patientia domini nos etiam in maioribus gloriemur. nec mirum, si dicatur patibulum subisse, quem nos etiam ad inferna descendisse fateamur, qui cum proprium ipse peccatum non habuerit, suscepit tamen mortem de peccati
 10 maledictione uenientem. atque idcirco pependit in ligno, ut nos delicto quod in ligno fuerat perditionis admissum ligno adpensus absolueret.

DE IOB.

I. In Iob qualiter accipiendum est, quod scriptura commemorat, Aurum Ophir?
 15

Regio est Ophir in Indiam tendens itaque aurum huius indicat regionis. alii aurum Ophaz ualde pretiosum esse confirmant quod obryzon apud Latinos appellatur.

II. Quid sibi uult, quod illic auctorum saecularium consuetudine legimus Pleiadas, Oriona uel Arcturum?
 20

Non quod his apud Hebraeos nominibus censeantur, sed ut apud nos horum siderum significantia posset esse manifestior, ita haec translator appellare uoluit, ut usus gentilitatis inuenerat. illud quoque generaliter obseruandum est, quod
 25 etiam apostoli uel apostolici uiri in epistulis suis scribentes

2 (II Mach. 7) 10 (Gal. 3, 13) 14 (Iob. 28, 15) 20 (Iob. 9, 9)

1 hii *SPAV* 2 macchabaei *SP* atque] aut *V* indignissimae *S* adflictus *S* adflictos *P* sed o ex u a m. 2 corr. 3 apud *S* 4 rem-
 turus *P* 6 patienti *V* 7 glorimur *P* 8 infernum *S* descendisse—
 proprium *om. S* 9 ipse] in se *A* haberet *S* morte *S* 10 adque *SV*
 11 nos *om. S* 12 absoluerit *S* 13 *incip. (sic) de libro iob S* 14 *I in-*
 populos *p. 82 l. 2 om S* 15 ofir *PAV et uers. sequ.* 17 afaz *PAV*
 praetiosum *P* 18 obrizon *AV* 19 uult illud *AV* 20 ple. i. a. d. a. s
 (sic) *P* 21 censeatur *V* 23 husus *V* 25 uel apostolici—suis
om. V

ad populos abutuntur interdum his testimoniis quae uidebantur diuulgata per populos.

III. In eodem libro quid est, quod de dracone illo scribitur: Omnes naues si conueniant, non sustinent corium caudae eius? 5

Naues ecclesias dicit quae tentationibus tribulationibusque uexatae uix antichristum in mundi fine tolerabunt. recte autem draconis illius diaboli caudam antichristum appellat a quo persecutio ueniet extrema.

DE REGUM. 10

I. Quid est, quod Saulem dominus postea reprobat regem quem prius in regnum legendum putauit?

Quia deus suum illud iustum incorruptumque iudicium ex aequitate depromit, non ex praescientia elegit; quempiam, cum meretur, reprobat, cum electione indignus efficitur. 15
ceterum nequaquam conuenire sacrosanctae ueritati iustitiaeque eius uidebatur, ut peccatum offensa praecederet.

II. Quo modo accipiendum est, quod in scripturis paenitere dominus saepe memoratur, sicut etiam de Saule cum dicit: paenitet me, quod constituerim Saul regem? 20

Paenitentia domini dicitur rerum ab eo constitutarum mutatio quae pro rerum uicissitudine uel pro recti dispositione succedit. necesse est enim, ut diuinae dispositiones, quo manifestiores audientibus fiant, per significationes humanae mentis indicentur. 25

III. Legimus quod suffocabat Saul spiritus malus domini, quo modo domini, si malus?

1 (Tit. 1, 12) 4 Iob. 40, 26 11 (I. Reg. 13, 14) 12 (ib. 10, 1)
20 I. Reg. 15, 11 26 (I. Reg. 16, 23)

3 in eodem libro *om. S* 4 omnis *S* conueniat *S* 7 antechristum *S*
finem *S* 8 id est *ante* illius *uncis inclusum in P, extant in AV*
diabuli *PV* antechristum appellatam quo *S* 9 ex trama *S* 10 *titulus et I.* quid—erat *p. 83. l. 4 om. S* 12 quum *V* 15 mere-
retur *AV* 17 offensum *V* 20 saulem *V* 21 constitutarum *S* 22 dis-
positionis *V* 26 suffugabat *V*

Quia cuncta domino auctore prolata diuinae sunt subdita potestati; ergo et ipse diabolus, licet non qualis nunc est, sed bonus a domino quondam creatus et deo semper pro omnipotentis ditone subiectus domini erat.

5 IIII. Quid est, quod cum aliquanta hic dominus uindicet, non uindicat omnia?

Uindicat aliquanta, ut intellegatur humanarum rerum agere curam; non uindicat omnia, ut agnoscat^{ur} terribile cunctis adhuc futurum esse iudicium.

10 V. Umbram Samuelis Pythonissa quem ad modum potuit euocare?

Aut falsam tunc umbram uidentibus diabolus ostendit, aut si fuit uera, tantum ei licuisse credendum est, quantum domino permittente concessum est, nec mirum pro quibusdam
15 reconditis arcanisque causis uel pro manifestatione probationum diabolo ista permitti, cum et saluatorem constituerit in pinna templi et Iob petierit acceperitque tentandum.

VI. Cum factum non sit, quo modo oranti Ezechiae quindecim anni quasi ad praefinitum uitae tempus adduntur?

20 Quia utique urgebatur Ezechias extremis non fati decreto sed dei euocatione atque iudicio, in tantum autem uitae anni prius non fuerant constituti, ut per supplicationem intellegantur adiecti.

DE PROPHETIS.

I. Quo modo accipiendum est, quod Michaeas propheta ait:
25 ecce dominus exit de loco sancto suo et descendit et incedit super excelsa terrae.

10 (I. Reg. 28, 14) 17 (Matth. 4, 5 Iob. 1, 11) 18 (IV. Reg. 20, 6)
25 Mich. 1, 3

2 potest^{ta} P 4 omnipotes *syllaba sequens legi non potest* P
dictione V 5 aliquanti S uindicet non uindicet S 7 aliqua S
8 et quod non S agnoscatur S terribilis P 10 umbram—ten-
tandum om. S samulis P pytonissa AV quem ammodum P
13 credum^{den} P 16 diabulo P 19 suae uitae S 21 adque — autem]
enim S 22 fuerat S supplicationem S 24 quomodo—conpunctionem
p. 87 l. 17 om. S 24 michea PV 25 suo om. AV 26 incenetit (?) P

Descendere dominus dicitur, quando habere curam fragilitatis humanae euidenter indiciis dignantissimae pietatis ostenditur. sic et angeli per illam Iacob scalam ascendentes descendentesque terrenorum uisitacionem non ruinam descendentium indicant angelorum. sic et excelsiores iustitia uiri 5 descendere putantur, si quando condescendunt inferioribus sanctae caritatis instinctu.

DE ESAIA.

I. Quid intellegendum est in cantico Esaiiae prophetae, cum dicit: cantabo dilecto meo canticum patruelis mei 10 uineae suae, uinea facta est dilecto meo in cornu filio olei?

Alii hoc canticum a spiritu sancto cantari putant, alii a propheta qui aequo sancto spiritu uacuus non erat. cantat autem in planctum uineae suae, quae est domus Israhel. 15 dilectus autem Iesus Christus est. ipsi enim dictum est: tu es filius meus dilectus, ipsum et patruelem appellat, quod ex eadem sit stirpe progenitus; haec ergo uinea ipsi plantata est in cornu, quod est in sublimitate atque uirtute, qui dilectus et filius est olei, quia unctus sit, unde et Christus 20 uocatur, uel quia omni mundo tamquam splendidum lumen inluxerit. in hoc cantico uiam iustitiam appellat et spinas iniquitatem.

II. In Esaiiae uisione cum uidit dominum sedentem super solium, qui intellectus est de eo, quod ait: Seraphin 25 stabant super illud, sex alae uni et sex alae alteri. duabus uelabat faciem eius et duabus uelabat pedes eius et duabus uolabat et clamabat alter ad alterum

3 (Gen. 28, 12) 10 Es. 5, 1 16 Hebr. 1, 5 = Ps. 2, 7
25 Es. 6, 2—3

1 descendere *P* 2 dignantissime *P* 3 et *om. V* 7 instintu *P*
11 uinea esaiie *V* 14 a *om. AV* 22 iustitiae *V* 25 serafin *P*
serafim *AV*

et dicebat: sanctus, sanctus, sanctus dominus exercituum?

In hac uisione Iohannes euangelista dominum Iesum Christum ab Esaia uisum esse testatur dicens: haec dixit Esaias, quando uidit gloriam eius, et locutus de eo. primum ergo hic quaeritur, quo modo seraphin circa domini thronum stantes pariter et uolare dicantur. bene hoc sermone mystico propheta depromit, quia deo adstare idem est quod uolare et in sublime exaltare; sedebit, qui festinat obtutibus apparere diuinis. quod uero seraphin alis suis faciem operire indicantur, hoc idcirco, quia neque hominum quisquam neque ulla creatura diuinae maiestatis lumen contemplari, ut est, potest. faciem ergo et pedes uelant, eo quod nobis et ante mundum praeterita et post mundum futura celentur. alae quoque seraphin indicant diuini ministerii uelocitatem; quae ideo singulis senae sunt, quia ea tantum in mundo quae sex diebus sunt facta conspicimus. quod uero alter ad alterum clamant et dicunt: sanctus, sanctus, sanctus dominus exercituum, unam ostendunt diuinitatem in mysterio trinitatis.

III. Quid respondemus eis qui dicunt nobis: quid fecerunt Iudaei, si credere non potuerunt? quia necesse fuit, ut sermo Esaias prophetae impleretur dicentis: excaecauit oculos eorum et indurauit eorum cor, ut non uideant oculis et intellegant corde et conuertantur, et sanem illos.

Propheta hoc praedixit, quia deus hoc futurum esse praesciuit. neque enim potest ad peccatum conpellere deus cui non potest placere peccatum. in his ergo non praedestinatio diuina intellegenda est sed praescientia. de hoc in euangelio scribitur: propterea non poterant credere, quia iterum

4 Ioh. 12, 41 22 Es. 6, 10 29 Ioh. 12, 29 squ.

3 iohannis P 6 seraphin PAV 8 astare PAV 9 exultare A
 sedebet PV optutibus P 10 seraphin PAV 13 ea V mundum futura
 celentur (sic) P 14 seraphin PAV 15 mysterii AV 17 clamant n
 erasum in P sed sequitur dicunt 20 respondebimus AV 22 excaecauit A
 24 sane P 25 pres//ciuit P 27 praedestinatio AV

dicit Esaias: excaecavit oculos eorum et induravit cor eorum et reliqua. non poterant credere ita dicitur, sicut et nos saepe aliqua dicimur non posse, quia nolumus. et de Pharaone scribitur: in hoc ipsum excitaui te, ut ostendam in te uirtutem meam. neque enim dixit, in hoc 5 te feci, ut talis esses, sed in hoc te elegi et suscitaui, cum iam te talem ipse fecisses; ergo et hic excaecati eorum oculi et induratum cor esse dicitur, quia iam se ipsi hac caecitate dignos effecerant. excaecat autem et indurat dominus peccatorem deserendo et non adiuuando. si cui autem sensus hic 10 profundissimae quaestionis minus fecerit, contremiscat mecum et dicat: iudicia domini abyssus multa, quia iudicia dei semper iusta sunt sed frequenter occulta.

III. Quid est illud, quod scribitur: sicut sponso inposuit mihi mitram et sicut sponsam ornauit me ornamento? 15 quo modo idem sponsus et sponsa?

A capite ad corpus transitum fecit: caput enim Christus est, corpus ecclesia, sed tamen utrumque esse constat in Christo. notanda uero et tenenda regula haec, quae in prophetis frequenter incurrit generans ignorantibus obscuritatem, 20 cum aut de capite ad corpus aut de corpore ad caput se prophetiae ordo conuertit.

V. Caelum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum, quo modo hoc intellegi potest, cum utique deum incorporeum esse credamus? 25

Secundum consuetudinem elocutionis nostrae uidetur habitum designare regnantis, ut intellegatur deus uel habitare caelestia uel subiecta habere terrena.

4 Ex. 9, 16 12 Ps. 35. 7 14 Es. 61, 10 17 Eph. 5, 23
23 Es. 66, 1

3 dicimus V 4 faraone PAV 6 tales esse P 7 excaecati P
8 ipse V 9 efferunt P 11 profundissime P contremiscat P
15 mihi om. AV 23 tronus V 24 intellegendum est V 26 nostre P

DE EZECHIELE.

I. Qua causa scribitur: in illa die magna tribulationis nemo liberabitur nisi Noe Daniel et Iob, cum utique, quando ista Ezechiel propheta dicebat, solus forsitan Daniel in corpore
 5 fuerit duobus aliis iam tunc in pace dormientibus uel carnis nexibus absolutis?

In his tribus sanctis tria hominum genera significari uidentur quae liberanda in die illa tribulationis a periculis promittuntur; in Noe enim gubernatores ecclesiae praefiguntur, in Daniele
 10 sancti continentiamque sectantes, in Iob coniugati et iustitiam diligentes.

II. Quid significat illud, quod dicitur in propheta: auferam cor lapideum de carne uestra et dabo uobis cor car-
 neum.

15 Durum cor et inoboediens lapidei testificatione demonstrat, carnei uero significatione cor molle ostendit ac docile et quod insinuatam possit recipere conpunctionem.

DE PARALIPOMENON.

I. Quid est, quod scribitur in Paralipomenon: quae habi-
 20 tabat in Hierusalem in secunda?

In secunda, id est, parte. Ezechias enim secundum Hierusalem murum fecit filiusque eius Manasses tertium; habitabat ergo haec de qua scribitur in secunda parte ciuitatis.

II. Arcam domini in qua erant duae tabulae testamenti
 25 quo ablatam esse credendum est?

Legimus in Paralipomenon Iosiam regem Iuda, cum Hierusale faceret pascha domino, ad leuitas ita locutum esse: ponite arcam in sanctuario templi, quod aedificauit

3 (Ez. 14, 14) 12 Ez. 11, 19; 36, 26 19 IV. Reg. 22, 14 28 II Par. 35, 3

2 die illa AV 3 iste zechiel V 4 daniel AV 5 duos V
 9 daniel AV 13 caneum V 15 demonstrat—significatione om. AV
 16 cordis PAV 19 quid—ciuitatis om. S est om. V 21 id est
 in secunda parte AV in hierusalem sed in erasum P ierusalem A
 24 arca S erat S 25 esse om. S 26 in hierusalem S 27 faceret]
 aceret S 28 arca AV

Salamon filius Dauid rex Israhel; nequaquam enim eam ultra portabitis. hoc loco ita intellegere quidam uolunt, quod Iosias futuram praeuidentis captiuitatem arcam domini in certum tamen quo tunc loco curarit abscondi.

III. Quid inter holocaustum et hostiam interest? 5

Quod hostiae partem sacerdotes edebant, holocaustum uero erat hostia integra atque perfecta, quia tota in oblatione sacrificii igni dabatur. hostiae quoque pacificae appellabantur, quibus uesci populus solebat.

DE PSALMORUM LIBRO. 10

I. Cum primus psalmus primis illis uersiculis impium peccatorem hereticumque discreuerit, quid sibi uult illa sub ipso psalmi fine conclusio in qua ait: ideo non resurgent impii in iudicio.

Psalmi huius initium de discretionem meriti et finis de discretionem iudicii in quo ostendit, quod homo absque dubio omnis resurgat, id est, iustus, ut iudicet, peccator ut iudicetur, impius ut puniatur. neque enim tunc iudicabitur iam iudicatus, secundum quod scriptum est: quia autem non credit, iam iudicatus est. 20

II. Cum passio in deum non cadat, quid est, quod saepe in scripturis ira dei et furor dicitur?

Scripturae consuetudo est, ut ira pro ultione ponatur. est enim ira secundum hominem, uindicta secundum deum et furor secundum animum patientis, non secundum iustitiam 25

13 Ps. 1, 5 19 Ioh. 3, 18 22 (Ps. 68, 25)

1 salomon (*sic semper*) AV israhel S 2 potabetis S 3 archam SV 4 quod hunc locum curaret abscondit S curare V
5 quid—solebat om. S 10 *incipit in psalmo* S 12 hereticumque S
13 ipsi psalmi finem S ipsa V quait (*corr. m. 2*) P post resurgunt sequuntur in S: neque peccatores in consilio iustorum 15 meritis est et fines S meriti est et V de om. AV 18 iudicabitur] iudicatur S iudicatus est S 21 cum—decernit p. 88 l. 3 om. S

iudicantis. hic et illud est, quod ponitur in propheta: dominus creans mala. mala ergo sunt iuxta affectum eius qui sustinet, non iuxta aequitatem eius qui decernit.

III. Quid sibi uult illud, quod frequenter psalmorum titulis
5 inscribitur, in finem psalmus Dauid?

Quod psalmi in finem mundi bonorum repromissionem respiciant, uel quod ea quae Iudaei obtinere se posse in principio crediderunt, nos consequamur in Christo quem uenisse confitebimur in fine.

10 IIII. Quo modo intellegendum est, quod scribitur: eloquia domini eloquia casta, argentum igni examinatum, probatum terrae purgatum septuplum?

Casta dicuntur eloquia domini ideo, quod nullo sint adulterata mendacio et ad uicem argenti quod examinatur igne
15 septemplici spiritus igne mudentur.

V. Non congregabo, inquit, conuenticula eorum de sanguinibus, cum utique de sanguine magis latinum sonasset, quam ob causam de sanguinibus contra regulam latinitatis inscribitur?

20 In Graeco αἱμάτων legitur, id est plurali numero sanguinem significans; cuius proprietatis fidem etiam in latinum plurali numero translator expressit.

VI. Cum in psalmo scriptum sit: non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, quo modo iterum in alio psalmo
25 scribitur: quae utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem?

1 Es. 45, 7 5 (Ps. 4, 5, 6) 10 ib. 11, 7 16 ib. 15, 4
23 ib. 15, 10 25 ib. 29, 10

1 iudicatis P et illud P 2 creans// P iuxta P adfectum
—iuxta om. AV 4 titulus AV 5 inscriuitur S 6 fine S re-
missione SAV 7 quae] quod S optinere P obtinere S se om. AV
8 crederunt P 9 confitemur SAV finem SAV 10 V quo—ex-
pressit om. S 11 igne V 12 probatum om. PAV exhibent edd.
14 igni AV 15 igni AV 16 inquit V 20 ematon P et maton V
22 expressit P 23 psalmum S 24 psalmo in margine scriptum P
25 discendo SPV

Descendere in corruptionem saluator prophetae uoce pronuntiat, dum clauorum adfigentium inruptione penetratur. rursus non dedit dominus sanctum suum uidere corruptionem, quia corruptionem carnis Christus celeri resurrectione praeuenit.

VII. Quid est, quod dicit propheta de inimicis suis: adipe^s suum concluderunt?

Adeps concluditur impiorum, cum inpinguati sensu et incrassati iniquitate recedunt uel a iustitia uel a praeceptis dei, et idcirco dicit alio loco: egredietur ex adipe iniquitas eorum. manna uero, id est, caelestis cibus tenuis¹⁰ est et eorum aptus alimoniae qui subtilitate sensuum uigent.

VIII. Quid sentiendum est de hoc, quod scribitur: de absconditis tuis adimpletus est uenter eorum, saturati sunt porcina et reliquerunt quae superfuerant paruulis suis?¹⁵

Supra petiit, ut Iudaei a paucis diuiderentur, id est, a iustis: quia multi uocati, pauci autem electi. nunc autem hos ipsos prius absconditis diuinae legis instructos porcina sua, id est, dogmatum postea inmunditia saturatos, dum negant Christum, eandem impietatem dicit etiam ad²⁰ suos posteros transmisisse.

VIII. Qualiter intellegendum est: dies diei eructat uerbum et nox nocti indicat scientiam?

Dies diei eructat uerbum, dum apostoli credentibus adnuntiant saluatorem. nox nocti indicat scientiam, dum Iudas²⁵ Iudaeis doctrinam prauis sensus infundit aut certe dies diei

5 Ps. 16, 10 9 ib. 72, 7 12 ib. 16, 14 17 Matth. 20, 16
22 Ps. 18, 3

1 descendere *PS* prophete uocem praenuntiat *S* 2 non rursus *AV* 3 corruptionis carnis *S* 4 corruptionis *S* 5 *VII* quid—propagatur *p.* 91. l. 3 *om. S* quo^a *P* 8 recedunt—dicit *om. V*
11 alimone *V* 13 est *om. V* 14 paruolis *P* 16 deiderentur *P*
18 his *A* instructus *AV* 19 saratos^{tu} *P* saturatus *V* 22 accipiendum *V* 24 eructuat *AV* 26 infudit *P*

eructat uerbum et nox nocti indicat scientiam, dum omni utique die et nocte adnuntiatione fidelium uerbum et scientia propagatur.

X. Uirga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt; quae hic intellegenda discretio est?

In uirga correptio declaratur, in baculo consolatio.

XI. Cum animalia non absque sensu sint, quo modo in psalmo dicitur: nolite fieri sicut equus et mulus in quibus non est intellectus?

Quia in animalibus sensus est, in hominibus intellectus.

XII. Cum de iumentis sicut de bubus cura non sit deo, quo modo psalmus ait: et iumenta saluabis, domine?

Homines appellauit rationis capaces iumenta rationis expertes; saluandos uero confirmat illos per praesentem conuersionem, hos per futuram conuersionem.

XIII. Qualiter accipiendum est, quod scribitur: remitte mihi, ut refrigerer, priusquam abeam, et amplius non ero?

Sensus hic de superioribus uersibus manifestatur. supra enim dixerat: quia aduena ego sum apud te et peregrinus sicut omnes patres mei, remitte mihi, ut refrigerer, priusquam abeam, et amplius non ero, subauditur illud, quod superius dixit, peregrinus; ceterum manifestum est, quod erit, qui se supra peregrinum appellando patriam in qua futurus sit habere declarat.

XIII. Quid indicat illud, quod legitur in psalmo: in capite libri scriptum est de me?

4 Ps. 22, 4 8 ib. 31, 9 10 (I Cor. 9, 9) 11 Ps. 35, 7 15 ib. 38, 14
19 ib. 38, 13 25 ib. 39, 8

1 dum *supra lin.* P 3 progatur V 4 consolatae S 5 intellegendum S 7 XI cum—declarat om. S 12 homines et AV capaces—rationis om. A 14 futura^m P hos—conuersionem om. AV 18 super^{on}ibus P 19 quia—mei om. PAV exhibent *codd. det. et edd.* 21 habeam P amplius non ero amplius $\eta\eta\eta$ $\epsilon\eta\epsilon$ P 25 iudicat S

Ex persona hoc dicitur saluatoris de quo scribitur: in principio creauit deus caelum et terram, id est, in filio, aut certe illud: in principio erat uerbum et uerbum erat apud deum et deus erat uerbum.

XV. Abyssus abyssum inuocat, inquit, in uoce cataractarum tuarum; quo modo istud intellegendum est? 5

Non inmerito abyssus appellatur diuinarum scripturarum profundum et ideo in uoce cataractarum abyssus abyssum inuocat, cum uetus testamentum nouum adnuntiat uel nouum testamentum uetus in testimonium uocat in uocibus prophetarum. 10

XVI. Quid intellegendum est ex hoc, quod scribitur: pro patribus tuis nati sunt tibi filii?

Id est, quod temporum successione sint redditi pro prophetis apostoli. 15

XVII. Frater non redimit, redimet homo; quid de hoc loco sentiendum est?

Quod non redemerit Moses, redemerit Christus.

XVIII. Quo modo accipiendum est illud, quod Dauid clamat ad dominum dicens: tibi soli peccaui? 20

Soli peccatur deo, quia utique ipse solus sit absque peccato; ita iustificatus uincit etiam, dum iudicatur, id est, uel Christus in passione, uel secundum illud, quod in propheta dicit: et uenite, iudicemur, dicit dominus.

XVIII. Uiri, inquit, sanguinum et dolosi non dimidiabunt dies suos; quid hic sentiendum est? 25

1 Gen. 1, 1 3 Ioh. 1, 1 5 Ps. 41, 8 12 ib. 44, 17 16 ib. 48, 8
20 ib. 50, 6 24 Es. 1, 18 25 Ps. 54, 24

3 et uerbum *supra l. S m. 2.* 5 habissus habissum *S* inquit *S*
in] a *S* cataractarum *S* 6 estut *S* 7 habissus *S* 8 cataractarum
tuarum *S* 9 ue//tus *S* 10 in *ante* testimonium *om. S* inuocat *S* 13 filii *S*
14 patriarchis uel prophetis *S et edd.* 15 apostoli uel euangelistae *S*
et edd. 16 redemit (*bis*) *SAV* quid—est *om. AV* 18 redemerit]
redemit *S* moyses *S* 19 *XVIII* quo—adimplere *p. 93 l. 26 om. S*
20 peccatur *V* 22 et ita *AV* 25 dimidiant *P*

Non dimidiant dies suos hi qui innatura morte rapiuntur. hac ratione etiam illud intellegere possumus: ne rapias me in dimidio dierum meorum. et aliter: non dimidiant dies suos qui ad dei satisfactionem non conferunt uel uitae
3 suae partem.

XX. Quid interior sensus eloquitur de hoc, quod scribitur: priusquam producant spinae uestrae rhamnum?

Id est, priusquam se peccata uestra consumment.

XXI. Iustus quo modo lauat manus suas in sanguine
10 peccatoris?

Cum tribuitur uindicta de impiis non hoc procurantibus sanctis; et post delicta atque exitum peccatorum iustorum clarius uita atque opera splendent.

XXII. Quo modo accipiendum est illud, quod in psalmo
15 legitur: non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem?

Non tam maledicentis animo istud dicitur quam correctionem emendationemque peccantium desiderantis, id est, ut in praesenti potius uita correpti non abutantur diuina patientia
20 usque ad futuram poenarum acerbitatem.

XXIII. Semel locutus est deus, duo haec audiui; quid hic intellegendum est?

Semel hic non ad numerum referendum est sed ad firmitatem. quae autem sunt illa duo, quae domino adiacent? et posse omnia et uelle misereri. et aliter: semel locutus est
25 deus, id est, in lege; nam in euangelio non alia praecipit: quia non ueni legem soluere sed adimplere?

XXIII. Quid est, quod scribitur: transiuimus per ignem et aquam, et induxisti nos in refrigerium?

2 Ps. 101, 25 7 ib. 57, 10 9 (ib. 57, 11) 15 ib. 58, 6
21 ib. 61, 12 26 Math. 5, 17 27 Ps. 65, 12

3 meorum *om. V* 7 ramnum *PAV* 8 se *om. P si AV* 11 hoc// *P*
12 adque *AV* 17 maledicentes *AV* 19 potentia *V* 20 accerbitate *V*
23 quod *PAV* adiacet *PAV* 24 post se *V* 26 quia] quam *V*
adimpleret *AV* 27 quid—scribitur] quid interior sensus eloquitur de hoc quod scribitur transibimus *S*

igne et aqua persecutiones indicat atque martyrium. aliqui hic aquam baptismum intellegendum putant et ignem spiritum sanctum qui infusus peccata tamquam ignis exurat; et hinc est, quod scribitur: dominus deus uester ignis urens est.

XXV. Quid dicit illud, quod legitur: iter facite ei qui ascendit super occasum, dominus nomen est illi? 5

Uiam bonorum actuum praeparate illi qui supergressus est occasum morte deuicta.

XXVI. Pluuiam, inquit, uoluntariam segregabis, deus, hereditati tuae et infirmata est, tu uero perfecisti 10 eam, animalia tua habitabunt in ea; quis huius loci sensus est?

Pluuiam hic secundum litteram manna secundum anagogen mandata intellegenda sunt; quae mandata uel lex, licet infirmata uideatur transgressionibus Iudaeorum, gratia tamen euangelii 15 ostenditur esse completa, in qua nunc animalia, id est, gentes habitant atque consistunt.

XXVII. Quae intelligentia est in hoc, quod legimus: si dormiatis inter medios cleros, pennae columbae deargentatae et posteriora dorsi eius in specie auri? 20

In hoc loco de apostolis optat propheta, ut usque ad transitum perseuerent credentes in testamentis duobus; in columba autem spiritus sanctus, in posterioribus occultior intellectus, in argento splendens historia scripturarum, in auro interior uel pretiosior sensus ostenditur. 25

4 Deut. 4, 24 5 Ps. 67, 5 9 ib. 67, 10 18 ib. 67, 14

1 adque SAV materium S 3 in margine in S post exurat a. m. 1. unciis inclusa leguntur: de igne et aqua 5 dicitur S 6 ascendit S illi] ei S 7 praeparat//e P praeparare S 8 occasum id est dominus iesus christus S d//uita P 9 inquit SPAV segregans S 10 hereditatis AV et] etenim S 11 eam] ea S 13 pluuiam S mannam AV anagogen mandata om. S hoc loco spatium literis uacuum est 14 uel lex om S 15 transgressoribus S euangelio V 17 habitant atque consistunt om V 19 pinnae S 20 deargentate S speciae S 21 apostolos S ut om. S 22 credentis P 23 sancti S 24 intellectus S sthoris S 25 praetiosior SAV

XXVIII. Dixit dominus: ex Basan conuertam, conuertam in profundum maris, ut intinguatur pes tuus in sanguine, lingua canum tuorum ex inimicis, ab ipso; quid hic sequimur?

5 Basan in latino confusio sonat. ergo dominus nosmet de confusione conuertit quae est in cruce eius, in qua cruce sanguine pedem suum tinxit clamantibus Iudaeis, ut crucifigeretur, instinctu inimicorum, id est, daemonum; ab ipso autem saluatore hoc totum uenit, quia omnia haec propria
10 uoluntate sustinuit.

XXVIII. Quos illos accipiemus principes Zabulon uel principes Nephtalim?

Petrum apostolum uel Andream qui ex iisdem tribubus sunt uocati sicut et supra Benjamin nomine apostolum
15 Paulum oportet intellegi.

XXX. Quid indicat, quod legitur: posuerunt signa sua, signa et non cognorunt sicut in exitu super summum.

Quod Babylionii uictoria insolentes effecti ita exposuerint signa in dei templo, sicut constitui in tropaeum solent super
20 fornices introitusque portarum.

XXI. Quid est, quod scribitur: deus autem rex noster ante saecula operatus est salutem in medio terrae?

Iudaeam dixit in qua Christus liberauit per crucem mundum, quam aliqui umbilicum terrae appellandum arbitrantur.
25 et aliter: operatus est salutem in medio terrae, id est, in utero uirginali.

XXXII. Quid est, quod legimus: quia calix in manu

1 Ps. 67, 23 sq. 11 (ib. 67, 28) 16 ib. 78, 5 21 ib. 73, 12
27 ib. 74, 9

1 dixit—sustinuit *om. S* 3 tuarum *V* 5 confusione sonat ergo dominus nosmet de confusione conuertit *supr. l. P* 11 accipimus *S*
12 neptalim *PAV* neptilim *S* 13 hisdem *SPA* tribus *S* 14 nomen *S*
15 oportit *S* 16 XXX quid—portarum *om. S* 17 exitus *V*
18 babillonii *P* 19 tropeum *PAV* 22 secula *S* 23 iudaeam *S*
iudea *P* 26 uirginali *P* 27 quod *supra lin. P*

domini uini meri plenus est mixto et inclinavit ex hoc in hoc; uerumtamen faex eius non est exinanita?

Calix domini mixtus misericordia et iudicio; inclinatur ex hoc in illud, cum de misericordia in iudicium diuina seueritate transitur; faex autem eius ideo non exinanitur, quia adhuc 5 ultimum iudicii reseruatur.

XXXIII. Quae significantia est, quod scribitur: et reliquae cogitationes diem festum agent tibi?

Pulchre hinc ostenditur, quod deus puritate mentis uelut quadam festiuitate laetatur. 10

XXXIII. Uox, inquit, tonitruum in rota; quid hic sentendum est?

Rotam hinc ipsum dixit orbem terrae, eo quod intra eiusdem orbis rotam circumferant tonitrua mugitum.

XXXV. Quid intellegendum est de hoc, quod scribitur: 15 et percussit inimicos suos in posteriora?

Secundum literam ulcerum illorum fit commemoratio quibus sunt allophyli in posteriora percussi; secundum interiorem uero sensum percutiuntur inimici dei in posteriora, cum domino iudicio puniuntur extremo. 20

XXXVI. Quem significat dicens: exterminauit eam a per de silua et singularis ferus depastus est eam?

Aprum hic Uespasianum, ut quidam dicunt, uult intellegi qui Iudaeos bello uastauit; singularem ferum Titum Uespasiani filium qui Hierusalem oppugnatione consumpsit. 25

XXXVII. Legimus in psalmo: Israhel, si audias me, non erit in te deus recens; quo modo istud accipiemus?

Idola uel antichristum refutandum esse pronuntiat. Christus autem deus recens non erat, licet munde per carnem nostris

7 Ps. 75, 11 11 ib. 76, 19 16 Ps. 77, 66 21 ib. 79, 14
26 ib. 80, 9

2 exinanita S 3 mixtos S 4 diuinas S 7 XXXIII quae—homo
p. 97 l. 13 om. S reliquiae (reliquae A) cogitationum AV 8 agentibus AV
11 inquit PV 18 allofyli PAV 19 postero P 23 hic supra lin. P
28 antechristum P 29 deusdeus P

temporibus inluxerit. nam in principio erat apud deum deus uerbum, ipse creans hominem ad similitudinem dei, quique diuersis uicibus atque temporibus Abrahae uel patribus nostris semper adparuit.

5 XXXVIII. Qualiter hoc accipiendum est, quod psalmus ait: deus stetit in synagoga deorum?

Id est in congregatione sanctorum; dominus autem noster sanctos suos ut regni sui ita etiam nominis sui participatione donauit. unde et ad Mosen dicit: dedi te Pharaoni in
10 deum. compellantur ergo nomine dei, quia appellantur et filii dei. nec mirum pro illa ineffabili diuinae benignitatis indulgentia, si uoluerit ut homo appellaretur deus, cum deus appellatus sit homo.

15 XXXVIII. Quid hic sentiendum est: iustitia et pax osculatae sunt se?

Quod se lex et gratia coniunxerint per mediatorem dominum nostrum Iesum Christum, qui fecit utraque unum?

XXXX. Qualiter accipiendum est, quod legimus: diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob.

20 Quod dominus umbraculis synagogae ecclesiae munimenta praetulerit.

XXXXI. Mater Sion dicit: homo et homo factus est in ea, et ipse fundauit eam altissimus; quid hic sequimur?

Mater Sion, ut quidam uolunt, Maria significatur in qua
25 natus est homo Christus ipsius quoque matris creator. sciendum tamen melius et secundum Hebraeum uerius dici: numquid Sion dicit homo, et homo natus est in ea, et ipse fundauit eam altissimus? et est sensus hic: quis hoc hominum

1 Ioh. 1, 1, 2 Gen. 1, 26 6 Ps. 81, 1 9 Ex. 7, 1 14 Ps. 84, 11
17 Ephes. 2, 14 18 Ps. 86, 2 22 ib. 86, 5

3 quicumque V 5 hoc om. AV 6 sinagoga V d//eorum P
8 participatione (i *deletum*) P 9 faraoni AV 10 quia] qui AV
14 quid—est] quid hic sequitur S 16 gradia S coniuxerunt S
18 quod] ut AV 20 sinagogae AV munimen aptulerit V 22 dicit V
23 sequemur AV

nuntiare possit, sicut et illud: aut brachium domini cui reuelatum est? ergo hoc dicit: quod nullus hominum enuntiare possit, quia saluetur Sion in homine qui natus sit in ea. ipse autem homo altissimus qui fundauit eam. et notandum, quod etiam filius altissimus appelletur. 5

XXXXII. Quid intellegendum est, ubi scribitur: factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos liber?

Christus utique inter mortuos liber, quia absque peccato inter peccatores adparuit.

XXXXIII. Quae est terra illa obliuionis de qua dicitur: 10 numquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua et iustitia tua in terra obliuionis?

Rectissime apellatur obliuionis terra impiorum caro a domino derelicta. et aliter: terra obliuionis etiam in illo accipi potest quo dicitur: quoniam non est in morte qui 15 memor sit tui; in inferno autem quis confitebitur tibi?

XXXXIII. Quo modo iuentus aquilae renouatur secundum illud, quod legimus: renouabitur sicut aquilae iuentus tua?

Aquilae dicuntur ui nimiae senectae inplumes fieri et nido 20 relatae uicissim pullis suis ministrantibus pasci, donec deterso senii ueterno recipiant cum pennis usum uolandi. secundum anagogen autem iuentus nostra uel baptismo uel resurrectione renouatur.

XXXXV. Abyssus, inquit, sicut pallium amictus eius; 25 quid hic sequimur?

1 Es 53, 1 6 Ps. 87, 5—6 11 87, 13 15 ib. 6, 6 18 ib. 102, 5 25 ib. 103, 6

1 brachium AV 3 enuntiare scripsi, enumdare P ei nuntiare AV et edd. 6 quid hic AV scriptum est S factum S 8 utique] itaque AV liber om. AV quia] qui SAV pecto P 10 quae—tibi om. S 13 impiorum P 14 obliuionis P 17 renouabitur AV 18 aquile S 20 uim S inplume V 22 senio S recipiat S pinnis SP 23 anagogen S anagoge V baptismum S 24 renouabitur AV 25 XXXXV abyssus—esca p. 99 l. 21 om. S.

Non bene plerique arbitrantur abyssum hic amictum dei appellari, cum potius amictum terrae dici ipse superiorum uersuum ordo declaret, eo quod terra ipsa abysso quasi quodam pallio circumdata uel circumfusa uelutur.

5 XXXXVI. Quo modo stant super montes aquae, quia scriptum est: super montes stabunt aquae?

Utique cum aut plenae aquis nubes super montes dependent, aut cum in mari undae ad montium instar excitantur.

10 XXXXVII. Quid sentiendum est in hoc, quod legimus: draco iste quem formasti ad inludendum eis?

Draco iste diabolus est sed ante formatus a domino, quam in nomen diaboli uoluntariae nequitiae transiret instinctu. hunc propheta Esaias a paruulis describit inludi.

15 XXXXVIII. Qua ratione intellegendum est, quod scribitur: ferrum pertransiuit anima eius?

Christus hic manifestissime designatur, eo quod resurgendo adfigentium clauorum dolorem cruciatumque superauerit. potest hic ferrum et tribulatio durae necessitatis intellegi, quia animam dixit; aliquando tamen anima in scripturis etiam pro
20 praesenti uita appellatur, ut in euangelio: nonne anima plus est quam esca?

XXXXVIII. Quid inter psalmum et canticum interest?

Quod psalmus ex psalterio appellatur, at uero canticum ex uoce profertur, et quod canticum pro scientia, pro opere uero
25 psalmus accipitur; psalmus ergo ad actualem, id est, ad practicen, canticum uero ad contemplatiuam, id est, ad theoriam refertur.

L. Iurauit dominus nec paenitebit eum; quo modo iurat dominus?

6 Ps. 10 ib. 103, 26 15 ib. 104, 18 20 Math. 6, 25
28 Ps. 109, 4

1 dei—amictum *om. A* 7 aquae *V* 12 nomine *V* 16 manifestissim//e *P* 17 dodolorem (*prima syllaba erasa*) *P* 19 anima *om. V*
20 ut *om. A* 23 ad *S* 24 prophetatur *S* et—accipitur *om. S*
27 appellantur *S* 28 peneteuit *S* 29 iurauit *S*

Iurare domini est inmutabiliter promittere; recte igitur istud commutatio sermonis usurpat, eo quod promissio eius sacramenti optineat firmitatem.

LI. Quid indicat illud, quod scribitur: de torrente in uia bibit, propterea exaltauit caput? 5

Ad personam Christi ista referenda sunt, quia de torrente, id est, passione; in uia, id est, in saeculo bibit; propterea deus exaltans caput eius donauit illi nomen quod est super omne nomen.

LII. Quindecim psalmi illi quam ob causam cantico graduum 10 praenotantur?

Quindecim quondam gradibus, sicut ostendit historia, ascendebatur in templum, atque ideo hi psalmi quindecim cantici graduum inscriptione signantur, quod nos per quosdam profectus ad sublimia spiritalium rerum proejectione per- 15 ducant.

LIII. Sagittae, inquit, potentes acutae cum carbonibus desolatoriis; quae huius uersus intellegentia est?

Sagittae potentes sunt uerba domini quae caritate eius corda nostra configunt. carbones uero desolatorii sunt qui 20 peccata desolent secundum illum carbonem Esaiiae prophetae. qui ad labia eiusdem defertur, ut purget uitia quae contraxerat uel loquendo uel ob timorem tacendo.

LIIII. Quid sibi uult, quod scribitur: ecce non dormitabit neque dormiet qui custodit Israhel? 25

Dormire interdum in scripturis dominus dicitur, cum in nobis potius fides dormit et dormitantem infidelem relinquit

4 Ps. 109, 7 8 Phil. 2, 9 17 Ps. 119, 4 21 (Es. 6, 6)
24 ib. 120, 4

1 inmutauit *S* inmutabiliter (m. m. 2.) *P* 2 estat *S* 4 illut *P*
aliud *V* 5 bibit *P* 6 persona *S* torrente in uia *S* 7 de passione *S*
8 exaltauit *P* exaltauit *AV* 10 *LII* quindecim—soluuntur *p. 101 l. 18*
om. S canticum *AV* 13 adque *A* ideo *supra lin. P om. AV*
quindecim *P* 15 proejectionem *V* 24 dormitauit *AV* 25 israhel *AV*
27 relinquit *V*

nescit uero ille deesse quaerentibus se, non nouit dormire uigilantibus.

LV. Legimus in psalmo de Hierusale: Cuius participatio eius in id ipsum; quid hic sequemur?

5 Quod diuersae partes unam construant ciuitatem, uel diuersa membra unum domini corpus efficiant.

LVI. Quid sentiendum est de eo, ubi scribitur: Forsitam pertransisset anima nostra aquam inmensam?

10 Pro forsitam in Graeco scriptum est ἀρα, quod latine manifestius interpretamur: putas, ut sit sensus iste: putas, pertransisset anima nostra aquam inmensam, nisi dominus fuisset in nobis?

LVII. Quid significat, quod scribitur: conuerte, domine, captiuitatem nostram sicut torrens in austro?

15 Exultantis animae uox est ex uitiorum uinculis in libertatem conuersionemque redeuntis, qua postulat, ut ita diuinae miserationis aspiratione ex peccatorum captiuitate soluatur, sicut constricti glacie torrentes austri tepore soluuntur.

LVIII. Qualiter intellegendum est illud: ecce hereditas 20 domini filii, merces fructus uentris; sicut sagittae in manu potentis, ita filii excussorum?

De futuris se ibi loqui propheta significat qui post illam sessionem surgendi tempus declarat; id est, posteaquam dedit dilectis suis somnum, ostendit quae futura sit resurrectio illa 25 sanctorum, dum dicit: ecce hereditas domini filii, merces fructus uentris. ipsa itaque domini est hereditas in filiis quam pro mercede fructus uentris indeptus est, quia saluator fructus est uentris cuius utique merces est, ut ei gentes hereditas sint quas per fidem generat in filios. sagittae

3 Ps. 121, 3 7 ib. 123, 5 13 ib. 125, 4 19 ib. 126, 3 squ.

3 hierusalem V ierusalem A 4 sequimur AV 7 sciendum V scribitur] dicitur AV 8 inensum P 9 ara PAV 10 interpretatur AV 18 glacie torrentis V tempore AV 20 uentris] uestris V 27 de fructus A 28 uentis P ei supra lin. P 29 quas] quam AV

autem apostoli recte appellantur qui orbem terrae quasi uolatu peragrantes doctrina sua infidelium corda penetrarunt. quos filios excussorum, id est prophetarum, optime propheta designat. nam utique cum in prophetia sua excutiuntur prophetae, quid aliud in illis nisi inuenti apostoli manifestantur? ⁵ excussis itaque prophetis, quia apostoli generati sunt, recte appellantur filii excussorum.

LVIII. Quid est, quod legimus: sicut ablactatum super matre sua, ita retribues in anima mea?

Animae nostrae ablactatio est, cum ab ignorantiae infantia ¹⁰ ad perfectum cibum uitae consummatione sensus erigitur, igitur supra dixerat: si non humiliter sentiebam, id est, si non humilia et terrena cogitabam; sed exaltaui animam meam. hoc est: sed ad caelestia mente contendere, haec mihi fiat retributio, ut animam meam intellectus consummatio consequatur. ¹⁵

LX. Beatus, inquit, qui retribuet tibi, quod tu restituiisti nobis; quis hic intellegendus est?

Psalmus hic et de captiuitate Iudaeorum, cum in Babylonem ducti sunt, et de peccatoribus qui expulsi ab ecclesia confusione traduntur intellegi potest. hic ergo secundum ²⁰ historiam, ut quidam opinantur, significatur Cyrus rex qui hanc restitutionem subuersa Babylone restituit et usque ad paruulos eius illic omni internectione desaeuit. interiore uero sensu Babyloni uicem ille restituit qui eam captiuam ducit, quae se prius habuerat peccati lege captiuam, et exordia ²⁵ uitiorum ad petram quae est Christus elidit.

8 Ps. 130, 2 16 ib. 136, 8

ⁱⁿ
 5 uenti *P* 7 appellantur *V* 9 matrem suam *SAV* animam meam *S*
 10 nostre oblectatio *S* infantiam *S* cum ab ignorantiae—erigitur
bis in S. scripta sunt. 11 consumas *S* 12 igitur uocabulo incipit
 uoua interrogatio in *S* id est incipit resp. in *S* 14 mente] mitti *S*
 15 intellectus consumatio *S* 16 beatus—elidit *om. S* in-
 quid *P* resribuet *P* restituit *AV* quod] restitutionem quam *AV*
 17 intellectus *AV* 18 iudeorum *V* babylonem *AV* 20 confusione *V*
 22 babylone *AV* 23 internicione *PAV* desaeuit *A* deseuit *V*
 24 captiuum *PV* 26 qua *P*

LXI. Saepe in scripturis dicitur: confiteor tibi domine; qualiter hoc intellegendum est?

Non semper paenitentiam uidetur significare confessio, nam confitebor interdum ponitur pro laudabo uel pro gratias agam
5 uel pro glorificabo dominum.

LXII. Imperfectum meum, inquit, uiderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur; quae hic significantia est?

Oculi dei imperfectum nostrum uident, quia deus hominem
10 etiam priusquam formetur agnoscit; et aliter: imperfectum nostrum uident oculi dei, quia cogitationes nostras etiam antequam perficiantur, introspicit. in libro autem eius scribuntur omnes, quia omnes homines non absque eius uoluntate nascuntur, uel quia omnes uoluntates nostrae apud eum
15 plenissime describuntur. sequitur autem: die replebuntur, et nemo in eis. die, id est, Christo replebuntur ac praeter Christum nemo in eis erit, quia deo pleni ea quae dei non sunt recipere non possunt.

LXIII. Qui sunt pulli coruorum de quibus scribitur: et
20 pullis coruorum inuocantibus eum?

Fideles filios significat de infidelibus procreatos.

LXIII. Quid indicatur in hoc, quod legimus: ante faciem frigoris eius quis subsistit?

Tentationum per haec frigus ostenditur.

LXV. Qua ratione appellantur ancipites illi sanctorum gladii
de quibus scribitur: et gladii ancipites in manibus
eorum?

Gladii ancipites dicuntur, quod in iudicio corpus atque animam punire simul possunt. et aliter, quod puniant et

1 Ps. 138, 14 6 ib. 138, 16 19 ib. 146, 9 22 ib. 147, 17 26 ib. 149, 6

1 sepe *S* 3 uidentur *S* confessionem *S* nam *om. S* 6 imperfectum—possunt *om. S* inquit *om. AV* 10 formaretur *AV* 12 in libro—omnes *om. AV* 15 de *P* 21 fedeles filius (filios *correxit m. 2.*) *S* 22 quid—iudicabunt *p. 104 l. 4 om. S* 23 quibus *AV*
26 ancipes *P*

supplicio praesentis poenae et metu futurae. et hinc est illud, quod in eodem psalmo canitur: domino canticum nouum, quod qui mundi purgamenta creduntur de nationibus ac regibus iudicabunt.

DE PROUERBIIS SALAMONIS.

5

I. Ceruus amicitiae et pullus gratiarum fabuletur tecum; quid hic sequemur?

Ceruus amicitiae accipiendum hic quidam putant Christum totius dilectionis et caritatis magistrum, pullum gratiarum spiritum sanctum, qui sit omnium gratiarum, id est charis-
matum, distributor. admonemur ergo ex hoc, ut semper Christ
uel sancti spiritus solacia requiramus.

II. Quid est, quod scribitur: septies cadet iustus et resurgit?

In sermone utique aut in cogitatione cum labitur aut certe
intra septiformis spiritus gratiam, cum delinquit. quidam
propter septem dies per quos uitae humanae cursus reuoluitur
septies hic dictum esse confirmant, eo quod absque peccato
uitae ipsius cursus esse non possit.

DE ECCLESIASTE.

20

III. Quid est, quod in Ecclesiaste legimus: et florebit amygdalum et inpinguabitur locusta et dissipabitur capparitis, quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae?

Tradunt per haec humanorum membrorum fieri significantiam, nam in flore amygdali canos capillos, in inpinguatione locustae tumorem pedum, in dessipatione capparitis concupiscentiae

2 Ps. 149, 1 6 Prou. 5, 19 13 Prou. 24, 16 21 Eccle. 12, 5

1 future *P* 6 de sermone ceruorum et pullorum *pro inscriptione in S*
7 sequitur *S* 10 carismatum *SAV* 11 ammonemur *P* 12 solatia *AV*
13 quid—possit *om. S* cadit *AV* 14 resurget *AV* 16 septi-
formes *P* 22 amigdalum *PAV* dissipatur *P* 23 capparitis *AV*
26 amigdali *PAV*

frigus ostendit. quae cum seni in postremae aetatis tempus acciderint, tunc necesse est in terram, id est, quasi in aeternitatis suae domum redeat. bene tamen haec aeternitatis domus etiam illa in futurum terra accipitur de qua scriptum est: placebo domino in regione uiuorum.

DE CANTICO CANTICORUM.

III. Quid est illud, quod de ecclesia scribitur: fusca sum et speciosa filia Hierusalem? si fusca, quo modo speciosa?

10 Quia ante examinationem sui ecclesia pro diuersitate in se consistentium bipertita est, in sanctis speciosa est, in peccatoribus fusca, sicut et Hierusalem modo sanctam ciuitatem scriptura compellat modo peccatricem.

V. Nomen fratruelis quid sibi uult in canticis canticorum?

15 Ecclesia cuius nomine illic ad saluatorem ista dicuntur fratruelem uocat Christum qui sit filius synagogae; et quia ecclesiam synagogae sororem in sanctis nostri interdum sentire uoluerunt, idcirco secundum quandam scripturae elocutionem Christus ecclesiae fratruelis appellatur et sponsus.

20 DE QUAESTIONIBUS DIFFICILIORIBUS NOUI TESTAMENTI.

DE EUANGELIO MATTHAEI.

I. Quam ob causam in propheta euangelistae quattuor diuersa animalium specie designantur?

25 Matthaeus hominis optinet formam, quia a natiuitate hominis dicens: liber generationis Iesu Christi filii Dauid,

5 Ps. 114, 9 7 Cant. 1, 4 12 (Math. 4, 5) 13 (ib. 23, 37)
14 (ib. 1, 12) 23 (Ezech. 1, 5) 26 Matth. 1, 1

6 *inscriptio deest in S* 7 ecclesias scriuitur *S* 11 consistentium
bipertita *S* 13 scripturam memorat *S* 14 nomen—sponsus *om. S*
fruelis *P* 17 ^{rat} ecclesiam *P* sinagogae *V* 21 incipit de euangelio
matthaei *S* matthaei (*sic semper*) *P* 22 ob causam *om. AV*
24 speciae designatur *S* 25 matheus *S* obtinet *SAV* 26 filii *SV*

filius Abraham. Marcus leonis specie praefiguratur. eo quod ut leo ingenti intulit uoce: uox clamantis in deserto: parate uiam domino. Lucas adnuntiatur in uitulo, quod a sacrificiis uel a sacerdotio sumat exordium scribens: fuit in diebus Herodis regis Iudaeae sacerdos quidam ⁵ nomine Zaccharias. Iohannes aquila praenotatur, quia spiritu euolans ad superna tamquam de sublimi profert dicens: in principio erat uerbum et uerbum erat apud deum et deus erat uerbum.

II. Quo modo accipiendum est, quod dominus Iesus Christus ¹⁰ Dauid filius dicitur, cum utique natus non sit ex Ioseph qui ex Dauid stirpe descendit?

In coniugium tunc Iudaei secundum legem de consanguinitate proximas adsumebant, nec dubitandum est, quod hac ratione etiam Maria ex eadem tribu ueniens sicut Ioseph ex ¹⁵ Dauid stirpe descenderit, immo processerit. ideo autem per generationem Ioseph origo Mariae significatur, quia consuetudo scripturarum est uirorum potius quam feminarum seriem in generatione contexere. cuius Mariae quia cognata, sicut legitur, fuit Elizabeth quae fuisse scribitur de filiabus Aaron, mani- ²⁰ festissimum est, quod in Christo secundum carnem ex utroque genere conuenerit regum scilicet sacerdotumque successio.

III. Euangelista Matthaeus Ioseph genitum ex Iacob dicit. et quo modo Lucas eum ex Heli fuisse commemorat?

2 Marc. 1, 3 4 Luc. 1, 5 7 Ioh. 1, 1 10 (Matth. 1, 1)
19 (Luc. 1, 36) 20 (ib. 1, 5) 23 (Matth. 1, 16) 24 (Luc. 3, 23)

1 speciae *S* 2 ut *supra lin. P* 3 domini *S* 4 sacerdotibus *AV*
scribens] dicens *S* 5 quidam *om. S* 6 zacharias *AV* iohannis *P*
praenotatur *S* 7 praeuolans *S* 12 descendit *P* discendit *S*
13 conuulgum *P* coniugis *S* iudeis *SV* consanguinitate *A* 15 e// *P* (*pr. l.*)
16 discendit *S* descenderit—immo *om. AV* 17 significatur *P*
18 uerorum *S* 19 generationem *V* quia] quae *S* 20 elisabeth-
que *S* elisabet *PV* elisabeth *A* 21 uteroque (*e eras.*) *P*
22 scilicet *S* 23 euangelista — possidebat *p. 110 l. 23 om. S* ubi prorsus
diuersa uerba exstant, quae leguntur p. 118 l. 1 squ.

Ideo quod alter secundum naturam, alter ei secundum legem pater fuerit. consuetudo namque apud Iudaeos ex lege erat, ut defuncti fratris uxorem ad suscitandum semen superstes frater acciperet. Iacob ergo atque Heli uterini fratres
 5 fuerunt, quorum superiore defuncto posterior usus est ex lege coniugio. in eorum commemoratione Matthaeus Ioseph prosapiam per regiam originem texuit, Lucas generationem eius sacerdotali successione deduxit. pater tamen Ioseph secundum naturam haut dubie Iacob fuit.

10 IIII. Quare in euangelio Maria Ioseph coniux dicitur.

Consuetudo est scripturarum, ut etiam sponsas appellet uxores.

V. Quid est, quod legimus: ipse uos baptizabit spiritu sancto et igni?

15 Quia per spiritum sanctum uel peccata exuruntur in nobis uel sanctificatio tribuitur uel caritatis in passionibus tolerandis feruor accenditur. aut certe quia spiritu baptizati diuino iudicio examinabimur. sunt qui dicant apostolos spiritu sancto baptizatos esse, cum super eos ignis adparuerit?

20 VI. Qualiter accipiendum est de columbae illius corpore in qua ad saluatorem spiritus sancti patuit manifesta descensio, utrum ante iam fuerit, an ad tempus factum subito adparuerit?

Utique ad tempus ostensum. nam ut signum uisibile sancti spiritus qui erat inuisibilis monstraretur, uerum quidem
 25 corpus columbae illius per diuinam potentiam, sed in tempore factum ad horam adparuisse ac deinceps destitisse credendum est. angeli uero cum se humanis offerunt oculis, creduntur, ut quorundam opinio est, ex isto crassiore aere, id est, uicino terris ad praesens corpus adsumere. porro autem uocem

10 (Matth. 1, 20) 13 ib. 3, 11 20 (ib. 3, 16 cf. Luc. 3, 22)

2 iudeos AV 3 superstis P 9 hau dubie P 11 sponsam A
 12 uxorem A 16 passioⁿⁱbus P tollerandis V 18 examinabitur V
 examinabuntur A 21 discensio P 26 destitisse^u P 28 crassiore AV

aliquam ita putantur exprimere, cum inlisis huic aeri ictus tamquam palato uerborum sonum reddet.

VII. Iustis promittitur regnum caelorum. et quo modo etiam hoc dicitur: quoniam ipsi possidebunt terram?

Quia nouum caelum et noua terra in futuro repromittitur 5 iustis, ut tunc cum deo sicut angeli utrumque possideant.

VIII. Cum dicat saluator Tyrum et Sidonem paenitentiam agere potuisse, si in eis diuinarum adparuissent signa uirtutum, quapropter illic facta non sunt quae salutem fuissent 10 credentibus adlatura?

Quia dominus ac saluator pro diuina dispensatione non uenerat, nisi ad oues quae perierant domus Israhel. et quid est, quod non uenerat nisi ad oues domus Israhel? quia inter reliquas usquequaque nationes specialius unum Israhel 15 deum coluit atque, ut ita dixerim, peculiaris dei quondam populus fuit ob merita Abrahae ac patriarcharum uel Dauid, quibus Christus proprie repromissus atque ex eorum stirpe descendens inde ipsam carnem in qua terris adparuit adsumpsit. sed tamen quia uirtutes postea et in gentibus factae sunt, ita testimonium hoc intellegi potest, ut ubi dicit: 20 non ueni illo subaudiatur, prius, ut sic et testimonii ueritas et misericordia dei in uniuersos prompta magis clareat.

VIII. In euangelio dicit dominus et saluator noster: iugum meum leue est et onus meum leue est; et quo modo legitur in psalmo: propter uerba labiorum tuorum ego 25 custodiui uias duras?

Equidem manifestum est, quod omnes qui uolunt in Christo pie uiuere persecutionem patiuntur, sed tamen diligentibus deum quae sunt dura in re praesentium efficiuntur leuia in spe futurorum. 30

3 Matth. 5, 10 5 (Apoc. 21, 1) 7 (Matth. 11, 21) 11 (ib. 15, 24)
15 (Deut. 7, 6; Gen. 22, 8) 16 (Ps. 131, 11) 18 (Rom. 1, 3)
23 Matth. 11, 30 25 Ps. 16, 4 27 II Tim. 3, 12

1 aere hictus AV 4 quoniam om. AV 14 deum israel AV
17 propriae V 18 discendens P 19 assumpsit P 24 lene] suaue AV
27 etquidem PV (t eras. in P) 29 re om. AV

X. Quid intellegendum est loco illo in quo scribitur: orate, ne fiat fuga uestra hieme uel sabbato?

Secundum historiam ita intellegendum est, ne fiat fuga uestra hieme, id est, ne tribulatio fugae temporis accumuletur
5 iniuria. ne fiat fuga uestra sabbato: ne eo utique die quo habere requiem uacationemque consuestis. at uero secundum intellectum superiorem, ne fiat fuga uestra hieme uel sabbato ita accipi potest: ne uos fuga illa deprehendat aut in peccatis algentes aut bonis operibus otiosos.

10 XI. In eodem Matthaeo scribitur: dico autem uobis: non bibam amodo de hoc genimine uitis usque in diem illum quo illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei; quid hic sequemur?

Regnum dei, ut docti interpretantur, ecclesia est in qua
15 cottidie bibit sanguinem suum Christus per sanctos suos tamquam caput in membris suis.

XII. Quid causae est, quod dicitur: amodo uidebitis filium hominis sedentem ad dexteram uirtutis et uenientem in nubibus caeli? et alio loco dicitur non
20 uisuros uenientem in nubibus caeli nisi in nouissimo tantum die plangentes omnes tribus terrae et tunc uidebunt filium hominis in nubibus caeli?

Quia in hoc primo corporis, id est, ecclesiae aduentus adnuntiatur per manifestationem claritatemque signorum, ille
25 uero alius aduentus capitis est, id est, ipsius Christi. in illo aduentu per membra sua Christus uenit, in hoc per se ipsum.

1 Matth. 24, 20 10 ib. 26, 29 17 ib. 26, 64 21 ib. 24, 30

6 consuestis AV uero// P 8 ita] id AV deprehendat P
9 bonis (a add. m. 2) P in bonis AV otiosos in ras. P (add. m. 2)
otiosa AV 12 illud] illum AV 14 ut] quod AV interpretaatur P
15 cottidie V 20 nouissimum diem AV 21 tribubus A 26 ad-
uento AV

DE MARCO.

I. Quid significat in euangelio, quod dicit: qui enim habet dabitur illi, et qui non habet etiam quod habet auferetur ab illo?

Uerbi gratia, ut si fidem habens caritatem non habeat, 5 etiam ipsa fide careat quam forte habere uidebatur; sicut Iudaei per scripturam diuinam non intellegentes Christum etiam ipsam quam se putabant tenere dei notitiam perdiderunt et filium non recipientes etiam patrem non habent.

II. Marcus euangelista tertia diei hora dominum significat 10 esse crucifixum; et quo modo alius euangelista horam sextam qua crucifixus sit fuisse commemorat?

Quia hic illam paene horam in scriptis suis rettulit qua uere crucifixus est. at uero ille horae anterioris tempus commemorandum putauit quo de eo Iudaeis adclamantibus iudi- 15 catum est, quasi per anticipationem relationis ea hora crucifixus sit qua iussus est crucifigi. sed tamen in hac ipsa passione eius sic tenere debemus, quod ita homo ille qui adsumptus sit pro eiusdem uoluntate pertulerit, ut uerbum illud quod in principio apud patrem erat inuiolatum in- 20 temeratumque permanserit; ergo illud iniuriae obnoxium fuit quod pro humana infirmitate susceperat, illud uero incorruptum mansit quod diuina aeternitas possidebat.

DE LUCA.

I. Quid est, quod scribitur in Luca de Zaccharia sacerdote, 25 quod esset de uice Abia?

2 Marc. 4, 25 10 (ib. 15, 25) 11 (Luc. 23, 44) 25 (Luc. 1, 5)

1 in marco *A* 3 etiam quod habet *supra lin. P* 5 habens *AV*
 8 tenere] habere *AV* notiam *P* 13 paenae *P* in scriptis
 suis] inscribitur *AV* 14 aduero *P* 19 uoluntate *P* pertuleri//*t P*
 20 apud *P* 21 permanserit//*t P* 23 aeternitatis *A* 24 in luca *A*
 I. quid—fuit *p. 111. l. 5 om. S* 25 zacharia *P zacharia AV*

Uiginti quattuor sortibus in ministerium templi distributi fuerant sacerdotes, ut ordine uicis suae quisque sacerdotali fungeretur officio; in hoc ergo ordine octauam sortem Abia habuit de qua uice Zaccharias sacerdos fuit.

II. Qui illi sunt qui in scripturis sacris nomina antequam nascerentur acceperunt?

In nouo testamento praeter saluatorem solum legimus Baptistam Iohannem, in ueteri uero quattuor sunt Isaac, Ismael Salamon uel Iosias qui ortu uideantur iuniores esse quam nomine.

III. Ad aduentum matris domini quo modo Iohannes adhuc sensu carens in utero potuit exultare materno?

Aut matris magis sensu uel gaudio a quibusdam factum existimatur, ut etiam interioribus potuerit exultare uisceribus, aut certe si hoc ad Iohannem potius referri placet, inter miracula diuina reputandum est, sicut et illud, cum uox asinae in sonum sermonis erupit.

III. In eodem euangelio quid sibi uult illud, quod legitur: factum est autem in sabbato secundo primo, cum transiret per sata, uellebant discipuli eius spicas, et manducabant confricantes manibus?

Quidam hoc loco diem dominicum ita appellatum existimant, eo quod uideatur secundus ab illa legali obseruatione sabbati et primus sit euangelicae gratiae celebritate. si cui autem hoc minus facere uidetur, quod diem ipsum magis sabbati fuisse contendat, quia scriptum sit de eo: quid facitis, quod

1 I Par. 24, 5 8 (Luc. 1, 31) 9 ib. 13) (Gen. 16, 11) (II Reg. 12, 25) 12 (Luc. 1, 44) 17 Num. 22, 28 20 Luc. 6, 1 27 ib. 6, 2

2 in ordine AV 4 zacharia AV 6 sanctis S 7 acciperint PAV
8 legimus solum S 9 isac P 10 ismahel SAV 12 ad om. S
ad
aduentum P uentum AV 13 poterit S 15 potuerit] faterit S
16 si—potius om. S 17 miracula om. S cum om. S 19 IV
in—noscendum est p. 113 l. 29 om. S uul P 20 sabbato V 23 quidam// P loco diem supra lin. P 24 obseruationis V 26 ipsam AV

non licet in sabbatis? potest forsitam et ipse nihilo minus dies sabbati ita ex hoc intellegi, ut nunc obseruatione nostra secundus sit qui primus quondam fuerit obseruatione Iudaica. rectissime enim dies primus dies dominicus deputatur.

V. Quo modo uisionem illam in qua dominus adsumptis 5 tribus discipulis glorificatus est Lucas post octo, alii uero euangelistae post sex dies subsecutam esse commemorant?

Lucas qui habito domini apud discipulos sermone post octo dies scribit uisionem hanc discipulis ostensam et eum diem quo dominus locutus est comprehendit et eum quo 10 Iesus glorificatus adparuit. hi uero qui sex dies indicandos putauerunt mediis tantum atque integris diebus adnumeratis quasi semiplenum primum illum diem postremumque tacuerunt.

VI. Rursus in eodem dicit: erunt enim ex hoc quinque in domo una diuisi, tres in duo et duo in tres. 15 diuidentur pater in filium et filius in patrem suum, mater in filiam et filia in matrem, socrus in nurum suam et nurus in socrum suam. quid est, quod cum superius quinque uideatur posuisse personas, sex in subsequentibus cum personarum significatione subiecit? 20

Mater et socrus eadem intellegi potest quae per filiam et nurum duobus sit compellata nominibus ac perinde et in subsequenti quinque uideri potest numerus personarum.

VII. In parabola Lazari et diuitis aliquantae quaestiones incurrunt. aut quo modo diues in tormentis sit ante iudicium 25 aut quo modo digitum Lazari dicat? numquid corpora apud inferos sunt? aut ut ipse aquam desideret, numquid sitim corporis sentiebat?

5 (Luc. 9, 28 Matth. 17, 1 Marc. 9, 1) 14 Luc. 12, 52—53
24 (ib. 16, 23—24) 26 ib. 16, 24

1 nihilhominus AV 5 ussumptis P 8 discipulus V 10 conpraehendit P 18 norum P norum V 19 cum om. V uide//tur V
25 diuis// P 26 digitos V aput P

Haec omnia secundum eos affectus loquitur quos aliquando pro necessitate corporis gesserat. ceterum ille ante iudicium tormentorum sensus quasi pro loco custodiae etiam ante iudicium non est absque tormentis. in hoc quoque, quod apud
 5 infernum Abraham uidet haec subesse, a quibusdam ratio putatur, quod omnes etiam sancti ante aduentum domini nostri Iesu Christi ad inferna, licet in refrigerii locum, descendisse dicuntur. alii opinantur locum illum in quo Abraham
 10 erat ab illis inferni locis in superioribus constitutum, propter quod dicat dominus de illo diuite: eleuans oculos suos cum esset in tormentis, uidit Abraham de longe, sinumque ipsius Abrahae designari illius regionis quietem.

VIII. Quo modo istud accipiendum est, quod legimus: regnum dei intra uos est?

15 In unoquoque pro bonorum malorumque actuum discrepantia aut deus regnat aut diabolus, quia necesse est, ut cuius uoluntatem opere procurat, eius imperio uideatur esse subiectus. itaque si iusti sunt quidam, deus in his regnare dicendus est, diabolus, si iniusti. potest et fides regnum dei dici, qua itur
 20 ad regnum, qua utique iustus uiuit et per quam Christus habitat in cordibus sanctorum suorum.

IX. Quo modo in Luca latroni saluator dicit: hodie mecum eris in paradiso, cum utique die illo secundum hominem corpore in terra anima apud inferos fuerit?

25 Potest forte hic pro paradiso accipi ille adtributae quietis locus, ubi Abraham esse cum Lazaro in euangelio saluator ostendit, aut certe ita intellegendum est, quod hanc promissionem dominus secundum effectum diuinae potestatis impleuerit, quia ubique deum esse noscendum est.

10 Luc. 16, 23 13 ib. 17, 21 20 Hab. 2, 4 Ephes. 3, 17
 22 Luc. 23, 43 26 (ib. 16, 22)

1 affectos *A* loquitur *om.* *AV* 7 descendisse *PV* 10 dicit *AV*
 13 regnum *om.* *P* 17 uoluntate *AV* curat *AV* 22 hodie *S*
 23 paradisu *A* diae *S* 25 forte *om.* *S* ille—locus *om.* *S* 26 cum
 eleazaro esse saluator ostendit *S* 27 quad *S* 29 nuscendum *S* *prae-*
terea sequuntur III aliae int. et resp. in S quae leguntur p. 121 sq.

DE IOHANNE.

I. Quadraginta et sex anni adfirmantibus Iudaeis secundum euangelium Iohannis in aedificatione templi quo modo ostenduntur inpleti?

Salamonem quidem septem tantum annis domum domini ⁵ aedificasse satis constat scripturae ex hoc dicente: aedificauitque eam annis septem. quadraginta sex uero anni in templi restauratione ponuntur quae habita est in diebus Hesdrae post subuersionem Hierosolymae captiuitatemque Iudaeorum. porro ipsa reparatio exaedificandi templi diu tracta ¹⁰ est uicinis in circuitu nationibus opus adsidua infestatione prohibentibus.

II. Quo modo saluator adsumptum hominem duxit in caelum aut quo modo caelum promittitur sanctis, cum dicat: nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, ¹⁵ filius hominis qui est in caelo, aut quo modo in caelo erat, cum adhuc esset in terra?

Secundum carnem in terra erat, secundum deitatem caelo non deerat. ideo et ipse ascendit qui descendit, quia licet adsumpserit hominem, tamen homo et deus, hoc est Christus, ²⁰ una persona est, et utique cum ille sit caput, sancti autem membra sint, necesse est ut sequantur membra quo caput praecessit, ut sit in caelo Christi corporis plenitudo.

III. Qualiter illud accipiendum est, quod scribitur: non enim ad mensuram deus dat spiritum? ²⁵

Hoc quidam de filio proprie intellegendum esse confirmant,

2 (Ioh. 2, 20) 6 III Reg. 6, 38 14 Ioh. 3, 13 24 ib. 3, 34

1 in iohanne *A* incipit secundum iohann *S* 2 quadraginta—prohibentibus *om. S* 7 quadraginta et sex *AV* 9 hesdre *AV* hierosolymae *P* hierosolimae *V* 10 exaedificand *P* 11 assidua *P* 14 dicit *S* 15 discendit *PV* discindit *S* 17 essit *S* est *P* 18 de caelo *S* caelum *V* 19 derat *P* ascindit *S* et decendit *V* discendit *P* discindet *S* 20 atsumserit *P* 22 membra *V* sunt *AV* sequatur *S* sequamur *V* membra *om. V* 23 corpus *S* 24 qualiter—doceret *p. 115 l. 24 om. S* 26 proprii/e *P*

quia homines dum alii aliis plus minusue capiant, utque ad
 mensuram spiritum accipere uidentur, iuxta illud apostoli:
 habentes autem donationes secundum gratiam
 quae data est nobis, differentes siue prophetiam
 5 secundum mensuram fidei, et cetera. Christo uero uni-
 genito suo qui etiam dat non est spiritus ad mensuram
 datus, quia in eo est omnis plenitudo diuinitatis.

III. Saluator dicit: uos ascendite ad diem hunc,
 ego non ascendo ad diem festum istum; et quo modo
 10 postea scribitur de eo: ut autem ascenderunt fratres
 eius, tunc et ipse ascendit ad diem festum?

Veritas mendacium loqui non potest, atque idcirco non
 aliud a Iesu factum est, quam quod se pronuntiauerat esse
 facturum. scenoepia enim solemnitas Iudaeorum non unum
 15 diem sed plures dies solemnitate complectitur sicut et paschae
 festiuitas. ergo quia dixerat, non ascendo ad diem festum hunc,
 utique ad diem festum ipsum, sicut praedixerat, non ascendit,
 nam et sequitur in euangelio: haec cum dixisset, ipse, hoc
 est saluator, mansit in Galilaea, ut intellegamus in ea quidem
 20 solemnitate, sed non eundem diem fuisse de quo postea scri-
 bitur: ut autem ascenderunt fratres eius, tunc et ipse ascendit
 ad diem festum. potest et figurate intellegi hic dies festus
 ad quem saluator se non ascensurum esse professus est, ut
 in se mutandam festiuitatem doceret.

25 V. Qualiter sentiendum est de loco illo in quo de Iesu
 Christo saluatore nostro scribitur: nemo misit in eum
 manus, quia nondum uenerat hora eius.

Hora haec non secundum mathematicos intellegenda est, sed

3 Rom. 12, 6 7 (Col. 2, 9) 8 Ioh. 7, 8 10 ib. 7, 10
 26 ib. 7, 30

4 nobis nobis (*alterum eras.*) P nobis om. V 6 ^{dat utique} etiam non
 est P (*sic*) 9 ascendam V 13 aliter A 14 scenoepia P
 enim om. A 16 hunc—festum om. AV 19 gallilea PAV ut
supra lin. P 20 solemnitatem P 23 a quem P 25 de] in AV
 26 christo om. AV eo A 28 haec] eius AV mathematicus S

potius hora illa qua ipse crucifigi, qua ipse pati uellet; et ideo nondum uenerat hora eius, quia nondum uniuersa perfecerat, quia nondum cuncta propositae operationis inpleuerat propter quae homines terramque uisitauerat.

VI. Quo modo intellegendum est, quod saluator dicit: cum ⁵ loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius?

Supra dixerat dominus ad Iudaeos: si deus pater uester esset, diligeretis utique me, et postea: uos ex diabolo patre estis et desideria patris uestri ¹⁰ uultis facere. ille homicida erat ab initio et in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. cum loquitur mendacium, hic subaudiendum est unusquisque uestrum, ex propriis loquitur, quia mendax est et pater eius, id est diabolus. sunt qui ita disputant: cum loquitur men- ¹⁵ dacium, id est diabolus, de propriis loquitur, quia mendax est et pater eius, hoc est mendacii ipsius pater est, quia ab ipso uidetur ortum esse mendacium, ut, sicut deus filium ueritatem genuit, ita et diabolus filium genuerit falsitatem.

VII. Quo modo accipiendum est illud, quod dicitur: ²⁰ Abraham pater uester exultauit, ut uideret diem meum, et uidit et gausus est?

Prophetae uidentes appellabantur, ideo quod sancti spiritus munere ea quae ceteris erant clausa quasi conscii futurorum uidebant, inter quos et Abraham Christum uidit in spiritu. ²⁵

VIII. Dicitur in euangelio: scimus quia peccatores deus non exaudit; et quo modo alio loco saluator dicit: omnis qui petit accipit?

5 Ioh. 8, 44 8 ib. 8, 42 9 ib. 8, 44 21 ib. 8, 56 26 ib. 9, 31 28 Matth. 7, 8

1 crucifigitur *S* qua] quia *SA* uellit *P* 2 perfecerat *S* 3 nodum *S* 5 quo modo—falsitatem *om. S* 9 diligeritis *A* 10 diabulo *P* 16 diabolus *PV* 20 accipiendum *S* 21 //ster *P* uiderit *P* 22 gauissus *V* 23 appellaban//tur *P* ideo *om. S* 26 dicitur—signis *p. 117 l. 7 om. S* 28 omnes *P* petit et *V*

Sunt qui ex hoc ita sentiunt: ille, inquit, qui dixit peccatores non exaudiri caecus fuerat et plenam adhuc quasi infusus collyrio uidere non poterat ueritatem; certum est autem diuinae misericordiae aurem patere pulsantibus. potest et hac ratione intellegi, quo modo deus non exaudiat peccatores, ut etiam, si exaudiantur ad inpetrandam propriam salutem, non exaudiantur in signis.

VIII. Dominus et saluator, quid est, quod in euangelio Iohannis dicit: in iudicium ego in hunc mundum ueni, ut ut qui non uident uideant et qui uident caeci fiant?

Non minima quaestio, sed nos breuiter pro necessitate, quid hic doctorum opinio habeat, proferimus. uenit, ut qui non uident, uideant, et qui uident caeci fiant, id est, ut hi qui se non uidere confitentur et medicum quaerunt uideant; ii uero qui se putant uidere et medicum non requirunt in sua caecitate permaneant. itaque in hoc iudicium uenisse se dixit, quo discerneret causam credentium et incredulorum. ergo ut qui non uident uideant, potest intellegi de gentilibus qui uisuri erant per fidem; et qui uident caeci fiant, accipi de Iudaeis potest qui caecabantur per propriam infidelitatem.

X. Quo modo saluator loquitur: pater maior me est, et alio loco dicit: ego et pater unum sumus?

Dominus Iesus ita uerus homo ut uerus deus, de patre deo deus, de matre homine homo, illud secundum hominem. hoc secundum deum locutus creditur; iuxta quam rationem diuinitatis atque humanitatis etiam in reliquis quae aut aequalitatem cum patre aut humilitatem eius sonant facile intellectus patebit.

9 Ioh. 9, 39 21 ib. 14, 28 22 ib. 10, 30

3 colliria AV poterant V . 5 rationi V exaudiet V 9 iudicium S iudicium P 10 qui non S (sed non erasum) ceci S 11 non est AV 12 proferemus SAV ueni AV ut—uideant] ueniunt qui non uident uideant et qui// uident caeci S 13 hii SAV 14 quaerunt S quaerunt—medicum om. A 16 uenissem S 17 causa S 18 potes P qui ante uisuri om. S 19 accipi de] accepit S 22 et ante alio om. S 23 uero deo V 25 atque humanitatis om. S 26 in om. SAV aequalitate S

Quo modo obtulerunt magi munera, sicut legimus: aperi-
 entes, inquit, thesauros suos obtulerunt aurum,
 thus et murrā. et responso diuino admoniti in
 somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam
 reuersi sunt? 5

Tunc scilicet magi praesagio sancti spiritus Christo munera
 offerebant, aurum scilicet quasi regi, thus autem quasi deo
 siue quia passionem simulatione demonstrabat; murra autem
 sepulturae signum praetendebat. magi autem ipsi typus creden-
 tium erant; Herodes autem diaboli significabat figuram. quod 10
 autem magis dictum est, ne reuerterentur ad Herodem, hoc
 est, ut ii qui ex gentibus ad Christum ueniunt rursus ad
 diabolum non reuertantur.

INCIPIIT DE EUANGELIO MARCI.

Uox clamantis in deserto: parate uiam domini, 15
 omnis uallis implebitur, et omnes montes et
 colles humiliabuntur, et erunt praua in directa.

Uallem quod dicit mundum istum demonstrat repletum
 Christi doctrina; montes autem et colles humiliati, perfidia
 scilicet diaboli et idolorum cultura quae in aduentu Christi 20
 humiliata sunt atque depressa; quod autem dicit: erunt praua
 in directa, hoc est gentilium prauitas, qui nunc recta itinera
 Christi ingrediuntur.

Cibus autem Iohannis erat locustae et mel sil-
 uestris; quae huius est interpretatio? 25

Locustas quas dicit populorum multitudinis demonstrat

1 Matth. 2, 11—12 15 Marc. 1, 3 24 ib. 1, 6

1 quomodo—tua sunt p. 123 l. 4 non leguntur nisi in S optulerunt
 (et 2) sicut (sic) 2 inquit 3 murra 4 ab 6 praesagio *////* (sic)
 8 simulationem, *Pitra* in *textu scripsit*: sine inmolationem, in *adnot.*
crit. proposuit: simulatione 9 typus *Pitra*, tipsus, 10 figuram
 16 ualles impleuitur omnis 17 humiliabitur 20 scilicet quae aduentu
 21 atque depresso 22 itinera 23 egrediuntur, ingrediuntur
scripsit Pitra 24 locustae 25 interpretatio 26 locustas
 multitudines

figuram qui ad Iohannem ueniebant; mel autem fructum dulcedinis declarat utique eorum quorum credulitate et fide Iohannes saturabatur.

Et cum ieiunasset, inquit, Iesus, et postea esurisset, sicut euangelica lectio testatur dicens: dixit ad eum is, qui tentat: si filius dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Iesus autem dixit ei: non in pane uiuit homo, sed in omni uerbo dei. tunc adsumpsit eum, inquit. diabolus statuit eum supra pinnam templi dicitque illi: si filius dei es, mitte te deorsum, ut excipiant te angeli, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

Secundum historiam facta sunt haec quidem; sed secundum allegoriam sentiendum est..... cum dicat euangelista; arbor autem bona crux est quae fructus uitae credentibus adtulit.

Omnis qui audit uerba mea et facit ea, similis est uiro sapienti qui aedificauit domum suam super petram: et descendit pluuia, aduenerunt flumina et inruerunt in domum illam, et non cecidit; fundata enim erat supra petram, et cetera quae sequuntur; quis sensus est?

Petra scilicet Christus, domum autem quam dicit habitaculum corporis nostri est; in hac igitur petra, hoc est in Christo, domum nostram aedificemus, et cum flumina et uenti uenerint, hoc est impetus persecutionis et procella, impulsus non cadamus; arena autem non aliter quam heresis intellegitur, super hanc igitur arenam, id est super heresem, quique domum suam

4 Matth. 4, 2—6 16 ib. 7, 24—25

1 figuram *Pitra*, figura, 2 dulcedinis *Pitra*, dolci his, 3 iohann////
(sic) 4 haec sequuntur praecedentia sine interuallo et sine inscriptione
4 inquit esurissit 6 his temptat 9 inquit pinna 13 historia
14 nonnulla excidisse iam *Pitra* cognouit, sed in cod. nulla exstat lacuna
16 uerba sequuntur sine interuallo 17 uero 18 discindit 20 petra
21 secuntur qui 22 scilicet 24 uenerit 25 impitus 26 intelleguntur
27 harenam

aedificauerit, corpus uidelicet et fidem suam negauerit, stultus erit, mox enim aduenient flumina quae sunt impetus persecutionis, et illico cadet.

Ecce ego mitto uos sicut oues in medio luporum; estote itaque prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. 5

Lupi persecutores sunt, oues autem christiani sunt qui tempore persecutionis a lupis coluntur. sed estote, inquit, arguti sicut serpentes. serpens in necessitate mortis suae dicitur caput suum custodire, corpus autem suum morti tradere. 10 ita et nos caput nostrum, hoc est Christus, celemus confitendo, corpus autem nostrum lupis tradamus. columba uero ecclesia est cuius filii, quotiens ab hominibus occiduntur, exultant.

Reddite, inquit, quae dei sunt deo et quae Caesaris Caesari. 15

Iubemur in persecutione reddere quae Caesaris sunt Caesari, hoc est corpus. in quo habet potestatem, et reddere quae sunt dei deo, spiritum scilicet fidei.

Tunc, inquit, assimilabitur regnum caelorum decem uirginibus quae accipientes lampadas suas exierunt obuiam sponso et sponsae; quinque autem ex illis fatuae erant et quinque sapientes; fatuae autem acceptis lampadibus suis non adumpserunt oleum secum in uasis suis cum lampadibus suis, et cetera. 25

Ex decem uirginibus quas dicit quinque nomina dicimus: spes, fides, caritas, castitas et eleemosyna. uasa autem habitationes earum sunt, hoc est homines in quibus habitant;

4 Matth. 10, 16 14 ib. 22, 21 19 ib. 25. 1—3

1 edificauerit uedilicet necauerit 3 elico 4 ^{mo} dio (*sic m. 2*)
 5 stote (*sic m. 2*) prudentis 6 columbe 7 persecuturas 8 stote
 (*sic*) inquit 10 morte 11 confitendum *Pitra* confitendo 14 in-
 quid 15 cesaris 17 habit *falso Pitra scribit*: tradere 18 fidem
 19 inquit asimilabitur 21 obiam 22 erat sapientis 23 non *omissum*
 26 ex] et 27 elimosina 28 habitationis

oleo uero plena, hoc est spiritali gratia. lampades uero uigilantia spiritus sunt. obuiam euntes sponso, hoc est Christo. stultae autem sunt, istis contrariae: una quae quod uidisset et sperat, alia infidelitas, tertia sine caritate, quarta autem carnalitas, quinta infructuosa. harum uero lampades extinguuntur, quia oleum non habent, id est spiritalem gratiam.

INCIPIIT SECUNDUM LUCAM.

Nascetur, inquit, tibi filius, et uocabis nomen eius Iohannes, et multi super natiuitate eius gaudebunt; uinum et siceram non bibet.

Unum quod Iohannes bibere prohibetur luxuria intellegitur, sicera autem dactuli succus est qui non aliud quam carnis dulcedinem habere intellegitur; proinde hoc genus procul spiritales effugat.

Suscipiens, inquit, dominus Iesus ait: homo quidam descendebat ab Hierusalem in Hiericho et incidit in latrones qui despoliauerunt eum et plagis inpositis relinquentes illum abierunt. quidam autem sacerdos descendebat uiam illam, et cum uidisset illum, praeteriit, similiter et leuites, cum uidisset illum, transgressus est. Samaritanus uero iter faciebat; ueniens et uidens eum miseritus est illi, et cetera.

Hierusalem uisio pacis interpretatur, Hiericho autem saeculum est; homo autem qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho Adam est, qui proiectus est a facie dei in saeculum et incidens in latrones, id est in diabolo qui eum despoliauit

8 Luc. 1, 13—15 15 ib. 10, 30—33

1 oleum 2 obuiam 3 uidisset 4 infidelitas 5 horum 6 oleum] obum
8 nascitur 9 inquit 10 uocabis 11 iohannis 12 ex dactulis
Pitra 13 dulcedinem 14 ispiritualis 15 suscipiens
inquit 16 descendebat 17 despoliauerunt 18 habierunt 19 sacerdos
20 uidisset 21 praeterit 22 miseritus 24 interpretatur
25 descendebat 26 hiericho 27 despoliauit

et plagas illi infixit, hoc est, quod indumentum immortalitatis illi abstulit et peccata mortis iniecit. sacerdotem autem et leuitam Mosen et Aaron intellegimus qui Adam uulnera, hoc est gentium peccata, non curauerunt. Samaritanum enim Iesum dicit; ipse enim plagas eius curauit, hoc est, uulnera nostra sanauit; uinum et oleum infundendo, id est sanguinis sui et chrismatis sacramentum; et ad stabulum perduxit, hoc est ad ecclesiam, stabularii autem sunt episcopi. quod autem dixit: reuertens reddam tibi, itaque in aduentum suum mercedem sacerdotibus daturum. 10

Ait Iesus: homo quidam habuit duos filios. et ait iunior: pater. da mihi portionem substantiae meae. et diuisit illis bona. et post paucos dies congregatis omnibus iunior filius profectus est in regionem longinquam et ibi dissipauit substantiam suam uiuendo luxuriose, et cetera. 15

Filios dicit duos, gentium et Iudaeorum inducit parabolam. sed alius interior intellectus est, nam duo filii Adam et Christus intelleguntur; partem autem patrimonii paradus est quem Adam acceperat, quam per luxuriam perdidit et per inoboedientiam. inquit: abiit in longinquam regionem, id est in saeculo proiectus; et cum porcis cibum sumebat utique cum gentibus. quod autem recordatus ad patrem reuertitur, hoc est, quod gentes quae Adam figuram habebant cognouerunt auctorem suum. stola autem qua indutus est uita scilicet quam diabolus ei ademerat per Christum reddita est. et anulum, inquit, in manu eius, hoc est fidem quam perdidit; calciamenta uero uestigia munita demonstrat quae 25

11 Luc. 15, 11—13 22 (ib. 15, 16) 27 (ib. 15, 22)

1 mortalitatis 3 moisen 6 infundendum 7 chrismam sagramentum
 9 pro itaque *Pitra in adnot. crit. proposuit*: ita se ait
 11 hab^{uit}//// (sic) 14 omnebus filios 18 alios 20 perdidit et
omissum est 21 inobedientiam inquit abiit (sic) 24 figuram
 25 stola (sic) qua (sic) uita (sic) 26 scilicet 27 inquit
 fidemqu (sic)

laqueos diaboli non timeant, sicut apostolus ait: calciati pedes in praeparatione euangelii, uitulum occisum: Christi passio est qui pro Adam, hoc est gentibus, passus est, cui pater dicit: tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt.

DE APOSTOLO AD ROMANOS.

6 Quae intellegentia est capituli illius quod apostolus proponit dicens: si autem iniquitas nostra iustitiam dei commendat, quid dicimus? numquid iniquus deus est qui infert iram? secundum hominem dico. absit. alioqui
 10 quo modo iudicabit deus mundum? si enim ueritas dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius, quid adhuc ego tamquam peccator iudicor et non blasphemamur et sicut aiunt nos quidam dicere: faciamus mala, ut ueniant bona quorum damnatio iusta est?
 15 Obscurissimus atque perplexus in apostolo locus et multis ad excutiendum proferendumque sensum uerbis indigens, nobis tamen pro festinatione sermonis artandus. dixerat supra: est autem deus uerax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: ut iustificeris in sermonibus tuis et
 20 uincas, cum iudicaris. tum etiam adicit: si autem iniquitas nostra iustitiam dei commendat, quid dicimus? hic de testimoniis quae supra posuerat nascentem euentilat quaestionem et adiungit: numquid iniquus deus qui infert iram, id est uindictam? secundum hominem dico, hoc est secundum hu-
 25 manam elocutionem, quod quasi iniquum deum appellauerat, uel quod iram eius dixerat, cum passio in deum non cadat. absit: hoc est, absit ita credi, ut iniquum deum esse dicamus, qui, si haec ita sunt, iram inferat delinquenti. alioqui quo

1 Ephes. 6, 15 4 Luc. 15, 31 7 Rom. 3, 5—8 17 ib. 3, 4

1 lapsos laqueos *Pitra* 5 titulus uix legi potest in *P* solae epistolae ad Hebraeos et Iohannis exstant in *S*, ceterae omissae sunt.
 6 intellectus patebit *AV* 8 dicemus *AV* 9 alioquin *AV* 10 iudicauit *V* 11 habundabit *V* 12 blasphemamur *P* 18 omnes *P*
 20 tunc *V* 22 euentelat *P* 25 appellauerant *A* 26 cum] con *V*
 27 alioquin *AV*

modo iudicabit deus mundum, nisi summa aequitate atque iustitia? deinde sequitur: si enim ueritas dei in meo mendacio abundauit in gloriam ipsius. et hoc ita proponit, ut refellentis sit, non adprobantis, quia si ueritas dei mendacio hominis indignit, nec peccator tamquam peccator iudicabitur, et quae 5 blasphemant in apostolos uera uidebuntur. ergo quid est, quod dicit? et si ex comparatione iniustitiae iustitia clarescat, non ideo tamen homo iniustus esse debet, ut deus iustus adpareat. damnatio eorum iusta est qui nos haec adfirmant dicere. quid dicere? faciamus mala, ut ueniant bona. puta- 10 bantur autem apostoli istud dicere apud eos qui male interpretabantur dictum apostolicum, illud utique: ubi abundauit peccatum, superabundauit gratia.

II. Quid illud est, quod legimus: at quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro 15 impiis mortuus est? uix enim pro iusto quis moritur. nam pro bono forsitam quis audeat mori?

Hoc est, quod uult intellegi: ille pro impiis mortuus est, cum uix quisquam reperiatur mori uelle pro iusto. nam pro bono, id est Christo, forsitam aliquis mori audeat, hic etiam 20 de se uerecunde indicans, quod pro Christo mori possit. et aliter: uix enim pro iusto quis moritur. in ueteri lege in qua est pro mandatorum seueritate iustitia uix pauci martyres sunt reperti, in nouo autem instrumento in quo est pro pietate praeceptorum bonitas innumerabiles martyres extiterunt. 25

III. Apostolus dicit de deo patre: sed pro omnibus nobis tradidit illum, id est filium; quid in hoc significat?

12 Rom. 5, 20 14 ib. 5, 6—7 26 ib. 8, 32

1 aequitatem *P* (*m eras.*) 3 abundabit (*corr. m. 2.*) *P* abundabit *AV* proponitur *AV* ut *om. A* 4 adprobantes *P* (*corr. m. 2.*) 5 tamquam peccator *om. A* 6 blasphemabant *AV* quid est] quidem *A* 8 ut *om. AV* 9 adfirmant (*corr. m. 2.*) *P* 10 quid dicere *om. AV* putabantur *P* 11 apostolus *A* aput *P* 13 superabundabit *V* 19 repperiatur *P* (*primum p del. m. 2.*) repperiatur *A* 21 se supra *lin. P* 22 uetere *V* 24 no^o *P* 25 p//ietate *P*

Tradidit, traditioni adqueuit. in sacris namque libris facere interdum deus dicitur in quibus faciendis uidetur praestare patientiam. alia quippe sunt quae fieri deus uult, alia quae fieri sinit. uult ergo fieri quae facto apparet esse meliora. at
 5 uero deteriora permittit, ut libertas humani constet arbitrii in qua arbitrii libertate bonorum malorumue sectatoribus diuino iudicio exhibeatur retributio iusta meritorum.

III. In hac eadem epistula quid intellegendum est de hoc, quod legimus: quis accusabit electos dei? deus qui
 10 iustificat. quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est. immo qui resurrexit, qui est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis.

Haec in quibus sibi ipse respondit quasi εἰρωνικῶς legenda. et est sensus iste: nisi forte electos suos aut deus qui
 15 iustificat aut Christus qui pro his est mortuus condemnabit; minime utique qui etiam interpellat pro nobis. hoc est ergo, quod dicit: nemo condemnabit electos.

V. Quid sentiendum est loco hoc in quo apostolus loquitur: optabam enim ego ipse anathema esse a Christo
 20 pro fratribus meis qui sunt cognati mei secundum carnem, et reliqua?

Anathema interdum, ut et hic, occisionem interfectionemque significat. ergo hic apostolus perire optat in carne, ut alii saluentur in spiritu. et aliter: ita hic apostolus uim nimiae
 25 caritatis expressit exoptans, si fieri possit, a Christo anathema esse pro fratribus, sicut et Moses qui cum pro populo suo deum peteret ait: et nunc, domine, si quidem dimittes illis peccata illorum, dimitte; sin autem, dele me de libro tuo quem scripsisti.

9 Rom. 8, 33—34 19 ib. 9, 8 27 Ex. 32, 31 sq.

5 arbitrii P 7 exhibeat V 12 deteram P 13 respondit (corr. m. 2.) P hironicos P hironicus AV 14 aut om. AV 16 mi/nime P
 17 condemnet V electos P 18 est illud AV 19 optabam (corr. m. 2.) P anatema P 22 occasionem AV 24 ita om. P
 25 si] se V 27 praeteret V 28 eorum V

VI. Idem loquitur de deo: ergo cui uult miseretur, et quem uult indurat; quid hic sequimur?

Induratur cor a deo, dum criminum poena differtur.

VII. Rursum ipse adfirmat dicens: quod quaerebat Israel non est consecutus; electio autem consecuta est, ceteri uero excaecati sunt; quis huius rei sensus est? 5

Non quia ullum deus uolentem adspicere caecitate percutiat, quia omnes, sicut scribitur, uult saluos fieri, sed illos qui se ipsi excaecauerant pro retributione malitiae dicitur tradidisse, dum deserit. tradere enim domini est derelinquere. 10

VIII. Qualiter accipiendum est illud, quod scribitur: si esurit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potum da illi, hoc enim faciens carbones ignis congeris super caput eius? 15

Hoc est, ignem conpunctionis congeris, cum bona pro malis reddis. et aliter: non quod hoc animo inimicus pasci debeat, ut carbones ignis supra caput eius, dum pascitur, congerantur, sed quod inimicus ille cum bona pro malis recipit, si nulla malitiae suae paenitentia commouetur, ipse sibi potius carbones ignis supra caput suum congregat. 20

VIII. Cum potestas non sit nisi a deo, sicut apostolus dicit, cur non omnes bene ac pie eam administrantes reperiuntur?

Quia et uitam hanc omnes aequaliter a deo capiunt nec tamen omnes aequaliter uiuunt. 25

1 Rom. 9, 18 4 ib. 11, 7 9 (I Tim. 2, 4) 12 Rom. 12, 20
22 (ib. 13, 1)

1 uult P 3 domino A coram domino V 4 rursus AV 6 ceteri P
8 quia] qui P 9 scribitur] scriptura dicit AV saluom P (sed m
eras.) 11 tradire (corr. m. 2.) P domini om. AV 12 illud acci-
piendum AV 13 esurierit V 14 ignis om A 16 conpunctionem AV
17 reddes A 18 super AV pascetur V 19 quod om. P 20 sine
ulla V 21 carbonis (corr. m. 2.) P congregat P congerat AV 23 re-
pperiuntur (prius p del. m. 2.) P repperiuntur A repperiantur V

I AD CORINTHIOS.

I. Omne, inquit, peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est; qui autem fornicatur in corpus suum peccat; quid hic sentiendum est?

5 Quod cetera peccata per corpus extrinsecus admittantur, fornicatio sola in corporis passionibus administretur.

II. Qualiter locus ille accipiendus est in quo scribitur: numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut ecclesiam dei contemnitis et con-
10 funditis eos qui non habent?

Apud Corinthios quondam, sicut aliqui adserunt, prava inualuerat consuetudo ecclesias passim dehonestare conuiuuiis in quibus uesebantur ante dominicam oblationem, quam post cenam noctibus offerebant, cumque diuites ebrii ad eucha-
15 ristiam uenirent, uexabantur inopes fame. mos uero iste, ut referunt, de gentium adhuc superstitione ueniebat. unde etiam quibusdam locis per Aegypti rura uel Syriae die sabbati nocte post cenam dicitur ad ecclesiam conueniri.

III. Cuius modi prophetia est de qua scribitur: si autem
20 omnes prophetent, intret autem quis infidelis uel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, occulta enim cordis eius manifesta fiunt?

Prophetiae genus duplex est. doctrinae unum, aliud diuinationis. sed diuinatio praeteritis temporibus magis uiguit,
25 doctrina praesentibus. occulta autem cordis eius manifesta fiunt, dum ecclesia prophetante, id est moraliter disserente, conscientia conpungitur audientis.

2 I Cor. 6, 18 8 ib. 11, 22 19 ib. 14, 24—25

2 inquit ^tP (corr. m. 2.) 5 cetera ^tPAV admitatur ^tP 8 numqui ^dP
domus ^tAV manducan(ducan)dum ^tP (syllabae inclusae sunt erasae)
11 quodam ⁿP 12 inualuerat| deseruerant ^tA adseruerant ^tV denestare
conuis ^uP 15 uenerant ^tAV ist ^tP 16 gentili ^tV 21 deiudi-
catur ^tP 22 enim om. ^tAV fient ^tAV 26 funt ^tP dum in ^tAV
deserente ^tP

III. Quid est, quod scribitur traditurus filius regnum deo patri?

Traditurus quidem sed tamen non ita traditurus, ut careat. traditio autem regni nostra prouectio est, tunc cum esse ex integro filii meruerimus in patris regno. 5

V. Quid sibi uult illud, quod scribitur: omnes quidem resurgemus, sed non omnes inmutabimur?

Id est, non omnes in gloriam inmutabimur, quia resurrectio et incorruptio communis est omnium, inmutatio autem ad gloriam proprie iustorum. 10

II AD CORINTHIOS.

I. Apostolus dicit: obsecramus pro Christo, reconciliamini deo, eum qui non nouerat peccatum pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso; quid hic sequemur? 15

Reconciliemini, inquit, deo qui Christum fecit hostiam pro peccato. peccatum uero appellari ipsam hostiam, si in ueteri testamento requiris, inuenies. potest istud et ita intellegi factum hostiam pro peccato Christum, quia filium suum misit in similitudine carnis peccati. 20

II. Datus est, inquit, mihi stimulus carnis meae angelus satanae qui me colaphizet; quo modo istud accipiendum est?

Dicunt quidam apostolum saepe dolore capitis esse uexatum. melius autem puto ita accipi ut colaphizatus in illis passionibus intellegatur quas enumerauit ipse dicens: ter uirgis caesus sum, semel lapidatus sum, et cetera. stimulum 25

1 (I. Cor. 15, 24) 6 ib. 15, 51 12 II Cor. 5, 20—21 21 ib. 12, 7
26 ib. 11, 25

1 traditurus—patri *om.* AV 6 s^{or}ibitur P 8 mutabimur AV
11 *numerum* (II) *om.* P 14 efficeremus V 16 inquit A (*corr. m. 2.*)
inquit V 18 requires V 20 similitudinem V 21 inquit (*corr. m. 2.*) A
inquit V 22 colaphizet AV 27 lapidatus sum ter naufragium feci et
cetera AV

ergo carnis appellat tribulationem carnis et angelum satanae illum quo quasi inmissore tanta illa pateretur.

AD EPHESIOS.

Quo modo intellegendum est hoc, quod apostolus scribit,
 5 quod proposuerit dominus in dispensationem plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quae in caelis et quae in terra sunt in ipso?

Uere mirum est, quid nunc reparetur in caelo. reparatur ergo secundum opinionem quorundam illa quae cum principe
 10 suo cecidit angelorum portio per augmentum societatemque sanctorum de quibus scribitur: sed sunt sicut angeli in caelo. reparantur quoque omnia in terra, cum etiam in locum deficientium Iudaeorum admittuntur credentes ex gentibus. et aliter: instaurantur quae sunt in terra, dum nos
 15 per mediatoris nostri sanguinem reconciliationemque reparamur. reparantur caelestia, cum de salute nostra gaudium nascitur angelorum.

II. Quid est, quod apostolus loquitur de deo patre: ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nomi-
 20 natur?

Quia cum ille nobis pater primus et uerus sit, ab illius nomine deriuatur, quando alii patres appellantur.

III. Quo modo apostolus dicit: honora patrem et matrem, quod est mandatum primum, cum in man-
 25 datis, ut quidam ordinant, quarto sit loco.

Aliqui de hoc ita disserunt dicentes: tria illa mandata quae superiora sunt omnia ad deum pertinent, septem sequentia ad hominem; et tria illa ad deum pertinentia in una legis tabula tenebantur, in alia uero tabula praecepta illa erant
 30 quae ad hominem pertinebant. hoc itaque mandatum in

5 Ephes. 1, 9—10 11 Matth. 22, 30 18 Ephes. 3, 15 23 ib. 6, 2

1 et om. V 3 efesios P 5 quod] quo modo V dns (n del. m. 2.) P
 6 instrare P 8 quod V reparatur V 13 credentis V 15 repara-
 mur om. AV 29 praecepta om. AV

septem mandatis quae ad proximum pertinent primum est. alii uero qui hoc mandatum non quarto sed quinto loco, quod et nos probamus, esse confirmant, ita de hoc disputant: decalogum ipsum totum, quia in illa prima lege conscriptum est, recte primum mandatum appellari, quod utique primum faciat ordo, postea aliorum in lege consequens praeceptorum. item ex hoc aliter: honora patrem et matrem, quod est mandatum primum, et subiungit in promissione. in qua promissione? ut bene sit tibi, et sis longaeuus super terram. igitur in mandatis hoc est primum mandatum, quod habeat hanc quam supra diximus promissionem.

AD THESSALONICENSES.

I. Quid sibi uult illud, quod scribitur: spiritum nolite extinguere? 15

Extinguere, id est fugare per opera iniquitatis. Dauid: spiritum sanctum tuum ne auferas a me.

II. Sequitur paulo post in eodem: ut integer spiritus uester et anima et corpus sine querela in aduentum domini nostri Iesu Christi seruetur; quid hic intellegendum est? 20

Spiritum hic dicit illum utique sanctum, de quo supra dixerat: spiritum nolite extinguere. qui quidem cum in substantia sua non possit extingui, extinguitur nobis, cum aufertur a nobis. donum namque eius uel gratia in hominibus sicut eorum uirtutibus accenditur, ita eorum uitiis extinguitur. alii adserunt spiritum hic accipiendum esse animae ipsius intellectum atque sapientiam, de quo alio loco idem apostolus

9 Ex. 20, 12 14 I Thess. 5, 19 17 Ps. 50, 13 18 I Thess. 5, 23

3 bamus V 4 in om. AV 10 longaeuus P 13 *inscriptio inuenitur solum in cod. Par. 2182, in ceteris deest.* 14 illud om. AV 15 extinguere om. AV 17 auferas P 18 ut] et AV 19 querella AV 27 aserunt P

dicit: et ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii dei. hoc est, quod ille spiritus sanctus huic intellectuali spiritui nostro testimonium reddat, quod sumus filii dei. alio quoque loco apostolus loquitur:
 5 psallam spiritu, psallam et mente; hic spiritum pro uoce ponens et uoce dicit pariter et mente psallendum.

AD COLOSSENSIS.

I. Quid intellegendum est in capitulo illo in quo ad Colossenses scribitur: si mortui estis cum Christo ab
 10 elementis mundi, quid adhuc tamquam uiuentes in mundo decernitis: nec tetigeris neque gustaueris neque contrectaueris, quae sunt omnia in interitu ipso usu, secundum praecepta et doctrinashominum, quae sunt rationem quidem habentia
 15 sapientiae in superstitione et humilitate, et ad non parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

Perstringamus, ut possumus, locum summis obscuritatibus inuolutum. disputat contra eos qui ex Iudaeis Christiani pro-
 20 priis contendebant ceremoniis inhaerere, et iam supra dixerat de inprobabili eorum obseruantia in cibo aut in potu, et neomeniae eorum et sabbata umbram futurorum praetulissent. post haec rursum in consequentibus dicit: si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid adhuc tamquam uiuentes
 25 in mundo decernitis? hoc est diiudicatis, quid diiudicatis? dicendo utique. ne tetigeris neque gustaueris neque contrectaueris quae sunt omnia in interitu ipso usu (quia omnia, inquit, illa quae neque contingenda neque gustanda creditis ipso usu suo, dum adsumuntur, intereunt), secundum prae-

1 Rom. 8, 16 5 I Cor. 14, 15 9 Col. 2, 20—23 21 (ib. 2, 16)

4¹⁰ quitur *P* 5 spallam *V* 7 colosenses (*sic semper*) *AV* 11 teti-
 geritis *AV* gustaueritis *AV* 12 contrectaueritis *AV* 19 caeremoniis (a
del. m. 2.) *P* caerimoniis *AV* 26 neque contrectaueris *om. PAV*

cepta et doctrinas hominum: quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione et humilitate et ad non parcendum corpori. doctrinas hominum dicit, quia praecepta ipsa carnaliter intellegant praecipientes in lege prohibita non manducari, sed hoc, sicut ipse subiungit, in 5 superstitione et in humilitate superuacua et in corporis afflictione, cui utique corpori non parcatur uel per eius modi abstinentiam uel per circumcisionem. sequitur autem: non in honore aliquo ad saturitatem carnis; ergo hoc est quod nult intellegi: omnes illae obseruationes licet obseruantiam 10 aliquam sapientiae praeferre uideantur, quia putentur legem praeceptorum tenere, tamen in superstitione sunt, non in aliquo honore dei, quia sunt ad explendam uoluntatem obseruantia carnis.

I AD TIMOTHEUM.

15

Quae singularum rerum est accipienda discretio in his quas apostolus profert dicens: obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones?

Obsecrationes fiunt pro peccatis praeteritis uel praesentibus, 20 orationes pro adipiscendis quae speramus, postulationes cum pro aliis interuenimus, gratiarum actiones, cum ea quae poscimus inpetramus, uel certe cum pro inmensis dei beneficiis gratias laudesque rependimus.

II. Locus ille quo modo accipiendus est in quo scribitur: 25 quorundam hominum peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium, quosdam autem et subsequuntur?

17 I Tim. 2, 1 26 ib. 5, 24

3 non parcendo AV 7 cui om. P 8 per omissum est in P
 10 obseruationes] rationem A 11 uideantur figuram V 14 carnalis AV
 15 numerum (I) om. PAV 18 obseruationes V 28 inpetramus P (m
 m. 2.) certe om. AV 24 gratis P

Supra dixerat aduersus presbyterum accusationem non recipiendam nisi sub duobus et tribus testibus, et paulo post addidit: quorundam hominum peccata manifesta sunt praecedentia ad iudicium, utique dum omnibus nota sunt, 5 quosdam autem et subsequuntur, utique dum postea in iudicio conprobantur. quod si istud aliqui in iudicio dei magis accipiendum putant, potest ita intellegi: praecedere ad iudicium illa peccata quae ante hic unusquisque commiserit, subsequi uero illa, quibus nos quidem causas dedimus, sed iam post 10 transitum nostrum consummata intelleguntur. ergo subsequuntur nos in iudicium huius modi peccata, si uerbi gratia cui inopiae nos causas adtulimus, fame post obitum nostrum atque egestate consumptus sit.

II AD TIMOTHEUM.

15 Alexander aerarius multa, inquit, mala mihi ostendit, reddet ei dominus secundum opera eius. et item: percutiet te dominus, paries dealbate; quo modo haec intellegenda sunt?

Percutiet te, inquit, non percutiat, et rursum reddet, non 20 reddat; unde fit, ut non tam maledicentis animo dicta esse uideantur quam iudicium dei atque uindictam denuntiantis. item aliter: et si per administrationem prophetiae immoto animo maledicat propheta, ut illud: obscurentur oculi eorum, dicit, quid eorum meritis debeatur. quia omnis 25 praeuaricatio et inoboedientia accipit iustam operis atque mercedis retributionem.

1 (ib. 5, 19) 15 II Tim. 4, 14 17 Act. 23, 3 23 Ps. 68, 24
24 Hebr. 2, 2

1 presbiterium V 3 postea adicit AV 5 autem om. AV sup-
sequuntur P subsecuntur V 6 quosi P 8 emisit A miserit V
12 attulimus P 13 consumtus P 14 numerum (II) om. AV 15 in-
quid (corr. m. 2.) P inquit V 19 inquit V 22 administranem P

AD HEBRAEOS.

Quid in hoc sequimur, quod apostolus dicit: fide Iacob moriens singulos filiorum Ioseph benedixit et adoravit fastigium uirgae eius?

Sceptri significatio est accipienda per uirgam et per hoc 5 regni potestatisque fastigium in quo Christus intellegitur adoratus, qui uidelicet futurus erat regni Hebraeorum caput.

DE ACTIBUS APOSTOLORUM.

I. Quid indicat illud, quod legimus: sabbati habens iter?

Id est mille passus; sabbato autem usque ad montem 10 Oliueti ire Iudaeis licitum erat, uel certe sicubi fuissent, tanto spatio deambulandi licentiam praesumebant.

II. Spiritus sanctus quo modo ante ascensionem a saluatore secundum euangelistam Iohannem apostolis insufflatur, cum secundum actus apostolorum post decimum ascensionis diem 15 in apostolos missus sit?

Multae sancti spiritus gratiarum donationes sunt secundum illud, quod apostolus dicit: alii quidem datur per spiritum sermo sapientiae, alii sermo scientiae secundum eundem spiritum, alii gratia sanitatum 20 in uno spiritu, et cetera. igitur ante ascensionem gratiam sancti spiritus acceperunt qua possint peccata dimittere et baptizare et credentibus spiritum adoptionis infundere; secundum quod et tunc, cum eis a saluatore spiritus insufflaretur, dictum fuerat: quorum remiseritis peccata 25 remittentur eis et quorum retinueritis retenta erunt. at uero post ascensionem multo maiorem sancti spiritus gratiam perceperunt in operatione uirtutum et gratia

2 ib. 11, 21 9 Act. 1, 12 14 (Ioh. 20, 22) 15 (Act. 2, 4)
18 I Cor. 12, 8—9 25 Ioh. 20, 23

1 hebreos *AV* 4 ad//orauit *P* 10 id—passus *pertinent ad interrogationem AV*
11 oliuiti *P* 16 est *AV* 22 dimittere *P* 24 insiffilaretur *V*
26 remittuntur *AV* retinueris *P* 28 perciperunt *P*
gratias *V*

sanitatum et diuersarum perceptione linguarum iuxta illud, quod eisdem eodem die promissum fuerat, ut baptizarentur spiritu sancto et induerentur uirtute qua euangelium Christi uniuersis possint gentibus praedicare. in hac ergo perceptione
 5 sancti spiritus secundum dominicae gratiae distributionem apostolorum demonstratur profectus, non compugnantium diuersitas scripturarum. et aliter, quare bis datus sit spiritus sanctus, egregie quidam doctor exposuit dicens de eo, quem
 10 misit, ut significaretur dilectio proximi et dilectio dei, quae in cordibus sanctorum per spiritum sanctum diffunditur qui datus est eis.

III. Ad euangelizandum dei uerbum qui apostoli quibus sese orbis partibus intulerunt?

15 Quantum narrat historia, Bartholomaeus in Indos, Thomas tetendit in Parthos, Matthaeus Aethiopes, Andreas Scythas praedicatione molliuit, Iohannes Asiam diuino sermone correxerit, Petrus Cappadociam atque Galatiam, Bithyniam pariter et Pontum prouinciasque confines, dum Iudaeis praedicans
 20 circuit, postremo Romam inlustraturus accessit. Paulus ab Hierusalem usque Illyricum cum euangelio repleuisset, tam innumeras ac dispares nationes praeceptis tamquam armis uictor edomuit.

III. Cum in actibus apostolorum primum legatur: uiri
 25 autem qui comitabantur cum eo, hoc est cum apostolo, stabant stupentes, audientes quidam uocem, neminem autem uidentes, quo modo postea apostolus dicit: et qui mecum erant lumen quidem uiderunt, uo-

2 (Act. 1, 5) 11 (Rom 5, 5) 21 (Rom. 15, 19) 24 Act. 9, 7
 28 ib. 22, 9

2 eide PV 13 qui—edomuit *inueniuntur in S* quia apostoli
 sese orbis partibus intulerunt P 15 bartholomeus PAV 16 sci-
 thias S scytas AV 17 molliuit S 18 bytyniam AV beithaniam S
 pater P 19 confinis P 20 circuit SV 21 illiricum S cum
 om. S *supra lin.* P repliuis//sit S 22 innumeras P dispares P

cem autem non audierunt eius qui loquebatur
mecum?

Superius ubi audisse uocem referuntur a deo, non uocem
sed inconditum sonum uocis acceperunt, ut eos postea dicat
uocem non audisse, id est, expressam uerborum significantiam 5
qua possint intellegere, quod sonabat. ac perinde idcirco
diuersa uice et audisse et non audisse referuntur, quia
quantum ad sonum pertinet, audierunt, quantum ad uerba,
non audierunt.

V. Quare prius communis cibus uocabatur qui putaretur 10
inmundus?

Quod contra interdictum tunc dei in commune ceteris
pateret hominibus qui in ciborum discretionem legis obser-
uantiam non tenebant per quam Iudaei partem dei se esse
iactabant. purificatus est autem etiam domino dicente ad 15
Petrum: quae deus purificauit ne tu commune
dixeris.

VI. Quid illud est, quod in actibus apostolorum duodecim
illi qui Iohannis baptismo baptizati fuerant baptizantur a
Paulo? 20

Hoc idcirco, quia non in nomine trinitatis baptizati erant.
baptismum enim Iohannis licet in eum qui uenturus est
baptizaret, tamen proprie Iohannis baptismus dicebatur; unde
et ab hereticis uenientes non baptizantur a nobis, si bapti-
zatos constat in nomine trinitatis, nisi inpositio tantum manus 25
ad fidem rectam conuersis adhibetur, ut per hanc sancti
spiritus suscipiatur infusio.

10 (ib. 10, 15) 16 ib. 10, 15 19 (ib. 19, 3—5)

3 adeo AV 4 acciperunt P 5 expressa V 13 pa//teret P
14 iudae P 15 domino om. V 16 petro V 18 quid—infusio le-
guntur in S dūdecim P duodicim S 19 iterum baptizati S
qui iohannis om. V 21 eo S 22 baptismus V 22 erat S
23 propriae S dicitur S 24 haereticis S uenientis S
26 hoc S

DE EPISTULA IACOBI.

Quo modo dicitur: deus intentator malorum est et ipse neminem tentat, cum nihilo minus scriptum sit: tentat uos dominus deus uester?

- 5 Tentatio domini probatio appellatur; neque enim ille quemquam tentat in passionibus, sed a concupiscentiis nostris illa tentatio est, cum humiliati deicimur. a domino est tentatio, cum probati glorificamur, et ideo dominus intentator malorum est.

10 DE EPISTULA IOHANNIS.

I. Quo modo perfecta caritas foras mittit timorem, cum rursum scribatur: timor domini castus permanet in saeculum saeculi?

- 15 Quisquis deum diligit, utique absque deo esse formidat. hic est timor dei qui permanet in saeculum saeculi, igitur timor hic de perfecta domini caritate descendit; ac uero alius timor ille de temporariis rebus nascitur quarum saepe amissionem ueremur. hunc timorem foras mittit diuinae perfectio caritatis.

- 20 II. Item Iohannes in epistula sua ponit: tria sunt quae testimonium perhibent, aqua, sanguis et spiritus; quid in hoc indicatur?

- Simile huic loco etiam illud mihi uidetur, quod ipse in euangelio suo de passione Christi loquitur dicens: unus 25 militum lancea latus eius aperuit et continuo exiit sanguis et aqua; et qui uidit testimonium perhibuit. et in eodem ipse de Iesu supra dixerat: inclinato capite tradidit spiritum. quidam ergo ex hoc ita

2 Iac. 1, 13 4 Deut. 13, 3 11 (I Ioh. 4, 18) 12 Ps. 18, 10
20 I Ioh. 5, 8 24 Ioh. 19, 34—35 27 ib. 19, 30

1 *inscriptio legi nequit in P, de epistolis apostolorum' AV* 2 *intentator (semper) PAV* 16 *discendit V* 20 *item—super se exhibentur in S* ponit dicit *S* 22 *dicatur S* 23 *ipse—suo om. S* 25 *lancia S*
26 *exit S* 27 *eudem ipso S*

disputant: aqua baptismum, sanguis uidetur indicare martyrium, spiritus uero ipse est qui per martyrium transit ad dominum. plures tamen hic ipsam interpretatione mystica intellegunt trinitatem, eo quod perfecta ipsa perhibeat testimonium Christo: aqua patrem indicans, quia ipse de se dicit: 5
 me dereliquerunt fontem aquae uiuae, sanguine Christum demonstrans, utique per passionis cruorem, spiritu uero sanctum spiritum manifestans. haec autem tria de Christo testimonium ita perhibent ipso in euangelio loquente: ego sum qui testimonium perhibeo de me, et testi- 10
 monium perhibuit de me qui misit me pater. et item: cum autem uenerit paraclitus quem ego mittam uobis, spiritum ueritatis. qui a patre procedit ille testimonium perhibet de me. perhibet ergo testimonium pater, cum dicit: hic est filius meus 15
 dilectus, filius, cum dicit: ego et pater unum sumus, spiritus sanctus, cum de eo dicitur: et uidit spiritum dei descendantem sicut columbam uenientem super se.

III. Quid est, quod rursum in epistula sua profert esse pro 20
 quo non debeat orari peccatum usque ad mortem?

Utique usque ad mortem peccat ille peccator qui in huius temporariae uitae cursu paenitentiam non agit. hac ratione illud quoque oportet intellegi: qui autem blasphemauerit in spiritum sanctum non remittitur ei neque hic 25
 neque in futurum. blasphematur enim qui diuinis promissis

6 Hier. 2, 13 10 Ioh. 8, 18 12 Ioh. 15, 26 15 Matth. 3, 17
 16 Ioh. 10, 30 17 Matth. 3, 16 20 (I Ioh. 5, 16) 24 Matth. 22, 32

1 martirium *S* 2 spiritus—martirium *om. S* martirium *AV*
 transiit *S* 3 interpretaationem *PAV* 4 praefecta *S* 5 patrem] petra *P*
 dicens *S* 6 derelinquerunt *S* 11 me misit *S* 12 item] iterum *S*
 14 perhibebet (*priore loco*) *S* 16 filius filius *V* 18 discendentem *SP*
 et uenientem *S* 19 se] eum *S* 20 *EXPL. EUCHERII LIBRI TRES*
 (*rubro colore*) *S* 21 ad *om. P* 22 utique—mortem *om. AV* 25 re-
 mittetur *AV* 26 blasfemat (*ut supra*) *P*

spirituique sancto minime credens in quo est remissio peccatorum reconciliari deo in hac uita per satisfactionis opera detrectat.

5 III. Quid significat, quod in eodem legimus mundum in maligno esse positum?

Non quod a deo mundus in maligno sit positus, sed quod uitia hominum in mundo uiuentium sint maligna; hoc modo etiam illud patebit, quod scriptum est: quia dies mali sunt.

10

DE APOCALYPSI.

I. Qui sunt illi septem spiritus dei qui in apocalypsi commemorantur?

15 Hi sunt quos et propheta Esaias enumerat: spiritus sapientiae et intellectus, spiritus consilii et uirtutis, spiritus scientiae et ueritatis, spiritus timoris dei, in quibus tamen spiritalia opera significant. omnia autem illa operatur unus atque idem spiritus.

20 Et quidem haec de opinionibus doctissimorum uirorum exigenti tibi a me prolata sunt. si quis tamen in praedictarum quaestionum disputationibus adtulerit quae magis probentur reprehendens pertinaciam, quae in plerisque esse solet, non abnuo me secuturum esse meliora.

4 (I Ioh. 5, 19) 8 Ephes. 5, 16 11 (Apoc. 1, 4) 13 Es. 11, 2
17 I Cor. 12, 11

2 satisfacionem AV 3 de//trectat P 10 apocalipsi A 16 opera spiritalia AV 19 II et (num. eras.) P 21 quaestionum (a delet.) P 22 repraehendens P 23 ab uno V sequuturum V **EXPLICIT DE QUAESTIONIBUS LIBER PRIMUS INCIPIT LIBER SECUNDUS** (rubro colore) P *Explicit de quaestionibus. incipit liber secundus* AV

LIBER SECUNDUS.

PRAEFATIO AD SALONIUM.

Quoniam, fili carissime, superiore libro propositionibus tuis se rettulit iam crebra responsio, et uereor, ne adsiduae interrogations, ut fit plerumque, legenti generent ex satietate 5 fastidium, meo nunc nomine ea quae sponponderam opus uariaturus adnectam singula quaeque, ut ordine ipso magis clareant, per species suas diuidens ac titulis suis subdens. et primo ueniam ad Hebraeorum nominum interpretationem e quibus certa quaeque et celebriora breuitatis causa ponam. 10

DE NOMINIBUS HEBRAICIS.

Adonai in Latinum significat dominus. Sabaoth exercituum siue uirtutum aut, ut aliqui uolunt, omnipotens. Iesus saluator. Nazareus sanctus. Messias unctus, id est Christus. Michael, qui sicut deus. Gabriel fortitudo dei. Raphael 15 medicina dei. Adam homo siue terrigena. Eua uita siue calamitas; miror, unde apud Hebraeos interpretatio huius nominis tam diuersa sit, nisi forte ideo, quod eadem et edendo homini uitam adtulerit et transgrediendo calamitatem, aut quod mulier aliis interdum uita, aliis est calamitas. Abel 20 luctus uel miserabilis. Cain possessio uel lamentatio. Enoch dedicatio. Matthusala mortuus est et misit. Noe requies. Sem

2 *inscriptio decet in SPGAV* 3 propositionis *S* 4 interrogationis *S*
5 satietati *P* anxietate *S* 9 interpretationem *S* 10 *e om.* *S*
11 hebreicis *G* hebreorum *A* hebreis *V* de hebraeorum nominum signi-
ficationibus *S* 12 dicitur *G* exercituum *S* 15 micael *S* raphael
—dei *om.* *PA* rafahel *SGV* 16 medicina] nuntius *S* terregina *PA*
terrigina *S* 17 apud *S* interpretatio *PGS* 19 uita *S* 22 mat-
tusala *PG* mathusalam *SA* matusala *V* emisit *V*

nominatus. Cham calidus. Japheth latitudo. Lot declinans
 siue uinctus. Melchisedec rex iustus. Abram pater excelsus.
 Abraam pater uidens populum uel pater multarum, id est
 gentium. Sarri princeps mea. Sarra princeps; notandum quod
 5 utrisque nominibus, id est Abraae uel Sarrae, tantum *a* litteram
 dominus addiderit quae tamen apud Hebraeos per *e* legitur.
 Agar aduena uel conuersa. Ismael auditio dei. Isaac risus,
 non tamen, ut quidam putant, ideo sic appellatus, quia Sarra
 riserit, sed quod Abraam qui tunc utique prior risisse
 10 indicatur. Rebecca patientia siue quae multum acceperit.
 Iacob supplantator. Israhel uir uidens deum, sed melius
 princeps cum deo. Lia laboriosa. Rachel ouis uel uidens
 deum. Ruben uidens filius siue uidens in medio. Symeon
 audienti tristitias. Leui adpositus siue additus. Iuda confitens
 15 siue glorificans. Zabulon habitaculum pulchritudinis. Isachar
 est merces. Dan iudicium aut iudicans. Gad tentatio. Aser
 latitudo siue beatus. Neptali conuersantes. Benjamin filius
 dexterae. Ephraim frugifer siue ubertas uel Augentius Latine.
 Manasse oblitus. Esau roboreus siue aceruus lapidum. Cedar
 20 tenebrae uel maeror. Iob magus uel dolens. Amalec populus
 lambens siue restinguens. Moses adsumptio uel liniens. Aaron
 mons fortitudinis. Pharaon denudans eum siue dissipator eius;
 sed Pharaon nomen est non hominis sed dignitatis, sicut et
 apud nos Augusti appellantur reges, cum propriis nominibus

1 iafeth *PSGAV* loth *SGAV* 2 uinctus *P* uictus *S* unctus *AV*
 melchisedec *P* melchisedech *S* abraam *V* 4 sari *A* sara *S* sarai *V*
 princens *S* princens//excelsa *S* princeps mea *AV* notandum—legi-
 tur *om. S* 6 ellegitur *P* (sed *el eras.*) 7 ismahel *AV* smahel *S*
 auditio—isaac *om. AV* 10 multum *S* (*corr. m. 2.*) accipirit (*corr.*
m. 2.) *S* acciperit *AV* 11 subplantator *S* sed—uidens deum *om. S*
 13 simeon *SGAV* 14 audiens *S* (*corr. m. 2.*) 15 glorificat *S* zabo-
 lon *S* 16 mercis *PSV* merces *A* tentatio *PAV* gath *S* 17 ne-
 ptalim *G* 18 efraim *PSAV* augentibus *AV* 19 manasse *S*
 chedar tenebre meror *S* 20 amelec *P* 21 reslingens *P* siue
 restinguens *om. S* (*sunt in marg.*) leniens *S* 22 farao *PAV*
 dispensator *V* 23 sed—hominis *om. S* 24 apud *S*

censeantur. Pharao tamen ille submersus in mare rubrum proprio uocabulo Cenchres uocitatus est. Iosue saluator. Athoniel tempus eius deus uel responsio dei. Aod gloriosus. Semegar nomen adueniens siue ibi colonus. Barac fulgurans. Delbora apis uel loquax. Gedeon tentatio iniquitatis eorum. 5 Abimelec pater meus rex. Thola uermiculus uel coccinum. Iair inluminans. Iepte aperiens uel apertus. Esebon cogitatio siue cingulum maeroris. Achialon uiuens deo uel uidens deum. Abdo seruus eius. Samson sol eorum uel solis fortitudo. Dalila paupercula uel situla. Heli deus meus. Samuel 10 nomen eius deus. Saul expetitus siue petitio. Iessai insulae holocaustum uel sacrificium. Dauid desiderabilis siue fortis manu. Ionatham columbae donum uel domini donum. Abessalon pater pacis. Salamon pacificus, idem est ecclesiastes, id est contionator, idem et Idia, id est dilectus domini. 15 Roboam latitudo populi. Abia pater dominus. Asa tollens siue sustollens. Iosaphat domini iudicium. Ioram quis est excelsus. Achazias adprehendens dominum. Athalia tempus domini. Ioas sperans siue temporalis. Amasias populum tollens. Ozias fortitudo domini. Azarias auxilium domini. Isatha est 20 perfectus. Adhaz adprehendens. Ezechias fortitudo domini. Manasses obliuiosus uel quid oblitus est. Amon fidelis uel nutritius. Iosias, ubi est incensum uel domini salus. Ioachaz

1 tunc pharao S (tunc in ras.) 2 cingrⁱ/s (sic) S cincheres A cinchres V iosuae V 3 athonihel AV asth/onihel S dei om. S 4 semigar S ibi et S (et addit. m. 2.) barach G sibi fulgurans S 5 apes (corr. m. 2.) PSAV 6 uermiculus P 7 zair S //epthe S 8 cingulum] uinculum S 9 sam//son S sampson A uel om. S 10 samuhel S samul P 11 iesse S 13 ionathan SA 14 pacis paçificuș (deleuit m. 2.) S salomom SAV ecclesiastis S 15 ididia P (sed prima syllaba est erasa) ididia (altera syllaba erasa) V 17 sostolens S iosafath S 18 achodias S adpraehendens PSV deum S 20 isathai V isatha SGA 21 ahac S achaz A acoz G adpraehendens PS 22 qui S quia A 23 nutrius P nutriticus S folia sunt in P permutata et sequentia leguntur fol. 28^a post-expositionem de idolis'

robustus. Ioachim cuius est praeparatio. Eliacim dei resur-
 rectio. Iechonias praeparatio dei. Sedecias iustus domini.
 Ieroboam diudicans populum uel diudicans supernos. Nabe
 latratus. Baasa pinguedo. Haelam saeculi uel orbis. Zamrim
 5 psalmus uel canticum meum. Omri crispans meus. Achab
 frater patris. Iezabel fluens sanguinem uel ubi est sterqui-
 linium. Ochozias adprehendens dominum. Ioram qui est
 excelsus, sed melius sublimabitur. Iehu ipse uel est.
 Joatha robustus. Zaccharia memor domini. Sella umbra
 10 eius uel petitio. Manahem consolans. Facias aperiens.
 Helias domini dei. Heliseus dei mei salus. Osee saluator.
 Iohel incipiente deo siue est deus. Amos potens uel fortis
 aut populum deuellens. Abdia seruus domini. Iona columba
 uel dolens. Micha quis iste. Naum germen siue consolatio.
 15 Habacuc amplexans. Sophonias abscondens eam. Aggeus
 festus siue solemnis. Zaccharia memor domini. Malachias
 angelus meus. Esaia solus domini. Hieremia excelsus domini.
 Hiezechiel fortitudo domini. Daniel iudicium dei. Iudith
 laudans aut Iudaea. Ioseph auctus. Maria inluminata siue
 20 stella maris, sed sermone Syro domina. Simon pone maerorem
 uel oboediens. Petrus agnoscens. Bariona filius columbae,
 Syrum pariter et Hebraeum. Cephas Petrus, Syrum est.
 Paulus mirabilis. Saulus tentatio respicientis uel securitas.
 Andreas uirilis, Graecum est. Iacobus supplantator. Iohannes

1 robustus *P* ioachas *V* zoachas *S* eliaci *V* heliachim *G*
 2 sedechias *V* iustus deus *S* 3 hieroboam *S* uel iudicans *S*
 naue *S* 4 bausa *V* saeculum *S* urbis *GV* zamrim *P* zamri
SGAV 6 zezabel *S* 7 Ochozias—sublimabitur *ex praecedentibus*
sunt repetita; ochozias adpraehendens *desunt in S* 8 melior sublimator *S*
 9 robustus *P* 10 consulans *P* facies *P* faceas *VG* /aci//as *S*
 12 fort//is *P* 13 abdias *S* 14 nicheas *SG* nichea *AV* consulatio *P*
 15 ambacum *S* soffonias *S* 16 Zaccharia memoria domini *sunt*
repetita e superioribus, sed desunt in S 17 isaia *PGAV* esaias *S*
 18 hiezeichel *S* daniel *S* 19 iudaea *om. A* iosos *PAV* 20 stilla *PS*
 maeroremue *S* 22 sirum *S* pater hebraeorum *A* cefas *PGAV* chefas *S*
 sirum *S* 23 respicientis *om S* respicientes *V* 24 subplantator *SG*

domini gratia. Philippus os lampadarum. Bartholomaeus filius
 suspendentis aquas. Thomas abyssus uel geminus. unde et
 Dydimus Graece dicitur. Matthaeus donatus. idem appellatus
 est Leui. Lebbeus corculus. id est a corde. ipse est et
 Thaddeus. ipse est et Iuda Iacobi. Chananaeus possidens siue 5
 possessio; ita autem dictus Simon a uico Chana. ipse est et
 zelotes. Iscarioth memoriale domini uel memoria mortis: hoc
 uero nomine appellatus est Iudas a uico in quo natus est.
 Marcus excelsus mandato. Lucas ipse consurgens siue ipse
 leuans. Stephanus norma uestra. Graeco autem sermone 10
 coronatus. Pontius declinans consilium. Pilatus os malleatoris.
 Barabbas filius magistri eorum. absque dubio Iudaeorum
 magistri qui est diabolus. Eden in Genesi delicias. Iudaea
 confessio. Hierosolyma uisio pacis. Sion specula. et recte.
 nam haec ciuitas Dauid in monte constructa est. Babyllon 15
 confusio siue translatio. Aethiopia tenebrae. Aegyptus tribu-
 latio siue tenebrae. Tyrus angustia. Romani sublimes uel
 tonantes. PQMH uirtus. Graecum est. Sinai mensura siue
 mandatum siue tentatio uel amphora mea. Gehenna uallis
 gratuita: quidam aestimant appellatam hanc a ualle Gehennon 20
 quae est iuxta murum Hierusales. Hebraei transitores. Sad-
 ducaei iustificati. Pharisei diuisi. Galilaei uolubiles. Samaritae
 custodes, eo quod a Babylloniis illic ad custodiam conlocati
 sint Iudaeorum.

1 bartholomeus *PSGAV* 2 habissus grece *S* 3 didimus *SA*
 didymus *V* matheus *S* 4 leui *P* 5 thadeus *V* tad-
 deus *S* thaddeus ipse est et *om.* *A* est et *om.* *S* 5 chaneus *P*
 chananeus *AV* cananeus *S* 6 symon *V* 7 zelotis *P* iscariot *G*
 scariothes memoria domini uel memoriale *S* scarioth *AV* 9 excelso *S*
 10 stefanus *PSA* 13 diabolus *P* indea confessio *om.* *AV* 14 hieru-
 solima *S* hierosolima *V* 15 constructa] constituta *S* babilon *S*
 16 confessio *P* hethiopia *S* aegyptus *S* 17 siue tenebrae *om.* *AV*
 tirus *S* 18 roma ^e *S* grecum *S* sina mensuram *S* 19 tentatio *P*
 19 anphora *V* ge^henna *S* ballis *S* 20 a *om.* *A* uelle *V*
 21 hierusalem *SGAV* sadducei et galilei *PSGAV* 22 farisaei *V*
 samarita^e *S* 23 babilonis *S*

Cum in ceteris tum et in hoc abundanter liquet, scriptura omnis sacra quam uere diuina sit ac plena mysteriis, quando ita congruant rebus nomina effectibusque respondeant. sicut Daud qui exprimitur in Latinum fortis manu utique fortissimus omnibus fere bellis extitit, Salomon pacificus utique in pace regnum administravit, Daniel iudicium dei utique in presbyterorum iudicio sententiam diuinae disceptationis exhibuit. unde quid mirum, si ii futura prophetauerint quorum etiam nomina, sicut res edocet, prophetiam sonant? sed iam de uariis uocabulis interpretationem ponamus.

DE UARIIS UOCABULIS.

Alleluia in Latinum sonat laudate dominum; ia enim unum est de decem nominibus dei quae apud Hebraeos habentur. Amen uere siue fideliter. Diapsalma semper, id est, quod illa quibus hoc adnectitur sempiterna esse confirmet a deo, non conmutationem metri significat, ut quidam existimant, uel spiritus prophetici refectionem. sunt etiam qui diapsalma et ideo scribi putent, ut ex hoc siue personarum siue sensuum intellegatur esse conuersio. Osanna saluifica siue saluum fac. Osia enim saluifica interpretatur, anna interiectio est deprecantis, ergo integre dicitur Osianna; sed dum corripitur aut corrumpitur, sonat Osanna; est autem sensus: saluum fac, ut subaudiatur uel populum Israhel uel totum mundum.

1 habundanter *P* 2 sagra *S* uera *S* 4 qui *om.* *AV* exprimitur *S* 5 omnium *S* existit *PA* salomo *VG* 6 administrabit *S* danihel iudicium dicitur dei *S* 7 presbyterorum *S* exceptationis *S* 8 hii *S* 9 edocit *S* 10 uocabolis *S* interpretationem *S* 11 *inscriptio deest in AV* uocabolis *S* 12 laudate siue glorificate *S* 13 decim *AV* apud hebreus *S* 14 filiter *P* semper] sempiterna *S* 15 haec *S* sempaeterna confirmat *S* adeo *P* 16 conmutationem *S* 17 prophetici *S* quia *P* diapalma *S* 18 potent *S* (*corr. m. 2.*) 20 siue saluum fac populum tuum hoc iam enim interpretatur anna *S* interpretatur *P* depraegantis *S* 21 osinanan *S* 22 sensus o domine *S* 23 uel *pr. l. om.* *S* israhel *S*

domini gratia. Philippus os lampadarum. Bartholomaeus filius
 suspendentis aquas. Thomas abyssus uel geminus, unde et
 Dydimus Graece dicitur. Matthaeus donatus, idem appellatus
 est Leui. Lebbeus corculus, id est a corde, ipse est et
 Thaddeus, ipse est et Iuda Iacobi. Chananaeus possidens siue ⁵
 possessio; ita autem dictus Simon a uico Chana, ipse est et
 zelotes. Iscariot memoriale domini uel memoria mortis; hoc
 uero nomine appellatus est Iudas a uico in quo natus est.
 Marcus excelsus mandato. Lucas ipse consurgens siue ipse
 leuans. Stephanus norma uestra, Graeco autem sermone ¹⁰
 coronatus. Pontius declinans consilium. Pilatus os malleatoris.
 Barabbas filius magistri eorum, absque dubio Iudaeorum
 magistri qui est diabolus. Eden in Genesi delicias. Iudaea
 confessio. Hierosolyma uisio pacis. Sion specula, et recte,
 nam haec ciuitas Dauid in monte constructa est. Babyllon ¹⁵
 confusio siue translatio. Aethiopia tenebrae. Aegyptus tribu-
 latio siue tenebrae. Tyrus angustia. Romani sublimes uel
 tonantes. 'PΩMH uirtus, Graecum est. Sinai mensura siue
 mandatum siue tentatio uel amphora mea. Gehenna uallis
 gratuita; quidam aestimant appellatam hanc a ualle Gehennon ²⁰
 quae est iuxta murum Hierusalem. Hebraei transitores. Sad-
 ducaei iustificati. Pharisei diuisi. Galilaei uolubiles. Samaritae
 custodes, eo quod a Babylloniis illic ad custodiam conlocati
 sint Iudaeorum.

1 bartholomeus *PSGAV* 2 habissus grece *S* 3 didimus *SA*
 didymus *V* matheus *S* 4 leui *P* 5 thadeus *V* tad-
 deus *S* thaddeus ipse est et *om. A* est et *om. S* 5 chaneus *P*
 chananeus *AV* cananeus *S* 6 symon *V* 7 zelotis *P* iscariot *G*
 scariothes memoria domini uel memoriale *S* scarioth *AV* 9 excelso *S*
 10 stefanus *PSA* 13 diabolus *P* iudaea confessio *om. AV* 14 hieru-
 solima *S* hierosolima *V* 15 constructa] constituta *S* babilon *S*
 16 confessio *P* hethiopia *S* aegyptus *S* 17 siue tenebrae *om. AV*
 tirus *S* 18 roma// *S* grecum *S* sina mensuram *S* 19 temtatio *P*
 19 anphora *V* ge^h//enna *S* ballis *S* 20 a *om. A* uelle *V*
 21 hierusalem *SGAV* sadducei et galilei *PSGAV* 22 farisaei *V*
 samarita// *S* 23 babilonis *S*

Cum in ceteris tum et in hoc abundanter liquet, scriptura
 omnis sacra quam vere diuina sit ac plena mysteriis, quando
 ita congruant rebus nomina effectibusque respondeant. sicut
 Dauid qui exprimitur in Latinum fortis manu utique fortissi-
 5 mus omnibus fere bellis extitit, Salamon pacificus utique in
 pace regnum administravit, Daniel iudicium dei utique in
 presbyterorum iudicio sententiam diuinae disceptationis ex-
 hibuit. unde quid mirum, si ii futura prophetauerint quorum
 etiam nomina, sicut res edocet, prophetiam sonant? sed iam
 10 de uariis uocabulis interpretationem ponamus.

DE UARIIS UOCABULIS.

Alleluia in Latinum sonat laudate dominum; ia enim unum
 est de decem nominibus dei quae apud Hebraeos habentur.
 Amen uere siue fideliter. Diapsalma semper, id est, quod illa
 15 quibus hoc adnectitur sempiterna esse confirmet a deo, non
 commutationem metri significat, ut quidam existimant, uel
 spiritus prophetici refectionem. sunt etiam qui diapsalma et
 ideo scribi putent, ut ex hoc siue personarum siue sensuum
 intellegatur esse conuersio. Osanna saluifica siue saluum fac.
 20 Osia enim saluifica interpretatur, anna interiectio est depre-
 cantis, ergo integre dicitur Osianna; sed dum corripitur aut
 corrumpitur, sonat Osanna; est autem sensus: saluum fac,
 ut subaudiatur uel populum Israhel uel totum mundum.

1 habundanter P 2 sacra S uera S 4 qui om. AV ex-
 premitur S 5 omnium S existit PA salomo VG 6 admini-
 strabit S danihel iudicium dicitur dei S 7 presbyterorum S ex-
 ceptionis S 8 hii S 9 edocit S 10 uocabulis S interpreta-
 tionem S 11 *inscriptio deest in AV* uocabulis S 12 laudate siue
 glorificate S 13 decim AV apud hebraeos S 14 filiter P semper]
 sempiterna S 15 haec S sempaeterna confirmat S adeo P
 16 commutationem S 17 prophetici S quia P diapalma S
 18 potent S (*corr. m. 2.*) 20 siue saluum fac populum tuum hoc iam
 enim interpretatur anna S interpretaetur P depraegantis S 21 osi-
 nenan S 22 sensus o domine S 23 uel *pr. l. om. S* israhel S

Rhama excelsa, in euangelio: uox in rhama audita est, id est in excelsis. est tamen et ciuitas quae Rhama appellatur. Racha uanus aut inanis. Rabbi magister meus, Syrum est. Abba pater, et hoc Syrum est. Man quid? Manna quid est hoc? Anathema perditio. Maranatha dominus noster uenit, 5 Syrum est. Anathema autem Maranatha, sicut quidam dicunt, perditio in aduentum domini. Mammona diuitiae. Theraphim figurae uel imagines melius quam incendia. Seraphim uel Seraphin ardentes uel incendentes iuxta illud: qui facit angelos suos spiritus et ministros suos ignem 10 urentem. ergo Seraphin uirtutes in caelis esse confirmant quae deum laudent et in ministeria diuersa mittantur. Cherubin scientiae multitudo, ceterum Cherubin ipsum in sancta sanctorum duo tantum significantur animalia; aliis uero locis, ubi hoc nomen legitur, aut picturam aliquam indicat 15 aut uarietatem.

DE EXPOSITIONE DIUERSARUM RERUM.

Mandragora in Genesi genus pomi simillimum paruo peponi specie uel odore. Mazuroth in Iob ΖΩΔΙΟΣ quae duodecim signa mathematici adserunt. Fath KLIMA, id est 20 plaga ut meridiana uel occidentalis. Rhamnus in psalterio non rubus est, sed spinarum genus sentibus permolestum. Rhomphea gladium in Latino sonat, nam ubi in Genesi dicitur gladius flammeus atque uersatilis, in Graeco rhomphea

1 Matth. 2, 18 9 Ps. 103, 4

1 rama (*semper*) S 2 ramaⁿ P rama A 3 sirum S 4 et hoc om. S
 5 marunatha in domini aduentum sirum est S 7 theraphim PAV theraphim—incendia om. S 8 seraphin—m PSAV uel seraphin et uel incendentes om. S 9 illud psalmi dictum S 11 in] ad A 13 chaerubin V
 14 alii P 15 indicant S 17 expositione S 19 peponis speciae S
 mazuroth P maioroth S mazoroth AV ξωδιος *scripsi* ΖΩΔΙΟΣ P ΖΩΔΑ-
 IOCC S ΖΩΝΟΣ G ζωαισις A ζωαισις V 20 duodecim S KLIMA PAV
 ΚΑΙΑΑΑ (*sic*) S ΚΑΙΜ G 21 ramnus spinarum genus in psalterio S
 23 latinum S 24 graeco S

ponitur. Framea hastae longissimae sunt quibus etiam nunc
 Armorici utentes hoc nomen tribuunt; quidam ita etiam
 gladios significari putant. Capparis in Salamone fructecti genus
 in Oriente simile lentisco. Palathae in Regnorum massae
 5 quae de recentibus ficis conpingi solent; Palathae Graecum
 est. Debelaim in Osea propheta Palathas dicunt. Dabir in
 Regnorum oraculum quod erat factum in medio in interiore
 parte templi in quo et arca domini erat, hoc appellabatur
 sancta sanctorum. Byssus genus serici grossioris pariter et
 10 fortioris. Phoenicium in Esaia coccinum. Luterus in Regnorum
 conchae uel canthari aquarii; sed et cantharus Graecum
 nomen est. Latomi in Regnorum lapidum caesores, et hoc
 Graecum est. Greagrae in Paralipomenon fuscinae ad carnes
 de caldariis proferendas, Graecum est. Sambucae in musicis
 15 genus symphoniaram. Nablum quod Graece appellatur psalterium
 quodque a psallendo dictum est, ad similitudinem est
 citharae barbaricae in modum deltae litterae. Tympanum quod
 extenta pelle uel corio efficitur. Cinari, ut quidam putant,
 acitabula quae percussa in modulos concitantur. Thyina
 20 ligna. de his Salamon gradus fecit in domo domini, incognita
 ligna etiam peritioribus Iudaeorum. Sethim in pentateucho
 spinarum in heremo genus est e quibus lignum inputribile.
 Sabeth uirgulti apud Hebraeos nomen est, in Genesi: ecce,

23 Gen. 22, 13

1 ponitur] dicitur *S* astae *S* 2 ita *om. S* 3 kapparis *S* cappa-
 rus *AV* 4 palatae *P* palatae *SAV* palathae massae fici in regnorum *S*
 6 debelam *P* osee *SGV* osae *A* palata *SGA* palatus *V* dauir *S*
 8 archa *S* 9 byssus *S* 10 *post* fortioris *legitur*, in *GAV*: sunt
 quidam, qui et genus lini esse byssum putent (quidam *et* byssum *om. AV*
 putant *G*) foenicium *PGAV* fenicium *S* isaia *P* 11 concae *et*
 cantari *SGAV* 12 latomi—caesores *om. S* cetores *V* 14 proferendas]
 producendas *S* prophestendas *V* 15 symfoniaram *P* simphoniaram *GAV*
 simphoniaram in uisione danihelis *S* 16 quoque *S* psallendum *A*
 17 tympanum *SA* 19 acetabula *G* caenari—acetabula percusso
 in modolo concitantur *S* theina *S* 20 domo] templo *S* 21 per-
 tioribus *S* sethim *S* sectim *AV* in pentateucho *om. S* 22 herimo *P*
 23 uirgultae *AV* apud *P* hebreos *PS*

inquit, aries post tergum eius tenebatur in uirgulto Sabeth. Lebetæ aenei minores in usum coquendi parati in Paralipomenon: pacificas uero hostias core-runt in lebetis et caccabis et ollis. Cophinus corbis. Hydria uas aquarium. Condi in Genesi poculum uel scyphum. 5
 Lecythum in Regnorum ampulla olearia. Lenticula in libro Regnorum uasculum ex aere habens oleum quo unguebantur in regnum. Parapsis acitabulum maius; aliqui et catinum ita appellari putant. Epistylia in Regnorum quæ super capitella columnarum ponuntur, Graecum est. Maechonoth in 10
 Regnorum fulturæ quas bases appellamus. Topazion lapis pretiosus in quo, sicut aliqui adfirmant, omnium lapidum colores refulgent. Corbana gazophylacium, Corbona autem interpretatur oblatio. Chasma in Luca hiatus, Graecum est. Erisybe in propheta aerugo, id est rubigo messium, Graecum 15
 est. Zizania lolium. Sicera succus ex dactulis et omnis præter uinum liquor qui ad bibendum aut pomis aut quolibet genere conficitur sicera nuncupatur. Nardum pisticum nardum fidele, id est sine inpostura, Graecum est. Nardum spicatum, ab eo quod species ipsa nardi in modum spicæ sit quæ infusa 20
 conficitur. Alabastrum genus marmoris pretiosi ex quo euangelici illius unguenti uasculum erat. Stadium in euangelio spatii certa dimensio; octo stadia mille passus efficiunt.

3 II Par. 35, 13

1 tenebatur cornibus S 2 sabith S leuetac S labetes AV 3 pa//gi-
 ficas P pacificas S 4 et ante caccabis om. S cofinus PAV copinus
 (sic) G coffinus S cornes S 5 ydria PAVG hidria S condy P
 condes S scyfum PGAV sciphum S 6 lecytum PGAV lecitum S
 olearea S 7 aere factum S unguebatur S 8 regno S 9 epistelia S
 10 mechoroth S 11 thopadion S (sic semper) 12 praetiosas Spr//etiosus P
 13 gazofylacium PGAV gazofilacium G corbana (altero loco) P
 14 interpraetatur P casma S hyatus V 15 erisybae V erisebe S
 erisibe G erugo PGAV rubico S 16 dactolis P dactulis AV
 dactilis G tactulis S 17 binum S ex pomis aut ex S 19 inpostura S
 20 spice P 21 conficitur P conspicitur V 22 ungenti P

Haec nomina quae subsequuntur in Exodo uel in Regnorum
libris his reperiuntur locis quae arcae uel tabernaculi aut
templi domini relationem continent. quorum nominum uoca-
bula haec quae obscuriora sunt in translatione ueteri habentur;
5 haec uero quae lucidiora apparent nouae translationis textu
continentur.

Uetus ergo translatio habet speroteres, noua ferulas.
calamiscos calamos. troiscos uel cariscos quasi in nucis
modum deformatos. anconiscos incastraturas. aspidicas unci-
10 nos. fimbrias catenulas. scytalas uectes. lapidibus acrotomis
dedolatis. degraphidem celaturam. petalis lamminis. peri-
metrum lineam. spiras capitella columnarum uel sicut puto
facturam earum. aelam porticum, sed melius interpretatur
ante fores siue uestibulum, ergo aelam Hebraeum est. cetera
15 quae superius sunt Graeca sunt maxime. item in Ezechielis
extrema parte in uisione ciuitatis in ueteri translatione habet
pastophoria, in noua gazophylacia, id est cellulas paruas.
thae thalamos. aileu frontem. aelaumoth uestibulum. poly-
andriun multitudines. spithames palmus. gissus definitio.
20 manaa sacrificium. in Regum cenotaphia simulacra quae
Graece ΜΟΡΦΩΜΑΤΑ. sed haec hactenus. nunc etiam illud
accipe, ut quaedam nomina prius scriptura appellauerit et ut
nunc uocentur.

1 exhodo P 2 his—locis om. S reperiuntur P uel] aut S
tabernaculi S uel S 3 relatione S 4 habent P 5 noue P
7 habit S nouas ferulas AV noua uero S 8 cariscos quasi S
9 deformatas AV deformatur G anconiscos incastraturas leguntur post
uncinos in S aspidicos AV 10 uestes AV archotomis id est S
11 caelaturam G patulis S parimetum S 13 eorum PAV helam S
elam G interpretaetur P 14 foris S 15 maximae S graecum
est S hezechielis P 17 pastoforia PSGAV gazoflacia PSAV
gazofylacia G 18 thae V thalamus S elaumoth SG poly-
andriun AVS 19 multitudinis S palmos S gessus defenitio S
20 regnum AV cenotafia PGAV cinothafia S 21 mortomata S
actenus S 22 accepe S ut supra lin. P

DE GENTIBUS.

Gomor in Genesi Galatae, id est Galli qui a candore corporis primum Galatae appellati sunt, e quibus populi quondam in Orientis longinqua migrantes primum Gallograeci, nunc antiquo Gallorum nomine Galatae uocantur. Magog 5 Scythae, quidam Gog et Magog Gothos putant. Tubal Hiberi qui et Hispani.

Thiras Thraces. Thogorma Phryges. Madai Medi. Iauan Iones qui et Graeci, unde et mare Ionum. Cethii Citii, id est Cyprii apud quos et urbs Cittium uocitatur. Dodanim 10 Rhodii, ex his Graecorum nationibus extitere qui a Tauro monte usque ad occidentalem Oceanum maritimam oram occupauerunt. hae omnes gentes de Iaphet stirpe descendunt.

Chus Aethiopia. Mesraim Aegyptus. Chasloim qui postea Philistini nunc Palaestini, idem tamen et Allophyli, idem et 15 alienigenae appellati sunt: horum ciuitas Ascalon. Saba Arabia, Saba uocitatur et regio in qua nunc Sabaei. Euila Getuli. Labain nunc Libyes, quondam Futhei appellabantur. Tharsis siue Carchedon Carthago est, quidam Tharsos Cilicas arbitrantur, quia et ciuitas Tharsus illic sita est. Africa appellata 20 ab uno ex posteris Abrahae de Cethtura qui uocatus est Afer. Ismahelitae uocati ab Ismahelo filio Abrahae, idem et

2 gomer *SV* ad candorem *S* 3 primo galli nunc graeci antiquo gallorum nominae gallatae uocantur *S* 6 scithae *S* quidam *om.* *S* thobal *S* 7 spani *S* 8 thaces *P* traces *S* fryges *PG* friges *AV* phryges *S* madii *S* medii *S* iaban *S* iauan *V* iuan *A* 9 //onum *P* ionam *S* ionum *AV* (*uox deest in G*) cethii *P* caetthaei *V* cethei *A* cethi *G* cethei cetii id est obrii apud quos *S* 10 orbs *S* dodanim | audanum *S* *ex eraso* nationibus *scripsit P* nationes 11 thauro *S* 13 iafeth *PG* iapeth *SAV* descendunt *S* 14 maestraim egyptus *S* 15 filistini *PAV* philistim nunc *S* palestini *PGSAV* allofyli *PA* allofli *V* allophili *SG* 16 aschalon *S* 17 sakei *SAV* gettuli *AV* 18 libes *S* lybies *G* libies *AV* fotei *S* tharso *S* 19 charchedon *AV* charthago *PAV* celicas *S* 20 illic tharso *S* tharsos *GAV* appellata et *AV* 21 hac de *S* de—abrahae *om.* *AV* cettura *P* cethtura *S* 22 apher *AV* hismahelo *P* ismahelo *S*

Saraceni a Sarra, idem et Agareni ab Agar. Nabethei a Nabeth filio Ismahelis appellati qui ab Euphrate ad mare Rubrum porriguntur. Chananei appellati de Chanaam filio Cham, horum terram Iudaei expulsis incolis possiderunt; hi de
 5 origine Cham ueniunt. Assur Assyrii ab Assure filio Sem, hi urbem Ninum ex nomine Nini regis condiderunt quae nunc Niniue uocatur. Syros appellatos quidam adserunt ab Assurim filio Abrahae ex Cetthura. Us quae et Auxitidis regio circa
 10 Coelensyriam ita ab Us Sem pronepote appellata. Aelamitae Persae ab Aelam filio Sem. Hebraei cognominati sunt ab Heber qui pronepos fuit Sem. Chasdei nunc Chaldaei uocantur et Chasdei a Caseh filio Nachor fratris Abrahae. hi omnes de Sem posteritate procedunt.

DE LOCIS.

15 Iebus ipsa est Hierusalem, ipsa est et Salem in qua regnauit Melchisedec. haec nunc ab Aelio Hadriano uocatur Aelia. Babel in Genesi nunc Babyllon uocatur, in hoc loco cum turrem quondam homines aedificare aduersum caelum
 adgressi essent, dispersi sunt inmissa diuinitus confusione
 20 linguarum. Acchar nunc Nisibi appellatur. Reblatha nunc Antiochia uocatur; eadem est et Epiphania. Sichem haec est et Sicima, haec et nunc Neapolis ciuitas Samaritanorum. Olibama in propheta ciuitas in qua Edom principes habi-

1 sarracini *S* aggereni *S* 2 filias *V* smahelis *S* eufraten *S*
 3 cananei *P* chanam *S* 4 iudei *PAV* iudet *S* hi *om.* *AV* hi omnes *S*
 5 origine *P* ore gene *S* assir *S* assirii *S* assurae *V* assur *S* hii
 6 orbem *S* 7 nineue *S* uoca//tur *P* assurim *P* asurim *AV*
 assur *G* assirio *S* 8 chetthura *PS* cettura *GAV* auxitidi *S* 10 helam
 (sic semper) *S* 11 pronepus *PG* pronepost *S* caldei *P* chaldei *AV*
 12 caseh *PV* casech *A* casee *S* casei *G* abbae *S* hii *PS* 15 iebus]
 zieb *S* 16 melchisedech *S* 17 babilon *S* uogatur *S* in hunc
 locum *S* 18 quendam *S* aedificarent *S* 19 egressi *S* diuini-
 tas *S* 20 lingarum *P* acchar *PAV* accar *S* reblata *SAV*
 21 antiocia *PGA* anthiocia *S* anthiocio *V* sychem *PGV* sichem *SA*
 22 neapollis *S* 23 ciuitas—habitauerunt] in qua duo principes habi-
 tauerunt *S*

tauerunt. Arihel in Esaia, hanc esse quidam putant Ariopolim ab idolo Martis Arihel quod illic situm est. interpretatur autem Arihel leonem dei Hierusalem figuraliter significans. Ararat Armenia in cuius montibus post diluuium arca con-sedit, adeo ut illic aliqua eius indicia nunc usque per-⁵ maneant. Arbe quae Arbos in nostris codicibus corrupte legitur, in qua tres patriarchae sepulti sunt Abraham, Isaac et Iacob et praeter Adam ipse; haec est etiam Hebron in qua Dauid regnauit. Lod ipsa est Lydda, ipsa est Diospolis. Decapolis in euangelio regio est habens ciuitates decem.¹⁰ Accaron urbs Palaestinae, sunt alii qui aestimant Accaron esse turrem Stratonis et postea hanc appellatam fuisse Caesaream. Antilibanus loca appellantur quae supra Libanum montem orientalem plagam respiciunt. Efrata ciuitatis Bethleem regio est, Eufrates uero fluuius de paradiso. Mesopotamia idcirco¹⁵ dicitur, quod Tigride et Eufrate fluminibus ambiatur. Emmaus in euangelio nomen quondam castelli, nunc ciuitas quae Nicopolis dicitur. Caluariae locus ob hanc causam dictus, quod de consuetudine in eodem loco damnati capite truncabantur. Ariopagus curiae apud Athenienses nomen est quae²⁰ a Marte nomen accepit.

DE FLUMINIBUS UEL AQUIS.

Geon fluuius Aethiopiae de paradiso emergens quem Nilum usitato nomine appellant. Phison fluuius Indiae idem quoque a paradiso fluens, hunc alii Gangen uocant. Iordanes ideo²⁵

1 areopolim PGAV ariopolim S 2 interpraetatur PSG 3 ariel P
 leonem S figuraliter S 4 ararath S dilubium S 5 per-
 manet S 6 arbae S arbon S codicibus corruptae S 7 isaac S
 8 praeter PG praeterea S pater AV chebron SAV 9 libda S
 diespolis V 10 ciuitatis S 11 accaron S palestinae PSG
 palistinae V 13 antelibanos S super S 14 efrata] eufrata ciui-
 tates S bethler legio S 15 eufratae S eufrata AV paradysus AV
 mesopotamia S 16 eufratae S eufrates AV 17 quoddam S 19 con-
 suitudine S eudem S damnaticii S truncabantur S 20 aput
 athenenses S 23 paradyso AV 24 fison P indie P 25 iordanis AVS

dictus, quod duo fontes in unum confluant quorum alter dicitur Ior, alter Dan appellatur. Mare Galileae idem est et mare Tiberiadis, idem et stagnum Gennesar, idem et lacus Cineret. Mare Salinarum, hoc uocatur et mare mortuum uel
 5 Asphalti, id est bituminis, ab Hiericho haut longe abest. Bethsaida piscina in Hierusalem in quam aegri deferebantur, ideo et probatica, id est pecualis, appellatur, quod hostias in ea quondam sacerdotes lauabant.

DE MENSIBUS.

10 Nisan in libro Esther mensis quem dicunt Martium quique in scripturis appellatur mensis primus. Elul in Macchabeorum libro Augustus qui apud nos mensis sextus uocatur. Caseleu in Zaccharia propheta Nouember qui et nonus. Tebeth in libro Esther December qui et decimus. Sabbath in
 15 Zaccharia propheta Ianuarius qui apud nos undecimus. Adar in libro Esther Februarius qui apud nos duodecimus. quod si etiam reliqua Hebraea mensuum uocabula quae in canone non repperi scire uoles, Iar uocatur mensis secundus, Siuan tertius, Thamus quartus, Tisri septimus, Maresuan octauus.

20

DE SOLEMNITATIBUS.

Annus iubilaeus annus quinquagesimus qui erat annus remissionis quo in Israhel unusquisque rei suae uenditor ad

2 dicitur *om. SG* appellantur *S* galileae *S* 3 gennesar *SP* genesar *SGAV* 4 cineret| *ge//nereth G* genesareth *edd.* 5 asfalthei *PGAV* asfalti *S* uituminis *S* hierico *V* haud *AV* aut *S* 6 qua *S* 7 prouatica *S* 8 labant *S* 10 ester (*corr. m. 2.*) *S* hester *G* 11 aelul *S* macchabeorum *PAV* in libro maccaueorum *S* 12 apud *S* 13 cas^o/leu *S* 14 hester *S* decemus *S* 15 undecemus *S* 16 hester *SG* 17 hebrea *S* horum XII mensum uocabula hebreorum est *V et 19 S* canonem *S* 18 non *om. S* repperis *S* uolueris *S* iar] zar *S* tar *V* secundus qui est aprilis *S* 19 tertius hoc est maius *S* thamnus quartus qui est iunius *S* septimus id est september *S* octabus, qui uocatur october *S* 20 solempnitatibus *G* 21 quinquagesimus *AV* 22 uinditor *P* uenditur *G* uinditur *S*

ius eius etiam absque pretio reuertebatur. Pascha transcensus, Hebraeum est, non Graecum. transcensus uero idcirco dictus est, quod Hebraei ab Aegypto in terram repromissionis transcenderint; certe pascha nostrum est, quod saluator ab infernis resurgens caelorum regna transcenderit. Phase itidem pascha est transcensus uel transitus. sunt qui magis transcensum uel transitum ex hoc appellatum adfirmant, quod eadem nocte dominus per Aegyptum transierit, cum Aegyptiorum primogenita cuncta percussit. Pentecostes quinquagensima, Graecum est. huius quinquagensimae figuram annus iubilaeus gessit quae nunc iterum futurae repromissionis aeternam requiem praefigurat. scenopegia, cum tabernacula a Iudaeis figuntur ob memoriam tabernaculorum; ΣΚΗΝΗ enim Graece tabernaculum dicitur. haec Iudaeorum solemnitas Septembri mense celebratur. Incaenia nouae aedificationis observatio uel dedicatio; caenon namque in Graecam linguam nouum significat; ergo in hac solemnitate Iudaei Octobri mense dedicationis templi colebant diem. Epiphania Graecum est, quod significat apparitio uel ostensio, siue quod eadem die dominus et saluator noster in baptismo suo populis fuerit ostensus siue quod stella magis siue quod primo signo domini aqua in uinum uersa tunc apparuerit. Neomenia hoc est quod apud nos kalendae. sed quia apud Hebraeos secundum lunae

9 (Ex. 13, 15)

1 praetium *S* 2 hebreum *S* est *om.* *AV* nam non *S* dicitur *AV* 3 aegiptu *S* transcenderent *S* 4 certe—transcenderit *om.* *S* 5 fase *PGAV* phasae *S* idem pascam *S* 7 adpellari *S* noctem *S* 8 aegiptum *S* transirit *S* 9 pentecosthes *S* quinquaginsima (*corr. m. 2.*) *P* 10 iobeus *P* iueus *S* 11 aeternam requiem] aeternitatem *A* 12 scenophegia *S* tauernacula (*bis*) *S* iudaei *S* 13 scene *PAV* scaenae *S* σκηνή *G* 14 mens (*sic*) *P* september// //mensis *S* mensi *V* 15 incenia *PSAV* encenia *G* uel dedicatio *om.* *S* 16 cenon *PSAV* caenon *G* καίνον *S* 17 octobris mensis *S* 18 epphania *P* epifania *SAV* significati *S* (*corr. m. 2.*) appario *P* 21 stilla *S* stella—quod *supra lin.* *P* domini *om.* *S* 22 uino conuersa *S* neominia *PA* neumenia *S* 23 kalendae *S*

cursum menses supputantur et MIINH Graece luna appellatur, idcirco Neomenia noua luna accipi potest. Parasceue praeparatio, Graecum est, Parasceue enim sexta sabbati appellatur; hinc uero praeparatio dicitur, quod a Iudaeis eadem die quae in sabbatum sunt necessaria praeparentur. Sabbata requies, Hebraeum est; idcirco autem requies, quod in eadem die dominus ab opere perfectis omnibus absolutisque requieuerit.

DE IDOLIS.

10 Idola simulacra, Graecum est. Belphegor quod interpretatur simulacrum ignominiae, idolum est. Mob, hunc Latini Priapum appellant. Beel, quod interpretatur uetustas, idolum est Babylonium; fuit uero hic idem Belus pater Nini regis Assyriorum. Adramelech idolum Assyriorum, quod etiam
15 Samaritae coluerunt. Astarten, quod in Latinum sonat facturam superfluam, idolum Sydoniorum dicunt. Beelzebub interpretatur uir muscarum. Diabolus deorsum fluens, Graece uero criminator dicitur. Satana in Latinum sonat aduersarius siue transgressor. Syrenae in Esaia daemones aut dracones
20 magni, cristati pariter ac uolantes, ut a quibusdam putatur.

Ululae in Esaia ab omni translatione nomine ipso Hebraeo Ihihim appellantur, septuaginta tantum interpretes pro his onocentauros in translatione posuerunt; sunt qui ululas putent aues esse nocturnas ab ululatu uocis quem efferunt,
25 quas uulgo cauannos dicunt. Lamina in Esaia genus monstri,

1 mensis *S* menen *S* 2 neominia *P* neumenia *S* parascebe *S*
3 sabati *S* 4 hic *P* ad *S* 5 diem *S* sint *AV* necessaria
in usum *S* 7 diae *S* 10 simulachra *S* graecum est *om. S*
belfegor *P* interpraetatur *S* 11 simulachrum *S* ignominiae *om. S*
12 bel *S* interpraetatur *S* 13 babylonium *PV* babilonium *S*
babylonium *A* 14 Adramelec *V* 15 colunt *S* 16 sidoniorum *PSGAV*
belzebul *S* 17 interpraetatur *PS* diabolus *P* 18 autem crimi-
natur *S* 19 sirene *PSG* siraenae *AV* //saia *P* 20 cristati *S*
ac *om. S* euolantes *S* 22 ihihim] in hierusalem *S* septuaginta *S*
24 abes se putant esse *S* ululato *S* quam offerunt quam uulgo *S*

ut quidam adfirmant. Pilosi in Esaia daemonum genera; nonnulli hos etiam doctissimorum incubones uel satyros aut quosdam siluestres homines intellegendos putauerunt.

DE UESTIBUS.

Ephod uestis sacerdotalis quae superindumentum uel super-
umerale appellatur; est autem uelut in caracallae modum sed
sine cucullo; cuius uestimenti duo sunt genera, unum lineum
et simplex quod sacerdotes habebant, aliud diuersis colo-
ribus et de auro gemmisque contextum quo soli pontifices
utebantur. Poderes sacerdotalis linea corpori penitus adstricta
eademque talaris, unde et poderes appellata; haec et subucula
dicitur. Logium quod et rationale pannus exiguus ex auro
gemmis coloribusque uariis qui superumerali contra pectus
pontificis adnectebatur.

Cidaris pileus sacerdotalis ex bysso, hunc Graeci et nostri
tiaram, quidam etiam mitram uocant. Petalum aurea lammina
in fronte pontificis quae dei nomen illud ineffabile tetra-
grammatum id est quattuor litteris Hebraicis gerebat inscrip-
tum. Penula in apostolo, Latinum est; est autem quasi
lacerna descendentibus clauis. Diplois in Regnorum sagum
chlamys ἄνω τοῦ ἀμφοτέρωθεν ab eo quod duplicetur et
omne indumentum quo dupliciter ambimur diplois appellari
potest. Baadim in Danihele uestes lineae quibus feminalia,
ut arbitror, significantur. Bat enim apud Hebraeos linum
dicitur, unde et in quibusdam locis legitur Ephod Bat, hoc
est Ephod lineum, non autem Ephod Barut, ut quidam cor-

1 potant uel affirmant *S* pelosi *S* nonnulli *P* nonnullos *S*
2 satyros *S* 3 intellegendum *S* 5 ephod *S* ephodh *V* ephoth *A*
superumeralem *S* 6 caracallae *V* 7 cocullo *PAV* uestis *S*
9 quod *S* 11 talaris *S* ponderes *PS* (sed n in utroque cod. eras)
poderes *V* 13 quae *S* 15 chidaris *S* bisso *S* 16 tiarum *S*
metram *S* 17 thedrammaton *S* 18 hebreis *S* 20 discendentibus *S*
discentibus *PAV* sagum *S* 21 διπλοῦστε *AV* ἀμφοτέρωθεν *S* litterae
graecae in ceteris codd. legi nequeunt. 23 bathim *S* batdim *GAV*
24 bathenim *S* badenim *AV* 25 bath *S* 26 ephodh *S* corruptae *S*

rupte legunt. Melotes in Regnorum pellis simplex qua monachi Aegyptii etiam nunc utuntur ex uno latere dependens. Theristrum in Genesi apud Arabes genus pallii muliebris. Periscellidae in Esaia, ut quidam dicunt, apud feminas
5 crurum ornamenta.

DE AUIBUS UEL UOLATILIBUS.

Pelicanus auis parua quae solitudine delectatur; est et aliud pelicanorum genus in Nilo paene cygnis simile, nisi quod paulo maiores sunt, quidam ita et onocrotalos uocant.
10 Nycticorax noctua, multi bubonem esse contendunt; sunt etiam qui adserunt esse orientalem auem quae nocturnus coruus appelletur. Ibis in Pentateucho auis Aegyptia obscenitate oris inunda quo aluum purgare consuevit. Erodius in psalmo ardea a quibusdam putatur. Larus in Pentateucho
15 gauiam significat. Coenomyia non musca canina, ut quidam putant, in psalmo accipienda est, sed musca omnimoda et ideo non per *y* Graecam litteram, sed per diphtongon *œ* scribi debet. Sciniphes culicum genus est aculeis permolestum.

DE BESTIIS UEL REPENTIBUS.

20 Rinoceron fera terribilis gemina in naribus gestans cornua. Monoceron in psalmo unicornis appellatur. Tragelaphus in Deuteronomio platoceros, id est cornibus latis. Erinacei

1 melotis *A* *GV* quam *S* 2 aetiam *S* 3 theristrum *S*
genus (*in marg.*) *P* pallei *S* 4 esaia *S* ut quidam *om.* *S*
6 habibus uolantibus *S* 7 pelecanus *SG* solitudinem *S* 8 pelecano-
rum *S* cignis *S* cigni *V* 9 onocrotallos *S* 10 nicticorax *S* esse
om. *P* 11 nocturnu (*sic*) *P* 12 appellatur *S* libis *S* penta-
theuco *S* pentatheuco *AV* 15 coenomia *SGA* caenomia *V* non *om.* *S*
16 salmo *P* accipiendam esse *S* 17 diptongon *S* dyptongon *V*
diphthogon *A* ioe *S* oi *P* 18 scinifes *P* scinifes *A* is *V* schinifes *S*
scinifex *G* 20 rhinoceron *AV* rinocheron *S* 21 monoceron *S*
unicornex *S* tragelafus *PSGAV* 22 deutheronomio *S* platocero-
nus *S* platocerus *AV* plato//// *P* id est—latis *om.* *P* ^{ori}nacei *P*
herinacei *GAV* erinachii *S*

XOIPOΓΠΤΑΛΟΙ nuncupantur, prope magnitudinem mediocrium cuniculorum de cauernis petrarum procedentes gregatim in heremo quae est contra mare Mortuum depascuntur. Ericii qui EXINOI dicuntur ita spinoso defenduntur tegmine, ut ne contingi quidem possint. Bruchus in psalmo lucustae 5 quae nondum uolant. Eruca quam vulgo doluam uocant.

DE PONDERIBUS.

Talentum est pondo LXII semis quod faciunt LXXX librae Atticae. mina est libra una et semuncia. talentum minas habet LX. mina Graece, Latine mina dicitur. dragma habet scriptula 10 tria; didragma dragmae duae, unde miror quo modo in libro Hebraicarum quaestionum semuncia scribitur. stater est nummus habens, ut quidam adfirmant, unciam unam, id est aureos sex, ut alii putant tres; in euangelio enim pro duobus didragmis stater datur. secel qui in Latina lingua corrupte 15 siclus dicitur, ut in quaestionibus supradictis indicatur, unciae pondus habet, ut alibi scriptum repperi, scriptula decem, quod et ipse arbitror. nam siclus ipse uel secel de propinquitate ponderis quasi siclicus sonat. obolus est scriptulum dimidium, quod facit siliquas tres in Ezechiele; siclus 20 autem XX obolos habet.

1 XEIPΓΠΤΑΛΟΙ P XOIPYΠNIOE G XOIPOMMIOI S χοιροποιαι AV mediogrium S 3 herimo P mortuo S 4 qui et S EXOINOI S echinoi AV gmine P (corr. m. 2.) 5 contigit AV brucus PSAV locustae AV lugustae S 6 erucha S quem S 8 saxagenta semis S quod faciunt libras LXXX S 9 adticae librae S 10 sexagenta S mna] m//na PS dra//gma S 11 scribtula trea V tria id est seliquas XVIII, LXVII dragmae efficiunt libram. draugma denarium significat, octo denarii, id est dragmae, efficiunt uncias. sex oboli faciunt draugma una S draugmae S 12 scribitur, didraugma habet scripulos sex V stather S 14 alii] nonnulli S duorum PS 15 datur nomisma denarius est, qui decem inputatur nummis S corruptae S 16 ut om. S 17 nam ut S scripola S scripula V 18 siclos S 19 sonat, habet autem uel uiginti obolos S scribulum S scripulum AV 20 siquas P 21 obolus (corr. m. 2.) P obulus S habet, quod si ad eam rationem ueniamus, quam ipsi aestimant ponderationem sicli unciae esse

DE MENSURIS.

- Corus est modi XXX. Batus amphora una, id est modi tres. Cadus Graeca amphora est, habet urnas tres. Oephi siue Oepha modii tres. Oephi idem mensurae habet in aridis, quod in liquidis Batus. Metreta una, ut quidam dicunt, habet sextarios centum, mensura autem Graece METPON dicitur, unde et metreta appellatur; notandum uero quod mensura Hebraeum nomen est. Artabae in Esaia Aegyptiorum mensurae quae tres faciunt modios X. Sata idem sunt quod Oephi, id est modii tres. Gomor mensura est Attica habens ut quidam opinantur conices tres, id est sextarios XII; alii Gomor dicunt paulo minus a sextariis quinque, quod etiam ipse sequor, eo quod sit decima pars Oephi Gomor. Nebel quidam putant modios tres. sextarius est liquidae speciei.
- 15 Cotyla hemina est in Ezechiele: Decem, inquit, cotylae sunt gomor.

DE GRAECIS NOMINIBUS.

- Accipe nunc eorum nominum significationes quae Ecclesiae ore celebrata in sermonem nostrum uertuntur ex Graeco.
- 20 Theos deus, theos autem, ut quorundam opinio habet, ἄΠΟ ΤΟΥ ΘΕΑΣΕΣΘΑΙ a spectando, id est omnia prospiciendo. Omousion unius substantiae. Omoeusion similis substantiae.

15 Ez. 45, 14

pondus quod in libris canonicis non repperis ergo obulus habet seliquas septem et partem quintam selique S (ueniam usquam *Pitra*) 2 chorus SAV anfora PS 3 cadus. baeth in paralipomenon tria sata capit. satum uero mensura est S anfora P oephin S 4 ofe S modii P modii habet] tres. idem mensura est habet S 6 se//arios S sextaria AV metron PSAV (sic) 7 appellantur S 10 modii P modios S faciunt P attiga S 11 opinatur S sestarios duodecim S 12 sistarus S quo S 14 sistarios S 15 cothela//mina est in ezechiel S cotylaemina AV decim S cothelae (corr. m. 2.) S gomer A 18 accepe S significationem S qua 20 theus (bis) S habit S 21 ἄΠΟ ΤΟΥ ΘΕΑΕΕΤΕ P ἄΠΟ ΤΟΥ ΘΕΑΣΕΣΘΕ S *ultima uox in AV legi nequit* 22 homeusion S omousion PGAV id est unius S homo eusion S omoeusios PGAV

Christus unctus. Spiritus paraclitus spiritus consolator siue
 aduocatus. Hagios sanctus. angelus nuntius. thronus sedis
 uel solium. apostolus missus, ideo quod a domino ad euan-
 gelizandum missi sunt licet a doctoribus Hebraeum putetur.
 propheta praedictor. martyres testes. episcopus super- 5
 inspector, et ideo propheta ait: speculatorem te posui
 domus Israhel. presbyter senior. diaconus minister.
 clerus sors. ecclesia euocatio uel collectio. catholica uni-
 uersalis 'ΑΙΟ ΤΟΥ ΚΑΘ' 'ΟΑΟΝ, quod est secundum totum.
 synagoga conuentus uel congregatio. ethnicus gentilis. hypo- 10
 crita simulator. heresis secta. monachus solitarius. heremus
 desertum. paroecia adiacens domus, id est dei. dioecesis
 gubernatio, et hoc non secundum proprietatem aut potes-
 tatem uerbi sed secundum effectum. laicus popularis 'ΑΙΟ
 ΤΟΥ ΛΑΟΥ. catechumenus instructus siue audiens. neophytus 15
 nouella plantatio. baptisterium tinctorium. chrisma unctio.
 eucharistia gratia. holocaustum totum combustum, hoc ideo,
 quia integra hostia igni tradita consumebatur. symbolus con-
 latio aut pactum uel conplacitum quod sit homini cum deo.
 hymnus carmen in laudem dei. antiphona uox reciproca. 20
 Pentateuchus quinque uolumina, id est Mosi libri quinque,
 unde apostolus quinque uerbis ait uelle se in ecclesia loqui.
 Exodus exitus uel egressus, id est populi Israhel. Deutero-

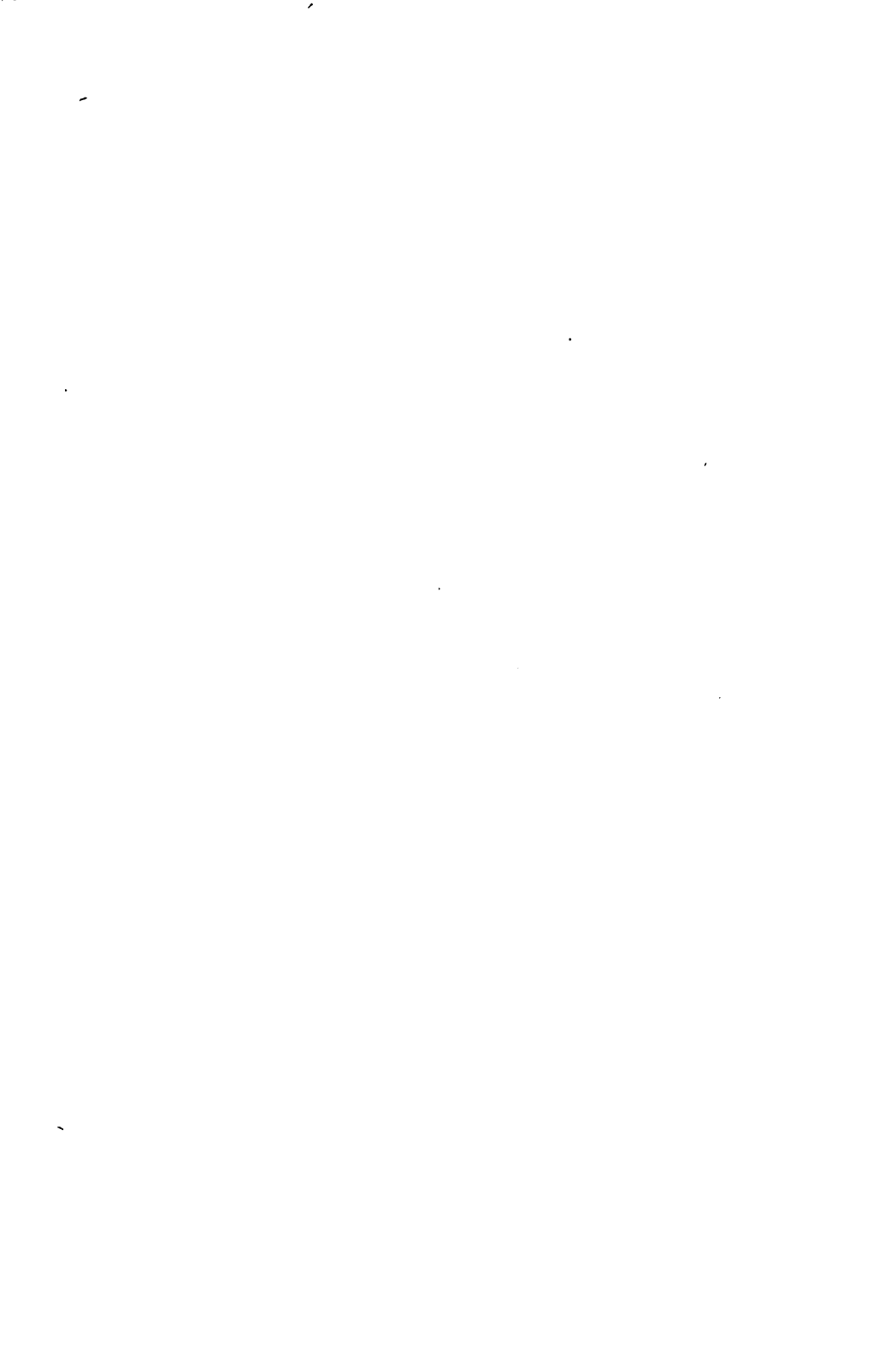
6 Ez. 3, 17 et 33, 7 22 (I Cor. 14, 19)

1 paraclitus *S* consulator *P* 2 agios et nuntius *permut. sunt*
in AV agios *PSGAV* 4 hebreum *S* 5 praedicatur *S* martires *S*
 episcopus *S* 6 et—israhel *om. S* 7 praosbiter *S* 8 clerus *AV*
 lectio *V* 9 *litterae graecae in omnibus codd. sunt bene scriptae*
 10 synagoga *S* hibocrita simolator *S* 11 haeresis *AV* herimus *P AV*
 12 parychia *S* paroecia *AV* dyocisis guu·rnacio *S* dioecesis *AV*
 14 *graecae litterae bene scriptae sunt in P, desunt in S* 15 cathe-
 cuminus *SAV* siue audiens *om. S* neofytus *PSGAV* 18 simbolus *S*
 19 conplacetum *S* 20 himnus *S* antifona *PGAV. deest cum glossa*
in S 21 pentatheucus *SGAV* moisi unde apostolus ait *V* uerbis
 se in ecclesia uelle loqui *S* apostolus ait *AV* 23 exodus *P* gressus *SP*
 israhel *S* deuteronomiu *P* deutheronomium *S*

nomium secunda lex in quo est euangelicae legis praefiguratio. Paralipomenon praetermissorum uel reliquorum, id est, quod hic historiae contingantur quae in Regum libris praetermissae sunt. euangelium bona adnuntiatio siue bonum nuntium. 5 Apocalypsis reuelatio. gazophylacium diuitiarum custodem, compositum de lingua Persica et Graeca. synodus comitatus uel coetus. canon regula. teuchos uolumen, unde pentateuchus. apocrypha recondita uel occulta. hexapla sexsimplicia. apologia excusatio, unde apologeticus appellatur. anagoge 10 superior sensus. tropologia moralis intellegentia. parabola similitudo.

Habes opusculum, mi fili carissime, in omne fere scripturarum corpus quasi quoddam intellegentiae seminarium, quod in duobus uoluminibus non parum, ut arbitror, instructionis 15 ad edocendum te ex rebus uariis necessariisque congesi.

2 reliquorum regni quae in regum libris praetermissa sunt *S* 3 praetermissa *P* 4 euangelio *S* siue nuntium *om. SGAV* 5 apocalypsis *S* gazofilacium *SG* 6 synodus *PAV* 7 teuchos—appellatur *om. S* pentatheucos *A* pentatheoco *V* 8 apocrypha *PAV* exapla *PGAV* sexiplicia *AV* 9 anagogen *S* 10 tropolegea *S* parabula *P* 11 similitudo allegoria *AV* 12 habes—congesi *om. S* 13 quondam *V* 15 que congesi *in ras. m. 2 P sed eadem uerba, ut pro certo dici potest, erant antea erasa. EXPLIC. INSTRUCTIO. LIBRI II (sic rubro colore) P* Explicet instructionum liber III (*sic AV*)

III.

S. Eucherii Lugdunensis

Passio Agaunensium Martyrum.

P = codex Paris.

D = codex Sangallensis N. 563 s. IX

PASSIO AGAUNENSIIUM MARTYRUM.

I. Sanctorum passionem martyrum qui Agaunum glorioso sanguine inlustrant pro honore gestorum stilo explicamus, ea utique fide qua ad nos martyrii ordo peruenit. nam per
5 succedentium relationem rei gestae memoriam nondum interceptit obliuio, etsi pro martyribus singulis loca singula quae eos possident uel singulae urbes insignes habentur, nec inmerito, quia pro deo summo pretiosas sancti animas refundunt. quanta excolendus est reuerentia sacer ille Agaunensium locus
10 in quo tot pro Christo martyrum milia ferro caesa referuntur? nunc iam ipsam beatissimae passionis causam loquamur.

II. Sub Maximiano qui Romanae reipublicae cum Diocletiano collega imperium tenuit per diuersas fere prouincias laniati aut interfecti martyrum populi. idem namque Maximianus sicut auaritia, libidine, crudelitate, ceterisque uitiis
15 obsessus furebat, ita etiam exsecrandis gentilium ritibus deditus et erga deum caeli profanus impietatem suam ad extinguendum Christianitatis nomen armauerat. si qui tunc dei ueri cultum profiteri audebant, sparsis usquequaque
20 militum turmis uel ad supplicia uel ad necem rapiebantur, ac uelut uagatione barbaris gentibus data prorsus in religionem arma conuouerat. erat eodem tempore in exercitu legio

1 Agaunensium *P* Incipit passio sci Mauricii cum sociis suis qui passi sunt sub maximiano impr. decima ce. octobr. *D* 2 Agaun.] illum locum *D* 3 stilo] illius *D* 4 martirii *P* 5 suadentium relationem *D* interceptit *D* 7 inmerito (m. m. 2.) *P* 9 qua//ta *P* Agaunensium om. *D* 11 beatissime (corr. m. 2.) *P* post loquamur spatium uacuum sequitur in *P* 13 fere om. *D* 15 auaricia *D* c//terisque *P* ceterisque *D* 16 obses^{us} *P* 21 ua//gatione *P* gentibus om. *D* 22 conuouerat *P* (m m. 2.)

militum, qui Thebaei appellabantur. legio autem uocabatur
 quae tunc sex milia ac sexcentos uiros in armis habebat.
 hi in auxilium Maximiano ab Orientis partibus acciti uenerant,
 uiri in rebus bellicis strenui et uirtute nobiles, sed nobiliores
 fide; erga imperatorem fortitudine, erga Christum deuotione 5
 certabant. euangelici praecepti etiam sub armis non inmemores
 reddebant quae dei erant deo, et quae Caesaris Caesari
 restituebant. itaque cum et hi sicut ceteri militum ad per-
 trahendam Christianorum multitudinem destinarentur, soli
 crudelitatis ministerium detrectare ausi sunt atque huius modi 10
 praeceptis se obtemperaturos negant. Maximianus non longe
 aberat; nam se circa Octodorum itinere fessus tenebat, ubi
 cum ei per nuntios delatum esset legionem hanc aduersum
 mandata regia rebellem in Agaunensibus angustiis substituisse,
 in furorem instinctu indignationis exarsit. sed mihi priusquam 15
 reliqua commemorem, situs loci eius relationi inserendus
 uidetur.

III. Agaunus sexaginta ferme milibus a Genauensi urbe
 abest, quattuordecim uero milibus distat a capite Lemanni
 lacus quem influit Rhodanus. locus ipse iam inter Alpina 20
 iuga in ualle situs est ad quem pergentibus difficili transitu
 asperum atque artum iter panditur. infestus namque Rho-
 danus saxosi montis radicibus uix peruium uiantibus aggerem
 reliquit. euictis transmissisque angustiarum faucibus subito
 nec exiguus inter montium rupes campus aperitur. in hoc 25
 legio sancta consererat. igitur, sicut supra diximus, cognito
 Maximianus Thebaeorum responso praecipiti ira feruidus ob

1 thebei *D* 3 acci^{net}//i *D* 5 christum] deum *D* 8 restitue^{bant} *P*
 10 detraectare *P* detractari *D* 11 ob^ptemperaturos *P* (p m. 2.) 13 di-
 latum *D* 14 Agaunensibus] his *D* substituisse// *D* 15 in furore et
 instinctu// *D* prius mihi quam *D* 16 commemorem *P* (m m. 2.)
 18 Agaunus] locus ille agen^m//uense *D* 19 limani *P* lin^a//annilaus *D*
 20 qui influit rodanum *D* 22 adⁱque *P* (corr. m. 2.) art.] arduum *D*
 25 nec om. *D* hoc loco *D* (loco *suprascriptis* m. 2.) 27 thebe-
 orum *D* praecipiti *P* (m. 2.) ferire *D*

neglecta imperia decimum quemque ex eadem legione gladio feriri iubet, quo facilius ceteri regiis praeceptis territi metu cederent, redintegratisque mandatis edicit ut reliqui in persecutionem Christianorum cogantur. ubi uero ad Thebaeos
 5 denuntiatio iterata peruenit cognitumque ab eis est iniungi sibi rursus exsecutiones profanas, uociferatio passim ac tumultus in castris exoritur adfirmantium numquam se ulli in haec tam sacrilega ministeria cessuros, idolorum se profana semper detestatos, Christianis se inbutos, sacrae et diuinae
 10 religionis cultu institutos unum se aeternitatis deum colere; extrema experiri satius esse quam aduersum Christianam fidem uenire. his deinde conperts Maximianus omni belua cruentior rursus ad ingenii sui saeuitiam redit atque imperat, ut iterum decimus eorum morti detur et ceteri nihilo minus
 15 ad haec quae spernerent compellerentur. quibus iussis denuo in castra perlatis segregatus atque percussus est qui decimus sorte obuenerat; reliqua uero se militum multitudo mutuo sermone instigabat, ut in tam praeclaro opere persisteret.

IV. Incitamentum tamen maximum fidei in illo tempore
 20 penes sanctum Mauricium fuit primicerium tunc, sicut traditur, legionis eius qui cum Exuperio, ut in exercitu appellant, campi doctore et Candido senatore militum accendebat exhortando singulos et monendo fideliumque commilitonum etiam

2 iubet (*sed deleuit m. 2.*) P quod D ceteri om. D
 3 persecutione cristianorum D 4 thebeos D 5 que om. D 6 execra-
 tiones D 7 adfirmantium P (f m. 2.) om. D 9 inbutos P (m. m. 2.)
 10 cultibus D 11 experire sacius D 12 conperts P (m. m. 2.)
 13 rursum D (s. m. 2.) ingenii sui *eras. in D in quo legitur supra*
lineam priorem adque P (t. m. 2.) 15 compellerentur P (m. m. 2.)
 17 militum om. D 18 persisteret P (*corr. m. 2.*) 20 paenis P (*corr.*
m. 2.) pen. sanctum Maur.] mauricii D 21 eius ^{dem} P (*dem add.*
m. 2.) exuperio (*corr. m. 2.*) experio D 22 campe ductore (*corr. m. 2.*) P
 campi doctore D accedebat exortandos D 23 fidelium D con-
 miletonum P (m. m. 2.) commilitones D

martyrum exempla ingerens; pro sacramento Christi, pro diuinis legibus, si ita necessitas ferret, omnibus et moriendum suadebat sequendosque admonebat socios illos et contubernales suos qui iam in caelum praecesserant; flagrabat enim iam tunc in beatissimis uiris martyrii gloriosus ardor. his itaque primoribus suis atque auctoribus animati Maximiano insania adhuc aestuanti mandata mittunt, sicut pia, ita et fortia quae feruntur fuisse in hunc modum:

Milites sumus, imperator, tui, sed tamen serui, quod libere confitemur, dei. tibi militiam debemus, illi innocentiam. a te stipendium laboris accepimus, ab illo uitae exordium sumpsimus. sequi imperatorem in hoc nequaquam possumus, ut auctorem negemus deum, utique auctorem nostrum, deum auctorem uelis nolis tuum. si non in tam funesta compellimur, ut hunc offendamus, tibi, ut fecimus hactenus, adhuc parebimus; sin aliter, illi parebimus potius quam tibi offerimus nostras in quemlibet hostem manus, quas sanguine innocentium cruentare nefas ducimus. dexteræ istae pugnare aduersum impios atque inimicos sciunt, laniare pios et ciues nesciunt. meminimus nos pro ciuibus potius quam aduersum ciues arma sumpsisse. pugnauimus semper pro iustitia, pro pietate, pro innocentium salute; haec fuerunt hactenus nobis pretia periculorum. pugnauimus pro fide. quam quo pacto conseruabimus tibi, si hanc deo nostro non exhibemus? iurauimus primum in sacramenta diuina; iurauimus deinde in

1 pro] et *D* 3 illos *erasum in D* 4 in *om. D* celom ^u *D*
5 martyribus *D* ar ^{dor} *P* odor *D* 6 adque *P* (*corr. m. 2.*) 7 in
sania *D* estuantem *D* 8 hoc modo *D* 9 liberi *D* 13 dominum *D*
14 compellimur *P* (*m. 2.*) 15 fecimus cepimus *D* actenus *P* ^h actenus *D*
(*h. m. 2.*) 17 quas] quia *D* sanguinem *D* 18 ducemus *D* iste
^{can} pugnare *D* (*cum supra lin. a m. 2.*) 19 adque *P* (*corr. m. 2.*)
sci//// *D* 20 aduersos *D* 22 innocentia *D* actenus *P* ^h actenus *D*
(*h. m. 2.*) 24 conseruauimus *P* si *supra lin. P* (*m. 2.*) exi-
bemus *D*

sacramenta regia, nihil nobis de secundis credas necesse est, si prima perrumpimus. Christianos ad poenam per nos requiri iubes. iam tibi ex hoc alii requirendi non sunt, habes hic nos confitentes deum patrem auctorem omnium et filium eius
 5 Iesum Christum deum credimus. uidimus laborum periculumque nostrorum socios nobis quoque eorum sanguine aspersis trucidari ferro et tamen sanctissimorum conmilitionum mortes et fratrum funera non fleuimus, non doluimus, sed potius laudauimus et gaudio prosequuti sumus, quia digni
 10 habiti essent pati pro domino deo eorum. et nunc non nos uel haec ultima uitae necessitas in rebellionem coegit, non nos aduersum te, imperator, armavit ipsa saltim quae fortissima est in periculis desperatio. tenemus ecce arma et non resistimus, quia mori quam occidere satis malumus et innocentes interire quam noxii uiuere praeoptamus. si quid in
 15 nos ultra statueris, si quid adhuc iusseris, si quid admoueris, ignes, tormenta, ferrum, subire parati sumus. Christianos nos fatemur, persequi Christianos non possumus.

V. Cum haec talia Maximianus audisset obstinatosque in
 20 fide Christi cerneret animos uirorum desperans gloriosam eorum constantiam posse reuocari una sententia interfici omnes decreuit et rem confici circumfusi militum agminibus iubet. qui cum missi ad beatissimam legionem uenissent, stringunt in sanctos impium ferrum mori non recusantes uitae
 25 amore. caedebantur itaque passim gladiis non reclamantes saltim aut repugnantes, sed depositis armis ceruices persecutoribus praebentes et iugulum percussoribus uel intectum corpus offerentes. non uel ipsa suorum multitudine, non

1 credere *D* 2 prerumpimus *D* requirere *D* 5 post credimus leguntur supra lin. in *P* (*m. 2.*) et spiritum sanctum laborem *D*
 7 aspersos trucidare *D* conmilitionum *P* (*m. m. 2.*) 8 dolemus *D*
 9 laudamus *D* 13 desperatio *D* 14 mallumus *P* (*primum l del. m. 2.*)
 malumus (*sic*) *D* 15 peroptamus *D* in *om. D* 17 ignem *D*
 christiani fatemur *D* 20 animas *D* 21 reuocare *D* 23 uenissent *D*
 4 sanctis *D* 26 saltim *P* (*corr. m. 2.*) aut] non *D* 26 percussoribus *D* 28 uel] in *D*

armorum munitione elati sunt, ut ferro conarentur adserere iustitiae causam, sed hoc solum reminiscentes se illum confiteri qui nec reclamando ad occisionem ductus est et tamquam agnus non aperuit os suum, ipsi quoque tamquam grex dominicus ouium laniari se tamquam ab inruentibus lupis passi sunt. operta est terra illic procumbentibus in mortem corporibus piorum, fluxerunt pretiosi sanguinis riuī. quae unquam rabies absque bello tantam humanorum corporum stragem dedit? quae feritas ex sententia sua tot simul perire uel reos iussit? ne iusti punirentur, multitudo non obtinuit cum inultum esse solet, quod multitudo delinquit. hac igitur crudelitate inmanissimi tyranni confectus est ille sanctorum populus qui contempsit rem praesentium ob spem futurorum. sic interfecta est illa plane angelica legio quae, ut credimus, cum illis angelorum legionibus iam conlaudat semper in caelis dominum deum Sabaoth.

VI. Uictor autem martyr nec legionis eiusdem fuit neque miles, sed emeritae iam militiae ueteranus. hic cum iter agens subito incidisset in hos qui passim epulabantur laeti martyrum spoliis atque ab his ad conuescendum inuitatus prolatam ab exultantibus per ordinem causam cognouisset, ac detestatus conuiuas detestatusque conuiuium refugiebat requirentibusque ne et ipse forsitam Christianus esset, Christianum se et semper futurum esse respondit ac statim ab inruentibus interfectus est ceterisque martyribus in eodem loco sicut morte ita etiam honore coniunctus est. haec nobis tantum de numero illo martyrum conperta sunt nomina: id

6 lupis—procumbentibus *om. D* 7 fluxeruntque *D* 10 perire] ferire *D* 11 obtinuit *P* (p m. 2.) 12 inmanissimi *P* (m. m. 2.)
 14 plena *D* 15 conlaudat *D* 16 semper *om. D* 17 uictor *P*
 18 meritae *P* 19 aepulabantur *P* (a del. m. 2.) 20 adque (t. m. 2.) *PD*
 22 conuiuium *D* 23 queque (sic) *P* (altera syllaba deleta) 24 futurum *D* hac si *D* 25 est *om. D* eodem] hoc *D* 27 conperta *P* (m m. 2.)

est beatissimorum Maurici, Exuperi, Candidi atque Victoris, cetera uero nobis quidem incognita, sed in libro uitae scripta sunt. ex hac eadem legione fuisse dicuntur etiam illi martyres Ursus et Uictor quos Salodoro passos fama confirmat.
 5 Salodorum uero castrum est supra Arulam flumen neque longe a Rheno positum.

VII. Operae pretium est etiam illud indicare qui deinde Maximianum trucem tyrannum exitus consecutus est. cum dispositis insidiis genero suo Constantino tunc regnum tenenti
 10 mortem moliretur, deprehenso dolo eius apud Massiliam captus nec multo post strangulatus teterrimoque hoc supplicio adfectus impiam uitam digna morte finiuit. ad uero beatissimorum Agaunensium martyrum corpora post multos
 15 passionis annos sancto Theodoro eiusdem loci episcopo reuelata traduntur in quorum honorem cum extrueretur basilica quae uastae nunc adiuncta rupi uno tantum latere adclinis iacet, quid miraculi tunc apparuerit, nequaquam tacendum putauit. accidit, ut inter reliquos artifices, qui inuitati conuenisse ad illud opus uidebantur, quidam adesset faber quem
 20 adhuc gentilem esse constaret. hic cum dominico die quoceteri ad exspectanda diei illius festa discesserant in fabrica solus substitisset, in illo secreto se subito clara luce manifestantibus sanctis hic idem faber rapitur atque ad poenam uel ad supplicia distenditur et uisibiliter turbam martyrum.

1 beatissimorum id est *D* mauricii exsuperii *D* exuperi *P* (s. m. 2.)
 adque *P* (t. m. 2.) 4 salodor// *P* saloduro *D* passus *D* 6 reno *D*
 7 illu⁴ *P* (corr. m. 2.) 8 maximianum cruciatus tyrannum et exitus
 consecutus sit *D* 9 generi *D* tenente *D* 10 deprehenso (a del.
 m. 2.) 12 adfectus *P* (f. m. 2.) at *D* 13 Agaunensium om. *D*
 14 theodore loci illius episcopi *D* 15 extrueretur *D* 16 adclinis *P*
 me 17 iacebat *D* post iacebat legimus in *D*: sed nunc erga a praeclaro
 ritus ambrosio illius loci abbate denuo edifica^{ta} (m. 2.) biclinis esse
 dinoscitur apparuerit *D* (edd. m. 2.) 19 illud] hoc *D* 21 illius] eius *V*
 22 sese *D* 23 adque *P* (corr. m. 2.) poenam *P* (o del. m. 2.)

cernens uerberatus et increpatus, quod uel die dominico ecclesiae solus deesset uel illud fabricae opus sanctum suscipere gentilis auderet. quod adeo misericorditer a sanctis factum constitit, ut faber ille consternatus et territus salutare sibi nomen poposcerit statimque Christianus effectus sit. 5

VIII. Neque illud in sanctorum miraculis praetermittam, quod perinde clarum atque omnibus notum est. mater familias Quinti egregii atque honorati uiri cum ita paralyti fuisset obstricta, ut ei etiam pedum usus negaretur, a uiro suo, ut Agaunum per multum itineris spatium deferretur, poposcit. 10 quo cum peruenisset sanctorum martyrum basilicae famulantium manibus inlata pedibus ad diuersorium rediit, ac sanitati de praemortuis restituta membris nunc miraculum suum ipsa circumfert. haec duo tantum mira passioni sanctorum inferenda credidi. ceterum satis multa sunt quae uel 15 in purgatione daemonum uel in reliquis curationibus quotidie illic per sanctos suos domini uirtus operatur.

1 et om. D 3 auderet//////// P in quo desunt quod adeo 5 poposcerit D (corr. m. 2.) est D 7 adque P (corr. m. 2.) 8 egregii] egreditur D paralyti D 10 Agaunum] illic D 11 ad martirum basilicam D 12 inuersorium D 13 nunc om. D 14 circumtulit D 15 cetera satis credita sunt D **EXPL. PASSIO QVAE OBSERVATUR DIE DECIMO** ^{KL} (sic) **OCTOBRI P** In D post operatur *leguntur*: neque enim hoc omittendum est quod per longum temporis tractum beati innocentii martyris membra rodanus reuelauit. iugi enim eluuii uicinum in se cespitem tangens religiosa quadam soli pernicię ad sepulturam martyris famulatrix peruenit. prolatas namque reliquias leuiter lambens non id longe ^h as (m. 2.) inde terre protulit aut in gurgitis sui procella demergit (m. 1.), sed ob gloriosam deuotionem intra ambitum basilicae ceteris martyribus sepulture precipit sociari. cuius translationem anime scae recordationis domi//ciano genuense et grato agustane urbis nel protasiorum tum temporis illius loci eps. celebratam recolentes cotidiana deuotione et laudibus frequentamus. per dnm. nostrum ihm xpm cui est honor et gloria laus et perpetua potestas in saecula saeculorum amen. hc. (sic) amen. **EXPLICIT PASS. SCOR. MARTYR. MAURICII CU SOCIIS SUIS SEX MILIA QUINTENTOR OCTUAGINTA QUINQUE. DO GRATIAS.**

DOMINO SANCTO ET BEATISSIMO IN CHRISTO
SALUIO EPISCOPO EUCHERIUS.

Misi ad beatitudinem tuam scriptam nostrorum martyrum
passionem. uerebar namque ne per incuriam tam gloriosi
5 gesta martyrii ab hominum memoria tempus aboleret. porro
ab idoneis auctoribus rei ipsius ueritatem quaesiui, ab his
utique qui adfirmabant se ab episcopo Genauensi sancto Isaac
hunc quem praetuli passionis ordinem cognouisse, qui credo
rursum haec retro a beatissimo episcopo Theodoro uiro tem-
10 poris anterioris acceperit. itaque cum alii ex diuersis locis
atque prouinciis in honorem officiumque sanctorum auri
atque argenti diuersarumque rerum munera offerant, nos
scripta haec nostra uobis suffragantibus dignanter offerimus
exposcens pro his intercessionem omnium delictorum atque in
15 posterum iuge praesidium patronorum semper meorum.
Mementôte uos quoque nostri in conspectu domini, sanctorum
semper officiis inhaerentes, domine sancte et merito bea-
tissime frater.

1 domino—frater *om. D* 3 scribtam^v (*corr. m. 2.*) *P* 7 isac *P*
11 et 12 adque *P* 13 dignantur *P* dignanter *edd.* 16 mementote—
frater *om. P* sed *addita a man. s. XIV.*

III.

S. Eucherii Lugdunensis

De Laude Heremi.

E = Cod. Paris. 2182 s. XIII
F = Cod. Paris. 2883 s. XIII
H = Cod. Paris. 2990 s. XIII
R = Cod. Vat. Reg. 708 s. XII

DE LAUDE HEREMI

AD HILARIUM LIRINENSEM PRESBYTERUM EPISTULA.

DOMINO SANCTO ET MERITIS BEATISSIMO ET IN CHRISTO
GLORIOSISSIMO HILARIO EUCHERIUS.

1. Magno tu quidem animo egressus dudum de domo tua
et de cognatione tua usque in mare magnum recedentia pene-
traueras, maiore tamen uirtute heremi repetita est a te heremus
quam petita. siquidem cum hanc primum hospes ingressus
10 es, habuisti ducem et uelut itineris tui praeuium quem deinde
militiae caelestis magistrum, eumque tunc secutus et parentes
relinquens parentem tamen sequebaris. nunc uero cum eundem
ascitum ad pontificale fastigium prosequendum putaueris, ad
familiares secretum heremi te amor rettulit. ergo nunc es
15 nobilior et maior exemplo. prius enim cum desertum peteres,
comitatus etiam fratrem uidebaris, nam cum desertum
repeteres, etiam fratrem reliquisti. at qualem illum quantum-
que? quanto tibi semper dilectionis cultu obseruatum? quam
singulari tibi adfectione deuinctum? et cuius caritati prae-
20 ferre nihil posses nisi forte solam heremi caritatem, quam

1 Incipit epistola beati eucherii lugdunensis archi epi (sic) ad scm
hilarium arelatensem ep̄m de laude heremi E Incipit epistola beati
ep̄i lugdunensis ad sanctum hilarium laerinensem monachum de laude
heremi H Incipit libellus, sci eucherii lugdunensis archi epi de laude
heremi R Incipit ep̄la beati eucherii lugdunensis ep̄i F 4 domino
om. E 5 hilario ER 6 dudum om. EF 7 de om. H
recedentia heremi secreta H 8 heremi om. H a—petita om. EF
9 quum H egressus R 10 uelut] tamquam FH 11 parentem EF
14 ret///ulit E 16 etiam om. H nam] nunc H 17 repetieris H
fratrem] patrem H 20 nichil (sic semper) ER

cum illi iusto praeponis examine, adprobasti diligere te non illum parum, sed hanc amplius aliquid. ostendisti etiam ille in te secreti amor quam magnus esset, cui etiam maximus cederet. qui quidem heremi amor, quid in te nisi dei amor appellandus est? seruasti ergo caritatis ordinem lege prae-⁵ scriptum primo deum tuum exin proximum diligendo.

2. Quem tamen ego sola profectus tui contemplatione ut animo conicio nec aduersatum itineri consilioque tuo existimo. sed inusitato inter deuinctas sibi personas modo dimittere te ille, ut puto, non minus uoluit quam tu discedere. diligit¹⁰ enim et ille te multum uicissim, in amore tamen tuo commodum tuum consulit, cumque adfluentissima eius et summa in te sit caritas, fastigium tamen illius tendit usque ad utilitatem.

3. Et tu licet omnem iamdudum censum in Christi pau-¹⁵ peres Christo diues effuderis, tum et praeferas licet annis iuuenem moribus senem, sis etiam ingenio clarus, clarus eloquio, nihil in te tamen primore loco magis suspexerim dilexerimque, quam quod solitudinis sedem sic concupisti. unde quia me respondere copiosius spatiosissimis ac facun-²⁰ dissimis litteris tuis saepe postulas, sufferas paulisper neceſse est, cum sis sapiens, insipientiam meam, dum recolo multimodam domini gratiam erga hanc ipsam heremum dilectam tuam.

Heremum ergo recte incircumscripsum dei nostri templum²⁵ dixerim; etenim quem certum est habitare in silentio credendum est gaudere secreto. saepius se illic uidendum sanctis suis praebuit et conciliante loco congressum non est aspernatus humanum. in deserto quippe Moses glorificato uultu deum conspicit, in deserto Helias uultum pauens, ne deum³⁰

29 (Ex. 3) 30 (III Reg. 18, 13)

2 illi *EF* 6 dominum *H* 7 ut—conicio *om. H* 8 nec] non *H*
9 deuinctas *H* 11 te et ille *EF* 18 primo *R* primiore *H* 19 dixerim-
que *H* 20 copiosis *R* 22 sis ipse *H* 28 consiliante *H* 29 moyses
(sic semper) *EFHR* deum uultu *H* 30 helyas *HR*

conspiceret, obuoluit. et quamuis omnia ipse tamquam sua reuisitet neque uspiam desit, tamen ut aestimare licet, peculiarius uisitationem dignatur heremi et caeli secretum.

4. Ferunt quendam alii quaerenti, quali inesse loco deum
5 crederet, respondisse, ut quo se duceret, impiger sequeretur; tunc comitante eodem ad late patentis heremi secreta uenisse et ostendens uastae solitudinis recessum: en, inquit, ubi deus est. nec inmerito ibi esse promptius creditur, ubi facilius inuenitur.

10 5. Nam et in primordiis rerum, cum omnia deus in sapientia faceret et singula quaeque futuris usibus apta distingueret, non utique hanc terrae partem inutilem et inhonoratam dereliquit, sed cuncta non magis praesenti magnificentia quam
15 futuri praesentia creans uenturis, ut arbitror, heremum sanctis parauit. credo his illam locupletem in fructibus uoluit et pro indulgentioris naturae uice hanc sanctorum dare fecundam, ut sic pinguescerent fines deserti, et cum rigaret de superioribus suis montes, abundarent quoque multiplicata fruge conualles locorumque damna suppleret, cum habitationem sterilem habitatore ditaret.
20

6. Possessor ille paradisi et transgressor praecepti, cum locum uoluptatis habitaret, fixam sibi a deo legem seruare non potuit. quanto enim iucundior ille amoenitatibus locus, tanto huic in lapsum pronior fuit; unde non solum hunc
25 legibus suis subdidit, sed etiam in nos usque suum illum stimulum mors tetendit. proinde heremum colat qui uitam cupit, quia amoeni incola mortem parauit. sed iam ad posteriora heremi deo semper acceptae exempla ueniamus.

7. Moses cum egisset pecus ad interiora deserti, tunc

1 conspiciat *EFH* 2 reuisset *H* 3 cellae *H* 4 alio *HR* quali in loco esse deum *H* 6 tum *H* 12 reliquit *H* dimisit *EF* 13 praesentis *H* 14 sanctis heremum *H* 15 parabat *F* in *om.* *H* 16 uite *R* 17 irrigaret *H* 18 habundarent *EFR* 19 suppleuit *H* 23 iocundior *EF* 24 tanto *om.* *EF* lapsum hic *R* 28 accepta *EF*

resplendente eminus deum igne uidit innocuo, nec solum uidit, uerum etiam audiuit loquentem. nempe tunc dominus, cum abici pedum uincula commoneret, sanctam heremi terram pronuntiauit dicens: locus in quo tu stas terra sancta est; manifesto tunc indicio meritum occulti honoris expressit. 5 confirmata quippe est a deo sanctitas loci sanctitate etiam testimonii, in quo, ut reor, etiam illud pariter et latenter enuntiat, ut accedens ad heremum pristinis curarum obligationibus uitae se absoluat et anterioribus uinculis expeditus incedat, ne locum polluat. ibi primum Moses diuini colloquii 10 familiaris adhibetur interpres, accipit uerba ac uicissim refert, dicenda agendaue et percunctatur pariter et docetur, ac mutuo confabulationis usitatoque commercio cum caeli domino sermocinatur. ibi uirgam resumit in opera signorum potentem ingressusque heremum pastor ouium pastor ab heremo remit- 15 titur populorum.

8. Quid deinde plebs dei ab Aegypto liberanda et operibus absoluenda terrenis numquid non auia petiit ad solitudinesque confugit adpropinquatura in heremo utique deo a quo fuerat exempta seruitio? tendebat igitur ad heremum longe uastitate 20 terribilem Mose duce. quam magna multitudo dulcedinis tuae, domine! heremum ingressus Moses deum uiderat. en rursus redit ut uideat. ipse plane dux itineris populum suum dominus ad deserta ducebat, in usum utriusque temporis uiantibus trahens columnam, nunc rubentem flamma, 25 nunc nube candentem. dabat ita tunc promerentibus e caelo signum, quod lactea mole porrectum alternis inradiabat arduibus. intuito Israhel lumine sequebatur radium corusco eminus

5 Ex. 3, 5. 19 (Ex. 14,) 21 Ps. 30, 20

1 innocuo *E* 5 indicio *EFH* 6 etiam *om. EF* 7 etiam *om. H*
 pariter] tacite *H* 8 enuntiat] essentiat *R* 9 se] gressus *HR* 15 re-
 uertitur *EF* 18 inuia *H* 19 in heremo utique appropinquauit deo *H*
 20 desertum *EFH* 23 redit rursus *E* en redit ut iterum uideat *H*
 25 trahens uiantibus *EF* 26 itaque *H* e *om. EF* 27 moles *E*
 radiabat *F* 28 intuito] intento *EFH*

igne rutilantem, ut in heremi secreta tendentibus digne dominus, cum iter ostenderet, lumen praeferret.

9. Huic identidem populo nonne ad deserta tendenti obiecta inuii maris claustra patuerunt? cum inter praeruptos
 5 gurgites iter carpens puluerulenta uestigiis agmina † rubris litoribus incessit, minantesque undarum pendentium montes de profunda ualle suspiciens sic custos gentis freti stagna transiuit.

10. Neque in hoc tantum diuini operis uirtus stetit, nudata namque rursus refluxo aequore operiens iter eorum cum hoste
 10 deleuit, totumque in sedibus suis mare, credo ne ab heremo Israhel reuerteretur, opposuit. aperuit inter aquas uiam et confusis deinde aquis textit, ut desertum expetentibus patefaceret itum, clauderet reditum.

11. Hac ergo gratiae uirtute donata est gens illa, cum ad
 15 solitudinem tenderet, plura tamen promeruit, cum possideret. illic namque eandem insperato dominus miraculo refecit, cum percussa silice exundantes aquas sitientibus praebuit et abhorrentibus saxis riuos natiuo fonte depromens occulta manu inposuit subitam latentibus uenis naturam. nec solum illic
 20 ingesto flumine uiscera siccae rupis infudit, uerum etiam dulcedine superinduta amaros tristibus aquis haustus repressit. illas elicuit, has placauit, nec maiore miraculo e saxis aquas quam ex aquis alias aquas reddidit. obstupuit plebs cuncta caelestis auxilii illic opem sentiens non minus in his aquis
 25 quae erant quam in illis quae necdum fuerant.

12. Illic etiam idem populus demissum caelitus cibum albenti solo legit, cum in nubibus dominus panem pluuium

4 (Ex. 14, 22) 9 (Ex. 14, 27) 16 (Ex. 17, 6) 21 (Ex. 15, 25)
 26 (Ex. 16, 14)

1 rutilante *E* dominus digne *EF* 3 tendenti] properanti *H*
 5 uersum corruptum ita emendauerim: agmina agens puluerulento
 uestigiis agmine ad litora rubri maris accessit *H* 6 minantesque] intran-
 tesque *E* intrantesque *F* 7 suscipiens *F* 9 rursus *F* 12 circumfusus *H*
 14 ergo] igitur *EF* est om. *EF* 16 miraculo] potis *H* 21 super-
 indulta *R* superinduta *EFH*, scripsi: superinduta 24 illic om. *R*
 illic auxilii *H* 25 illis] his *H* nondum *EFH* 26 dimissum *EF*

sicco imbre deiecit. in tabernacula et in circumiecta castrorum manna nunguido aere inlapsum cecidit, ubi panem angelorum manducauit homo. et quia sufficit diei malitia sua, cotidianum diuina indulgentia uictum contulit iam tunc lege praemissa, ne in crastinum cogitaret. sic quondam in heremo constitutis, quia praestare uictum terrae non poterant, caelum ministrabat. 5

13. Legem etiam et caelestia edicta Hebraeus idem numquid non heremi inhabitator accepit, tum cum propius admotus inspicere diuino digito inpressa tabulis signa meruit? 10 eductus castris in occursum domini ad radices montis obuius institit. uidit equidem pauore percussus illum Synai uerticem quem terrore multo conspicuae maiestatis insederat. adspexit attonitus montem procul interfluenti igne fumantem, quem deinde totum late nubes densissima obtectum operiebat. ex- 15 paut hinc micantia expressis ignibus fulgura et tonitrua crebris fragoribus mixto buccinarum clangore reboantia. ita filii Israhel, dum in solitudinibus degerent, dei sedem uidere, uocem audire meruerunt.

14. Talibus olim similibusque usa est ac sustentata miraculis natio illa, cum deserti incola fuit, cum eam inusitatus cibus, repentinus potus, inconsummabilisque uestitus aleret, cum etiam illa quae extrinsecus corpus ambiebant infatigabili habitu permanerent. quidquid eorum necessitati locorum ingenium non obtulerat, manifesta dei magnificentia suggerebat. 25 uix in haec caelestis gratiae dona peruenit sanctorum unus qui de hoc populo ait: non fecit taliter dominus omni nationi. specialia contulit, inaudita concessit, cum diuinis muneribus populum refecit in heremo.

2 Ps. 77, 25 3 Matth. 6, 34 8 (Ex. 19. 20) 22 (Deut. 29, 5)
28 Ps. 147, 20

2 tunguido *F* 6 terrena *EF* terra *H* poterat *H* 9 tunc *EF*
11 radicem *EFM* 13 conspicuę maiestatis *F* 15 densissima caligine
operiebant *H* 17 fragoribus] fulgoribus *R* 18 solitudine *E* 21 natio—
cum] nam cum illa *R* 22 potus] positus *R* 23 illarum *EF* illorum *R*
25 attulerat *EF* 26 hoc *R* 27 dominus *om. H* 29 in *om. EF*

15. Et haec quamuis in figuram nostri facta tradantur et facies illa rerum mysteriis flagret occultis, omnesque in Mose baptizati, in nube et in mari escam spiritalem manducasse, potum spiritalem bibisse referantur, tamen omnia haec ita
 5 futurorum continent fidem, ut gestorum custodiant ueritatem, quamquam nec sic quidem heremi minor laus est, etiamsi ea quae illic gesta sunt in sacramentorum sint altitudinem referenda. nihil ergo gratiae derogatur, etiamsi ille tunc status corporis et uestimentorum non secuta corruptio uenturae
 10 uitae specimen detulerunt; magna namque loci gratia est, si quales illos beatissimi saeculi felicitas habebit, tales in hoc iam istos heremus habeat.

16. Quid, quod filii Israhel ad illam desiderabilem terram non nisi habitatione heremi peruenerunt? et ut gens eadem
 15 postea possideret illam lacte et melle manantem, prius hanc aridam incultamque possedit. totum semper ad ueram patriam heremi mansionibus iter panditur. habitet inhabitabilem terram qui uult uidere bona domini in regione uiuorum, sit hospes huius, qui ciuis esse contendit illius.

20 17. Sed ut haec relinquam, Dauid ipse insidias regis infesti non nisi cum desertum expeteret euasit, qui in Idumaeae ariditatibus commoratus dominum toto corde sitiabat, ut sitiens in deserto et in inuio et in aquoso tunc demum appareret deo in sancto ac deinceps dei uirtutem pariter et gloriam sanctus
 25 uideret.

18. Helias uero maximus secretorum colonus caelum imbribus clausit, ignibus reserauit, ministra alite cibum sumpsit, fixa mortis iura reuocauit, Iordanem diuiduum interrupto amne transiuit, caelum ardenti curru raptus ascendit.

1 (I Cor. X, 2—6) 18 (Ps. 26, 13) 19 (Eph. 2, 19) 20 (I Reg. 23)
 21 (Ps. 62, 1—3) 29 (III Reg. 17, 18, IV. Reg. 2)

1 figura *R* 2 rerum illarum *EF* flaret *EFH* 3 manducasse—
 spiritalem *om. E* (*leguntur in marg.*) 4 referuntur *R* 6 etiamsi *om. H*
 8 ergo *om. H* gratiae *om. H* tunc *om. R* 9 consecuta *H* 11 habebat *H*
 15 possideret postea *H* illam terram melle et lacte *H* 22 toto domi-
 num *EFH* 23 *pr. in om. F* tum *EFH* apparet *EF* 25 uidet *EF*

19. Quid deinde Helisaeus, consecrator uitae huius atque uirtutis? nonne perinde diuinorum miraculorum opere claruit, quem insignem nunc scissus torrens, nunc innatans ferrum, nunc rediuui, nunc olei incrementa fecerunt, quique postmodum post alia quam plurima duplicatam in se uirtutem 5 magistri hoc etiam conprobauit, quod ille superstes defunctum, hic defunctum exsuscitauit iam defunctus.

20. Filii quoque prophetarum relictis urbibus expetebant gemino defluentem fonte Iordanem extruebantque in abditis tabernacula remoto iuncta torrenti. excubabat cohors sancta 10 secreti fluminis ripis uelut quibusdam sparsa tentoriis et habitationibus congruis egregia indoles spiritum custodiebat paternum.

21. Quid ille quo maior inter mulierum natos non surrexit nonne in deserto clamans in deserto uiuebat? in deserto ab 15 hoc baptismus traditur, in deserto paenitentia praedicatur, in deserto primum mentio regni caelestis infertur. ibi haec ille audientibus primus ingessit, ubi haec citius ambiens quisque promeruit. nec inmerito futurus hic arduus habitator deserti, — ante faciem domini angelus mittitur, — uiam reserat in 20 caeleste regnum et praecursor et testis dignus, qui patrem e caelo loquentem audiret, filium baptizando contingeret, spiritum sanctum descendentem uideret.

22. Ipse quoque dominus ac saluator noster baptizatus confestim, ut scriptura ait, a spiritu in desertum ducitur. 25 quis hic ergo est spiritus? cunctatio subest nulla, quin sanctus. quod deinde spiritus sanctus pertrahit in desertum, nimirum istud ille dictat, ille istud tacitus inspirat, fitque

3 (IV Reg. 2, 6, 4 13) 8 (III Reg. 17) 10 (IV Reg. 6) 14 (Matth. 3 et 11) 24 Matth. 4, 1)

2 inclaruit *H* 4 postmodum] postremo *EFH* 6 magistri uirtutem etiam hoc *H* 7 exsuscitatur *R* 8 expectabant *E* 10 choros *H* 14 natus *E* (*corr. m. 2.*) natos mulierum *H* 17 hic illis *R* 18 hoc *H* 19 neque *H* deserti habitator *EFH* 21 regnum christi *EF* 22 audierat *E* 25 deserto *EF* 26 ergo] igitur *EFH* nulla subest *EFH* 28 istud illud dictat ille illud *H*

heremus spiritu sancto suggerente digna suggestio. mystico ergo flumine infusus nihil sibi prius agendum putat, quam ut ad secreta contendat. et tamen ille sanctificantes semper aquas tunc sanctificauerat nec peccati hominem purgatus
 5 abluerat; peccatum enim ille neque fecerat neque metuebat. et heremi tamen ardore flagrabat atque in omnibus salutaris auctor exempli hanc sibi non dignam nobis desiderabat. quae si uotiuua deo ab erroribus libero, quanto magis necessaria homini erroribus obnoxio? si petita non delinquenti, quanto
 10 magis exoptanda peccanti?

23. Ibi etiam in famulatum domini remotis circumstrepentium turbis tacita diuini uigor ministeria succedunt, et in heremo constitutus tamquam iam in caelum reuectus occurrentium excipitur officiis angelorum. ibi tunc tentantem notae
 15 artis insidiis hostem illum antiqui temporis confutauit, supplantatoremque ueteris Adam nouus Adam reppulit. o laus magna deserti, ut diabolus qui uicerat in paradiso in heremo uinceretur!

24. Desertus etiam locus ille erat in quo saluator noster
 20 quinque uiuorum milia panibus quinque et piscibus tantum duobus pauit, satiauit, expleuit. semper in deserto suos pane Iesus pascit; suis praetulerat olim manna diuini muneris fidem, nunc fragmina praetulerunt, eodemque miraculo uictus tunc esurientibus decedit, ita nunc uescentibus creuit. cunctis
 25 dono suo epulae auctioribus maiores fuerunt cibis quam fuerant inlatae conuiuuiis. desertis, inquam, desertis tantorum nunc signorum causas demus; uirtus potentiam declarasset, si habuisset locus copiam.

11 (Matth. 4, 11) 19 (Matth. 14)

1 spiritui sancto suggerenti *EFH* 2 flumini *E* prius *om.* *EF*
 3 deserta *H* 4 purgaturus ablueret *R* 6 et *om.* *EFH* amore *FH*
 8 libero—erroribus *om.* *H* 11 circumstrepentibus *EF* 12 tacita—re-
 uectus *om.* *H* 13 iam *om.* *H* caelo *E* 15 antiquum *H* 16 adam
om. *H* 17 uixerat *H* 19 ille locus *EH* 22 iesus suos *EF* 24 tunc]
 nunc *R* ita—conuiuuiis *om.* *R* comptus damna sua epulis anterioribus
 maiora fuerunt *EF* 26 latae *H*

25. Et tunc dominus Iesus ad excelsi montis remotiora secessit, cum tribus tantum sibi adhibitis electis insolita claritate uultus effulsit; qui cum adsumptum palam hominem praeferret, declarandae maiestatis iudicium secretis credidit ibi tunc ille apostolorum maximus: bonum, inquit, erat ⁵ nos hic esse adamans scilicet magnitudinem signi in remotione deserti.

26. Idemque dominus Iesus, ut scribitur, in desertum locum ibat ibique orabat. locus ergo ille iam uocetur orationis locus quem exorando deum idoneum deus auctor ¹⁰ ostendit docuitque, unde facilius nubes humilians se oratio penetraret adiuta loco, quia honorata secreto, atque ipse illic orando cum peteret, demonstrauit, ubi orare nos uellet, cum peteretur.

27. Quid nunc ergo Iohannem Macariumque commemorem ¹⁵ aliosque quam plures, quorum conuersatio dum in desertis est, in caelis facta est? adpropinquauerunt illi tantum domino quantum adpropinquare domino hominem fas sinebat, admissique sunt in diuinarum opera rerum quantum carne circumdatos licebat admitti. fixam in superna mentem caelestibus ²⁰ inseruerunt secretis, hinc comitantem gratiam aut reuelationibus tacitis aut clamantibus signis protulerunt et suffragante secreto usque in id prouecti sunt, ut terram corpore tunc quidem contingerent, caelum uero spiritum iam possiderent. ²⁵

28. Hoc igitur heremi habitaculum dicam non inmerito quandam fidei sedem, uirtutis arcam, caritatis sacrarium, pietatis thesaurum, iustitiae promptuarium. nam sicut in magna domo pretiosa quaeque claustris obsignata in remotis habentur, ita magnificentia illa sanctorum abditorum heremo, ³⁰

5 Matth. 17, 4 8 Luc. 5, 16

3 quia *E* hominem palam *H* 4 declarandum *EF* 5 inquit *om.* *E* erat inquit *FH* 6 remotionem *R* 8 idem quoque *EFH* 9 iam ille *EF* 11 humiliantis *H* orantis *EF* oratio] oracum *E* 13 uelle competeret *EF* 15 nunc *om.* *EF* 29 obsignata] obserata *H*

quam difficultatibus suis natura obseruauit, deponitur in terra quodam conclauis deserti, ne conuersationis humanae usu abolescat; apteque mundi a domino haec pretiosa diuitiarum supellex in illa mundanae domus parte non solum conditur, 5 uerum etiam, cum usus est, ex reconditis promitur.

29. Fuit olim erga heremum cura diuinæ prouidentiae summa et maxima, sed ne nunc quidem parua est. nam et nunc cum heremi incolis uictus diuinitus insperata superuenit largitate, quid aliud quam e caelo lapsus defluit? habent et 10 isti in hac caelesti munificentia suum manna, nec minus his dominus bracchii sui opere secreto alimoniam spargit ex abdito. et cum silicibus perfossis tandem diuino munere respondentes e saxis aquae profluunt, quid aliud quam uelut Mosi uirgae ictu percussa rupe emerguntur? uestimentorum perinde 15 habitus in heremi uastitate degentibus nunc quoque ecce non deficit qui, dum iugiter gratuito diuina prouisione succedit, utique succedendo manet. aluit dominus in deserto suos quondam, sed et nunc alit; et illos quidem quadraginta annis, hos uero quoadusque anni erunt.

30. Merito hanc sanctus diuino igne succensus relicta sede 20 propria sedem legat, merito propinquis filiis parentibusque praeponat suorumque omnium commercio emat. merito haec genitalem deserentibus patriam temporariae patriae nomen obtineat, a qua non metus, non desiderium, non gaudium, 25 non maeror reuocet. merito plane uniuersorum affectuum sola sit pretium.

31. Quis enim enumerare beneficia heremi digne queat uirtutisque commoda habitantium in ea? in mundo positi, quodam modo extra mundum recedunt, in solitudinibus, ut ait

29 Hebr. 11, 38

1 obseruauit *H* deponiturque *EFR* terram *EF* deponitur
 intra quodam conclaue *H* 3 a mundi *EF* hic *EF* pretiosus *EF*
 8 tunc *E* heremum *EF* inspirata *EF* 12 resplendentes *H*
 14 emergunt *EFH* 15 ecce] esse *H* 19 nero *om. H* quo usque *EFH*
 22 haec *om. EF* 23 patriae *om. EF* 24 non metus non maeror *H*

apostolus, errantes, in montibus et in speluncis et in cauernis terrae. nec inmerito dignum talibus apostolus negat esse mundum qui alieni sunt ab illo rei publicae humanae tumultu, sepositi, quieti, silentes, nec magis absunt a uoluntate peccandi quam a facultate.

32. Clari apud ueteres saeculi huius uiri defatigati laboribus negotiorum suorum in philosophiam se tamquam in domum suam recipiebant. quanto pulchrius ad haec manifestissimae sapientiae studia diuertunt magnificentiusque ad solitudinum libertatem et desertorum secreta secedunt, ut philosophiae tantum uacantes in illius heremi deambulacris tamquam in suis gymnasiis exerceantur? ubi, quaeso, salubrius quam in deserti habitatione seruetur pascha? sed uirtutibus et continentia, continentia, inquam, quae uelut alia quaedam est cordis heremus. nam et Moses quadraginta continuos se in heremo dies, totidem et post se illic Helias ieiunio dedit, et uterque ibi inediam ultra humani effectus uires extendit, deinde et dominus idem, sed in deserto abstinentiae tempus exegit. nec praeterea usquam legimus spatia eadem exacta ieiunio, ut putandum sit aliquem tribui per dominum locis illis uigorem.

33. Ubi, quaeso, magis uacare, et quam suavis sit dominus, uidere contingit? ubi promptior ad perfectionem tendentibus uia panditur? ubi maior uirtutibus campus aperitur? ubi facilius mentis ut possit circumspicere custodia? ubi liberior cordis, ut deo inhaerere certet, intentio, quam illis utique secretis, in quibus deum non solum inuenire promptum est uerum etiam custodire?

15 (Ex. 24, 18) 16 (III Reg. 19, 8) 18 (Matth. 4, 2)

2 talibus apostolus negat dignum esse mundum *H* 3 humano *EF*
 10 libertate secreta *EF* succedunt *F* 11 deambulacris] uastitate *F*
 12 quaeso *om. R in quo lacuna exstat* salubrius] liberius *EFH*
 13 sed nunc in uirtutibus continentia *H* 14 quaedam heremus *R*
 15 est *om. H* 16 totidemque *EF* dedit *E (sup. l. m. 2.)* 18 sed
om. H 19 exacto *E* 20 illis etiam *EFH* 21 suauis] dulcis *EFH*
 23 ubi facilius ne ad peccatum rapiatur mens nostra custoditur *H*
 26 inuenire deum non solum *E*

34. Et quamuis saepe in heremo tenuis soli puluis occurrat, nusquam tamen firmitus euangelicae illius domus fundamenta iaciuntur. in illis licet aliquis consistere harenis uelit, nequam tamen super harenas domum construit, nusquam magis
 5 quam illic supra petram praedictam illud aedificium collocatur, quod immobili stabilitate fundatum inconcussa mole durabit, ut tempore ingruentium procellarum non flantibus uentis, non inmissis torrentibus subruatur. itaque habitatores deserti talia sibi aedificia sed in cordibus fabricant, illi qui
 10 summa imis appetunt, excelsa humilitate sectantur desides atque inmemores terrenorum ob spem uotumque caelestium. qui abiciunt, dum egere malunt, diuitias, egere festinant, dum esse diuites concupiscunt; die ac nocte labore uigiliisque decertant, ut adprehendant uitae illius principium, cuius non
 15 inuenietur extremum. sic materno heremus sinu continet illos aeternitatis rectissime auaros, bene prodigos breuitatis, incuriosos praesentis temporis, certos futuri, et per haec adsequuntur, ut in quos saeculorum fines decurrerunt, his saecula sine fine contingant.

35. Feruent ibi conscriptae interioris hominis salubriter leges et aeterni saeculi iura subtilius. non illic humana criminum facinorumque praescripta uim suam resonant, nec se ultricia capitalium delictorum iura exerunt. cor nisi purissimum indignae leges faciunt reum, atque ipse omni studio mentis
 25 motus interior intra iustitiae terminos coeretur, eodemque se iudice uel leuium cogitationum principia plectuntur. apud alios malum sit malum fecisse, apud hos uero malum est bonum non fecisse.

36. Sed quo modo ego possim commemoratione digna interiora heremi instituta uenerari? nunc uero illud tacitus
 30

3 (Matth. 7, 24)

3 aliquid *F* 5 praedictum *EFH* 10 celsa *H* 12 diuitias dum egere malunt egere festinant *H* non egere *EF* 15 inuenient *EFH* 16 rectissime *om. R* 18 et—contingant *om. EF* ut qui iniquos contingant *H* 20 leges salubriter *F* 23 exerunt *om. H* 24 legis *R* 25 eodemque] eo denique *EF* 26 uel leuium] ullis sunt *E* 30 tacitus illud *EF*

praeterire non possum, quod in habitatoribus eius uis illa uirtutis quam abscondita cunctis pene tam nota est. nam cum se utique in remota abigunt mundum humanumque consortium repudiantes, oculi quidem gestiunt, meritum tamen occulere non possunt. quantum se eorum introrsus 5 agit uita, tantum se foras proripit gloria deo, ut arbitror, ita inter utrumque moderante, ut incola heremi suae lateat saeculo et non lateat exemplo. haec lucerna est, quae per uniuersum mundum resplendet supra heremi candelabrum locata, hinc se flagrantissimum lumen per tenebrosa mundi 10 membra diffundit. haec est ciuitas quae abscondi non potest in deserti monte constructa, quae imagine sua caelestem Hierusalem terris dedit. proinde si quis in tenebris est, huic lumini adpropinquet, ut uideat, si quis discrimini patet, ad hanc ciuitatem tendat, ut tutus sit. 15

37. O quam iucundae sunt sitientibus deum etiam deuiae illis saltibus solitudines! quam amoena sunt quaerentibus Christum illa secreta quae longe lateque natura excubante porrecta sunt, silent ubi omnia! tunc in deum suum laeta mens quibusdam silentii stimulis excitatur, tunc ineffabilibus 20 uegetatur excessibus. nullus interstrepens illic sonus, nulla nisi forte cum deo uox est. solus illi animo dum sonitus suauis silentium secretae stationis interuenit, interpolatque illum placidae quietis statum strepitus quiete dulcior et sanctus modestissimae conuersationis tumultus. tunc hymnis suaue 25 resonantibus excelsa ipsa feruentes chori pulsant atque in caelum non minus pene uocibus quam orationibus peruenitur.

38. Fremit frustra tunc circuiens aduersarius tamquam intra caulas ouibus septis lupus. Lupus et tamquam murorum obiectu ita heremi ambitu hostes suos submouet ac ne in 30 uanum uigilent qui custodiunt ciuitatem, peculiarius Christo propugnatore munitur, ut adoptiua deo gens quantum secreti

1 habitatoribus *E* 3 mundi *R* 4 occultari *EF* 7 sui *H* 11 membra mundi *EF* 17 illae *H* 19 ubi *om.* *EFH* 22 suauis *om.* *EF* 23 interpellatque *H* 27 pene] plane *H*

spatiis exposita, tantum hostibus suis clausa sit. inuisit sane speciosa deserti laetantium angelorum chorus et per illam Iacob scalam commeantes heremum frequentia abditae uisitationis inlustrant. in illo quoque meridie sponsus recubat, habitatoresque deserti caritate uulnerati contemplantur eum dicentes: inuenimus quem diligit anima nostra, tenebimus eum et non eum dimittemus.

39. Non est infructuosum, ut creditur, non est istud sterile heremi solum nec infecunda arentis saxa deserti. ibi multiplex germen et centenos fructus accola recondit. non facile illic iacta semina secus uiam decidunt quae uolucres absumant, nec in petrosa facile dilabuntur quae non habentia altitudinem terrae orto sole aestuent et arescant, neque in spineta facile fugiunt quae iam adultis sentibus obruantur. uberi illic messem prouentu colonus metet, producitur in his saxis seges illa per quam etiam ossa pinguescunt. inuenitur etiam illic panis uiuus qui de caelo descendit. erumpunt in illis rupibus fontes inrigui et aquae uiuae quae non satiandis solum, uerum etiam possunt sufficere saluandis. hic interioris hominis pratum et uoluptas, hic incultum desertum, illic mira amoenitate iucundum est, eademque corporis est heremus animae paradisus.

40. Nulla iam quamuis fertilis tellus terrae heremi se comparatione iactauerit. est terra aliqua frugibus ditis? in hac maxime nascitur frumentum illud quod esurientes adipe suo satiat. est alia grauidis laeta uinetis? in hac maxime profertur uinum illud, quod bene laetificat cor hominis. est alia pascuis praestans? in hac saluberrime pascunt oues illae de quibus dicitur: pasce oues meas. est alia floribus picta uernantibus? in hac maxime uerus ille flos campi et

6 Cant. 3, 4 15 (Es. 66, 14) 16 (Ioh. 6, 51) 17 (Ioh. 4, 14; 7, 38)
25 (Ps. 147, 14) 27 (Ps. 103, 15) 29 Ioh. 21, 17 30 (Cant. 2, 1)

2 et] sed *EF* 6 diligit] quaesiuit *EF* 7 eum *om. EFH* 8 sterilis *E*
9 infecundi *E* 10 accola fructus *EFH* illic *EFH* 13 terrae
om. E exaestuant *H* 19 pratum] pastus *H* 21 iocundus *ER*
25 nascitur *om. R* 26 grauidis *om. R* 27 est] et *EF* 28 pascuntur *EF*

lilium conuallium refulget. postremo alia pretiosis et speciosis exultans metallis, alia uero auro suo fulua est? in hac uarii lapidum micant uibrante luce fulgores. ita terra haec singulis terris maior ad singula omnes praecedit bonis omnibus.

41. Recte ergo tu, ueneranda tellus, sanctis aut in te positis aut non procul a te remotis aut habitabilis dudum aut desiderabilis extitisti, quia pro uniuersis bonis illis es fertilis, in qua habentur uniuersa. tu cultorem hunc qui suam terram, non qui tuam excolat, requiris, tu inhabitantium te uitis sterilis, tu fecunda uirtutibus. tuam quicumque familiaritatem quaesuit, deum repperit. Christum in te, quisquis te coluit, inuenit. ipse qui te habitat, domino habitatore laetatur. idemque est et possessor tuus et diuina possessio. tuum qui non refugit habitaculum, factus est dei templum.

42. Equidem cunctis heremi locis quae piorum inluminantur secessu, reuerentiam debeo, praecipuo tamen Lirinum meam honore complector, quae procellosi naufragiis mundi effusis piissimis ulnis receptat uenientes, ab illo saeculi flagrantis aestu blande introducit sub umbras suas, ut illic spiritum sub illa interiore domini umbra anhelis resumant. aquis scatens, herbis uirens, floribus renitens, uisibus odoribusque iucunda paradisum possidentibus se exhibet. digna quae caelestibus disciplinis Honorato auctore fundata sit, quae tantis institutis tantum nacta sit patrem apostolici spiritus uigore et uultu radiantem; digna quae illum suscipiens ita eniteret; digna quae et praestantissimos alat monachos et ambiendo proferat sacerdotes. haec nunc successorem eius tenet, Maximum nomine, clarum, quia post ipsum meruit adsciri; haec habuit reuerendi nominis Lupum qui nobis illum ex tribu Benjamin

1 alia speciosius exultans *EFH* alia est sp. *H* 4 omnes longe *EF*
 5 uerenda *EFH* 7 extitisti] fuisti *H* illius *EF* es fertilis] effer-
 tilis *E* 8 quo *EH* 9 non qui] nunquam *R* colat *H* 11 sanctorum
 familiaritatem *EFH* 12 colit *H* coluit deum *R* te *om.* *EFH*
 13 idemque] idem ipse *EF* est ipse *EF* 16 praecipue *H* 17 com-
 plectens *EFH* 22 digna quem possidebunt *R* 25 eniteret] emitteret *HR*
 26 ambiendos *EFH* 28 haec] et *R*

lupum rettulit; haec habuit germanum eius Vincentium interno gemmam splendore perspicuam; haec nunc possidet uenerabilem grauitate Caprasium ueteribus sanctis parem; haec nunc habet sanctos senes illos qui diuisis cellulis Aegyptios patres
 5 Galliis nostris intulerunt.

43. Quos ego illic, Iesu bone, sanctorum coetus conuentus-
 que uidi! pretiosa in his suauis unguedine alabastra fragrabant,
 conspirabat passim odor uitae. interioris hominis faciem ex-
 terioris habitu praeferebant, constricti caritate, humilitate
 10 deiecti, mollissimi pietate, firmissimi in spe, incessu modesti,
 oboedientia citi, occursu taciti, uultu sereni, prorsus ipsa
 protinus contemplatione angelicae quietis agmen ostendunt.
 nihil concupiscunt, nihil desiderant nisi eum tantum, quem
 solum desiderantes concupiscunt. dum beatam quaerunt uitam,
 15 beatam agunt, eamque et dum adhuc ambiunt iam conse-
 quuntur. itaque dum optant a peccatoribus segregari, iam
 segregati sunt. castam possidere uitam uolunt? etiam possi-
 dent. omne in dei laudibus tempus habere uolunt? iam
 habent. desiderant gaudere cum sanctorum coetibus? iam
 20 gaudent. Christo frui cupiunt? Christo spiritu fruuntur. uitam
 heremi adipisci gestiunt? coram adipiscuntur. ita per largissi-
 mam gratiam Christi multa ex his quae in futurum exoptant
 in praesentiarum merentur. rem porro iam capiunt, dum spem
 sequuntur. habent non paruum etiam in labore ipso pretium
 25 laboris, quia pene iam in opere est quod merces erit.

44. Horum, mi Hilari carissime, redditus insertusque con-
 sortio plurimum tibi, plurimum etiam illis contulisti qui
 nunc pro reditu tuo alacri exultatione laetantur. cum his
 obsecro peccatorum meorum intercessionisque memoriam, ne
 30 obliteraueris; cum his, inquam, quibus nescio an ipse gaudii

2 conspicuam *EF* 5 gallis *H* 6 quot *E* et conuentus *H*
 7 unguedine] odoredine *H* fraglabant *R* 8 spirabat *EFH* 10 in
 incessu *EF* 12 augmen *R* 14 quaerunt] agunt *E* 15 beata *E*
 agunt] habent *F* dum *om.* *EFH* 17 etiam *om.* *EFH* 18 uolunt]
 ambiunt *EFH* 19 cum *om.* *EFH* 20 spiritu *om.* *EFH* 21 coram]
 corde *EFH* 23 iam *om.* *H* 24 ipso] suo *R* 29 que *om.* *F*

plus attuleris an maius inueneris. tu nunc uerior Israhel qui corde deum conspicaris ab Aegypto saeculi tenebris dudum expeditus salutiferas aquas submerso hoste transgressus in deserto accensum fidei ignem secutus amara quondam per lignum crucis dulcia nunc experiris, salientis in uitam aeter- 5 nam aquae potum a Christo trahis, internum hominem superno pane pascis, in euangelio throni tui diuinam accipis uocem. qui cum Israhel in heremo contineris, cum Iesu terram re- missionis intrabis. uale in Christo Iesu domino nostro.

7 (Matth. 19, 28)

5 salientes aquas *EFH* 6 interim *H* 7 throni tui] tonitrui *R*
(fortasse ita scribendum) 8 contineris] commoraris *EF* Explicit *R*
 Explicit ep̄la sc̄i eucherii lugdunensis archiep̄i de laude heremi *EF*
H est mutilus

APPENDIX

epistularum a Saluiano et ab Hilario et a Rustico
ad Eucherium datarum.

P = codex Parisinus

S = codex Sessorianus

A = codex Parisinus 95559 s. VII/VIII (I. epistula)

I.

DOMINO ET DULCI SUO EUCHERIO EPISCOPO SALUIANUS.

Legi libros, quos transmisisti, stilo breues, doctrina uberes, lectione expeditos, instructione perfectos, menti tuae et pietati pares.
 5 nec miror, quod tam utile ac pulchrum opus ad institutionem potissimum sanctorum ac beatorum pignorum condidisti. cum enim eximium in eis templum deo aedificaueris, doctrina nouae eruditionis quasi summum aedificii tui culmen ornasti, et ut indoles sanctae aequae doctrina ac uita inlustrarentur, quos morali institutione formaueras, spiritali instructione decorasti. superest ut
 10 dominus deus noster, cuius dono admirandissimi iuuenes tales sunt, pares eos faciat libris tuis, id est, ut quicquid illi continent in mysterio, hoc uterque illorum habeat in sensu. et quia iam dispensatione diuina atque iudicio etiam magistri ecclesiae esse
 15 coeperunt, donet hoc benignissima dei pietas, ut doctrina illorum fructus sit ecclesiarum et tuus, profectuque excellentissimo tam illum ornent, a quo sunt geniti, quam eos quos ipsi institutione sua generauerint. mihi que hoc, etsi non inter omnia, certe uel post omnia misericors deus tribuat, ut qui fuerunt discipuli quondam
 20 mei, sint nunc cotidie oratores mei. uale, mi domine et dulcis meus.

II.

DOMINO BEATISSIMO ET MERITO SUSCIPIENDO ET
 IN CHRISTO DEUINCTISSIMO PPAE EUCHERIO EPISCOPO
 25 HILARIUS EPISCOPUS.

Cum me libellos tuos mecum relaturum praecedentibus litteris indicassem, instantiam et exactionem pueri quem miseris lentare

2 saluianus perbit (*sic*) *S* 3 libros tuos *S* tramisisti *P* 5 institutionem] instructionem *S* 7 doctrinam *S* 8 summi *S* indolis *S*
 9 sancta *A* aequae] tuaeque *S* doctrinae *S* 12 ^{ut quic} quid *P* (*m. 1.*)
 13 misterio *S* uter ^{quo} *P* (*m. 1.*) 14 ecclesiarum *S* 15 donet—ut
om. S benignissimi *A* 16 tuo profectus *S* 17 quos] qui *S* sua
 institutione *SA* 19 dispuli *P* (*m. 1.*) discipoli *S* 20 nunc *om. S*
 cotidiae *S* uale—meus *sunt rubro colore in P exarata* 23 domino—
 hilario *sunt rubro colore scripta in P* et (*priore loco om. S* sus-
 cipi/// et suscipiendo *S* 24 deuinctissimo *S*

nullatenus potui. emisi itaque ferventia beatitudinis tue opera
 non parum anxius. ne necdum descripta tam ingiter tam grauter
 ruentibus imbris labefactarentur. percurri ea semel tantum uni-
 versa miratus. concedat dominus. ut speciosa haec in Christo
 instructionum nostrarum gloriae tuae opera te in paginis tuis duce
 aliquando percenseam. hoc unum precor. ne me diu his instituti-
 onibus fraudari feras. sed unum me de inventionibus tuis. quorum
 haec eminenti existas. habens hoc instans habere me haec
 tuis. quo me magis aeri senium cum inventae imperitia premit.
 necesse te mei dominus ad profectum ecclesiae tuae diu seruet.

III.

DOMINO UERO SANCTO ATQUE AMICO DEI ET MIHI
 IN CHRISTO OMNI CULTU SUSCEPTO PAPAЕ EUCHERIO
 RUSTICIUS PRESBYTER.

[The following text is extremely faint and largely illegible due to fading and bleed-through from the reverse side of the page. It appears to be a letter or a preface.]

[This section contains a list of names or titles, also rendered very faintly. Some legible fragments include 'EUCHERIO', 'RUSTICIUS', and 'PRESBYTER'. The text is arranged in several lines.]

et conditor, quia, quod nemo sic potuit inuenire, utique sic nemo laudat. sed dum haec tacitus mecum reuoluo, occurrit mihi quod in bibliothecis studiosi saecularium litterarum puer quondam, ut se aetatis illius curiositas habet, praetereundo legissem. nam cum
 5 supra memoratae aedis ordinator ac dominus inter expressas lapillis aut ceris discoloribus formatasque effigies uel oratorum uel etiam poetarum specialia singulorum autotypis epigrammata subdidisset, ubi ad praedicati eloquii uenit poetam, hoc modo orsus est:

Virgilium uatem melius sua carmina laudant,
 10 in freta dum fluuii current, dum montibus umbrae
 lustrabunt conuexa, polus dum sidera pascet,
 semper honos, nomenque tuum laudesque manebunt.

et uere, dummodo orationibus tuis culpa caream, quod inter sacros apices commemorationesque sanctorum mundialium a me scriptu-
 15 rarum promuntur exempla, merito mihi dominum Eucherium mente recolenti memoratum in memoriam opus recurrit. nam dum erunt superius comprehensa, omnium Christianorum ore et amore celebrare praedicandus in posterum, dum doces posteros. ora pro me, domine uere sancte atque amice dei et mihi in Christo omni
 20 cultu suscipiende pater.

2 ta//itum mecum reuolbo quid 3 bibliotheca *Sirmondus* ut
omissum est 4 praetereunda 5 inter *omissum est* expraessa
 6 efficies *alterum* uel *omissum est* 7 aespécilia autotipia sub-
 didisset 8 aeloquii ursus 10 tum fluuiiuii (*sic*) 13 *scripsi*:
 caream, *codex* careat, *Sirmondus*: non teneat 15 *pro* promuntur *scripsit*
Sirmondus: ponuntur domnum 17 celebraberis *Sirmondus*:

nullatenus potui. emisi itaque florulenta beatitudinis tuae opera non parum anxius, ne necdum descripta tam iugiter tam grauiter uentibus imbribus labefactarentur. percurri ea semel tantum uniuersa miratus. concedat dominus, ut speciosa haec in Christo instructionum nostrarum gloriae tuae opera te in paginis tuis duce aliquando percenseam. hoc unum precor, ne me diu his institutio-
 5 nibus fraudari feras, sed unum me de iuuenibus tuis, quorum haec eruditioni ordinasti, habens hoc instantius habere me haec uelis, quo me magis aeni senium cum iuuentae imperitia premit. memorem te mei dominus ad profectum ecclesiae suae diu seruet, 10
 beatissime papa.

III.

DOMINO UERO SANCTO ATQUE AMICO DEI ET MIHI
 IN CHRISTO OMNI CULTU SUSCIPiendo PPAE EUCHERIO
 RUSTICUS PRESBYTER.

15

Transcriptis exultanter ac raptim quae deprecante me exemplanda misisti illico ad beatitudinem uestram uolumen utrumque direxi; unica uero illa et sine comparatione doctrina, qua ex utroque testamento magnorum aenigmatum absolutissime aperiens quaestiones amoto uelamine oculis cordis uerum spiritualis intellegentia
 20 lumen infundit, quam admirationi mihi fuerit, manifestius declarare non potui, quam ut eam a me faterer digne non posse laudari. quamquam quid ego ad tollenda ea quae editis solum me esse imparem dicam? pace dictum sit omnium qui sunt optime his quae liberalia appellant studia instituti, nec ab his quidem mira librorum
 25 tuorum praeconia satis digne excoli posse existimo. quia licet facilius esse decernant iudicare quam dicere, mihi tamen adeo persuasum est non esse hoc facile, ut merito definiam, quod nemo rectius tam praeclari operis praedicator existeret quam eius inuentor

2 ne om. S iuiter S 3 percurri—miratus om. S 4 christi S
 6 aliquando S praecor S instructionibus S 8 ornasti S
 haec om. S 9 cum om. S *Ballerini cum Quesnello scripserunt: quo me magis iuuentutis retia premunt, sed pro cum Pitra quam scripsit. inperitia praemit S 10 memorem—papa rubro colore sunt exarata in P a S seruit S 13 domino—suscipiend sunt rubro colore scripta*
 adque 15 praesbiter 17 iligo 18 qua, ego scripsi quam S
 quae—quaestiones spiritualis intellegentiae, *Sirmondus, Pitra scribit: non capio, nisi uideam quamdam parenthesim incipientem: quum ex utroque usque ad infundit 19 questionis 21 declarasse Sirmondus 22 eam] tam fatear non digne posse Sirmondus 23 adtolendam, attollendum Sirmondus: edistis Sirmondus: 24 obtime 25 studens institutione 26 licit 27 decernam Sirmondus: 29 praedicatur*

et conditor, quia, quod nemo sic potuit inuenire, utique sic nemo laudat. sed dum haec tacitus mecum reuoluo, occurrit mihi quod in bibliothecis studiosi saecularium litterarum puer quondam, ut se aetatis illius curiositas habet, praetereundo legissem. nam cum
 5 supra memoratae aedis ordinator ac dominus inter expressas lapillis aut ceris discoloribus formatasque effigies uel oratorum uel etiam poetarum specialia singulorum autotypis epigrammata subdidisset, ubi ad praeiudicati eloquii uenit poetam, hoc modo orsus est:

Virgilium uatem melius sua carmina laudant,
 10 in freta dum fluuii current, dum montibus umbrae
 lustrabunt conuexa, polus dum sidera pascet.
 semper honos, nomenque tuum laudesque manebunt.

et uere, dummodo orationibus tuis culpa caream, quod inter sacros apices commemorationesque sanctorum mundialium a me scriptu-
 15 rarum promuntur exempla, merito mihi dominum Eucherium mente recolenti memoratum in memoriam opus recurrit. nam dum erunt superius comprehensa, omnium Christianorum ore et amore celebrabere praedicandus in posterum, dum doces posteros. ora pro me, domine uere sancte atque amice dei et mihi in Christo omni
 20 cultu suscipiende pater.

2 ta//itum mecum reuolbo quid 3 bibliotheca *Sirmondus* ut
omissum est 4 praetereunda 5 inter *omissum est* expraessa
 6 efficies *alterum* uel *omissum est* 7 aespacia autotypis sub-
 didisset 8 aeloquii ursus 10 tum fluuiii (*sic*) 13 *scripsi*:
 caream, *codex* careat, *Sirmondus*: non teneat 15 *pro* promuntur *scripsit*
Sirmondus: ponuntur domnum 17 celebraberis *Sirmondus*:

Addenda et Corrigenda.

p. 68 l. 17 in app. pro qua-mente om. *S lege* quae—confirmant om. *S*
p. 80 numerus XXXXII est delendus et pro num. XXXXIII legendus XXXXII

p. 87 l. 27 in app. pro aceret lege ageret

p. 97 l. 18 in app. scribas: XXXX qualiter—appelletur p. 98 l. 5 om. *S*

p. 100 l. 10 in app. pro quindecim—soluuntur lege: quindecim ex
cussorum p. 102 l. 7

p. 111 l. 19 in app. pro in—noscendum lege: in—suorum p. 113 l. 21

p. 123 l. 5 in app. potius fuit scribendum: quae sequuntur, sunt omnia
omissa in *S* praeter Act. III p. 195 l. 13 ad euangelizandum—
edomuit et ep. Ioh. II p. 137, 20 item—super se p. 138 l. 19

numerus I omissus est p. 123 l. 6; p. 129 l. 4; p. 132 l. 16

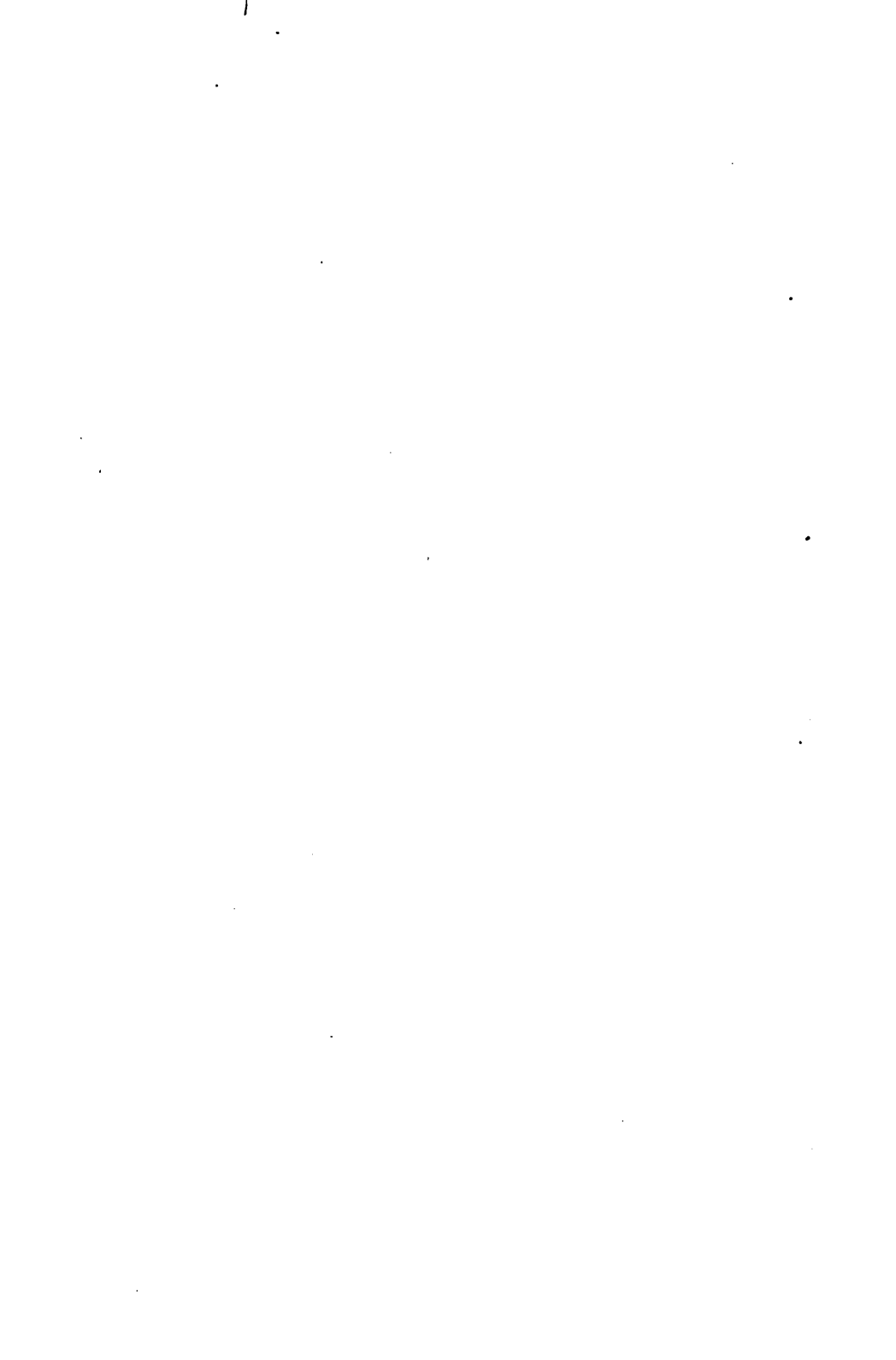
p. 137 l. 20 in app. scribas: ponit]

nescio quo casu p. 134 exciderunt uerba, quae in *S* solo de epistula
ad Hebraeos (V, 6) leguntur (cf. p. XII)

Quid est, quod dicit apostolus in epistula ad Hebraeos Christum secundum ordinem Melchisedech sacerdotem esse perfectum?

Hic autem Melchisedech in diuinis uoluminibus sacerdos ¹⁾ fuisse dei summi refertur, sed qui non oleo communi perunctus sit, neque qui ex successione generis susceperit sacerdotium, sicut apud Hebraeos fieri mos erat; et ideo secundum ordinem illius sacerdos futurus esse dicitur, quia non olei liquore ²⁾ sed uirtute caelestis spiritus consecratur ³⁾. idcirco apud Hebraeos oleo in hoc ipso sollempniter consecrati ³⁾ sunt Christi, siue reges sui siue prophetae siue etiam ipsi pontifices per hoc fuerint instituti.

¹⁾ sacerdos — ²⁾ liquore — ³⁾ consecratur

lilium conuallium refulget. postremo alia pretiosis et speciosis exultans metallis, alia uero auro suo fulua est? in hac uarii lapidum micant uibrante luce fulgores. ita terra haec singulis terris maior ad singula omnes praecedat bonis omnibus.

41. Recte ergo tu, ueneranda tellus, sanctis aut in te ⁵ positis aut non procul a te remotis aut habitabilis dudum aut desiderabilis extitisti, quia pro uniuersis bonis illis es fertilis, in qua habentur uniuersa. tu cultorem hunc qui suam terram, non qui tuam excolat, requiris, tu inhabitantium te uitiiis sterilis, tu fecunda uirtutibus. tuam quicumque ¹⁰ familiaritatem quaesuit, deum repperit. Christum in te, quisquis te coluit, inuenit. ipse qui te habitat, domino habitatore laetatur. idemque est et possessor tuus et diuina possessio. tuum qui non refugit habitaculum, factus est dei templum. ¹⁵

42. Equidem cunctis heremi locis quae piorum inluminantur ¹⁵ secessu, reuerentiam debeo, praecipuo tamen Lirinum meam honore complector, quae procellosi naufragiis mundi effusis piissimis ulnis receptat uenientes, ab illo saeculi flagrantis aestu blande introducit sub umbras suas, ut illic spiritum sub illa interiore domini umbra anhelu resumant. aquis scatens, ²⁰ herbis uirens, floribus renitens, uisibus odoribusque iucunda paradysum possidentibus se exhibet. digna quae caelestibus disciplinis Honorato auctore fundata sit, quae tantis institutis tantum nacta sit patrem apostolici spiritus uigore et uultu radiantem; digna quae illum suscipiens ita eniteret; digna ²⁵ quae et praestantissimos alat monachos et ambiendo proferat sacerdotes. haec nunc successorem eius tenet, Maximum nomine, clarum, quia post ipsum meruit adsciri; haec habuit reuerendi nominis Lupum qui nobis illum ex tribu Benjamin

1 alia speciosius exultans EFH alia est sp. H 4 omnes longe EF
5 uerenda EFH 7 extitisti] fuisti H illius EF es fertilis] effer-
tilis E 8 quo EH 9 non qui] nunquam R colat H 11 sanctorum
familiaritatem EFH 12 colit H coluit deum R te om. EFH
13 idemque] idem ipse EF est ipse EF 16 praecipue H 17 com-
plectens EFH 22 digna quem possidebunt R 25 eniteret] emitteret HR
26 ambiendos EFH 28 haec] et R

lupum rettulit; haec habuit germanum eius Uincentium interno
 gemmam splendore perspicuam; haec nunc possidet uenera-
 bilem grauitate Caprasium ueteribus sanctis parem; haec nunc
 habet sanctos senes illos qui diuisis cellulis Aegyptios patres
 5 Gallis nostris intulerunt.

43. Quos ego illic, Iesu bone, sanctorum coetus conuentus-
 que uidi! pretiosa in his suauis unguedine alabastra fragrant,
 conspirabat passim odor uitae. interioris hominis faciem ex-
 terioris habitu praeferebant, constricti caritate, humilitate
 10 deiecti, mollissimi pietate, firmissimi in spe, incessu modesti,
 oboedientia citi, occursu taciti, uultu sereni, prorsus ipsa
 protinus contemplatione angelicae quietis agmen ostendunt.
 nihil concupiscunt, nihil desiderant nisi eum tantum, quem
 solum desiderantes concupiscunt. dum beatam quaerunt uitam,
 15 beatam agunt, eamque et dum adhuc ambiunt iam conse-
 quuntur. itaque dum optant a peccatoribus segregari, iam
 segregati sunt. castam possidere uitam uolunt? etiam possi-
 dent. omne in dei laudibus tempus habere uolunt? iam
 habent. desiderant gaudere cum sanctorum coetibus? iam
 20 gaudent. Christo frui cupiunt? Christo spiritu fruuntur. uitam
 heremi adipisci gestiunt? coram adipiscuntur. ita per largissi-
 mam gratiam Christi multa ex his quae in futurum exoptant
 in praesentiarum merentur. rem porro iam capiunt, dum spem
 sequuntur. habent non paruum etiam in labore ipso pretium
 25 laboris, quia pene iam in opere est quod merces erit.

44. Horum, mi Hilari carissime, redditus insertusque con-
 sortio plurimum tibi, plurimum etiam illis contulisti qui
 nunc pro reditu tuo alacri exultatione laetantur. cum his
 obsecro peccatorum meorum intercessionisque memoriam, ne
 30 obliteraueris; cum his, inquam, quibus nescio an ipse gaudii

2 conspicuam *EF* 5 gallis *H* 6 quot *E* et conuentus *H*
 7 unguedine] odoredine *H* fraglabant *R* 8 spirabat *EFH* 10 in
 incessu *EF* 12 augmen *R* 14 quaerunt] agunt *E* 15 beata *E*
 agunt] habent *F* dum *om.* *EFH* 17 etiam *om.* *EFH* 18 uolunt]
 ambiunt *EFH* 19 cum *om.* *EFH* 20 spiritu *om.* *EFH* 21 coram]
 corde *EFH* 23 iam *om.* *H* 24 ipso] suo *R* 29 que *om.* *F*

plus attuleris an maius inueneris. tu nunc uerior Israhel qui corde deum conspicaris ab Aegypto saeculi tenebris dudum expeditus salutiferas aquas submerso hoste transgressus in deserto accensum fidei ignem secutus amara quondam per lignum crucis dulcia nunc experiris, salientis in uitam aeter- 5
nam aquae potum a Christo trahis, internum hominem superno pane pascis, in euangelio throni tui diuinam accipis uocem. qui cum Israhel in heremo contineris, cum Iesu terram re-
missionis intrabis. uale in Christo Iesu domino nostro.

7 (Matth. 19, 28)

5 salientes aquas *EFH* 6 interim *H* 7 throni tui] tonitruum *R*
(fortasse ita scribendum) 8 contineris] commoraris *EF* Explicit *R*
Explicit eplā sci eucherii lugdunensis archiepī de laude heremi *EF*
H est mutilus

APPENDIX

epistularum a Saluiano et ab Hilario et a Rustico
ad Eucherium datarum.

P = codex Parisinus

S = codex Sessorianus

A = codex Parisinus 95559 s. VII/VIII (I. epistula)

I.

DOMINO ET DULCI SUO EUCHERIO EPISCOPO SALUIANUS.

Legi libros, quos transmisisti, stilo breues, doctrina uberes, lectione expeditos, instructione perfectos, menti tuae et pietati pares. nec miror, quod tam utile ac pulchrum opus ad institutionem potissimum sanctorum ac beatorum pignorum condidisti. cum enim eximium in eis templum deo aedificaueris, doctrina nouae eruditionis quasi summum aedificii tui culmen ornasti, et ut indoles sanctae aequae doctrina ac uita inlustrarentur, quos morali institutione formaueras, spiritali instructione decorasti. superest ut dominus deus noster, cuius dono admirandissimi inuenes tales sunt, pares eos faciat libris tuis, id est, ut quicquid illi continent in mysterio, hoc uterque illorum habeat in sensu. et quia iam dispensatione diuina atque iudicio etiam magistri ecclesiae esse coeperunt, donet hoc benignissima dei pietas, ut doctrina illorum fructus sit ecclesiarum et tuus, profectuque excellentissimo tam illum ornent, a quo sunt geniti, quam eos quos ipsi institutione sua generauerint. mihique hoc, etsi non inter omnia, certe uel post omnia misericors deus tribuat, ut qui fuerunt discipuli quondam mei, sint nunc cotidie oratores mei. uale, mi domine et dulcis meus.

II.

DOMINO BEATISSIMO ET MERITO SUSCIPIENDO ET IN CHRISTO DEUINCTISSIMO PAPAE EUCHERIO EPISCOPO HILARIUS EPISCOPUS.

Cum me libellos tuos mecum relaturum praecedentibus litteris indicassem, instantiam et exactionem pueri quem miseris lentare

2 saluianus perbit (sic) S 3 libros tuos S tramisisti P 5 institutionem] instructionem S 7 doctrinam S 8 summi S indolis S 9 sancta A aequae] tuaeque S doctrinae S 12^{ut quic} quid P (m. 1.) 13 mysterio S uter^{que} P (m. 1.) 14 ecclesiarum S 15 donet—ut om. S benignissimi A 16 tuo profectus S 17 quos] qui S sua institutione SA 19 discipuli P (m. 1.) discipoli S 20 nunc om. S cotidiae S uale—meus sunt rubro colore in P exarata 23 domino—hilario sunt rubro colore scripta in P et (priori loco) om. S suscipi] et suscipiendo S 24 deuinctissimo S

nullatenus potui. emisi itaque florulenta beatitudinis tuae opera non parum anxius, ne necdum descripta tam iugiter tam grauius ruentibus imbribus labefactarentur. percurri ea semel tantum uniuersa miratus. concedat dominus, ut speciosa haec in Christo instructionum nostrarum gloriae tuae opera te in paginis tuis duce aliquando percenseam. hoc unum precor, ne me diu his institutionibus fraudari feras, sed unum me de iuuenibus tuis, quorum haec eruditioni ordinasti, habens hoc instantius habere me haec uelis, quo me magis aevi senium cum iuuentae imperitia premit. memorem te mei dominus ad profectum ecclesiae suae diu seruet, beatissime papa.

III.

DOMINO UERO SANCTO ATQUE AMICO DEI ET MIHI
IN CHRISTO OMNI CULTU SUSCIPIENDO PAPAE EUCHERIO
RUSTICUS PRESBYTER.

Transcriptis exultanter ac raptim quae deprecante me exemplanda misisti illico ad beatitudinem uestram uolumen utrumque direxi; unica uero illa et sine comparatione doctrina, qua ex utroque testamento magnorum aenigmatum absolutissime aperiens quaestiones amoto uelamine oculis uerum spiritalis intellegentia lumen infundit, quam admirationi mihi fuerit, manifestius declarare non potui, quam ut eam a me faterer digne non posse laudari. quamquam quid ego ad adtollenda ea quae editis solum me esse impari dicam? pace dictum sit omnium qui sunt optime his quae liberalia appellant studia instituti, nec ab his quidem mira librorum tuorum praeconia satis digne excoli posse existimo. quia licet facilius esse decernant iudicare quam dicere, mihi tamen adeo persuasum est non esse hoc facile, ut merito definiam, quod nemo rectius tam praeclari operis praedicator existeret quam eius inuentor

2 ne om. S iuiter S 3 percurri—miratus om. S 4 christi S
6 aliquando S praecor S instructionibus S 8 ornasti S
haec om. S 9 cum om. S *Ballerini cum Quesnello scripserunt: quo me magis iuuentutis retia premunt, sed pro cum Pitra quam scripsit, inperitia praemit S* 10 memorem—*papa rubro colore sunt exarata in P a S* seruit S 13 domino—*suscipiendo sunt rubro colore scripta*
adque 15 praesbiter 17 iligo 18 qua, ego scripsi quam S
quae—quaestiones spiritalis intellegentiae, *Sirmondus, Pitra scribit: non capio, nisi uideam quamdam parenthesim incipientem: quum ex utroque usque ad infundit* 19 questionis 21 declarasse *Sirmondus*
22 eam] tam fatear non digne posse *Sirmondus* 23 adtollendam, attollendum *Sirmondus: edistis Sirmondus: 24 obtime 25 studens*
institutione 26 licit 27 decernam *Sirmondus: 29 praedicatur*

et conditor, quia, quod nemo sic potuit inuenire, utique sic nemo laudat. sed dum haec tacitus mecum reuoluo, occurrit mihi quod in bibliothecis studiosi saecularium litterarum puer quondam, ut se aetatis illius curiositas habet, praetereundo legissem. nam cum
 5 supra memoratae aedis ordinator ac dominus inter expressas lapillis aut ceris discoloribus formatasque effigies uel oratorum uel etiam poetarum specialia singulorum autotypis epigrammata subdidisset, ubi ad praeiudicati eloquii uenit poetam, hoc modo orsus est:

Virgilium uatem melius sua carmina laudant,
 10 in freta dum fluuii current, dum montibus umbrae
 lustrabunt conuexa, polus dum sidera pascet,
 semper honos, nomenque tuum laudesque manebunt.

et uere, dummodo orationibus tuis culpa caream, quod inter sacros apices commemorationesque sanctorum mundialium a me scriptu-
 15 rarum promuntur exempla, merito mihi dominum Eucherium mente recolenti memoratum in memoriam opus recurrit. nam dum erunt superius comprehensa, omnium Christianorum ore et amore celebrare praedicandus in posterum, dum doces posteros. ora pro me, domine uere sancte atque amice dei et mihi in Christo omni
 20 culta suscipiende pater.

2 ta//itum mecum reuolbo quid 3 bibliotheca *Sirmondus* ut
omissum est 4 praetereunda 5 inter *omissum est* expraessa
 6 efficies alterum uel *omissum est* 7 aespecilia autotypis sub-
 didisset 8 aeloquii ursus 10 tum fluuiiuii (sic) 13 scripsi:
 caream, *codex* careat, *Sirmondus*: non teneat 15 pro promuntur scripsit
Sirmondus: ponuntur domnum 17 celebraberis *Sirmondus*:

Addenda et Corrigenda.

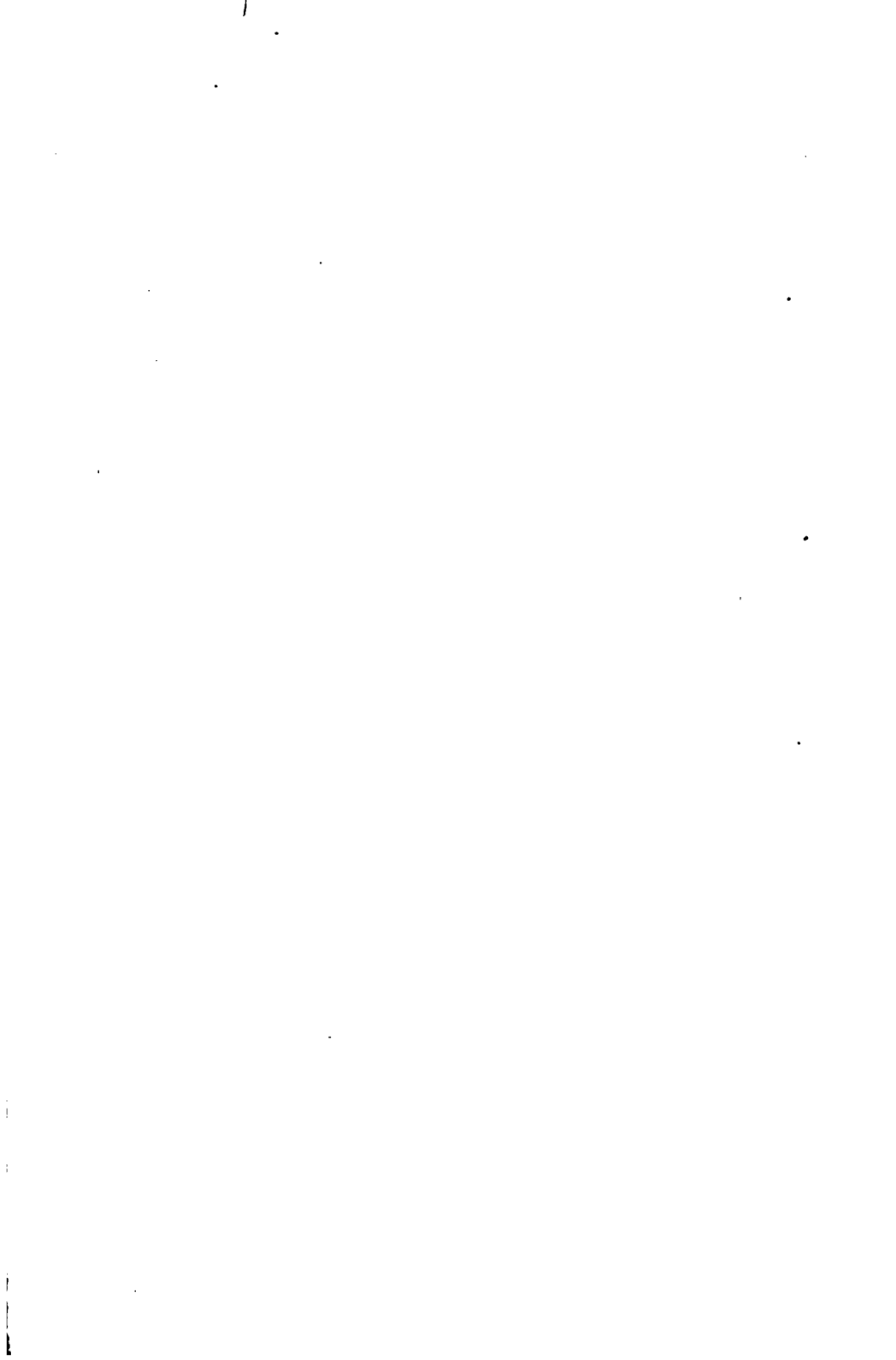
- p. 68 l. 17 in app. pro qua-mente om. S lege quae—confirmant om. S*
p. 80 numerus XXXXII est delendus et pro num. XXXXIII legendus XXXXII
p. 87 l. 27 in app. pro aceret lege ageret
p. 97 l. 18 in app. scribas: XXXX qualiter—appelletur p. 98 l. 5 om. S
p. 100 l. 10 in app. pro quindecim—soluuntur lege: quindecim ex cussorum p. 102 l. 7
p. 111 l. 19 in app. pro in—noscendum lege: in—suorum p. 113 l. 21
p. 123 l. 5 in app. potius fuit scribendum: quae sequuntur, sunt omnia omissa in S praeter Act. III p. 135 l. 13 ad euangelizandum—edomuit et ep. Ioh. II p. 137, 20 item—super se p. 138 l. 19 numerus I omissus est p. 123 l. 6; p. 129 l. 4; p. 132 l. 16
p. 137 l. 20 in app. scribas: ponit]

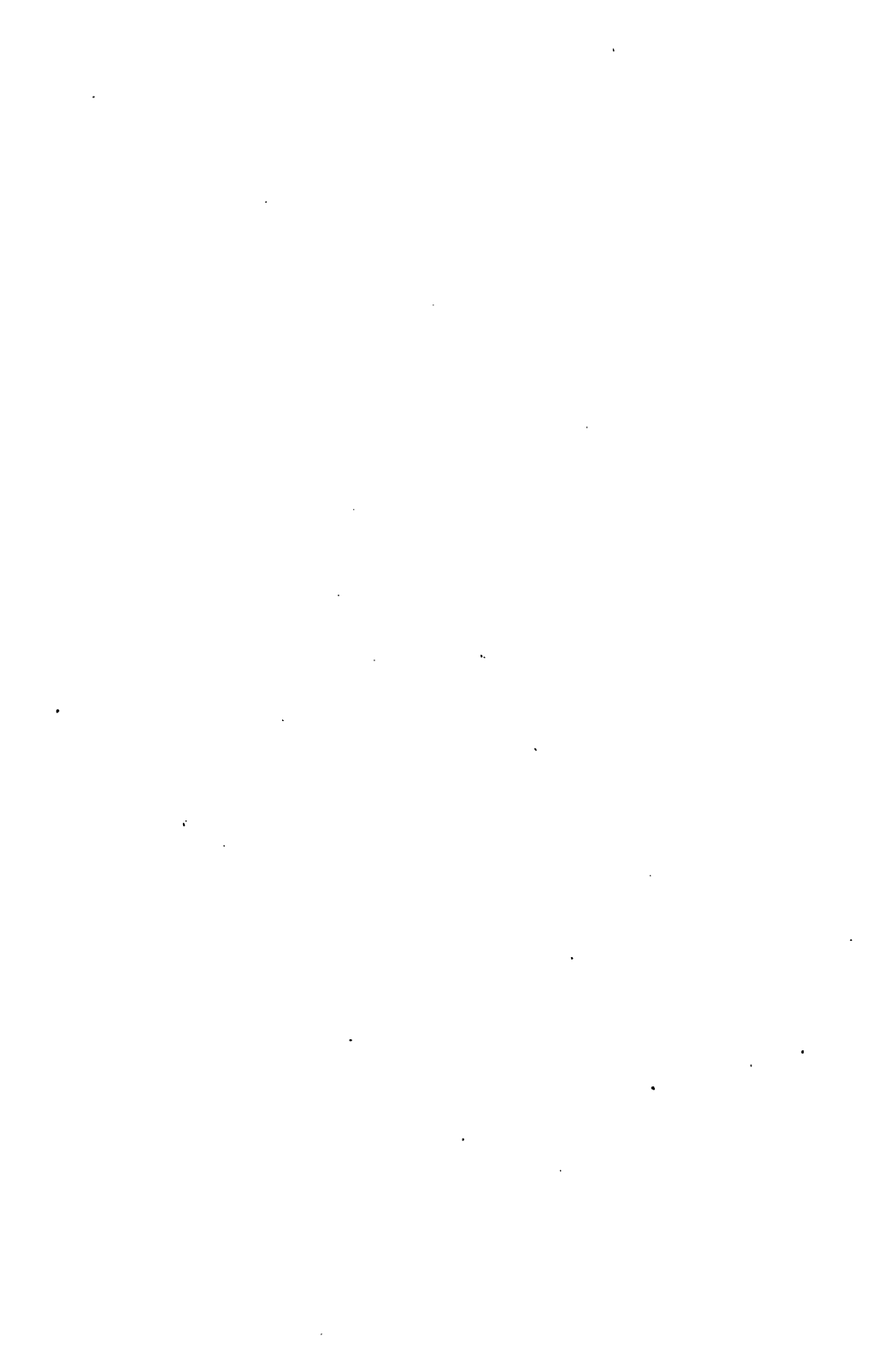
nescio quo casu p. 134 exciderunt uerba, quae in S solo de epistula ad Hebraeos (V, 6) leguntur (cf. p. XII)

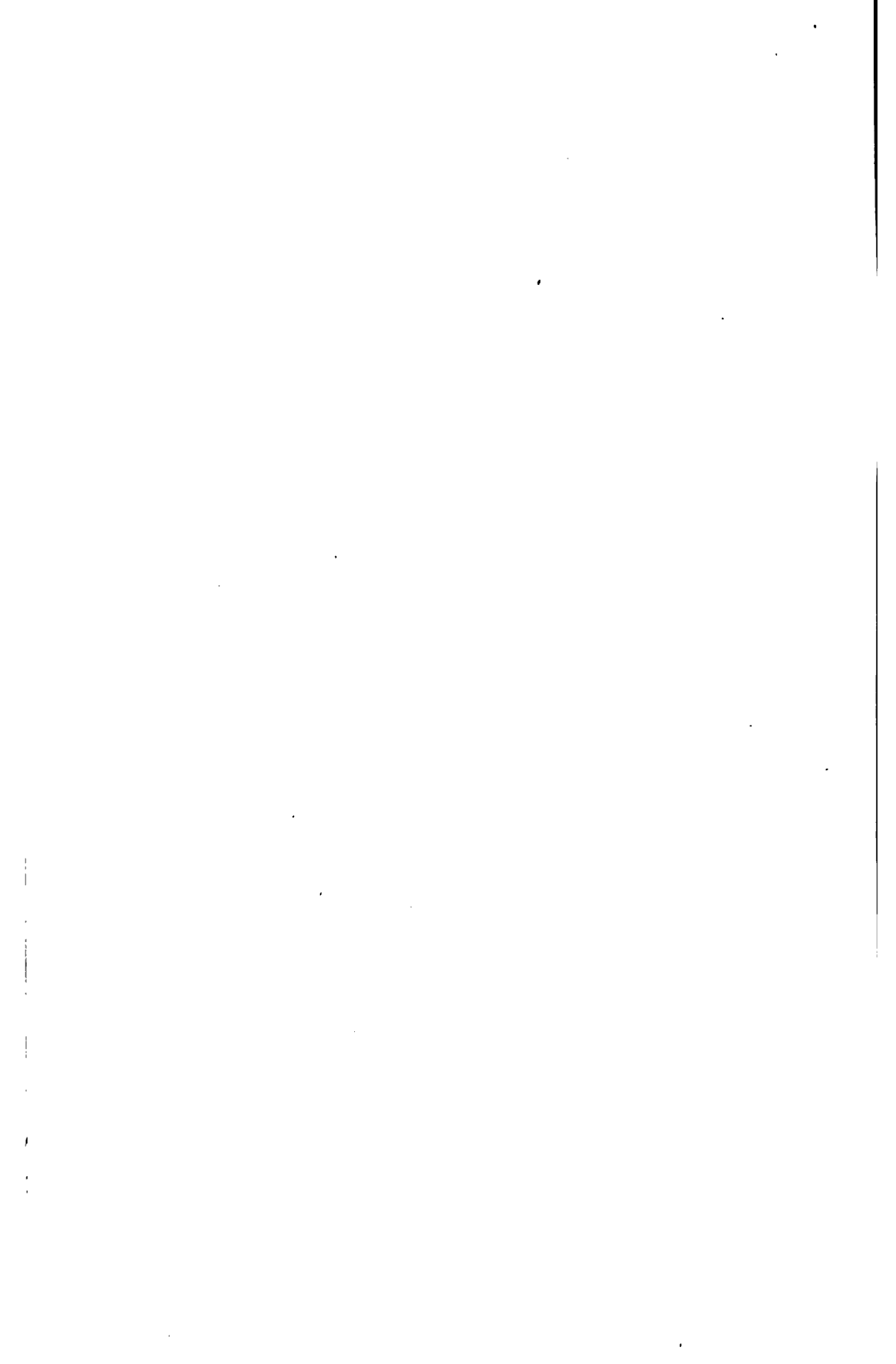
Quid est, quod dicit apostolus in epistula ad Hebraeos Christum secundum ordinem Melchisedech sacerdotem esse perfectum?

Hic autem Melchisedech in diuinis uoluminibus sacerdos ¹⁾ fuisse dei summi refertur, sed qui non oleo communi perunctus sit, neque qui ex successione generis susceperit sacerdotium, sicut apud Hebraeos fieri mos erat; et ideo secundum ordinem illius sacerdos futurus esse dicitur, quia non olei liquore ²⁾ sed uirtute caelestis spiritus consecratur ³⁾. idcirco apud Hebraeos oleo in hoc ipso sollempniter consecrati ³⁾ sunt Christi, siue reges sui siue prophetae siue etiam ipsi pontifices per hoc fuerint instituti.

¹⁾ sacerdos — ²⁾ liqores — ³⁾ consecratur

APR 11 1947

